P. D. JAMES

ŽMOGŽUDYSČIŲ KAMBARYS

P. D.
JAMES

ŽMOGŽUDYSČIŲ
KAMBARYS

P. D.
JAMES

ŽMOGŽUDYSČIŲ KAMBARYS

Jotema

UDK 820-3
Ja289

P. D. James
THE MURDER ROOM
London, Faber and Faber, 2003

P. D. James
Ja289 Žmogžudysčių kambarys: romanas / P. D. James; [vertė Indrė Žakevičienė]. — Kaunas: UAB „Jotema", 2004. — 400 p.

ISBN 9955-527-96-X

Anglų rašytoja Phyllis Dorothy James neretai vadinama detektyvo karaliene. Praėjusiais metais Didžiojoje Britanijoje išleistame romane „Žmogžudysčių kambarys" nuolatinis šios autorės kūrinių herojus detektyvas Adamas Dalglišas su savo pagalbininkais tiria kraupias paslaptingas žmogžudystes, kurios tarsi atkartoja nedidelio privataus Djupeino muziejaus Žmogžudysčių kambaryje eksponuojamus realius nusikaltimus, įvykdytus amžiaus antrajame ir trečiajame dešimtmetyje. Šalia muziejaus ir jo patalpose negailestingai veikiančio žudiko greičiausiai reikėtų ieškoti tarp muziejaus personalo ir su muziejumi artimai susijusių žmonių. Nors bemaž visi turi savų motyvų, bet sunku patikėti, kad vienas iš jų galėtų žudyti.

UDK 820-3

Redaktorė *D. Žalionienė*
J. Vabuolas
Viršelio autorius *A. Arlauskas*
Maketavo *T. Vasiliauskienė*

SL 250. 25 sp. l. Užsak. Nr. 4.576
UAB „Jotema", Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 337695, el.paštas: jotema@omni.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 44318 Kaunas

Skiriu dviem savo žentams —

Linui Flukui

ir

Piteriui Dankanui Makleodui

Dabarties laikas ir laikas praeities —
Turbūt abu jie ateities laike,
O laikas ateities buvojo praeitam laike.

T. S. Eliotas, *Burnt Norton*

Autorės pastaba

Turėčiau atsiprašyti visų Hampsted Hyto mylėtojų ir Londono korporacijos už beprotiškai drąsų sprendimą: išgalvotą Djupeino muziejų įkūriau šioje gražioje ir daugelio pamiltoje vietovėje. Kai kurios kitos šiame romane minimos vietovės taip pat tikros, o pagarsėjusių žmogžudysčių bylos, eksponuojamos muziejaus Žmogžudysčių kambaryje, irgi tikri nusikaltimai. Tačiau labiausiai norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad Djupeino muziejus, jo prižiūrėtojai, tarnautojai, savanoriai ir lankytojai, kaip ir Svotlingo koledžas ar visi kiti šio pasakojimo personažai, egzistuoja tik mano vaizduotėje. Taip pat turiu atsiprašyti Londono metro ir geležinkelio linijos Kembridžas — Londonas darbuotojų už laikinus nesklandumus, tačiau viešuoju transportu besinaudojantys keleiviai gali būti ramūs, jog šis fikcinis projektas niekaip nepakeis jų kasdienybės.

Kaip paprastai, esu dėkinga dr. Anai Priston, dirbančiai Teismo ekspertizės tarnyboje, ir savo sekretorei poniai Džoisei Maklenan. Taip pat ypač norėčiau padėkoti Teismo ekspertizės tarnybos Gaisrų tyrimo pareigūnui ponui Endrui Duglui už neįkainojamą pagalbą aiškinant įtartinų gaisrų tyrimo procedūras.

PIRMA KNYGA

ŽMONĖS IR VIETA

Spalio 25-oji, penktadienis — lapkričio 1-oji, penktadienis

1

Pirmą kartą Adamas Dalglišas muziejuje apsilankė spalio 25-ąją, penktadienį, likus lygiai savaitei iki dienos, kai Djupeino muziejuje bus rastas pirmasis kūnas. Šis apsilankymas buvo atsitiktinis, apsisprendimas — impulsyvus, ir vėliau šią popietę jis prisimins kaip vieną iš keisčiausių savo gyvenime sutapimų, mus ištinkančių dažniau, nei galėtume tikėtis, tačiau nepaliaujamai stebinančių.

Pusę trijų, pasibaigus ilgai užtrukusiam rytiniam posėdžiui, kurio metu buvo galima, kaip įprasta, tik trumpam atsipūsti, — užkrimsti atsineštų sumuštinių ir gurkštelėti prastos kavos, — jis išėjo iš Vidaus reikalų ministerijos pastato Kvyn Ensgeite ir pasuko atgal, netoli esančio Naujojo Skotland Jardo biuro link. Jis buvo vienas; ir visai atsitiktinai. Policijos ataskaita, pateikta susirinkime, buvo nepriekaištinga, todėl Dalglišas, kaip paprastai, tikėjosi išeiti drauge su ypatingojo įgaliotinio asistentu, tačiau vienas iš viceministrų, dirbančių Kriminalinės policijos departamente, paprašė Dalglišo užsukti į jo kontorą ir aptarti vieną klausimą, nesusijusį su rytiniais reikalais. Taigi Dalglišas išėjo vienas. Kaip ir galėjai tikėtis, šio susitikimo metu jam buvo liepta sutvarkyti krūvą dokumentų; žingsniuodamas per Sent Džeimso parko metro stoties tunelį Brodvėjaus link, Dalglišas svarstė, ar grįžti į savo biurą ir gerą popietę padirbėti tenai rizikuojant ramybe, ar nusinešti dokumentus į namus ant Temzės kranto ir ten pasidarbuoti niekieno netrukdomam.

Per susirinkimą draudžiama rūkyti, tačiau patalpoje buvo trošku nuo iškvėpto dvideginio; taigi dabar Dalglišas mėgavosi grynu oru, tiesa, neilgai. Diena buvo vėjuota, bet tokiu metų laiku neįprastai šilta. Vaiskiai mėlyname danguje kūliais vartėsi kekėmis sukibę debesys, ir jeigu ne rudeniškai vilnijančios upės ūžesys, primenantis jūros ošimą, tiesa, pusiau įsivaizduojamą, jeigu ne gūsingas vėjas, pervėręs išėjus iš metro požemio, Dalglišas būtų pamanęs, jog grįžo pavasaris.

Po kelių sekundžių ties Dakro gatvės kampu jis išvydo ant šaligatvio krašto stovintį Konradą Ekroidą, kuris žvalgėsi kairėn ir dešinėn nekantriu ir viltingu žvilgsniu, būdingu žmogui, laukiančiam, kol pasitaikys taksi automobilis. Ekroidas jį pastebėjo beveik iškart ir nedelsdamas pasuko jo link išskėtęs abi rankas, iš po plačiakraštės skrybėlės šviesdamas šypsena. Dabar Dalglišas niekaip negalėjo išvengti šio susitikimo; tiesą sakant, ir nenorėjo. Nedaug tesurastum tokių, kuriems būtų nemiela Konrado Ekroido draugija. Sunku atsispirti visada puikios jo nuotaikos kerams, jo domėjimuisi gyvenimo smulkmenomis, paskalų pomėgiui ir, galiausiai, nesenstančiai jo išvaizdai. Dabar jis atrodė lygiai taip pat, kaip ir prieš kelis dešimtmečius, kai Dalglišas jį sutiko pirmą kartą. Buvo sunku net pagalvoti apie rimtos ligos prispaustą ar asmeninės tragedijos ištiktą Ekroidą, o žinia apie jo mirtį bičiuliams būtų pasirodžiusi kaip didžiausias prieštaravimas įprastai tvarkai. Tikriausiai tai ir yra jo populiarumo priežastis, svarstė Dalglišas; jis teikė savo bičiuliams guodžiančią iliuziją, jog lemtis dalija labdarą. Kaip visada jis vilkėjo dėmesį traukiančiais ekscentriškos asmenybės drabužiais. Minkšta fetrinė skrybėlė buvo šauniai pakreipta, o nedidukas tvirtas kūnas susuptas į languotą tvido apsiaustą, išmargintą tamsiai raudonai ir žaliai. Jis vienintelis iš Dalglišo pažįstamų nešiojo getrus. Ir dabar buvo juos užsitempęs.

— Adamai, kaip miela tave matyti. Svarsčiau, ar tik nesėdi savo kontoroje, bet nenorėjau skambinti. Man per daug baugu, mielasis. Nesu tikras, ar jie mane įleistų, o jeigu ir įleistų, vargu ar išleistų. Kartu su broliu pietavau *Petty France* viešbutyje. Kartą per metus jis atvyksta į Londoną ir visada ten apsistoja. Jis yra prisiekęs Romos katalikas, o viešbutis visai netoli Vestminsterio katedros. Jį ten pažįsta ir elgiasi labai tolerantiškai.

Įdomu, ką jie toleruoja, svarstė Dalglišas. Ar Ekroidas turi galvoje viešbutį, ar katedrą, o gal ir vieną, ir kitą?

— Nė nežinojau, kad turi brolį, Konradai, — tarė Dalglišas.

— Ir aš, galima sakyti, kaip ir nežinojau. Retai susitinkam. Jis gyvena kaip atsiskyrėlis, — pasakė Ekroidas ir pridūrė: — Jis gyvena Kiderminsteryje, — tarsi šis faktas viską paaiškintų.

Dalglišas jau rengėsi puse lūpų užsiminti, jog neišvengiamai turi eiti, kai jo bičiulis pratarė:

— Mano mielas berniuk, tikriausiai tavęs nė nereikės ilgai įkalbinėti? Porą valandų norėčiau praleisti Djupeino muziejuje Hampstede. Kodėl ten nenuėjus drauge? Tu, aišku, žinai, kas yra Djupeinas?

— Girdėjau, bet niekada nesu buvęs.

— O reikėtų, reikėtų. Nuostabi vietelė. Muziejus skirtas tarpukario laikotarpiui: 1919-ieji — 1938-ieji. Nedidelis, bet turtingas. Jie turi keletą išties gerų nuotraukų: Nešas, Vaindamas Luisas, Aivonas Hitčensas, Benas Nikolsonas. Tave ypač sudomintų biblioteka. Pirmieji leidimai, šiek tiek rankraščių ir, aišku, tarpukario poetai. Eime, neapsiriksi.

— Gal kitą kartą.

— Kito karto tikrai neištaikysi, sutinki? Bet dabar tave pričiupau. Įsivaizduok tai kaip savo lemtį. Esu tikras, jog tavasis jaguaras stovi užkištas kokiame nors požeminiame garaže. Galėtume nuvažiuoti.

— Nori pasakyti, jog galėčiau tave nuvežti.

— O paskui užsuktume į šveicarišką trobelę išgerti arbatos, gerai? Nelė man niekada neatleistų, jei neapsilankytum.

— Kaip Nelė laikosi?

— Kuo puikiausiai, dėkoju. Praėjusį mėnesį į pensiją išėjo mūsų gydytojas. Po kartu praleistų dvidešimties metų buvo liūdna skirtis. Vis dėlto, atrodo, jo įpėdinis perprato mūsų fiziologiją, be to, jaunesnis žmogus galbūt tik į naudą.

Konrado ir Nelės Ekroidų santuoka buvo tokia darni, kad retai kam šaudavo į galvą stebėtis tokių skirtingų žmonių sąjunga ar gašliai aptarinėti numanomą šios poros „atitikimą“ vienas kitam. Vargu ar rastum savo išvaizda labiau besiskiriančius du žmones. Konradas buvo apkūnus, žemaūgis, tamsiaplaukis, smalsių šviesių akių; jis vaikščiojo pasispirdamas vikriomis mažomis pėdutėmis lyg šokėjas. Nelė buvo mažiausiai trimis coliais už jį aukštesnė, blyškios odos, plokščia krūtine, išblukusius šviesius plaukus nešiojo susipynusi į kasas, susuktas virš ausų ir primenančias ausines. Jos hobis — kolekcionuoti trečiojo ir ketvirtojo dešimtmečio merginų mokyklos laikų istorijų pirmuosius leidimus. Jos surinkta Andželos Breizils kolekcija buvo laikoma unikalia. Svarbiausi Konrado ir Nelės gyve-

nimo varikliai — jų namelis ir sodas, skanus maistas, — Nelė yra nepakartojama kulinarė, — dvi Siamo katės ir kova su lengvos formos Konrado hipochondrija. Beje, Konradas yra ir *Paternoster apžvalgos* savininkas ir redaktorius; šis leidinys garsėjo aršiomis niekieno nepasirašytomis apžvalgomis ir straipsniais. Asmeniniame gyvenime jis buvo nekaltas avinėlis, o kaip redaktorius virsdavo negailestingu vilku.

Dauguma jo draugų, savo noru skendėjančių kasdienybės rutinoje ir apsiribojusių tik „būtinais malonumais", vis dėlto rasdavo laiko apsilankyti mieloje Edvardo laikų Ekroidų viloje — šveicariškoje trobelėje, kur įsitaisę patogioje svetainėje ir pamiršę laiko tėkmę gurkšnodavo popietinę arbatą. Kartais tarp jų būdavo ir Dalglišas. Vaišės šioje viloje priminė nostalgija dvelkiantį ritualą, kuriuo svečiai mėgaudavosi neskubėdami. Pagyvenusi tarnaitė — tikras radinys agentams, verbuojantiems aktorius Edvardo laikus atkuriančiai muilo operai — patiekdavo taip visų laukiamą juodą duoną su sviestu, kąsnio dydžio sumuštinukus su agurkais, namie keptą pudingą ir vaisinį pyragą, tvarkingai išrikiuodavo subtilius arbatos puodelius. Vyresniems svečiams arbata atgaivindavo ramesnių laikų prisiminimus, o visiems kitiems sukurdavo laikiną iliuziją, kad pavojų kupinas pasaulis yra toks pat tvarkingas, išmintingas, patogus ir taikus kaip ir ši jauki namų aplinka. Sprendimas vėlyvą šios dienos popietę praleisti šnekučiuojantis su Ekroidais būtų nedovanotinas pataikavimas pačiam sau. Kita vertus, Dalglišas nujautė, jog atsisakydamas pavėžėti bičiulį iki Hampstedo nelengvai ras tinkamą pasiteisinimą.

— Su malonumu tave nuvešiu į Djupeiną, bet tikriausiai negalėsiu ten pasilikti, jeigu muziejuje ketini užtrukti ilgiau, — pasakė jis.

— Nesijaudink, mielas berniuk. Grįšiu taksi.

Dalglišas užtruko vos kelias minutes, kol iš kontoros pasiėmė reikalingus dokumentus, išklausė asmeninės sekretorės ataskaitos apie tai, kas nutiko jam nesant, ir iš požeminio garažo išvairavo savąjį jaguarą. Ekroidas stovėjo prie posūkį žyminčio ženklo ir atrodė panašus į vaiką, klusniai rymantį ir laukiantį, kol jo ateis pasiimti suaugę. Jis rūpestingai susisupo į apsiaustą ir patenkintas, kažką niurnėdamas panosėje, įsėdo į automobilį, paskui nesėkmingai grūmėsi

su saugos diržu ir galiausiai leido jį prisegti Dalglišui. Kai pasiekė Berdkeidžo alėją, Ekroidas prabilo:

— Praėjusį šeštadienį tave mačiau *Pietiniame Krante*. Stovėjai antrame aukšte prie lango ir žiūrėjai į upę. Turiu pasakyti, kad šalia tavęs buvo nuostabaus grožio moteris.

Nežiūrėdamas į Ekroidą, Dalglišas kuo ramiausiu balsu atsakė:

— Reikėjo užeiti, būčiau supažindinęs.

— Ir man buvo šovusi tokia mintis, bet paskui susivokiau, jog mano persona būtų *de trop*. Todėl pasitenkinau stebėdamas jūsų abiejų profilius — daugiau jos nei tavo. Galima sakyti, mano žvilgsnis buvo smalsesnis, nei leistų mandagumo normos. Ar labai klystu, manydamas, kad jos veide įžvelgiau tam tikrą nenatūralią išraišką, o gal, tiksliau, susikaustymą?

Dalglišas neatsakė; žvelgdamas į jį ir akimirką tvirčiau suspaudusias vairą jautrias rankas, Ekroidas pamanė, jog bus išmintingiau pakeisti pokalbio temą. Jis vėl prabilo:

— Tikriausiai atsisakysiu gandų skyrelio *Apžvalgoje*. Nematau jokio reikalo ką nors spausdinti, jeigu naujienos nešviežios, netikslios ir nešvankios, be to, rizikuoji būti patrauktas atsakomybėn. Žmonėms taip patinka bylinėtis... Stengiuosi *Apžvalgą* paįvairinti. Todėl ir susiruošiau pas Djupeiną. Rašau straipsnių ciklą apie žmogžudystę kaip atitinkamo amžiaus simbolį. Arba, galima sakyti, apie žmogžudystę kaip visuomenės istoriją. Nelė mano, kad parašęs šiuos straipsnius galiu tapti nugalėtoju, Adamai. Ji labai susižavėjusi. Pavyzdžiui, imkime garsiausius Viktorijos laikų nusikaltimus. Jie negalėjo būti įvykdyti jokiame kitame amžiuje. Triukšmingos, klaustrofobiškos svetainės, išorinė pagarba, vergiškai klusnios moterys. Po skyrybų, — žinoma, jeigu įstengdavo įrodyti turinti tam pagrindą, o tai buvo ganėtinai sunku, — moteris tapdavo savotiška „visuomenės benamė“. Nieko keista, kad vargšelės griebdavosi aršeniku prisotintų musgaudžių. Tačiau šis laikotarpis pats paprasčiausias. Daug įdomesni tarpukario metai. Djupeino muziejuje yra kambarys, skirtas garsiausioms trečiojo ir ketvirtojo dešimtmečio žmogžudysčių byloms. Galiu tave užtikrinti, kad ekspozicija nenorima kutenti visuomenės interesų, tasai muziejus visai ne toks;

ekspozicija tik įrodo mano prielaidas. Žmogžudystė, unikalus nusikaltimas, yra konkretaus amžiaus paradigma.

Jis nutilo ir pirmą kartą atidžiai pažvelgė į Dalglišą.

— Atrodai šiek tiek pavargęs, mielas berniuk. Ar viskas gerai? Juk nesergi, ką?

— Ne, Konradai, nesergu.

— Dar vakar Nelė prasitarė, kad visai tavęs nebematom. Tu per daug užimtas vadovavimu taip nekaltai pavadintam būriui, tiriančiam preciziškas žmogžudystes. „Preciziškos žmogžudystės"... kaip biurokratiškai skamba. Kaip reikėtų apibrėžti nepreciziškas žmogžudystes? Vis dėlto visi žinome, ką tai reiškia. Jeigu lordas kancleris, apsisiautęs mantija ir užsidėjęs peruką, randamas mirtinai sumuštas ir paliktas ant vilnomis kimštos pagalvėlės, skambinkite Adamui Dalglišui.

— Taip nemanyčiau. Ar mėgini įsivaizduoti, kaip gali būti žiauriai mušamas lordas kancleris, kai visi lordai posėdžiauja ir, be jokių abejonių, su pasimėgavimu visa tai stebi?

— Ne, aišku, kad ne. Viskas nutiks, kai lordai baigs posėdžiauti.

— Tai kodėl sakai, kad jis randamas ant vilnomis kimštos pagalvėlės?

— Jis gali būti nužudytas kur nors kitur, o kūnas atgabentas čia. Turėtum dažniau skaityti detektyvinius romanus, Adamai. Šiandieninės realiosios žmogžudystės yra ne tik banalios, bet ir, atleisk man, sakyčiau, vulgarokos. Visai nepasitelkiama vaizduotė. Vis dėlto kūno pergabenimas sukeltų sunkumų. Reikėtų labai gerai pagalvoti. Sakyčiau, net galėtų neišdegti.

Ekroido balse nuskambėjo apgailestavimas. Dalglišas svarstė, ar kitas jo hobis nebus detektyvinių romanų kūrimas. Tokiu atveju reikėtų atverti jam akis. Tiek fikcinė, tiek reali žmogžudystė, kad ir kokio pobūdžio ji būtų, Ekroidui tikrai nepritiktų kaip pomėgis. Tačiau patsai Ekroidas garsėjo domesiu ir smalsumu; apsėstas kokios nors idėjos, jis siekdavo savo tikslo iki galo, pasitelkęs gyvenimą išmanančio žinovo entuziazmą.

Atrodė, kad pastaroji idėja jį rimtai sužavėjo. Jis tęsė:

— Nejau galėtum teigti, jog neegzistuoja nerašytas susitari-

mas, kad Vestminsterio rūmuose niekam nevalia mirti? Nejau jie neskuba įkišti kūno į greitosios pagalbos automobilį, o paskui nepaskelbia, neva nelaimėlis mirė pakeliui į ligoninę? Kalbant apie tikslų mirties laiką, tokiu būdu galima sukurti intrigą. Pavyzdžiui, jeigu konkreti mirtis susijusi su paveldėtojais, laikas gali būti labai reikšmingas. Savaime suprantama, jau ir pavadinimą sugalvojau. „Mirtis ant pagalvėlės".

— Tikriausiai tau prireiks labai daug laiko. Galbūt ir aš susidomėčiau žmogžudyste kaip konkretaus amžiaus paradigma. Ko tikiesi iš Djupeino muziejaus? — paklausė Dalglišas.

— Tikriausiai įkvėpimo, bet daugiausia — informacijos. Žmogžudysčių kambarys nepakartojamas. Beje, tai nėra tikrasis šio kambario pavadinimas, nors mes visi jį taip vadiname. Ten eksponuojami laikraščių straipsniai apie patį nusikaltimą ir bylos tyrimo eigą, įdomios nuotraukos, tarp kurių yra ir originalų, taip pat tikri daiktiniai įrodymai, paimti iš nusikaltimų vietų. Nė nenumanau, kokiu būdu senajam Maksui Djupeinui pavyko visa tai gauti, bet įtariu, jog siekdamas tikslo jis ne visada būdavo skrupulingas. Be to, muziejaus domėjimasis žmogžudystėmis, aišku, sutampa su mano interesais. Vienintelė priežastis, paskatinusi senuką įkurti Žmogžudysčių kambarį, buvo noras susieti žmogžudystę su konkrečiu amžiumi; priešingu atveju jis neišvengiamai būtų sukūręs pagadintam masių skoniui pataikaujančią ekspoziciją. Jau pasirinkau pirmąją bylą, kurią ketinu aptarti. Tai pagarsėjusi ponios Editos Tompson byla. Aišku, tu ją žinai.

— Taip, žinau.

Visi, besidomintys realiai įvykdytomis žmogžudystėmis, teisingumo sistemos defektais ar siaubą keliančiu nežmonišku mirties bausmės klausimu, žinojo apie Tompson ir Baivoterso bylą. Po šios bylos buvo parašyta romanų, pjesių, pastatyta filmų, taip pat prirašyta žurnalistinių straipsnių apie moralinį smurtą.

Akivaizdžiai nepaisydamas neaiškios bendrakeleivio tylos, Ekroidas patenkintas plepėjo toliau:

— Tik įsigilink į faktus. Kalbame apie patrauklią dvidešimt aštuonerių metų moterį, ištekėjusią už buko, nuobodaus, ketveriais metais už ją vyresnio prekybos laivyno klerko ir gyvenančią nuo-

bodžioje pilko rytinio Londono rajono gatvėje. Ar tau keista, kad ji rasdavo priebėgą fantazijų pasaulyje?

— Neturime įrodymų, kad Tompsonas buvo bukas ir nuobodus. Tikriausiai nenori pasakyti, kad kamuojantis nuobodulys gali pateisinti žmogžudystę?

— Mielas berniuk, galėčiau sugalvoti dar menkiau tikėtinų motyvų. Edita Tompson ne tik protinga, bet ir patraukli. Ji dirbo Sityje, buvo moteriškų skrybėlaičių papuošalų firmos vedėja, o anais laikais visa tai šį tą reiškė. Taigi kartu su vyru ir jo seserimi ji išvyksta atostogauti, susipažįsta su aštuoneriais metais už save jaunesniu *P&Q* laivo padavėju ir beviltiškai jį įsimyli. Kai jis būna išplaukęs į jūrą, ji rašo jam aistringus laiškus, kuriuos net ir visai neturintis vaizduotės žmogus neabejotinai interpretuotų kaip raginimą ryžtis žmogžudystei. Ji teigia ketinanti pridėti į Persio košę grūstų elektros lempučių, tačiau teismo ekspertizės patologas Bernardas Spilsberis per teismą tokia galimybe suabejojo. Taigi 1922-ųjų spalio 3-iąją, jiems grįžtant namo po Londono *Criterion* teatre praleisto vakaro, iššoka Baivotersas ir Persį Tompsoną mirtinai subado peiliu. Yra girdėjusių, kaip Edita Tompson šaukė: „Nereikia... ach, nereikia!", bet, žinoma, laiškai ją pražudė. Jeigu Baivotersas būtų juos sunaikinęs, šiandien ji būtų gyva.

Dalglišas atsakė:

— Vargu. Šiandien ji būtų šimto aštuonerių. Bet ar galėtum drąsiai tvirtinti, jog tai tipiškas dvidešimto amžiaus vidurio nusikaltimas? Pavydus vyras, jaunas meilužis, sekso vergovė. Visa tai galėjo nutikti ir prieš penkiasdešimt ar šimtą metų. Taip galėtų nutikti ir šiandien.

— Bet ne visai taip pat. Pirma, prieš penkiasdešimt metų ji nebūtų galėjusi dirbti Sityje. Tada ji tikriausiai niekada nebūtų sutikusi Baivoterso. Šiandien, savaime suprantama, ji studijuotų universitete, taigi rastų būdų, kaip tinkamai panaudoti įgimtus intelekto gabumus, pažabotų kunkuliuojančią vaizduotę ir tikriausiai taptų turtinga ir nuolat lydima sėkmės. Aš ją įsivaizduočiau kaip romantišką romanų rašytoją. Ji, be jokių abejonių, nebūtų ištekėjusi už Persio Tompsono, o jeigu ir ryžtųsi žmogžudystei, šiandieniniai psichiatrai ją pripažintų maniake fantazuotoja. Prisiekusieji jau

kitaip žvelgtų į papildomus seksualinius ryšius gyvenant santuokoje, o teisėjas taip akivaizdžiai nedemonstruotų nusistatymo prieš moteris, turinčias aštuoneriais metais už save jaunesnių meilužių. Nereikėtų abejoti, kad 1922-ais tokias nuostatas būtų išdėstę ir visi prisiekusieji.

Dalglišas tylėjo. Kažkada, dar būdamas kokių vienuolikos, jis skaitė apie tą pusiau pamišusią, nuo vaistų apsvaigusią moterį, kurią teko vilkte išvilkti į egzekucijos vietą; ši byla nusėdo tolimame Dalglišo atminties kampelyje kaip susirangiusi gyvatė. Vargšelis kvailys Persis Tompsonas visiškai nenusipelnė mirties, bet ar kas nors už ką nors gali pelnyti tai, ką teko iškęsti jo našlei pasmerktųjų vienutėje paskutinėmis dienomis, kai galiausiai ji suvokė už sienų egzistuojant tikrą pasaulį, dar pavojingesnį už jos fantazijas, o tame pasaulyje — vyrus, kurie tam tikrą dieną ir tam tikrą valandą ją išsives, idant teisėtai nusuktų jai sprandą? Nors buvo dar vaikas, ši byla pavertė jį abolicionistu; galbūt tikrai, svarstė jis, ši byla stipriai jį paveikė ir įdiegė įsitikinimą, apie kurį jis niekada nekalbėjo, bet kuris tvirtai įsišaknijo jo sąmonėje: galingos aistros turi būti pažabotos valios pastangomis, o absoliuti, viską apimanti meilė gali būti pavojinga, ir kaina už tokią meilę per daug didelė. Ar ne apie tai jam kalbėjo vyresnis ir gyvenimo patirties sukaupęs seržantas, dabar jau seniai išėjęs į pensiją, kai Adamas buvo dar visai jaunas Kriminalinių tyrimų departamento naujokas? „Visų žmogžudysčių pagrindinius motyvus galima apibendrintai nusakyti keturiom „N“: *n*epaprasta meilė, *n*eapsakomas geismas, *n*auda ir *n*eapykanta. Tau bus nuolat kartojama, vaikine, kad pavojingiausia yra neapykanta. Netikėk. Pavojingiausia — nepaprasta meilė.“

Dalglišas ryžtingai nustūmė Tompson ir Baivoterso bylą į sąmonės užkaborius ir vėl ėmė klausytis Ekroido.

— Jau suradau pačią įdomiausią bylą. Ji ir dabar iki galo neišaiškinta, pagarsėjusi įvairiais posūkiais ją tiriant, neabejotinai tipiška ketvirtojo dešimtmečio pradžiai. Tokia byla negalėjo iškilti kokiu nors kitu metu, bent jau ne taip, kaip ji rutuliojosi šiuo atveju. Manau, tu apie ją girdėjai, na, apie Voleso bylą? Apie ją daug rašė. Djupeino muziejuje sukaupta visa literatūra.

— Kai buvau ką tik paskirtas dirbti į Bremshilą detektyvu

inspektoriumi, šią bylą nagrinėdavo seminaruose. Aiškindavo, kaip nereikėtų dirbti tiriant nužudymo bylą. Nemanau, kad ir dabar ja remiamasi mokant. Jie tikriausiai renkasi naujesnes, svarbesnes bylas. Pavyzdžių čia netrūksta, — atsakė Dalglišas.

— Vadinasi, tau žinomi šios bylos faktai.

Ekroidas taip aiškiai nusivylė, jog buvo tiesiog neįmanoma nutylėti ir jo nepaskatinti.

— Galėtum priminti.

— Viskas nutiko 1931-aisiais. Jeigu kalbėtume apie tarptautinius įvykius, tais metais Japonija įsiveržė į Mandžiūriją, Ispanija buvo paskelbta respublika, Indijoje kilo didžiuliai maištai, pirmą kartą tos šalies istorijoje taip galingai pasireiškusi visuomenės jėga nuvertė Konporą, mirė Ana Pavlova ir Tomas Edisonas, o profesorius Augustas Pikardas — pirmasis žmogus, oro balionu pasiekęs stratosferą. Įvykiai mūsų šalyje: spalio mėnesį grįžo naujoji nacionalinė vyriausybė, seras Osvaldas Moslis baigė formuoti Naująją partiją, o du ir trys ketvirčiai milijono žmonių prarado darbą. Nelabai geri metai. Matai, Adamai, aš jau šiek tiek patyrinėjau. Ar tau visa tai nepaliko jokio įspūdžio?

— Paliko didelį. Neabejotinas atminties žygdarbis. Tačiau nelabai suprantu, kaip visa tai galėtų sietis su grynai angliška žmogžudyste Liverpulio priemiestyje.

— Aš noriu atskleisti platesnį kontekstą. Aišku, pradėjęs rašyti, nebūtinai turėčiau pateikti šią informaciją. Ar man tęsti toliau? Ar tau nenuobodu?

— Taip, tęsk. Ir man nenuobodu.

— Datos: sausio devynioliktoji, pirmadienis, ir sausio dvidešimtoji, antradienis. Įtariamas žudikas: Viljamas Herbertas Volesas, akiniuotas penkiasdešimt dvejų metų draudimo kompanijos agentas, kiek gunktelėjęs, niekuo neišsiskiriančios išvaizdos vyriškis, gyvenantis Enfilde, Volvertono gatvės dvidešimt devintame name, kartu su žmona Džulija. Per ištisas dienas jis vaikšto iš namų į namus rinkdamas draudimo pinigus. Lietingos dienos, šilingas čia, šilingas ten, ir taip — iki neišvengiamos pabaigos. Tipiškas to meto vaizdelis. Šiaip taip suduri galą su galu ir įstengi prasimaitinti, bet kiekvieną savaitę mėgini šiek tiek prisidurti, kad sau garantuotum

padorias laidotuves. Galima gyventi skurde ir purve, tačiau nors gyvenimo pabaigoje derėtų surengti kažką panašaus į šou. Ar gali ką nors vilioti skubota kremavimo procedūra, vos per penkiolika minučių paverčianti tave į pelenus, arba nekantraujanti, jau kito gedinti minia, besibeldžianti į duris?

Žmona Džulija penkiasdešimt dvejų, stovinti ant aukštėlesnės socialinių sluoksnių pakopos, švelnių veido bruožų, gera pianistė. Volesas griežė smuiku ir kartais jai akomponuodavo svetainėje. Atrodo, jis nebuvo labai geras muzikantas. Jeigu jis būtų dažnai „nusigrojęs“ griežsaid kartu su ja, jau būtų tam tikras žmogžudystės motyvas, tačiau auka būtų kita. Vis dėlto jie buvo laikomi ištikima pora, bet ką gali žinoti? Aš tau netrukdau vairuoti, ką?

Dalglišas žinojo, jog pats nevairuojantis Ekroidas garsėjo kaip labai nervingas keleivis.

— Nė truputėlio.

— Artėjame prie sausio devynioliktosios vakaro. Volesas mėgo žaisti šachmatais ir vaikščiodavo į Centrinį šachmatininkų klubą, kurio nariai pirmadienių ir ketvirtadienių vakarais rinkdavosi kavinėje miesto centre. Tą pirmadienį kažkas paskambino ir norėjo su juo pasikalbėti. Atsiliepė padavėja; ji pašaukė prie telefono klubo kapitoną Samuelį Bytį pakalbėti su skambinančiuoju. Jis paaiškino, jog Volesas turėtų šįvakar žaisti, bet dar neatvyko, o paskui pasiūlė vyriškiui paskambinti vėliau. Skambinusysis pasakė, kad vėliau paskambinti negalės, nes rengiasi švęsti dvidešimt pirmąjį dukters gimtadienį, bet paprašė perduoti Volesui, jog jis jo lauks rytoj, pusę aštuonių, kad aptartų vieną verslo pasiūlymą. Skambinęs žmogus pasisakė savo vardą — R. M. Kvoltrou — ir adresą — Moslihilas, Rytinių Menlavo sodų dvidešimt penki. Labai įdomu ir svarbu tai, kad skambinusiam žmogui ganėtinai sunkiai sekėsi prisiskambinti; tik neaišku, ar taip išėjo atsitiktinai, ar buvo suplanuota iš anksto. Kad ir kaip ten būtų, operatorius prisiminė tikslų šio skambučio laiką — dvidešimt minučių po septintos.

Taigi kitą dieną Volesas išvyko ieškoti Rytinių Menlavo sodų, kurių, kaip tu jau žinai, nė nebuvo. Jam prireikė trijų tramvajų, kad nusigautų iki Menlavo sodų rajono; jis ieškojo reikiamo adreso beveik pusvalandį, klausė kelio mažiausiai keturių žmonių, tarp kurių

buvo ir policininkas. Galiausiai pasidavė ir išvažiavo namo. Greta gyvenę kaimynai Džonstounai rengėsi išeiti, kai išgirdo beldžiant į galines dvidešimt devintojo numerio duris. Jie nuėjo pasižiūrėti, kas ten dedasi, ir pamatė Volesą, kuris pasakė, jog negali patekti vidun. Kaimynams bestovint ir bežiūrint, jis dar kartą truktelėjo rankeną, ir šį kartą jam pavyko. Visi trys įžengė vidun. Džulijos Voles kūnas buvo pirmajame kambaryje; jos lavonas gulėjo ant kilimėlio, patiesto priešais židinį, šalia tysojo nudrėbtas kruvinas neperšlampamas Voleso apsiaustas. Per aršų užpuolimą ji buvo mirtinai sumušta. Jos kaukolė suskaldyta kirtus vienuolika galingų smūgių.

Vasario antrąją, pirmadienį, po žmogžudystės praėjus trylikai dienų, Volesą suėmė. Buvo rasti tik nereikšmingi „įkalčiai", ant drabužių nepastebėta jokio kraujo, ginklo taip pat neaptikta. Su nusikaltimu jo tiesiogiai nesiejo joks fizinis įkaltis. Labai įdomu buvo tik tai, jog rasti kaltinamieji įrodymai galėjo paremti arba kaltintojų pusę, arba Voleso gynėjus; nelygu, kaip į viską pažiūrėsi. Į kavinę paskambinta iš telefono būdelės Volvertono gatvėje; skambinta kaip tik tuo metu, kai pro tą gatvę galėjo eiti Volesas. Ar taip nutiko todėl, kad nusikaltimą įvykdė pats Volesas, ar dėl to, kad žudikas tyčia lūkuriavo norėdamas įsitikinti, jog Volesas yra pakeliui į klubą? Policijos akivaizdoje, ekspertams apžiūrinėjant įvykio vietą, jis buvo tiesiog antgamtiškai ramus, sėdėjo virtuvėje glostydamas ant kelių susirangiusią katę. Ar jis taip elgėsi todėl, kad viskas jam atrodė nesvarbu, ar todėl, kad buvo tikras stoikas ir mokėjo slėpti emocijas? Galiausiai, kodėl jis net kelis kartus klausinėjo žmonių adreso? Ar susikurti alibi, ar kaip sąžiningas agentas stengėsi sutvarkyti vieną reikalą ir niekaip nenorėjo lengvai pasiduoti?

Dalglišas laukė automobilių eilėje, išsirikiavusioje prie dar vieno šviesoforo, ir dabar jau ryškiau prisiminė šią bylą. Visas bylos tyrimas buvo labai painus; ne mažiau painus buvo ir pats teismo procesas. Teisėjas nusprendė Voleso naudai, bet prisiekusieji jį pripažino kaltu, verdiktui priimti sugaišę vos valandą. Volesas padavė apeliaciją, ir byla vėl buvo atnaujinta remiantis teigimu, jog teismui nebuvo pateikta pakankamai įrodymų, pateisinančių verdiktą „kaltas"; išeitų, jog prisiekusieji klydo.

Dalglišas vėl sutelkė dėmesį į kelią, o Ekroidas patenkintas

plepėjo toliau. Adamas tikėjosi, kad gatvės bus užkimštos; kasmet penktadienio kelionės namo prasidėdavo vis anksčiau; eismo kamščius sutirštindavo iš Londono į užmiesčio namelius savaitgaliui susiruošusios šeimos. Jiems dar neprivažiavus Hampstedo, Dalglišas jau ėmė gailėtis taip impulsyviai sutikęs apsilankyti muziejuje; mintyse jis skaičiavo sugaištas valandas. Paliepė sau liautis graužtis. Šiaip ar taip, jo gyvenimas visa ko perkrautas; kam visokiais apgailestavimais gadinti malonią atokvėpio valandėlę? Jiems beveik priartėjus prie Džeko Stro pilies, automobilių srautas sustojo; riedėdamas Ispanų keliu, Dalglišas per kelias minutes persirikiavo į siauresnę mašinų eilę, važiuojančią tiesiai pirmyn. Šalikeles nutūpę medžiai augo prie pat kelkraščio, todėl atrodė, kad jie keliauja per kažkokį kaimą.

— Adamai, sumažink greitį, nes pražiopsosime posūkį. Jį sunku pastebėti. Jau beveik privažiavome. Jis yra už kokių trisdešimties jardų, dešinėje pusėje, — paprašė Ekroidas.

Posūkį pastebėti buvo išties nelengva; kadangi reikėjo pasukti į dešinę kertant automobilių eilę, persirikiuoti taip pat pasirodė sudėtinga. Dalglišas pamatė pravirus vartus, o už jų — iš abiejų pusių tankiais krūmais ir medžiais apaugusią alėją. Kairėje įvažiavimo pusėje prie sienos buvo pritvirtinta juoda lentelė su baltai išrašytu tekstu. DJUPEINO MUZIEJUS. PRAŠYTUME VAŽIUOTI LĖTAI.

— Vargu ar tokį užrašą pavadintum kvietimu. Nejau jie nelaukia lankytojų? — tarė Dalglišas.

— Negalėčiau tvirtai pasakyti, kad labai lauktų, bent jau ne daugybės. Maksas Djupeinas, muziejų įkūręs 1961-aisiais, į savo „kūrinį" žiūrėjo kaip į asmeninį hobį. Jis žavėjosi, na, sakyčiau, gal net buvo apsėstas tarpukario epochos. Savo kolekciją sudarinėjo trečiajame ir ketvirtajame dešimtmetyje, tai byloja kai kurie jo paveikslai; jis įstengdavo juos nusipirkti, kai dailininkai dar nespėdavo išgarsėti ir nepradėdavo pardavinėti savo darbų už didelius pinigus. Taip pat įsigydavo pirmuosius žymių romanistų kūrinius ir tuos, kurie, jo manymu, buvo verti įsigyti ir saugoti. Dabar jo biblioteka išties labai vertinga. Muziejus buvo sumanytas žmonėms, užsikrėtusiems tokia pačia aistra; jis taip pat turėjo įtaką ir dabarties kartai. Dabar, kai viskuo ima rūpintis Markas Djupeinas, šis tas gali pasi-

keisti. Visai neseniai jis metė valstybinį darbą. Gali būti, kad muziejus jam atstos naująją tarnybą.

Dalglišas važiavo asfaltuota alėja; ji buvo tokia siaurutė, jog tikriausiai vargiai prasilenktų du automobiliai. Iš abiejų alėjos pusių žaliavo siauros velėnos juostos, o tolėliau — vešlūs rododendrų krūmai. Už rododendrų dunksojo tankiai suaugę medžiai su jau pradėjusiais gelsti lapais, metančiais ant kelio šešėlius. Jie pravažiavo pro jaunuolį, atsiklaupusį ant velėnos; greta stovėjo liesa moteris, tarsi prižiūrėtų, kaip jis darbuojasi. Tarp jų buvo padėtas iš karnų pintas krepšys. Tikriausiai jie sodina svogūnėlius. Vaikinas pakėlė akis ir nulydėjo akimis pravažiuojantį automobilį, bet moteris niekaip nesureagavo, tik dirstelėjo iš padilbų.

Jie priartėjo prie posūkio į kairę; už posūkio kelias vedė tiesiai. Staiga priešais iškilo ir pats muziejus. Dalglišas sustabdė automobilį; jie žvelgė prieš save tylėdami. Išsišakojęs keliukas supo krūmeliais apaugusį apvalų vejos plotą, o už vejos stūksojo simetriškas raudonų plytų namas — elegantiškas, įspūdingos architektūros, didesnis, nei Dalglišas tikėjosi. Išryškėjo penki namo protarpiai, centrinis protarpis buvo kiek išsikišęs į priekį; jame vienas virš kito buvo įstatyti du langai, pirmuose dviejuose aukštuose taip pat buvo matyti po keturis vienodus langus iš abiejų centrinio protarpio pusių; dar du langai buvo įstatyti ir į stogą. Įmantraus plytų rašto sienoje švietė baltai dažytos įstiklintos durys. Santūrus ir tiksliai simetriškas pastatas atrodė kiek atšiauriai, kur kas labiau priminė kokią nors įstaigą, o ne namus. Vis dėlto vienas dalykas buvo neįprastas: ten, kur galėjai tikėtis piliastrų, puošniame plytų rašte išsiskyrė didžiųjų raidžių įsprūdos. Šios įsprūdos atrodė šiek tiek ekscentriškai; be jų namo fasadas būtų išties baisiai monotoniškas.

Ekroidas paklausė:

— Ar atpažįsti šį namą?

— Ne. O turėčiau?

— Ne, jeigu niekada nebuvai Pendelhauze prie Blečinglėjaus. Tai ekscentriškasis Inigo Džounsas, pastatytas 1636-aisiais. Šitą namą pastatęs turtingas Viktorijos laikų fabrikantas 1894 metais pamatė Pendelį, jis jam patiko, ir fabrikantas pamanė, jog pats galėtų pasistatyti tokį patį. Kaip ten būtų, autentiškojo pastato architektas jau nebegalėjo paprieštarauti. Vis dėlto fabrikantas nenužengė per

toli, pastato interjero nenukopijavo. Ir gerai; Pendelhauzo interjeras kelia šiokių tokių įtarimų. Ar tau jis patinka?

Ekroidas nekantravo kaip naivuolis vaikas, besitikįs, kad jo pasiūlymas nebus atmestas.

— Namas įdomus, bet nežinojau, kad nukopijuotas nuo Inigo Džounso. Jis man patinka, bet nesu tikras, ar norėčiau jame gyventi. Matydamas per daug simetrijos, pasijuntu nejaukiai. Niekada anksčiau nebuvau matęs tokių plytinių įsprūdų.

— Niekas nėra matęs, kaip sako Pevsneris. Kalbama, kad šios įsprūdos unikalios. Sutinku. Be jų fasadas atrodytų per daug santūrus. Vis dėlto eikime ir pažiūrėkime, kaip šis namas atrodo iš vidaus. Juk tam čia ir atvykome. Automobilių stovėjimo aikštelė yra už tų laurų krūmų, dešinėje. Maksas Djupeinas negalėjo pakęsti priešais namą automobilių. Tiesą sakant, jis negalėjo pakęsti jokių modernaus gyvenimo apraiškų.

Dalglišas vėl užvedė variklį. Ant medinės lentelės nupiešta balta strėlė nurodė jam kelią į automobilių stovėjimo aikštelę — žvyru nubarstytą penkiasdešimties ir trisdešimties jardų plotą, į kurį turėjai įvažiuoti iš pietinės pusės. Aikštelėje jau stovėjo dvylika automobilių, tvarkingai surikiuotų dviem eilėm. Dalglišas susirado vietelę aikštelės pakrašty. Jis pratarė:

— Nedaug vietos. Ką jie daro tada, kai lankytojų būna daug?

— Tikriausiai lankytojai automobilius palieka kitoje namo pusėje. Ten yra garažas, bet juo paprastai naudojasi Nevilis Djupeinas; jis ten laiko savąjį E klasės jaguarą. Bet aš pats niekada nesu matęs visiškai užpildytos automobilių stovėjimo aikštelės, taip pat ir muziejus niekada toks perpildytas nebūna. Tai įprastas penktadienio popietės vaizdas. Beje, kai kurie automobiliai priklauso muziejaus darbuotojams.

Jiems pasukus lauko durų link, niekur nesimatė nė gyvos dvasios. Dalglišas pamanė, kad tokios durys turėtų bauginti atsitiktinį lankytoją, tačiau Ekroidas užtikrintai čiupo apskritą žalvarinę durų rankeną, ją pasuko ir pravėrė duris.

— Vasarą jos paprastai būna atdaros. Ir šiandieną būtų galima surizikuoti, nes taip gražiai šviečia saulė. Na, štai mes ir čia. Sveikas atvykęs į Djupeino muziejų, — tarė jis.

2

Dalglišas nusekė paskui Ekroidą plačiu, juodomis ir baltomis marmurinėmis plytelėmis šachmatiškai išklotu koridoriumi. Priešais kilo elegantiški laiptai, po kokių dvidešimties laiptelių išsišakojantys į dvejus laiptus — rytinius ir vakarinius, vedančius į plačią galeriją. Abiejose koridoriaus pusėse buvo po trejas raudonmedžio duris; tokios pačios, tik mažesnės, durys buvo matyti ir viršutinėje galerijoje. Ant kairiosios sienos kyšojo visa eilė kabliukų, skirtų paltams pasikabinti, o apačioje du ilgi stovai skėčiams. Dešinėje stovėjo administratoriaus raudonmedžio stalas, o už jo ant sienos kybojo antikvarinis telefono aparatas; už stalo buvo durys su užrašu PRIVATU. Dalglišas pagalvojo, kad jos turėtų vesti į kabinetą. Vienintelis gyvybės ženklas — už stalo sėdinti moteris. Dalglišui ir Ekroidui priėjus arčiau, ji pakėlė akis.

Ekroidas pratarė:

— Laba diena, panele Godbi.

Paskui jis atsigręžė į Dalglišą.

— Tai panelė Murielė Godbi; ji atsakinga už įėjimo mokesčius ir mus visus „rikiuoja". O čia mano bičiulis. Ponas Dalglišas. Ar jam reikia mokėti?

— Aišku, kad turėčiau užsimokėti, — pasakė Dalglišas.

Panelė Godbi pažvelgė į jį. Jis pamatė išgeltusį postambį veidą ir porą nuostabių akių, žvelgiančių pro siaurus akinius raginiais rėmeliais. Jos akių rainelės buvo gelsvai žalsvos, viduryje šviesesnės, iš išorės apvestos tamsiu žiedeliu. Plaukai neįprastos spalvos, — tamsiai rusvos ir auksinės mišinys, — vešlūs ir tiesūs, sušukuoti į šoną, nubraukti nuo veido ir prismeigti vėžlio kiaukuto šukelėmis. Burna nedidelė, bet išraiškinga, o smakras klaidino sprendžiant apie jos amžių. Tikriausiai jai šiek tiek daugiau nei keturiasdešimt, bet kaklas ir smakras tarsi keistai paženklinti senatvės žymių. Ji nusišypsojo Ekroidui, tačiau toji šypsena tebuvo lengvas lūpų kryptelėjimas, atsargus ir šiek tiek bauginantis. Moteris vilkėjo geros mėlynos vilnos kostiumėlį, buvo pasipuošusi perlų vėrinuku. Atrodė senamadiškai, tarsi nužengusi nuo senų *Country Life* egzempliorių nuotraukų, vaizduojančių pirmąsias laisvėjančias anglų moteris. Galbūt, svarstė

Dalglišas, ji tyčia taip rengiasi, norėdama pritapti prie šiame muziejuje demonstruojamų dešimtmečių. Savaime suprantama, panelės Godbi niekaip nepavadinsi nei mergaitiška, nei naiviai gražia.

Įrėminta lentelė ant stalo skelbė, jog suaugusieji turėtų mokėti 5 svarus, pagyvenę piliečiai ir studentai — po tris su puse, o vaikai iki dešimties metų ir žmonės, gaunantys bedarbio pašalpas, muziejuje gali lankytis nemokamai. Dalglišas padavė dešimties svarų banknotą ir kartu su grąža gavo apvalią etiketę lipduką. Imdamas savąjį lipduką, Ekroidas pamėgino protestuoti:

— Ar mums tikrai būtina šituos prisiklijuoti? Aš esu bičiulis, aš įsiregistravau.

Panelė Godbi buvo nepalenkiama.

— Tokia nauja sistema, pone Ekroidai. Mėlyni lipdukai vyrams, rožiniai moterims ir žali vaikams. Taip paprasčiausia palyginti pajamas su lankytojų skaičiumi ir pateikti informaciją tiems, dėl kurių dirbame. Be to, žinoma, muziejaus darbuotojai vos dirstelėję gali pamatyti, kad žmonės sumokėjo.

Jie nuėjo. Ekroidas pratarė:

— Ji labai veikli moteris, daug padarė betvarkydama muziejų, bet būtų gerai, kad jaustų, kada metas sustoti. Štai, kaip matai, bendras planas. Pirmasis kambarys kairėje — paveikslų galerija, kitas kambarys skirtas sportui ir pramogoms, trečiasis — istorijos kambarys. O štai ten, dešinėje, yra kostiumams, teatrui ir kinui skirtos patalpos. Biblioteka yra antrame aukšte, antrame aukšte yra ir Žmogžudysčių kambarys. Aišku, tau bus įdomu apžiūrėti paveikslus ir biblioteką, galbūt ir kitus kambarius; aš norėčiau eiti kartu su tavimi. Tačiau man reikia dirbti. Geriau pradėkime nuo Žmogžudysčių kambario.

Nekreipdamas dėmesio į liftą, jis kaip visada guviai nuliuoksėjo centriniais laiptais aukštyn. Dalglišas nusekė paskui gerai žinodamas, kad nuo savojo stalo juos stebi Murielė Godbi, tarsi dvejodama, ar saugu juos leisti vaikštinėti vienus, be jokios palydos. Jie jau buvo priėję rytiniame namo gale įkurtą Žmogžudysčių kambarį, kai atsidarė durys laiptų viršuje. Pasigirdo pakelti žmonių balsai ir staiga nutilo; pro duris isskubėjo vyriškis. Pamatęs Dalglišą ir Ekroidą, jis trumpai padvejojo, o paskui linktelėjo pažinęs ir pasuko laiptų link,

plevėsuodamas ilgais apsiausto skvernais, tarsi atliepiančiais energingai jo eisenai. Metęs žvilgsnį, Dalglišas pastebėjo susitaršiusių tamsių plaukų kaugę ir išraudusiame veide žiburiuojančias piktas akis. Beveik iškart tarpduryje išdygo dar viena figūra. Šis žmogus, kaip atrodė, visai nenustebo išvydęs susidomėjusius lankytojus; jis kreipėsi tiesiai į Ekroidą.

— Ir kam reikalingas tasai muziejus? Štai ko Nevilis Djupeinas ką tik paklausė. Kam jis reikalingas? Galėčiau suabejoti, ar jis išties tikras savo tėvo sūnus, jeigu toji vargšelė Madlena nebūtų buvusi tokia baisiai dorovinga. Seksualiniams žaidimams jai nepakako gyvybingumo. Malonu vėl tave čia matyti.

Jis pažvelgė į Dalglišą.

— O kas čia toks?

Šis klausimas galėjo nuskambėti įžeidžiamai, jeigu nebūtų ištartas su kuo nuoširdžiausia nuostaba ir susidomėjimu, tarsi klausėjas būtų išvydęs naują, gal net ypač įdomų eksponatą.

Ekroidas atsakė:

— Laba diena, Džeimsai. Tai mano bičiulis Adamas Dalglišas. Adamai, susipažink su Džeimsu Kalder-Heiliu, Djupeino muziejaus kuratoriumi ir didžiausiu čia dirbančiu genijumi.

Kalder-Heilis buvo aukštas ir liesas, galėtum pamanyti, net paliegęs; jo veidas buvo pailgas ir kaulėtas, burna plati ir nepriekaištingai nuskusta. Aukštą kaktą apkritę plaukai keistai pražilę — baltos sruogos maišėsi su šviesiai auksiniais dryžiais, todėl jis atrodė kiek teatrališkai. Iš po gražiai išlenktų, tarsi išpešiotų antakių švietė išmintingos akys, visam veidui suteikiančios ypatingos galios; jeigu ne akys, galėtum pasakyti, kad veido bruožai itin švelnūs. Dalglišas jautėsi numanąs šio žmogaus jausmingumą: jis pažinojo galingų ir veiklių žmonių, iš veido atrodančių kaip kito pasaulio mokslininkai. Kalder-Heilis mūvėjo siauras sulaidytas kelnes, vilkėjo dryžuotus marškinius, po kaklu kabojo blyškiai melsvas kaklaraištis, surištas į neįprastai platų ir laisvą mazgą, avėjo languotomis šlepetėmis ir buvo užsimetęs ilgą pilką nertinį, beveik siekiantį kelius. Aiškiai matomą pyktį jis liejo kalbėdamas aukštu susierzinusio žmogaus falcetu, kuris, Dalglišo manymu, buvo labiau suvaidintas nei nuoširdus.

— Adamas Dalglišas? Esu apie jus girdėjęs. — Šiuos žodžius jis ištarė tarsi kaltindamas. — „Precedentas atsakymui ir kiti eilėraščiai“. Nedažnai skaitau modernią poeziją, esu senamadiškas: man labiau patinka eilės, kur kartkartėmis pasigirsta rimai ir ritmas, bet jūsiškė poezija bent jau nepanaši į atitinkamai perrašytą prozą. Tikiuosi, Murielė žino, kad jūs čia?

— Aš įsiregistravau. Bet, tik pažiūrėk, mes turėjome prisiklijuoti šituos daikčiukus, — atsakė Ekroidas.

— Taip, tikrai turėjote prisiklijuoti. Kvailas klausimas. Net ir tu, Ekroidai, nebūtum galėjęs pereiti per koridorių, jeigu nebūtum prisiklijavęs. Toji moteris — tikras tironas, bet sąžininga ir, kaip man kartojama, labai reikalinga. Dabar prašyčiau atleisti už tokį protrūkį. Paprastai įstengiu susivaldyti. Bendravimas su kuriuo nors Djupeinu — tuščias energijos švaistymas. Na, bet neleiskite man jūsų gaišinti, juk atėjote ne šiaip sau.

Jis atsigręžė į duris, už kurių, kaip galėjai numanyti, buvo jo kabinetas. Ekroidas šūktelėjo jam pavymui:

— Ką tu jam atsakei, tam Neviliui Djupeinui? Kam, tavo manymu, muziejus reikalingas?

Kalder-Heilis kiek padvejojęs atsigręžė.

— Pasakiau jam tai, ką jis jau žinojo. Djupeino muziejus, kaip ir bet koks kitas gerbiamas muziejus, patikimai laiko, saugo, registruoja ir eksponuoja įdomius praeities reliktus, kuriais gali naudotis mokslininkai ir visi kiti, kuriems įdomu čia lankytis. Manyčiau, Djupeinas įsivaizdavo, jog muziejus turėtų būti traktuojamas kaip atliekantis socialinę ar misionieriaus funkciją. Kažkas nepaprasta!

Jis atsigręžė į Ekroidą.

— Džiaugiuosi tave matydamas. — Paskui linktelėjo Dalglišui. — Ir jus, savaime suprantama. Paveikslų galerijoje yra eksponatas, kuris galėtų jus sudominti. Tai nedidelė, bet miela Rodžerio Frajaus akvarelė, kurią testamentu mums paliko vienas nuolatinis lankytojas. Tikėkimės, kad galėsime jį sau pasilaikyti.

— Ką turi galvoje taip sakydamas, Džeimsai? — paklausė Ekroidas.

— Oi, žinoma, iš kurgi galėtum žinoti. Dabar kelia abejonių pati šio muziejaus ateitis. Kitą mėnesį baigiasi nuomos sutartis, o

dėl naujos sutarties deramasi dabar. Senasis šeimininkas buvo sudaręs keistą šeimos narių trestą. Kiek žinau, muziejus gali toliau egzistuoti tik tuomet, jeigu nuomos sutartį sutinka pasirašyti visi trys jo vaikai. Jeigu muziejus bus uždarytas, įvyks tragedija, tačiau neturiu jokių įgaliojimų jai išvengti. Nesu muziejaus globėjas.

Daugiau netaręs nė žodžio, jis apsigręžė ir nuėjo į savo kabinetą ryžtingai užtrenkdamas duris.

Ekroidas pratarė:

— Galiu įsivaizduoti, jog šitai jam būtų tikra tragedija. Jis pradėjo čia dirbti, kai pasitraukė iš diplomatinės tarnybos. Aišku, jam už darbą nemokama, bet gali naudotis kabinetu, taip pat vedžioja po galerijas nedaugelį išrinktųjų. Jo tėvas ir senasis Maksas Djupeinas buvo universiteto laikų draugai. Senajam Djupeinui muziejus buvo asmeniškas dalykas; aišku, daugelis kuratorių būtent taip žvelgia į savo muziejus. Negali sakyti, kad jis nemėgo lankytojų, — kai kurių išties labai laukdavo, — bet manė, kad vienas tikras tyrinėtojas yra vertas penkiasdešimties atsitiktinių užklydėlių; jis ir elgėsi atitinkamai. Jeigu nežinojai, kas yra Djupeinas ir kokią valandą muziejus atidaromas, vadinasi, tau ir nereikėjo žinoti. Daugiau informacijos galėjo pritraukti ir gausesnius atsitiktinių lankytojų būrius, norinčių pasislėpti nuo lietaus ar besitikinčius, jog muziejuje suras ką nors, kas galėtų nors pusvalandžiui patraukti jų vaikų dėmesį.

— Bet neinformuotas atsitiktinis lankytojas taip pat galėtų džiaugtis muziejaus paliktais įspūdžiais, pasigėrėti geru skoniu, žavėtis, kaip nevykusiu šių laikų žargonu sakoma, „muziejine patirtimi“. Šia prasme muziejaus vaidmuo galėtų būti šviečiamasis. Nejau Djupeinui šitai nepatiko? — pasidomėjo Dalglišas.

— Manyčiau, tik teoriškai. Jeigu jo įpėdiniai nuspręstų išlaikyti muziejų, galbūt ir pasuktų šiuo keliu, bet jie negali kažin ko pasiūlyti, juk taip? Djupeino muziejus — ne V&A ir ne Britų muziejus. Jeigu ką nors domina tarpukario metai, — o mane būtent tai ir domina, — Djupeinas gali pasiūlyti praktiškai viską, ko tau reikia. Tačiau daugumai lankytojų trečiasis ir ketvirtasis dešimtmečiai menkai ką tereiškia. Pasilik čia dienai ir pats tuo įsitikinsi. Man atrodo, kad senajam šeimininkui visada labiausiai nepatiko, kad populiariau-sias — Žmogžudysčių kambarys. Jeigu dabar mu-

ziejus būtų skirtas vien tik nužudymams, jam puikiai sektųsi. Net keista, kad niekas to nesiima. Naujajame Skotland Jarde yra Juodasis muziejus, Vepinge Riverio policija taip pat turi įdomią nedidelę kolekciją, tačiau nei viena, nei kita ekspozicija nėra atvira plačiajai visuomenei. Ten įleidžiama griežtai su leidimais.

Žmogžudysčių kambarys buvo didelis, mažiausiai trisdešimties jardų ilgio, gerai apšviestas trijų kabančių šviestuvų, tačiau pirmąją akimirką Dalglišas susidarė tamsios ir klaustrofobiškos patalpos įspūdį, nors du kambario langai žvelgė į rytus, o vienas — į pietus. Į dešinę nuo puošnaus židinio buvo antros paprastos durys; tikriausiai jos visada uždarytos, nes nebuvo matyti jokios apvalios ar įprastos rankenos.

Palei kiekvieną sieną rikiavosi stiklinės vitrinos, o po jomis — lentynos knygoms, kuriose tikriausiai buvo aprašytos visos bylos, ir stalčiai, kuriuose buvo laikomi su bylomis susiję dokumentai ir straipsniai. Virš spintelių kabojo spalvotos ir nespalvotos nuotraukos, dauguma iš jų padidintos, kai kurios neabejotinai originalios ir neįtikėtinai aiškios. Galėjai susidaryti kraujo ir tuščių, negyvų veidų koliažo įspūdį: žudikai ir jų aukos, dabar suvienyti mirties, žvelgė į niekur.

Dalglišas ir Ekroidas vaikštinėjo po kambarį. Čia buvo eksponuojamos, iliustruojamos ir aiškinamos žymiausios tarpukario žmogžudysčių bylos. Vardai, veidai ir faktai smelkėsi į Dalglišo atmintį. Viljamas Herbertas Volesas, aišku, jaunesnis nei tada, kai buvo pradėtas teismo procesas, iškėlęs niekuo neįsimenančią, bet ganėtinai patrauklią galvą virš kietos apykaklės, pasirišęs kilpa sumegztą kaklaraištį, kiek pračiaupęs ūsų pridengtas lūpas, švelniai žvelgiantis pro akinius plieniniais rėmeliais. Šalia buvo kita spaudoje skelbta nuotrauka, kurioje jis spaudė ranką savo advokatui po apeliacijos; greta Voleso stovėjo jo brolis; abu broliai ūgiu pranoko visus kitus, Volesas kiek pasikūprinęs. Ruošdamasis siaubingiausiam gyvenimo išmėginimui, jis buvo kruopščiai apsirengęs: vilkėjo tamsiu kostiumu, segėjo tokią pačią aukštą apykaklę ir ryšėjo siaurą kaklaraištį. Rūpestingai perskirti reti plaukai blizgėjo sutepti ir sušukuoti. Atrodė, jog tai, galima sakyti, tipiškas per daug sąžiningo ir skrupulingo biurokrato veidas; kažin ar varganą savaitės uždarbį

leidžiančios namų šeimininkės pasikviestų tokį vyriškį į galinį kambarį puodeliui arbatos ir maloniam pokalbiui.

— O štai čia — gražioji Mari Margarita Fami, nušovusi mergišių egiptietį savo vyrą Savojos viešbutyje 1923 metais. Edvardo Maršalo Holo gynyba buvo nuostabi. Jis metė triuškinančias išvadas nukreipęs į prisiekusiuosius tikrą šautuvą, kurį paskui nutrenkė ant žemės reikalaudamas verdikto „nekalta". Žinoma, ji nušovė savo vyrą, bet advokato dėka išsikapstė. Jis taip pat pasakė nemalonią rasistinę kalbą, kurioje buvo užsiminta, jog moterys, ištekėsiančios už, jo žodžiais tariant, „rytiečio", gali tikėtis panašaus elgesio, kokio susilaukė Mari. Šiandieną jis susilauktų nemalonumų iš teisėjo, lordo kanclerio ir žiniasklaidos. Kaip matai, mielas berniuk, ir vėl galime kalbėti apie tam tikram laikmečiui būdingą nusikaltimą, — paaiškino Ekroidas.

— Aš maniau, kad rašydamas tezes akcentuoji įvykdytą nusikaltimą, o ne svarstai, kaip veikė tuometinė teisingumo sistema, — atsakė Dalglišas.

— Aš remiuosi visomis aplinkybėmis. Štai dar vienas sėkmingos gynybos pavyzdys — „lagamininė" žmogžudystė Braitone 1934-aisiais. Kalbu apie tikrą lagaminą, mano mielasis Adamai, į kurį dvidešimt šešerių metų padavėjas ir anksčiau teistas vagis Tonis Mančinis sudėjo savo meilužės prostitutės Violetos Kai kūną. Tai buvo antroji Braitone „lagamininė" žmogžudystė. Pirmą kartą moters kūnas be galvos ir kojų buvo rastas prieš vienuolika dienų Braitono geležinkelio stotyje. Už tą nusikaltimą niekas niekada nebuvo suimtas. Mančinis buvo teisiamas Lueso teisme gruodžio mėnesį; jį kuo puikiausiai apgynė Normanas Birketas. Birketas išgelbėjo jam gyvybę. Prisiekusieji pareiškė verdiktą „nekaltas", bet 1976-aisiais Mančinis prisipažino. Atrodo, ši „lagamininė" istorija tiesiog liguistai pakeri lankytojus.

Dalglišas visai nesijautė pakerėtas. Staiga jis panoro pasižiūrėti į už sienos esantį pasaulį; priėjo prie vieno iš rytinių langų ir pažvelgė į lauką. Apačioje, tarp jaunų medelių, stovėjo medinis garažas, o už aštuonių jardų — nedidelė daržinėlė, kurioje buvo įtaisytas vandens čiaupas. Berniukas, anksčiau matytas pakelėje, plovėsi rankas, o nusiplovęs ėmė šluostytis į kelnių klešnę. Dalglišą vėl pakvietė Ekroidas, nekantraudamas papasakoti apie paskutinę bylą.

Vesdamas Dalglišą prie antrosios ekspozicijos spintelės, jis kalbėjo:

— Liepsnojančio automobilio žmogžudystė 1930-aisiais. Neabejotinai tai dar vienas kandidatas manajam straipsniui. Tikriausiai esi apie tai girdėjęs. Alfredas Arturas Rouzis, trisdešimt septynerių metų keliaujantis verslininkas, gyvenęs Londone, buvo moterų prievartautojas. Jis ne tik nusikalto dvipatyste, bet, kaip manoma, bevažinėdamas suvedžiojo apie aštuoniasdešimt moterų. Jam nuolatos reikėdavo kur nors dingti, dar geriau, jis stengdavosi, kad kiti pamanytų, neva jis žuvo. Taigi lapkričio 6-ąją nuošaliame kelyje Northamptonšyre jis užklupo kažkokį valkatą, kurį užmušė, apliejo benzinu ir padegė kartu su automobiliu, o pats spruko. Deja, tuo keliu į vietinį kaimą grįžo namo du jaunuoliai; jie jį pamatė ir paklausė, kas ten taip liepsnoja. Jis ėjo toliau savo keliu šūktelėjęs: „Atrodo, kažkas kūrena laužą". Šis susitikimas nulėmė jo suėmimą. Jeigu būtų pasislėpęs griovyje ir palaukęs, kol jaunuoliai praeis, tikriausiai būtų sėkmingai išsisukęs.

— Kuo šis nusikaltimas būdingas tam laikmečiui? — paklausė Dalglišas.

— Rouzis dalyvavo kare ir buvo sunkiai sužeistas į galvą. Jo elgesys nusikaltimo vietoje ir per teismo procesą buvo išskirtinai kvailas. Mano akimis žvelgiant, Rouzis yra Pirmojo pasaulinio karo auka.

Gali būti ir taip, pamanė sau Dalglišas. Žinoma, jo elgesys po žmogžudystės ir neįtikėtina arogancija liudytojų tribūnoje daug tvirčiau užveržė virvę ant jo kaklo, nei tą būtų padariusi kaltintojų taryba. Būtų įdomu sužinoti, ar aktyviai jis dalyvavo kare ir kaip buvo sužeistas. Tik nedaugelis vyrų, ilgai tarnavusių Flandrijoje, galėjo grįžti namo visai normalūs.

Dalglišas paliko Ekroidą studijuoti dokumentų, o pats nuėjo ieškoti bibliotekos. Biblioteka buvo vakarinėje to paties aukšto dalyje; tai ilgas kambarys su dviem langais, žvelgiančiais į automobilių stovėjimo aikštelę, ir su trečiu langu, žiūrinčiu į alėją. Palei sienas buvo sustatytos raudonmedžio lentynos su trimis išsikišimais, o kambario viduryje driekėsi ilgas stačiakampis stalas. Prie mažesnio stalelio, pastatyto prie lango, glaudėsi kopijavimo aparatas su

rašteliu, jog už kopijos puslapį reikia mokėti po dešimt pensų. Už stalelio sėdėjo pagyvenusi moteris, išrašinėjanti lapelius eksponatams. Kambaryje neatrodė šalta, tačiau ji buvo apsivyniojusi šaliką ir užsimovusi kumštines pirštines. Dalglišui įėjus, ji pratarė saldžiu išsilavinusio žmogaus balsu:

— Kai kurios stiklinės spintelės yra užrakintos, bet jeigu norėtumėte pasiimti kokių nors knygų, galėčiau atrakinti — turiu raktus. *The Times* ir kitų laikraščių egzemplioriai yra pusrūsyje.

Dalglišas iškart nė nesusigriebė, kaip turėtų atsakyti. Jam dar reikėjo apžiūrėti paveikslų galeriją, todėl negalėjo neskubėdamas žiūrinėti knygų; kita vertus, nenorėjo, kad jo vizitas pasirodytų skubotas, tarsi greitas tuščių užgaidų patenkinimas.

— Čia lankausi pirmą kartą, todėl tik šiaip dairausi. Vis dėlto ačiū, — atsakė jis.

Jis lėtai vaikštinėjo tarp lentynų. Lentynose buvo sudėlioti daugiausia pirmieji garsių tarpukario romanistų knygų leidimai; kai kurie autoriai Dalglišui buvo visai negirdėti. Čia galėjai rasti visus didžiuosius: D. H. Lorensą, Virdžiniją Vulf, Džeimsą Džoisą, Džordžą Orvelą, Greihemą Gryną, Vaindamą Luisą, Rozamondą Lėman; visa puokštė įvairiausių ir įdomiausių tų neramių laikų žmonių. Poezijos skyrius taip pat turėjo atskiras lentynas, kuriose buvo surinkti pirmieji Jeitso, Elioto, Paundo, Odeno ir Luiso Maknyso leidimai. Dalglišas taip pat pamatė ir karo metų poetus, išspausdintus jau trečiajame dešimtmetyje: Vilfredas Ouvenas, Robertas Greivsas, Zigfridas Sasunas. Jis būtų mielai praleidęs valandų valandas šalia šių knygų, jas pasiėmęs ir skaitęs. Vis dėlto, net jei ir turėtų laiko, jam trukdytų ši tyliai besidarbuojanti moteris, vargingai skrebenanti pirštinėtomis rankomis. Skaitydamas jis mėgo būti vienas.

Jis priėjo prie didžiojo vidury kambario stovinčio stalo, ant kurio buvo paskleista tuzinas „Pajūrio žurnalo“ egzempliorių; visuose skirtingų spalvų žurnalų viršeliuose buvo pavaizduoti šiek tiek besi-keičiantys pajūrio peizažai. Dalglišas paėmė 1922-ųjų gegužės mėnesio numerį. Viršelyje buvo skelbiamos apsakymų autorių pavardės — P. G. Vodhauzas, Gilbertas Frankau ir E. Filipsas Openhaimas; šiame numeryje buvo spausdinamas dar ir specialus Arnoldo Beneto straipsnis. Tačiau trečiojo dešimtmečio pradžios dvasia aiškiausiai atsispindėjo pirmuosiuose reklamų skyrelių pus-

lapiuose. Šimtas cigarečių kainavo penkis šilingus ir šešis pensus, miegamąjį buvo siūloma apstatyti baldais už 36 svarus, o sunerimęs vyras mėgino sužadinti žmonos libido ir atgaivinti geismus, vogčia berdamas jai į rytinę arbatą po žiupsnelį uostomosios druskos.

Dabar jis nuėjo į apačią, į paveikslų galeriją. Iškart galėjai aiškiai pastebėti, kad galerija įrengta rimtiems studentams. Prie kiekvieno paveikslo pridėta įrėminta kortelė, kurioje buvo surašytos pagrindinės galerijos, turinčios daugiau konkretaus dailininko darbų; iš abiejų židinio pusių vitrinose eksponuojami ir saugomi laiškai, rankraščiai ir katalogai. Tai išvydęs Dalglišas vėl prisiminė biblioteką. Net nekyla abejonių, jog būtent tose lentynose geriausiai reprezentuojamas trečiasis ir ketvirtasis dešimtmečiai. Būtent rašytojai, — Džoisas, Vo, Hakslis, — o ne dailininkai veiksmingiausiai interpretavo ir darė įtaką suiručių kupiniems tarpukario metams. Iš lėto eidamas pro Polo ir Džono Nešų peizažus, Dalglišas susidarė įspūdį, jog 1914–1918 metų kraujo ir mirties kataklizmai pagimdė nostalgišką taikingo ir ramaus Anglijos kaimo ilgesį. Paveiksluose buvo vaizduojami senų gerų laikų ramybe dvelkiantys peizažai, vis dėlto nutapyti gana tradiciškai, nors atrodė neabejotinai kitokie ir originalūs. Tai peizažai be konkrečių figūrų; prie kaimo trobos sienų tvarkingai sukrauti rąstai, po nieko bloga nežadančiu dangumi besidriekiantys išdirbti laukai, tuščia pakrantės juosta — tai vis aštrios užuominos į mirusiąją kartą. Galėjai pamanyti, jog jie visi baigė dienos darbus, pasidėjo įrankius ir tyliai ramiai pasitraukė iš gyvenimo. Savaime suprantama, tuomet niekur nebūtum pamatęs tokio tobulai sutvarkyto, išdailinto peizažo. Šie suarti laukai, pasirodo, buvo paruošti ne ateinančioms kartoms, o bergždžiam sąstingiui. Flandrijoje gamta buvo sudarkyta, išprievartauta ir paniekinta. O paveiksluose viskam buvo suteikta įsivaizduojama amžina ramybė. Dalglišas nesitikėjo išvysti taip pakitusio tradicinio peizažo.

Jis pajuto palengvėjimą priėjęs prie religinių Stenlio Spenserio anomalijų, idiosinkretiškų Persio Vaindamo Luiso ir tarsi virpančių, nerūpestingai nutapytų Dankano Granto portretų. Dauguma dailininkų Dalglišui buvo žinomi. Beveik visų darbai teikė malonumą, nors, kaip nujautė Dalglišas, šiuos menininkus stipriai veikė gerokai žymesni žemyno dailininkai. Maksas Djupeinas neįstengė įsigyti žymiausių ar įspūdingiausių čia eksponuojamų menininkų darbų, bet

jam pavyko surinkti įvairią kolekciją, reprezentuojančią tarpukario metų meną, o tai galų gale ir buvo jo tikslas.

Įėjęs į galeriją, Dalglišas ten jau rado vieną lankytoją — liesą jaunuolį, mūvintį džinsais, vilkintį stora striuke su gobtuvu ir avintį gerokai aptrintais sportiniais bateliais. Striukė buvo labai išsipūtusi, todėl iš po jos kyšančios jaunuolio kojos atrodė plonos kaip degtukai. Prisiartinęs Dalglišas išvydo blyškų subtilių bruožų veidą. Jo plaukų nebuvo matyti, nes juos slėpė užtempta ant ausų vilnonė kepuraitė. Kai Dalglišas įžengė į galeriją, vaikinukas stovėjo nejudėdamas priešais Polo Nešo paveikslą, vaizduojantį karą. Ir Dalglišas norėjo įdėmiau apžiūrėti šį paveikslą, todėl minutėlę jie stovėjo vienas greta kito tylėdami.

Apie šį paveikslą, pavadintą „Passendelė 2", jis nieko nebuvo girdėjęs. Jame buvo viskas — išdrikusiuose nežinomų žuvusiųjų kūnuose sustingęs siaubas, tuštuma ir skausmas. Šis paveikslas kėlė galingesnį įspūdį už bet kokius žodžius. Nei jis, nei jo tėvas šio karo nekariavo. Dabar gyvenantys vyrai ir moterys šio karo, galima sakyti, beveik neatsimena. Vis dėlto, ar koks nors dabartinis konfliktas yra sukėlęs tokį visuotinį sielvartą?

Jie abu stovėjo tyliai mąstydami. Dalglišas jau rengėsi eiti, kai jaunuolis paklausė:

— Kaip manote, ar šis paveikslas geras?

Paklausta buvo rimtai, bet šis klausimas įspėjo Dalglišą būti atsargų; jis nesistengė pasirodyti labai daug išmanančiu.

— Nesu dailininkas, taip pat nesu meno istorikas. Manau, tai labai geras paveikslas. Norėčiau tokį pasikabinti ant sienos, — atsakė jis.

Kad ir koks būtų tamsus, svarstė Dalglišas, jis rastų sau vietą ramiame butelyje prie Temzės. Ir Ema džiaugtųsi turėdama tokį paveikslą; ji pajustų tą patį, ką jis jaučia dabar.

Jaunuolis pratarė:

— Kažkada jis kabojo ant mano senelio kambario sienos Safolke. Senelis nusipirko šį paveikslą savo tėčio, mano prosenelio, atminimui. Jis buvo užmuštas Passendelėje.

— Kaip paveikslas čia pateko?

— Jo norėjo Maksas Djupeinas. Jis palaukė, kol seneliui ėmė labai trūkti pinigų, o paskui nupirko. Pigiai įsigijo.

Dalglišas negalėjo sugalvoti jokio tinkamo atsakymo ir po minutėlės paklausė:

— Ar dažnai ateinate į jį pasižiūrėti?

— Taip. Jie negali man uždrausti. Kai gaunu bedarbio pašalpą, nereikia mokėti už bilietą. — Paskui gręždamasis pridūrė: — Labai prašau, pamirškite, ką sakiau. Niekam niekada nesu to pasakojęs. Džiaugiuosi, kad jums jis patiko.

Tada vaikinas išėjo. Galbūt išties tokią netikėtą išpažintį paskatino kelios nebylaus bendravimo akimirkos priešais paveikslą? Žinoma, jaunuolis galėjo ir pameluoti, bet Dalglišas nenorėjo tuo patikėti. Jis ėmė svarstyti, jog pataikaudamas savo manijai Maksas Djupeinas turėjo labai skrupulingai siekti norimų eksponatų. Dalglišas nutarė apie šį susitikimą Ekroidui nieko nepasakoti; dar kartelį iš lėto apsukęs ratą aplink visą galeriją, jis pakilo plačiais laiptais aukštyn ir grįžo į Žmogžudysčių kambarį.

Konradas buvo įsitaisęs viename iš fotelių, pastatytų prie židinio, ant staliuko priešais pasiskleidęs keletą knygų ir periodinių leidinių; jis dar nesirengė išeiti.

— Ar žinojai, kad Voleso žmogžudystės byloje rastas naujas įtariamasis? Tai išaiškėjo visai neseniai, — paklausė jis.

— Taip, — atsakė Dalglišas. — Esu girdėjęs. Jis vardu Peris, tiesa? Bet ir jis miręs. Dabar šio nusikaltimo nebeišnarpliosi, Konradai. Maniau, tave iš tikrųjų domina tai, kaip konkretus nusikaltimas siejasi su konkrečiu laiku, o ne pati nusikaltimo atomazga.

— Mielas berniuk, kuo tolyn eini, tuo gilyn klimpsti. Vis dėlto esi teisus. Neturėčiau nukrypti į lankas. Jeigu turi keliauti, nesijaudink. Aš nueisiu į biblioteką, šį tą nukopijuosiu ir pabūsiu iki penkių, kol muziejų uždarys. Panelė Godbi buvo tokia maloni ir pasisiūlė mane pavėžėti iki Hampstedo metro stoties. Toje baisioje krūtinėje plaka gera širdis.

Po kelių minučių Dalglišas jau keliavo namo ir mąstė apie tai, ką pamatė. Šis tarpukario laikotarpis, per kurį klupčiodama žengė Flandrijos košmarais ir prarastąja karta paženklinta Anglija, mėginusi išvengti nuopuolio ir nugalėti dar didesnius kelią pastojusius pavojus, buvo du nepaprastų socialinių pokyčių ir skirtybių dešimtmečiai. Vis dėlto Dalglišas svarstė, kodėl Maksui Djupeinui

šie dešimtmečiai pasirodė tokie žavūs, kad visą savo gyvenimą nutarė jiems paskirti. Kad ir kaip ten būtų, jis stengėsi įamžinti savąjį laiką. Tikriausiai pirko pirmuosius romanų leidimus, saugojo tuometinius dokumentus ir leidžiamus žurnalus. *Keli fragmentai liks, nors nebebus manęs.* Ar tai ir yra tikroji priežastis? Ar jis pats norėjo save įamžinti ir taip tapti nemirtingas? Ar šis jo įkurtas ir jo vardu pavadintas muziejus yra asmeninė duoklė užmarščiai? Galbūt visi muziejai būtent tuo ir sužavi. Kartos miršta, bet visa, ką jos sukūrė, nutapė ar parašė, ko troško ir ką pasiekė, tebėra čia, bent jau dalis. Galbūt mes patys viliamės užsitikrinti taip tuščiai trokštamą nemirtingumą įamžindami ne tik garsenybes, bet ir daugybę niekam nežinomų mirusiųjų?

Tačiau dabar Dalglišas visai nenorėjo nerti į svarstymus apie praeitį. Šį savaitgalį jam teks nepaliaujamai rašyti, o ateinančią savaitę turės dirbti po dvylika valandų per parą. Tačiau kitas šeštadienis ir sekmadienis bus laisvas ir niekas negalės jam sukliudyti. Jis susitiks su Ema, ir mintys apie ją nušvies visą savaitę, kaip ir dabar jo širdį užliejo viltimi. Dabar jautėsi esąs pažeidžiamas kaip pirmą kartą įsimylėjęs berniukas; žinojo, jog jam gresia toks pat siaubas — kai tik tars žodį, jinai jį atstums. Tačiau jie nebegalėjo ilgiau gyventi taip, kaip gyveno iki šiol. Kažkokiu būdu jis turėjo įsidrąsinti ir rizikuoti būti atstumtas arba laikytis jam svarbios prielaidos, kad galbūt ir Ema jį myli. Kitą savaitgalį jis ras laiko, vietą ir, visų svarbiausia, tinkamus žodžius, kurie juos išskirs arba galiausiai sujungs.

Staiga jis pastebėjo, kad prie švarko tebėra priklijuota mėlyna etiketė. Ją nuplėšė, sugniaužė į rutuliuką ir įsimetė kišenėn. Džiaugėsi, kad aplankė tą muziejų. Jam patiko nauja patirtis, jam patiko beveik viskas, ką ten pamatė. Tačiau jis tarė sau, jog ten nebegrįš.

3

Kabinete, kurio langai žvelgė į Sent Džeimso parką, vyriausiasis Djupeinas tvarkė darbo stalą. Šį darbą jis dirbo taip, kaip ir visa kita oficialiame gyvenime — metodiškai, susikaupęs ir neskubėdamas. Jis mažai ką turėjo parodyti, dar mažiau galėjo pasiimti; beveik

visi oficialaus jo gyvenimo ženklai jau buvo pašalinti. Prieš valandą pasiuntinys išnešė paskutinį segtuvą su paskutinių oficialaus jo gyvenimo minučių įrašais; šis paskutinis „valymas“ atliko taip ramiai ir be jokių skrupulų, tarsi niekuo nesiskirtų nuo visų kitų tvarkytojų apsilankymų. Kelios asmeninės jo knygos viena po kitos buvo nuimtos nuo knygų lentynos, kurioje dabar liko tik oficialios publikacijos, kriminalinės statistikos informacija, vyriausybės ataskaitos, archyvų duomenys ir naujausių įstatymų kopijos. Dabar jau kitos rankos į šias tuščias lentynas dėlios asmeninius tomelius. Jam atrodė, jog jis žino, kieno rankos. Jo akimis žvelgiant, toks paaukštinimas dar per ankstyvas ir nepelnytas, tačiau jo įpėdinis jau ir anksčiau buvo pagarsėjęs kaip laimingasis, tarnybos žargonu kalbant, „apsigimęs viršūnių užkariautojas“.

Kažkada ir jis štai taip buvo išskirtas. Dar prieš tapdamas sekretoriaus asistentu, jis buvo pelnęs potencialaus departamento vadovo reputaciją. Jeigu viskas būtų susiklostę gerai, dabar jis iš čia išeitų kaip seras Markas Djupeinas, o visa virtinė Sičio kompanijų būtų pasirengusi jam pasiūlyti direktoriaus pareigas. Būtent to jis ir tikėjosi, būtent to tikėjosi Elison. Jo paties profesinės ambicijos buvo didelės, bet disciplinuotos; jis visada žinojo, kad sėkmė nenuspėjama. Jo žmonos ambicijos pasirodė neaprėpiamos ir nevaldomos, stulbinamai „viešos“. Kartais jis imdavo manyti, jog tik dėl to ji už jo ir ištekėjo. Kiekvieną progą, kiekvieną šventę ji siejo su menama jo sėkme. Šventiniai pietūs būdavo rengiami ne kaip bičiulių susibūrimas, bet kaip kruopščiai atrinktos draugijos susitikimas. Ji niekada neįsisąmonino paprasto fakto, jog, kad ir ką darytų, niekuomet neįstengtų kaip nors paveikti jo karjeros, jog jo gyvenimas už darbo kabineto ribų niekam nerūpi, na, nebent jis kaip nors nedorai pasielgtų viešoje vietoje. Kartkartėmis jis pasakydavo: „Neketinu baigti savo dienų tapęs vyskupu, mokyklos direktoriumi ar ministru. Nenorėčiau būti smerkiamas ar pažemintas pareigose vien dėl to, kad raudonojo vyno butelis liko užkimštas“.

Portfelyje jis atsinešė skudurėlį dulkėms šluostyti ir dar kartą patikrino, ar visi darbo stalo stalčiai kruopščiai išvalyti. Apatiniame kairės pusės stalčiuje tirianti jo ranka užčiuopė pieštuko galiuką. Kiek metų jis čia pragulėjo, svarstė Djupeinas. Jis apžiūrėjo pirštus,

apkibusius pilkomis dulkėmis, nusivalė juos į skudurėlį, kurį paskui stropiai sulankstė dulkina puse į vidų ir įkišo į drobinį maišelį. Portfelį jis paliks ant darbo stalo. Įspausti auksiniai karališki ženklai dabar buvo išblukę, tačiau kėlė prisiminimus: atmintyje atgijo toji diena, kai jis pirmą kartą gavo tarnybinį juodą portfelį, papuoštą įspaudais, švytinčiais taip, kaip ir jam skirto kabineto ženklas.

Prieš pietus jis surengė privalomas vaišes su gėrimais. Nuolatinis sekretorius įtartinai sklandžiai pasakė visų lauktą padėkos kalbą; jis jau ir anksčiau yra tai daręs. Vaišėse pasirodė ir ministras; jis tik kartą labai taktiškai dirstelėjo į laikrodį. Tvyrojo apsimestinai gyva atmosfera, kartkartėmis pertraukiama nemalonios tylos. Apie pusę dviejų žmonės po truputį ėmė skirstytis. Kad ir kaip ten būtų, juk penktadienis. Jų laukė rengimosi savaitgaliui rūpesčiai.

Paskutinį kartą užverdamas savo kabineto duris ir išėjęs į tuščią koridorių, jis nustebo ir šiek tiek sunerimo nepajutęs jokių išskirtinių emocijų. Savaime suprantama, dabar jis turėtų ką nors jausti — apgailestavimą, šiokį tokį pasitenkinimą, nostalgiškų jausmų bangelę, atsisveikinimo su įprastu ritualu dilgsnį. Jis nieko nejautė. Vestibiulyje, prie administratoriaus stalo, kaip visada sėdėjo pareigūnai; jie abu buvo užsiėmę. Jam palengvėjo išvengus pareigos pasakyti keletą padrikų atsisveikinimo žodžių. Jis nutarė patraukti mėgiamu keliu į Vaterlo, per Sent Džeimso parką, paskui Nortamberlando aveniu ir per Hangerfordo pėsčiųjų tiltą. Paskutinį kartą praėjo pro besisukančias duris ir nužingsniavo Berdkeidžo alėja į rudeniškai susitaršiusį, bet vis dar maloniai viliojantį parką. Priėjęs per ežerą nutiesto tilto vidurį, jis kaip visada stabtelėjo norėdamas pasigrožėti vienu iš nuostabiausių Londono vaizdų, atsiveriančių žvelgiant per vandenį ir salą į Vaitholo bokštus ir stogus. Greta jo stovėjo motina su triračiu vežimėliu, kuriame gulėjo suvystytas kūdikis, o šalia jos kitas mažas vaikutis mėtė antims duoną. Visas oras tarsi pritvinko keisto judėjimo, kai paukščiai ėmė grumtis ir stumdytis sūkuriuojančiame vandenyje. Per daugiau kaip dvidešimt metų priešpietinių pasivaikščiojimų jis stebėdavo tokį reginį, bet dabar šis vaizdas grąžino pačius šviežiausius nemalonius prisiminimus.

Prieš savaitę jis ėjo tuo pačiu keliu. Čia stovėjo vieniša moteris ir sumuštinių trupiniais šėrė antis. Moteris buvo neaukšta, kresną

kūną susupusi į storą vilnonį apsiaustą, ant ausų užsitempusi vilnonę kepuraitę. Numetė paskutinį trupinį, atsigręžė ir, pamačiusi jį, kiek provokuojamai nusišypsojo. Djupeinui nuo vaikystės atrodė, kad netikėtai prasiveržęs nepažįstamų žmonių intymumas yra atstumiantis, gal net grėsmingas, todėl jis nė nešyptelėjęs linktelėjo ir skubiai pasišalino. Jam buvo nemalonu apie ją galvoti, tarsi ji būtų jam siūliusis. Jau buvo pasiekęs Jorko hercogo kolonos laiptus, kai staiga susivokė. Toji moteris nėra nepažįstama, tai Tali Klaton, muziejaus tvarkytoja. Jis nesugebėjo jos atpažinti, apsivilkusios kitaip nei iki kaklo susagstomu rudu chalatu, kuriuo paprastai vilkėdavo. Šis prisiminimas sukėlė susierzinimo pliūpsnį; pyko tiek ant jos, tiek ant savęs. Padarė nemalonią klaidą, kurią privalės ištaisyti, kai jiedu susitiks kitą kartą. Tačiau viską sutvarkyti tikriausiai bus nelengva, nes ji gali prabilti apie savo ateitį. Trobelė, kurioje ji gyveno nemokėdama nuomos mokesčių, galėtų būti nuomojama mažiausiai už tris šimtus penkiasdešimt svarų per savaitę. Hampstede nepigu, ypač ten, kur atsiveria vaizdas į lygumą. Jeigu jis nutartų iškelti Klaton, laisvas gyvenamasis plotas būtų tarsi tam tikras stimulas. Galbūt jiems pavyktų prisivilioti kokią nors susituokusią porą — žmona galėtų tvarkyti namus, o vyras prižiūrėtų sodą. Kita vertus, Tali Klaton buvo labai darbšti ir visų mėgstama. Tikriausiai būtų neprotinga imtis judinti „naminius" reikalus, kai jų laukia tiek daug kitokio pobūdžio pokyčių. Karolina, žinoma, kovos reikalaudama palikti abi — Klaton ir Godbi, o jis išties labai norėjo išvengti panašių grumtynių su Karolina. Murielė Godbi jokių keblumų nekėlė. Toji moteris jiems pigiai atsieina ir yra neįtikėtinai kompetentinga; šiandieną labai reta sutikti tokių savybių turintį žmogų. Tačiau vėliau gali kilti sunkumų dėl tiesioginio pavaldumo grandinės. Akivaizdu, kad Godbi tariasi esanti pavaldi Karolinai; negalėtum pasakyti, kad ji neteisi, nes būtent jo sesuo parūpino Godbi šį darbą. Vis dėlto pareigų ir atsakomybės pasiskirstymas galėtų palaukti, kol bus pasirašyta nauja nuomos sutartis. Jis paliktų abi moteris. Tasai vaikinas Rajenas Arčeris ilgai šiame darbe neužsibus; jauni niekada neužsibūna.

Jis svarstė: *Kaip būtų gerai, jei įstengčiau apie viską galvoti su įkarščiu ir aistringai.* Darydamas karjerą, jis jau seniai pamiršo, kas

yra emocinis pasitenkinimas. Net muzika buvo beprarandanti savo galią. Prisiminė, kaip prieš tris savaites paskutinį kartą grojo Bacho koncertą dviem smuikams kartu su smuiko mokytoju. Jis grojo tiksliai, net jausmingai, tačiau negalėjai pasakyti, kad muzika liejosi iš širdies. Galbūt pusė gyvenimo sąžiningo politinio neutralumo ir kruopštaus abiejų besiginčijančių pusių dokumentavimo subrandino kvailą „dvasios atsargumą". Tačiau dabar atsirado viltis. Galbūt jis rastų įkvėpimą ir išsipildymą, kurio taip trooško, imdamasis jo vardą turinčio muziejaus reikalų... Jis svarstė: *Man šito reikia. Čia dirbdamas galiu sulaukti sėkmės. Nesirengiu leisti Neviliui jo iš manęs atimti.* Eidamas per kelią ties *Athenaeum*, jis jau vadavosi nuo minčių apie neseną praeitį. Atgaivintas muziejus vėl pažadins susidomėjimą, atpirksiantį apmirusius, niekuo neišsiskyrusius metus.

Lapais apkritusiu keliu Vimbldono pakraštyje jis grįžo namo į atokiau nuo kitų stovinčius nuobodžiai tradiciškus namus, kaip grįždavo ir iki šiol. Svetainė, kaip paprastai, buvo sutvarkyta. Iš virtuvės sklido malonūs, neįkyrūs gaminamų pietų kvapai. Elison sėdėjo prie židinio ir skaitė *Evening Standard.* Jam įėjus, ji atsargiai sulankstė laikraštį ir atsistojo jo pasitikti.

— Ar buvo pasirodęs vidaus reikalų ministras?

— Ne, jo ir neturėjo būti. Buvo kitas ministras.

— Na, taip, jie niekada neslėpė, ką iš tikrųjų apie tave mano. Tu niekada taip ir nesulaukei tokios pagarbos, kokios iš tiesų esi vertas.

Tačiau ji kalbėjo ne taip pagiežingai, kaip jis tikėjosi. Ją stebėdamas pagalvojo, kad jos balse įmanoma aptikti gniaužiamą jaudulį, šiek tiek provokuojantį, šiek tiek spalvinamą kaltės jausmo.

Ji pratarė:

— Mielasis, gal galėtum atnešti chereso? Šaldytuve yra neatkimštas *Fino* butelis.

Toks lipšnumas jai buvo įprastas. Dvidešimt dvejus jų vedybinio gyvenimo metus visiems kitiems ji demonstravo laimingos ir sėkme besidžiaugiančios žmonos kaukę; kitų vedybinis gyvenimas gali niekingai žlugti, bet ji visada jausis saugi.

Jam pastačius padėklą su gėrimais, ji pratarė:

— Pietavau su Džimu ir Meivis. Kalėdoms jie ketina vykti į

Australiją aplankyti Moiros. Dabar ji su vyru gyvena Sidnėjuje. Pamaniau, jog galėčiau vykti drauge su jais.

— Džimas ir Meivis?

— Kalvertai. Turėtum prisiminti. Ji kartu su manimi dirba Pagalbos pagyvenusiems žmonėms komitete. Prieš mėnesį jie pas mus pietavo.

— Ar tai toji raudonplaukė, kuriai smirda iš burnos?

— Oi, paprastai nesmirda. Tikriausiai tada ji buvo ko nors užvalgiusi. Juk žinai, kaip labai Stivenas ir Sjuzi mus kvietė juos aplankyti. Ir anūkai taip pat. Manyčiau, kad tokios geros progos nevertėtų praleisti — galėčiau skristi ne viena. Turiu pasakyti, kad skrydžio bijau. Bet Džimas yra toks kompetentingas šiuo klausimu, kad galėtų mums padėti.

— Tikriausiai nei šiais, nei kitais metais negalėsiu vykti į Australiją. Juk yra muziejus. Turiu jo imtis. Maniau, kad jau viską tau paaiškinau. Turėsiu dirbti visą darbo dieną, bent jau iš pradžių, — atsakė jis.

— Viską suprantu, mielasis, bet galėtum porai savaičių viską palikti ir mus aplankyti, kol aš ten viešėsiu. Pabėgtum nuo žiemos.

— Kiek laiko ketini pasilikti?

— Šešis mėnesius, gal metus. Juk nėra prasmės taip toli keliauti dėl trumputės viešnagės. Vargu ar pakelčiau keliones lėktuvu vieną po kitos. Nesirengiu visą laiką gyventi pas Stiveną ir Sjuzi. Juk niekas nenorėtų kęsti anytos ištisus mėnesius. Džimas ir Meivis ketina pakeliauti. Su mumis bus Džekas, Meivis brolis, taigi iš viso mūsų bus keturi, o aš nesijausiu esanti *de trop*. Trijų žmonių draugija niekada nepasiteisina.

Djupeinas galvojo: dabar aš klausausi planų, kaip išardyti mano vedybinį gyvenimą. Jis stebėjosi, kaip menkai jam visa tai terūpėjo.

— Juk galime šitai sau leisti, tiesa? Tikriausiai dabar gausi visą pensijos sumą? — toliau kalbėjo ji.

— Taip, galime sau leisti.

Jis pažvelgė į ją visai šaltai, tarsi žvelgtų į kokį nors nepažįstamą žmogų. Penkiasdešimt dvejų ji tebebuvo graži, išsaugojusi skrupulingai puoselėtą beveik „klinikinę" eleganciją. Jis vis dar jos troško, nors nedažnai ir neaistringai. Jie mylėdavosi retai, paprastai po to,

kai svaigalai ir įprotis pažadindavo seksualumą, kuris greitai būdavo patenkinamas. Nebebuvo nieko nauja, ką jie galėtų sužinoti vienas apie kitą; jie nieko ir nenorėjo sužinoti. Jis numanė, jog šios atsitiktinės, jokio džiaugsmo neteikiančios sueitys jai buvo tarsi patvirtinimas, kad santuoka tebeegzistuoja. Kartais ji būdavo neištikima, bet niekada nelaužė kanonų. Užmezgusi naujus romanus, ji stengdavosi elgtis taktiškai ir atsargiai, o ne slapstytis. Ji apsimesdavo, jog nieko nevyksta, jis apsimesdavo, jog nieko nežino. Jų vedybinis gyvenimas klostėsi pagal tam tikrą susitarimą, kuris niekada taip ir nebuvo patvirtintas žodžiais. Jis atiduodavo jai savo pajamas, ji stengdavosi, kad jam būtų patogu gyventi — pataikaudavo jo pomėgiams, skaniai gamindavo valgį, neapkraudavo jokiais buities rūpesčiais. Jie abu vertino vienas kito toleranciją ir nujautė jos ribas; taigi galima sakyti, jog tai buvo vedybos iš išskaičiavimo. Stivenui, vieninteliam jų vaikui, ji buvo gera motina, ji buvo beprotiškai gera močiutė Stiveno ir Sjuzi vaikams. Australijoje ji būtų šilčiau sutikta nei jis.

Dabar, išdėsčiusi naujienas, ji lengviau atsikvėpė ir paklausė:

— Ką ketini daryti su šiuo namu? Ko gero, nenorėsi tokių didelių namų. Mūsiškis tikriausiai vertas kokių trijų ketvirčių milijono. Už savo *Aukštuosius medžius* Rolinsonai gavo šešis šimtus tūkstančių, nors ten reikėjo įdėti daug darbo. Jeigu panorėtum parduoti iki man grįžtant, neprieštaraučiau. Labai gaila, kad nebūsiu ir negalėsiu padėti, bet tau tereikės nusisamdyti patikimą perkraustytojų firmą. Jiems ir patikėk visus darbus.

Vadinasi, ji ketina grįžti, nors ir laikinai. Galbūt šis naujasis nuotykis nesiskirs nuo kitų, na, nebent bus kiek ilgesnis. Kita vertus, jai reikės sutvarkyti daug dalykų, įskaitant ir jos dalį iš trijų ketvirčių milijono.

— Taip, tikriausiai parduosiu, bet nėra kur skubėti, — atsakė jis.

— Ar negalėtum persikelti gyventi į butą muziejuje? Šitai atrodytų taip akivaizdu.

— Karolina nesutiktų. Tas butas jai atrodo kaip tikrieji jos namai nuo tada, kai ten apsigyveno po tėvo mirties.

— Bet juk iš tikrųjų ji ten negyvena, bent jau ne nuolat. Ji turi kambarių mokykloje. O tu ten gyventum nuolat ir galėtum prižiū-

rėti muziejaus apsaugininkus. Kiek prisimenu, tai ganėtinai maloni vietelė, ir kambarių daug. Manau, tau ten būtų labai patogu.

— Kartkartėmis Karolina turi išeiti iš mokyklos. Jai paliktas butas atstotų jos atlygį už bendradarbiavimą išlaikant muziejų. Man reikia jos balso. Juk žinai apie įgaliojimą.

— Niekada tų reikalų nesupratau.

— Viskas gana paprasta. Bet kokiam svarbesniam sprendimui muziejaus klausimu priimti, taip pat ir kalbant apie derybas dėl naujos nuomos sutarties, reikia trijų turto saugotojų pritarimo. Jeigu Nevilis nepasirašys, mums galas.

Štai dabar ji ėmė nuoširdžiai piktintis. Ji gali sumanyti jį palikti dėl meilužio, ji gali likti svetur ar sugrįžti, jeigu tik to panorės, bet kilus bet kokiam ginčui tarp jo šeimos narių ji liks tik jo pusėje. Ji mokėjo aršiai kovoti dėl visko, ko, jos manymu, jis troško.

Ji suriko:

— Vadinasi, judu su Karolina turite jį priversti! Ir koks gi jam skirtumas? Jis turi savo darbą. Muziejus jam niekada nė velnio nerūpėjo. Juk negali sugriūti visas tavo ateities gyvenimas tik dėl to, kad Nevilis nepasirašys kažkokio popieriaus. Turi sustabdyti tokias nesąmones.

Jis paėmė chereso butelį ir, priėjęs prie jos, pripildė abi taures. Jie kilstelėjo taures vienu metu, tarsi gerdami į kieno nors sveikatą.

— Taip, — liūdnai tarstelėjo jis. — Jeigu reikės, turėsiu priversti Nevilį liautis.

4

Šeštadienio rytą direktorės kabinete pas Svotlingus ledi Svotling ir Karolina Djupein lygiai dešimtą susėdo kassavaitiniam pasitarimui. Toks pusiau oficialus pasitarimas — tipiškas jų bendravimo būdas; pasitarimą galima atidėti tik tuomet, jei kuriai nors iš jų iškyla kokios nors asmeninės nenumatytos kliūtys, o trumpam jį nutraukti tik apie vienuoliktą, kai būdavo patiekiama kava. Kambarys taip pat buvo atitinkamai apstatytas. Jos abi sėdėjo viena priešais kitą vienoduose foteliuose už raudonmedžio stalo, pastatyto prie-

šais platų į pietus žvelgiantį langą, atveriantį vaizdą į pievelę, kurioje augo išpuoselėti rožių krūmai, dabar visai pliki, iškėlę dygliuotas šakeles virš birios, kruopščiai išravėtos žemės. Už pievelės sidabru žibėjo ramiai tekanti Temzė, nušviesta rytmetinio dangaus.

Ričmondo namas buvo pagrindinis turtas, kurį ledi Svotling įnešė į jų bendrą verslą. Mokyklą įsteigė jos anyta, paskui mokykla perėjo jos sūnui, o dabar — marčiai. Kol čia neatvyko Karolina Djupein, nei mokykla, vadovaujant ledi Svotling, nei namas visai nesikeitė į gera, tačiau pats pastatas išliko gražus, išgyvenęs ir gerus, ir prastus laikus, kaip ir jo savininkė — tiek jos pačios, tiek kitų nuomone.

Ledi Svotling niekada savęs neklausinėjo, ar jai patinka jos partnerė. Ji niekada taip nesvarstydavo galvodama apie kitus. Žmonės gali būti naudingi arba nenaudingi, sukalbami arba įkyruoliai, kurių reikia vengti. Ji norėdavo, kad jos pažįstami būtų puikios išvaizdos, na, o jeigu genai ar lemtis jų tuo neapdovanodavo, jie bent jau turėdavo būti visada pasitempę ir atrodyti kiek įmanoma šauniau. Rengdamasi kassavaitiniam pasitarimui, ji niekada neįžengdavo į direktorės kabinetą, prieš tai nepažvelgusi į didelį ovalų veidrodį, kabantį prie durų. Dabar ji žvelgdavo į veidrodį automatiškai, net neabejodama savo išvaizda. Jai niekada nereikėjo taisytis sidabro gijomis išmargintų pilkų, stilingai sušukuotų plaukų, kuriuos tvarkydavo brangūs kirpėjai, stengdamiesi sušukuoti taip, kad šukuosena nekeltų minčių apie maniakišką ledi požiūrį į savo išvaizdą. Puikiai sukirpto sijono ilgis — iki pusės blauzdų; besikeičiant madoms, ji visada likdavo ištikima būtent tokiam ilgiui. Ant kreminės šilkinės palaidinės buvo nerūpestingai užsimetusi kašmyro megztuką. Ji žinojo, jog kiti į ją žvelgia kaip į nusipelniusią ir sėkmės lydimą moterį, tvirtai valdančią savo gyvenimą. Būtent taip ji ir pati apie save galvojo. Būdama penkiasdešimt aštuonerių, ji vertino tai, ką vertino būdama aštuoniolikos — laikyseną ir atitinkamą kūno sudėjimą. Ji pripažino, kad jos išvaizda, kaip ir titulas, šią mokyklą išties puošė. Reikėtų pasakyti, jog iš pradžių buvo kalbama apie Loido Džordžo baronų titulą, kuris, kaip numanė *cognoscenti*, buvo suteiktas už nuopelnus ministrui pirmininkui ir partijai, o ne visai šaliai, tačiau šiandien šį klausimą gvildeno ar tuo stebėjosi tik naivuoliai arba neišmanėliai; titulas yra titulas.

Šį namą ji mylėjo aistringai; jokiam žmogui nejautė tokios aistros. Žengdama vidun, visada pajusdavo tam tikrą fizinį pasitenkinimą, kad namas yra jos. Jos vardu pavadinta mokykla, švelniai tariant, turėjo pasisekimą; jai pakako pinigų namui ir sodui išlaikyti, be to, šiek tiek dar ir likdavo. Ji žinojo, jog už šią sėkmę turi būti dėkinga Karolinai Djupein. Ji atsiminė beveik kiekvieną to pokalbio, įvykusio prieš septynerius metus, žodelį, kai Karolina, jau išdirbusi septynis mėnesius kaip jos asistentė, drąsiai ir neprašyta išdėstė reformų planą, viską motyvuodama nepakantumu prastai tvarkai ir vis prastėjančiai padėčiai, o ne asmeninėmis ambicijomis.

— Jeigu nieko nekeisime, visi rodikliai ir toliau prastės. Atvirai kalbant, yra dvi problemos: už pinigus neteikiame išties vertingų paslaugų ir net nežinome, kam apskritai esame reikalingi. Abi problemos pragaištingos. Negalime ir toliau gyventi praeitimi, o susiklosčiusi dabartinė politinė situacija mums palanki. Dabar tėvams siųsti mergaites mokytis į užsienį nėra kokia nors privilegija — naujoji turtingų vaikų karta kiekvieną žiemą vyksta slidinėti į Klostersą; jie keliauja nuo ankstyvos vaikystės. Pasaulis tampa vis labiau grėsmingas, atrodo, kad vėliau pavojų atsiras dar daugiau. Kuo toliau, tuo labiau tėvai pageidaus, kad jų dukros baigtų mokslus Anglijoje. O kokius mokslus galime pasiūlyti mes? Mūsų mokslų samprata yra pasenusi, jaunimui ji tiesiog juokinga. Nėra jokios prasmės siūlyti kulinarijos, puokščių meno, vaikų auklėjimo ar gerų manierų pamokų, paįvairintų kultūriniais dalykais. Jeigu nori, jos gali viso to išmokti lankydamos nemokamus, vietinės valdžios organizuojamus vakarinius kursus. Išeitų, jog mes norime kitiems atrodyti kaip prijaučiančios diskriminacijai... Daugiau jokių „automatiškų" priėmimų vien todėl, kad tėtis gali sumokėti už mokslą. Daugiau jokių kvailių; tokių tiesiog neįmanoma išmokyti, be to, tokios nė nenori mokytis. Jos erzina kitas ir tempia jas žemyn. Daugiau jokių mokinių su psichikos sutrikimais — čia ne kokia nors brangiai apmokama psichiatrinė ligoninė. Ir daugiau jokių nusikaltėlių. Vagiliavimas iš *Harrods* ar *Harvey Nicks* niekuo nesiskiria nuo vagysčių iš *Woolworth*; ir visai nesvarbu, kad mamytė turi atskirą sąskaitą, o tėtis gali išpirkti iš policijos.

Ledi Svotling atsiduso.

— Buvo laikai, kai galėdavai tikėtis, jog tam tikro sluoksnio žmonės ir elgsis atitinkamai.

— Ar tikrai? Aš to nepastebėjau, — pasakė ji ir negailestingai tęsė toliau: — O svarbiausia, už gautus pinigus mes turime joms perteikti atitinkamas vertybes. Metų gale arba po aštuoniolikos studijų mėnesių moksleivės jau turėtų parodyti, ką pelnė savo pastangomis. Turime pateisinti mums sumokėtus mokesčius — Dievas mato, jie išties ganėtinai dideli. Pirmiausia jos turi išmokti dirbti kompiuteriu. Sekretorių ir administratorių įgūdžiai visada turi paklausą. Paskui derėtų pasirūpinti, kad jos puikiai išmoktų vieną užsienio kalbą. Jeigu jos jau moka, tada reikėtų išmokyti antros užsienio kalbos. Taip pat turėtų būti įtrauktos kulinarijos pamokos; tai populiaru, naudinga ir madinga, tik mokyti derėtų pagal aukščiausius standartus. Kiti dalykai — socialinio bendravimo įgūdžiai, vaikų auklėjimas ir geros manieros — turėtų būti pasirenkami dalykai. Dėl menų gal nekils jokių keblumų. Mums pasiekiamos privačios kolekcijos, be to, tiesiai už mūsų slenksčio — visas Londonas. Pamaniau, kad galėtume dirbti pagal mainų programas kartu su Paryžiaus, Madrido ir Romos mokyklomis.

Ledi Svotling paklausė:

— Ar išgalėtume visa tai įgyvendinti?

— Pirmus dvejus metus tektų gerokai pasistengti, bet vėliau reformos pradėtų atsipirkti. Mergaitei ištarus „metus mokiausi Svotling mokykloje“, jos žodžiai turėtų šį tą reikšti, beje, šį tą, kas būtų finansiškai naudinga. Kai tik padidės prestižas, ims augti ir visi kiti rodikliai.

Ir jie išties ėmė augti. Svotling mokykla tapo tuo, apie ką galvojo Karolina Djupein. Ledi Svotling, niekada negalėdavusi pamiršti įžeidimo, niekada nepamiršdavo ir geradarystės. Karolina Djupein pirmiausia tapo antrąja direktore, o paskui ir partnere. Ledi Svotling suprato, jog be jos mokykla ir toliau klestėtų, bet be jos kolegės — tikrai ne. Jai dar buvo likęs paskutinis dėkingumo skolos grąžinimo aktas. Ji galėjo testamentu palikti Karolinai namą ir mokyklą. Ji pati neturėjo nei vaikų, nei artimų giminaičių. Todėl nebus nieko, kas galėtų varžytis dėl paskutinės jos valios. Ir dabar, kai Karolina tapo našle, — Raimondas Pratas važiuodamas mersedesu trenkėsi į medį 1998-aisiais, — joks vyras nesigvieš į savąją dalį. Ji dar nekalbėjo

apie tai su Karolina. Galiausiai jai išties nėra kur skubėti. Joms labai gerai sekasi gyvenant taip, kaip gyveno iki šiol. Ledi Svotling patiko žinoti, jog nors šiuo vieninteliu aspektu ji yra viršesnė.

Jos metodiškai aptarė visus šio ryto reikalus. Ledi Svotling paklausė:

— Ar tu patenkinta ta naująja mergaite Marcija Kolinson?

— Visiškai. Jos motina — tikra kvaiša, bet ji pati — ne. Mergaitė mėgino stoti į Oksfordą, bet jai nepasisekė. Jai tikrai nereikia vaikščioti pas korepetitorius, nes ir taip gavo aukščiausius įvertinimus iš keturių A lygio egzaminų. Kitais metais ji ir vėl bandys ten stoti — su viltimi, jog galiausiai už atkaklumą jai bus atlyginta. Atrodo, jos apsisprendimas aiškus — arba į Oksfordą, arba visai niekur. Vargu ar protinga taip manyti, turint galvoje konkursą. Žinoma, jos šansai būtų didesni, jei ten stotų baigusi valstybinę mokymo įstaigą; nemanau, kad metai studijų čia jai galėtų kuo nors padėti. Savaime suprantama, garsiai aš to nepasakiau. Ji nori išmokti puikiai dirbti kompiuteriu; tai ir yra jos prioritetas. Jos pasirinktoji kalba — kinų.

— Ar šitai nesukels keblumų?

— Nemanau. Pažįstu Londone gyvenantį jauną dėstytoją, kuris tik apsidžiaugs gavęs šiek tiek individualių pamokų. Mergaitė visai nenori sugaišti vienerių metų kur nors užsienyje. Atrodo, kad ji nepritaria visuomenėje vyraujančioms nuostatoms. Ji sako, kad panašių dalykų jai pakako mokykloje, ir, kaip ten būtų, tarnyba užsienyje — tai tik tam tikra labdaringo imperializmo forma. Ji kalba madingais, atitinkamiems sluoksniams būdingais šablonais, bet galvoje turi smegenų.

— Na, gerai, jeigu tik jos tėvai galės už viską sumokėti.

Jos tęsė pasitarimą. Per kavos pertraukėlę ledi Svotling pratarė:

— Praėjusią savaitę Harvei Nikolse sutikau Seliją Melok. Besnekučiuodama ji prabilo apie Djupeino muziejų. Nė nenumanau kodėl. Pas mus ji dirbo tik du trimestrus. Ji stebėjosi, kad mūsų mokiniai niekada ten nesilanko.

— Tarpukario metų menas neįtrauktas į mūsų programas. Šiuolaikinės merginos menkai tesidomi trečiojo ir ketvirtojo dešimtmečio gyvenimu. Kaip žinai, šį trimestrą mes specializuoja-

mės šiuolaikinio meno srityje. Būtų galima suorganizuoti išvyką į Djupeino muziejų, bet naudingiau praleistume laiką *Tate Modern* muziejuje, — atsakė Karolina.

— Baigdama ši pasakė vieną įdomų dalyką — Djupeino muziejus neabejotinai apmokėtų tokį apsilankymą, o ji pati yra tau dėkinga už 1996-uosius. Ir nieko nepaaiškino. Svarsčiau, ką ji turėjo galvoje, — tarė ledi Svotling.

Kartais ledi Svotling atmintis sušlubuodavo, bet tik ne tada, kai būdavo kalbama apie skaičius ar datas. Karolina ištiesė ranką, norėdama įsipilti daugiau kavos.

— Manyčiau, nieko. 1996-aisiais apie ją nieko nebuvau girdėjusi. Ji visada stengėsi atkreipti į save kitų dėmesį. Įprasta istorija: vienturtis turtingų tėvų vaikas, gavęs viską, išskyrus brangų tėvų laiką.

— Ar ir toliau neatsisakysi muziejaus? Ar nekyla kokių nors keblumų dėl nuomos?

Klausimas nuskambėjo kaip visai nekaltas pasiteiravimas. Karolina Djupein žinojo, jog iš tikrųjų viskas yra kiek kitaip. Ledi Svotling visada brangino subtilius mokyklos santykius su mažu, bet prestižiniu muziejumi. Tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių ji karštai pritarė partnerės sprendimui susigrąžinti savo šeimos pavardę.

Karolina atsakė:

— Dėl nuomos jokių keblumų nebus. Vyresnysis mano brolis ir aš esame apsisprendę. Djupeino muziejus dirbs ir toliau.

Ledi Svotling neatlyžo.

— O kaip jaunesnysis brolis?

— Nevilis, žinoma, taip pat sutiks. Naujoji nuomos sutartis bus pasirašyta.

5

Laikas — spalio 27-oji, sekmadienis, penkta valanda; vieta — Kembridžas. Po Mansardų bendrabučio tiltu augantys gluosniai merkė liaunas šakeles į tamsiai rudos spalvos versmę. Ant tilto stovinti anglų literatūros dėstytoja Ema Leivenhem ir jos draugė Klara

Bekvit žiūrėjo, kaip srovė neša geltonus lapus, paskutinius rudens ženklus. Ema niekada negalėdavo pereiti pėsčiųjų tilto nestabtelėjusi ir nežvilgtelėjusi žemyn į vandenį, bet dabar Klara atsitiesė.

— Geriau eikime. Paskutinė atkarpa Stoties gatve visada pasirodo esanti ilgesnė, nei galima numanyti.

Ji atvyko iš Londono, norėdama vieną dieną praleisti Kembridže kartu su Ema. Jos leido laiką šnekučiuodamos, valgydamos ir vaikštinėdamos Bičiulių sodelyje. Dienai įpusėjus pagalvojo, jog vertėtų pajudėti daugiau, todėl nutarė pėsčios nukeliauti iki stoties ir pasirinko ilgiausią kelią — pro visus universiteto statinius, o paskui — per miestą. Emai patiko Kembridžas mokslo metų pradžioje. Prisiminus vasarą, atminty iškildavo padūmavusios kaitrios saulės šviesoje mirgantys akmenys, šešėliuotos vejos, įkaitusių sienų atmušamas gėlių aromatas, įgudusių galingų rankų irkluojamos plokščiadugnės valtys, šliuožiančios tviskančiu vandeniu arba ramiai linguojančios po apsunkusiomis šakomis, tolumoje skambanti šokių muzika ir šūksniai. Bet šis semestras nebuvo jos mėgstamiausias. Tos vasaros savaitės dvelkė kažkokiu keistu siautuliu, droviu jaunatviškumu ir didžiu nerimu: baigiamųjų egzaminų trauma ir karštligiškas kartojimasis paskutinę minutę, nepaliaujamos malonumų paieškos nujaučiant, kad viskas greitai baigsis, melancholiškas žinojimas, jog neišvengiamai teks išsiskirti. Jai labiau patiko pirmasis mokslo metų semestras, spalvinamas smalsumo, kokie bus naujieji studentai, lydimas užtrauktų užuolaidų, atitveriančių nuo temstančių vakarų ir pirmųjų žvaigždžių, kupinas tolimų disonuojančių varpų skambesio ir, kaip dabar, Kembridžui būdingo upės, miglos ir molėtos žemės kvapo. Šiais metais lapai ėmė kristi vėlai, po vieno iš gražiausių rudenų, kokius tik ji įstengė prisiminti. Bet galiausiai lapkritys prasidėjo. Gatvės žibintų šviesa krito ant plono rudai auksinio lapų kilimo. Po kojomis ji juto sausą šiugždesį ir uodė lapų kvapą; pirmasis saldžiarūgštis žiemos kvapas...

Ema vilkėjo ilgu tvido paltu, avėjo ilgaauliais odiniais batais ir buvo vienplaukė; jos veidą gaubė pastatyta palto apykaklė. Trimis coliais žemesnė Klara tipeno greta bičiulės. Ji vilkėjo trumpu švarku su vilnoniu pamušalu, o ant tiesių tamsių kirpčiukų buvo užsismaukusi dryžuotą vilnonę kepuraitę. Per petį ji buvo persimetusi kelio-

ninį krepšį. Krepšyje gulėjo knygos, kurias pirko Kembridže, tačiau knygas nešė taip lengvai, tarsi jos būtų besvorės.

Klara įsimylėjo Emą per pirmąjį semestrą. Ji jau ne pirmą kartą pajuto stiprų jausmą akivaizdžiai heteroseksualiai moteriai, tačiau nusivylimą pasitiko, kaip jau buvo pratusi, ironiškai stojiškai ir nutarė laimėti Emos draugystę. Ji mokėsi matematikos ir išlaikė pirmo lygio egzaminus sakydama, jog antrasis lygis per daug nuobodus, kad ketintum mokytis toliau; tik pirmasis arba trečiasis lygis vertas trejų įtempto darbo metų šiame drėgname lygumų mieste. Kadangi šiuolaikiniame Kembridže neįmanoma išsisukti nuo rimto pervargimo, net ir pirmam lygiui pasiekti reikia nemenkų pastangų. Ji nenorėjo kopti akademinės karjeros laiptais ir tvirtino, kad mokslinį darbą pasirinkę vyrai tampa irzlūs arba pompastiški, o moterys, nesusiradusios kitokių jas dominančių sričių, — švelniai tariant, ekscentrikėmis. Baigusi universitetą, ji labai greitai išvyko į Londoną, kur, didžiai Emos ir šiokiai tokiai jos pačios nuostabai, pradėjo sėkmingą ir labai pelningą finansų vadybininkės karjerą darbuodamasi Sityje. Didysis klestėjimo ir gerovės potvynis atslūgo, krantan išplaudamas žmogišką kartėlio ir nusivylimų krovinį, tačiau Klara išgyveno. Jau anksčiau ji paaiškino Emai, kodėl pasirinko tokią netikėtą karjerą.

— Gaunu šį absoliučiai protu nepaaiškinamą atlyginimą, bet patogiai gyvenu išleisdama vos trečdalį algos; likusius pinigus investuoju. Kiti vyrukai pameta galvą gavę pusės milijono svarų premijas ir ima gyventi taip, tarsi per metus uždirbtų beveik milijoną — brangūs namai, brangus automobilis, brangūs drabužiai, brangi moteris, gėrimas. Tada, savaime suprantama, jie ima siaubingai bijoti, kad jų neatleistų. Mane kompanija galėtų atleisti nors ir rytoj, manęs visa tai labai nesujaudintų. Mano tikslas — užsidirbti tris milijonus, o tada aš išeisiu ir užsiimsiu tuo, kuo išties norėčiau.

— Būtent?

— Mes su Eni pamanėme, jog galėtume atidaryti restoraną netoli kokio nors modernaus universiteto teritorijos. Tada galėtum tikėtis tam tikro garantuotų klientų, trokštančių nebrangiai pavalgyti pagal savo išgales, skaičiaus; naminė sriuba, mišrainės... aišku, ne žiupsnis salotų lapų ir pusė pomidoro. Savaime suprantama, maistas būtų daugiausia vegetariškas, bet išradingai vegetariškas.

Pagalvojau, gal kur Sasekse, plynaukštėse už Falmerio. Štai toks sumanymas. Eni taip pat nestinga entuziazmo, tik jai atrodo, kad turėtume imtis kokios nors labiau socialiai naudingos veiklos.

— Vargu ar atsirastų kita tokia socialiai naudinga veikla kaip gero maisto tiekimas jaunimui padoriomis kainomis.

— Kai imame kalbėti apie milijoninę sumą, Eni pradeda mąstyti „tarptautiškai". Sakyčiau, ji turi Motinos Teresės kompleksą.

Jos žingsniavo toliau bičiuliškai tylėdamos. Tada Klara paklausė:

— Kaip Gilsas reagavo į tavo pasitraukimą?

— Kaip ir manei, prastai. Jo veide atsispindėjo viena kitą keičiančios emocijos — nuostaba, netikėjimas, gailestis sau ir pyktis. Jis atrodė kaip aktorius, prieš veidrodį repetuojantis skirtingas išraiškas. Svarsčiau, kaip, po galais, galėjau juo žavėtis.

— Bet žavėjaisi.

— O, taip, ir visai nebuvo sunku.

— Jis manė, jog tu jį myli.

— Ne, nemanė. Jis įsivaizdavo, kad man jis atrodo žavus, kaip atrodė pats sau, kad aš neįstengsiu atsilaikyti ir sutiksiu už jo tekėti, jeigu tik jis malonės man pasipiršti.

Klara nusijuokė.

— Būk atsargi, Ema, visa tai skamba kažkaip apmaudžiai.

— Ne, tik nuoširdžiai. Nė vienas iš mūsų neturi kuo didžiuotis. Mes pasinaudojome vienas kitu. Jis buvo mano užnugaris. Aš buvau Gilso mergina, todėl neliečiama. Net ir akademinio pasaulio džiunglėse pripažįstamas viešpataujančios vyrijos pranašumas. Buvau palikta ramybėje ir galėjau susikoncentruoti į tai, kas man iš tikrųjų rūpėjo — į savo darbą. Šitai neatrodė puikiai, bet nebuvo nesąžininga. Niekada jam nesakiau, kad jį myliu. Niekada niekam nesu ištarusi šių žodžių.

— Ir dabar tu nori juos ištarti ir jų klausytis, nori juos išgirsti iš policininko ir poetų poeto. Sakyčiau, poetas — labiau suprantamas dalykas. Bet kaip tu gyvensi? Kiek laiko praėjo nuo pirmojo jūsų pasimatymo? Sutarti septyni pasimatymai, iš tikrųjų įvykę tik keturi. Galbūt Adamas Dalglišas ir patenkintas nuolat bendraudamas su vidaus reikalų ministru, ypatinguoju įgaliotiniu ar kitais aukštais Vi-

daus reikalų ministerijos pareigūnais, bet niekaip nesuprantu, kodėl tu turėtum būti tuo patenkinta. Jo gyvenimas Londone, tavo — čia.

— Ne tik Adamas kaltas. Kartą pasimatymas neįvyko dėl manęs, — atsakė Ema.

— Keturi pasimatymai, jeigu neskaičiuosime tos painiavos, kai pirmą kartą susitikote. Vargu ar žmogžudystę galima vadinti visų priimta susipažinimo forma. Tu nė negali gerai jo pažinti.

— Aš jį ganėtinai pažįstu. Negaliu žinoti visko, niekas to negali. Jį mylėdama neįgavau teisės įeiti ir išeiti iš jo vidinio pasaulio, tarsi tai būtų mano kabinetas koledže. Jis — uždariausias žmogus, kokį tik kada nors esu sutikusi. Bet apie jį žinau visus svarbiausius dalykus.

Bet ar tikrai? — pati savęs paklausė Ema. Jis pažinojo visus tamsiausius žmogaus sąmonės užkulisius, kuriuose slypi košmarai; viso to ji nesuvokė. Ir toji siaubinga scena, kurią ji išvydo Šv. Anzelmo bažnyčioje, dar nepakankamai liudijo, kaip kraupiai žmonės gali vieni su kitais pasielgti. Ji buvo skaičiusi apie tokius košmarus knygose; jis tyrė tokius dalykus kasdien, dirbdamas. Kartais, anksti ryte pabudusi iš miego, išvysdavo jį tamsiu kaukėtu veidu, lygiomis blizgančiomis latekso pirštinėmis aptemptomis rankomis, tarsi jos būtų ne jo. Ir ko tik šios rankos nelietė. Ji kartojo sau klausimus, kuriuos, pasitaikius galimybei, ketino jam pateikti. Kodėl tu visa tai darai? Ar šitai būtina tavo poezijai? Kodėl pasirinkai tokį darbą? O gal darbas tave pasirinko?

— Su juo dirba tokia moteris detektyvė. Keitė Miskin. Ji yra jo komandos narė. Stebėjau juos abu. Viskas gerai, jis — jos viršininkas, ji kreipėsi į jį „sere", tačiau pastebėjau, jog tarp jų egzistuoja tam tikras bendrumas, intymumas, kurio negali pajusti niekas, kas nėra policijos pareigūnas. Tai jo pasaulis. Aš nesu to pasaulio dalis. Niekada nebūsiu, — pasakė ji.

— Net nežinau, kodėl turėtum trokšti tapti jo pasaulio dalimi. Tai išties niūrus pasaulis; be to, jis irgi nėra tavo pasaulio dalis.

— Bet galėtų būti. Jis yra poetas. Jis supranta mano pasaulį. Mes galime apie jį kalbėtis — mes ir kalbamės. Bet nesikalbame apie jo pasaulį. Net niekada nesu buvusi jo bute. Žinau, kad jis gyvena Kvinhite prie Temzės, bet niekada jo namų nemačiau. Galiu juos tik

įsivaizduoti. Tai irgi jo pasaulio dalis. Jeigu jis kada nors mane pas save pasikvies, žinosiu, kad viskas bus gerai, jis nori, kad būčiau jo pasaulio dalimi.

— Galbūt jis tave pasikvies kito penktadienio vakarą. Beje, kada ketini išvažiuoti?

— Maniau, jog važiuosiu popietiniu traukiniu ir atvyksiu į Putnį apie šeštą, jeigu iki to laiko spėsi grįžti namo. Adamas sako, jog man paskambins penkiolika po aštuonių, jeigu tau tinka.

— Jis nori tave išgelbėti nuo nepatogumo pačiai gautis per Londoną į kokį nors restoraną. Jis puikiai išauklėtas. Ar bus ir raudonų rožių puokštė širdžiai suminkštinti?

Ema nusijuokė.

— Ne, jis atvyks be gėlių, o jeigu ir turės gėlių, tai bus ne raudonos rožės.

Jos priėjo paminklą kariams Stoties gatvės gale. Ant puošnaus postamento stovinti skulptūra vaizdavo jauną karį, aiškiai bylojantį didžią panieką mirčiai. Kai Emos tėtis dirbo koledže, jos auklė vesdavosi ją ir sesę į netoliese esantį botanikos sodą. Grįždamos namo, jos šiek tiek išsukdavo iš kelio, kad mergaitės galėtų įvykdyti auklės paliepimą pamojuoti kariui. Auklė, likusi našle po Antrojo pasaulinio karo, jau seniai mirusi, kaip Emos motina ir sesuo. Iš jų šeimos liko tik tėvas, gyvenantis vienišas tarp savo knygų atskirame bute Merilboune. Tačiau Ema niekada nepraeidavo pro paminklą nepajutusi kaltės, kad nebemojuoja kariui. Nors tai ir prieštaravo sveikam protui, jai atrodė, jog ji tyčia demonstruoja nepagarbą kažkam daugiau, ne vien karo metais žuvusioms kartoms.

Stoties platformoje įsimylėjėliai jau buvo pradėję atsisveikinti ir stengėsi kuo ilgiau užtęsti šią procedūrą. Kelios porelės vaikštinėjo susikibusios už rankų. Prisispaudusi prie laukimo salės sienos, tarsi būtų prie jos prilipusi, nejudėdama stovėjo mergina.

Staiga Ema paklausė:

— Ar tau neatrodo nuobodi vien mintis apie tą sekso karuselę?

— Ką turi galvoje?

— Šiuolaikinius poravimosi ritualus. Juk žinai, kaip būna. Londone tikriausiai daugiau prisižiūri panašių dalykų nei aš, gyvendama čia. Mergina susipažįsta su vaikinu. Jie vienas kitu susižavi. Atsigula

į lovą, kartais jau po pirmojo pasimatymo. Arba jiems viskas susiklosto gerai, ir jie tampa pripažinta pora, arba ne. Kartais viskas baigiasi jau kitą rytą, kai ji pamato jo vonios kambarį, kai supranta, kaip sunku išversti jį iš lovos ir prikalbėti eiti į darbą, kai įsitikina, kad jis neprieštarauja, kai būtent ji imasi spausti apelsinų sultis ir plikyti kavą. Jeigu viskas susiklosto gerai, galiausiai jis persikelia pas ją. Juk viskas paprastai taip ir nutinka, tiesa? Ar žinai nors vieną atvejį, kai ji persikelia gyventi pas jį?

— Megė Foster persikėlė gyventi pas savo vaikiną. Tikriausiai jos nepažįsti. Ji mokėsi matematikos Karališkajame ir gavo du-vieną. Bet kalbama, kad Gregui buvo patogiau dirbti savame bute, be to, jis nenorėjo vargintis perkabinėdamas aštuoniolikto amžiaus akvareles, — atsakė Klara.

— Na, gerai, sakykime, kad ir Megė Foster. Taigi jie ėmė kartu gyventi. Ir šitai arba susiklosto gerai, arba ne, tik, aišku, išsiskyrimas visada būna painesnis, brangesnis ir skaudesnis. Paprastai taip nutinka todėl, kad vienas kuris nori išgauti kito įsipareigojimus, kurių tasai kitas prisiimti nenori. Arba viskas susiklosto gerai. Jie nutaria gyventi kaip pora arba apsivesti paprastai todėl, kad moteris pajunta stiprų motinystės jausmą. Motina pradeda planuoti vestuves, tėvas ima skaičiuoti būsimas išlaidas, tetulė nusiperka naują skrybėlaitę. Pajuntamas visuotinis palengvėjimas. Dar vienas sėkmingai baigtas mūšis prieš moralinį ir socialinį chaosą.

Klara nusijuokė.

— Na, bet visa tai geriau už mūsų močiučių kartos poravimosi ritualus. Mano močiutė rašė dienoraštį; viskas ten ir užfiksuota. Ji buvo klestinčio advokato, gyvenančio Limingtono kurorte, dukra. Savaime suprantama, jai neegzistavo jokie su darbu susiję klausimai. Baigusi mokyklą, ji gyveno namuose ir užsiėmė tuo, kuo paprastai užsiima dukros, kol jų broliai studijuoja universitete — komponavo puokštes, dėliojo puodelius arbatos vakarėliams, ėmėsi šiokios tokios garbingos labdaringos veiklos, bet ne tokios, kad artimiau susipažintų su tikrąja skurdo realybe, atsakinėjo į nuobodžius šeimai adresuotus laiškus, į kuriuos mama nesivargindavo atsakyti, padėjo darbuotis sode. Tuo metu visos motinos stengdavosi taip sutvarkyti visuomeninį gyvenimą, kad būtų užtikrintos, jog jų dukros susipa-

žins su tinkamu vyriškiu. Teniso vakarėliai, nedideli privatūs pasišokimai, vakaronės sode. Sulaukusi dvidešimt aštuonerių mergina imdavo nerimauti, o sulaukusi trisdešimties jau būdavo „nurašyta". Dieve, padėk toms, kurios negražios, nerangios arba drovios.

— Dieve, padėk tokioms ir šiandieną. Visa sistema yra savaip brutali, juk taip? Yra tik vienas skirtumas — dabar mes pačios galime viską organizuoti ir turime alternatyvą, — atsakė Ema.

Klara nusijuokė.

— Nesuprantu, kuo tu galėtum skųstis. Kažin ar tu imsi šokinėti iš tos karuselės. Tu sėdėsi ant tviskančio žirgelio ir įveikinėsi visus barjerus. Ir kodėl kalbi taip, tarsi toji karuselė visada būtų tik heteroseksuali? Mes visi nuolat ieškom. Kai kuriems pasiseka, o tie, kuriems nepasiseka, paprastai stengiasi susirasti antrą geriausiąjį. Kartais paaiškėja, kad antrasis geriausiasis iš tikrųjų ir yra visų geriausiasis.

— Aš nenoriu ieškoti antrojo geriausiojo. Žinau, kokio noriu ir ko noriu, ir tai nėra tik laikinas romanas. Žinau, jog man labai daug kainuos, jeigu jis mane paliks po to, kai su juo sugulsiu. Lova man nepadės dar tvirčiau nuspręsti, nei esu nusprendusi dabar.

Prie pirmos platformos atidundėjo Londono traukinys. Klara persimetė savo kelioninį krepšį, ir jos trumpam apsikabino.

— Tada iki penktadienio, — pratarė Ema.

Klara impulsyviai dar kartą apglėbė bičiulę. Ji pasakė:

— Jeigu penktadienį jis tave paleis, manyčiau, turėtum susimąstyti, ar įmanoma bendra judviejų ateitis.

— Jeigu penktadienį jis mane paleis, gal ir susimąstysiu.

Ji stovėjo žiūrėdama, bet nemojuodama, kol traukinys dingo iš akių.

6

Talulai Klaton žodis „Londonas" nuo vaikystės žadino legendinio miesto, paslapties ir žavesio kupino pasaulio vizijas. Ji kartojo sau, jog šis beveik fiziškai juntamas vaikystės ir jaunystės ilgesys nėra nei iracionalus, nei maniakiškas; jo šaknų reikia ieškoti rea-

lybėje. Kad ir kaip ten būtų, ji gimė Londone, dviejų aukštų name su terasa siauroje gatvelėje Stepnyje; jos tėvai, seneliai ir močiutė iš motinos pusės, kurios garbei jai buvo duotas toks vardas, buvo gimę Ystende. Šis miestas — jos prigimtinė teisė. Ji išgyveno tik atsitiktinai; įsijautusi į vaizduotės polėkius, imdavo manyti, jog šis išlikimas stebuklingas. Kai 1942-aisiais per bombardavimą buvo sugriauta visa gatvė, tik ji, ketverių metukų mergaitė, buvo gyva ištraukta iš po griuvėsių. Jai atrodė, kad prisimena šią akimirką, kurią tikriausiai vertėjo sieti su tetos prisiminimais apie tai, kaip ji buvo išgelbėta. Bėgant metams, ir pati nebebuvo tikra, ar prisimena tetos žodžius, ar patį įvykį, kaip buvo iškelta į šviesą pilka nuo nugulusių dulkių, bet besijuokianti ir tiesianti abi rankutes, tarsi norėtų apkabinti visą gatvę.

Nors vaikystėje buvo ištremta į kampinę parduotuvėlę Lydso rajone ir auginama motinos sesers bei jos vyro, dalelė jos dvasios taip ir liko toje sugriautoje gatvėje. Ji buvo sąžiningai ir pareigingai auginama, galbūt net mylima, bet kadangi nei jos dėdė, nei teta nebuvo linkę demonstruoti ar garsiai reikšti savo jausmų, meilė buvo kažkas, ko ji nei tikėjosi, nei suprato. Iš mokyklos išėjo sulaukusi penkiolikos, nors kai kurie mokytojai pripažino jos gabumus; vis dėlto jie jau nieko negalėjo padaryti. Jie žinojo, kad jos laukia parduotuvėlė.

Kai jaunas švelnių veido bruožų buhalteris, reguliariai lankydavęsis pas jos dėdę ir revizuodavęs buhalterines knygas, ėmė lankytis dažniau nei buvo būtina ir pradėjo ja domėtis, atrodė visai natūralu priimti galutinį, nors kartu ir keistai „eksperimentinį", pasiūlymą tekėti. Kad ir kaip ten būtų, bute virš parduotuvėlės buvo pakankamai vietos, taip pat ir jos lovoje vietos užteko. Jai buvo devyniolika. Jos teta ir dėdė neslėpė palengvėjimo. Terensas nebeėmė pinigų už savo paslaugas. Dalį darbo dienos parduotuvėje darbuodavosi jis, gyventi pasidarė lengviau. Tali džiaugėsi reguliariu, nors ir neišradingu, seksu ir tarėsi esanti laiminga. Tačiau praėjus devyniems mėnesiams po jų dukters gimimo jis mirė nuo širdies priepuolio, ir tada grįžo senasis gyvenimas: ilgos darbo valandos, nuolatiniai finansiniai rūpesčiai, laukiamas, bet kartu tironiškas parduotuvės durų varpelio tilindžiavimas, bergždžia kova mėginant konkuruoti su naujais

didžiuliais prekybos centrais. Jai plyšo širdis iš didžiulio gailesčio matant tuščias tetos pastangas prisivilioti senus klientus — nuo kopūstų ir salotų plėšomi viršutiniai lapai, kad daržovės atrodytų ne tokios apvytusios, skelbiamos akcijos, kurios nieko nebegalėjo apgauti, noras parduoti skolon viliantis, kad sąskaitos pagaliau bus apmokėtos. Tali atrodė, kad visa jos jaunystė — tai nuolat dvelkiantis pūvančių vaisių kvapas ir varpelio tilindžiavimas.

Teta ir dėdė testamentu paliko jai parduotuvėlę; po jų mirties — o jie mirė vienas po kito, praėjus vos mėnesiui — ji nutarė parduotuvę parduoti. Parduoti sekėsi sunkiai; tik mazochistas ar nežemiškas idealistas galėjo ryžtis gelbėti žlungančią kampinę parduotuvėlę. Vis dėlto parduoti pavyko. Iš gautų pinigų 10 000 svarų ji pasiliko sau, o likusius pinigus atidavė dukrai, kuri jau seniai buvo išėjusi iš namų; paskui ji patraukė į Londoną ieškoti darbo. Darbą susirado per savaitę Djupeino muziejuje; palydėta Karolinos Djupein, pirmą kartą apžiūrėjusi trobelę ir pro miegamojo langą išvydusi lygumą, ji suprato, jog atkeliavo namo.

Per sunkius ir suvaržymų kupinus vaikystės metus, trumpą vedybinį gyvenimą, nevykusios motinystės tarpsnį Londono svajonė išliko. Paauglystės metais ir vėliau ši svajonė vis augo, įgavo plytos ir akmens kietumą, upės paviršiuje mirgančios saulės švytėjimą, ceremoningų aveniu plotį ir mažučių gatvelių, vedančių į užsislėpusius kiemus, siaurumą. Istorija ir mitas įsikūnijo į konkrečią vietą, įgavo vardą, o įsivaizduojami žmonės — kūną. Londonas ją susigrąžino kaip savastį, ir ji tuo nenusivylė. Ji nė nemėgino naiviai tikėtis, jog visada galės jaustis saugi. Muziejuje vaizduojamas tarpukario gyvenimas jai pasakojo tai, ką ji jau žinojo — toks Londonas nėra toji sostinė, kurią pažino jos tėvai. Jie pažino taikesnį miestą ir ramesnę Angliją. Ji mąstė apie Londoną taip, kaip jūreiviai mąsto apie jūrą; Londonas buvo neatskiriama jos dalis, tačiau jo galybė atrodė bauginanti, todėl ji žvelgė į šį miestą atsargiai ir pagarbiai. Per šiokiadienių ir sekmadienių išvykas ji pasitelkdavo pačios sumanytas „apsaugines strategijas". Vienai dienai skirtus pinigus laikydavo piniginėje, kurią nešiojosi po žieminiu paltu ar lengvesniu vasariniu švarku. Dienai skirtą maistą, autobusų eismo planą ir butelį vandens ji įsidėdavo į nedidukę kuprinę, kurią užsimesdavo ant nugaros.

Apsiaudavo tvirtus, patogius aulinukus ir, jeigu ketindavo ilgiau užsibūti kokioje nors galerijoje ar muziejuje, pasiimdavo lengvą sulankstomą brezentinę kėdutę. Taip „apsiginklavusi“ ji vaikščiodavo nuo paveikslo prie paveikslo — viena iš nedidelės grupelės, Nacionalinėje ar Teito galerijoje sekiojančios paskui gidus, geriančios informaciją tarsi vyno gurkšnius, svaigstančios nuo siūlomų istorijų gausybės.

Beveik kiekvieną sekmadienį ji eidavo į bažnyčią ir tyliai džiaugdavosi muzika, architektūra ir liturgija, labiau mėgaudamasi estetine, o ne religine patirtimi, tačiau stebėdama savitą tvarką ir ritualus ji išgyvendavo kažkokio sunkiai apibūdinamo poreikio išsipildymą. Ją augino kaip anglikonų bažnyčios narę; kiekvieną sekmadienio rytą ir vakarą ją siųsdavo į vietinės parapijos bažnyčią. Ji eidavo ten viena. Jos dėdė ir teta dirbdavo po penkiolika valandų per dieną, iš paskutiniųjų stengdamiesi, kad jų parduotuvėlė duotų pelno, todėl visi jų sekmadieniai būdavo paženklinti didžiulio nuovargio ženklu. Jie gyveno pagal aiškų moralinį kodeksą: skaidrumas, padorumas ir garbingumas. Religija yra tiems, kurie turi tam laiko, tai viduriniosios klasės privilegija. Dabar į Londono bažnyčias Tali žengdavo tikėdamasi naujų potyrių ir genama smalsumo, kaip kad žengdavo ir į muziejus. Šiokiai tokiai savo pačios nuostabai ji visada tikėjo, jog Dievas egzistuoja, bet abejojo, ar jį kiek nors jaudina žmogaus atliekami garbinimo ritualai, vargai ar keisčiausi įgeidžiai ir darkymaisi tų, kuriuos Jis paleido į gyvenimą.

Kiekvieną vakarą ji grįždavo į lygumos pakrašty stovinčią trobelę. Tai buvo jos prieglobstis, vieta, iš kurios leisdavosi į savo keliones ir į kurią sugrįždavo nuvargusi, bet patenkinta. Ji niekada neužverdavo durų nepajutusi dvasios pakylėjimo. Jos praktikuojama religija, vakarinės maldos, kurias ji tebekalbėdavo, kilo iš dėkingumo. Iki dabar ji gyveno vieniša, bet ne viena; dabar ji gyveno atsiskyrusi, bet niekada nesijautė esanti vieniša.

Net jeigu atsitiktų didžiausia blogybė ir ji liktų be namų, buvo tvirtai nusprendusi nesikreipti pastogės į dukrą. Rodžeris ir Dženiferė Krofordai gyveno moderniame keturių miegamųjų name prie Besingstoko; šis namas buvo, nekilnojamojo turto specialistų žodžiais tariant, vienas iš „dviejų direktorių namų puslankių“. Šie pus-

lankiai buvo atriekti nuo nedirektorių namų „šiukšlyno"; juos nuo kitų saugojo plieniniai vartai. Dėl šių vartų įrengimo aršiai kovėsi „direktorių namų" savininkai; Tali dukra ir žentas šiuos vartus vertino kaip įstatymo ir tvarkos pergalę, nuosavybės apsaugą ir atitinkamų vertybių sustiprinimą, kaip socialinių skirtybių patvirtinimą. Mažiau nei už pusės mylios toje pačioje gatvėje buvo municipaliniai namai, kurių gyventojai, daugelio manymu, yra sunkiai kontroliuojami barbarai.

Kartais Tali imdavo galvoti, kad sėkmingų dukters vedybų priežastis — ne tik panašios dviejų žmonių ambicijos, bet ir jiems abiem būdingas noras toleruoti, net mėgautis vienas kito nusiskundimais. Jai atrodė, kad po šiais nuolatiniais skundais slypi abipusis pasitenkinimas. Jie patys manė, kad susikūrė puikų gyvenimą; jeigu kurie nors jų bičiuliai manytų kitaip, jie pasijustų didžiai nuliūdę. Tali žinojo, jog nuoširdžiai nerimauti jiedu galėjo tik dėl vienintelio dalyko — dėl neaiškios ateities, dėl fakto, jog galbūt vieną dieną jų bus paprašyta suteikti jai prieglobstį. Šį nerimą Tali suprato; dėl to ji pati nerimavo.

Ji jau penkerius metus nelankė dukters šeimos, išskyrus trijų dienų viešnagę per Kalėdas, kai atlikdavo kasmetinį šeimyninį ritualą, kurio ji visada bijodavo. Ją sutiko skrupulingai mandagiai, griežtai laikydamiesi priimtų visuomenės normų, kurios nepaslėpė tikros šilumos ir nuoširdžios meilės trūkumo. Ji tuo nesipiktino, nes ir pati savo šeimai jokios meilės nesuteikė, tačiau labai troško surasti kokią nors priežastį, kuri galėtų atleisti ją nuo apsilankymo pas dukrą. Tali įtarė, jog ir kitiems to paties norėtųsi, tačiau jiems trukdė būtinybė laikytis visuomenėj priimtų susitarimų. Pasikviesti Kalėdoms našle likusią vienišą motiną buvo laikoma pareiga; jeigu jau tokia taisyklė egzistuoja, vadinasi, jai nevalia nepaklusti nerizikuojant susilaukti lengvų paskalų ar net šiokio tokio skandalo. Taigi Kalėdų išvakarėse ji, tiksliai vykdydama nurodymus, sėsdavo, dukters manymu, į patogiausią traukinį ir vykdavo iki Besingstoko stoties, kur ją pasitikdavo Rodžeris ir Dženiferė; jie paimdavo iš jos sunkų lagaminą, tarsi šis jai būtų per didelė našta, ir kasmetinė kankynė prasidėdavo.

Kalėdos Besingstoke nebūdavo ramios. Atvykdavo smarkių, gyvybe trykštančių, linksmų ir nenustygstančių draugų. Paskui

būdavo lankomasi pas kitus. Jai atrodydavo, kad Kalėdos — tai nuolat besikeičiantys tvankūs kambariai, įraudę veidai, šūkalojantys balsai ir patrakusios linksmybės su sekso priemaišomis. Žmonės ją sveikindavo; ji jausdavo nuo kai kurių sklindantį tikrą gerumą. Tokiems ji nusišypsodavo ir atsakydavo tuo pačiu, jeigu Dženiferė nesuskubdavo taktiškai jos nusivesti. Dženiferė nenorėdavo, kad jos svečiams kas nors įkyrėtų. Tali tik palengvėdavo — toks Dženiferės elgesys jos neįžeisdavo. Ji niekuo negalėdavo pagyvinti pokalbių apie automobilius, atostogas užsienyje, sunkumus ieškant padorios auklės, niekam tikusį vietinės savivaldybės darbą, golfo klubo komiteto machinacijas, kaimynų neapdairumą ir aplaidumą nerakinant vartų. Anūkus Tali pamatydavo tik per kalėdinius pietus. Klaivas beveik visą dieną praleisdavo savo kambaryje, kuriame buvo viskas, ko reikia septyniolikmečiui — televizorius, vaizdo leistuvas ir DVD grotuvas, kompiuteris su spausdintuvu, stereoįranga ir garsiakalbiais. Samanta, dvejais metais jaunesnė, todėl nuolat suirzusi ir nepatenkinta, retai kada būdavo namie, o kai būdavo, ištisas valandas praleisdavo kur nors pasislėpusi ir užgulusi mobilųjį telefoną.

Tačiau dabar visa tai jau baigėsi. Prieš dešimt dienų viską gerai apsvarsčiusi ir suplėšiusi tris ar keturis juodraščius, Tali parašė laišką. Ar jie labai neprieštarautų, jeigu šiais metais ji neatvažiuotų? Per atostogas ponios Karolinos namuose nebus; jeigu ir ji išvažiuotų, nebūtų kam visa ko prižiūrėti. Jai neteks visą dieną būti vienai. Keletas draugų jau atsiuntė kvietimus. Savaime aišku, visa tai neatstos viešnagės pas savo šeimos narius, bet ji tikra, jog jie ją supras. Savo dovanas ji išsiųs paštu gruodžio pradžioje.

Tali jautėsi šiek tiek kalta parašiusi tokį nenuoširdų laišką, tačiau po kelių dienų sulaukė atsakymo. Jį skaitydama pajuto šiokį tokį apgailestavimą, pasvarstymą, ar Tali nesijaučia per daug išnaudojama, bet kartu suprato, jog jiems palengvėjo. Jos atsiprašymas buvo visai tinkamas; draugams bus galima kuo ramiausiai paaiškinti, kodėl jos nėra. Šias Kalėdas ji pasitiks viena savo trobelėje; ji jau dabar planavo, kaip praleis Kalėdų dieną. Rytą nueis į vietinę bažnytėlę ir bus laiminga jausdamasi minios dalimi, bet kartu ir pati sau, atskirai; vėliau pasivaišins šventiniais pietumis, pasmaližiaus mažyčiu kalėdiniu pudingu ir išgers pusbutelį vyno, išsinuomos vaizdo

juostų, iš bibliotekos pasiims knygų, o paskui, kad ir koks būtų oras, eis pasivaikčioti po lygumą.

Bet dabar šie planai nebeatrodė tokie nepakeičiami. Kitą dieną, kai gavo dukters laišką, baigęs darbuotis sode, pas ją užsuko Rajenas Arčeris ir užsiminė, kad per Kalėdas tikriausiai liks vienas. Majoras ketina išvykti į užsienį. Tali impulsyviai pasakė: „Juk negali praleisti Kalėdų savo butelyje, Rajenai. Jeigu nori, gali ateiti pas mane pietų. Tik pranešk apie tai prieš kelias dienas, kad suspėčiau pasirūpinti maistu".

Jis priėmė pasiūlymą, bet kiek dvejodamas. Tali abejojo, ar jis ryšis iškeisti savo nuomojamo butuko bičiulystę į nuobodžią jos trobelės taiką. Tačiau Tali jį pakvietė. Jeigu Rajenas ateitų, ji bent jau turėtų pasirūpinti puikiomis vaišėmis. Pirmą kartą per daugelį metų ji laukė Kalėdų.

Bet dabar visus jos planus nustelbė naujas, dar didesnis rūpestis. Ar ateinančios Kalėdos išties bus paskutinės Kalėdos šioje trobelėje?

7

Vėžys vėl atgijo, ir šį kartą grasindamas mirties nuosprendžiu. Tokia buvo asmeninė Džeimso Kalder-Heilio prognozė, ir jis su ja susitaikė be baimės, apgailestaudamas tik dėl vieno dalyko: jam reikėjo laiko pabaigti knygą apie tarpukario metus. To laiko reikėjo nedaug — knyga būtų baigta jau po keturių ar šešių mėnesių, net jeigu ir sulėtėtų darbo tempas. Galbūt laiko jam ir bus suteikta, bet pastarojo žodžio jis vengė, vos tik šis ateidavo į galvą. „Suteikta" siejosi su kažkieno malone. Kas tą malonę galėtų garantuoti? Tai, ar jis mirs anksčiau, ar vėliau, priklauso nuo patologijos. Auglys tarps tiek, kiek panorės. Paprasčiau tariant, arba jam pasiseks, arba nepasiseks. Galų gale vėžys laimės.

Jis nebeįstengė tikėti, jog kas nors, kad ir ko jis imtųsi, kad ir kas jam būtų daroma, kad ir kokios būtų jo nuostatos, ryžtas ar tikėjimas gydytojais, galėtų kaip nors pakeisti šią neišvengiamą pergalę. Galbūt kiti ryžtųsi gyventi viltimi, pelnyti pomirtines liaupses

— „po atkaklios kovos"... Jam nepakako jėgų kovoti; tik jau ne su taip plačiai išsikerojusiu priešu.

Prieš valandą jo onkologas, kaip įmanydamas stengdamasis laikytis profesinio takto, pareiškė, jog liga atsinaujino; kad ir kaip ten būtų, jis labai prityręs. Jis stulbinamai aiškiai ir atvirai išdėstė tolesnio gydymo galimybes ir rezultatus, kurių galima tikėtis. Pavilkinęs šiek tiek laiką, bet ne per daugiausiai, dėdamasis svarstąs galimus variantus, Kalder-Heilis sutiko su rekomenduotu gydymo kursu. Gydytojas konsultavo ne ligoninėje, bet konsultacijos kabinete Harlistrite; nors ši konsultacija buvo pirmoji, kai jį pakvietė užeiti, laukiamasis buvo beveik pilnas. Išsakyti savo paties prognozes — pripažinti, jog jaučiasi visiškai susitaikęs su pralaimėjimu — būtų nedėkinga, tai prilygtų prastoms manieroms, o konsultantas taip stengėsi... Jis juto, jog būtent gydytojas mėgino sukurti vilties iliuziją.

Išėjęs į Harlistritą, nutarė susistabdyti taksi, nuvažiuoti iki Hampsted Hyto stoties ir toliau keliauti pėsčiomis per lygumą, pro Hampstedo tvenkinius, per viaduką link Ispanų kelio ir į muziejų. Pasijuto galvojąs apie nugyventą gyvenimą: netikėtai nustebo suvokęs, jog po penkiasdešimt penkerių metų, prabėgusių akimirksniu, jis beveik nieko nepaliks. Faktai brovėsi į jo mintis trumpais *staccato* sakiniais. Vienturtis klestinčio Čeltenhemo advokato sūnus. Atokiau besilaikydavęs tėvas neatrodė baisus. Motina — ekstravagantiška, perdėtai besilaikanti priimtų normų, tačiau niekam, išskyrus tėvą, nekelianti jokių rūpesčių. Išsilavinimą jis įgijo senojoje tėvo mokykloje, paskui Oksforde. Užsienio reikalų ministerija ir karjera, daugiausia gilinantis į Vidurio Rytų klausimus; tokios karjeros nė vienu tarnybos periodu nebuvo galima pavadinti išskirtine. Jis galėjo pasilypėti ir aukščiau, jeigu būtų pamėginęs nuslėpti du fatališkus trūkumus — ambicijų stoką ir nuolat sudaromą įspūdį, jog nepakankamai rimtai žvelgia į savo tarnybą. Jis — puikus oratorius arabų kalba, galėjęs užmegzti bičiuliškus santykius, bet neįstengęs įžiebti meilės. Trumpai trukusi santuoka su Egipto diplomato dukra, maniusia, kad norėtų anglo vyro, bet netrukus nusprendusia, jog šis nėra tasai tikrasis. Vaikų neturi. Diagnozavus piktybinį auglį ir anksti išėjus į pensiją, netikėtai prasidėjo ligos remisija.

Sužinojęs savo ligos diagnozę, jis po truputį ėmė atsiriboti nuo įvairių gyvenimo dalykų. Bet ar visa tai nenutiko gerokai anksčiau? Norėdamas atsipalaiduoti seksu, jis už viską tvarkingai, dosniai sumokėdavo ir stengėsi sugaišti kuo mažiau laiko ir išeikvoti kuo mažiau emocijų. Dabar jis jau nebeprisiminė, kada galiausiai nutarė, kad šie malonumai neverti jo vargo ir išlaidų. Jį menkai tejaudino dvasios būsena prarandant gėdos jausmą; svarbesni atrodė nuobodulio sąskaita prarasti pinigai. Tokio gyvenimo atskiras atkarpas užpildydavusios emocijos, jauduliai, triumfai, nesėkmės, malonumai ir skausmai jo negalėjo paveikti. Buvo sunku patikėti, kad kažkada visa tai galėjo būti reikšminga.

Ar šis dvasios letargas, viena iš mirtinų nuodėmių, buvo atsitiktinis? Religingiems žmonėms toks džiaugsmų atsisakymas galėtų pasirodyti kaip sąmoninga šventvagystė. Jo apatija nebuvo dramatiška; ją greičiau pavadintum paprastu abejingumu, kuris visas jo emocijas ar net kartais prasiverždavusius pykčio protrūkius paverčia eiliniu spektakliu. Tikroji vaidyba, berniokiškas žaidimas, į kurį jis buvo įsitraukęs ne tiek tenkindamas poreikį vaidinti, kiek nuolaidžiaudamas kitiems, jo irgi nelabai tejaudino — kaip ir visa kita, kas nebuvo susiję su rašymu. Jis pripažino vaidybos svarbą, bet pats jautėsi esąs kitų žmonių pastangų, kitų žmonių kvailysčių stebėtojas, o ne dalyvis.

Ir dabar jam liko vienintelis nebaigtas darbas, vienintelė užduotis, galinti praskaidrinti jo gyvenimą. Jis norėjo baigti rašyti tarpukario metų istoriją. Šią knygą rašė jau aštuonerius metus, nuo to laiko, kai senasis Maksas Djupeinas, jo tėvo bičiulis, aprodė jam muziejų. Jis susižavėjo muziejumi, ir mintis, tūnojusi jo sąmonėje, atgijo. Kai Djupeinas jam pasiūlė kuratoriaus darbą, neapmokamą, bet suteikiantį galimybę naudotis kabinetu, atsirado palanki proga pradėti rašyti. Rašė taip atsidavęs ir su tokiu entuziazmu, su kokiu niekada nebuvo dirbęs jokio kito darbo. Niekaip nepajėgė susitaikyti su mintimi, jog gali tekti mirti to darbo nebaigus. Niekas nepasirūpins nebaigtos istorijos leidyba. Taip ir numirs nebaigęs pradėto darbo, kuriam atidavė visą širdį ir išmintį, kuris taip ir liks neįskaitomų rankraščių aplankuose ir neredaguoto mašinraščio puslapiuose, sukrautuose į krūvas ir sukištuose į plastikinius maišus, kad neiš-

simėtytų. Kartais šis poreikis baigti darbą taip sustiprėdavo, jog jis imdavo jaudintis. Jis nebuvo profesionalus istorikas; profesionalai, darydami išvadas, būna negailestingi. Tačiau jo knyga neturėtų likti niekieno nepastebėta. Jis paėmė interviu iš įvairiausių įdomių žmonių, kuriems jau per aštuoniasdešimt; asmeniški liudijimai buvo sumaniai įterpti į istorinių įvykių aprašymus. Jis iškėlė originalius, kartais liberalius požiūrius, turinčius patraukti dėmesį. Tačiau jis pataikavo savo, o ne kitų poreikiams. Dėl kažkokių priežasčių, kurios ir jam nevisiškai buvo aiškios, istorija jis mėgino pateisinti savo paties gyvenimą.

Jeigu muziejų uždarys prieš baigiant knygą, viskam ateis galas. Jo manymu, jis teisingai nujautė, kokios mintys sukasi trijų savininkų galvose; ir šios nuojautos nedžiugino. Markas Djupeinas ieškojo prestižinio darbo, kuris galėtų prablaškyti į pensiją išėjusiojo nuobodulį. Jeigu tam žmogui labiau sektųsi, jo lauktų direktoriaus vieta Sityje, pareigūno tarnyba ar kokie nors komitetai. Kalder-Heilis svarstė, kas iš tikrųjų pasisuko ne taip. Tikriausiai nieko, kam Djupeinas būtų galėjęs užkirsti kelią, tik akivaizdūs pokyčiai vyriausybėje, naujos ministro simpatijos, pasikeitusi visuomenės hierarchija. Geriausios pareigos priklausė tik nuo nusišypsojusios sėkmės.

Jis negalėjo tvirtai pasakyti, ar Karolina Djupein norėjo, kad muziejus dirbtų ir toliau. Šiuo atveju tikriausiai nereikėtų pamiršti noro išsaugoti šeimos vardą. Taip pat svarbus ir butas, kuriuo ji naudojasi išėjusi iš mokyklos. Be to, ji visada prieštaraus Neviliui. Kiek tik jis prisimena, šiedu giminaičiai visada buvo aršūs priešininkai. Nieko nežinodamas apie jų vaikystę, Kalder-Heilis galėjo tik spėlioti apie šio abipusio pykčio šaknis. Šiuos nesutarimus aštrino jų požiūris į vienas kito darbą. Nevilis neslėpė paniekos viskam, kas tik siejosi su Svotling mokykla; jo sesuo atvirai reiškė panieką psichiatrijai. „Tai net ne mokslo disciplina, tai tik paskutinis viltį praradusiųjų pagalbos šauksmas arba mėgavimasis dabar madingomis neurozėmis. Jūs net neįstengiate suprantamai paaiškinti, kuo skiriasi sąmonė nuo smegenų. Per paskutiniuosius penkiasdešimt metų jūs tikriausiai padarėte daugiau žalos nei bet kuri kita medicinos šaka, o šiandieną savo pacientams galite padėti tik todėl, kad neurologai ir farmacijos kompanijos jums suteikė reikiamus instrumentus. Ne-

turėdami mažųjų piliulių, dabar tikriausiai būtumėte ten pat, kur buvote prieš dvidešimt metų."

Dėl muziejaus ateities tarp Nevilio ir Karolinos Djupeinų nebūtų kompromiso; jis nujautė, kieno valia pasirodys stipresnė. Nepasakytum, kad jų lauktų dideli darbai, jeigu būtų nutarta muziejų uždaryti. Jeigu naujasis savininkas panorėtų čia įsikelti greitai, jam neišvengiamai tektų sugaišti šiek tiek laiko, kupino ginčų ir finansinių komplikacijų. Kuratorius buvo jis; aišku, didžiausia ruošos našta užgriūtų jo pečius. Taip ateitų galas visoms viltims baigti rašyti istoriją.

Anglija džiaugėsi gražiu spaliu, kuris tarsi pamėgdžiojo malonias pavasario staigmenas ir nė neužsiminė apie įvairiaspalvę, lėtai artėjančią besibaigiančių metų karšatį. Staiga vaiskios dangaus žydrynės erdvės aptemo, atsirito suodinas kaip gamyklos dūmai debesis. Nukrito pirmieji lietaus lašai, ir Džeimsas vos spėjo išsiskleisti skėtį, kai ant jo šniokštelėjo liūtis. Atrodė, jog visa didžiulė debesies atridenta ir nepatikimai laikyta našta galiausiai išsprūdo ir ėmė leistis žemyn tiesiai jam ant galvos. Už kelių jardų augo guotas medžių, ir jis pasislėpė po kupliu kaštonu, pasirengęs kantriai laukti, kol dangus prablaivės. Jam virš galvos pro gelstančius lapus karojo tamsios šakų kraujagyslės; pakėlęs akis jis pajuto, kaip ant veido iš lėto kapsi lietaus lašai. Stebėjosi, kodėl taip malonu justi šiuos keistus pursliukus, tykštančius ant jau spėjusios pradžiūti odos po pirmo lietaus krikšto. Galbūt tai tik guodžiantis žinojimas, jog tebegali mėgautis neprašyta egzistencijos palaima. Aiškesni, didesni, lyg ir būtini fiziniai poreikiai jau seniai gerokai apslopo. Dabar jis buvo įnoringas, retai kada prisimindavo seksą, todėl bent jau galėjo pasimėgauti ant skruosto nukritusiu lietaus lašu.

Dabar jis išvydo Tali Klaton trobelę. Per paskutiniuosius ketverius metus jis nesuskaičiuojamą daugybę kartų žingsniavo šiuo siauru takeliu, vedančiu per lygumą, bet kiekvieną kartą, pamatęs trobelę, apstulbdavo. Apaugusi medžiais ji atrodė jaukiai stovinti savo vietoje, bet vis dėlto tai buvo anachronizmas. Tikriausiai muziejaus architektas, priverstas pildyti užsakovo įgeidžius sukurti tikslią aštuonioliko amžiaus pagrindinio statinio kopiją, projektuodamas trobelę nutarė nusilenkti savo skoniui. Kadangi trobelė buvo pastatyta už muziejaus, kur jos beveik nesimatė, jo klientas

veikiausiai labai nesikrimto, kad namelis nedera prie aplinkos. Trobelė atrodė kaip piešinėlis iš vaikiškos pasakų knygos — pirmame aukšte abipus išsikišusios verandos žibėjo du taip pat išsikišę langai, viršuje, po čerpėmis dengtu stogu, buvo matyti du paprasti langai. Priešais trobelę augo prižiūrėtas sodelis, per kurį vingiavo akmenimis grįstas takas, vedantis prie lauko durų; iš abiejų tako pusių žėlė vejos, apsodintos žemomis ligustrų gyvatvorėmis. Abiejų vejų viduryje driekėsi kiek aukščiau supiltos pailgos lysvės, į kurias Tali Klaton pasodino įprastų baltų ciklamenų ir purpurinių bei baltų žieminių našlaičių.

Kai priėjo prie sodo vartų, iš už medžių išniro Tali. Ji buvo apsigobusi senu apsiaustu, kurį dėvėdavo darbuodamasi sode, o rankose laikė pintinę ir sodininko kastuvėlį. Jis neprisiminė, kada ji buvo jam sakiusi, jog jai šešiasdešimt ketveri, tačiau ji atrodė jaunesnė. Jos veido oda buvo kiek pašiurpusi, jau matėsi metų įrėžtos vagelės ir raukšlelės, bet šis veidas atrodė geras; pro akinius žvelgė skvarbios akys; tai buvo ramus veidas. Ji buvo gyvenimu patenkinta moteris, bet, ačiū Dievui, nepanėšėjo į tas nenumaldomas, desperatiškai džiūgaujančias senstančias linksmuoles, besistengiančias likti abejingas slegiantiems metams.

Kai jis įžengdavo į muziejaus teritoriją pavaikščiojęs po lygumą, priėjęs prie trobelės visada šūktelėdavo — norėdavo sužinoti, ar Tali namie. Jeigu užeidavo rytais, jo laukdavo kava, jeigu po pietų — arbata ir vaisių pyragas. Šis įprotis gimė maždaug prieš trejus metus, kai jį, išėjusį be skėčio, užklupo baisi audra, ir Džeimsas užsuko pas ją permirkęs švarką ir peršlapęs kelnes, limpančias prie kojų. Tali jį pamatė pro langą ir išėjusi laukan pasiūlė išsidžiovinti drabužius ir išgerti ko nors šilta. Sunerimusi dėl apgailėtinos jo išvaizdos, moteris pamiršo drovumą, kuris kitu atveju būtų ją sulaikęs; jis su dėkingumu prisiminė imituotos anglimi kūrenamos krosnelės skleidžiamą šilumą ir karštą kavą, pagardintą trupučiu viskio, kurio Tali buvo pasirūpinusi. Tačiau kvietimo užeiti nepakartojo; Džeimsas nujautė moters nuogąstavimus, kad jis nepamanytų, jog ji ilgisi draugijos ir tokiu būdu mėgina jį įpareigoti. Taigi visada pasibelsdavo arba šūktelėdavo, nors neabejojo, jog šių apsilankymų ji laukia.

Dabar jos laukdamas jis paklausė:

— Ar nepavėlavau kavai?

— Žinoma, ne, pone Kalder-Heili. Palijus sodinau narcizų svogūnėlius. Manau, pasodinti po medžiais jie atrodo gražiau. Kažkada mėginau auginti vidurinėse lysvėse, bet nužydėję narcizai atrodo taip varganai. Ponia Faradėj sako, jog būtina palikti lapus, kol šie visai pagels ir juos bus galima lengvai ištraukti iš žemės, nes antraip kitais metais narcizai nesukraus žiedų. Bet tie lapai gelsta taip lėtai.

Jis nusekė paskui Tali į verandą, padėjo jai nusivilkti apsiaustą ir luktelėjo, kol moteris atsisės ant siauro suolelio; ji nusitraukė botus ir įsispyrė į šlepetes. Tada žengdamas jai iš paskos siauru koridorium pasuko į svetainę.

Įkūrusi ugnį, Tali pasakė:

— Jūsų kelnės, atrodo, peršlapo. Geriau sėskitės štai čia ir išsidžiovinkite. Netruksiu atnešti kavos.

Jis laukė atrėmęs galvą į aukštą kėdės atlošą, ištiesęs kojas prie ugnies. Džeimsas pervertino savo jėgas — pasivaikščiojimas užtruko per ilgai. Dabar nuovargis atrodė beveik malonus. Šis kambarys buvo vienas iš nedaugelio, neskaitant jo kabineto, kuriuose galėdavo sėdėti nejausdamas jokios įtampos. Kaip jaukiai ji įrengė šį kambarį. Jis buvo nepretenzingas, patogus, neperkrautas, neperpuoštas įprastomis moteriškomis smulkmenomis. Židinys — Viktorijos laikų originalas, dekoruotas mėlynu fajanso koklių apvadu ir ornamentuotu metaliniu gaubtu. Odinė kėdė, ant kurios jis ilsėjosi, buvo su aukštu atlošu ir patogiais ranktūriais; ji kuo puikiausiai atitiko jo ūgį. Priešais stovėjo tokia pati, tik mažesnė kėdė, ant kurios paprastai sėdėdavo Tali. Nišose iš abiejų židinio pusių buvo įrengtos lentynos, kuriose ji laikė istorines knygas ir knygas apie Londoną. Jis žinojo, jog šis miestas — jos aistra. Iš ankstesnių pokalbių prisiminė, kad taip pat jai patinka biografijos ir autobiografijos; lentynose buvo ir keli romanai — klasikų kūriniai odiniais viršeliais. Vidury kambario stovėjo nedidelis apvalus stalelis ir dvi Vindzoro kėdės aukštais atlošais. Jis žinojo, jog paprastai ji ten valgo. Pro pusiau praviras duris Džeimsas dirstelėjo į dešinę koridoriaus pusę ir pamatė kvadratinį medinį stalą su keturiomis aplink sustatytomis kėdėmis; aišku, ten ir yra valgomasis. Jis svarstė, kaip dažnai jai

prireikia to kambario. Jos trobelėje niekada nebuvo matęs jokio svetimo žmogaus, todėl jam atrodė, kad visas moters gyvenimas telpa tarp keturių šios svetainės sienų. Pietinis langas buvo su plačia palange, ant kurios puikavosi švelniai rausvų, purpurinių ir baltų Afrikos žibuoklių kolekcija.

Svetainėje atsirado kava ir pyragaičiai; jis stojosi gana sunkiai, o paskui nuėjo paimti iš jos padėklo. Uosdamas raminamą aromatą, nustebo pajutęs tokį troškulį.

Būdamas su ja, paprastai kalbėdavo apie viską, kas tik šaudavo jam į galvą. Manė, jog ją, kaip ir jį, galėtų šokiruoti tik žiaurumas ar kvailumas. Jautė, jog nėra nieko, ko negalėtų jai pasakyti. Kartais jo pokalbis skambėdavo kaip monologas, tačiau jos atsakymai visada būdavo laukiami ir dažnai stebinantys. Dabar jis paklausė:

— Ar jūsų neslegia nuolatinė ruoša — Žmogžudysčių kambario valymas, dulkių šluostymas, tos mirusios negyvų fotografijų akys, mirę veidai?

Ji atsakė:

— Manyčiau, prie jų jau pripratau. Na, aišku, negalėčiau pasakyti, kad žvelgiu į juos kaip į draugus. Būtų kvaila. Bet jie yra muziejaus dalis. Kai pirmą kartą ten nuėjau, mėginau įsivaizduoti, ką tos aukos iškentėjo, ką jie patys iškentėjo, bet jie manęs neslegia. Juk jiems jau viskas baigta, tiesa? Jie padarė tai, ką padarė, jie už tai užmokėjo ir iškeliavo. Dabar jie jau nebekenčia. Šiandieniniame pasaulyje yra tiek daug dalykų, dėl kurių turėtume sielvartauti, jog būtų beprasmiška sielvartauti dėl senų klaidų. Bet kartais susimąstau, kur jie visi iškeliavo — ne tik žudikai ir jų aukos, bet visi tie žmonės, kurių nuotraukos saugomos muziejuje. Ar jūs kada nors apie tai pagalvojate?

— Ne, nepagalvoju. Todėl, kad viską žinau. Mes mirštame kaip gyvuliai ir dažniausiai dėl tų pačių priežasčių, ir netgi, išskyrus nedaugelį laimingųjų, kamuojami vienodų skausmų.

— Tai ir yra visa ko pabaiga?

— Taip. Koks palengvėjimas, tiesa?

Ji paklausė:

— Vadinasi, tai, ką mes darome, kaip elgiamės, reikšminga tik šiame gyvenime?

— O kur dar visa tai galėtų būti reikšminga, Tali? Man jau čia ir dabar gana sudėtinga elgtis padoriai, tad ką jau kalbėti apie kankinančias pastangas siekti dangiškos malonės legendinėje anapusybėje.

Ji paėmė jo puodelį, įpylė kavos ir pasakė:

— Manyčiau, dėl visko „kalta" sekmadieninė mokykla ir kiekvieną sekmadienį po du kartus lankyta bažnyčia. Manoji karta vis dar šiek tiek tebetiki, kad galime būti pakviesti pateikti ataskaitą.

— Taip, galime, bet tribunolas būtų čia, Karališkajame teisme, dalyvaujant peruką dėvinčiam teisėjui. Turėdami šiek tiek proto, paprastai galime to išvengti. O ką jūs įsivaizdavote? Didžiulę sąskaitų knygą su debeto ir kredito stulpeliais, į kuriuos viską kruopščiai surašo angelas registratorius?

Jis kalbėjo švelniai; kita vertus, jis visada taip kalbėdavo su Tali Klaton. Ji nusišypsojo.

— Kartais taip ir įsivaizduoju. Kai man buvo aštuoneri, maniau, kad toji knyga labai panaši į didžiulę raudoną buhalterinę knygą, kurią turėjo mano dėdė. Ant viršelio juodomis raidėmis buvo užrašyta *Sąskaitos*, o puslapiai buvo su raudonomis paraštėmis.

— Taip, tikėjimas visuomenei naudingas. Tiesą sakant, dar neradome veiksmingesnio pakaitalo. Dabar mes mėginame savaip kurti moralę. „Tai, ko aš noriu, yra teisinga, ir aš turiu teisę tai gauti." Vyresnioji karta gal dar jaučiasi suvaržyta liaudyje prisimenamos judėjiškos-krikščioniškos kaltės, bet kita karta šito jau nebeprisimins.

— Džiaugiuosi, kad to nebesulauksiu.

Jis žinojo, jog ji nėra naivi, bet dabar Tali kuo ramiausiai šypsojosi. Kad ir kokia būtų jos moralė, jeigu tik ji neperžengia gerumo ir sveiko proto ribų, — po velnių, kodėl gi turėtų peržengti? — ko jai ar kam nors kitam dar trūksta?

— Man atrodo, kad muziejuje šlovinama mirtis — mirusių žmonių gyvenimai, jų sukurti daiktai, tai, kas jiems atrodė svarbu, jų drabužiai, jiems įprasta prabanga, jų menas, — pratarė ji.

— Ne, muziejus — tai gyvenimas. Muziejus atskleidžia individualų gyvenimą ir tai, kaip jis buvo gyvenamas. Muziejus — tai bendras tam tikrų laikų gyvenimas, vyrų ir moterų sukurtos vi-

suomenės. Muziejus supažindina su nenutrūkstamu tam tikros rūšies — *Homo sapiens* — gyvenimu. Nė vienam, turinčiam nors lašelį žmogiško smalsumo, negalėtų nepatikti muziejus.

— Ir man jis patinka, bet, kita vertus, tada man pradeda atrodyti, jog gyvenu praeityje. Ne savo pačios praeityje, nes ji visai neįdomi, niekuo neišsiskirianti, bet visų kitų žmonių, prieš mane gyvenusių londoniečių, praeityje. Atrodo, kad niekada nevaikštinėju viena, niekas negali jaustis esąs vienas, — ramiai atsakė ji.

Džeimsas pagalvojo, jog net pasivaikščiojimas po lygumą kiekvienam atrodo skirtingai. Stebėdavo besikeičiančius medžius, dangų, džiaugdavosi po kojomis paklotos velėnos minkštumu. Įsivaizduodavo prie vaiskių versmių einančias Tiudoro skalbėjas, džiaustančias skalbinius ant prožirnių krūmų, maro ir didžiojo gaisro metu nuo tvankaus miesto atidardančias karietas ir vežimus, ieškančius prieglobsčio didžiajame kaime, Diką Turpiną, sėdintį ant arklio medžių paunksnėje.

O dabar ji stojosi norėdama nunešti į virtuvę padėklą. Jis taip pat atsistojo ir paėmė padėklą iš jos rankų. Jos žvilgsnis, nukreiptas jam į akis, pirmą kartą pasirodė sunerimęs.

Tali paklausė:

— Ar dalyvausite susirinkime trečiadienį, kai bus sprendžiama muziejaus ateitis?

— Ne, Tali, nedalyvausiu. Nesu savininkas. Iš tiesų savininkai yra trys — Djupeinai. Nė vienam iš mūsų nieko nepasakė. Sklando tik gandai.

— Bet ar jis tikrai gali būti uždarytas?

— Bus uždarytas, jeigu Nevilis Djupeinas pasieks savo.

— Tačiau kodėl? Jis juk čia nedirba. Jo apskritai beveik niekada nebūna muziejuje, išskyrus kartkartėmis penktadieniais, kai pasiima automobilį. Muziejus jo nedomina, tai kodėl turėtų kištis?

— Todėl, kad jam nepatinka viskas, kas, jo manymu, yra nacionalinė manija, neleidžianti atsiplėšti nuo praeities. Nevilis per daug įsigilinęs į dabarties problemas. Muziejus — jam parankus ir patogus šios neapykantos koncentracijos centras. Jo tėvas jį įkūrė, įdėjo daug pinigų, muziejus turi jo šeimos vardą. Jis taikosi į ką nors daugiau nei muziejus.

— Ar jis gali ką nors padaryti?

— O, taip, jeigu nepasirašys naujos nuomos sutarties, muziejus bus uždarytas. Bet nevertėtų nerimauti. Karolina Djupein — labai valinga moteris. Abejoju, ar Neviliui Djupeinui pavyks prieš ją atsilaikyti. Jo prašoma tiktai pasirašyti vienintelį dokumentą.

Vos ištarė šiuos žodžius, pasijuto priblokštas jų idiotizmo. Kada gi nebuvo svarbus kieno nors parašas? Pasirašant pavardę, žmonės būdavo pasmerkiami arba išteisinami. Vienu parašu galima suteikti arba atimti paveldimą turtą. Brūkštelėtas parašas arba apsisprendimas nepasirašyti gali nulemti gyvenimą ar mirtį. Tik nežinia, kaip ant naujos nuomos sutarties atsiras Nevilio Djupeino parašas. Nešdamas į virtuvę padėklą džiaugėsi nusigręžęs, nereikės žvelgti į sunerimusį Tali veidą. Niekada anksčiau nematė taip atrodančios Tali. Staiga labai aiškiai suvokė, kokia niekšybė jos laukia. Ši trobelė, ši svetainė jai buvo tokia svarbi, kaip jam — jo knyga. Ir jai jau per šešiasdešimt. Žinoma, šiandien toks amžius nėra senatvė, bet sulaukus tiek metų ne laikas ieškotis naujo darbo ar naujų namų. Laisvų darbo vietų netrūko — visada sunku rasti patikimą namų šeimininkę. Tačiau šis darbas ir ši gyvenamoji vieta buvo kaip tik jai.

Jį užklupo toks nepaguodžiamas gailestis, o netrukus toks fizinis silpnumas, kad turėjo kuo greičiau pastatyti ant stalo padėklą ir minutėlę pailsėti. Kaip tik tuomet panoro bent ką nors padaryti, kad galėtų padėti jai po kojom kokią nors didžiulę dovaną, kurią gavus viskas susitvarkytų. Minutėlę svarstė absurdišką mintį, galbūt padaryti ją savo paveldėtoja. Bet jis žinojo, kad toks ekscentriškas liberalumo aktas ne jo jėgoms; net negalėjo viso to pavadinti dosnumu, nes vėliau jam pinigų nebereikės. Jis visada išleisdavo gaunamas pajamas, o likęs kapitalas buvo testamentu paliekami šeimos pinigai, apdairaus šeimos advokato dėka jau prieš penkiolika metų paskirstyti trims jo sūnėnams. Keista, kodėl jam, taip menkai besidominčiam, ką apie jį mano sūnėnai, ir tik labai retai juos matančiam, turėtų rūpėti, ar po jo mirties jie gerai apie jį galvos. Gyvenimą jis nugyveno patogiai ir dažniausiai saugiai. O kas, jeigu jis įstengtų rasti jėgų vienam paskutiniam ekscentriškam, didingam dalykui, kuris pakeistų kažkieno gyvenimą?

Tada išgirdo jos balsą:

— Ar jums viskas gerai, pone Kalder-Heili?

— Taip, — atsakė jis. — Man tikrai viskas gerai, Tali. Dėkoju už kavą. Ir nesijaudinkit dėl trečiadienio. Nujaučiu, kad viskas bus gerai.

8

Buvo pusė dvylikos. Kaip paprastai, ryte, dar prieš muziejų atidarant, Tali viską išvalė, ir dabar, jeigu niekam jos neprireiks, ji nebeturės jokių darbų, išskyrus paskutinį patikrinimą kartu su Muriele Godbi, prieš muziejų uždarant penktą valandą. Tačiau ji turėjo darbelių savo trobelėje, be to, su ponu Kalder-Heiliu praleido daugiau laiko nei paprastai. Pirmą valandą pas ją ateis sumuštiniais nešinas Rajenas, jaunuolis, padėdavęs jai nudirbti sunkesnius ruošos darbus ir tvarkytis sode.

Užklupus pirmosioms šaltuku grasančioms rudens dienoms, Tali pasiūlė Rajenui priešpiečiauti jos trobelėje. Vasarą ji matydavo, kaip jaunuolis sėdi atsirėmęs į vieną iš medžių, šalia pasidėjęs pravirą krepšį. Tačiau atšalus dienoms jis eidavo valgyti į pašiūrę, kur laikydavo žoliapjovę ir valgydavo sėdėdamas ant apverstos dėžės. Jai atrodė neteisinga nekreipti dėmesio, ar vyrukui patogu, ar nepatogu, tačiau savo trobelę ji jam pasiūlė atsargiai, nenorėdama kuo nors jį įpareigoti, stengdamasi, kad jam nebūtų sunku pasiūlymo atsisakyti. Bet Rajenas maloniai priėmė pasiūlymą ir nuo to ryto kiekvieną dieną ateidavo pas ją lygiai pirmą, nešinas popieriniu maišeliu ir kokakolos skardinėle.

Ji nenorėjo valgyti kartu su juo, — šitai atrodytų kaip jos pačios privatumo pažeidimas, — todėl lengvai užkrimsdavo apie dvyliktą, kad iki jam ateinant spėtų viską sutvarkyti. Jeigu virdavo sriubą, truputį palikdavo ir jam, ypač jei diena būdavo šalta ir atrodydavo, jog Rajenas tikrai jos norėtų. Paskui, pačios Tali išmokytas, jis jiems abiem užplikydavo kavos — tikros kavos, o ne granulių iš stiklinio indelio — ir jai atnešdavo. Jis niekada pas ją neužtrukdavo ilgiau nei valandą, ir ji priprato klausytis vaikino žingsnių sodo takeliu kiekvieną pirmadienį, trečiadienį ir penktadienį, jo darbo dienomis. Ji

niekada nesigailėjo pirmą kartą jį pakvietusi, bet visada kiek kaltai jausdavo palengvėjimą antradieniais ir ketvirtadieniais, kai rytas priklausydavo tik jai vienai.

Pirmą dieną jai atsargiai paprašius, verandoje jis nusiaudavo darbinius aulinukus, pasikabindavo švarką ir vienomis kojinėmis traukdavo į vonią praustis, o tada užeidavo pas Tali. Drauge jaunuolis atnešdavo žemės bei žolės aromatą ir nežymų vyrišką kvapą, kuris jai patiko. Tali stebėdavosi, koks jis visada atrodė švarus, koks trapus. Jo pirštai buvo laibi kaip mergaitės, keistai nederantys prie rudų raumeningų rankų.

Rajeno veidas buvo apskritas, žandikauliai tvirti, oda lengvai rausva ir atrodė švelni kaip zomša. Didelės rudos akys buvo gana toli viena nuo kitos, jas dengė sunkūs vokai, nosis buvo riesta, o smakras skeltas. Plaukai labai trumpai kirpti, neslepiantys apskritos galvos formos. Tali atrodė, kad žvelgia į kūdikio veidą, pastambėjusį bėgant metams, bet be jokių suaugusio žmogaus patirties žymių. Tik jo akys išdavė nepaliestos nekaltybės įspūdį esantį klaidingą. Jis mokėjo pakelti akių vokus ir, plačiai atsimerkęs, nuginkluojančiu, nerimastingu žvilgsniu pažvelgti į pasaulį arba jaudinamai sviesti staigų, klastingą daug išmanančio žmogaus žvilgsnį. Ši dichotomija atspindėjo tai, ką jis žinojo: keistas tam tikrų žinių nuotrupas, kurias jis rankiodavo kaip šiukšles iš alėjų, sumišusias su pribloškiančiu platesnių mokslo sričių neišmanymu. Jos karta atitinkamas mokslo žinias įgydavo dar prieš baigdama mokyklą.

Tali jį susirado pakabinusi skelbimą vietinio kioskininko skelbimų lentoje, kurioje buvo skelbiamos laisvos darbo vietos. Ponia Faradėj, už sodą atsakinga savanorė, pasakė, jog jai jau per sunku grėbti lapus, karpyti stambesnius krūmus ar genėti jaunus medelius. Būtent ji pasiūlė pakabinti skelbimą, o ne kreiptis į vietinį įdarbinimo centrą. Tali parašė trobelės telefono numerį, nieko neužsimindama apie muziejų. Kai paskambino Rajenas, supažindino jį su ponia Faradėj, ir jiedvi įsitikino, kad jį verta priimti mėnesio bandomajam laikotarpiui. Prieš jam išeinant, Tali paprašė rekomendacijos.

— Rajenai, ar yra kas nors, koks nors žmogus, pas kurį esi dirbęs ir kuris tau galėtų parašyti rekomendaciją?

— Dirbu majorui. Šveičiu jo sidabrą ir atlieku kitokius juodus darbus jo bute. Jo ir paprašysiu.

Jis daugiau nieko nepasakojo, bet po dviejų dienų iš Maidos slėnio atėjo laiškas:

Gerbiamoji Madam, Rajenas Arčeris man pasakė, jog manote jam pasiūlyti sodininko/parankinio darbą. Jis nėra labai uolus, bet keletą namų ūkio darbų atliko patenkinamai; jeigu jis kuo nors susidomi, yra linkęs visa ko išmokti. Nežinau, kokie jo kaip sodininko sugebėjimai, bet abejoju, ar jis įstengtų atskirti našlaitę nuo petunijos. Jis laikosi labai keisto grafiko, bet kai atvyksta, prižiūrimas gali gerokai padirbėti. Remdamasis sava patirtimi galiu pasakyti, kad žmonės būna sąžiningi arba nesąžiningi; abiem atvejais mes jau nieko nebegalime pakeisti. Šis vaikinas yra sąžiningas.

Gavusi šią entuziazmu netrykštančią rekomendaciją ir sulaukusi ponios Faradėj sutikimo, Tali jį priėmė.

Ponia Karolina menkai tuo domėjosi, o Murielė atsisakė bet kokios atsakomybės.

— Namų ūkio reikalai yra tavo sritis, Tali. Nenoriu kištis. Ponia Karolina sutiko, kad jam būtų mokamas minimalus atlyginimas, ir aš iš savo menkų grynųjų kiekvieną dieną prieš jam išeinant sumokėsiu. Savaime suprantama, reikalausiu pinigų gavimo raštelio. Jeigu jam reikės darbinių drabužių, ir juos bus galima nupirkti iš mūsų grynųjų, bet būtų geriau, kad drabužius nupirktum tu, o ne leistum pirktis pačiam. Čia jis galėtų valyti grindis, taip pat ir laiptus, bet nenorėčiau, kad dirbtų kokioje nors kitoje muziejaus dalyje, na, nebent kieno nors prižiūrimas.

Tali paaiškino:

— Rekomendaciją atsiuntęs majoras Arkraitas sako, kad jis sąžiningas.

— Galbūt jis ir sąžiningas, bet gali būti, kad yra plepys, o mes niekaip nesužinosime, ar jo draugai irgi sąžiningi. Manau, būtų geriausia, kad po mėnesio bandomojo laikotarpio tu ir ponia Faradėj pateiktumėte raštišką ataskaitą apie jo padarytą pažangą.

Tali pagalvojo, jog kaip žmogus, nenorintis kištis į namų ūkio reikalus, Murielė viską komentavo labai uoliai. Tačiau eksperimentas pasiteisino. Žinoma, Rajenas buvo sunkiai nuspėjamas: Tali niekada negalėjo būti tikra, ar jis pasirodys tada, kai yra laukiamas, bet po mėnesio jis pradėjo elgtis patikimiau — jam neabejotinai reikėjo grynųjų, kuriuos galėtų pasiimti baigęs darbo dieną. Nors jis ir nepasižymėjo uolumu, nebuvo ir tinginys; nors poniai Faradėj visada buvo sunku įtikti, atrodo, Rajenas jai patiko.

Šįryt ji jam išvirė vištienos sultinio, nuvirusi nuo vakarykščių pietų likusius vištos kauliukus, ir dabar jis aiškiai patenkintas srėbė sultinį, šildėsi laibus pirštus, kuriais buvo apkabinęs dubenėlį.

Jis paklausė:

— Ar turi būti labai drąsus, kad ką nors užmuštum?

— Niekada nemaniau, kad žmogžudystė kaip nors gali sietis su drąsa, Rajenai. Žudikai greičiau bailiai. Kartais turi rasti savyje daugiau drąsos tam, kad nenužudytum.

— Nesuprantu, ką turite galvoje, ponia Tali.

— Ir aš nesuprantu. Tiesiog replikavau. Kai dabar pagalvoju, toji replika buvo ganėtinai kvaila. Žmogžudystės nėra labai maloni tema.

— Ne, bet įdomi. Ar aš jums pasakojau, kad praėjusio penktadienio rytą ponas Kalder-Heilis man aprodė muziejų?

— Ne, Rajenai, nepasakojai.

— Kai jis atvyko, rado mane ravintį priekinę lysvę. Palinkėjo man labo ryto, o aš jo paklausiau: „Ar galiu apžiūrėti muziejų?" Jis atsakė: „Gali, bet yra kitas klausimas — ar tau leidžiama. Nematau priežasčių, dėl kurių negalėtum". Taigi jis man pasakė nusivalyti rankas ir ateiti į vestibiulį. Spręsdamas iš panelės Godbi žvilgsnio, kokiu ji mane nulydėjo, nepasakyčiau, kad jai šis sumanymas patiko.

Tali atsakė:

— Labai gražu iš pono Kalder-Heilio pusės, kad jis tau viską aprodė. Čia dirbdamas... na, puiku, kad pasitaikė proga viską pamatyti.

— Kodėl negalėjau visko apžiūrėti anksčiau ir vienas pats? Nejau jie manimi nepasitiki?

— Tu čia dirbi ne todėl, kad mes tavimi nepasitikim. Tiesiog

panelei Godbi nepatinka, kai po muziejų vaikšto žmonės, už tai nesumokėję. Ši jos nuostata taikoma kiekvienam.

— Bet ne jums.

— Na, aišku, kad ne man, Rajenai. Juk turiu valyti ir šluostyti dulkes.

— Ir ne pačiai panelei Godbi.

— Bet juk ji — sekretorė ir administratorė. Ji privalo turėti teisę vaikščioti kur tinkama. Antraip muziejus nedirbtų. Kartais, kai nebūna pono Kalder-Heilio, ji turi lydėti muziejaus lankytojus.

Paskui ji mintyse pridūrė, bet garsiai nepasakė: „Nebent jai pasirodo, kad tie lankytojai nėra pakankamai svarbūs". Užuot tai pasakiusi, ji paklausė:

— Ar tau patiko muziejus?

— Man patiko Žmogžudysčių kambarys.

O varge, pamanė sau Tali. Na, galbūt šitai ir neturėtų labai stebinti. Jis nėra vienintelis lankytojas, daugiausia laiko praleidęs Žmogžudysčių kambaryje.

— O tasai skardinis dėklas... ar jūs manote, kad tikrai būtent į jį buvo įdėtas Violetos kūnas? — paklausė jis.

— Manyčiau, kad taip. Senasis ponas Djupeinas labai smulkmeniškai aiškindavosi šaltinius — iš kur būdavo gaunami eksponatai. Nežinau, kaip jis gavo kai kuriuos daiktus, bet manau, kad turėjo labai gerų ryšių.

Dabar Rajenas jau baigė sultinį ir ėmė traukti iš maišelio sumuštinius — storas baltos duonos riekes, tarp kurių, kaip atrodė, buvo įsprausta saliamio riekelių.

— Vadinasi, jeigu kilstelėčiau antvožą, pamatyčiau jos kraujo dėmes?

— Rajenai, tau niekas neleistų kilstelėti antvožo. Eksponatų liesti nevalia.

— Bet jeigu atidaryčiau?

— Tikriausiai ir pamatytum dėmę, bet niekas negalėtų garantuoti, kad tai Violetos kraujas.

— Bet būtų galima patikrinti.

— Manyčiau, ir buvo tikrinta. Bet jeigu tai iš tiesų žmogaus kraujas, nebūtinai turėtų būti jos. Tada dar niekas nieko nežinojo apie DNR. Rajenai, ar nemanai, kad mūsų pokalbis gana klaikus?

— Įdomu, kur ji dabar.

— Tikriausiai Braitono kapinėse. Nemanau, kad kas nors žinotų. Ji buvo prostitutė, neturtinga moteris, tikriausiai neatsirado pinigų padorioms laidotuvėms. Galbūt ji palaidota, kaip žmonės sako, beturčių kape.

Bet ar tikrai? — svarstė Tali. Galbūt koks nors garsenybė pareiškė, kad ji turi būti pakylėta į sluoksnį tų, kuriuos mirtis sutaurina. Galbūt jai buvo iškeltos prabangios laidotuvės su juodomis gūniomis dengtais arkliais, su miniomis žioplių, einančių paskui kortežą, su nuotraukomis vietiniuose laikraščiuose, o gal net ir nacionalinėje spaudoje. Jeigu daugelį metų prieš žmogžudystę dar visai jaunai Violetai kas nors būtų išpranašavęs, jog mirusi ji taps daug garsesnė, nei būdama gyva, jog praėjus beveik septyniasdešimčiai metų po jos nužudymo moteris ir jaunuolis, gyvenantys neįsivaizduojamai kitokiame pasaulyje, kalbėsis apie jos laidotuves, jai visa tai būtų pasirodę kaip tikras absurdas.

Ji pakėlė akis ir išgirdo Rajeno žodžius:

— Manau, ponas Kalder-Heilis pakvietė mane vidun tik norėdamas sužinoti, ką aš čia veikiu.

— Bet, Rajenai, jis juk žino, ką tu čia veiki. Tu esi nepilnas darbo valandas dirbantis sodininkas.

— Jis norėjo sužinoti, ką veikiu kitomis dienomis.

— Ir ką tu jam atsakei?

— Aš jam pasakiau, kad dirbu bare prie Kings Kroso.

— Bet, Rajenai, ar tai tiesa? Maniau, kad dirbi pas majorą.

— Aš ir dirbu pas majorą, bet kiekvienam nedėstau apie savo reikalus.

Po penkių minučių, kai jis avėsi darbinius aulinukus, Tali dar kartą pagalvojo, kiek mažai apie jį žino. Jis pasisakė, jog jam buvo paskirta globa, tik neaiškino kodėl ir kur. Kartais jis jai sakydavo, jog gyvena apleistame name, o kartais — kad jį priėmė majoras. Kita vertus, privatumą saugojo ne tik jis; privatumą saugojo ir Tali; ir visi kiti Djupeino muziejaus žmonės. Ji mąstė: *Mes kartu dirbame, dažnai vieni kitus matome, kartais net kiekvieną dieną, mes kalbamės, mes tariamės, mes turime bendrą tikslą. Bet kiekvieno iš mūsų širdyje slypi nepažinus „aš“.*

9

Tai buvo paskutinis daktaro Nevilio Djupeino vizitas į namus tą dieną, ir būtent šio vizito jis labiausiai baiminosi. Dar nepastatęs ir neužrakinęs automobilio, jis jau ėmė save drąsinti prieš kankinantį susidūrimą su Ados Giering žvilgsniu, su nebyliai maldaujančiomis akimis, kurios įsisiurbs į jį vos pravėrus duris. Keli žingsniai takeliu iki buto pirmame aukšte durų jam atrodė tarsi stačiausi laiptai į paskutinįjį aukštą. Prie durų jis luktelės. Visada luktelėdavo. Net ir paaštrėjus šizofrenijai, Albertas reaguodavo į lauko durų skambutį. Kartais jį apimdavo siaubas, ir jis pradėdavo drebėti sėdėdamas fotelyje, kartais jis stulbinamai greitai pašokdavo nuo fotelio ir puldavo prie durų nustumdamas žmoną, kad spėtų atidaryti pirmas. Tokiais atvejais jį pirmiausia pasitikdavo Alberto akys; senos akys, kuriose vis dar galėjo sušvisti tokios skirtingos emocijos — baimė, neapykanta, įtarimas, neviltis.

Šįvakar jis, galima sakyti, pats panoro atsidurti Alberto vietoje. Perėjo takelį ir atsidūrė priešais vidurines duris. Duryse buvo akutė ir dvi spynos, o vienintelis į lauką žvelgiantis langas buvo apkaltas metaliniu tinklu. Nevilio manymu, tai pigiausias būdas užtikrinti saugumą, bet šis langas visada jam kėlė nerimą. Jeigu Albertas sumanytų padegti namą, durys būtų vienintelis išėjimas. Jis kiek palaukė prieš skambindamas. Jau temo. Laikrodžius atsukus atgal, diena pradėdavo trauktis labai anksti; tamsa atsėlindavo vogčiomis. Gatvėse įsižiebė žibintai; pakėlęs akis, jis pamatė didžiulį daugiabutį namą, stūksantį kaip milžiniškas kruizinis laivas, išmetęs inkarą tamsoje.

Nevilis suprato, jog tyliai paskambinti neįmanoma, tačiau vis tiek skambutį spaudė labai švelniai. Šį vakarą jam neteko laukti ilgiau nei įprastai. Ji turėjo įsitikinti, kad Albertas tikrai sėdi savo fotelyje jau aprimęs po skambučio sukelto šoko. Netrukus išgirdo skląsčių brūkštelėjimą; ji jam atidarė duris. Jis iškart nežymiai linktelėjo galva ir žengė vidun. Ji vėl užrakino ir užsklendė duris.

Eidamas paskui ją trumpučiu koridoriumi, jis pratarė:

— Man labai gaila. Prieš išeidamas skambinau į ligoninę, ir man pasakė, kad specialiajame skyriuje laisvų vietų kol kas nėra. Bet Albertas yra pačioje laukiančiųjų sąrašo pradžioje.

— Jis jau aštuoni mėnesiai sąrašo pradžioje, daktare. Kaip suprantu, mes laukiame, kol kas nors numirs.

— Taip, — patvirtino jis. — Kol kas nors numirs.

Jau šeštas mėnuo kaip jie kartoja vis tą patį pokalbį. Prieš jiems einant į svetainę, jai uždėjus ant rankenos delną, jis paklausė:

— Kaip reikalai?

Moteris visada nenoriai aptarinėdavo savo vyro sveikatą, kai jis taip sėdėdavo — tarsi negirdintis arba nekreipiantis į visa tai dėmesio. Ji atsakė:

— Šiandien ramus. Visą savaitę buvo ramus. Bet praėjusį trečiadienį buvo išbėgęs, tada, kai užėjo socialinė darbuotoja; jis spruko pro duris, man nė nespėjus jo sučiupti. Apimtas atitinkamos nuotaikos, jis būna labai greitas. Mums nespėjus jo pagauti, nulėkė laiptais ir išbėgo į pagrindinę gatvę. O tada prasidėjo grumtynės. Žmonės į tave žiūri, jie nesupranta, kas čia darosi, kodėl štai taip tąsai seną žmogų. Socialinė darbuotoja mėgino geruoju jį įkalbėti švelniai šnekindama, bet jis nė nesirengė jos klausytis. Štai kas mane labiausiai neramina — vieną dieną jis išbėgs į gatvę, ir jį užmuš.

Maža svetainė su gėlėtomis užuolaidomis, kurių raštuotoji pusė buvo atgręžta į lango stiklą, apsitrynę baldeliai, didelė senamadiška dujinė krosnelė tikriausiai čia stovėjo dar tada, kai Gieringai įsigijo šį butą. Bet dabar kampe stovėjo plačiaekranis televizorius, o po juo — vaizdo leistuvas. Nevilis suprato, jog gumbas, pūpsantis ponios Giering prijuostės kišenėje, — tai jos mobilusis telefonas.

Jis atsitraukė kėdę, ant kurios paprastai sėdėdavo. Kaip visada jiems buvo paskyręs pusvalandį. Neatnešė jokių gerų naujienų, be to, jau nebegalėjo nieko pasiūlyti, nes viskas buvo padaryta; dabar tegalėjo skirti jiems savo laiką. Darys tai, ką visada darydavo — tyliai sėdės, tarsi būtų pasirengęs čia praleisti ilgas valandas, ir klausysis. Kambaryje buvo nemaloniai karšta. Dujinė krosnelė šnypštė skleisdama kaitrą, svilindama jo kojas ir džiovindama gerklę. Kambaryje dvokė — saldžiarūgštis tvaikas buvo sumišęs su išsivadėjusio prakaito, kepto maisto, neskalbtų drabužių ir šlapimo smarve. Uosdamas tokį orą, Nevilis tarėsi jaučiąs kiekvieną kvapą atskirai.

Albertas nejudėdamas sėdėjo savo fotelyje. Išsiklaipiusiais pirštais buvo stipriai sugniaužęs ranktūrių kraštus. Į Nevilį įbestos

akys buvo primerktos iš neįtikėtinai stipraus pykčio. Jis avėjo šlepetėmis, vilkėjo jūreiviškos uniformos mėlynumo sportines kelnes su baltomis juostelėmis išilgai abiejų klešnių ir pižaminį švarkelį, ant kurio buvo užmestas ilgas pilkas megztinis. Jis svarstė, kiek Ada ir kasdien ateinanti jos padėjėja užgaišo, kol jį apvilko.

Žinodamas, koks tuščias jo klausimas, jis kreipėsi:

— Ir kaip jūs įstengiate? Ar ponia Njudžent vis dar ateina?

Ir dabar ji kalbėjo laisvai, tarsi nebesirūpindama, ar jos vyras supranta. Galbūt galiausiai ėmė suvokti, kokios beprasmės tos konsultacijos už durų pašnibždomis.

— O, taip, ateina. Dabar jau kiekvieną dieną. Be jos neišsiversčiau. Tikras vargas, daktare. Kai Albertui būna prastai, jis jai prikalba visokiausių baisių, įžeidžiančių dalykų dėl to, kad ji juodukė. Tos kalbos tikrai siaubingos. Žinau, jog iš tikrųjų jis taip negalvoja, žinau, jog jis ligonis, bet ji neturėtų viso to klausytis. Jis niekada toks nebūdavo. O ji tokia gera, ji neįsižeidžia. Bet šitai mane skaudina. O čia dar toji moteris, greta gyvenanti kaimynė ponia Moris, išgirdo, kaip jis šaukia. Ji sakė, jeigu apie tai sužinos socialinio aprūpinimo darbuotojai, mes būsime patraukti teisminėn atsakomybėn kaip rasistai ir turėsime sumokėti baudą. Grasino, jog jie išsives ponią Njudžent, o paskui pasistengs, kad negautume jokios kitos padėjėjos — nei juodos, nei baltos. Be to, galbūt ir pati ponia Njudžent visko atsikąs ir galiausiai pati kur nors išeis, kur jai nereikės klausytis tokių dalykų. Ir aš negalėčiau jos kaltinti. Beje, Aivi Moris teisi. Galima stoti prieš teismą už tai, kad esi rasistas. Laikraščiai rašo. O iš ko gi aš sumokėsiu baudą? Jau ir taip vos galą su galu suduriu.

Jos amžiaus ir sluoksnio žmonės būna per daug išdidūs, kad skųstųsi gyvenantys skurdžiai. Faktas, jog pirmą kartą paminėjo pinigus, rodė išties didžiulį jos nerimą.

— Niekas nepatrauks jūsų atsakomybėn. Ponia Njudžent yra protinga ir prityrusi moteris. Ji supranta, kad Albertas ligonis. Gal norėtumėt, kad pakalbėčiau su socialiniais darbuotojais? — tvirtai atsakė jis.

— Ar galėtumėte, daktare? Būsų geriau, jei su jais pasikalbėtumėte jūs. Dabar aš taip dėl to nervinuosi. Kiekvieną kartą išgirdusi ką nors beldžiant į duris pamanau, jog tai policija.

— Policija tikrai neateis.

Jis prabuvo dar dvidešimtį minučių. Kaip ir daugybę kartų anksčiau, klausėsi nerimastingų jos kalbų apie tai, kad Albertą gali iš jos paimti. Ji pati suprato, kad jį prižiūrėti labai sunku, bet kažkas — galbūt vedybinės priesaikos atsiminimai — buvo stipresnis nei poreikis nusimesti naštą. Jis ir vėl stengėsi ją patikinti, jog Albertui bus geriau gyventi specialiajame ligoninės skyriuje, ten jam bus suteikta tokia pagalba, kokios negalėtų sulaukti būdamas namuose, o ji galės jį lankyti kada panorėjusi, jis ir pats viską suprastų, jeigu tik gebėtų mąstyti.

— Galbūt, — sutiko ji, — bet ar jis man atleis?

Kokia prasmė, svarstė Nevilis, mėginti įtikinti, kad ji neturi jaustis kalta? Ji visada būdavo užvaldyta dviejų dominuojančių emocijų — meilės ir kaltės. Ar netobula pasauliečio išmintis galėtų atstoti galią, gebančią išrauti iš jos taip stipriai įsišaknijusius kertinius dalykus?

Prieš jam išeinant, ji išvirė arbatos. Ponia Giering visada virdavo jam arbatą. Nevilis nenorėdavo tos arbatos ir turėdavo grumtis su apėmusia nekantra, kai ji mėgindavo įtikinti Albertą ir kaip vaiką įkalbinėdavo taip pat su jais išgerti. Galiausiai pasijuto galįs išeiti.

— Rytoj paskambinsiu į ligoninę ir duosiu žinią, jei bus kokių naujienų, — tarė jis.

Prie durų ji pažvelgė į jį ir pasakė:

— Daktare, nemanau, kad įstengsiu taip ir toliau.

Tai buvo paskutiniai jos ištarti žodžiai prieš užsidarant durims. Jis žengė į vakaro žvarbą ir paskutinį kartą išgirdo skląsčių brūkštelėjimą.

10

Šiek tiek po septintos mažoje, bet švarutėlaitėje virtuvėlėje Murielė Godbi kepė sausainėlius. Vos pradėjusi dirbti Djupeinams, ji kepdavo sausainėlius prie arbatos poniai Karolinai, kai šioji būdavo muziejuje; taip pat juos ji kepdavo ir kas mėnesį vykstančių savininkų susirinkimų proga. Murielė žinojo, jog rytdienos susi-

rinkimas bus lemtingas, bet tai ne priežastis keisti nusistovėjusią tvarką. Karolina Djupein mėgo prieskoningus sviestinius sausainėlius, trapius, traškius ir lengvai paskrudusius. Jie jau buvo iškepti ir dabar vėso išdėlioti ant grotelių. Ji rengėsi kepti florentinus. Murielė nujautė, jog šie kepinukai menkiau tiks savininkų arbatėlei; daktaras Nevilis paprastai palikdavo skanėstą priglaudęs prie arbatos puodelio ir šokoladas aptirpdavo. Bet ponas Markusas florentinus mėgo; jis nuliūstų jų neradęs.

Ji rinkosi visas sudedamąsias dalis taip atsargiai, tarsi jos darbą rodytų per televiziją: šiek tiek lazdyno riešutų, migdolų be odelių, keliolika cukruotų vyšnių, žiupsnelis apelsinų žievelių ir razinų mišinio, gabaliukas sviesto, stiklinė cukrus, keli šaukštai grietinėlės ir plytelė paties geriausio gryno šokolado. Murielei bepjaustant riešutus, ją užliejo paslaptingas, netvarus jausmas, nepaprastai malonus kūno ir sielos vienybės pojūtis, kurio ji niekada nebuvo išgyvenusi anksčiau, iki ateinant pas Djupeinus. Šis pojūtis ją aplankydavo retai ir netikėtai, ji tik pajusdavo lengvai ir maloniai tvinksintį kraują. Manė, jog tai ir yra laimė. Kiek luktelėjo laikydama virš riešutų peilį ir minutėlę atsidavė šiam pojūčiui. Ar būtent tai dauguma žmonių pajunta galvodami apie beveik visą savo gyvenimą, net apie dalį vaikystės? Toks ilgai trunkantis jausmas niekada nebuvo neatskiriama jos gyvenimo dalis. Pojūtis pranyko; šypsodamasi ji vėl ėmėsi darbo.

Murielės Godbi vaikystė iki šešiolikos metų buvo ribojama atviro kalėjimo; šiam nuosprendžiui nebuvo pritaikyta jokia apeliacija, šis nuosprendis net nebuvo deramai paaiškintas. Ji klusniai susitaikė su visomis įkalinimo sąlygomis — tiek dvasinėmis, tiek fizinėmis; pusė ketvirtajame dešimtmetyje statyto namo nemaloniame Birmingamo rajone, juodi sugrotuoti skersiniai, už namo — nedidelis sodo lopinėlis, aukšta tvora, atitvėrusi sodą nuo kaimynų smalsumo. Jos gyvenimo ribos tęsėsi iki valstybinės mokyklos, į kurią ji nueidavo per dešimt minučių, kirsdama miesto parką su matematiškai tiksliai sukastomis gėlių lysvėmis, kurių augmeniją lengvai galėjai nuspėti — pavasariniai narcizai, vasarinės pelargonijos ir rudeniniai jurginai. Ji anksti perkando pagrindinį išlikimo kalėjime dėsnį — būk kuo mažesnis ir išvengsi bėdų.

Jos tėvas buvo kalėjimo prižiūrėtojas, nedidukas pedantas save reikšminančio žmogaus eisena, pasižymintis lengvu, kiek besigėdi-

jamu sadizmu. Būdamas sumanus, jis stengėsi neperžengti aukoms dar pakeliamo gyvenimo ribų. Į motiną ji žvelgė kaip į bendro gyvenimo draugę, bet kartu išgyventos negandos nepagimdė nei užuojautos, nei gailesčio. Buvo dalykų, apie kuriuos vertėjo nekalbėti; jos abi žinojo, jog sulaužius šią tylą jas ištiktų katastrofa. Jos abi supo glėby savo vargus ir stengėsi laikytis atokiau, tarsi bijotų užsikrėsti kitų padarytais nusikaltimais. Murielei išlikti padėjo narsa, tylėjimas ir slepiamas vidinis gyvenimas. Naktinių jos fantazijų pergalės buvo dramatiškos ir egzotiškos, bet ji niekada savęs neapgaudinėjo įsivaizduodama, jog tai kas nors daugiau nei paprastas būdas gyvenimą padaryti lengviau pakenčiamą; šių fantazijų ji nepainiojo su realybe. Už jos kalėjimo ribų egzistavo tikrasis pasaulis, ir vieną dieną ji išsivaduos ir jį paveldės.

Ji augo žinodama, kad jos tėvas myli tik vyresniąją dukrą. Kai Simonai suėjo keturiolika, maniakiškas abipusis jų ryšys taip sutvirtėjo, jog nei Murielei, nei jos motinai neliko jokių abejonių. Simonai atitekdavo viskas: dovanos, skanumynai, nauji drabužiai, savaitgalio išvykos kartu su tėvu. Atsigulusi į lovą mažajame savo kambarėlyje namo gale, Murielė girdėdavo jų balsų šnabždesį, aukštą pusiau isterišką Simonos juoką. Motina buvo jų tarnaitė, tik jai niekas nemokėjo algos. Galbūt ji tenkino jų poreikius, pati nesąmoningai jausdama seksualinį pasitenkinimą juos stebėdama.

Murielė nei pavydėjo, nei griežė dantį. Simona neturėjo nieko, ko ji būtų norėjusi. Sulaukusi keturiolikos, Murielė sužinojo savojo išlaisvinimo datą — ji taps laisva per šešioliktąjį gimtadienį. Tada ji tik turės užsitikrinti, jog įstengs pragyventi pati, ir joks įstatymas neprivers jos grįžti namo. Jos motina, galbūt galiausiai suvokusi, jog gyvenimo nebeturi, taip pat nevykusiai, kaip kad vaidindama žmonos ir motinos vaidmenį, iš to gyvenimo pasitraukė. Nuo lengvo plaučių uždegimo nemirštama, nebent ligonis visai nenori su juo kovoti. Stovėdama prie koplyčioje pašarvoto motinos kūno, jausdama bejėgį pyktį, Murielė susivokė žvelgianti į nepažįstamos moters veidą. Jai atrodė, kad šiame veide atsispindi slepiamo pasitenkinimo šypsenėlė. Na taip, tai vienas išsivadavimo būdų, bet jai, Murielei, išties netinkamas.

Po devynių mėnesių, per savo šešioliktąjį gimtadienį, ji išėjo

ir paliko Simoną su tėvu jų pačių susikurtame pasaulyje, kupiname vogčiomis svaidomų žvilgsnių, trumpų prisilietimų ir vaikystės pramogų. Ji įtarė, bet nei žinojo, nei domėjosi, ką jiedu kartu veikia. Ji neperspėjo apie savo ketinimus. Raštelyje, kurį apdairiai paliko pačiame židinio atbrailos viduryje, buvo trumpai parašyta, kad ji išėjo iš namų norėdama susirasti darbo ir toliau pati rūpintis savimi. Ji žinojo savo sugebėjimus, bet prasčiau išmanė apie trūkumus. Pasiūlė rinkai nepriekaištingus mokymosi rezultatus, puikius stenografistės ir mašininkės įgūdžius, besivystančioms technologijoms imlias smegenis, protą ir disciplinuotumą. Į Londoną išvyko pasiėmusi nuo keturioliktojo gimtadienio sutaupytus pinigus, pagal kišenę susirado vieno kambario butuką ir ėmė dairytis darbo. Buvo pasirengusi pasiūlyti lojalumą, atsidavimą bei energiją ir nusivylė įsitikinusi, kad šios savybės yra menkiau vertinamos už labiau viliojančius talentus — fizinį patrauklumą, visus žavintį linksmumą ir norą įsiteikti. Nors lengvai gaudavo darbą, bet nė viename darbe ilgai neišsilaikydavo. Viuomet ji išeidavo sulaukusi vienodo nuosprendžio; buvo per daug išdidi, kad protestuotų ar reikalautų kokio nors atlygio ar kompensacijos po nujausto pokalbio su darbdaviu, išreiškusiu viltį, kad jai bus geriau darbuotis ten, kur galės tinkamiau pritaikyti savo profesinius įgūdžius. Darbdaviai jai parašydavo geras rekomendacijas, ypač girdami jos dorybes. Murielės išėjimo iš darbo priežastys būdavo taktiškai užglaistomos; tiesą sakant, darbdaviai tiksliai nė patys nežinodavo, kokios tos priežastys.

Ji niekada nesulaukė jokios žinios nei iš tėvo, nei iš sesers; ji niekada daugiau jų ir nebematė. Praėjus dvylikai metų, kai išėjo iš namų, jie abu mirė; Simona nusižudė, o tėvas po dviejų savaičių mirė nuo širdies priepuolio. Prireikė šešių savaičių, kad ją pasiektų tėvo advokato pasiųstas laiškas. Ji pajuto tik nežymų, neskausmingą gailestį, kurį kartais sukelia kitų tragedijos. Mintis, jog Simona pasirinko tokią dramatišką mirtį, Murielei sukėlė tik nuostabą, kad jos sesuo rado savyje tokiam poelgiui būtinos drąsos. Tačiau jų mirtys pakeitė Murielės gyvenimą. Nebeliko jokių kitų gyvų giminių, todėl ji paveldėjo šeimos namus. Ji į tuos namus nebegrįžo, bet įgaliojo nekilnojamojo turto agentą parduoti nuosavybę ir viską, kas tame name buvo.

Dabar ji išsivadavo nuo gyvenimo ankštuose kambarėliuose. Susirado paprastą plytinį namą pietų Finčlyje, stovintį pusiau kaimiškame kvartale, kokių vis dar pasitaiko nuošalesniuose rajonuose. Iš po aukšto stogo žvelgdamas mažyčiais bjauriais langeliais namas atrodė negražus, bet tvirtai sumūrytas ir patikimai saugantis privatumą. Priešais namą buvo vietos automobiliui pastatyti; dabar ji jau galėjo įsigyti ir automobilį. Iš pradžių Murielė tik kartkartėmis nakvodavo naujajame būste, kol savaitė po savaitės panaudotų daiktų parduotuvėse ieškojo baldų, dažė kambarius ir siuvo užuolaidas.

Darbe jai sekėsi prasčiau, bet ji drąsiai pasitiko sunkumus. Būtent šios dorybės jai niekada nepristigdavo. Priešpaskutinis jos gautas darbas — sekretorės mašininkės pareigos Svotling mokykloje — pagal statusą buvo žemesnis, bet žadantis perspektyvų. Ji kalbėjosi su ponia Djupein, kuri užsiminė, jog galbūt jai kada nors prireiks asmeninės asistentės. Darbas jai buvo tikras siaubas. Ji nekentė moksleivių, kurios jai atrodė kvailos, arogantiškos, neišauklėtos, sugadintos naujųjų turčių mergiūkštės. Ši neapykanta netruko atsigręžti prieš ją pačią. Mokinėms ji pasirodė įkyri, nemaloniai tiesi ir nerodanti pagarbos, kurios buvo tikimasi iš žemesnio rango personos. Joms atrodė patogu turėti tokį objektą apmaudui išlieti ar taikinį įvairiausiems juokeliams. Tik nedaugelis buvo išties piktybiškos, kai kurios mergaitės su ja elgdavosi net mandagiai, bet nė viena neatsilaikė prieš visuotinę panieką. Net ir didžiausios geruolės ją vadindavo BG, Baisiąja Godbi.

Prieš dvejus metus visi šie nemalonūs reikalai išaugo į krizę. Murielė rado vienos mokinės dienoraštį ir įsidėjo jį į darbo stalo stalčių, kad kitą kartą mokinei pas ją užėjus galėtų atiduoti. Jai neatrodė būtina pačiai susirasti dienoraščio savininkę. Mergina ją apkaltino tyčia neatidavus dienoraščio. Ji ėmė ant Murielės šaukti. Murielė šaltai žiūrėjo į ją su panieka: į visas puses styrantys raudonai dažyti plaukai, į vieną šnervę įvertas auksinis žiedelis, nešvankius žodžius rėkiančios dažytos lūpos. Pasičiupusi dienoraštį, ji sušnypštė paskutinius žodžius:

— Ledi Svotling prašė perduoti, jog norėtų jus matyti savo kabinete. Galiu pasakyti kodėl. Jūs būsite atleista. Nesate tas asmuo, kuris būtų pageidaujamas dirbti koledžo sekretoriate. Esate bjauri, kvaila, ir mes visos labai apsidžiaugsime, jeigu išeisite.

Murielė sėdėjo tylėdama, o paskui ištiesė ranką, norėdama pasiimti rankinuką. Jos laukia dar vienas atleidimas. Matė, kaip ateina Karolina Djupein. Pakėlusi akis, ji nieko nepasakė. Kalbėjo vyresnioji moteris.

— Ką tik kalbėjausi su ledi Svotling. Manyčiau, bus teisingiausia, jeigu išeisite. Dirbdama šį darbą jūs tiesiog veltui gaištate laiką. Djupeino muziejuje man reikalinga sekretorė administratorė. Deja, negaliu pažadėti didesnio atlyginimo, bet jums atsivers realios galimybės. Jeigu susidomėjote mano pasiūlymu, patarčiau iškart nueiti į ledi Svotling kabinetą ir pranešti, jog išeinate iš darbo.

Būtent taip Murielė ir padarė. Pagaliau ji rado darbą, kurį dirbdama buvo įvertinta. Jai gerai sekėsi. Ji rado savąją laisvę. Nė pati to nesuvokdama, ji rado ir meilę.

11

Baigęs paskutinį vizitą, Nevilis Djupeinas važiavo į savo butą Kensingtono gatvėje jau po devintos. Kai būtinai prireikdavo automobilio, — kartais tekdavo lankytis pas toli vienas nuo kito gyvenančius pacientus arba kelionę apsunkindavo kamšatys visuomeniniame transporte, — po Londoną jis važinėdavo roveriu. Savo mėgiamą automobilį — raudoną 1963-iųjų jaguarą — jis laikė užrakinęs muziejaus garaže, kad, kaip paprastai, galėtų paimti penktadienį, šeštą valandą vakaro. Jis buvo įpratęs dirbti nuo pirmadienio iki penktadienio, jeigu būtina — iki vėlumos, kad savaitgaliais galėtų išvykti iš Londono. Šios išvykos jam buvo labai svarbios. Roveriui jis išsirūpino parkavimo leidimą, išduodamą vietiniams gyventojams, bet dabar, kaip paprastai, įpykęs suko ratus po visą kvartalą, niekaip negalėdamas rasti laisvos vietos savo automobiliui. Oras popiet vėl pasikeitė, ir dabar Nevilis keliavo tuos šimtą jardų iki savo namų monotoniškai dulkiant lietui.

Jis gyveno paskutiniame didelio pokaryje statyto daugiaaukščio aukšte. Architektūra šis namas niekuo neišsiskyrė, bet buvo tvarkingas, prižiūrėtas ir patogus; jo dydis, geras išplanavimas, net kompaktiškos eilės identiškų langų, panašių į tuščius anonimų vei-

dus, tarsi garantavo galimybę gyventi pačiam sau, ko jis ir troško. Apie šį butą jis niekada negalvojo kaip apie namus; pastarasis žodis jam niekada nekėlė kokių nors ypatingų asociacijų; tiesą sakant, jam net būtų sudėtinga jį apibrėžti. Tačiau ši vieta buvo kaip prieglobstis, teikiantis gyvybiškai svarbią ramybę, stiprinamą nuolat atsklindančio judrios gatvės, besidriekiančios penkiaaukščio apačioje, ūžimo, kuris nebuvo jam nemalonus, greičiau priminė ritmingas tolimos jūros dejones. Atsirakinęs duris ir išjungęs signalizaciją, jis surinko ant kilimo pasklidusius laiškus, pasikabino šlapią paltą, išsikrovė portfelį ir, įžengęs į svetainę, užtraukė medines žaliuzes, slėpdamasis nuo Kensingtono žibintų.

Butas buvo patogus. Galiausiai iširus jo santuokai, jis persikėlė į Londoną iš Midlendų; tada, prieš penkiolika metų, ir nusipirko šį butą, o paskui vargo rinkdamasis tą nedaugelį būtiniausių puikaus dizaino modernių baldų; jis ir vėliau nepanoro keisti pirmojo apsisprendimo ir pasirinkimo. Kartkartėmis jam patikdavo pasiklausyti muzikos, todėl stereoaparatūrą įsigijo modernią ir brangią. Technika jo labai nedomino, jis tik norėdavo, kad viskas veiktų nepriekaištingai. Jeigu sugesdavo mašina, ją pakeisdavo kitu modeliu, nes pinigai jam atrodė ne tokie svarbūs kaip brangus laikas ir besiginčijant ištampyti nervai. Jis nekentė telefono. Telefonas buvo koridoriuje; Nevilis atsiliepdavo retai, jam labiau patikdavo kiekvieną vakarą išklausyti įrašytų žinučių. Tie, kuriems jo galėjo skubiai prireikti, įskaitant ir jo ligoninės sekretorę, turėjo jo mobiliojo telefono numerį. Daugiau niekas to numerio nežinojo — net jo dukra ir artimiausi giminaičiai. Pagalvojęs apie tokias išimtis, jis išlikdavo ramus. Jie visi žino, kur jį rasti.

Virtuvė ir dabar buvo nenaudojama, kaip ir tada, kai įsigijo butą ir viską pertvarkė. Jis stropiai maitindavosi, bet nejautė malonumo gamindamas, todėl dažniausiai tenkindavosi maistu, pirktu netoliese esančiuose prekybos centruose. Nevilis atidarė šaldytuvą ir susimąstė, ko labiau norėtų — žuvies pašteto su šaldytais žirneliais ar graikiško troškinio; kaip tik tada pasigirdo durų skambutis. Tasai garsas buvo toks stiprus ir ilgas, taip retai kada girdimas, jog Nevilis sureagavo taip, tarsi į jo duris kas nors būtų trankęs plaktuku. Tik nedaugelis žinojo, kur jis gyvena, ir niekas nebūtų sumanęs

jo aplankyti neperspėjęs. Jis nuėjo prie durų ir spustelėjo komunikatoriaus mygtuką, manydamas, jog koks nors nepažįstamas žmogus paspaudė ne tą skambutį. Kai išgirdo garsų, griežtą dukters balsą, jo širdis nukrito į kulnus.

— Tėti, čia Sara. Aš tau skambinau. Turiu su tavimi susitikti. Ar negavai mano žinutės?

— Ne, atleisk. Aš ką tik grįžau. Dar neklausiau atsakiklio įrašų. Lipk į viršų.

Jis atrakino lauko duris ir luktelėjo, kol išgirs ūžiantį liftą. Diena buvo sunki, o rytoj jam teks susidurti su kitokia, bet irgi sudėtinga problema — Djupeino muziejaus ateities klausimu. Jam reikėjo laiko apmąstyti taktiką, sugalvoti pateisinimą nenorui pasirašyti naują nuomos sutartį, rasti įtikinamų argumentų, galinčių padėti įveikti brolio ir sesers ryžtingas nuostatas. Jis vylėsi sulaukti ramaus vakaro, kada galėtų sukaupti visą valią ir galutinai apsispręsti, bet dabar, atrodo, ramybės nebebus. Jeigu Sara nebūtų pakliuvusi į bėdą, čia neitų.

Vos tik atidaręs duris ir paėmęs iš jos skėtį ir lietpaltį, Nevilis suprato, jog bėda labai rimta. Jau nuo vaikystės Sara niekada nemokėjo valdyti audringų savo jausmų, ką jau kalbėti apie gebėjimą juos slėpti. Nuo kūdikystės jos pykčio priepuoliai būdavo aršūs ir sekinantys, laimės ir susižavėjimo akimirkos aistringos, o nevilties periodai abu tėvus užkrėsdavo juodu liūdesiu. Jos išvaizda, jos dėvimi drabužiai visada išduodavo vidinio gyvenimo sumaištį. Jis prisiminė vieną vakarą, — nejau tai nutiko prieš penkerius metus? — kai jai pasirodė visai tinkama pasikviesti naujausią savo meilužį, nurodžius būtent šį adresą. Tada ji stovėjo ten pat, kur stovi ir dabar, tamsūs jos plaukai buvo įmantriai sukelti ant viršugalvio, o skruostai kaito iš džiaugsmo. Žvelgdamas į ją, Nevilis nustebo supratęs, jog ji graži. Dabar ji atrodė sukritusi, tarsi prieš laiką pasenusi. Susivėlę jos plaukai buvo nubraukti nuo sielvarto aptemdyto veido. Pažvelgęs į ją, tokią panašią į jį ir kartu taip paslaptingai kitokią, tamsių ratilų įrėmintose jos akyse, atrodo, įbestose į savo pačios negandą, jis išvydo nelaimę. Ji krito į fotelį.

Nevilis paklausė:

— Ko norėtum? Vyno, kavos, arbatos?

— Bus gerai vynas. Kokį turi atkimštą.

— Baltojo ar raudonojo?

— Oi, tėti, dėl Dievo! Koks skirtumas? Gerai, raudonojo.

Jis paėmė iš vynų spintelės arčiausiai stovėjusį butelį ir atnešė kartu su dviem taurėm.

— O maistas kaip? Ar ko nors valgei? Aš rengiausi ko nors pasišildyti vakarienei.

— Aš nealkana. Atėjau, nes yra tokių reikalų, kuriuos turime sutvarkyti. Pirmiausia tu turbūt jau žinai, kad Saimonas išėjo.

Tai štai kas. Jis ir nenustebo. Jos sugyventinį ar meilužį buvo matęs tik kartą, bet jau tada, pajutęs sukilusį pyktį, sumišusį su gailesčiu, suprato, jog tai dar viena jos klaida. Toks jos gyvenimo scenarijus kartojosi nuolat. Jos meilė visada būdavo naikinanti, impulsyvi ir aistringa, o dabar, artėjant prie trisdešimt ketverių, šios meilės istorijos būdavo kurstomos vis didėjančios desperacijos. Jis žinojo, jog negalės pasakyti nieko, kas ją paguostų; kad ir ką jis sakytų, bus pasipiktinta. Paauglystės metais ji nesulaukė jo rūpesčio ar dėmesio, nes jis įtemptai dirbo, o skyrybos buvo tik dar viena proga jos nerimui augti. Dabar ji reikalavo iš jo tik viena — praktiškos paramos.

— Kada tai nutiko? — paklausė jis.

— Prieš tris dienas.

— Ar tai jau viskas?

— Aišku, kad viskas, jau visas mėnuo kaip viskas, bet aš to nesupratau. O dabar man reikia išvažiuoti, garantuotai išvažiuoti. Noriu vykti į užsienį.

— O kaip darbas, kaip mokykla?

— Viską mečiau.

— Vadinasi, pristatei jiems pažymą?

— Jokios pažymos nepristačiau. Tiesiog išėjau. Nesirengiu grįžti į tą prakeiktą beždžionyną, kad vaikai kikentų kalbėdami apie mano seksualinį gyvenimą.

— Bet ar jie kikena? Iš kur galėtų žinoti?

— Dėl Dievo, tėti, nusileisk ant žemės! Aišku, kad žino. Sužinoti — svarbiausias jų darbas. Ganėtinai bjauru perprasti, jog nemokytojautum, jei būtum tikusi kam nors kitam, jei nebūtum patyrusi sekso bankroto.

— Bet juk tu mokai vidurines klases. Jie dar vaikai.

— Būdami vienuolikos, tie vaikai apie seksą išmano daugiau, nei išmaniau aš, būdama dvidešimties. Mane mokė mokyti, o ne pildyti įvairiausias dokumentų formas ar mėginti palaikyti tvarką tarp dvidešimt penkių pakrikusių, agresyvių, ciniškų vaikų, kuriems mokytis absoliučiai neįdomu. Aš tiesiog leidau savo gyvenimą vėjais. Daugiau to nebebus.

— Juk negali visi būti tokie.

— Aišku, kad ne visi tokie, tačiau pakanka kelių tokių, kad būtų tiesiog neįmanoma dirbti. Turiu du berniukus, kuriems buvo nustatytos diagnozės; jiems būtinas psichiatro paskirtas gydymas. Už jų gydymą turėjo būti apmokėta, bet jiems neatsirado vietos. Ir kas gi tokiais atvejais nutinka? Jie mums grąžinami atgal. Tu esi psichiatras. Tai tu turėtum būti už juos atsakingas, o ne aš.

— Bet imti ir išeiti! Kaip nepanašu į tave... Juk sunku ir kitiems.

— Direktorius gali su tuo susidoroti. Bet paskutinius kelis trimestrus iš jo beveik nesulaukiau jokios paramos. Kad ir kaip ten būtų, aš jau išėjau.

— O kaip butas?

Nevilis žinojo, kad butą jie pirko bendrai. Jis paskolino jai pinigų pirmajam indėliui, o jos algos, kaip jis manė, turėjo pakakti tolesnėms įmokoms grąžinti.

— Na, žinoma, mes jį parduosime. Bet dabar jau nėra jokios vilties, kad pelną galėsime pasidalyti. To pelno nė nebus. Priešais mūsų namą statomas bendrabutis mažamečiams nusikaltėliams, todėl viskas baigta. Mūsų advokatas turėjo visa tai išsiaiškinti, bet mes nieko nelaimėsim nutarę paduoti jį į teismą už neapdairumą. Mums reikia parduoti tą butą už tiek, kiek dar galime gauti. Šiuos reikalus palikau Saimonui. Jis pasistengs viską sutvarkyti kuo geriau, nes žino, jog kartu su manimi yra įsipareigojęs grąžinti kreditą. Aš išvykstu. Toks ir reikalas — man reikia pinigų, tėti, — atsakė ji.

— Kiek?

— Tiek, kad galėčiau metus patogiai gyventi užsienyje. Neprašau tavęs paslaugos, tiksliau, prašau netiesiogiai. Noriu gauti savo dalį nuo muziejaus pelno. Noriu, kad jis būtų uždarytas. Tada galėčiau iš tavęs paimti padorią paskolą, — apie dvidešimt tūks-

tančių, — o viską grąžinčiau jau po uždarymo. Juk mes visi į ką nors turime teisę, tiesa? Na, turėjau galvoje savininkus ir anūkus.

— Aš nežinau, kiek tų teisių turime. Pagal įgaliojimą visi vertingi objektai, įskaitant ir paveikslus, bus pasiūlyti kitiems muziejams. Mes gausime atitinkamą dalį nuo to, ką įgysime viską pardavę. Gal ir išeitų po dvidešimt tūkstančių kiekvienam. Aš neskaičiavau.

— Užtektų. Rytoj įvyks savininkų susirinkimas, tiesa? Paskambinau tetai Karolinai ir paklausiau. Tu nenori, kad muziejus ir toliau dirbtų, tiesa? Norėjau pasakyti, tu visada žinojai, jog seneliui muziejus rūpėjo labiau nei tu ar koks nors kitas šeimos narys. Muziejus visada buvo tik asmeninis malonumas. Kad ir kaip ten būtų, iš muziejaus nieko gera. Galbūt dėdė Markusas ir galvoja, kad įmanoma ko nors išpešti, bet jis neįstengia. Jis paprasčiausiai leis pinigus ir toliau, kol galiausiai turės viską baigti. Pažadėk, jog nepasirašysi naujos nuomos sutarties. Tada galėsiu iš tavęs skolintis švaria sąžine. Antraip neimsiu iš tavęs pinigų; negali imti, kai negali viltis grąžinti. Man bloga pagalvoti, jog esu skolinga arba turiu jaustis kažkam dėkinga.

— Sara, tu neturi jaustis dėkinga.

— Neturiu? Tėti, aš ne kvailė. Žinau, kad atskaičiuoti šiek tiek grynųjų tau lengviau, nei mane mylėti; visada tai žinojau. Dar būdama vaikas žinojau, jog meilę atiduodi savo pacientams, o ne mamai ar man.

Šis skundas buvo labai senas — ir anksčiau daug kartų jį girdėjo tiek iš žmonos, tiek iš Saros. Suprato šiuose žodžiuose esant šiek tiek tiesos, bet ne tiek, kiek ji ir jos motina tarėsi numaną. Tasai jų liūdesys buvo per daug akivaizdus, per daug paprastas ir per daug patogus. Tarp jų susiklostę santykiai buvo subtilesni ir gerokai sudėtingesni, nei būtų galima paaiškinti taip elementariai psichologiškai teoretizuojant. Jis nesiginčijo ir laukė.

— Tu nori, kad muziejus būtų uždarytas, tiesa? Visada supratai, ką jis padarė ir tau, ir seneliui. Tai jau praeitis, tėti. Muziejus — tai mirę žmonės ir mirę metai. Tu visada sakydavai, kad mes per daug apsėsti praeities, kad per daug taupome ir kaupiame vardan praeities. Dėl Dievo, nejau nors kartą negali atsilaikyti prieš brolį ir seserį? — paklausė Sara.

Vyno butelis tebebuvo neatkimštas. Dabar, atgręžęs į ją nugarą, mėgindamas suvaldyti drebančią ranką, jis atkimšo *Margaux* ir pripylė dvi taures. Jis pasakė:

— Manau, kad muziejus turi būti uždarytas, ir svarstau galimybę rytojaus susirinkime tai pasakyti. Nesitikiu kitų sutikimo. Atrodo, vyks nuomonių karas.

— Ką turi galvoje sakydamas „svarstau galimybę"? Kalbi kaip dėdė Markusas. Dabar jau turėtum žinoti, ko iš tikrųjų nori. Ir tau net nereikės nieko daryti, juk taip? Tau net nereikės jų įtikinėti. Žinau, padarytum viską, kad tik nekiltų šeimos ginčas. Tau tereikia padaryti vienintelį dalyką — atsisakyti pasirašyti nuomos sutartį reikiamu laiku, o paskui laikytis nuo jų nuošaliau. Jie negali tavęs priversti.

Duodamas jai taurę vyno, Nevilis paklausė:

— Kada tau reikės tų pinigų?

— Norėčiau juos gauti per kelias dienas. Manau, jog skrisiu į Naująją Zelandiją. Ten dabar yra Betė Karter. Nemanau, kad ją prisimeni, bet mes kartu mokėmės. Ji ištekėjo už Naujosios Zelandijos gyventojo ir visada labai norėjo, kad kartu su jais praleisčiau atostogas. Pamaniau, jog pirmiausia pagyvensiu Pietinėje saloje, paskui galbūt persikelsiu į Australiją, o paskui — į Kaliforniją. Norėčiau rasti galimybę metus pagyventi nedirbdama. Vėliau galėčiau nuspręsti, ką noriu daryti toliau. Daugiau nebemokytojausiu.

— Skubėdama nieko nepadarysi. Juk tikriausiai reikia susitvarkyti vizą, užsisakyti bilietus. Dabar nėra pats geriausias metas vykti iš Anglijos. Pasaulis dar niekada nebuvo toks pavojingas ir neramus kaip dabar.

— Galėčiau su tavimi ginčytis: galbūt kaip tik dėl to vertėtų išvykti ir nukeliauti kaip įmanoma toliau. Manęs nebaugina terorizmas nei čia, nei kur nors kitur. Turiu išvykti. Ko besiimčiau, visada pralaimiu. Man atrodo, jog išprotėčiau, jeigu dar nors mėnesiui likčiau šioje prakeiktoje šalyje.

Jis galėjo pasakyti: *bet juk drauge vešiesi ir save.* Tačiau nepasakė. Nujautė, su kokia panieka — ir toji panieka būtų pateisinama — ji sureaguotų į tokią banalybę. Dėl jos jis yra padaręs tiek, kiek kokia nors tetulė iš moterims skirto žurnalo. Tačiau dabar kalbama apie pinigus. Jis tarė:

— Jeigu nori, čekį galėsiu išrašyti jau šįvakar. Aš tvirtai laikysiuosi savo pozicijos, reikalaudamas uždaryti muziejų. Ir tai bus teisinga.

Nevilis atsisėdo priešais ją. Jie nežiūrėjo vienas į kitą, tačiau bent jau drauge siurbčiojo vyną. Galvodamas apie dukrą, staiga pajuto tokį stiprų ilgesį, jog jeigu būtų stovėjęs, tikriausiai instinktyviai prie jos prieitų ir apkabintų. Ar tai meilė? Jis numanė, jog šis jausmas ne toks jau šventas ir trikdantis; tokį jausmą jis galėtų įveikti. Tai gailesčio ir kaltės jausmo mišinys; tą patį jis jautė ir Gieringams. Vis dėlto jis jau pažadėjo ir šio pažado privalės laikytis. Taip pat jis suprato, — šis supratimas atplūdo kartu su pasibjaurėjimo savimi banga, — jog džiaugiasi, kad ji išvyksta. Visa ko perkrautas jo gyvenimas palengvės, kai vienintelis jo vaikas atsidurs kitame pasaulio krašte.

12

Savininkų susirinkimo laikas — spalio 30-osios trečia valanda po pietų — Nevilio manymu, buvo parinktas atsižvelgus į Karolinos poreikius; rytais ir vakarais ji būdavo užimta. Toks laikas jam netiko. Popietėmis jis nebūdavo darbingiausias, be to, norėdamas tokiu laiku dalyvauti susirinkime, turėjo pakeisti vizitų į namus grafiką. Jie turėjo rinktis pirmame aukšte esančioje bibliotekoje; ten visada rinkdavosi tomis retomis sutarties perrašymo progomis. Bibliotekos vidury stovėjo keturkampis stalas su trimis lempomis pergamentiniais gaubtais; ši patalpa išties atrodė tinkama tokiam reikalui, bet Nevilis būtų pasirinkęs kitą kambarį. Jis labai ryškiai prisiminė, kaip vaikystėje iškviestas tėvo įeidavo į šį kambarį limpančiais nuo prakaito delnais ir besidaužančia širdimi. Tėvas niekada jo nemušė; viduriniam sūnui adresuotas žodinis teroras ir atvirai demonstruojama panieka buvo dar subtilesnė žeidimo forma, palikusi nematomus, bet neišdildomus randus. Jis niekada nesikalbėjo apie tėvo poelgius nei su Markusu, nei su Karolina; apie tėvą jie šnekėdavosi tik pačiais bendriausiais bruožais. Tikriausiai jie kentėjo nuo jo mažiau, o gal ir visai nekentėjo. Markusas visada buvo

uždaras, atsiskyręs, bendrauti nelinkęs vaikas, vėliau jam puikiai sekėsi mokslai mokykloje ir universitete; apsiginklavęs neįtikėtinu savarankiškumu, jis įstengė likti nuošaliau įtampos kupino šeimos gyvenimo. Karolina, jauniausia ir vienintelė dukra, visada buvo tėvo numylėtinė, jeigu jam vis dėlto priskirtume gebėjimą reikšti švelnius jausmus. Muziejus buvo visas jo gyvenimas, ir jo žmona, nesugebėjusi konkuruoti ir mėginusi rasti paguodą augindama vaikus, nusprendė pasitraukti iš šių varžybų: ji mirė nesulaukusi keturiasdešimties.

Jis atvyko laiku, bet Markusą su Karolina jau rado atėjusius. Jis susimąstė, ar jiedu buvo taip susitarę iš anksto. Ar jie iš anksto aptarė savo strategiją? Aišku, kad aptarė; kiekvienas šios kovos manevras turėtų būti suplanuotas iš anksto. Kai jis įžengė, jie abu stovėjo kambario gale, o pamatę Nevilį priėjo arčiau; Markusas nešėsi juodą lagaminėlį.

Karolinos apranga išdavė jos pasirengimą mūšiui. Mūvėjo juodas kelnes ir vilkėjo prasegtus pilkus su baltomis juostelėmis vilnonius marškinius, o po kaklu buvo pasirišusi į mazgą surištą raudono šilko šalikėlį, kurio galai pleveno kaip į mūšį kviečianti vėliava. Markusas, tarsi norėdamas pabrėžti susirinkimo svarbą, buvo apsirengęs oficialiai, įkūnydamas skaidraus valstybės tarnautojo stereotipą. Vilkėdamas nutrintu lietpalčiu ir gerokai nudėvėtu, prastai išvalytu pilku kostiumu, greta Markuso Nevilis pasijuto tarsi paramos prašantis vargšas giminaitis. Kaip ten būtų, jis — tik konsultantas; dabar, kai jam nebereikėjo mokėti alimentų, jis nebuvo vargšas. Jeigu netrūktų laiko ir energijos vaikščioti po parduotuves, tikrai išgalėtų nusipirkti naują kostiumą. Šiuosyk, susitikęs savo artimiausius giminaičius, pirmą kartą pajuto jų pranašumą drabužių atžvilgiu; šis pojūtis buvo iracionalus ir žeminantis, todėl visa tai dar labiau erzino. Labai retai matydavo Markusą vilkintį laisvalaikio drabužiais — kareiviškos uniformos spalvos šortais, dryžuotais marškinėliais ar storu megztiniu apvaliu kaklu, kurį jis dėvėdavo per atostogas. Tokie drabužiai jo visai nepakeisdavo; kruopščiai pasirinktas nerūpestingo žmogaus stilius dar labiau pabrėždavo jam būdingą dalykiškumą. Nevilio akimis žvelgiant, neformaliai apsivilkęs jis atrodydavo kiek absurdiškai, tarsi peraugęs berniukas skautas.

Regis, jis jautėsi patogiai tik vilkėdamas puikiai pasiūtus oficialius kostiumus. Dabar jis irgi atrodė besijaučiąs patogiai.

Nevilis nusivilko lietpaltį, numetė jį ant kėdės ir pasuko vidury stovinčio stalo link. Trys kėdės buvo patrauktos taip, kad atsidurtų tarp lempų. Prie kiekvienos kėdės ant stalo buvo padėta po kietą dokumentų aplanką ir stiklinį bokalą. Tarp dviejų lempų, ant padėkliuko, buvo pastatytas grafinas. Nevilis nuėjo prie arčiausiai stovinčios atokesnės kėdės, o atsisėdęs susivokė, jog tokia jo pozicija nepalanki tiek fiziškai, tiek psichologiškai. Tačiau atsisėdęs jis jau nebegalėjo persėsti kitur.

Markusas ir Karolina taip pat atsisėdo. Tik visai nežymus Markuso mestas žvilgsnis išdavė, jog atokesnė kėdė buvo skirta būtent jam. Portfelį jis pasidėjo šalia savęs. Neviliui šis stalas atrodė taip, tarsi būtų parengtas laikyti egzaminą žodžiu. Net nekilo abejonių, kuris iš jų egzaminatorius; taip pat nekilo abejonių ir dėl to, kurio iš jų nesėkmės tikimasi. Neviliui atrodė, jog jį slegia lubas siekiančios įstiklintos lentynos; sugrįžo vaikystės pojūčiai — galbūt šios lentynos prastai pritvirtintos ir tuoj atitrūks nuo sienų, iš pradžių ims vos vos svyruoti, o paskui nukris subildėjusios odiniais viršeliais ir nugarėlėmis, ir jį palaidos žudantis knygų svoris. Už nugaros juoduojančios tarpusienių nišos taip pat atplukdė košmariškus tykančio pavojaus prisiminimus. Žmogžudysčių kambarys, kuris, kaip galima tikėtis, turėtų įkvėpti galingesnį, nors ir ne tokį asmenišką siaubą, jam kėlė tik gailestį ir smalsumą. Jau būdamas jaunuolis, jis stovėdavo tylėdamas ir žiūrėdavo mąstydamas apie tuos neįskaitomus veidus, tarsi šis įbestas jo žvilgsnis kaip nors galėtų išplėšti iš jų siaubingas paslaptis, padėtų suformuluoti gilesnes įžvalgas. Jis žiūrėdavo į tuščią ir kvailą Rouzio veidą. Štai žmogus, pasiūlęs pavėžėti valkatą, o iš tikrųjų ketindamas sudeginti jį gyvą. Nevilis įsivaizdavo, su kokiu dėkingumu nuvargęs keliauninkas lipo į tą automobilį ir į savo mirtį. Gerai nors tiek, kad Rouzis malonėjo trenkti jam lazda ar pasmaugti, ir tik pakeleiviui praradus sąmonę jį padegė; žinoma, jis taip pasielgė savų tikslų skatinamas, o ne iš gailesčio. Valkata taip ir nebuvo atpažintas, nesužinota jo vardo, jo nebuvo ieškoma, jis ir dabar neidentifikuotas. Tik siaubinga mirtis suteikė jam galimybę akimirką pabūti garsenybe. Jam gyvam esant

taip menkai juo besirūpinusi visuomenė atsilygino pasitelkusi visą įstatymų arsenalą.

Jie laukė, kol Markusas neskubėdamas atsisegė portfelį, išsiėmė dokumentus, pasitaisė akinius, o tada pasakė:

— Ačiū, kad atėjote. Parengiau tris aplankus su dokumentais, kurių mums reikės. Neįtraukiau sutarties kopijų — visi trys ir taip gerai žinome sutartyje nurodytus terminus. Vis dėlto portfelyje sutartį turiu, jeigu kuris nors iš jūsų panorėtų dar kartą į ją žvilgtelėti. Svarbiausias šios mūsų diskusijos klausimas — trečias paragrafas. Jame teigiama, jog visi su muziejumi susiję svarbūs sprendimai, įskaitant derybas dėl naujos nuomos sutarties, vyresniojo personalo skyrimą ir visus pirkinius, brangesnius nei 500 svarų, turi būti priimti juos patvirtinant visų trijų muziejaus globėjų parašais. Dabar galiojanti sutartis baigiasi šių metų lapkričio penkioliktąją, o jai atnaujinti, kaip žinome, reikia mūsų trijų parašų. Jeigu muziejų būtų nuspręsta parduoti ar uždaryti, pagal įgaliojimą visi paveikslai, verti daugiau nei 500 svarų, ir knygų originalų egzemplioriai turi būti pasiūlyti išvardytiems muziejams. Paveikslai pirmiausia turėtų būti pasiūlyti Teito galerijai, o knygos ir rankraščiai — Britų bibliotekai. Visi kiti eksponatai turėtų būti parduoti, o pajamos padalytos tarp muziejaus globėjų ir visų tiesioginių mūsų tėvo palikuonių. Tai reiškia, kad pajamos turėtų būti išdalytos mums visiems trims, mano sūnui ir dviem jo vaikams ir Nevilio dukrai. Įsteigdamas šį šeimos trestą, mūsų tėvas akivaizdžiai turėjo konkretų ketinimą — stengtis, kad muziejus ir toliau gyvuotų.

Karolina įsiterpė:

— Savaime suprantama, jis turi ir toliau gyvuoti. Tiesiog įdomu sužinoti, kiek mes gautume, jeigu muziejus būtų uždarytas?

— Jeigu ant sutarties neatsirastų visų trijų parašų? Aš nepasirūpinau turto įvertinimu, todėl mano pateikti skaičiai bus tik mano paties vertinimų rezultatas. Dauguma eksponatų, likusių padovanojus nurodytuosius, galėtų būti įdomūs istorikams ar sociologams, tačiau bendroje rinkoje jie tikriausiai nebūtų vertingi. Remdamasis savais skaičiavimais manyčiau, jog turėtume gauti maždaug po 25 000 svarų kiekvienas.

— Na taip, apvali sumelė, bet vargu ar už tokius pinigus vertėtų parduoti savo prigimtines teises.

Markusas pervertė puslapį dokumentų aplanke.

— Naujos nuomos sutarties kopija pridėta B priede. Terminai niekuo nepasikeitę, išskyrus kasmetinius nuomos mokesčius. Sutarties terminas — trisdešimt metų, o nuomos mokesčius reikėtų peržiūrėti kas penkeri metai. Pamatysite, jog įkainiai vis dar pakenčiami, žvelgdami į ateitį, atrodo, taip pat turėtume tik laimėti ir gauti daugiau pelno, nei galėtume viltis gauti dabar, nuosavybę pardavę. Kaip žinote, taip yra todėl, kad savininkas negali subsidijuoti sutarties, jeigu konkreti organizacija nėra susijusi su literatūra ar menais.

— Mes visa tai žinome, — pasakė Nevilis.

— Suprantu. Pamaniau, jog būtų neblogai pakartoti šiuos faktus prieš pradedant diskutuoti apie būsimą sprendimą.

Nevilis įbedė žvilgsnį į H. Dž. Velso raštus, sudėliotus priešais lentynoje. Svarstė, ar kas nors dabar juos skaito. Jis pratarė:

— Mums reikėtų nutarti tik viena — kaip vyks uždarymo procedūra. Dabar turiu pasakyti, kad neketinu pasirašyti naujos sutarties. Atėjo metas uždaryti Djupeino muziejų. Pamaniau, bus teisinga aiškiai išsakyti savo poziciją jau iš pradžių.

Kelias sekundes buvo tylu. Nevilis prisivertė pažvelgti jiems į akis. Nei Markuso, nei Karolinos žvilgsniai nieko neišdavė, jie net neatrodė nustebę. Šis išpuolis buvo mūšio pradžia; jie tikėjosi tokio mūšio ir buvo jam pasirengę. Jie beveik neabejojo rezultatais, tik nebuvo tikri, kokia strategija būtų pati efektyviausia.

Markusui prabilus, jo balsas skambėjo visai ramiai:

— Manau, kad tavo apsisprendimas kiek skubotas. Nė vienas iš mūsų negali išmintingai nuspręsti muziejaus ateities, kol neapsvarstysime, ar finansiniu požiūriu galėsime dirbti toliau. Pavyzdžiui, kaip reikėtų reaguoti į naujus sutarties įkainius, ką būtina pakeisti, kad muziejus sėkmingai įžengtų į dvidešimt pirmą amžių.

Nevilis atsakė:

— Galiausiai suprasi, kad tolesnė diskusija — tik laiko gaišinimas. Aš nesielgiu impulsyviai. Mąstau apie tai nuo tada, kai mirė tėvas. Metas muziejų uždaryti, o eksponatus perkelti kur nors kitur.

Nei Markusas, nei Karolina nieko neatsakė. Nevilis daugiau neprotestavo. Kartodamasis tik susilpnintų savo pozicijas. Geriau

leisti kalbėti jiems, o paskui paprastai ir greitai dar kartą išsakyti savo sprendimą.

Markusas tęsė, tarsi Nevilis nieko nebūtų pasakęs:

— C priede išdėstyti mano pasiūlymai, kaip muziejų reorganizuoti ir efektyviau finansuoti. Pateikiu praėjusių metų sąskaitas, lankytojų skaičius ir numatomus kaštus. Pamatysite, jog aš siūlau finansuoti naujai sudarytą sutartį pardavus vienintelį paveikslą, galbūt Nešą. Jeigu visos įplaukos bus panaudotos tam, kad muziejus geriau dirbtų, šitai neprieštaraus jokiam sutarties punktui. Galime atsisakyti vieno paveikslo nepatirdami didelės žalos. Galiausiai Djupeino muziejus nėra paveikslų galerija. Kol turėsime žymiausių to periodo menininkų darbų, tol pateisinsime ir galerijos vardą. Paskui reikėtų pagalvoti apie personalą. Džeimsas Kalder-Heilis gerai dirba reikalingą ir naudingą darbą ir tikrai gali darbuotis toliau, bet jeigu muziejus prasiplės, manyčiau, mums vis tiek prireiks kvalifikuoto kuratoriaus. Šiuo metu muziejaus personalas — tai Džeimsas, Murielė Godbi, sekretorė administratorė, Talula Klaton, gyvenanti trobelėje, dirbanti visus darbus, išskyrus jai per sunkius, ir Rajenas Arčeris, nepilnas darbo valandas dirbantis vyrukas, sodininkas ir pagalbinis darbininkas. Dar yra dvi savanorės — ponia Faradėj, patarianti, kaip geriau prižiūrėti sodą ir želdinius, ir ponia Striklend, mokanti kaligrafiškai rašyti.

— Galėjai ir mane įtraukti į sąrašą. Aš čia būnu mažiausiai du kartus per savaitę. Faktiškai aš ir tvarkau muziejų po tėvo mirties. Jeigu apskritai galima kalbėti apie bendrą kontrolę, viską kontroliuoju aš, — įsiterpė Karolina.

— Bėda yra ta, kad nėra jokios geros bendros kontrolės. Nesistengiu nuvertinti tavo pastangų, Karolina, bet visa organizacija yra iš esmės mėgėjiška. Jeigu rengiamės esminiams pokyčiams, kurie būtini tam, kad išliktume, turime pradėti mąstyti profesionaliai, — ramiai atsakė Markusas.

Karolina suraukė kaktą.

— Mums nereikia jokių esminių pokyčių. Tai, ką turime, yra unikalu. Taip, sutinku, muziejus mažas. Jis niekada nepritrauks tiek lankytojų, kiek jų pritraukia didesni muziejai su įvairesniais eksponatais, bet jis buvo įkurtas turint konkretų tikslą, muziejus šį tikslą

įprasmina. Iš čia pateiktų skaičių atrodytų, jog tu viliesi pritraukti oficialius fondus. Pamiršk. Loterija mums neduos nė svaro; o kodėl turėtų? Jei ir duotų, turėtume papildyti dotaciją, tai būtų neįmanoma. Vietinė valdžia jau ir taip užspeista į kampą — visur tas pat, — o centro vyriausybė neįstengia tinkamai finansuoti net didžiųjų nacionalinių muziejų, V&A ir Britų muziejaus. Sutinku, kad turėtume didinti pajamas, bet tik ne pardavinėdami savo nepriklausomybę.

Markusas atsakė:

— Mes neieškosime valstybinių pinigų. Neprašysime nei vyriausybės, nei vietinės valdžios, nei loterijos. Vis tiek tų pinigų negautume. O jeigu gautume, vėliau gailėtumėmės. Pagalvokite apie Britų muziejų: net penki milijonai skolos. Vyriausybė reikalauja, kad muziejus laikytųsi nemokamo muziejaus lankymo politikos, o finansuoja nepakankamai, todėl muziejus klimpsta vis gilyn ir vėl gręžiasi į vyriausybę, tik jau su ištiesta kepure. Kodėl gi jiems nepardavus didžiulio inventoriaus perviršio, neįvedus visiems, išskyrus atitinkamas grupes, privalomo įėjimo mokesčio, kuris negąsdintų lankytojų, ir netapus nepriklausomais?

— Jie negali legaliai gauti labdaros dovanų, taip pat negali egzistuoti be paramos. Sutinku, mes galime. Ir nesuprantu, kodėl muziejai ir galerijos turi būti už dyką. Kiti kultūriniai renginiai mokami — klasikinės muzikos koncertai, teatras, šokiai, BBC, jeigu pastarąją dar laikysime kultūros skleidėja. Beje, nė negalvok apie galimybę išnuomoti butą. Po tėvo mirties jis tapo mano, ir man jo reikia. Negaliu gyventi vieno kambario butuke Svotling mokykloje, — atsakė Karolina.

— Negalvojau apie galimybę išmesti tave iš buto. Jis netinkamas eksponatams laikyti, o lankytojams vaikščioti į muziejų pirmiausia užlipant į viršų arba per Žmogžudysčių kambarį būtų nepatogu. Vietos mums netrūksta, — ramiai atsiliepė Markusas.

— Taip pat nė nemanyk, kad galėsi atleisti Murielę ar Tali. Gaudamos tokius varganus atlyginimus, jos abi dirba daugiau nei turėtų.

— Aš neketinau jų atleisti. Ypač Godbi yra per gera, kad galėtume ją prarasti. Svarsčiau apie rimtesnę atsakomybę, kurios ji galėtų imtis, žinoma, jeigu nesikirstų su tuo, ką ji dirba tau. Vis dėlto

mums reikėtų malonesnio ir draugiškesnio žmogaus, sėdinčio prie administratoriaus stalo. Pamaniau, jog sekretorės pareigoms būtų galima nusamdyti kokią nors ką tik baigusią studentę. Aišku, su visomis tam darbui reikalingomis savybėmis ir gebėjimais.

— Oi, Markusai, liaukis! Kokią studentę? Gal iš krepšelių pynimo universiteto? Iš pradžių turėtum įsitikinti, ar ji raštinga. Murielė dirba kompiuteriu, moka naudotis internetu ir gerai tvarko sąskaitas. Pamėgink surasti studentę, galinčią daryti viską, ką daro Murielė, ir už tokį patį atlyginimą; jeigu rasi, tau velniškai pasiseks.

Šio dialogo metu Nevilis neištarė nė žodžio. Jo priešininkai gal ir plaka vienas kitą, bet iš esmės jie turi bendrą tikslą — išlaikyti muziejų. Jis sulauks savo progos. Jau ne pirmą kartą nustebo supratęs, kaip prastai pažįsta artimiausius savo giminaičius. Nevilis niekada nemanė, kad psichiatro profesija jam suteiks visraktį į žmonių sielą, tačiau nė viena siela nebuvo artimiau su juo susijusi, kaip šių dviejų žmonių, besidalijančių netikrais, tariamai artimais giminiškais jausmais, sielos. Markusas buvo neabejotinai sudėtingesnė asmenybė, nei galėtum pamanyti žvelgdamas į sugebančio tvardytis biurokrato povyzą. Jis griežė smuiku beveik kaip profesionalas; tai turėtų šį tą reikšti. Be to, jis dar ir siuvinėja. Tos baltos, išpuoselėtos rankos yra ypatingai talentingos. Stebėdamas brolio rankas, Nevilis lengvai įsivaizdavo šiuos judrius, ilgus, kruopščiai nudailintais nagais pirštus lakstančius ir besidarbuojančius — rašančius elegantiškus protokolus ir segančius juos į bylas, sustabdančius smuiko stygas, veriančius į adatą šilko siūlą arba besklaidančius, kaip dabar, metodiškai parengtus dokumentus. Brolis Markusas turi nuobodų tradicinį namą užmiestyje, ultragerbiamą žmoną, kuri tikriausiai niekada nė valandėlę nebuvo jo privertusi nervintis, sėkmingai dirbantį sūnų chirurgą, Australijoje dabar kopiantį pelningos karjeros laiptais. Ir Karolina... Ar kada nors, svarstė Nevilis, jis įstengs įžvelgti, kas yra tikroji jos gyvenimo esmė? Jis niekada nesilankė mokykloje. Niekino tai, ką, jo manymu, slepia šios mokyklos įvaizdis — privilegijuotą rengimąsi gyvenimui pataikaujant sau ir tinginiaujant. Jos gyvenimas ten jam buvo tikra paslaptis. Jis įtarė, kad ji nusivylė vedybomis, tačiau susituokusi išgyveno vienuolika metų. Koks dabar jos seksualinis gyvenimas? Sunku patikėti, kad ji laikosi celibato, kad yra

vieniša. Nevilis pajuto nuovargį. Jo pavargusias kojas ėmė traukti mėšlungis, jam buvo sunku išsilaikyti atsimerkusiam. Stengėsi būti budrus ir įsiklausė į lygų, lėtai plaukiantį Markuso balsą.

— Per paskutinį mėnesį mano atlikti tyrimai paskatino padaryti vieną neišvengiamą išvadą. Tam, kad gyvuotų toliau, Djupeino muziejus turi pasikeisti, jam reikia pasikeisti iš pagrindų. Mes negalime ilgiau dirbti taip, tarsi būtume mažutė specializuota praeities saugykla, skirta keliems mokslininkams, tyrėjams ar istorikams. Turime būti atviri visuomenei ir žvelgti į save kaip į švietėjus ir pagalbininkus, o ne kaip į menkus seniai mirusių dešimtmečių sargybinius. Svarbiausia, turime dirbti taip, kad pritrauktume ir kitus. Vyriausybė numatė tam tikrą politiką, apie kurią rašė 2000-ųjų gegužį spausdintame straipsnyje *Socialinių pokyčių centrai: muziejai, galerijos ir archyvai visiems.* Socialinės gerovės įtvirtinimas yra prioritetas; straipsnyje teigiama, jog muziejai turėtų — dabar pacituosiu — *identifikuoti socialiai išskirtus žmones... įtraukti juos į veiklą, išaiškinti tikruosius jų poreikius... įgyvendinti projektus, kurie padėtų gerinti tam tikros socialinės rizikos grupės gyvenimo kokybę.* Mes turėtume pasitarnauti kaip socialinių pokyčių katalizatoriai.

Dabar Karolina nusijuokė visa gerkle ir išties kandžiai.

— O, Dieve, Markusai, stebiuosi, kad taip ir netapai Užsienio reikalų ministerijos galva! Tu turi viską, ko reikia. Vienu didžiuliu mauku tu prarijai visą šiuolaikinį žargoną. Ir ką gi mes turėtume daryti? Eiti į Haigeitą ar Hampstedą ir aiškintis, kokios žmonių grupės nesiteikia mūsų palepinti savo apsilankymu? Ar reikėtų padaryti išvadą, jog turime per mažai netekėjusių moterų su dviem vaikais, gėjų, lesbiečių, smulkių prekybininkų, etninių mažumų? O ką daryti paskui? Aplinkiniais keliais prisivilioti juos pas save, leisti vaikams žaisti pievelėje, nemokamai vaišinti arbata, o vėliau oro balionu nugabenti namo? Jeigu muziejus dirbs teisingai, besidomintys žmonės ir taip ateis, bet tai nebus tik viena kokia nors klasė. Su mokinių grupe praėjusią savaitę lankiausi Britų muziejuje. Pusę šešių iš muziejaus pasipylė patys įvairiausi žmonės — jauni, seni, gerai apsirengę, apdriskę, juodi, balti. Jie ten lankosi, nes už įėjimą mokėti nereikia, o muziejus nuostabus. Mes negalime būti tokie patys, bet galime tęsti

tai, ką darėme nuo tada, kai tėvas „mus įkūrė". Dėl Dievo, dirbkime būtent taip, kaip dirbome iki šiol. Dirbti bus ganėtinai sunku.

Nevilis pratarė:

— Jeigu paveikslai nukeliaus į kitas galerijas, nieko nebus prarasta. Jie bus eksponuojami viešai. Žmonės vis tiek galės juos pamatyti, galbūt net gerokai daugiau žmonių.

Karolina nemanė pasiduoti.

— Nebūtinai. Sakyčiau, gal net ir visai atvirkščiai. Teito galerija saugo tūkstančius paveikslų, kurių neturi kur eksponuoti. Abejoju, kad Nacionalinė ar Teito galerija labai susidomėtų tuo, ką jiems pasiūlytume. Galbūt kitokia padėtis būtų mažesnėse provincijų galerijose, bet niekas negali garantuoti, kad tos galerijos paveikslų panorės. Čia yra tų paveikslų vieta. Jie yra suplanuotos ir kruopščiai sudėliotos tarpukario dešimtmečių istorijos dalis.

Markusas užvertė aplanką ir padėjo sunertas rankas ant viršelio.

— Prieš pasisakant Neviliui, norėčiau paminėti du punktus. Pirmasis štai toks: sutarties terminai sumanyti norint užtikrinti, kad Djupeino muziejus gyvuos ir toliau. Galime sakyti, jog dėl to sutariame. Mūsų dauguma nori, kad muziejus veiktų. Tai reiškia, Nevili, kad mes neturime tavęs įtikinėti remdamiesi savo apsisprendimu. Tai tu turėtum mus įtikinti. Antrasis punktas štai toks: ar tu esi visiškai tikras dėl savo motyvų? Ar negalėtų būti taip, kad tai, kas slypi už tavojo nesutikimo, iš tikrųjų neturi nieko bendra su racionaliomis abejonėmis dėl muziejaus finansinių galimybių ar kitiems naudingų tikslų? Ar negali būti taip, kad tavasis motyvas — kerštas, kerštas tėvui; tu nori jam atsilyginti už tai, kad muziejus jam buvo svarbesnis už šeimą, kad muziejus jam buvo svarbesnis nei tau. Jeigu aš teisus, ar tokia tavo pozicija nėra vaikiška, gal net niekinga?

Šie žodžiai, paleisti per stalą visai neišraiškinga, monotoniška Markuso intonacija, nuskambėję išties nepagiežingai, kaip kitų teismui pasiūlyta išmintingo žmogaus išmintinga teorija, kirto Neviliui it fizinis smūgis. Jis pasijuto netikėtai loštelėjęs kėdėje. Suprato, kad jo veidas turėtų išduoti akivaizdžią reakciją, nevaldomą šoką, pykčio ir nuostabos antplūdį, galintį tik patvirtinti Markuso prielaidas. Tikėjosi kovos, bet nemanė, kad brolis rizikuos užimti būtent tokias pavojingas pozicijas. Nevilis pamatė, kaip Karolina palinko į priekį ir įsmeigė aštrų žvilgsnį tiesiai jam į akis. Jie laukė, kol jis atsakys.

Jis gundėsi atsakyti, jog šeimoje pakanka ir vieno psichiatro, bet paskui persigalvojo; dabar netinkamas metas pigiai ironijai. Taigi po pauzės, trukusios apie pusę minutės, jis atgavo žadą ir jau galėjo kalbėti ramiai.

— Net jeigu tai ir būtų tiesa, — o šie žodžiai man tinka ne daugiau nei kuriam nors kitam mūsų šeimos nariui, — tai neturėtų jokios įtakos mano sprendimui. Nėra jokios prasmės toliau tęsti šią diskusiją, tuo labiau kad ji krypsta psichologizavimo link. Nesirengiu pasirašyti naujos sutarties. O dabar turiu grįžti prie darbo — pas savo pacientus.

Tą akimirką suskambėjo Nevilio mobilusis telefonas. Jis ketino jį išjungti, kol vyks susirinkimas, bet pamiršo. Dabar jis pasiėmė lietpaltį ir įkišo ranką į kišenę. Nevilis išgirdo sekretorės balsą. Jai nė nereikėjo pasisakyti vardo.

— Policija apie visa tai jau žino. Jie norėjo jums paskambinti, bet pasakiau, kad pati pranešiu naujienas. Ponia Giering mėgino nužudyti vyrą ir nusižudyti pati. Per didelės dozės tirpaus aspirino ir ant galvų užmauti plastikiniai maišeliai.

— Ar jiems dabar jau nebegresia pavojus?

— Gydytojai Albertą „atgriebė". Jis išgyvens. Ji mirė.

Nevilis prakošė pro tarsi sutinusias ir į gryną raumenį pavirtusias lūpas:

— Ačiū, kad pranešei. Pakalbėsime vėliau.

Jis padėjo mobilųjį telefoną atgal ir kaip nesavas grįžo prie kėdės stebėdamasis, kad vis dar pastovi ant kojų. Pastebėjo abejingą Karolinos žvilgsnį ir tarė:

— Atleiskite. Man skambino norėdami pasakyti, kad nusižudė vieno mano paciento žmona.

Markusas pakėlė nuo dokumentų akis.

— Ne tavo pacientas? Jo žmona?

— Ne mano pacientas.

— Kadangi tai ne tavo pacientas, tikrai dėl to niekam nederėtų tavęs trukdyti.

Nevilis neatsakė. Sėdėjo ant kelių pasidėjęs sunertas rankas, baimindamasis, kad giminaičiai nepastebėtų, kaip jos dreba. Jį apėmė siaubingas pyktis, beveik fizinis pojūtis; jam norėjosi tą pyktį išvemti. Jam reikėjo tą pyktį išspjauti, tarsi šis vienas dvokiąs spjūvis

galėtų jį išvaduoti iš skausmo ir kaltės. Prisiminė paskutinius Ados Giering jam ištartus žodžius. *Nemanau, kad įstengsiu taip ir toliau.* Ji tą ir norėjo pasakyti. Stojiškai laikydamasi ir nesiskųsdama ji suvokė, jog priėjo paskutinę ribą. Ji jam pasakė, bet jis neišgirdo. Dabar buvo ypač svarbu, kad nei Markusas, nei Karolina nepastebėtų šio žlugdančio pasibjaurėjimo savimi antplūdžio. Nevilis dėbtelėjo į Markusą. Jo brolis buvo suraukęs antakius ir susikaupęs, bet, atrodė, menkai tesusijaudinęs; jis jau rengėsi formuluoti savo argumentus ir griebtis atitinkamos strategijos. Karolinos veido išraišką galėjai lengviau išskaityti: ji buvo išbalusi iš pykčio.

Kelioms sekundėms tarsi sustingę prieštaringoje tyloje, jie nė vienas neišgirdo, kaip atsidarė durys. Dabar šis judesys patraukė jų dėmesį. Tarpduryje stovėjo Murielė Godbi, rankose laikydama apkrautą padėklą. Ji pratarė:

— Ponia Karolina lygiai ketvirtą prašė atnešti arbatos. Ar galėčiau įpilti?

Karolina linktelėjo ir ėmė stumdyti popierius, norėdama ant stalo padaryti vietos padėklui. Staiga Nevilis pasijuto nebegalįs ilgiau tverti. Jis pakilo ir, pasičiupęs lietpaltį, paskutinį kartą juos nužvelgė.

— Aš jau baigiau. Daugiau nebeturiu ką pasakyti. Mes visi gaištame brangų laiką. Taip pat galite rengtis muziejaus uždarymui. Niekada nepasirašysiu tos sutarties. Niekada! Ir jūs negalite manęs priversti.

Akimirką jis išvydo jų akyse šmėstelėjusį niekinantį pasišlykštėjimą. Numanė, kaip atrodo žvelgiant jų akimis — tarsi maištaujantis vaikas, bejėgiškai liejantis pyktį ant suaugusiųjų. Bet jis nebuvo bejėgis. Jis šį tą gali; ir jie tai žino.

Nieko nematydamas jis puolė prie durų. Net nesuprato, kaip tai nutiko — gal alkūne užkliudė padėklo kraštą, o gal Murielė Godbi žengė žingsnį instinktyviai protestuodama ir norėdama užstoti jam kelią. Padėklas išslydo jai iš rankų. Nevilis smuko pro ją teišgirdęs baimingą jos šūksnį ir dūžtančio porceliano dzingtelėjimą, tepamatęs garuojančios arbatos čiurkšlės lanką. Neatsigręžęs skuodė laiptais žemyn, pro apstulbusią ponią Striklend, pakėlusią akis nuo administratoriaus stalo, ir išbėgo iš muziejaus.

13

Spalio 30-oji, trečiadienis, patikėtinių susirinkimo diena, Tali prasidėjo kaip ir visos kitos. Dar neprašvitus ji nuėjo į muziejų ir valandą darbavosi kaip paprastai. Murielė atėjo anksti. Ji nešėsi krepšelį, ir Tali numanė, jog kaip visada krepšelyje ji nešėsi savininkams iškeptus sausainėlius prie arbatos. Prisiminusi mokyklą, Tali pagalvojo: *Ji nori įsiteikti mokytojui;* Murielei ji pajuto užuojautą. Pati Murielė Tali atrodė kaip peiktinas gailesčio ir paniekos vertos natūros pavyzdys.

Grįžusi iš nedidelės virtuvėlės koridoriaus gale, Murielė paaiškino dienos programą. Muziejus pradės dirbti po pietų, nedirbs tik biblioteka. Ponia Striklend turės ateiti, bet jai buvo pasakyta dirbti paveikslų galerijoje. Ji galės pakeisti Murielę ir sėstis prie administratoriaus stalo, kol Murielė ruoš arbatą. Todėl visai nereikės kviestis Tali. Skambino ponia Faradėj ir pasakė, kad persišaldė ir neateis. Galbūt Tali galėtų prižiūrėti Rajeną, jeigu pastarasis teiktųsi atvykti, kad jis nepasinaudotų ponios Faradėj nebuvimu.

Grįžusi į savo trobelę, Tali nerimavo. Nepaisydama dulksnos, ji išėjo pasivaikščioti po lygumą, tačiau grįžusi pasijuto neįprastai nuvargusi; mintys nenurimo, kūnas neatsipalaidavo. Sulaukusi vidurdienio ji suprato, jog tikrai nėra alkana, ir nutarė atidėti priešpiečių sriubą ir kiaušinienę iki tada, kai stiprinsis Rajenas. Šiandien jis atsinešė pusę nedidelio kepaliuko raikytos juodos duonos ir skardinėlę sardinių. Jam mėginant atidaryti skardinėlės dangtelį, nulūžo prie dangtelio pritvirtinta ąselė, todėl teko virtuvėje susirasti atidarytuvą. Atidarytuvas pasirodė per didelis tokiai skardinėlei; nors jam tai ir nebūdinga, bet savąją užduotį atliko prastai — ant staltiesės papylė aliejaus. Po trobelę pasklido stiprus žuvies kvapas. Tali nuėjo atidaryti durų ir lango, bet pakilęs vėjas blaškė į langą smulkius lietaus lašelius. Grįžusi prie stalo, Tali žiūrėjo, kaip Rajenas tepa sumaigytą žuvį sviestiniu peiliu ant duonos riekelės; ji buvo jam padėjusi kitą peilį. Atrodo, dėl tokios smulkmenos neverta protestuoti, bet staiga ji panoro, kad Rajenas išeitų. Plaktos kiaušinienės jai nebesinorėjo; nuėjo į virtuvę ir atsidarė pakelį pupelių ir pomidorų sriubos. Atsinešusi atgal į svetainę didelį puodelį ir šaukštą sriubai, ji sėdo už stalo greta Rajeno.

Duonos prikimšta burna jis vos įstengė ištarti:

— Ar tiesa, kad muziejus bus uždarytas, o mes visi išmesti?

Tali pasistengė, kad jos balse nesuskambėtų rūpesčio gaidelė.

— Kas tau taip sakė, Rajenai?

— Niekas. Tiesiog kažkur nugirdau.

— Ar tai reiškia, kad kažkur kažko klauseisi?

— Nesistengiau tyčia klausytis. Pirmadienį siurbliu valiau koridorių, o ponia Karolina prie administratoriaus stalo kalbėjosi su panele Godbi. Ji pasakė: „Viskas labai paprasta; jeigu trečiadienį jo neįtikinsime, muziejų teks uždaryti. Bet aš manau, kad jis viską supras". Tada panelė Godbi pratarė kažką, ko neišgirdau. Prieš poniai Karolinai išeinant, išgirdau dar kelis žodžius. Ji pasakė: „Tik niekam neprasitark".

— Na, tai gal ir tau nevertėjo prasitarti?

Jis įbedė į Tali išplėstas nekaltas akis.

— Bet juk ponia Karolina kalbėjosi ne su manimi, tiesa? Šiandien trečiadienis. Štai kodėl po pietų jie visi trys čia renkasi.

Tali abiem delnais apglėbė puodelį su sriuba, bet dar nesriubtelėjo. Baiminosi, kad keldama prie lūpų šaukštą su sriuba išsiduos — nesuvaldys virpančių rankų.

— Stebiuosi, kad tiek daug galėjai nugirsti, Rajenai. Jos turėjo kalbėtis labai tyliai, — pasakė ji.

— Taip, jos ir kalbėjosi tyliai. Jos kalbėjosi taip, tarsi dalytųsi kokia nors paslaptimi. Išgirdau tik paskutinius žodžius. Bet jos niekada manęs nepastebi, kai tvarkausi. Atrodytų, tarsi manęs ten nė nebūtų. O jeigu ir pastebėjo, tikriausiai pamanė, kad nieko negirdėsiu dėl dulkių siurblio keliamo triukšmo. Tikriausiai joms nerūpėjo, ar aš išgirsiu, ar ne; joms vis tiek. Joms aš nesu svarbus.

Vaikinas kalbėjo visai nesipiktindamas, tačiau jo akys buvo įbestos į Tali akis, ir ji suprato, jog Rajenas tikisi atsakymo. Jo lėkštėje buvo likusi vienintelė duonos plutelė; tebežiūrėdamas į Tali, jis ėmė trupinti duoną ir klijuoti trupinėlius į mažučius rutuliukus, kuriuos dėliojo palei lėkštelės kraštą.

— Žinoma, kad esi svarbus, Rajenai, kaip ir darbas, kurį čia dirbi. Neturėtum manyti, kad nesi vertinamas. Būtų kvaila taip galvoti, — tarė ji.

— Man nerūpi, ar esu vertinamas. Man nerūpi kitų nuomonė. Man moka už darbą, tiesa? Jeigu darbas man nepatiktų, išeičiau. Atrodo, kad ir turėsiu išeiti.

Akimirką susirūpinimas dėl jo užgožė jos pačios nerimą.

— Kurgi tu eisi, Rajenai? Kokio darbo ieškosi? Ar turi kokių nors konkrečių planų?

— Tikiuosi, kad majoras ką nors sugalvos. Jis puikiai moka planuoti. O ką jūs darysite, ponia Tali?

— Dėl manęs nesirūpink, Rajenai. Šiandien namų šeimininkėms tikrai yra darbo. *The Lady* reklamos puslapiai pilni skelbimų. Kita vertus, galėčiau išeiti į pensiją.

— Bet kur jūs gyvensite?

Šio klausimo ji nesitikėjo. Galėjai numanyti, jog kažkokiu būdu jis sužinojo jos didįjį neiškalbėtą nerimą. Gal kas nors apie tai jau kalba? O gal ir apie tai jis kur nors nugirdo? Mintyse jai suskambo įsivaizduojamų pokalbių nuotrupos. *Dėl Tali turėsime rūpesčių. Juk negalime taip paprastai jos išmesti. Kiek žinau, ji neturi kur išeiti.*

— Juk viskas priklausys nuo darbo, tiesa? Tikiuosi likti Londone. Bet nėra jokios prasmės apie tai diskutuoti, kol tikrai nežinome, kas čia nutiks, — ramiai pratarė ji.

Jis žvelgė jai į akis, ir Tali beveik galėjo patikėti, jog vaikinas kalba nuoširdžiai.

— Jeigu jūs neprieštarautumėte gyventi kartu, galėtumėte ateiti į mano pastogę. Evės dvynukai labai triukšmauja ir šiek tiek smirda. Bet tai nėra labai blogai, na, norėjau pasakyti, kad man netrukdo, bet nesu tikras, ar jums visa tai patiktų.

Aišku, kad jai tai nepatiktų. Kaip jis gali rimtai galvoti, kad jai tiktų tokios sąlygos? Ar jis mėgina nuoširdžiai padėti, nors ir pasirinkęs nelabai tinkamą būdą, ar tik su ja žaidžia? Ši mintis jai nebuvo maloni. Vis dėlto ji įstengė kalbėti maloniu tonu, net dėtis pralinksmėjusi:

— Nemanau, kad prireiktų tavo pagalbos, Rajenai, dėkoju. Tokia pastogė tinka tik jauniems. Beje, ar nemanai, kad tau vertėtų grįžti prie darbo? Dabar anksti temsta, o tu turi apkarpyti nudžiūvusias gebenės šakas prie vakarinės sienos.

Tai buvo pirmas kartas, kai ji pasiūlė jam išeiti, bet jis iškart pakilo, kaip atrodė, visai neįsižeidęs. Rajenas nubraukė nuo staltiesės

kelis trupinius, paskui paėmė lėkštę, peilį ir stiklinę, kurioje buvo vanduo, viską nunešė į virtuvę ir grįžo su drėgnu skudurėliu, kuriuo ėmė valyti iš žuvų skardinėlės pasiliejusio aliejaus dėmes.

Stengdamasi tramdyti susierzinimą, ji pasakė:

— Palik viską, Rajenai. Staltiesę turėsiu išskalbti.

Numetęs ant stalo skudurėlį, jis išėjo. Jam už nugaros užsivėrus durims, ji lengviau atsikvėpė.

Popietė slinko toliau. Tali stengėsi griebtis smulkių darbelių ir sukosi po trobelę; ji per daug nerimavo, kad galėtų atsisėsti ir paskaityti. Staiga jai pasidarė nepakenčiama štai taip būti nežinant, kas dedasi; na, gal ji ir neprivalo sužinoti, bet kodėl turi būti štai taip atskirta, tarsi ir ją galima paprasčiausiai ignoruoti. Jai nebus sunku surasti kokią nors priežastį, leidžiančią nueiti į muziejų ir pasikalbėti su Muriele. Ponia Faradėj buvo užsiminusi, jog alėjos pakraščiuose būtų neblogai pasodinti daugiau svogūnėlių. Gal Murielė galėtų tam skirti šiek tiek grynųjų?

Ji pasiėmė lietpaltį, o ant galvos užsirišo plastikinį gobtuvą. Už lango tebelijo, be garso krito įkyri dulksna, išblizginusi laurų lapus ir šaltomis adatėlėmis badanti jai skruostus. Kai priartėjo prie durų, išėjo Markusas Djupeinas. Jis žingsniavo greitai, atrodė paniuręs ir jos tarsi nepastebėjo, nors jiedu prasilenkė vos per pėdą vienas nuo kito. Matė, jog jis net neuždarė lauko durų. Durys buvo paliktos šiek tiek praviros; stumtelėjusi jas, Tali įėjo į vestibiulį. Jį apšvietė tik dvi lempos, pastatytos ant administratoriaus stalo, prie kurio stovėjo Karolina Djupein ir Murielė; jos abi vilkosi paltus. Joms už nugarų tęsėsi koridorius, dabar atrodantis visai nepažįstamas, paslaptingas, gaubiamas tamsių šešėlių ir kupinas baugių kampų; centriniai laiptai vedė į juodą tuštumą, į tamsų nieką. Čia nebuvo nieko pažįstama, paprasta ar ko nors, kas teiktų paguodą. Akimirką jai pasivaideno veidai iš Žmogžudysčių kambario, atrodė, tarsi iš tamsos lėtai ir tyliai leistųsi žemyn ištisa procesija — aukos ir žudikai. Matė, kaip abi moterys atsigręžė ir sužiuro į ją. Paskui vizija išblėso.

Karolina Djupein gyvai pratarė:

— Gerai, Muriele, palieku tave. Užrakink ir įjunk signalizaciją.

Nors nesikreipė nei į Murielę, nei į Talį, trumpai atsisveikino ir palinkėjusi gero vakaro, pasukusi prie durų išėjo.

Murielė atidarė raktų spintelę, nusikabino lauko durų ir signalizacijos raktus. Ji pasakė:

— Su ponia Karolina patikrinome visus kambarius, todėl tau nereikės pasilikti. Man nepasisekė, išmečiau padėklą su arbata, bet viską išvaliau ir sutvarkiau.

Ji kiek patylėjo, o paskui pridūrė:

— Manyčiau, tau nepakenktų pradėti ieškotis kito darbo.

— Nori pasakyti, kad tik man?

— Mums visiems. Ponia Karolina pasakė, jog manimi pasirūpins. Manau, ji turi ką nors sumaniusi man pasiūlyti. Bet... taip, mes visi.

— Kas atsitiko? Ar patikėtiniai priėmė kokį nors sprendimą?

— Ne, oficialiai dar nepriėmė. Susirinkimas vyko labai sunkiai.

Ji patylėjo, o paskui pratarė negalėdama paslėpti pasimėgavimo, su kuriuo kai kas praneša blogas naujienas:

— Daktaras Nevilis nori uždaryti muziejų.

— Bet ar jis gali?

— Jis gali padaryti taip, kad muziejus nebebūtų atviras. O tai tas pat. Tik niekam neprasitark, kad viską tau pasakiau. Kaip jau minėjau, oficialaus sprendimo nėra, bet, kaip ten būtų, tu čia išdirbai aštuonerius metus. Manyčiau, turi teisę būti perspėta.

Tali įstengė kalbėti ramiai:

— Ačiū, kad pasakei, Muriele. Ne, aš nieko niekam nepasakosiu. Kaip manai, kada viskas bus tikrai baigta?

— Jau ir dabar viskas baigta. Naujoji nuomos sutartis turi būti pasirašyta iki lapkričio penkioliktos. Vadinasi, ponas Markusas ir ponia Karolina turi šiek tiek daugiau nei dvi savaites įkalbėti savo brolį pakeisti nuomonę. Bet jis pats tos nuomonės nesirengia keisti.

Dvi savaitės. Tali kažką sumurmėjo dėkodama ir pasuko durų link. Grįždama į savo trobelę ji jautėsi taip, tarsi būtų supančiotos jos kojos, tarsi ant pečių būtų užkrauta fizinė našta. Juk jie niekaip negali jos išmesti per dvi savaites? Sveikas protas netruko nugalėti. Juk taip nenutiks, taip negali būti. Juk neabejotinai praeis kelios savaitės, gal net mėnesiai, o gal ir ištisi metai, kol čia įsikels nauji patikėtiniai. Pirmiausia reikės numatyti, kam toliau priklausys visi eksponatai ir baldai, paskui juos teks kažkur išgabenti, o viso to

nepadarysi labai greitai, skubėdamas. Ji kartojo sau, jog turės marias laiko ir galės nuspręsti, ką daryti toliau. Nesistengė savęs apgaudinėti tuščiomis viltimis, kad naujieji savininkai su džiaugsmu paliks ją gyventi trobelėje. Trobelės jiems reikės naujam personalui, aišku, kad reikės. Taip pat ji neapgaudinėjo savęs mintimis, kad jos sutaupytų pinigų užteks nusipirkti nors vieno kambarėlio butuką Londone. Savo pinigus ji buvo apdairiai investavusi, bet susiklosčius atitinkamai ekonominei situacijai,toji suma nebeaugo. Turimų pinigų jai pakaktų pirminei įmokai, bet kaip ji, būdama daugiau nei šešiasdešimties ir neturėdama jokių garantuotų pajamų, galėtų tikėtis susirasti laiduotoją? Vis dėlto kiti įveikė dar didesnes katastrofas; kaip nors išgyvens ir ji.

14

Ketvirtadienį nieko svarbaus nenutiko, taip pat nieko nebuvo oficialiai pranešta apie ateitį. Nepasirodė nė vienas Djupeinas, muziejų aplankė vos keli žmonės, kurie Tali atrodė kaip prislėgtų, nuo kitų atsiskyrusių žmonių grupelė, slankiojanti po kambarius ir svarstanti, ką iš tikrųjų čia veikia. Penktadienio rytą Tali, kaip paprastai, aštuntą valandą atidarė muziejų, išjungė signalizaciją, paskui uždegė šviesą ir ėmė apžiūrinėti patalpas. Kadangi praėjusią dieną buvo visai mažai lankytojų, nereikėjo valyti nė vieno antro aukšto kambario. Nešvariausias pirmas aukštas buvo jau Rajeno darbas. Dabar tereikėjo nutrinti ant vitrinų paliktas pirštų žymes, kurių daugiausia buvo Žmogžudysčių kambaryje, taip pat išblizginti stalviršius ir kėdes.

Murielė kaip visuomet atvyko lygiai devintą; muziejuje prasidėjo dar viena diena. Šiandien turėjo atvykti šešių Harvardo akademikų grupė; jie buvo susitarę iš anksto. Šį vizitą suplanavo ponas Kalder-Heilis; jis ir vedžios svečius po muziejų, bet Kalder-Heilis menkai tesidomėjo Žmogžudysčių kambariu, todėl po šią muziejaus dalį lankytojus paprastai vedžiodavo Murielė. Nors Kalder-Heilis sutiko, kad žmogžudystės gali atspindėti konkretų laikmetį ir būti simboliškos, jis laikėsi pozicijos, kad apie tai galima

papasakoti kaip nors kitaip, nepaskyrus viso kambario žudikams ir jų nusikaltimams. Tali žinojo, jog jis atsisakė lankytojams aiškinti ar analizuoti eksponatus ir nepalenkiamai laikėsi tvirtos nuomonės, kad lagamino nedera atidarinėti vien tam, jog dar didesnį siaubo šiurpulį trokštantys patirti lankytojai galėtų tyrinėti, kaip manoma, ten esančias kraujo dėmes.

Murielės nuotaika buvo labai prasta; ji jautėsi prislėgta. Dešimtą valandą ji išėjo ieškoti Tali, kuri buvo už garažo ir kalbėjosi su Rajenu svarstydama, kokius krūmokšnius reikėtų iškirsti, ar vertėtų paskambinti poniai Faradėj, kuri vis dar sirgo, ir pasiklausti jos patarimo. Murielė pasakė:

— Laikinai turėsiu palikti administratoriaus stalą. Manęs reikės Žmogžudysčių kambaryje. Jeigu sutiktum įsigyti mobilųjį telefoną, galėčiau būti tikra, jog susisieksiu su tavimi ir tada, kai nesi trobelėje.

Tali atsisakymas įsigyti mobilųjį telefoną buvo senas rūpestis, bet ji tvirtai laikėsi savo. Moteris bjaurėjosi mobiliaisiais telefonais ne tik todėl, kad žmonės buvo įpratę palikti juos įjungtus lankydamiesi galerijose ir muziejuose, kad beprasmiškai plepėdavo jai kuo ramiausiai važiuojant autobusu įsitaisius mėgstamiausioje vietoje antrame aukšte, pačiame priekyje, kad kuo geriau matytųsi pakelės; ji puikiai žinojo, šios neapykantos mobiliesiems telefonams šaknys glūdi gerokai giliau, o minėti nepatogumai nėra svarbiausi. Iracionaliai, bet neišvengiamai telefonų skambučiai jai asocijavosi su įkyriu garsu, lydėjusiu ją visą vaikystę ir jaunystę — su parduotuvėlės durų skambučio dzingsėjimu.

Sėdėdama prie stalo ir dėliodama nedidelius klijuojamus bilietėlius, kurie buvo sumanyti skrupulingosios Murielės, klausydamasi iš paveikslų galerijos sklindančio prislopintų balsų dūzgimo, Tali pajuto palengvėjimą. Diena atspindėjo jos nuotaiką. Ketvirtadienį dangus, panašus į garso nepraleidžiantį pilką kilimą, buvo tarsi prislėgęs miestą; atrodė, kad tasai dangus geria savin visą miesto gyvybę ir energiją. Net ir Hyto pakraštyje oras atrodė gaižus ir persmelktas suodžių. Tačiau penktadienio rytą oras pasikeitė. Lauke tebebuvo šalta, bet jau gyviau. Vidurdienį vėjas kedeno liaunas medžių viršūnes, sukosi krūmų šakose, visą orą pripildė vėlyvo rudens žemės aromato.

Tali besėdint už stalo, atvyko ponia Striklend, viena iš savanorių pagalbininkių. Ji buvo savamokslė kaligrafė, o į Djupeino muziejų ateidavo trečiadieniais ir penktadieniais; ji sėdėdavo bibliotekoje ir rašydavo naujus įrašus, jeigu tokių prireikdavo. Muziejui ji teikė trigubą naudą: buvo kompetentinga atsakyti į daugumą lankytojų pateikiamų klausimų apie knygas ir rankraščius, taip pat taktiškai stebėdavo ateinančius ir išeinančius. Pusę dviejų Tali vėl buvo pakviesta prie administratoriaus stalo, nes Murielė pietavo kabinete. Nors tuo metu lankytojų srautas buvo gerokai praskydęs, muziejus atrodė gyvesnis nei ištisas savaites. Antrą valandą susidarė nedidelė eilutė. Sveikindama lankytojus, šypsodamasi ir dalydama grąžą, Tali pajuto vis stiprėjančią optimizmo bangą. Galbūt galiausiai bus rastas būdas, padėsiantis išgelbėti muziejų. Tačiau vis dar niekas nieko nesakė.

Likus kelioms minutėms iki penktos, visi lankytojai išėjo, ir Tali paskutinį kartą grįžo tam, kad kartu su Muriele apeitų visą pastatą. Senojo pono Djupeino laikais tai buvo tiktai Tali pareiga, bet atvykusi Murielė po savaitės pati sumanė prisidėti prie Tali, o Tali, instinktyviai nujausdama, jog turi stengtis neprieštarauti ponios Karolinos *protégée*, tam nesipriešino. Kaip visada kartu jos ėjo iš kambario į kambarį, užrakino paveikslų galerijos ir bibliotekos duris, dirstelėjo į archyvų patalpą rūsyje, visada ryškiai apšviestą, nes geležiniai laiptai buvo pavojingi. Visur viskas buvo tvarkinga. Lankytojai niekur nepaliko jokių savo daiktų. Odiniai dangalai, dengę stiklinių vitrinų viršų, buvo vėl kruopščiai užtiesti. Tereikėjo tvarkingiau sudėti kelis žurnalus plastikiniuose aplankuose, kurie buvo paskleisti bibliotekoje ant stalo. Išeidamos jos užgesino šviesą.

Vėl atsidūrusi didžiajame vestibiulyje ir pakėlusi akis į laiptų viršuje juoduojančią tamsą, Tali, kaip ji dažnai darydavo, susimąstė apie ypatingą tylios tuštumos prigimtį. Po penktos valandos muziejus jai tapdavo paslaptingas ir nepažįstamas; viešos patalpos dažnai taip atrodo, kai iš jų išeina visi žmonės — tarsi grėsminga nepažįstama dvasia vogčiomis čia atsėlina tyla, viešpatausianti visą naktį. Ponas Kalder-Heilis ir grupė jo pakviestų lankytojų išėjo vėlyvą rytą, ponia Karolina pasišalino apie ketvirtą, o tuoj po jos ir Rajenas, pa-

siėmęs dienos uždarbį ir pėsčias patraukęs į Hampstedo metro stotį. Dabar čia liko tik Tali, Murielė ir ponia Striklend. Murielė pasisiūlė pavežėti ponią Striklend iki stoties, todėl penkiolika po penkių, kiek anksčiau nei paprastai, ji ir jos keleivė išėjo. Tali stebėjo, kaip jų automobilis dingsta alėjos tolumoje, o paskui tamsiu keliuku patraukė trobelės link.

Kilo vėjas; ūžčiodamas nepastoviais gūsiais, jis išpūtė visą Tali optimizmą, kuris džiugino ją dieną. Mėgindama atsilaikyti prieš vėją, apėjusi trobelę iš rytinio galo, ji gailėjosi, kad viduje nepaliko uždegtos šviesos. Nuo tada, kai čia atvyko Murielė, Tali išmoko taupyti, nors trobelės šildymas ir apšvietimas buvo atskirtas nuo muziejaus; jai niekas niekada nieko nepasakė, bet Tali žinojo, kad visos sąskaitos kruopščiai tikrinamos. Murielė, savaime aišku, buvo teisi. Dabar labiau nei bet kada svarbu taupyti pinigus. Tačiau artėdama prie tamsaus statinio ji labai troško išvysti pro svetainės užuolaidas sklindančią šviesą, patvirtinančią, jog ši trobelė tebėra jos namai. Priėjusi prie durų, ji stabtelėjo pažvelgti į lygumos platybes, į tolumoje žiburiuojantį Londoną. Net ir dabar, visai sutemus, kai lyguma atrodė tarsi juoda tuštuma po vakaro dangum, ji tebesijautė stovinti mieloje ir gerai pažįstamoje vietoje.

Sušnarėjo krūmai, ir išlindo katinas. Nė neketindamas reikšti šiltų jausmų ar tikro džiaugsmo, kad pagaliau jos sulaukė, jis peršoko per takelį ir atsitūpęs ėmė laukti, kol Tali atidarys duris.

Katinas buvo priklydėlis. Net Tali turėjo pripažinti, jog niekam nebūtų šovę į galvą pačiam štai tokį pasirinkti. Tokio didelio katino ji dar niekada nebuvo mačiusi; jis buvo ryškios rausvai geltonos spalvos, plokščiu, kampuotu snukučiu, o viena akis kiek aukščiau už kitą. Letenos buvo milžiniškos, o kojos storos ir trumpos; vargu ar jis pats nutuokė turįs uodegą, nes labai retai ja tesinaudojo kitokioms nei nepasitenkinimas emocijoms reikšti. Jis atklydo iš lygumos praėjusią žiemą ir dvi dienas tupėjo priešais jos duris, kol Tali, tikriausiai gerai apie viską nepagalvojusi, išnešė jam dubenėlį su kačių ėdalu. Jis viską godžiai suėdė dideliais kąsniais, o paskui pro atdaras duris įsliūkino į svetainę ir įsitaisė ant kėdės, stovėjusios prie židinio. Tą dieną dirbęs Rajenas atsargiai nužvelgė katiną iš tarpdurio.

— Užeik, Rajenai, jis tavęs nepuls. Jis tik katinas. Juk nekaltas, kad taip atrodo.

— Bet jis toks didelis. Kaip jį pavadinsite?

— Dar nesugalvojau. Rudis ar Marmeladas būtų per daug tiesmuka. Na, kad ir kaip ten būtų, jis tikriausiai išeis.

— Bet neatrodo, kad jis ketintų išeiti. Ar rudos katės visos tokios didelės? Galėtumėte jį pavadinti Tomu.

Katinas taip ir liko Tomas.

Per artimiausias kelias savaites su katinu susipažinusių Djupeinų ir muziejaus personalo garsiai išsakyta reakcija nebuvo labai maloni. Nepritarimas aiškiausiai girdėjosi Markuso Djupeino balse: „Jis be antkaklio, o tai reiškia, kad katinas nebuvo labai branginamas. Manyčiau, galėjote parašyti skelbimą, kad atsilieptų jo šeimininkai, bet gali būti, kad jie tik apsidžiaugė jį praradę. Tali, jei sumanysite jį laikyti, pasistenkite užtikrinti, kad jis neitų į muziejų".

Ponia Faradėj į katiną žvelgė neslėpdama sodininkės priešiškumo; ji tik pasakė, jog, jos manymu, šio katino nebus įmanoma nuginti nuo vejos. Taip ir buvo. Ponia Striklend pratarė: „Koks bjaurus katinas, vargšas padaras! Ar nebūtų geriau jį užmigdyti? Nemanau, kad derėtų jį laikyti, Tali. Jis gali turėti blusų. Tu jo neprileisi prie bibliotekos, tiesa? Aš alergiška kailiui".

Tali nė nemanė, kad Murielė katinui pritars, ir neapsiriko. „Verčiau pasistenk, kad jis neitų į muziejų. Poniai Karolinai jis tikrai labai nepatiks, o aš ir taip turiu pakankamai darbų, todėl negalėsiu jo prižiūrėti. Tikiuosi, nemanai trobelėje įrengti specialaus išėjimo katinui. Naujam trobelės gyventojui šitai galėtų nepatikti."

Atrodė, kad tik Nevilis Djupeinas katino tarsi nepastebėjo.

Tomas greitai įjunko į kasdienę rutiną. Atsikėlusi Tali jį pamaitindavo, ir tada jis dingdavo; retai kada galėdavai jį pamatyti iki vėlyvos popietės, kai jis atsitūpdavo prie durų laukdamas, kol bus įleistas ir antrą kartą pamaitintas. Paskui vėl dingdavo iki devintos valandos, kol vėl pareikalaudavo įsileisti vidun; kartkartėmis malonėdavo trumpai patupėti Tali ant kelių, o paskui, kaip paprastai, susirangydavo ant kėdės ir murksodavo, kol Tali ruošdavosi miegoti. Galiausiai ji išleisdavo katiną laukan nakčiai.

Atidarydama skardinę sardinių, mėgstamiausio katino maisto,

Tali netikėtai pasijuto besidžiaugianti jį matydama. Katino maitinimas buvo kasdienės rutinos dalis. Kai ateitis tokia miglota, rutina atrodo kaip guodžiamas normalaus gyvenimo garantas ir šiokia tokia gynyba prieš griūtį. Toks pats guodžiamas bus ir jos laukiantis vakaras. Greitai ji išeis pasiklausyti vienos iš kas savaitę rengiamų vakarinių paskaitų apie karaliaus Jurgio epochos Londono architektūrą. Paskaitos vykdavo vietinėje mokykloje kiekvieną penktadienį, šeštą valandą. Kiekvieną savaitę, lygiai pusę šešių, ji išvažiuodavo dviračiu ir atmindavo ganėtinai anksti, kad triukšmingoje anonimiškoje valgyklos aplinkoje suspėtų išgerti puodelį kavos ir suvalgyti sumuštinį.

Pusę šešių, jausdamasi rami ir negalvodama apie ateityje laukiančius baisumus, ji išjungė šviesą, užrakino trobelės duris, iš sodo pašiūrės išsivedė dviratį, įjungė ir pareguliavo vienintelį dviračio žibintą ir smagiai numynė taku.

ANTRA KNYGA

PIRMOJI AUKA

Lapkričio 1-oji, penktadienis — lapkričio 5-oji, antradienis

1

Dailia rašysena parašytas raštelis, prikabintas prie penktojo kabineto durų, patvirtino tai, ką Tali nujautė pamačiusi tuščią koridorių: paskaitos šiandieną nebus. Ponia Meibruk susirgo, bet iki kito penktadienio tikisi pasveikti. Ponas Polardas šįvakar su malonumu priimtų atėjusius studentus pasiklausyti jo paskaitos apie Raskiną ir Veneciją; paskaita vyks šeštą valandą septintajame kabinete. Tali pasijuto negalėsianti ištverti nė valandos klausydamasi visai naujų dalykų, žiūrėdama į kitą dėstytoją ir nepažįstamus veidus. Tai buvo paskutinis kartus šią dieną vainikuojantis nusivylimas, nors rytas atrodė tiek daug žadantis, nušviestas kartkartėmis pasirodančios saulės, atspindinčios augančią viltį, jog galbūt viskas susiklostys gerai; vis dėlto viskas pasikeitė nusileidus tamsai. Vis stiprėjantis gūsingas vėjas ir beveik visai bežvaigždis dangus brukte bruko slegiančias nuojautas, jog nieko gera nebus. O čia dar toji beprasmė kelionė... Tali grįžo prie tuščios dviračių stoginės ir atrakino supančiotus ratus. Metas grįžti į guodžiantį pažįstamos trobelės jaukumą, prie knygos ir vaizdo įrašų, pas nieko nereikalaujantį (jeigu neminėsime rūpesčio savimi) katiną Tomą.

Dar niekada kelionė namo jai neatrodė tokia varginanti. Jai buvo sunku ne tik dėl to, kad vėjo gūsiai smelkėsi kiaurai per drabužius. Jos kojos pasidarė švininės, o dviratis pavirto į sunkiausią naštą, kuriai pavilkti reikėjo sukaupti visas jėgas. Ji pajuto palengvėjimą, kai palaukusi, kol per Ispanų kelią praeidės neilga automobilių eilutė, pervažiavo į kitą pusę ir ėmė minti į nuokalnę. Šįvakar kelias atrodė begalinis. Tamsa už blausiai apšviestų dėmių atrodė tarsi ranka paliečiama, ji tiesiog dusino. Tali užsikvempė ant vairo ir važiavo žiūrėdama, kaip siūbuoja dviračio žibintas, šmėkščiodamas ant asfalto kaip žaltvykslė. Anksčiau ji niekada nebijojo tamsos. Nueiti nediduko sodo takeliu iki lygumos galo, mėgautis žemės ir augalų aromatu, pasodrintu tamsos, stebėti tolumoje mirgančius Londono žiburius, gerokai ryškesnius nei begalybė mažutyčių žibu-

riukų dangaus skliaute, jau buvo kasdienis Tali ritualas. Bet šįvakar ji jau niekur neis.

Pasukusi už paskutinio posūkio, kur jau buvo matyti namai, ji staiga sustojo paralyžiuota siaubo: vaizdas, kvapas ir garsas privertė jos širdį daužytis kūju; Tali atrodė, jog širdis tuoj sprogs ir sudraskys ją į gabalus. Muziejaus kairėje kažkas degė. Degė arba garažas, arba sodo pašiūrė. Tada kelioms sekundėms visas pasaulis suskilo į dalis. Į ją lėkte lėkė didelis automobilis, kurio žibintai ją apakino. Neturėjo laiko net pajudėti, nespėjo net pagalvoti. Ji instinktyviai sugniaužė vairo rankenas ir pajuto stuktelėjimą. Dviratis išsprūdo jai iš rankų, o ji pati pasijuto sklendžianti šviesos, garso ir metalinio traškesio maišalynėje; galiausiai atsidūrė ant žolės, po besisukančiais dviračio ratais. Kelias sekundes pragulėjo visai be nuovokos, per daug sukrėsta, kad galėtų pajudėti. Buvo paralyžiuotos net jos mintys. Paskui Tali galvoje prašviesėjo; ji pamėgino kilstelėti dviratį. Tali net pati nustebo pajutusi, kad gali judėti, kad rankos ir kojos jos klauso. Ji susimušė, bet nebuvo rimtai sužeista.

Vargais negalais atsistojo tebelaikydama dviratį. Automobilis buvo sustojęs. Tali suvokė matanti vyriškio figūrą, girdinti balsą: „Atsiprašau. Ar jums viskas gerai?“

Net ir tokią sukrėtimų akimirką balsas ją paveikė; tai buvo išskirtinis balsas, kuris, susiklosčius kitokioms aplinkybėms, jai būtų pasirodęs guodžiantis ir raminamas. Ties ja palinkęs veidas taip pat buvo išskirtinis. Blausioje pakelės žibintų šviesoje kelias sekundes labai aiškiai jį matė — šviesiaplaukis, gražus, desperacijos nutviekstomis klausiančiomis akimis.

Tali pasakė:

— Man tikrai viskas gerai, ačiū. Aš nė nevažiavau, be to, nukritau ant žolės.

Paskui ji pakartojo dar kartą:

— Man viskas gerai.

Jis prabilo neabejotinai susirūpinęs, bet dabar Tali negalėjo nepastebėti, kaip karštai jis trokšta iš čia nešdintis. Vos sulaukė, kol ji viską išsakys, o paskui spruko, pasileido automobilio link. Prie automobilio durelių jis atsigręžė. Pažvelgęs į vis aukščiau kylančias liepsnas, jis riktelėjo Tali:

— Atrodo, kažkas susikūrė laužą.

Paskui automobilis suriaumojęs nuvažiavo.

Šią akimirką, būdama labai sutrikusi ir netverdama nekantra kuo greičiau nusigauti iki liepsnų ir iškviesti ugniagesius, Tali neklausinėjo savęs, kas jis galėtų būti, kodėl apskritai čia lankėsi, kai muziejus uždarytas. Vis dėlto paskutiniai jo žodžiai sukėlė kraupų atgarsį. Akimirką ją apėmė siaubas, kai atpažino šią kalbos ir vaizdo samplaiką. Tokius pačius žodžius ištarė žudikas Alfredas Arturas Rouzis, ramiausiai eidamas nuo liepsnojančio automobilio, kuriame degė jo auka.

Pamėginusi užlipti ant dviračio, Tali pamatė, jog jai nieko neišeis. Priekinis ratas buvo sulankstytas. Ji vėl paguldė dviratį ant žolės ir suskato bėgti liepsnos link; jos miklių žingsnių dunksėjimui pritarė trankių širdies dūžių akompanimentas. Dar nepribėgusi garažo suprato, jog būtent ten ir yra liepsnų židinys. Stogas tebedegė, o aukščiausios liepsnos kilo nuo guotelio sidabrinių beržų, augusių garažo dešinėje. Jai gaudė ausyse nuo garsų — stūgaujančio vėjo, šnypščiančios ir traškančios ugnies, šūvius primenančio pokšėjimo — viršutinės beržų šakos mėtė degančias šakeles, panašias į fejerverkus, akimirką sušvintančius tamsiame danguje, o paskui nusileidžiančius jai po kojom.

Ji sustojo prie atvirų garažo durų ir sustingo apimta siaubo. Ji garsiai suriko:

— O, ne! Gerasis Dieve, ne!

Skausmo kupiną šūksnį nusinešė naujas vėjo gūsis. Prieš užsimerkdama, ji įstengė žiūrėti vos kelias sekundes, bet kraupaus pamatyto vaizdo jau niekada nebegalės pamiršti. Reginys įsispaudė į sąmonę ir, Tali gerai žinojo, liks įsispaudęs visam laikui. Jai nekilo mintis nerti vidun ir pamėginti gelbėti; viduje nebebuvo nieko, ką galėtum išgelbėti. Pro praviras automobilio dureles kyšanti ranka, pastirusi kaip kaliausės, kažkada buvo kūnas, raumenys ir kraujagyslės, kuriose pulsavo kraujas, bet dabar viso to neliko. Tasai pro išbyrėjusį priekinį automobilio stiklą matomas juodas rutulys su apdegusiame veide prašieptais baltai žibančiais dantimis kažkada buvo žmogaus galva. Dabar visa tai jau nebebuvo žmogus.

Staiga jai prieš akis stojo ryškus vaizdinys, knygose apie Lon-

doną kažkada jos matytas piešinys, vaizduojantis mirtimi nubaustų išdavikų galvas, susmaigstytas ant mietų palei Londono tiltą. Sekundėlę Tali pasijuto praradusi nuovoką, jai pasirodė, kad ši akimirka — tai ne čia ir dabar, o iš amžių glūdumų atklydusi haliucinacija, tikro ir įsivaizduojamo siaubo mišinys. Keistas pojūtis praėjo, ir Tali vėl pasijuto suvokianti tikrovę. Ji turi paskambinti ugniagesiams, ir kuo greičiau. Jos kojos buvo tarsi įaugusios į žemę, o raumenys tarytum geležiniai. Bet ir ši būsena praėjo.

Vėliau ji neprisiminė, kaip pasiekė trobelės duris. Nusitraukė ir numetė pirštines, vidinėje krepšelio kišenėje užčiuopė šaltą raktų ryšulėlio metalą ir pamėgino įveikti dvi spynas. Sukdama signalizacijos raktelį, ji garsiai sau tarė:

— Ramiai, ramiai.

Dabar ji išties buvo ramesnė. Rankos vis dar virpėjo, bet siaubingi širdies dūžiai apslopo ir Tali galėjo atidaryti duris.

Kai įėjo vidun, jos mintys skaidrėjo su kiekviena sekunde. Vis dar nepajėgė suvaldyti virpančių rankų, bet mintys galiausiai tapo aiškios. Pirmiausia ugniagesiai.

Į skambutį numeriu 999 buvo atsiliepta po kelių sekundžių, bet jai atrodė, kad laukia be galo ilgai. Moteriško balso paklausta, kokios tarnybos jai reikėtų, Tali pasakė:

— Gaisrinės; prašyčiau labai skubiai. Degančiame automobilyje yra kūnas.

Kai ragelyje pasigirdo vyriškio balsas, Tali ramiai pateikė visus reikalingus duomenis ir atsakė į jo klausimus; padėjusi ragelį, ji su palengvėjimu atsiduso. Kad ir kaip greitai atvyktų gaisrininkai, niekas nebepadės tam apdegusiam kūnui. Tačiau pagalba greitai bus čia — pareigūnai, ekspertai, žmonės, kurių darbas ir buvo dorotis su tokiais dalykais. Nuo jos pečių nukris sunki atsakomybės ir negalimybės našta.

O dabar ji turi paskambinti Markusui Djupeinui. Po telefonu, stovinčiu ant nedidelio ąžuolinio stalelio, ji buvo padėjusi į plastikinį dėklą įkištą kortelę; joje buvo surašyti vardai ir numeriai tų žmonių, kurių jai galėtų prireikti nelaimės atveju. Dar prieš savaitę pirmoje sąrašo eilutėje buvo įrašytas Karolinos Djupein vardas, bet neseniai pati ponia Karolina pareiškė, jog dabar, kai Markusas Dju-

peinas išėjo į pensiją, būtent jam reikėtų pranešti, jeigu atsitiktų kas nors netikėta. Tali kruopščiai ir tvarkingai perrašė kortelę ir dabar rinko telefono numerį.

Beveik iškart atsiliepė moteriškas balsas. Tali pratarė:

— Ponia Djupein? Čia Tali Klaton iš muziejaus. Gal kartais būtų ponas Djupeinas? Manau, kad nutiko siaubinga nelaimė.

Balsas ragelyje nuskambėjo čaižiai.

— Kokia nelaimė?

— Dega garažas. Paskambinau gaisrininkams. Dabar jų ir laukiu. Ar negalėtų prie telefono prieiti ponas Djupeinas?

— Jo nėra. Jis išvykęs pas Nevilį į jo namus Kensingtone.

Ir dabar moters balsas skambėjo čaižiai.

— Ar ten yra daktaro Djupeino jaguaras?

— Garaže yra. Man labai nemalonu pranešti, bet automobilyje yra žmogaus kūnas.

Ragelyje stojo tyla. Atrodė, kad telefonas neveikia. Tali neįstengė išgirsti net ponios Djupein alsavimo. Ji norėjo, kad toji moteris padėtų ragelį ir būtų galima paskambinti Karolinai Djupein. Tali ne taip ketino pranešti šią žinią.

Tada prabilo ponia Djupein. Ji kalbėjo primygtinai, įsakmiai, nepalikdama jokių galimybių mėginimams prieštarauti.

— Pažiūrėkite, ar ten yra mano vyro automobilis. Mėlynas BMW. Iškart. Nedėsiu ragelio.

Tali pamanė, jog bus greičiau paklusti nei imti ginčytis. Ji nubėgo už namo, į automobilių stovėjimo aikštelę, įrengtą už krūmokšnių ir laurų krūmų sienos. Aikštelėje stovėjo tik vienas automobilis — daktaro Nevilio roveris. Grįžusi atgal į trobelę, Tali čiupo ragelį.

— Ten nėra mėlyno BMW, ponia Djupein.

Ir vėl ragelyje buvo tylu, tik šiuosyk Tali išgirdo lengvą kvėptelėjimą, tarsi palengvėjimo atodūsį. Dabar balsas ragelyje buvo ramesnis.

— Viską perduosiu savo vyrui, kai tik jis grįš. Pietums laukiame svečių, todėl jis neturėtų užtrukti. Negaliu jam paskambinti mobiliuoju telefonu, nes vairuodamas jis telefoną išjungia. Šiaip galėtumėte paskambinti Karolinai.

Tada ji padėjo ragelį.

Tali nė nereikėjo to sakyti. Būtina pranešti poniai Karolinai.

Dabar Tali geriau pasisekė. Kai paskambino koledžo telefonu, įsijungė autoatsakiklis; Tali išklausė tik pirmųjų Karolinos įrašytos žinutės žodžių, paskui padėjo ragelį ir surinko mobiliojo telefono numerį. Į skambutį atsiliepė iškart. Tali net pati nustebo, kaip ramiai ir sklandžiai sugebėjo viską išdėstyti.

— Ponia Karolina, čia Tali. Deja, turiu pranešti, kad nutiko baisi nelaimė. Užsidegė daktaro Nevilio automobilis ir garažas, liepsna apėmė ir medžius. Paskambinau ugniagesiams ir mėginau apie tai pranešti ponui Markusui, bet jo nėra namie.

Tali kiek patylėjo, o paskui beveik nesuprantamai pliūptelėjo:

— Beje, automobilyje yra kūnas!

Tikrai labai keista, kad ponios Karolinos balsas skambėjo taip paprastai, ji kalbėjo puikiai tvardydamasi. Ji paklausė:

— Ar nori pasakyti, kad kažkas buvo sudegintas mano brolio automobilyje?

— Deja, manau, kad taip, ponia Karolina.

Dabar ponios Karolinos balsas nuskambėjo nekantriai ir reikliai.

— Kas jis? Ar tai mano brolis?

— Nežinau, ponia Karolina. Nežinau.

Net pačiai Tali atrodė, kad jos balsas pamažu virsta į beviltišką raudą; ragelis slydo iš suprakaitavusių rankų. Tali pridėjo ragelį prie kairės ausies.

Karolina nekantraudama kalbėjo:

— Ar dar girdi mane, Tali? O kaip muziejus?

— Viskas gerai. Dega tik garažas ir greta augantys medžiai. Jau iškviečiau gaisrininkus.

Staiga Tali pajuto, kad nebegali valdytis; akis ėmė svilinti karštos ašaros, balsas prislopo. Iki šiol ji tebuvo apimta siaubo ir baimės. O dabar ją pirmą kartą persmelkė didžiulis sielvartas. Negalėjai sakyti, kad jai patiko daktaras Nevilis; ji net gerai jo nepažinojo. Ašaros liejosi pajutus gilesnius jausmus nei gailestis dėl žmogaus mirties, dėl siaubingos žūties. Tali žinojo, jog šios ašaros — ne vien paprasta reakcija į šoką ir patirtą siaubą. Mirksėdama ir mėgindama nusiraminti ji pagalvojo, jog visi panašiai jaučiasi, kai sužino apie kokio nors pažįstamo mirtį. Mes visi šiek tiek paverkiame; tačiau ši gilaus liūdesio akimirka buvo ne tik jos pačios mirtingumo įsisąmoninimas; ši akimirka buvo tarsi dalelė visuotinės graužaties

dėl praeinančio pasaulio grožio, dėl pasauly nutinkančių nelaimių ir žiaurumų.

Dabar Karolinos balsas pasidarė tvirtas, autoritetingas ir keistai guodžiantis:

— Gerai, Tali. Puikiai susitvarkei. Tuoj būsiu. Užtruksiu kokį pusvalandį. Jau išvažiuoju.

Padėjusi ragelį, Tali minutėlę pastovėjo nejudėdama. Ar turėtų paskambinti Murielei? Ar nebūtų apie tai prabilusi ponia Karolina, jeigu norėtų, kad ateitų Murielė? Bet Murielė jausis įskaudinta ir supyks, jeigu jai niekas nepaskambins. Tali pamanė, jog jai išties nebus malonu atlaikyti Murielės nepasitenkinimą; kita vertus, Murielė ir buvo tasai žmogus, kuris sugebėjo nepriekaištingai tvarkytis muziejuje. Gali būti, šis gaisras bus svarbiausia vietinės reikšmės savaitgalio naujiena. Na, žinoma, taip ir bus. Tokios naujienos visada labai greitai plinta. Murielė turi teisę apie tai sužinoti.

Tali surinko numerį, bet išgirdo „užimtą" signalą. Ji padėjo ragelį, o paskui pamėgino dar kartą. Jeigu Murielė kalbasi telefonu, ji neatsilieps mobiliuoju, bet pamėginti verta. Maždaug po keturių pyptelėjimų Tali išgirdo Murielės balsą. Tali vos spėjo pasakyti, kas skambina, kai Murielė paklausė:

— Kodėl skambini į mobilųjį? Aš juk namie.

— Bet kalbėjaisi telefonu.

— Ne, nesikalbėjau.

Minutėlę buvo tylu, paskui Murielė pratarė:

— Nedėk ragelio, gerai?

Ir vėl buvo pauzė, tik trumpesnė. Murielė pasakė:

— Telefono ragelis prie lovos buvo blogai uždėtas. Kas atsitiko? Kur tu?

Jos balsas nuskambėjo piktai. Tali pagalvojo, jog Murielė negali pakęsti net menkiausių nerūpestingumo ženklų. Tali pratarė:

— Aš muziejuje. Atšaukta vakarinė paskaita. Deja, turiu baisių naujienų. Dega garažas, o jame ir daktaro Nevilio automobilis. Ten yra ir kūnas. Kažkas buvo sudegintas. Baisu galvoti, bet manau, kad tai daktaras Nevilis. Paskambinau gaisrininkams, apie viską pranešiau poniai Karolinai.

Šį kartą tyla truko ilgiau. Tali paklausė:

— Muriele, ar tu dar klausaisi? Ar girdėjai?

— Taip, girdėjau. Tai siaubinga. Ar tu tikra, kad jis negyvas? Ar negalėjai jo ištraukti? — paklausė Murielė.

Klausimas pasirodė juokingas. Tali pratarė:

— Niekas nebegalėjo jam padėti.

— Ar ten tikrai daktaras Nevilis?

— O kas gi dar galėtų būti jo automobilyje? Bet aš nesu tikra. Nežinau, kas ten buvo. Žinau tik tiek, kad jis miręs. Ar nori atvažiuoti? Pamaniau, jog turėtum apie visa tai žinoti, — atsakė Tali.

— Žinoma, kad atvažiuosiu. Paskutinė išėjau iš muziejaus. Turiu ten būti. Stengsiuosi atvykti kaip galėdama greičiau. Ir nesakyk poniai Karolinai, kad tai daktaras Nevilis, kol tikrai nesužinosime. Juk ten gali būti bet kas. Kam dar apie tai papasakojai?

— Skambinau ponui Markusui, bet neradau namie. Jo žmona jam viską pasakys. Ar turėčiau paskambinti ponui Kalder-Heiliui?

Murielė kalbėjo nekantraudama:

— Ne, palik visa tai poniai Karolinai; kai atvažiuos, pati nuspręs. Nemanau, kad jis galėtų kuo nors padėti. Tiesiog lik ten, kur esi. O, beje, Tali...

— Klausau, Muriele?

— Atleisk, kad šiurkščiai kalbėjau. Kai atvyks gaisrininkai, lik savo trobelėje. Atlėksiu kaip galėdama greičiau.

Tali padėjo ragelį ir nuėjo prie trobelės durų. Per ugnies traškesį ir vėjo švilpesį išgirdo artėjančių ratų keliamą garsą. Ji nubėgo prie namo galo ir su palengvėjimu šūktelėjo. Didžiulė mašina, pasišviesdama į prožektorius panašiais žibintais, artėjo į ją kaip milžiniška, iš pasakų atklydusi pabaisa; savo maurojimu suardžiusi trapią šių vietų ramybę, ji apšvietė namą ir pievelę. Tali pasileido mašinos link, visai be reikalo mojuodama ir rodydama į šokinėjančius ugnies liežuvius. Nuo Tali pečių nukrito didžiulė rūpesčio našta. Pagaliau atvyko pagalba.

2

Kabineto šeštame aukšte plačius langus komisaro padėjėjui Džefriui Harknesui patiko laikyti neuždengtus. Aukštu žemiau dirbančiam Adamui Dalglišui taip pat patiko. Prieš metus jis matydavo

Naujojo Skotland Jardo rekonstrukcijos darbus, o dabar Dalglišo langai žvelgė į švelnesnį, „kaimiškesnį" Sent Džeimso parko peizažą, viliojantį kaip maloni perspektyva, o ne kaip konkretus vaizdas. Dalglišui metų laikus žymėjo besikeičiantis parkas — pumpuruotų medžių pavasaris, ištaigingas vasaros žalumas, traškus rudens geltonis ir auksas, skubantys, apykakles pasistatę praeiviai, besiginantys nuo žiemos šalčio. Vasaros pradžioje staiga atsirasdavo įvairiaspalvėmis drobėmis mirguliuojantys municipaliteto išstatyti krėslai, o ant sužėlusios žolės susėsdavo pusnuogiai londoniškiai ir būdavo panašūs į Sera paveikslus. Vasaros vakarais grįždamas per parką namo, kartais išgirsdavo žalvarinius kariuomenės orkestro garsus, o sykiais sutikdavo į karalienės rengiamus vakarėlius sode pakviestus svečius, besidrovinčius neįprastai puošnių drabužių.

Harkneso langai „nerodė" šios metų laikų įvairovės. Kad ir koks metų laikas būtų, sutemus visa siena pavirsdavo šviesų nutvieksta Londono panorama. Bokštai, tiltai, namai ir gatvės atrodė tarsi nukabinėti brangakmeniais, deimantų ir rubinų puokštėmis ir vėriniais, teikiančiais dar daugiau paslapties tamsiam upės siūlui. Vaizdas būdavo toks nuostabus, kad Harkneso kabinetas atrodydavo visai menkutis, oficialūs baldai, kurių reikalavo jo rangas, — visai prasti, o asmeniniai daiktai — pagyrimo raštai, užsienio policijos pajėgų pažymėjimai ir suvenyrai — panėšėjo į naiviai pretenzingus vaikiškus trofėjus.

Prašymo forma surašytas šaukimas atėjo iš komisaro padėjėjo, tačiau jau tą pačią sekundę vos įėjęs Dalglišas suprato, jog jį pakvietė dėl kažko kita, ne į kasdienį susirinkimą. Kabinete buvo Meinardas Skobis iš specialiojo skyriaus ir dar vienas Dalglišui nepažįstamas kolega, kurio niekas nesivargino jam pristatyti. Be to, prie lango stovėjo Brunas Denholmas iš KŽ5. Dabar jis atsigręžė ir atsistojo šalia Harkneso. Galėjai lengvai perskaityti abiejų vyriškių veidus. Komisaro padėjėjas buvo susierzinęs, Denholmas — atsargus, bet nusiteikęs ryžtingai; jis atrodė kaip žmogus, turintis mažiau prijaučiančiųjų, bet galingesnį ginklą.

Be jokių įžangų Harknesas pratarė:

— Djupeino muziejus, privatus tarpukario metų muziejus, esantis tarp Hampstedo ir Hyto... Gal kartais ką nors apie jį žinai?

— Kartą ten buvau, prieš savaitę.

— Manyčiau, šitai mums padės. Niekada nesu girdėjęs apie tokį muziejų.

— Nedaug kas girdėjo. Jie nesireklamuoja, nors dabar viskas gali pasikeisti. Jie turi naują valdytoją. Viską į savo rankas perėmė Markusas Djupeinas.

Harknesas priėjo prie apskrito stalo.

— Geriau atsisėskime. Tikriausiai užtruksim. Įvykdyta žmogžudystė, tiksliau, įtartinai žuvo žmogus. Gaisrų tyrimo pareigūnas mano, jog tai žmogžudystė. Rakinamame muziejaus garaže, savo jaguare, buvo sudegintas Nevilis Djupeinas. Atrodo, kad jis įpratęs paimti automobilį penktadieniais, šeštą valandą; savaitgaliais jis kur nors važiuoja. Šį penktadienį tikriausiai kažkas jo palaukė, užpylė jam ant galvos benzino ir padegė. Regis, galėjo taip atsitikti. Norėtume, kad imtumeisi šios bylos.

Dalglišas pažvelgė į Denholmą.

— Kadangi jau čia esi, manau, tu suinteresuotas.

— Šiek tiek; norėtume, kad byla būtų išaiškinta kaip įmanoma greičiau. Žinome tik plikus faktus, bet atrodo, jog viskas gana aišku.

— Tai kodėl aš?

Denholmas atsakė:

— Svarbiausia, kad viskas būtų išaiškinta sukėlus minimalų triukšmą. Žmogžudystės visada patraukia visuomenės dėmesį, bet nenorėtume, kad spauda labai smalsautų. Ten turime savo žmogų, Džeimsą Kalder-Heilį, kuris dirba kuratoriumi. Jis yra buvęs Užsienio ir vidaus reikalų ministerijos darbuotojas, Vidurio Rytų specialistas. Moka arabiškai ir vieną ar du dialektus. Prieš ketverius metus dėl sveikatos jis išėjo į pensiją, bet palaiko ryšį su draugais. Taip pat labai svarbu, kad ir jie palaiko su juo ryšį. Kartkartėmis gauname labai naudingos informacijos; to norėtume ir toliau.

— Ar jam mokamas pastovus atlyginimas? — paklausė Dalglišas.

— Būtų netikslu taip sakyti. Tam tikrais periodais jam yra sumokama. Iš tikrųjų jis yra laisvas ir nepriklausomas žmogus, bet naudingas.

— KŽ5 nenorėtų skleisti tokios informacijos, bet mes primyg-

tinai prašėme leidimo, nes turime rimtą motyvą. Savaime suprantama, tikimės, kad niekam apie tai nepasakosi, — įsiterpė Harknesas.

— Jeigu turėsiu vadovauti žmogžudystės tyrimui, privalėsiu viską pasakyti dviem savo detektyvams inspektoriams. Turbūt neprieštarausite Kalder-Heilio suėmimui, jeigu jis nužudė Nevilį Djupeiną? — atsakė Dalglišas.

— Manau, išsiaiškinsi, kad jis visai švarus. Jis turi alibi, — nusišypsojo Denholmas.

Įdomu, ar tikrai, pagalvojo Dalglišas. KŽ5 darbuojasi nepriekaištingai. Pirmoji jų reakcija išgirdus apie žmogžudystę — mėginimas susisiekti su Kalder-Heiliu. Jeigu atsiras alibi, jis galės būti eliminuotas, ir visi bus patenkinti. Bet tai, kad čia įsivėlusi Karinė žvalgyba, visą reikalą komplikuoja. Oficialiai jie gali laikytis pozicijos likti nuošaly; neoficialiai stebės kiekvieną jo žingsnį.

— O kaip ketinate išsisukti kalbėdami su vietiniu poskyriu? Atrodytų, jog tai paprasčiausia nauja byla. Vargu ar žūtis įtartinomis aplinkybėmis pateisintų kreipimąsi į Specialiųjų tyrimų tarnybą. Tikriausiai jie norės sužinoti, kodėl taip yra, — paklausė jis.

Harknesui visa tai neatrodė keblu.

— Visa tai bus galima sutvarkyti. Tikriausiai pasakysime, kad vienas iš Djupeino pacientų kažkada buvo labai žymi asmenybė, todėl norime, kad ši žmogžudystė būtų tiriama nekeliant labai didelio sąmyšio. Negalime visko iškloti tiesiai šviesiai. Svarbiausia — išnarplioti šią bylą. Gaisrininkai vis dar įvykio vietoje, taip pat ir Markusas Djupeinas su savo seserimi. Manyčiau, niekas negalėtų tau sukliudyti pradėti dirbti tiesiog tuoj pat?

Dabar jis turėjo paskambinti Emai. Grįžęs į savo kabinetą, pasijuto apimtas juodžiausios nevilties, beveik tokios gilios, kokia apimdavo vaikystėje; iš šios nevilties kilo prietaringas įsitikinimas, kad pikta lemtis nuo jo nusigręžė nutarusi, jog jis nevertas laimės. Devintai valandai jis buvo užsakęs kampinį staliuką restorane „Gebenė". Jie būtų pasivaišinę vėlyva vakariene, o paskui susitarę, kaip drauge praleisti savaitgalį. Buvo skrupulingai apgalvojęs visą grafiką. Susirinkimas Jarde tikrai galėjo užsitęsti iki septintos; tad užsisakyti vakarienę anksčiau — tikra nelaimė. Buvo susitarta, jog jis paskambins Emai į jos draugės Klaros butą Putnyje penkiolika po aštuonių. Dabar jis jau turėtų ruoštis.

Jo sekretorė galėtų atšaukti užsakymą restorane, bet jis niekada jos neprašydavo perduoti net menkiausių su Ema susijusių žinučių; neprašys ir dabar. Kitaip per daug rizikuotų išduoti dalelę labai asmeniško savo paties gyvenimo, kurį norėjo išlaikyti niekieno nepažeistą. Rinkdamas numerį mobiliuoju telefonu svarstė, ar šis skambutis ir bus paskutinis kartas, kai girdės jos balsą. Ši mintis jį baugino. Jeigu ji nuspręs, jog šis paskutinis nesusipratimas yra visa ko galas, jis neabejojo vienu dalyku: paskutinį kartą jie susitiks akis į akį.

Atsiliepė Klara. Vos jam paprašius pakviesti Emą, ji pratarė:

— Kaip suprantu, skambina viščiukas.

— Norėčiau pasikalbėti su Ema. Ar ji yra?

— Ji tvarkosi plaukus. Kiekvieną minutę gali grįžti. Nesivargink ir dar kartą neskambink. Aš jai viską perduosiu.

— Geriau pats perduosiu. Pasakyk jai, kad paskambinsiu vėliau.

Klara atsakė:

— Neturėčiau vargintis. Net neabejoju, kad kažkur tavo dėmesio laukia irstantis lavonas.

Ji kiek patylėjo, o paskui tarstelėjo pleputės tonu:

— Tu galvijas, Adamai Dalglišai.

Jis stengėsi, kad balsas neišduotų sukilusio pykčio, bet numanė, jog pyktis čiaukštelės kaip botago kirtis:

— Gal ir taip, bet būtų geriau, jei visa tai išgirsčiau iš pačios Emos. Ji — pats sau žmogus. Jai nereikia sargų.

Klara atsakė:

— Sudie, vade. Pranešiu Emai, — ir padėjo ragelį.

Dabar gilią neviltį papildė pyktis sau pačiam, o ne Klarai. Jis sugadino visą pokalbį, neprotingai įžeidė moterį, o toji moteris — Emos draugė. Prieš skambindamas dar kartą, nutarė šiek tiek palaukti. Tiek jos, tiek jis pats turės laiko apsvarstyti, ką būtų geriausia pasakyti.

Bet kai paskambino dar kartą, vėl atsiliepė Klara. Ji išklojo:

— Ema nutarė grįžti į Kembridžą. Ji išėjo prieš penkias minutes. Aš jai perdaviau tavo žinutę.

Pokalbis pasibaigė. Eidamas prie spintos pasiimti detektyvo lagaminėlį su reikmenimis, tarsi vėl išgirdo Klaros žodžius. *Net neabejoju, kad kažkur tavo dėmesio laukia irstantis lavonas.*

Bet pirmiausia jis turi parašyti Emai. Jie kaip įmanoma rečiau skambindavo vienas kitam; būtent jis tyliai įtvirtino šią taisyklę, nenorėdamas kalbėtis būdamas toli. Jį per daug erzino, pykdė ir jaudino galimybė klausytis jos balso nematant veido. Jo neapleisdavo nerimas dėl to, kad galbūt paskambino ne laiku, kad galbūt ims kalbėti banalybes. Užrašyti žodžiai ilgiau išlieka, nors kartu geriau įsimena ir parašytos netikslios frazės. Vis dėlto rašomą žodį galima geriau valdyti. Dabar jis parašė trumpai, paprasčiausiai išreiškė apgailestavimą ir nusivylimą, leisdamas jai pačiai nutarti, ar ji norėtų dar kartą pasimatyti ir kur tai galėtų įvykti. Jeigu jai būtų patogiau, jis galėtų atvykti į Kembridžą. Pasirašė paprastai — *Adamas*. Iki šiol jie visada susitikdavo Londone. Būtent ji patirdavo kelionės nepatogumus, o jis nusprendė, kad susitikdama su juo, kaip jai atrodė, abiem įprastoje erdvėje, ji jautėsi mažiau įpareigota ir buvo emociškai saugesnė. Jis kruopščiai užrašė adresą, užklijavo pirmos klasės ženklą ir įsikišo voką kišenėn. Išmes laišką į pašto dėžutę pašte priešais Naująjį Skotland Jardą. Jis jau ėmė skaičiuoti, kiek laiko užtruks, kol galės pradėti laukti atsakymo.

3

Buvo be penkių aštunta, kai detektyvė inspektorė Keitė Miskin ir detektyvas inspektorius Pirsas Tarantas drauge gurkšnojo aludėje ant upės kranto, tarp Sautvorko ir Londono tiltų. Besibaigiant darbo dienai, ši Sautvorko katedros krantinės pusė kaip visada buvo labai judri. Tarp katedros ir aludės plūduriuojantis natūralaus dydžio Dreiko *Golden Hinde* modelis lankytojams jau seniai buvo uždarytas nakčiai, bet saujelė smalsuolių vis dar lėtai suko ratus aplink juodo ąžuolo šonus ir žvelgė į baką, tarsi stebėdamasi, kaip toks mažutis laivelis galėjo atlaikyti šešiolikto amžiaus kelionę aplink pasaulį per audringas jūras.

Ir Keitės, ir Pirso darbo diena buvo įtempta ir nervinga. Specialiųjų tyrimų tarnybai laikinai neturint svarbių užduočių, jie buvo paskirti į kitus skyrius. Ten nesijautė kaip namie, be to, abu juto tylų kolegų pyktį, kuriems vado Dalglišo speciali žmogžudysčių tyrimo

brigada atrodė išskirtinai privilegijuota ir kurie rasdavo subtilių, o kartais ir ganėtinai agresyvių būdų stengdamiesi, kad Keitė ir Pirsas jaustųsi atskirti. Pusę aštuntos triukšmas aludėje įsismarkavo, todėl jie skubiai baigė valgyti žuvį su skrudintomis bulvytėmis ir tik vos vos linktelėję vienas kitam išėjo į beveik tuščią krantinę, išsinešdami ir bokalus. Čia jie dažnai taip stovėdavo, tačiau šįvakar Keitei visa aplink dvelkė keista atsisveikinimo nuotaika, kai jie štai taip tyliai išėjo iš kunkuliuojančio baro į ramų rudens vakarą. Jiems už nugarų šurmuliuojantys balsai atrodė prislopę. Stiprus upės kvapas gožė alaus putų aromatą; jiedu stovėjo žvelgdami į Temzę, kurios tamsus pulsuojantis paviršius virpėjo ir mirgėjo nuo begalės žiburių. Upė buvo nusekusi, likę tik didelio drumzlino potvynio pėdsakai — ant smėlėto žvirgždo nusidriekusi siaura nešvarių putų juosta. Šiaurės vakaruose, pro Kenonstrito geležinkelio tilto bokštus, matėsi Šv. Pauliaus bažnyčios kupolas, dunksantis virš miesto kaip miražas. Po žvirgždą išdidžiai vaikštinėjo žuvėdros; staiga trys iš jų pakilo sušnarėjusios sparnais ir klykdamos nėrė žemyn tiesiai Keitei virš galvos, nusileisdamos ant medinių krantinės turėklų, boluodamos krūtinėlėmis tamsaus upės vandens fone.

Ar tai ir bus paskutinis kartas, kai jiedu kartu geria alų? — svarstė Keitė. Pirsui dar liko trys savaitės tarnybos, o tada jis sužinos, ar galutinai pasiliks specialiajame skyriuje. Būtent to jis visada norėjo ir siekė, bet ji neabejojo, jog Pirso pasiilgs. Kai prieš penkerius metus jis pirmą kartą atvyko į jų skyrių, Keitė suprato, jog tai seksualiai patraukliausias pareigūnas, su kokiu jai kada nors teko dirbti. Toks suvokimas ją nustebino ir nepradžiugino. Tikrai negalėjai pasakyti, kad jis jai atrodė gražus; jis buvo puse colio už ją žemesnis, kaip beždžionės nukarusiomis rankomis ir plačiais gatvės chuligano pečiais, grubių veido bruožų. Gražios formos burna atrodė jausminga, tarsi visada pasirengusi išsakyti kokį nors juokelį. Kiek komišką, kresnoką veidą papildė šiek tiek nulinkę antakiai. Tačiau Keitė pradėjo jį gerbti kaip kolegą ir kaip vyrą ir prisirišti prie ko nors kito jau nepageidavo. Jo seksualumas jau nebetrikdė. Per daug vertino savo darbą ir užsitarnautą padėtį skyriuje, kad jais rizikuotų dėl laikino pasitenkinimo užmegztu slaptu romanu. Šiame skyriuje jokia paslaptis ilgai netverdavo; ji buvo liudininkė daugelio

aukštyn kojom apvirtusių karjerų ir gyvenimų vien dėl to, kad buvo pasirinktas šis lengvas suvedžiotojų kelias. Labiausiai yra pasmerkti tie romanai, kurie gimsta iš geismo, nuobodulio ar dilginančio jaudulio troškimo. Jai nebuvo sunku laikytis nuo Pirso atokiau, jeigu jų nesiejo profesiniai dalykai.

Pirsas saugojo savo emocijas ir privatumą ne menkiau už Keitę. Išdirbusi su juo penkerius metus, apie bendradarbio gyvenimą už skyriaus ribų Keitė žinojo beveik tiek pat, kaip ir tada, kai Pirsas pirmą kartą pas juos atvyko. Ji žinojo, kad vienoje iš siauručių Sičio gatvelių jis turėjo virš parduotuvės įrengtą butą, kad aistringai mėgo vaikštinėti po paslaptingas Mailo kvartalo gatveles, po ten susispietusias bažnyčias ir stebėti istorija turtingą upę. Bet ji niekada nebuvo pakviesta į jo butą, kaip ir pati Keitė niekada jo nekvietė pas save — į šiauriau nuo upės esančius namus maždaug už pusės mylios nuo tos vietos, kur jie yra dabar. Jeigu esi priverstas nuolat susidurti su pačiais baisiausiais dalykais, kokius tik vyrai ir moterys gali padaryti vieni kitiems, jeigu atrodo, jog kartais mirties tvaikas persmelkia visus tavo drabužius, būtinai turi būti tokia vieta, kur tiek fiziškai, tiek psichologiškai galėtum užtrenkti duris viskam ir visiems, išskyrus save patį. Ji įtarė, kad ir jos detektyvas savame bute ant upės kranto Kvinhite jautėsi taip pat. Keitė nežinojo, ar pavydėti, ar gailėtis tokios moters, kuri tartųsi esanti pajėgi įsiveržti į tą privatumą.

Dar trys savaitės, ir Pirso tikriausiai čia nebebus. Seržantas Robinsas jau išėjo, pagaliau sulaukęs seniai žadėto paaukštinimo ir tapęs inspektoriumi. Keitei atrodė, kad draugiškas jų būrelis, galėjęs pasigirti subtilia asmenybių ir bičiuliškų jausmų vienas kitam harmonija, ima irti.

— Pasiilgsiu Robinso, — tarė ji.

— O aš ne. Mane vargino tas slegiantis sąžiningumas. Niekada negalėjau pamiršti, kad jis — pasaulietis pamokslautojas. Tiesą sakant, Robinsas yra per geras.

— Na, taip, tiesą sakant, tokiai įstaigai neturėtų kliudyti sąžinės perteklius.

— Liaukis, Keite! Kiek jau pažįsti nedorų pareigūnų? Mes su jais susitvarkome. Net keista, kodėl žmonės įsivaizduoja, kad policininkai turi būti gerokai dorybingesni nei toji visuomenė, iš kurios jie ateina.

Keitė minutėlę tylėjo, o paskui pratarė:

— Kodėl specialusis skyrius? Jiems nebus lengva tave priimti, turint galvoje tavišką rangą. Pamaniau, jog verčiau jau taikytumeisi į KŽ5. Ar ne dabar tau pasitaikė proga įsilieti į privačių mokyklų puošeivų, o ne į darbščių plebėjų gretas?

— Aš esu policijos pareigūnas. Jeigu kada nors liausiuosi juo buvęs, tai ne dėl KŽ5. Mane galėtų sugundyti KŽ6.

Akimirką jis patylėjo, o paskui pridūrė:

— Tiesą sakant, baigęs Oksfordą, mėginau patekti į Slaptąją tarnybą. Mano vadovas manė, jog tam tikčiau, ir jis surengė įprastą diskretišką pokalbį. Bet vertintojų komisijai pasirodė kitaip.

Buvo labai keista iš Pirso girdėti tokį prisipažinimą; iš per daug nerūpestingai nuskambėjusio jo balso Keitė suprato, ką jam reiškė visa tai pasakyti. Nežiūrėdama į jį, pratarė:

— Jų praradimas — mūsų skyriaus laimėjimas. O dabar gausime Frensį Bentoną-Smitą. Ar tu jį pažįsti?

— Tik šiek tiek. Tau jis patiks. Net per daug gerai atrodantis: tėtis — anglas, mama — indė; iš čia ir visi jo kerai. Mama — pediatrė, tėtis mokytojauja vidurinėje mokykloje. Jis ambicingas. Gudrus, bet aiškiai per daug manieringas. Kiekvienai progai pasitaikius, jis kreipsis į tave „madam“. Pažįstu tokius. Jie pasirenka tokias tarnybas, nes mano, jog išsilavinimo prasme yra visa galva aukštesni ir sublizgės tarp kitų vargo bitelių. Juk žinai tą teoriją — susirask darbą, kur iš pradžių pasirodysi esąs gudresnis už kitus, ir jeigu pasiseks, užlipsi kitiems ant sprando.

— Taip neteisinga. Iš kur apie tai galėtum žinoti? Tokiu būdu apibūdinai pats save. Ar ne todėl pas mus atėjai? Savo išsilavinimu buvai visa galva aukštesnis. Ką pasakytum apie Oksfordo teologijos diplomą?

— Jau aiškinau. Tai buvo lengviausias kelias pakliūti į Oksbridžą. Dabar, žinoma, pereičiau į eilinę valstybinę mokyklą, ir jeigu man pasisektų, vyriausybė priverstų Oksbridžą mane priimti. Vis dėlto, manyčiau, tau neteks ilgai kęsti Bentono. Robinsas ne vienintelis, pavėluotai sulaukęs paaukštinimo. Sklinda gandai, kad po kelių mėnesių tu tapsi vyriausiąja inspektore.

Ji ir pati buvo girdėjusi tokius gandus; o ar ne to norėjo, ar ne

dėl to darbavosi? Ar ne ambicijos ją perkėlė iš užgriozdinto buto septintame aukšte į gerą kvartalą mieste, į butą, kuris kažkada jai atrodė nepasiekiama viršūnė? Skyrius, kuriame ji tarnavo dabar, jau nebebuvo tokios pat policijos pajėgos, kuriose kažkada pradėjo dirbti. Jis pasikeitė, bet pasikeitė ir Anglija, pasikeitė ir visas pasaulis. Ji pati irgi pasikeitė. Po Makfersono pranešimo jos idealizmas sumažėjo, ji tapo ciniškesnė, kalbėdama apie politikos pasaulio machinacijas apdairiau rinkosi žodžius. Jaunoji detektyvė konsteblė Miskin buvo didelė naivuolė, o dabar ji prarado kažką vertingesnio nei naivumas. Tačiau policijos skyrius vis dar galėjo džiaugtis jos ištikimybe, o Adamas Dalglišas — aistringu lojalumu. Ji tarė sau, jog niekas negali likti toks pats. Iš visų kažkada dirbusių Specialių tyrimų būryje greitai tikriausiai liks tik jie dviese; ar ilgai jis dar čia bus?

— Ar šefui kas nors blogai? — paklausė Keitė.

— Ką turi galvoje sakydama „blogai"?

— Tiesiog man pasirodė, kad paskutinius kelis mėnesius jis atrodo labiau prislėgtas nei paprastai.

— O ko čia stebėtis? Jis juk atsakingas ypatingajam įgaliotiniui. Jo turi būti pilna visur. Ant jo pečių gula visa, kas susiję su antiterorizmu, detektyvų mokymo komitetas, nuolatinė mūsų skyriaus netobulo darbo kritika, Barelio byla, santykiai su KŽ5 ir nuolatiniai susirinkimai su didžiaisiais ir protingaisiais; galima sakyti, jis nuolat įsitempęs. Mes visi įsitempę. Jis prie to pripratęs. Tikriausiai jam to reikia.

— Svarsčiau, ar tik toji moteris nevynioja jo aplink pirštą, toji iš Kembridžo. Mergina, kurią buvome sutikę tirdami šv. Anzelmo bylą.

Ji stengėsi kalbėti nerūpestingu balsu, akis buvo įsmeigusi į upę, bet juste juto linksmą Pirso žvilgsnį. Jis tikriausiai nujaučia, jog Keitė paprasčiausiai nenori ištarti jos vardo, — dėl Dievo, bet kodėl? — jog tikrai jo nepamiršo.

— Kalbi apie mūsų gražiąją Emą? Ką turi galvoje sakydama „vynioja aplink pirštą"?

— Oi, Pirsai, tik nesistenk būti toks gudrus! Tu velniškai gerai žinai, ką turiu galvoje.

— Ne, nežinau. Tu gali turėti galvoje bet ką — pradedant jo poezijos kritika ir baigiant atsisakymu gultis su juo į lovą.

— Ar tu manai... kad jie kartu miega?

— Dėl Dievo, Keite! Iš kur galėčiau žinoti? Ar nepagalvojai, kad dėl visko gali apsirikti? Galbūt pats šefas vynioja ją aplink pirštą. Dėl lovos nežinau, bet jeigu tau įdomu, ji neatsisako su juo papietauti. Prieš porą savaičių mačiau juos „Gebenėje".

— Kaip, po galais, tau pavyko gauti stalelį „Gebenėje"?

— Stalelį gavau ne aš, o toji mergina, su kuria buvau. Nusidėjau tiek savo padėčiai, tiek, nors ir gaila, savo pajamoms. Kad ir kaip ten būtų, prie kampinio stalelio pamačiau juos.

— Keistas sutapimas.

— Nelabai keistas. Juk čia Londonas. Anksčiau ar vėliau susitinki visus savo pažįstamus. Štai kodėl seksualinis gyvenimas toks sudėtingas.

— Ar jie tave matė?

— Šefas matė, bet buvau labai taktiškas ir pasirodžiau gerai išauklėtas, nes nesipiršau jiems į draugus nepakviestas; to kvietimo taip ir nesulaukiau. Ji nenuleido nuo šefo akių. Jeigu tave tai nors kiek paguos, pasakysiu, jog bent vienas iš jų tikrai įsimylėjęs.

Keitės šitai neguodė, bet dar prieš jai atsakant suskambo jos mobilusis telefonas. Ji atidžiai klausėsi ir po pusę minutės trukusios pauzės atsakė:

— Taip, sere. Pirsas su manimi. Suprantu. Mes jau važiuojam.

Ji įsidėjo telefoną atgal į kišenę.

— Kaip supratau, skambino bosas.

— Įtariama žmogžudystė. Djupeino muziejuje prie Ispanų kelio savo automobilyje sudegintas žmogus. Šios bylos turime imtis mes. Šefas yra Jarde, jis mūsų lauks muziejuje. Atgabens mums ir lagaminėlius.

— Ačiū Dievui, kad pavalgėme. O kodėl mes? Kuo ši mirtis ypatinga?

— Šefas nepasakė. Ar važiuosime tavo, ar mano automobiliu?

— Maniškis greitesnis, bet tavasis čia pat. Vis dėlto, turint galvoje Londono eismą, šviesoforus ir užblokuotas gatves, greičiau nuvažiuotume dviračiais.

Ji palaukė, kol Pirsas grąžino į aludę tuščius bokalus. Kaip keista, svarstė Keitė. Mirė vienintelis žmogus, o jų skyrius plūksis ištisas dienas, savaites, o gal ir dar daugiau laiko spręsdamas, kaip, kodėl

ir kas. Įvykdyta žmogžudystė, unikalus nusikaltimas. Niekas neskaičiuos, kiek kainuos tyrimas. Bylos neuždarys netgi tuomet, jeigu jie nieko nesuims. Deja, kiekvieną minutę teroristai gali nužudyti tūkstančius. Pirsui sugrįžus ji šito nepasakė. Žinojo, ką jis atsakytų. *Dorotis su teroristais — ne mūsų darbas. Štai kaip.* Ji paskutinį kartą pažvelgė į upę ir nusekė paskui jį automobilin.

4

Šis apsilankymas labai skyrėsi nuo pirmosios jo viešnagės. Įsukęs savąjį jaguarą į keliuką, Dalglišas pagalvojo, jog net pats privažiavimas atrodo erzinamai nepažįstamas. Gatvės žibintų metama blausi šviesa dar labiau išryškino aplink tvyrančią tamsą, o gyvatvorė atrodė tankesnė ir aukštesnė, labiau gožianti keliuką, nei jam atrodė anksčiau. Už nepermatomos krūmokšnių sienos išstypę medeliai tiesė į mėlynai juodą nakties dangų liaunas, pusnuoges šakas. Įveikęs paskutinį posūkį, jis išvydo namą, paslaptingą tarsi miražas. Lauko durys buvo uždarytos, o visi langai atrodė kaip juodi keturkampiai; tik vieninteliame kairiajame pirmo aukšto kambaryje degė šviesa. Toliau važiuoti nebebuvo galima — kelią užtvėrė speciali juosta, prie kurios budėjo uniformuotas policijos pareigūnas. Buvo aišku, kad Dalglišo čia laukiama. Pareigūnui tereikėjo dirstelėti į pro langą parodytą orderį, ir atidavęs pagarbą jis patraukė užtvarą.

Dalglišui nereikėjo jokių nurodymų — jis nujautė, kur įvyko gaisras. Nors dabar tamsos nebeblaškė joks liepsnos liežuvis, kairėje namo pusėje tvyrojo nedidukai aitrių dūmų debesėliai; neapsirikdamas galėjai pasakyti, jog aštriai atsiduoda degintu metalu. Šis dvokas gožė rudeninį smilkstančio medžio kvapą. Bet pirmiausia Dalglišas pasuko dešinėn ir nuvažiavo į automobilių stovėjimo aikštelę, paslėptą už laurų gyvatvorės. Kelionė į Hampstedą buvo ilga ir varginanti, todėl jis nenustebo pamatęs, jog Pirsas, Keitė ir Bentonas-Smitas jau atvykę. Jis pamatė ir kitus aikštelėje paliktus automobilius — BMW, mersedesą 190, roverį ir fordą „Fiesta". Atrodė, kad čia atvyko visi Djupeinai ir mažiausiai vienas muziejaus personalo narys.

Keitė raportavo, o Dalglišas išėmė iš automobilio lagaminėlius ir keturis komplektus apsauginių drabužių. Keitė pasakė:

— Pasirodėme maždaug prieš penkias minutes, sere. Įvykio vietoje yra gaisrininkų pareigūnas ekspertas. Mums atvykus, fotografai jau rengėsi iškeliauti.

— O šeimos nariai?

— Ponas Markusas Djupeinas ir jo sesuo ponia Karolina Djupein yra muziejuje. Gaisrą pastebėjo namų tvarkytoja ponia Talula Klaton. Ji yra savo trobelėje už namo. Su ja yra ir panelė Murielė Godbi, sekretorė-administratorė. Su jomis dar nekalbėjome, tik pasakėme, kad jūs jau važiuojate.

Dalglišas pasisuko į Pirsą.

— Gal galėtum jiems pranešti, kad ateisiu kaip galima greičiau. Pirmiausia pas ponią Klaton, o paskui pas Djupeinus. O dabar būtų gerai, kad kartu su Bentonu-Smitu skubiai apžiūrėtumėte aplinką. Galbūt šios pastangos išties bus bevaisės ir iki ryto negalėsime apieškoti tinkamai, bet bus geriau, jei tai atliksime. Paskui ateikite pas mane į įvykio vietą.

Jiedu su Keite nuėjo į gaisravietę. Du ilgi liepsnos liežuviai laižė tai, kas buvo likę iš garažo; priėjęs arčiau, Dalglišas pamatė ryškiai apšviestą, tarsi specialiai surežisuotą įvykio vietą, lyg būtų rengiamasi filmavimui. Apšviestos žmogžudysčių vietos jam visada keldavo tokias asociacijas; Dalglišui atrodydavo, jog jos iš esmės dirbtinės, tarsi žudikas, sunaikinęs savąją auką, būtų apiplėšęs ir pačią aplinką — pagrobęs visus įprastus objektus, konkrečią vietą siejančius su įprasta realybe. Gaisrininkai su savo mašinomis jau buvo išvykę, žolėje palikę gilias vėžes ir sunkių žarnų ričių įspaustus griovelius.

Gaisrų tyrimo pareigūnas išgirdo juos ateinant. Jis buvo daugiau nei šešių pėdų ūgio, tarsi uoloje iškalto blyškaus veido, su vešlia rudų plaukų kupeta. Vilkėjo mėlyną kombinezoną ir avėjo ilgaaulius botus, o ant kaklo buvo pasikabinęs kaukę. Liepsnojančiais plaukais, kurių raudonio neįstengė užgožti net degėsius lyžčiojančios liepsnos, ir stambiu kaulėtu veidu jis buvo panašus į mitinį sargybinį, rūsčiai žvelgiantį ir stovintį prie vartų į pragarą; kad susidariusi iliuzija virstų dar ryškesnė, tetrūko tviskančio kardo. Iliuzija išnyko

pareigūnui energingu žingsniu priėjus ir triuškinamai paspaudus Dalglišui ranką.

— Viršininkas Dalglišas? Daglas Andersonas, gaisrų tyrimo pareigūnas. Čia Sema Roberts, mano asistentė.

Kaip pasirodė, jo asistentė buvo smulkutė mergina, iš po tamsių plaukų kepurės žvelgianti beveik vaikiškomis mąsliomis akimis. Kiek atokiau stovėjo trys guminiais batais apsiavusios ir baltais kombinezonais apsivilkusios figūros, jau nusismaukusios gobtuvus. Andersonas pratarė:

— Manau, pažįstate Brajeną Klarką ir kitus mūsų tarnybos žmones.

Klarkas kilstelėjo ranką, tarsi patvirtindamas Andersono žodžius, bet nė nekrustelėjo iš vietos. Dalglišas niekada jo nepažinojo tiek, kad galėtų paspausti jam ranką — net ir susiklosčius normalioms aplinkybėms; jis tarsi baiminosi, kad bet koks žmogiškas kontaktas nenutrintų paliktų nusikaltimo pėdsakų. Dalglišas svarstė, ar su Klarku pietaujantys svečiai turi atiduoti pažymėtus savo kavos puodelius kaip įkalčius, ar nuo jų puodelių būna nuimami pirštų atspaudai. Klarkas žinojo, kad žmogžudystės vietos nevalia naršyti, kol jos neapžiūri tyrimui vadovaujantis pareigūnas ir neužfiksuoja fotografai, bet dabar jis nė nemėgino slėpti, jog nekantrauja pradėti darbą. Du mažiau įsitempę jo kolegos stovėjo jam už nugaros; jie buvo panašūs į apeiginiais drabužiais apsirengusius kažkokio ezoterinio ritualo dalyvius, laukiančius, kol galės suvaidinti savo vaidmenį.

Apsisiautę baltais apsiaustais ir pirštinėti Dalglišas su Keite pasuko garažo link. Tai, kas iš garažo liko, stūksojo apie dvidešimt jardų nuo muziejaus sienos. Stogo beveik nebebuvo, bet trys sienos tebestovėjo, o pravirų durų, kaip atrodė, liepsna tarsi nė nepalietė. Anksčiau garažą juosė jaunuolynas ir liauni medžiai, bet dabar iš jų teliko dantytos pajuodusių nuodėgulių keteros. Už aštuonių jardų nuo garažo stovėjo kiek mažesnė pašiūrė, kur dešinėje durų pusėje buvo įrengtas vandens čiaupas. Keista, bet pašiūrė tik vietomis atrodė paliesta liepsnos.

Dalglišas ir Keitė minutėlei stabtelėjo garažo tarpduryje ir ėmė lėtai apžiūrinėti nusikaltimo vietą. Čia nebeliko jokių šešėlių,

visi daiktai itin aiškiai buvo matyti, spalvos išblukintos liepsnų, tik ilgas automobilio kapotas, visai nepaliestas ugnies, švietė skaisčiai raudonai, tarsi ką tik nudažytas. Liepsnos šokinėjo aukštyn, kabindamos susiraukšlėjusį plastiko stogą, todėl dabar pro pajuodusius ir aprūkusius stogo kraštus Dalglišas regėjo mirgančių žvaigždžių sklidiną nakties dangų. Dalglišui iš kairės, maždaug už keturių pėdų nuo jaguaro vairuotojo sėdynės, tamsavo kvadratinis langas pajuodusiu ir įskilusiu stiklu. Garažas buvo mažas, tikriausiai perdirbtas iš medinės pašiūrės, žemai nuleistu stogu; iš abiejų automobilio šonų tebuvo maždaug po keturias pėdas, o tarp automobilio kapoto ir dvigubų durų — ne daugiau kaip pėda. Durys Dalglišui iš dešinės žiojėjo plačiai atlapotos; kairiosios durys, iš automobilio vairuotojo sėdynės pusės, atrodė taip, tarsi kas nors būtų mėginęs jas uždaryti. Ant kairiųjų durų, tiek viršuje, tiek ir apačioje, buvo įtaisyti skląsčiai, o prie dešiniųjų užraktas. Dalglišas pastebėjo, kad raktas paliktas savo vietoje. Dalglišo kairėje buvo lempos jungiklis; jis atkreipė dėmesį, kad elektros lemputė išsukta iš lizdo. Kampe tarp pusiau pravertų durų ir sienos ant šono gulėjo visai nepaliestas ugnies penkių litrų talpos benzino bakelis. Užsukamo dangtelio nebuvo.

Daglas Andersonas stovėjo kiek atokiau nuo pusiau pravirų automobilio durelių; jis buvo budrus ir tylus kaip vairuotojas, kviečiantis juos sėstis į mašiną. Kartu su Keite Dalglišas priėjo prie kūno. Kūnas buvo atšlijęs į vairuotojo sėdynę, šiek tiek pakrypęs dešinėn; tai, kas liko iš kairiosios rankos, buvo prispausta prie šono, bet dešinioji buvo atmesta, taip ir sustingusi tarsi savotiška protesto parodija. Pro pusiau praviras dureles Dalglišas išvydo alkūnės kaulą ir kelis apdegusius lopinėlius drabužių, besilaikančių prie raumenų likučių. Visa, kas tik yra galvoje, buvo sunykę; ugnis jį buvo apėmusi visą nuo kelių aukštyn. Į Dalglišą buvo atsuktas apgruzdęs veidas be jokių bruožų, ir visa galva, juoda kaip apanglėjęs degtukas, atrodė nenatūraliai maža. Burna iškreipta keistos grimasos, tarsi šaipytųsi iš groteskiškai atrodančios galvos. Žmogišką lavono kilmę liudijo tik apanglėjusiame kūne baltai švytintys dantys ir nedidelis lopinėlis įskilusios kaukolės. Iš automobilio sklido apdegusio kūno ir susvilusių drabužių kvapas, taip pat menkiau juntamas, bet vis dėlto su niekuo nesupainiojamas benzino tvaikas.

Dalglišas pažvelgė į Keitę. Nutviekstas ryškių šviesų jos veidas atrodė žalsvas; jame atsispindėjo pastangos išlikti tvirtai. Prisiminė, kaip kartą Keitė pasisakė labai bijanti ugnies. Dalglišas neprisiminė, kodėl ir kada ji taip sakė, bet šis faktas jam buvo įstrigęs atmintin kaip ir visos kitos ganėtinai retos jos išpažintys. Visa sudėtinga savo esybe jis seniai jautė jai simpatiją; šiltus jausmus gimdė ir bendra jų patirtis. Jis gerbė Keitę už policijos pareigūnės profesines savybes, už drąsų pasiryžimą, padėjusį jai užkopti ten, kur ji yra dabar; jautė jai pusiau tėviškus jausmus ir trokško, kad ji visada jaustųsi saugiai, kad jai visada sektųsi; be to, Keitė traukė jį kaip moteris. Tačiau šis potraukis niekada neturėjo seksualinio atspalvio. Jis nelengvai įsimylėdavo ir buvo absoliučiai tikras dėl savo — jo manymu, taip pat ir Keitės — nepajudinamos nuostatos susilaikyti nuo seksualinių santykių su kolegėmis. Žvelgdamas į „kietą" jos išraišką, Dalglišas pajuto norą ją apsaugoti. Sekundėlę svarstė ieškodamas priežasčių, kurios leistų jam nusiųsti Keitę pas Pirsą, bet garsiai to nepasakė. Keitė buvo per daug protinga, kad nesuprastų tam tikrų išsisukinėjimų; taip pat ir Pirsas. Dalglišas nenorėjo jos žeminti, juo labiau vyriškos lyties kolegos akivaizdoje. Instinktyviai žengė artėliau Keitės, ir jos petys trumpam palietė jo ranką. Jis pajuto, kaip merginos kūnas atsitiesė. Keitei bus viskas gerai.

— Kada atvyko ugniagesiai? — paklausė Dalglišas.

— Šeštą keturiasdešimt penkios jie jau buvo čia. Automobilyje pamatę kūną, paskambino policijos žmogžudysčių tyrimo konsultantui. Tikriausiai jūs jį pažįstate, sere; tai Čarlis Ansvortas. Yra bendradarbiavęs ir su mūsų skyriumi. Jis atliko preliminarią apžiūrą ir pareiškė, jog ši žūtis kelia įtarimų, todėl paskambino į mūsų skyrių. Kaip žinote, mes budime dvidešimt keturias valandas per parą; aš čia atvykau septintą dvidešimt aštuonios. Nutarėme iškart pradėti tyrimą. Laidotojai pasirūpins kūnu, kai tik baigsite. Morgą jau perspėjau. Preliminariai apžiūrėjome ir automobilį, bet jį reikės nugabenti Lambetui. Gali būti likusių pirštų atspaudų.

Dalglišas mintimis nuklydo į paskutinę Šv. Anzelmo koledžo bylą. Tėvas Sebastianas, stovėdamas štai čia, kur dabar stovi jis, tikriausiai persižegnotų. Jo paties tėvas, tolerantiškasis anglikonų dvasininkas, palenktų galvą kalbėdamas maldą; iš jo lūpų plauktų

amžių nugludinti šventi žodžiai. Tiek vienas, tiek kitas, svarstė Dalglišas, turėtų jaustis laimingi, kad gali reaguoti instinktyviai ir šiems klaikiai apdegusiems palaikams suteikti teisę vadintis žmogaus kūnu. Dalglišas stengėsi gerbti mirtį, tvirtai tikėti, jog šie palaikai, kurie netrukus taps antspauduotu policijos „daiktiniu įrodymu", kurie bus išgabenti, išskrosti ir įvertinti, vis dar yra svarbūs, svarbesni už sudegusį jaguaro karkasą ar mirusių medžių stagarus.

Dalglišas iš pradžių leido kalbėti Andersonui. Vienas kitą jie matė pirmą kartą, bet Dalglišas žinojo, jog šis gaisrų tyrimo pareigūnas, aiškindamasis mirtis ugnyje, turi daugiau nei dvidešimties metų patirtį. Tai jis, o ne Dalglišas, šiuo momentu galėjo profesionaliausiai viską įvertinti.

— Ką galėtumėte pasakyti? — paklausė Dalglišas.

— Liepsnos židinys nekelia jokių abejonių, sere. Pirmiausia degė galva ir kūno viršus. Liepsnos, kaip matote, labiausiai buvo apėmusios vidurinę automobilio dalį. Ugnis pačiupo minkštą automobilio viršų, kuris buvo pakeltas, o paskui pašoko aukščiau ir uždegė banguotą plastikinį garažo stogą. Tikriausiai nuo karščio trūkę lango stiklai atvėrė kelią šviežiam orui, taip pat ir ugniai. Štai kodėl liepsna apėmė ir medžius. Neišdužus stiklui, ugnis tikriausiai būtų priblėsusi taip niekam ir nepastebėjus, na, turiu galvoje žmones Hyte ar keliaujančius Ispanų keliu. Žinoma, grįžusi ponia Klaton neišvengiamai viską pamatytų, nesvarbu, ar garažas būtų liepsnojęs atvira liepsna, ar ne.

— O kokia gaisro priežastis?

— Beveik neabejotinai benzinas. Aišku, netrukus mes viską kuo puikiausiai patikrinsime. Imame drabužių ir vairuotojo sėdynės pavyzdžius; mūsų prietaisas — TVA 1000 — iškart parodys, ar yra angliavandenilio. Bet, žinoma, mano minėtas prietaisas nėra koks nors ypatingas. Norint gauti patikimus duomenis, reikia dujų chromatografijos, o tai, kaip žinote, truks apie savaitę. Bet vargu ar ji būtina. Vos įėjęs į garažą pajutau nuo jo kelnių ir nuo apdegusios sėdynės sklindantį benzino kvapą.

— Tikriausiai čia ir yra tasai benzino bakelis. Bet kur dangtelis? — paklausė Dalglišas.

— Čia, sere. Mes jo nelietėme.

Andersonas juos nusivedė iki garažo galo. Dangtelis gulėjo toli kampe.

— Nelaimingas atsitikimas, savižudybė ar žmogžudystė? Ar jau susidarėte kokią nors pirminę nuomonę? — vėl paklausė Dalglišas.

— Tai nebuvo nelaimingas atsitikimas; šią versiją galite atmesti. Taip pat nemanau, jog tai savižudybė. Spręsdamas iš savo patirties galiu pasakyti, kad savižudžiai, nusprendę pasinaudoti benzinu, paprastai nenusviedžia bakelio. Bakelį randame daugiausia per pėdą nuo automobilio. Jeigu jis apsipylė pats, o paskui nusviedė bakelį, kodėl prie bakelio nėra ir dangtelio, kodėl dangtelis nenumestas ant automobilio grindų? Man atrodo, dangtelį nusuko kažkas, stovėjęs kairiajame garažo kampe. Dangtelis negalėjo nusiridenti į patį garažo galą. Betonas yra nepriekaištingai lygus, bet grindys šiek tiek nuožulnios, lengvai kylančios nuo galinės sienos iki durų. Manyčiau, pakilimas ne didesnis nei keturi coliai, taigi dangtelis, jeigu jis apskritai riedėjo, turėjo būti arčiau bakelio.

— O žudikas, jeigu toks apskritai buvo, turėjo stovėti tamsoje. Čia nėra elektros lemputės, — įsiterpė Keitė.

Andersonas tęsė:

— Jeigu lemputė perdega, paprastai tikimės, jog ji vis tiek bus savo vietoje. Kažkas ją išsuko. Žinoma, šitai galėjo būti padaryta neturint jokių blogų kėslų; galbūt lemputę išsuko ponia Klaton ar pats Djupeinas. Bet paprastai, kai lemputė perdega, ją paliekame lizde, kol neatsinešame naujos, kurią ketiname įsukti. Beje, dar ir saugos diržas... Pats diržas sudegęs, bet diržo spaustukas likęs. Jis buvo užsisegęs saugos diržą. Tirdamas savižudybės atvejus, niekada nebuvau su tuo susidūręs.

— Jeigu jis pabijojo, kad paskutinę minutę gali persigalvoti, galbūt pats ir prisisegė saugos diržą, — suabejojo Keitė.

— Vis dėlto vargiai. Kokia belieka galimybė persigalvoti, kai galva apipilta benzinu, o rankose — uždiebtas degtukas?

Tada prabilo Dalglišas:

— Vadinasi, šiuo metu bendras vaizdas štai toks. Žudikas išsuka lemputę, atsistoja tamsiame garažo kampe, atsuka benzino bakelio dangtelį ir laukia, rankose ar kišenėje pasiruošęs degtukus.

Turėdamas suskubti pasinaudoti tiek bakeliu, tiek degtukais, jis tikriausiai pagalvojo, jog bus patogiau, jei dangtelį numes. Jis, savaime suprantama, nebūtų rizikavęs įsikišti dangtelį kišenėn. Turėjo žinoti, kad būtina suktis labai greitai, jei nori išsmukti nepačiuptas liepsnos. Auka — mūsų manymu, tai Nevilis Djupeinas — atsirakina spyną ir atidaro garažo duris. Jis žino, kur ieškoti lemputės jungiklio. Kai šviesa neužsižiebia, jis arba pamato, arba pajaučia, jog lemputės nėra. Jam nė nereikia šviesos, nes iki automobilio — vos keli žingsniai. Įlipa ir užsisega saugos diržą. Šiek tiek keista. Jam tereikėjo išvažiuoti iš garažo, o paskui turėjo išlipti ir uždaryti duris. Užsisegti saugos diržą galėjo tik instinktyviai. Tada iš šešėlių išnyra užpuolikas. Manau, tai turėjo būti koks nors jo pažįstamas, kas nors, ko jis neišsigando. Djupeinas praveria dureles norėdamas pasikalbėti ir iškart yra apipilamas benzinu. Užpuolikas jau pasiruošęs degtukus, užžiebia vieną ir meta į Djupeiną, o paskui kuo skubiausiai išlekia. Jis neketina bėgti aplink automobilį; greitis šią akimirką — viskas. Kaip matome, jam pasisekė pasprukti nenukentėjusiam. Taigi jis priveria automobilio dureles, kad turėtų vietos praeiti. Galbūt rasime pirštų atspaudus, bet vargiai. Žudikas, jeigu toks apskritai buvo, tikriausiai mūvėjo pirštines. Kairiosios garažo durys privertos. Tikriausiai jis norėjo uždaryti abejas duris, kad nesimatytų liepsnos, o paskui nusprendė negaišti laiko. Jam reikėjo ištrūkti pro vartus.

— Durys atrodo sunkios. Moteriai tikriausiai būtų sunku greitai jas priverti, — pratarė Keitė.

— Ar tada, kai pastebėjo gaisrą, ponia Klaton buvo viena? — paklausė Dalglišas.

— Taip, sere, ji grįžo namo iš vakarinės paskaitos. Nesu tikra, ką ji čia veikia, bet manau, jog prižiūri eksponatus, valo nuo jų dulkes ir taip toliau. Gyvena trobelėje, atgręžtoje į lygumą, į pietus nuo pagrindinio pastato. Iš savosios trobelės ji iškart paskambino gaisrininkams, o paskui susisiekė su Markusu Djupeinu ir jo seserimi Karolina Djupein. Taip pat paskambino sekretorei administratorei panelei Murielei Godbi. Ji gyvena netoliese, todėl atkako čia pirmoji. Paskui atvyko ponia Djupein, o neilgai trukus atvažiavo ir jos brolis. Mes jiems neleidome artintis prie garažo. Djupeinai nekantrauja

norėdami su jumis susitikti ir tvirtina niekur nevažiuosią, kol nebus išgabentas jų brolio kūnas. Na, jeigu tai iš tikrųjų jų brolio kūnas.

— Ar yra kokių nors įrodymų, jog gali būti kitaip?

— Nėra. Kelnių kišenėje radome raktus. Bagažinėje yra kelioninis krepšys, bet daugiau nieko, kas galėtų patvirtinti identifikaciją. Aišku, dar yra jo kelnės. Ties keliais jos nesudegusios. Bet aš sunkiai galėjau...

— Viskas aišku. Geras detektyvas palauktų skrodimo rezultatų, bet rimtoms abejonėms pagrindo neturime.

Iš tamsos į apšviestą plotą išniro Pirsas ir Bentonas-Smitas. Pirsas pasakė:

— Aplinkui nieko nėra. Jokių įtartinų daiktų ar įrankių. Sodo pašiūrėje radome tik žoliapjovę, dviratį ir įprastus daržininko padargus. Jokios benzino talpos. Djupeinai pasirodė maždaug prieš penkias minutes. Jie jau nekantrauja.

Suprantama, pagalvojo Dalglišas. Vis dėlto Nevilis Djupeinas buvo jų brolis. Jis pasakė:

— Paaiškinkite jiems, jog pirmiausia turiu pasikalbėti su ponia Klaton. Pas juos ateisiu kaip įmanoma greičiau. Jūs su Bentonu-Smitu darbuokitės čia. Mudu su Keite būsime trobelėje.

5

Vos atvykęs gaisrininkų brigados pareigūnas patarė Tali palaukti trobelėje, bet tai buvo greičiau įsakymas, o ne prašymas. Ji suprato, kad iš jos pageidaujama nesimaišyti, be to, ir pati visai netroško sukiotis apie garažą. Kita vertus, Tali buvo per daug neramu sėdėti tarp keturių sienų, todėl išėjo į lauką, apsuko apie namą iš galo, perkirto automobilių stovėjimo aikštelę ir atsidūrė keliuke, kuriuo ėmė žingsniuoti pirmyn ir atgal, klausydamasi pasigirstančio automobilio burzgimo.

Pirmoji atvyko Murielė. Ji užtruko ilgiau, nei Tali tikėjosi. Kai Murielė pastatė „Fiestą", Tali ėmė pilti visą istoriją. Murielė tylėdama klausėsi, o paskui tvirtai pratarė:

— Nėra jokios prasmės laukti lauke, Tali. Ugniagesiai nenorės,

kad jiems maišytumėmės. Ponas Markusas ir ponia Karolina atvyks kaip galėdami greičiau. Geriau palaukime trobelėje.

— Tą patį sakė ir pareigūnas, bet man reikėjo išeiti į lauką, — atsakė Tali.

Automobilių stovėjimo aikštelės šviesoje Murielė atidžiai pažvelgė į Tali.

— O dabar jau esu aš. Geriau eitum į trobelę. Ponas Markusas ir ponia Karolina žinos, kur mus rasti.

Taigi jiedvi nuėjo į trobelę. Tali įsitaisė savo kėdėje, o Murielė atsisėdo priešais. Abi sėdėjo tylėdamos; atrodė, kad tylos troško ir viena, ir kita. Tali nė neįsivaizdavo, kaip ilgai jos taip prasėdėjo. Tylą nutraukė ant takelio pasigirdę žingsniai. Murielė pirmoji pašoko nuo kėdės ir akimirksniu atsidūrė prie lauko durų. Tali išgirdo prislopintus balsus, o paskui grįžo Murielė; jai įkandin atsekė ponas Markusas. Kelias sekundes Tali žvelgė į jį niekaip negalėdama patikėti. Ji pamanė: *Kaip jis paseno.* Jo veidas beveik pelenų spalvos, o ant išsišovusių skruostikaulių buvo matyti sutrūkinėjusių kapiliarų raizginiai, panašūs į grėsmingus randus. Burnos ir skruostų raumenys buvo taip įsitempę, jog visas veidas atrodė tarsi paralyžiuotas. Tali nustebo, kai jam prakalbus balsas pasirodė beveik nepasikeitęs. Jis mostelėjo atsisakydamas Tali pasiūlytos kėdės ir labai ramiai stovėjo visą laiką, kol ji dar kartą pasakojo savąją istoriją. Tylėdamas jis išklausė viską iki galo. Norėdama surasti kokį nors, kad ir nelabai tinkamą, būdą užuojautai išreikšti, Tali pasiūlė jam kavos. Markusas atsisakė taip trumpai kažką tarstelėjęs, jog Tali suabejojo, ar jis iš tikrųjų siūlymą išgirdo.

— Kaip supratau, Naujojo Skotland Jardo pareigūnas jau pakeliui pas mus. Palauksiu jo muziejuje. Mano sesuo jau ten. Ji pas jus ateis vėliau, — pasakė jis. Dar nepriėjęs prie durų, atsigręžė ir paklausė: — Ar jums viskas gerai, Tali?

— Taip, ačiū, pone Markusai. Viskas gerai. — Jos balsas užlūžo, ir ji pratarė: — Man labai gaila, man labai labai gaila.

Jis linktelėjo, tarsi norėtų kažką pasakyti, o paskui išėjo. Po kelių minučių suskambėjo durų skambutis. Murielė suskubo atidaryti. Ji grįžo viena ir paaiškino, jog buvo užsukęs policijos pareigūnas ir norėjo pasiteirauti, ar joms viskas gerai; jis taip pat pasakė, kad viršininkas Dalglišas stengsis pas jas ateiti kaip įmanoma greičiau.

Dabar, likusi viena su Muriele, Tali vėl įsitaisė kėdėje prie židinio. Lauko ir prieangio durys buvo uždarytos, todėl koridoriuje jautėsi tik nežymus degėsių kvapas; sėdėdama svetainėje prie židinio, Tali beveik neįstengė įsivaizduoti, kad už trobelės sienų kas nors pasikeitė. Žaliais lapais išmargintos naktinės užuolaidos buvo užtrauktos. Murielė buvo padidinusi dujinę liepsnelę, ir net katinas Tomas paslaptingai grįžo vidun ir išsitiesė ant kilimėlio. Tali žinojo, jog lauke dabar aidi vyrų balsai, šlapią žolę trypia auliniais batais apautos kojos, ir vis dar šmėkščioja liepsnų liežuviai, bet čia, už namo, buvo ramu. Ji pasijuto esanti dėkinga Murielei už tai, kad atėjo, už ramų, autoritetingą valdingumą, už beveik bičiulišką, nevertinančią tylą.

Dabar stodamasi Murielė pratarė:

— Tu nevakarieniavai; ir aš be vakarienės. Mums reikia pavalgyti. Tu pasėdėk, o aš viskuo pasirūpinsiu. Ar turi kiaušinių?

— Šaldytuve turiu dar nepradarytą dėžutę. Kiaušiniai laisvėje auginamų vištų, bet nesu tikra, ar jos buvo natūraliai lesintos, — atsakė Tali.

— Laisvėje auginamų vištų kiaušiniai tiks. Ne, nesistok. Manau, rasiu, ko noriu.

Kaip keista, mąstė Tali, tokiu metu pajusti palengvėjimą prisiminus, kad jos virtuvėlė švari, kad šįryt ji pakabino švarią pašluostę, kad kiaušiniai švieži. Pasijuto apimta begalinio dvasios nuovargio, neturinčio nieko bendra su fiziniu. Atsilošusi kėdėje prie židinio, ji ėmė žvilgsniu klaidžioti po svetainę, mintimis perbėgdama kiekvieną daiktelį, tarsi norėtų save patikinti, kad niekas nepasikeitė, kad šis pasaulis jai vis dar pažįstamas. Iš virtuvės sklindantys neįkyrūs garsai skambėjo guodžiamai ir beveik maloniai; ji užsimerkė ir įsiklausė. Atrodo, Murielė užtruko ilgokai; galiausiai pasirodė nešina pirmuoju iš dviejų padėklų, ir svetainėje pasklido kiaušinių ir sviestu apteptų skrebučių aromatas. Jos susėdo prie stalo viena priešais kitą. Plakta kiaušinienė buvo nuostabi — puri, šilta ir paskaninta pipirais. Į abi lėkšteles buvo įdėta po petražolės šakelę. Tali svarstė, iš kur tos petražolės atsirado, bet paskui prisiminė, jog vos prieš dieną į puodelį pamerkė kuokštelį prieskonių.

Murielė buvo užplikiusi arbatos.

— Pamaniau, kad prie plaktos kiaušinienės labiau tiks arbata nei kava, bet jei labiau norėtum kavos, galiu užplikyti, — tarė ji.

— Ne, ačiū, Muriele. Viskas labai gerai. Tu labai maloni, — atsakė Tali.

Ji išties buvo labai maloni. Kol nepradėjo valgyti, Tali net nesuprato, jog buvo labai išalkusi. Plakta kiaušinienė ir karšta arbata ją atgaivino. Tali užliejo guodžiantis tikrumo jausmas — ji yra muziejaus dalis, o ne vien švara ir tvarka besirūpinanti namų tvarkytoja, turinti būti dėkinga už suteiktą pastogę; ji yra mažos atsidavusios žmonių grupelės narė, viena iš tų, kuriems Djupeino muziejus atrodo neatskiriamas nuo gyvenimo. Bet kaip mažai ji apie kitus žino... Kas būtų galėjęs pagalvoti, kad Murielės draugija jai pasirodys tokia reikalinga ir raminanti? Ji ir įsivaizdavo, kad Murielė yra veikli ir rami, bet jos gerumas Tali nustebino. Derėtų pasakyti, kad vos atvykusi Murielė pirmiausiai ėmė priekaištauti, kodėl pašiūrė, kurioje laikomas benzinas, nebuvo užrakinta. Tai ji ne kartą buvo sakiusi Rajenui. Vis dėlto Murielė beveik iškart liovėsi bambėjusi ir pradėjo įdėmiai klausytis Tali pasakojimo, o paskui viską paėmė į savo rankas.

Dabar ji pasakė:

— Tikriausiai nenorėsi šįvakar čia pasilikti viena. Ar turi kokių nors giminaičių ar draugų, pas kuriuos galėtum nuvažiuoti?

Iki šiol Tali nebuvo pagalvojusi, jog visiems išsiskirsčius turės likti viena, bet dabar tokios perspektyvos kėlė nerimą. Jeigu ji paskambintų į Besingstoką, Dženiferė ir Rodžeris visai apsidžiaugtų galėdami atvykti į Londoną ir ją pasiimti. Ir šis vizitas būtų nepaprastas. Bent jau šį kartą Tali vizitas gerokai pagyvintų viso kvartalėlio gyvenimą, sukeltų daugybę jaudinančių šnekų ir suteiktų galimybę paspėlioti. Žinoma, jai teks paskambinti Dženiferei ir Rodžeriui; geriau paskambinti anksčiau nei vėliau. Jiems nepakaks perskaityti apie šią mirtį laikraščiuose. Vis dėlto šį reikalą galima atidėti rytojui. Dabar Tali buvo per daug pavargusi, kad įstengtų atsakinėti į jų klausimus ir prielaidas. Tik dėl vieno dalyko ji neabejojo: ji nenorėjo išeiti iš trobelės. Ją ėmė kone prietaringa baimė: atrodė, jog išėjusi ji nebegalės čia sugrįžti.

— Liksiu čia, Muriele, viskas gerai. Aš pripratusi būti viena. Čia visada jaučiausi saugi, — atsakė Tali.

— Gali būti, bet šis vakaras — visai kas kita. Tu patyrei didžiulį šoką. Ponia Karolina tikrai nesutiks, kad liktum čia viena. Ji tikriausiai tau pasiūlys važiuoti kartu su ja, į koledžą.

Šitas variantas, svarstė Tali, beveik toks pat niekam tikęs kaip ir kelionė į Besingstoką. Jos mintis užplūdo garsiai netariami prieštaravimai. Tali naktiniai marškiniai ir chalatas buvo nepriekaištingai švarūs ir tinkami nešioti, bet seni; kaip tokie drabužiai atrodys ponios Karolinos bute pas ponią Svotling? O kaip su pusryčiais? Ar ji turėtų pusryčiauti ponios Karolinos bute, ar mokyklos valgomajame? Pasirinkusi pirmąjį variantą, ji jaustųsi sutrikusi. Ką, po galais, jos galėtų viena kitai pasakyti? Kita vertus, jai atrodė, jog taip pat negalėtų normaliai jaustis apsupta triukšmingų ir smalsių paauglių. Palyginti su siaubu, tykančiu už trobelės sienų, toks nerimas atrodė vaikiškas ir visai menkas, bet Tali nepajėgė šio nerimo atsikratyti.

Po pauzės Murielė pratarė:

— Jeigu norėtum, šįvakar galėčiau pas tave pasilikti. Ilgai netruksiu grįžti namo pasiimti reikalingų daiktų ir dantų šepetėlio. Pasikviesčiau tave į savo namus, bet, manau, mieliau liktum čia.

Atrodė, kad visi Tali pojūčiai buvo labai paaštrėję. Ji pagalvojo: *O tu mieliau sutinki likti čia, nei mane kviestis pas save.* Toks pasiūlymas turėtų padaryti įspūdį poniai Karolinai ir kartu palengvintų Tali padėtį. Vis dėlto Tali jautėsi jai dėkinga. Ji pasakė:

— Jeigu visa tai pernelyg nesujauks tavo planų, labai apsidžiaugsiu, jeigu šįvakar liksi su manimi, Muriele.

Dėkui Dievui, pagalvojo Tali, *kad atliekama lova visada tvarkingai paklota, nors ir nesitikint jokių svečių. Kol Murielės nebus, į lovą įdėsiu butelį su karštu vandeniu, be to, nuo šalia lovos stovinčio stalelio nuimsiu vazonėlį su Afrikos žibuoklėmis ir padėsiu keletą knygų. Galiu padaryti taip, kad jai būtų patogu. Rytoj kūną išveš, ir galėsiu nusiraminti.*

Jos toliau valgė tylėdamos, paskui Murielė pratarė:

— Reikėtų sukaupti visas jėgas, iki atvyks policija. Turime pasirengti jų klausimams. Manyčiau, kalbėti su policija derėtų labai atsargiai. Juk nenorime, kad jie susidarytų klaidingą įspūdį.

— Ką turi galvoje sakydama „atsargiai", Muriele? Mes tik papasakosime jiems tiesą.

— Žinoma, mes jiems papasakosime tiesą. Norėjau pasakyti, kad nederėtų kalbėti tokių dalykų, kurie iš tikrųjų yra ne mūsų reikalas, na, pavyzdžiui, ką nors apie jų šeimą, apie tą pokalbį, įvykusį po savininkų susirinkimo. Neturėtume jiems pasakoti, kad daktaras Nevilis norėjo uždaryti muziejų. Jeigu jiems reikės tai sužinoti, ponas Markusas pats papasakos. Juk iš tikrųjų tai ne mūsų reikalas.

— Aš ir nesirengiau jiems apie tai pasakoti, — sunerimusi pasakė Tali.

— Ir aš nesirengiau. Svarbu, kad jie nesusidarytų klaidingo įspūdžio.

Tali išsigando.

— Muriele, bet juk tai nelaimingas atsitikimas, bent jau taip turėtų būti. Tu nenori pasakyti, kad policija pamanys, jog su šiuo reikalu kaip nors susiję jo šeimos nariai? Jie negalėtų tuo patikėti. Juk tai absurdas. Taip nedora!

— Aišku, kad taip, bet už tokių dalykų policija kaip tik ir gali užkliūti. Aš tik noriu pasakyti, kad turime būti atsargios. Aišku, jie tavęs paklaus apie tą automobilininką. Galėsi jiems parodyti sugadintą dviratį. Tai bus konkretus įrodymas.

— Koks įrodymas, Muriele? Ar tu mėgini pasakyti, jog jie pamanys, neva aš meluoju, kad nieko panašaus nenutiko?

— Galbūt taip toli jie ir nenuklys, bet jiems reikės kokių nors įrodymų. Policija niekuo netiki. Jie išmokyti taip mąstyti. Tali, ar esi absoliučiai tikra, kad jo nepažinai?

Tali sutriko. Ji nenorėjo kalbėti apie šį incidentą; tik jau ne dabar ir ne su Muriele. Ji pasakė:

— Aš jo nepažinau, bet kai apie tai galvoju dabar, jaučiu, jog tikriausiai kada nors anksčiau esu jį mačiusi. Negaliu prisiminti, nei kada, nei kur, na, galiu pasakyti tik tiek, kad mačiau ne muziejuje. Jeigu jis būtų ten lankęsis nuolat, prisiminčiau. Galbūt kur nors regėjau jo nuotrauką, gal laikraštyje, gal per televiziją. O gal jis tik panašus į kokį nors gerai žinomą žmogų. Galiu kalbėti tik apie tam tikras nuojautas. Bet visa tai negali kuo nors rimtai padėti.

— Na, aišku, jeigu nežinai, vadinasi, nežinai. Bet jiems reikės pamėginti jį susekti. Gaila, kad neįsiminei automobilio numerio.

— Viskas vyko taip greitai, Muriele. Jis nuvažiavo beveik iškart,

kai tik aš atsistojau. Nepagalvojau, kad galėčiau įsidėmėti numerį, bet juk ir neturėjau įsidėmėti, tiesa? Tai buvo tik nelaimingas atsitikimas, nebuvau sužeista. Tada dar nieko nežinojau apie daktarą Nevilį.

Jos išgirdo beldimą į laukujes duris. Tali nespėjus atsistoti, pakilo Murielė. Ji grįžo su dviem paskui ją sekančiais žmonėmis — aukštu tamsiaplaukiu vyriškiu ir policininke, kuri jau anksčiau buvo atėjusi su jomis pasikalbėti.

— Čia viršininkas Dalglišas ir vėl pas mus sugrįžusi detektyvė inspektorė Miskin, — tarė Murielė.

Tada ji atsigręžė į viršininką.

— Gal jūs ir inspektorė neatsisakytumėte kavos? Galėtume pasiūlyti ir arbatos. Ilgai neužtruktume.

Ji pradėjo dėlioti į krūvelę ant stalo buvusias lėkšteles ir puodelius.

— Kava būtų išties puiku, — pasakė viršininkas Dalglišas.

Murielė linktelėjo ir, netarusi nė žodžio, išnešė apkrautą padėklą. Tali pagalvojo: *Dabar ji gailisi savo pasiūlymo. Ji mieliau liktų čia ir pasiklausytų, ką kalbėsiu.* Tali svarstė, ar tikrai viršininkas sutiko išgerti kavos tik dėl to, kad norėjo pasikalbėti su ja viena. Jis atsisėdo už stalo, ant kėdės priešais Tali, o panelė Miskin įsitaisė prie ugnies. Netikėtai katinas Tomas liuoktelėjo jai ant kelių. Jis retai kada taip elgdavosi, bet visada tik su tais svečiais, kurie nemėgo kačių. Panelė Miskin neleido Tomui elgtis kaip tinkamam. Švelniai, bet ryžtingai ji nuleido Tomą ant kilimėlio.

Tali pažvelgė į viršininką. Žmonių veidus ji skirstė į išlietus ir nutašytus. Jo veidas buvo nutašytas. Tai buvo gražus, autoritetingos išraiškos veidas su tamsiomis akimis, labai geraširdiškai žvelgiančiomis į jos akis. Vyriškio balsas buvo malonus, o žmonių balsai jai visada atrodė reikšmingi. Tada ji prisiminė Murielės žodžius. *Policija niekuo netiki, jie išmokyti taip mąstyti.*

— Jūs patyrėte siaubingą šoką, ponia Klaton. Kaip manote, ar galėtumėte dabar atsakyti į keletą klausimų? Visada labai gerai kaip įmanoma greičiau sužinoti faktus, bet jeigu jūs norėtumėte kiek palaukti, galėtume ateiti rytoj anksti ryte, — pratarė jis.

— Ne, prašau. Verčiau papasakosiu dabar. Man viskas gerai. Nenoriu laukti visą naktį.

— Gal malonėtumėte tiksliai papasakoti, kas nutiko nuo muziejaus uždarymo šįvakar iki dabar? Neskubėkite. Pasistenkite prisiminti kiekvieną smulkmeną, net ir tokią, kuri jums atrodo visai nesvarbi.

Tali papasakojo savąją istoriją. Stebėdama jo žvilgsnį ji suprato, jog pasakoja sklandžiai ir aiškiai. Ji nesąmoningai troško jo pritarimo. Panelė Miskin išsitraukė bloknotą ir tarsi nepastebimai viską užsirašinėjo, bet pažvelgusi į ją Tali pamatė, kad inspektorės akys taip pat įsmeigtos į ją. Nė vienas iš jų Tali pasakojant jos nepertraukė.

Galiausiai viršininkas Dalglišas pasakė:

— Minėjote jausmą, jog jus partrenkusio automobilio vairuotojo veidas pasirodė šiek tiek pažįstamas. Ar manote, kad galėtumėte prisiminti, kas jis ar kur jį matėte?

— Nemanau. Jeigu iš tikrųjų kada nors anksčiau jį būčiau mačiusi, tikriausiai iškart prisiminčiau. Gal ir neprisiminčiau jo vardo, bet žinočiau, kur jį mačiau. Tas jausmas nebuvo toks konkretus. Aš tikrai buvau labai neužtikrinta. Tiesiog susidariau įspūdį, jog jis ganėtinai gerai žinomas, jog galbūt kažkur mačiau jo nuotrauką. Bet, savaime suprantama, gali būti ir taip, kad jis man panašus į kažką, ką anksčiau esu mačiusi — į televizijos aktorių, sportininką ar rašytoją, na, į kažką tokį. Man labai gaila, kad daugiau niekuo negaliu padėti.

— Jūs padėjote, ponia Klaton, labai padėjote. Mes paprašysime jūsų rytoj ateiti į Jardą jums patogiu laiku, peržiūrėti keletą nuotraukų ir galbūt pakalbėti su vienu iš mūsų dailininkų. Kartu su juo jums galbūt pavyktų atkurti panašumą. Jeigu tik įmanoma, būtinai turime surasti tą vairuotoją.

Pasirodė Murielė su kava. Ji užplikė šviežiai maltas pupeles, todėl po visą trobelę pasklido kavos aromatas. Panelė Miskin priėjo prie stalo, ir jie vaišinosi kartu. Tada, paprašyta viršininko Dalglišo, savąją istoriją papasakojo Murielė.

Iš muziejaus ji išėjusi penkiolika po penkių. Muziejus uždaromas penktą; paprastai visus savo darbus ji baigianti iki pusės šeštos, bet penktadieniais stengiasi išeiti šiek tiek anksčiau. Ji su ponia Klaton patikrinusios, ar visi muziejaus lankytojai išėję. Pavėžėjusi muziejaus darbuotoją savanorę ponią Striklend iki Hampstedo metro

stoties, o paskui nuvažiavusi namo į Pietų Finčlį. Namus pasiekusi maždaug penktą keturiasdešimt penkios. Neįsiminusi tikslaus laiko, kada Tali jai skambino į mobilųjį telefoną, bet mananti, jog tada galėjo būti šešios keturiasdešimt. Ji iškart grįžusi į muziejų.

Tada įsiterpė inspektorė Miskin. Ji pasakė:

— Atrodo, jog gaisras buvo sukeltas padegus benziną. Ar benzinas buvo laikomas patalpoje? Jeigu taip, tai kokioje?

Murielė pažvelgė į Tali.

— Benzinas buvo skirtas žoliapjovei. Aš nesu atsakinga už sodą, bet žinau, kad benzino turime. Manau, visi tai žinojo. Aš pasakiau Rajenui Arčeriui, vaikinui, prižiūrinčiam sodą, kad pašiūrę reikia rakinti. Sodo ir daržo įrankiai brangūs, — paaiškino Murielė.

— Bet, kaip jūs abi žinote, pašiūrė niekada nebuvo rakinama?

— Ne, — sutiko Tali. — Duryse net spynos nėra.

— Ar kuri nors iš jūsų galėtų prisiminti, kada paskutinį kartą matė bakelį?

Jos ir vėl susižvalgė. Murielė pratarė:

— Jau kuris laikas nebuvau pašiūrėje. Nė neprisimenu, kada paskutinį kartą buvau ten užsukusi.

— Bet jūs kalbėjotės su sodininku, kad pašiūrę reikėtų laikyti užrakintą? Kada toks pokalbis įvyko?

— Iškart, kai buvo pristatytas benzinas. Benzino atvežė ponia Faradėj, sode dirbanti savanorė. Manyčiau, jog tai nutiko rugsėjo vidury, bet ji tikriausiai galės pasakyti tikslią datą.

— Ačiū. Man reikėtų visų muziejaus darbuotojų pavardžių ir adresų, taip pat ir savanorių. Ar jūs esate už šiuos duomenis atsakinga, panele Godbi?

Murielė vos vos paraudo. Ji atsakė:

— Žinoma. Šįvakar pavardes jums pateiksiu. Jeigu ketinate eiti į muziejų pasikalbėti su ponu ir ponia Djupeinais, galėčiau prisidėti.

— Jums eiti nebūtina. Pavardes gausiu iš pono Djupeino. Ar kuri nors iš jūsų žino garažo, kuriame būdavo tvarkomas daktaro Djupeino jaguaras, pavadinimą? — tarė viršininkas.

Dabar atsiliepė Tali:

— Automobilį prižiūrėjo ponas Stenas Karteris, dirbantis Dankano garaže Haigeite. Kartais, kai jis parvarydavo sutvarkytą automobilį, susitikdavome; mes pasišnekučiuodavome.

Tai buvo paskutinis klausimas. Abu policijos pareigūnai atsistojo. Dalglišas ištiesė ranką Tali. Jis pasakė:

— Dėkoju, ponia Klaton. Jūs mums labai padėjote. Vienas iš mano darbuotojų rytoj jus susiras. Ar jūs čia būsite? Nemanau, kad jums bus malonu šįvakar pasilikti trobelėje.

Tada prabilo Murielė. Ji šaltai pratarė:

— Sutikau pernakvoti pas ponią Klaton. Savaime suprantama, ponia Djupein nė nesapnuotų, kad ji galėtų čia pasilikti viena. Pirmadienį darbe būsiu kaip paprastai, devintą, nors numanau, kad ponas ir ponia Djupeinai norės uždaryti muziejų ir nedirbti bent jau tol, kol įvyks laidotuvės. Žinoma, jeigu jums manęs prireiktų rytoj, galėčiau atvykti.

Viršininkas Dalglišas pasakė:

— Nemanau, jog bus būtina. Paprašysime, kad muziejus lankytojams būtų uždarytas, kad niekas nevaikščiotų ir po apylinkes, na, bent jau artimiausias tris ar keturias dienas. Čia atvyks konstebliai, kurie saugos kiemą, kol nebus išgabentas kūnas ir automobilis. Vyliausi, jog visa tai bus galima padaryti dar šįvakar, bet atrodo, kad teks palaukti iki rytojaus aušros. Dar apie tą automobilininką, kurį matė ponia Klaton... ar jo apibūdinimas jums ką nors sako?

— Nieko. Jis man pasirodė panašus į tipišką muziejaus lankytoją, o ne į kokį nors specifinį tipažą, kurį galėčiau išskirti. Gaila, kad Tali neįsidėmėjo automobilio numerio. Keisčiausia yra tai, ką jis pasakė. Nežinau, viršininke, ar lankėtės Žmogžudysčių kambaryje, kai buvote pas mus atėjęs su ponu Ekroidu, bet ten eksponuojama viena byla — mirtis padegus, — atsakė Murielė.

— Taip, žinau apie Rouzio bylą. Taip pat prisimenu, ką Rouzis pasakė.

Atrodė, jog jis laukia, kol kuri nors iš jų jo mintį pratęs. Tali nukreipė akis nuo jo ir pažvelgė į inspektorę Miskin. Nė vieno išraiška nieko neišdavė. Ji pratrūko:

— Bet juk čia ne tas pat! Pas mus nutiko nelaimingas atsitikimas.

Ir dabar nė vienas iš jų neprakalbo. Tada prabilo Murielė:

— Rouzio byla nebuvo nelaimingas atsitikimas, tiesa?

Niekas nieko neatsakė. Išraudusi Murielė vedžiojo akimis nuo viršininko prie inspektorės Miskin, tarsi desperatiškai prašytųsi patikinama.

— Kol kas dar per anksti tvirtai pasakyti, kodėl žuvo daktaras Djupeinas. Šiuo metu mums žinoma tik tai, kaip jis žuvo. Mačiau, ponia Klaton, jūsų lauko durys su velkėmis, o langai — su skląsčiais. Nemanau, kad čia jums grėstų koks nors pavojus, bet būtų išmintinga prieš einant miegoti įsitikinti, kad viskas kruopščiai užrakinta. Ir niekam neatidarykite durų sutemus, — ramiai pratarė Dalglišas.

— Niekada neatidarau. Kai muziejus uždaromas, nė vienas iš mano pažįstamų čia neatvyksta nepaskambinęs. Bet čia aš niekada nejaučiu jokios baimės. Ir po šio vakaro jausiuosi gerai, — atsakė Tali.

Po minutėlės, dar kartą padėkoję už kavą, policininkai susiruošė eiti. Prieš pasišalindama inspektorė Miskin abiem ponioms padavė kortelę su telefono numeriu. Jei kuri nors iš jų ką nors prisimintų, turėtų iškart skambinti. Kaip visada mandagi Murielė palydėjo juos iki durų.

Viena sėdėdama prie stalo, Tali įsižiūrėjo į du tuščius kavos puodelius, tarsi šie kasdieniai daiktai turėtų ypatingų galių įtikinti, kad jos pasaulis nesubyrėjo į šipulius.

6

Apklausti abiejų Djupeinų Dalglišas pasikvietė Pirsą, o Keitę su Bentonu-Smitu paliko bendrauti su gaisrų tyrimo pareigūnu ir, jeigu prireiks, dar kartelį pasišnekėti su Tali Klaton ir Muriele Godbi. Priėjęs prie namo, jis nustebo, kad dabar durys praviros. Iš koridoriaus skverbėsi siauras šviesos pluoštelis, kuris apšvietė priešais namą suaugusius krūmokšnius ir sukūrė pavasario iliuziją. Ant žvyru nubarstyto tako kaip brangakmeniai žibėjo mažučiai žvirgždo rutuliukai. Prieš įeidami Dalglišas ir Pirsas spustelėjo durų skambutį. Praviros durys galėjo būti suprastos kaip atsargus kvietimas vidun, bet Dalglišas net neabejojo, jog spėlioti reikėtų saikingai. Jie įžengė į platų vestibiulį. Tuščias ir visai tylus vestibiulis panėšėjo į didžiulę

sceną, parengtą kokiai nors šiuolaikinei dramai. Dalglišas tarėsi įsivaizduojąs pro pirmojo aukšto duris išeinančius išsirikiavusius dramos personažus ir sukančius centrinių laiptų link, kad autoritetingai užimtų savo vietas.

Vos tik ant marmurinių grindų pasigirdo jų žingsniai, paveikslų galerijos tarpduryje pasirodė Markusas ir Karolina Djupeinai. Pasitraukusi į šalį, Karolina Djupein mostelėjo jiems kviesdama užeiti. Kelios sekundės buvo paskirtos susipažinti; Dalglišas suprato, jog jis ir Pirsas buvo taip pat nuodugniai tyrinėjami, kaip ir patys Djupeinai. Karolina Djupein Dalglišui iškart paliko stulbinantį įspūdį. Ji buvo aukšta kaip ir jos brolis, — jie abu turėjo būti kiek aukštesni nei šešių pėdų, — plačiapetė ir ilgomis galūnėmis. Ji mūvėjo kelnėmis ir vilkėjo priderintu tvido švarkeliu, po kuriuo buvo matyti megztukas aukštu kaklu. Žodžiai „graži“ ar „miela“ jai visai netiko, bet pati jos kūno struktūra atrodė patraukli — žvilgsnį traukė išsišovę skruostikauliai ir aiški, bet kartu subtili smakro linija. Jos tamsūs, lengvai sidabru pamarginti plaukai buvo trumpai kirpti, sušukuoti stambiomis bangomis ir nubraukti nuo veido. Toks stilius atrodė ganėtinai laisvas, bet, kaip numanė Dalglišas, galėjo būti sukurtas tik brangioje kirpykloje. Tamsios jos akys pasitiko jo žvilgsnį ir nenukrypo į šalį apie penkias sekundes; Karolinos Djupein žvilgsnis pasirodė provokuojantis ir spekuliatyvus. Nepasakytum, kad šis žvilgsnis buvo labai nedraugiškas, bet Dalglišas numanė, jog įsigijo potencialų priešininką.

Jos brolis į ją buvo panašus tik kiek labiau pilkomis sruogomis, išmargintais tamsiais plaukais ir atsikišusiais skruostikauliais. Jo veidas buvo lygus, o tamsios akys žvelgė susimąsčiusio žmogaus, dirbančio įtemptą protinį, griežtai kontroliuojamą darbą, žvilgsniu. Suklysti jis galėjo nebent spręsdamas, tik ne dėl impulsyvumo ar lengvabūdiškumo. Tokio žmogaus įsitikinimu, procedūros turėtų būti taikomos viskam; mirčiai — taip pat. Metaforiškai kalbant, jis ir dabar paprašytų atnešti segtuvą, kuriame imtų ieškoti precedento, mintyse apsvarstydamas tinkamą atsaką. Veide nesimatė seseriai būdingo slepiamo antagonizmo, bet jo gilesnės nei sesers akys atrodė atsargios. Jos taip pat buvo sunerimusios. Galbūt jo žvilgsnis ir atspindėjo susidūrimą su nenumatytu atveju, kuriam joks prece-

dentas padėti negali. Beveik keturiasdešimt metų jis saugojo savo, užsienio reikalų, ministrą. Ką, svarstė Dalglišas, jis panorės apginti dabar?

Brolis su seserimi atsisėdo į du fotelius, sustatytus iš abiejų židinio pusių, pačiame kambario gale. Tarp fotelių stovėjo staliukas, o ant jo — padėklas su kavinuku, ąsotėliu pienui ir dviem puodeliais. Taip pat ant stalo stovėjo dvi stiklinaitės, dvi taurės vynui, butelis vyno ir butelis viskio. Atrodė panaudotos tik taurės vynui. Kitiems buvo galima atsisėsti tik ant oda mušto suolo kambario viduryje. Vargu ar ten sėdint būtų patogu uždavinėti klausimus ir klausytis atsakymų, todėl nei Dalglišas, nei Pirsas prie suolo nesiartino.

Markusas Djupeinas apsižvalgė po galeriją, tarsi tik dabar supratęs, jog kažko trūksta.

— Kabinete yra kelios sulankstomos kėdės. Eisiu jų paieškoti, — tarė jis ir atsigręžė į Pirsą: — Galbūt man padėsit.

Tai buvo greičiau įsakymas, o ne prašymas.

Jiedu laukė tylėdami, o Karolina Djupein priėjo prie Nešo paveikslo ir, kaip atrodė, ėmė jį tyrinėti. Po kelių sekundžių nešini kėdėmis grįžo jos brolis su Pirsu; Markusas ėmė daryti tvarką — atsargiai pastatė kėdes priešais abu fotelius, į kuriuos su seserimi vėl susėdo. Nė nereikėtų komentuoti kontrasto tarp malonaus odinių fotelių komforto ir kietų sulankstomų kėdžių skersinių „patogumo".

Markusas Djupeinas paklausė:

— Tai ne pirmasis jūsų apsilankymas muziejuje, tiesa? Ar tik jūs čia neviešėjote prieš savaitę? Man apie tai buvo užsiminęs Džeimsas Kalder-Heilis.

— Taip, lankiausi čia praėjusį penktadienį kartu su Konradu Ekroidu, — atsakė Dalglišas.

— Tuokart jūsų vizitas buvo malonesnis. Atleiskite, kad apie tai, kas jums turėtų atrodyti tiktai kaip oficialus vizitas, kalbu su čia netinkamu socialiniu atspalviu. Suprantama, ir mes jūsų vizitą turėtume vertinti kaip oficialų.

Dalglišas ištarė įprastus užuojautos žodžius. Kad ir kaip atsargiai pasakyti, jam pačiam tie žodžiai nuskambėjo banaliai ir šiek tiek įžūliai, tarsi jis kėsintųsi pažeisti tam tikrą emocinę būseną po jų brolio žūties. Karolina Djupein suraukė kaktą. Galbūt šios įžanginės

mandagumo formulės ją papiktino kaip nenuoširdžios, kaip tuščias laiko gaišinimas. Dalglišas jos nekaltino.

— Suprantu, kad turite daug darbo, viršininke, bet mes jūsų laukėme ilgiau nei valandą, — pasakė ji.

— Deja, manau, jog tai tik vienas iš daugelio jūsų laukiančių nepatogumų. Turėjau pasikalbėti su ponia Klaton. Ji pirmoji pastebėjo gaisrą. Ar jūs abu galėsite atsakyti į klausimus dabar? Jeigu ne, atvyktume rytoj, — atsakė Dalglišas.

— Nė neabejoju, kad rytoj jūs irgi atvyksite, bet, dėl Dievo, greičiau baikime tas įžangas. Aš taip ir maniau, jog tikriausiai esate trobelėje. Kaip laikosi Tali Klaton? — paklausė Karolina.

— Kaip ir tikėjomės, ji patyrė šoką ir yra labai prislėgta, bet mėgina tvardytis. Su ja yra panelė Godbi.

— Net neabejoju, jog Godbi jai verda arbatą. Specifinės angliškos priemonės prieš bet kokias negandas. Mes, kaip matote, gelbėjomės stipresniais gėrimais. Aš jums nieko nesiūlysiu, viršininke. Žinome formalumus. Manau, nėra jokių abejonių, kad automobilyje mūsų brolio kūnas?

Dalglišas atsakė:

— Žinoma, turės būti atlikta oficiali identifikacija; jeigu prireiks, mums padės dantų ir DNR tyrimai. Vis dėlto nemanau, kad iškiltų kokių nors abejonių. Man labai gaila. — Jis nutilo, o paskui tęsė: — Ar yra dar kokių nors antros eilės ar artimesnių giminaičių, išskyrus judu?

Dabar atsakė Markusas Djupeinas. Kalbėdamas jis sugebėjo taip save kontroliuoti, tarsi kreiptųsi į savo sekretorę.

— Jis turi netekėjusią dukrą. Sarą. Ji gyvena Kilburne. Nežinau tikslaus adreso, bet mano žmona žino. Įsirašiusi jos adresą į kalėdinių sveikinimų sąrašą. Atvykęs čia, paskambinau žmonai; dabar ji važiuoja į Kilburną pranešti apie nelaimę. Tikiuosi, susitikusi su Sara, ji man paskambins.

— Man prireiks viso panelės Djupein vardo ir pavardės, taip pat ir adreso. Šįvakar tikriausiai jos netrukdysime. Jūsų žmona turbūt sutiks mums padėti? — paklausė Dalglišas.

Dabar ir Markuso Djupeino kakta vos vos krustelėjo, bet jis atsakė ramiu balsu:

— Mes niekada artimai nebendravome, bet, savaime suprantama, padarysime viską, ką tik galėsime. Manau, mano žmona pasisiūlys likti pas ją nakvoti, jeigu tik Sara to panorės, o gal, žinoma, apsispręs vykti pas mus. Jeigu ne, mudu su seserimi rytoj iš ryto patys pas ją nuvažiuosime.

Karolina Djupein nekantraudama krustelėjo ir trumpai pasakė:

— Bet juk mes mažai ką galėtume jai papasakoti, tiesa? Mes ir patys nedaug ką tiksliai žinome. Be abejo, ji norės sužinoti vieną dalyką — kaip jos tėvas mirė. Ir mes patys norėtume tai išgirsti.

Trumpas Markuso Djupeino žvilgsnis, mestas į seserį, galėjo reikšti įspėjimą. Jis pratarė:

— Manyčiau, dar per anksti pateikti kokius nors konkrečius atsakymus, bet galbūt ką nors mums papasakotumėte? Pavyzdžiui, kaip prasidėjo gaisras, ar tai buvo nelaimingas atsitikimas?

— Gaisras prasidėjo automobilyje. Ant automobilyje sėdėjusiojo galvos buvo užpilta benzino, o paskui padegta. Taigi tai tikrai ne nelaimingas atsitikimas.

Apie ketvirtį minutės buvo tylu, paskui prakalbo Karolina Djupein.

— Vadinasi, tuo galime būti tikri. Jūs sakote, kad ugnis kilo padegus.

— Taip, šią žūtį traktuojame kaip įtarimą keliančią mirtį.

Ir vėl įsiviešpatavo tyla. Žmogžudystė... šis sunkus, kompromisų nepripažįstantis, niekieno neištartas žodis tvyrojo ore. Dabar reikėjo paklausti dar vieną klausimą, kuris, švelniai tariant, bus nelaukiamas, o gal net ir labai skausmingas. Kai kuriems pareigūnams atrodo parankiau visus klausimus atidėti kitai dienai, bet tokia praktika Dalglišo netenkino. Pirmosios valandos po įtartinos mirties yra lemtingos, bet jo anksčiau pasakyti žodžiai — „Ar galėsite atsakyti į kelis klausimus?“ — nebuvo vien tik formalumas. Šiuo momentu — ir Dalglišui visa tai pasirodė įdomu — būtent Djupeinai galėjo kontroliuoti apklausą.

Dabar jis pasakė:

— Šį klausimą sunku pateikti ir sunku į jį atsakyti. Ar jūsų brolio gyvenime buvo kas nors, kas būtų galėję paskatinti jo norą nutraukti gyvenimą?

Tikriausiai jie jau buvo pasirengę tokiam klausimui; kad ir kaip ten būtų, abu jo laukė apie valandą. Bet jų reakcija Dalglišą nustebino. Ir vėl kurį laiką buvo tylu, galbūt net per ilgai, kad atrodytų natūraliai, ir Dalglišas susidarė sąmoningai kontroliuojamo atsargumo įspūdį; abu Djupeinai apdairiai stengėsi nežiūrėti vienas kitam į akis. Dalglišas įtarė, jog jie ne tik nesusitarė, ką atsakys, bet nė nenusprendė, kuris pirmasis prabils. Prakalbo Markusas.

— Mano brolis nebuvo iš tų, kurie dalijasi savo bėdomis su kitais, na, tik jau ne su šeimos nariais. Bet jis niekada nesuteikė jokio preteksto manyti, kad galėtų mąstyti apie savižudybę. Jeigu šį klausimą būtumėte pateikęs prieš savaitę, galbūt dar tvirčiau būčiau galėjęs pasakyti, kad tokios prielaidos absurdiškos. Dabar jau negaliu būti toks tikras. Kai susitikome paskutinį kartą trečiadienį savininkų susirinkime, jis atrodė labiau prislėgtas nei paprastai. Kaip ir mes visi, jis buvo sunerimęs; jį neramino muziejaus ateitis. Jis nebuvo įsitikinęs, ar turime pakankamai resursų tolesniam sėkmingam muziejaus darbui; jis pats griežtai laikėsi nuomonės, jog muziejų reikia uždaryti. Vis dėlto atrodė, kad negali klausytis argumentų ar dalyvauti diskusijoje pateikdamas racionalias pastabas. Susirinkimo metu paskambino kažkas iš ligoninės ir pranešė, kad nusižudė vieno jo paciento žmona. Ši žinia jį neabejotinai paveikė, ir netrukus po to jis išėjo iš susirinkimo. Niekada anksčiau nebuvau jo tokio matęs. Nenoriu pasakyti, kad jis buvo apsisprendęs nusižudyti; ši mintis man vis dar atrodo absurdiška. Aš tik noriu pasakyti, kad jis išties labai sielvartavo, o gal jį neramino dar kas nors, ko mes nežinome.

Dalglišas pažvelgė į Karoliną Djupein. Tuomet ji prabilo:

— Iki savininkų susirinkimo kelias savaites jo nemačiau. O per susirinkimą tikrai atrodė susikrimtęs ir sutrikęs, bet abejoju, ar jis nerimavo dėl muziejaus. Muziejumi jis absoliučiai nesidomėjo, o mudu su broliu kitko iš jo nė nesitikėjome. Mes surengėme tik pirmą susirinkimą, kuriame turėjome aptarti preliminarius dalykus. Įgaliojimas yra vienprasmiškas, bet sudėtingas, todėl reikia išsiaiškinti daugelį dalykų. Nė neabejoju, kad galiausiai Nevilis būtų nusileidęs. Ir jam nebuvo svetimas didžiavimasis savo šeima. Jeigu jis išties sielvartavo, — manau, kad sielvartavo, — viską galima suversti jo darbui. Jis per daug ir per stipriai viską išgyvendavo, jau daugelį

metų jis persidirbdavo. Nedaug ką žinojau apie jo gyvenimą, bet šitai tikrai žinojau. Mes abu žinojome.

Markusui nespėjus prasižioti, vėl skubiai prakalbo Karolina:

— Galbūt pratęstume kada nors vėliau? Mes abu patyrėme šoką, jaučiamės pavargę, todėl mums nesiseka blaiviai mąstyti. Pasilikome čia todėl, kad norėjome pamatyti, kaip išgabenamas Nevilio kūnas, bet, kaip matau, šįvakar to neįvyks.

— Šitai įvyks kaip įmanoma anksčiau rytoj ryte. Deja, šįvakar to negalėsime padaryti, — atsakė Dalglišas.

Atrodė, Karolina Djupein pamiršo ką tik išsakytą norą baigti interviu. Nekantraudama vėl prakalbo:

— Jeigu tai žmogžudystė, vadinasi, iškart randate pirmąjį įtariamąjį. Tali Klaton jums tikriausiai papasakojo apie automobilininką, kuris taip greitai važiavo keliu, kad ją partrenkė. Net neabejoju, jog jums svarbiau surasti jį, nei apklausti mus.

— Jeigu tik bus įmanoma, jis bus surastas. Ponia Klaton pasakė, kad, jos manymu, yra mačiusi jį ir anksčiau, tik negali prisiminti nei kada, nei kur. Manau, ji pati jums papasakojo, kaip trumpai jį tematė. Tai buvo aukštas, puikios išvaizdos žmogus gražiais plaukais, turintis ypač malonų balsą. Jis vairavo didelį juodą automobilį. Ar šis trumpas apibūdinimas jums nieko neprimena? — paklausė Dalglišas.

— Manyčiau, taip būtų galima apibūdinti bent šimtą tūkstančių Didžiosios Britanijos vyrų. Ar jūs rimtai tikitės, kad mes pasakysime jo vardą? — tarė Karolina.

Dalglišas labai stengėsi tvardytis.

— Pamaniau, galbūt ką nors pažįstate, galbūt turite kokį nors draugą ar žinote šiaip kokį nuolatinį muziejaus lankytoją, kurį gal prisiminėte klausydamasi ponios Klaton pasakojimo.

Karolina Djupein neatsakė. Prakalbo jos brolis:

— Atleiskite mano seseriai, jei jums atrodo, kad ji niekuo nepadeda. Mes abu siekiame bendradarbiauti. Tai ne tik mūsų noras, bet ir pareiga. Mūsų brolis žuvo siaubingai, ir mes pageidaujame, kad žudikui, jeigu žudikas yra, būtų įvykdytas teisingumas. Galbūt tolesni klausimai galėtų būti atidėti rytdienai. Ir aš pamėginsiu pamąstyti apie tą paslaptingą automobilininką, bet nemanau, kad

galėsiu padėti. Galbūt jis ir yra nuolatinis muziejaus lankytojas, bet nebūtinai turiu jį pažinoti. O ar negalėtų būti taip, kad jis čia buvo pastatęs automobilį, o pamatęs ugnį išsigando?

— Tokia prielaida visai įmanoma, — sutiko Dalglišas. — Šį pokalbį galėtume atidėti rytojui, bet yra dar vienas dalykas, kurį norėčiau išsiaiškinti. Kada paskutinį kartą matėte savo brolį?

Brolis ir sesuo pažvelgė vienas į kitą. Atsakė Markusas Djupeinas:

— Mačiau jį šįvakar. Norėjau su juo aptarti muziejaus ateitį. Trečiadienio susirinkimas mūsų netenkino, jis buvo negalutinis. Pamaniau, jog bus naudingiau, jei visus reikalus ramiai aptarsime dviese. Žinojau, kad šeštą valandą jis turi būti čia, pasiimti automobilį ir išvažiuoti kaip visada penktadienio vakarą, todėl apie penktą nuvykau į jo butą. Jo butas yra Kensingtono gatvėje; ten neįmanoma pastatyti automobilio, todėl savo mašiną, susiradęs vietelę, palikau Olandų parke, o paskui pėsčias nuėjau parku. Nevilis tebebuvo prislėgtas ir piktas, visai nenusiteikęs aptarinėti muziejaus reikalų. Supratau, kad pasilikęs nieko gera nenuveiksiu, todėl po dešimties minučių išėjau. Norėjau pasivaikščioti ir prablaškyti susierzinimą, bet nerimavau, kad neužrakintų parko vartų. Taigi grįžau prie automobilio Kensingtono bažnyčios gatve ir Olandų parko aveniu. Judėjimas aveniu buvo didelis; vis dėlto penktadienio vakaras. Kai man į namus paskambino Tali Klaton ir pranešė apie gaisrą, žmona negalėjo prisiskambinti į mano mobilųjį telefoną, todėl apie nelaimę sužinojau tik grįžęs namo. Grįžau praėjus kelioms minutėms po Tali skambučio, paskui iškart atvažiavau čia. Mano sesuo jau buvo atvykusi anksčiau.

— Vadinasi, jūs buvote paskutinis mums žinomas žmogus, matęs jūsų brolį gyvą. Ar išeidamas iš jo namų nepajutote, kad jis pavojingai kamuojamas depresijos?

— Ne. Jeigu būčiau pajutęs, aišku, nebūčiau išėjęs.

Dalglišas atsisuko į Karoliną Djupein. Ji pasakė:

— Aš paskutinį kartą Nevilį mačiau trečiadienį savininkų susirinkime. Nuo tada nebuvau su juo susitikusi nei aptarti muziejaus ateities, nei turėdama kokį nors kitą tikslą. Atvirai kalbant, nemanau, kad būčiau galėjusi padaryti ką nors gera. Pamaniau, susirinki-

me jis elgėsi labai keistai, todėl būtų geriau, kad kurį laiką paliktume jį ramybėje. Kaip suprantu, jūs norite sužinoti, ką aš veikiau šįvakar. Tuoj po ketvirtos išėjau iš muziejaus ir nuvažiavau į Oksfordo gatvę. Penktadieniais paprastai einu į *M&S* arba į *Selfridges Food Hall* savaitgaliui nusipirkti maisto, nesvarbu, kur savaitgalį būnu — savo bute Svotling mokykloje ar savo bute čia. Nebuvo lengva susirasti vietą automobiliui, bet man pasisekė, nes užtikau kokį metrą. Kai einu apsipirkti, visada išjungiu mobilųjį telefoną, todėl vėl jį įsijungiau tik grįžusi į mašiną. Manau, jog tada turėjo būti šiek tiek po šeštos, nes negirdėjau per radiją transliuojamų žinių pradžios. Tali paskambino maždaug po pusvalandžio, kai dar buvau Naitsbridže. Iškart grįžau atgal.

Atėjo metas baigti interviu. Dalglišas visai nesunkiai atlaikė prastai slepiamą Karolinos Djupein priešiškumą, bet matė, jog ji su broliu pavargo. Markusas tikrai atrodė beveik visai išsekęs. Vis dėlto jis juos užlaikė dar kelias minutes. Abu patvirtino žiną, kad jų brolis penktadieniais, šeštą valandą, pasiima savo jaguarą, bet nė nenumanė, kur paprastai vyksta, ir niekada to neklausinėjo. Karolina aiškiai leido suprasti, jog, jos manymu, toks klausinėjimas išties būtų neprotingas. Ji nesitikėtų iš Nevilio sulaukti klausimų apie tai, ką ji ketina veikti savaitgalį; kodėl gi ji turėtų jo klausinėti? Jeigu jis gyvena kitokį gyvenimą, sėkmės jam. Ji iškart sutiko žinojusi, kad pašiūrėje yra bakelis su benzinu, nes kai panelė Godbi turėjo sumokėti už tą benziną poniai Faradėj, ji buvusi muziejuje. Markusas Djupeinas sakė, kad dar visai neseniai jis retai lankydavosi muziejuje. Vis dėlto žinojo, kad jie turi benzininę žoliapjovę, todėl numanė, kad kažkur turėtų būti laikomas ir benzinas. Jie abu nenuginčijamai tvirtino, jog nepažįsta nieko, kas jų broliui linkėtų bloga. Juodu neabejodami sutiko, kad muziejaus apylinkės ir pats namas būtų uždarytas lankytojams, kol policija tęs tyrimus. Markusas pasakė, jog jie jau nutarė muziejų uždaryti savaitei arba kol įvyks privati jų brolio kremacijos ceremonija.

Brolis ir sesuo išlydėjo Dalglišą su Pirsu pro laukujes duris taip mandagiai, tarsi šie būtų kviestiniai svečiai. Jiedu išėjo į vakaro tamsą. Rytinėje namo pusėje Dalglišas matė ugnies liežuvėlių blyksnius, kur du konstebliai turėjo saugoti plotą anapus apsauginės juostos,

užtvėrusios kelią į garažą. Niekur nebuvo matyti nei Keitės, nei Bentono-Smito; tikriausiai jie jau automobilių stovėjimo aikštelėje. Vėjas nurimo, bet minutėlę pastovėjęs tyloje Dalglišas išgirdo tylų šiurenimą, tarsi paskutiniais kvėptelėjimais vėjas judintų krūmų šakeles ir nešiotų pabirusius jaunų medelių lapus. Vakaro dangus priminė vaiko piešinį — nelygiai paskleistas tamsiai mėlynų dažų sluoksnis, papuoštas purvinais debesimis. Dalglišas svarstė, koks dabar dangus virš Kembridžo. Ema jau turėtų būti namie. Ar ji žiūrės pro langą į Didžiosios Trejybės kiemą, ar, kaip pasielgtų jis, žingsniuos po tą kiemą kamuojama abejonių? O gal viskas dar blogiau? Gal jai pakako valandą trukusios kelionės į Kembridžą, kad galutinai įsitikintų, jog visko jau gana ir nebemėgintų dar kartą su juo susitikti?

Prisivertęs grįžti prie reikalų, jis tarė:

— Karolina Djupein labai noriai pritartų savižudybės versijai; jos brolis taip pat, tik gal ne taip noriai. Žvelgiant iš jų pozicijų, viskas ganėtinai suprantama. Bet kodėl Djupeinas turėjo nusižudyti? Jis norėjo, kad muziejus būtų uždarytas. Dabar, kai jis nebegyvas, du likę gyvi savininkai gali būti tikri, kad muziejus dirbs ir toliau.

Staiga jis panoro pabūti vienas.

— Norėčiau paskutinį kartą apžiūrėti įvykio vietą. Keitė tave parveš, ar ne? Pasakyk jai ir Bentonui, kad po valandos susitiksime mano kabinete, — pasakė jis.

7

Dvidešimt minučių po vienuoliktos visa komanda susitiko Dalglišo kabinete aptarti tolesnių veiksmų. Įsitaisęs ant vienos iš kėdžių už pailgo pasitarimų stalo, stovinčio priešais langą, Pirsas jautė pasitenkinimą, kad vyriausiasis detektyvas susirinkimui nepasirinko jo kabineto. Kaip visada jis buvo ganėtinai sujauktas. Patsai galėjo lengvai rasti bet kokią reikalingą bylą, bet niekas, pamatęs jo kambarį, nepatikėtų, kad tai įmanoma. Pirsas žinojo, jog vyriausiasis detektyvas nieko nebūtų sakęs; pats šefas buvo metodiškai tvarkingas, bet iš savo pavaldinių reikalavo tik vieningo darbo, atsidavimo

ir efektyvumo. Jeigu viso to jie gali pasiekti dirbdami netvarkingoje aplinkoje, jis nemanė, jog turėtų įsikišti. Bet Pirsas džiaugėsi, kad tamsios, vertinančios Bentono-Smito akys nevarstys ant darbo stalo susikaupusių dokumentų. Tokios netvarkos kontrastas buvo Pirso butas, visada bemaž maniakiškai tvarkingas, tarsi tai būtų dar vienas būdas atskirti darbą nuo privataus gyvenimo.

Jie rengėsi gerti kavą be kofeino. Keitė negalėjo gerti kavos su kofeinu po septintos valandos nerizikuodama visą naktį nemiegoti, o kavą plikyti du kartus atrodė beprasmiška; tai būtų tuščias laiko gaišinimas. Dalglišo sekretorė jau seniai buvo išėjusi namo, o Bentonas-Smitas pasišalinęs virti kavos. Pirsas laukė jo grįžtančio be jokio entuziazmo. Kava be kofeino neviliojo, bet galima guostis nors tuo, kad pati kavos virimo procedūra, o vėliau puodelių plovimas pastatys Bentoną-Smitą į savo vietą. Pirsas svarstė, kodėl šis žmogus jį taip erzina; pasakyti, jog jis jo nemėgsta, būtų per stipru. Negalėtum teigti, kad jam nepatiko puiki Bentono-Smito išvaizda ir sveikas rūpestis savimi; Pirsas niekada nekreipė dėmesio į savo kolegų išvaizdą, jeigu jis pats jausdavosi už juos protingesnis ar dažniau lydimas sėkmės. Šiek tiek stebėdamasis, jis pamanė: *Viskas taip yra todėl, kad jis, kaip ir aš, yra ambicingas, o jo ambicijos panašios į manąsias. Žvelgiant paviršutiniškai, mes nepaprastai skirtingi. Iš tikrųjų jis mane erzina todėl, kad mes per daug panašūs.*

Dalglišas su Keite įsitaisė savo kėdėse ir sėdėjo tylėdami. Pirso akys, prieš tai įsmeigtos į žiburių panoramą, atsiveriančią pro penkto aukšto langą, ėmė klaidžioti po kabinetą. Kabinetą jis pažinojo, bet dabar jo neapleido nerimą keliantis įspūdis, jog visa tai regi pirmą kartą. Jis mėgino nusiraminti galvodamas apie kabineto šeimininko būdą, kurį galėtų atskleisti čia esantys negausūs daiktai. Neakylam žmogui ši patalpa pasirodytų kaip tipiškas vyresniojo pareigūno kabinetas, apstatytas pagal viršininko kontorai taikomus interjero reikalavimus. Kitaip nei daugelis jo kolegų, vyriausiasis detektyvas nepuošė sienų įrėmintomis citatomis, nuotraukomis ar užsienio policijos pajėgų ženkleliais. Ant jo darbo stalo taip pat nebuvo jokios įrėmintos nuotraukos. Pirsas nustebtų išvydęs nuotrauką — aiškią užuominą į privatų gyvenimą. Kabinete galėjai pamatyti tik du neįprastus dalykus. Viena siena buvo nukabinėta

knygų lentynomis, bet, Pirsas gerai žinojo, tos knygos beveik nieko nesakė apie asmeninį skonį. Lentynose buvo sudėta profesinės literatūros biblioteka: parlamento dokumentai, oficialūs pranešimai, informacinės knygos, vyriausybės pranešimai, istorijos tomai, teismo procedūrų archyvai, kriminologijos, teismo medicinos, policijos istorijos tomai, paskutinių penkerių metų policijos statistika. Kitas neįprastas dalykas buvo Londono litografijos. Pirsas galėjo daryti išvadą, kad šefui nepatinka dideli tuščių sienų plotai, bet net ir pasirinkti paveikslėliai menkai teatskleidė šeimininko asmenybę. Žinoma, jis nebūtų pasirinkęs aliejumi tapytų drobių; drobės čia netiktų ir atrodytų pretenzingai. Jeigu jo kolegos apskritai pastebėtų litografijas, tikriausiai jas vertintų kaip nuorodas į ypatingą, bet niekam nežalingą skonį. Šios litografijos, svarstė Pirsas, nieko neįžeistų, nesutrikdytų, o suintriguotų tik tuos, kurie šiek tiek nutuokia apie panašių kūrinių kainą.

Grįžo Bentonas-Smitas su kava. Kartais per tokius vėlyvus susirinkimus Dalglišas nueidavo prie spintelės ir iš ten išimdavo taures ir butelį raudonojo vyno. Šįvakar, atrodo, taip nenutiks. Nusprendęs atsisakyti kavos, Pirsas prisitraukė vandens grafiną ir prisipylė stiklinę.

— Kaip galėtume pavadinti šį visuotinai žinomą žudiką? — paklausė Dalglišas.

Jis buvo įpratęs leisti savo komandai diskutuoti pačiai, stengdavosi nesikišti, bet iš pradžių jie turėdavo nutarti, kaip pavadins nematytą ir dar nepažįstamą savo grobį. Dalglišas nemėgo policijai įprastų pravardžių.

Atsiliepė Bentonas-Smitas.

— O kaip jums patiktų Vulkanas, ugnies dievas? — pasiūlė jis.

Štai ir leisk jam įsikišti pirmam, pagalvojo Pirsas.

— Na, bent jau trumpiau nei Prometėjas, — ištarė.

Jie visi sėdėjo atsivertę bloknotus. Dalglišas paragino:

— Na, Keite, gal pradėtum?

Keitė gurkštelėjo kavos, atrodo, nusprendė, jog ši per karšta, todėl stumtelėjo puodelį toliau. Paprastai Dalglišas neprašydavo, kad pirmas kalbėtų viršiausiasis komandos narys, bet šįvakar pasielgė būtent taip. Keitė jau buvo apgalvojusi, kaip geriausiai pateikti savus argumentus. Ji ėmė dėstyti:

— Jau iš pradžių daktaro Djupeino mirtį laikėme nužudymu, o tai, ką sužinojome vėliau, tik patvirtino tokią poziciją. Nelaimingo atsitikimo versiją tenka atmesti. Jis turėjo būti apipiltas benzinu; kad ir kaip viskas nutiko, tai buvo padaryta tyčia. Prieš savižudybę byloja faktai, jog jis buvo prisisegęs saugos diržą, jog išsukta elektros lemputė kairėje durų pusėje, o benzino bakelis ir dangtelis rasti keistose vietose. Dangtelis rastas tolimajame garažo kampe, o pats bakelis — apie septynias pėdas nuo automobilio durelių. Mirties laiką nustatyti nesudėtinga. Mums žinoma, kad daktaras Djupeinas savo jaguarą laikydavo muziejaus garaže ir kiekvieną penktadienį, šeštą valandą, automobilį pasiimdavo. Mums taip pat žinomi Talulos Klaton parodymai, patvirtinantys, jog mirties laikas — šešta valanda ar truputį po šešių. Vadinasi, mes ieškome kažko, kas žinojo visus daktaro Djupeino veiksmus, turėjo garažo raktą ir žinojo, kad nerakinamoje pašiūrėje yra bakelis su benzinu. Taip pat norėjau pridurti, jog žudikui turėjo būti aiški ponios Klaton dienotvarkė — kad kiekvieną penktadienį ji lanko vakarines paskaitas. Bet nesu tikra, ar tai svarbu. Vulkanas galėjo iš anksto viską išžvalgyti: kada muziejus uždaromas, kad sutemus ponia Klaton būna savo trobelėje. Nužudyta staigiai. Jis galėjo tikėtis, kad jam pavyks išsmukti, kol ponia Klaton ką nors išgirs ar užuos, jog kažkas dega.

Keitė nutilo.

— Ar turite pastabų išklausę Keitės santrauką? — paklausė Dalglišas.

Pirsas nutarė prabilti pirmas.

— Tai nebuvo impulsyvi žmogžudystė; viskas buvo kruopščiai suplanuota. Apie netyčinį nužudymą neverta nė kalbėti. Viską įvertinus galima sakyti, jog įtariamieji — Djupeinų šeima ir muziejaus personalas. Jie visi turi reikalingą informaciją, visi turi motyvą. Djupeinai norėjo, kad muziejus dirbtų ir toliau; tikriausiai to paties pageidavo ir Murielė Godbi, ir Talula Klaton. Godbi prarastų gerą darbą, Klaton prarastų ir darbą, ir namus.

— Bet juk nežudysi tokiu siaubingu būdu žmogaus, vien norėdamas išsaugoti darbą. Murielė Godbi tikriausiai labai gabi ir patyrusi sekretorė. Be darbo ji ilgai neliktų. Tą patį galima pasakyti ir apie Talulą Klaton. Nė viena gera namų tvarkytoja be darbo ilgai nesėdės. Jeigu

ir nesugebėtų greitai jį susirasti, juk dar turi ir savo šeimą. Nemanau, jog kuri nors iš jų galėtų būti rimtai įtariama, — įsiterpė Keitė.

— Kol nieko daugiau nesužinosime, per anksti kalbėti apie motyvus. Mes nieko nežinome apie privatų Nevilio Djupeino gyvenimą, apie žmones, su kuriais jis dirbo, apie tai, kur jis važiuodavo penktadieniais, kai paimdavo savo jaguarą. Be to, yra dar toji paslaptingo automobilininko, partrenkusio ponią Klaton, problema, — pratarė Dalglišas.

— Jeigu toks apskritai egzistuoja. Apie jo buvimą mums sako tik sumušta jos ranka ir sulankstytas dviračio ratas. Ji galėjo sugalvoti istoriją apie incidentą ir suklastoti įrodymus. Sulankstyti dviračio ratui daug jėgos nereikia. Ji galėjo trinktelėti dviratį į sieną, — padarė prielaidą Pirsas.

Bentonas-Smitas iki šiol tylėjo. Dabar jis pratarė:

— Nemanau, kad ji čia kuo nors dėta. Trobelėje ilgai neužsibuvau, bet man ji pasirodė sąžininga liudytoja. Man ji patiko.

Pirsas atsilošė kėdėje ir iš lėto ėmė vedžioti pirštais stiklinės krašteliu. Stengdamasis kalbėti ramiai, jis pasakė:

— O ką, po velnių, tai turi bendra su mūsų tyrimu? Mes žiūrime į įrodymus. Simpatijos čia nieko nereiškia.

Bentonas-Smitas atsakė:

— O man reiškia. Įspūdis, kurį tau palieka liudytojas — taip pat įrodymų dalis. Jeigu tai galioja prisiekusiesiems, kodėl neturėtų galioti policijai? Niekaip negaliu įsivaizduoti, kad Talula Klaton galėtų ką nors nužudyti ar nužudyti dėl tokios priežasties.

— Manyčiau, svarbiausia įtariamąja laikytum Murielę Godbi, o ne kurį nors iš Djupeinų, nes ji ne tokia patraukli kaip Karolina Djupein, o Markusą iškart reikia išbraukti, nes nė vienas aukštas civilis pareigūnas negali įvykdyti žmogžudystės, — įgėlė Pirsas.

— Ne. Svarbiausia įtariamąja ją laikyčiau todėl, kad ši žmogžudystė — jeigu tai žmogžudystė — buvo įvykdyta kažkieno, kas yra gudrus, bet ne toks gudrus, kaip jam ar jai atrodo. Tokie žodžiai daugiau tiktų Godbi, o ne kuriam nors iš Djupeinų, — tyliai atsakė Bentonas-Smitas.

— Gudrus, bet ne toks gudrus, kaip jam atrodo? Tokį dalyką pirmiausia turėtum sugebėti kaip nors atpažinti, — patikslino Pirsas.

Keitė pažvelgė į Dalglišą. Jis žinojo, kaip konkurencija gali pakenkti tyrimui; niekada nenorėjo, kad jo komandoje dirbtų besivaržantys konformistai, bet dabar, be jokių abejonių, Pirsas nuėjo per toli. Vis dėlto net ir tokiu atveju Dalglišas neturėtų subarti Pirso jaunesniojo pareigūno akivaizdoje.

Jis ir nesubarė. Nekreipdamas dėmesio į Pirso pastabas, Dalglišas atsigręžė į Bentoną-Smitą.

— Tavo samprotavimai teisingi, seržante, bet pavojinga nuklysti per toli. Net ir labai protingas žudikas gali turėti žinių ir patirties spragų. Vulkanas galėjo tikėtis, kad mašina sprogs, kad lavonas, garažas ir automobilis bus visai sunaikinti; be to, jis tikriausiai nenumatė, kad ponia Klaton pasirodys taip anksti. Siautėjanti ugnis galėjo sunaikinti daugelį įkalčių. Bet dabar palikime psichologizuotus išvedžiojimus ir susikaupę pamąstykime, ką būtina padaryti.

Keitė atsigręžė į Dalglišą:

— Ar jūs tikite ponios Klaton istorija, sere? Nelaimingas atsitikimas, sprunkantis automobilininkas?..

— Taip, tikiu. Mes neatsisakome optimistinio prašymo jį atsiliepti, bet jeigu neatsilieps, nebus lengva jį susekti. Mums žinomas tik jos nusakytas akimirkos įspūdis; vis dėlto tas įspūdis buvo stulbinamai ryškus, tiesa? Ji pasakoja apie virš jos palinkusį veidą, kuriame, jos apibūdinimu, atsispindėjo sumišę siaubas ir užuojauta. Ar visa tai panašu į mūsiškį žmogžudį? Į žmogų, kuris tyčia apipylė savo auką benzinu ir padegė gyvą? Jis panorėtų dingti kaip įmanoma greičiau. Ar jis sustotų vien dėl to, kad partrenkė dviračiu važiavusią pagyvenusią moterį? O jeigu ir sustotų, ar įstengtų parodyti tiek užuojautos?

— Jo pastaba apie laužą labai primena Rouzio bylą. Tikriausiai tatai padarė didelį įspūdį poniai Klaton ir panelei Godbi. Nei vienos, nei kitos elgesys man nepasirodė iracionalus, bet mačiau, kad jos dėl to nerimauja. Aišku, nederėtų sakyti, kad ši žmogžudystė nukopijuota. Vienintelis abiem nusikaltimams bendras bruožas — degančiame automobilyje žuvęs žmogus, — pratarė Keitė.

— Gali būti, kad tai tik sutapimas, šiaip sau pasakyta pastaba, galinti bet kam šauti į galvą, susiklosčius tokioms aplinkybėms.

Jis mėgino pasiteisinti, kodėl yra abejingas gaisrui. Ir Rouzis taip elgėsi, — pasakė Pirsas.

— Bet abiem moterims kėlė nerimą žinojimas, kad šias mirtis galėtų sieti kas nors daugiau nei keli žodžiai. Galbūt tada jos pirmą kartą mintyse pripažino, kad Djupeinas galėjo būti nužudytas. Tačiau situacija sudėtinga. Jeigu jį kaip įtariamąjį patrauktume į teismą, ponios Klaton parodymai gynybai būtų tikra dovanėlė. Ar turite dar kokių nors pastabų Keitės versijai? — paklausė Dalglišas.

Bentonas-Smitas iki šiol sėdėjo labai ramiai ir tyliai. Dabar jis prakalbo:

— Manyčiau, galima pradėti ir savižudybės bylą.

— Na, tai pirmyn, pradėk, — susinervinęs tarė Pirsas.

— Aš nesakau, kad tai savižudybė, aš tik sakau, kad žmogžudystės įrodymai nėra tokie stiprūs, kaip mėginame teigti. Djupeinai mums papasakojo, kad nusižudė vieno iš jo pacientų žmona. Galbūt turėtume išsiaiškinti, kodėl ji nusižudė. Gal Nevilis Djupeinas dėl šios mirties sielvartavo labiau, nei manė jo artimieji.

Bentonas-Smitas atsigręžė į Keitę:

— Jeigu kalbėsime apie jūsų versiją, madam... Djupeinas buvo prisisegęs saugos diržu. Mano manymu, jis norėjo užsitikrinti, jog negalės pajudėti. Juk gali nutikti ir taip, kad užsidegęs persigalvos, šoks iš vietos, mėgins pulti į aukštą žolę ir voliotis norėdamas užsigesinti. Jis norėjo mirti, norėjo mirti jaguare. Dar reikėtų paminėti bakelio ir dangtelio buvimo vietą. Kodėl jis būtinai turėjo padėti bakelį prie pat automobilio? Ar neatrodo natūraliau pirmiausia numesti dangtelį, o paskui bakelį? Kodėl jam turėtų rūpėti, kur visa tai nukris?

— O kaip išsuktoji elektros lemputė? — paklausė Pirsas.

— Mes neturime jokių įrodymų, kiek laiko jos ten nebuvo. Dar nespėjome susisiekti su Rajenu Arčeriu. Jis galėjo ją išsukti, bet kas galėjo... net ir pats Djupeinas. Juk nederėtų pradėti žmogžudystės bylos dėl išsuktos elektros lemputės.

— Bet neradome jokio atsisveikinimo laiško. Savižudžiai paprastai nori paaiškinti, kodėl taip pasielgė. Ir kodėl reikėjo pasirinkti būtent tokį būdą! Norėjau pasakyti, kad jam, kaip gydytojui, buvo pasiekiami bet kokie vaistai. Jis galėjo pasiimti vaistų, įlipti į jaguarą

ir mirti automobilyje, jeigu būtent to norėjo. Kodėl jam prireikė mirti kančiose? — paklausė Keitė.

— Tikriausiai jis mirė labai greitai, — atsakė Bentonas-Smitas.

Pirsas nekantravo:

— Velniai griebtų, jeigu labai greitai! Tik jau nepakankamai greitai. Nepritariu tavo teorijai, Bentonai. Tikriausiai vėliau tu sakysi, kad pats Djupeinas išsuko lemputę, o benzino bakelį padėjo ten, kur jį radome, idant jo savižudybė atrodytų panaši į nužudymą. Puiki atsisveikinimo dovana šeimos nariams. Taip galėtų pasielgti tik nervingas vaikas ar beprotis.

— Aš tik svarstau galimybes, — ramiai atsakė Bentonas-Smitas.

— Oi, tų galimybių begalės! Gali būti ir taip, kad tai padarė Talula Klaton, nes su Djupeinu buvo užmezgusi romaną, o jis ją paliko dėl Murielės Godbi! Dėl Dievo, gyvenkime realiame pasaulyje, — piktai atkirto Pirsas.

— Yra vienas faktas, kuriuo remiantis galima daryti prielaidą, jog šitai greičiau savižudybė nei žmogžudystė. Vulkanui turėtų būti sunku apipilti Djupeino galvą benzinu naudojantis bakeliu. Benzinas iš bakelio bėgtų per lėtai. Tam, kad Vulkanas nors kelioms sekundėms visai „atjungtų" savo auką, jis turėjo kur nors perpilti benziną, na, kad ir į kibirą. Arba taip, arba pirmiausia jam smogti. Vos prašvitus mes tęsime paieškas apylinkėse, bet jeigu ir buvo naudotasi kibiru, abejoju, ar jį rasime, — svarstė Dalglišas.

— Sodo pašiūrėje kibiro nebuvo, bet Vulkanas galėjo jį atsivežti. Benziną persipilti jis galėjo garaže, o ne pašiūrėje, kol dar nebuvo išsukęs elektros lemputės. Paskui galėjo nuspirti bakelį į kampą. Jis turėjo stengtis kuo mažiau liesti bakelį, nors ir mūvėjo pirštines, bet jam buvo svarbu bakelį palikti garaže, jeigu jis norėjo, kad ši žūtis būtų panaši į nelaimingą atsitikimą ar savižudybę, — tarė Pirsas.

Tvardydama susijaudinimą, įsiterpė Keitė:

— Vadinasi, po žmogžudystės Vulkanas galėjo nusimesti apsauginius drabužius ir sukišti juos į kibirą. Tokiu būdu vėliau jam būtų visai paprasta atsikratyti įkalčių. Kibiras tikriausiai buvo įprastas, plastikinis. Jis galėjo jį sulankstyti ir išmesti į kokį nors konteinerį, šiukšlių dėžę ar griovį.

— Dabar visa tai — tik prielaidos. Turime būti atsargūs ir ne-

pradėti mąstyti teoriškai, pamiršę faktus. Keliaukime toliau, gerai? Mums reikia nuspręsti, kokias užduotis turėsime įvykdyti rytoj. Abu su Keite dešimtą valandą sutarėme susitikti su Sara Djupein. Galbūt sužinosime, ką jos tėvas veikdavo savaitgaliais. Galbūt jis gyveno kitokį gyvenimą; jeigu taip, turime sužinoti, kur vyko tasai kitas gyvenimas, su kuo jis susitikinėdavo, su kokiais žmonėmis bendraudavo. Mes darome prielaidą, kad žudikas iš pradžių įsigavo į muziejų, pasiruošė ir laukė tamsiame garaže, bet gali būti, kad Djupeinas atvyko ne vienas. Gali būti, kad jis atsivežė ir Vulkaną, o gal jie iš anksto buvo susitarę ten susitikti. Pirsai, jūs abu su Bentonu-Smitu turėtumėte gerai išklausinėti Stenlį Karterį, Dankano garažų mechaniką. Galbūt Djupeinas juo pasitikėjo. Kad ir kaip ten būtų, jis turėtų numanyti kiekvieno savaitgalio kelionių kilometražą. Mums reikės dar kartą apklausti Markusą ir Karoliną Djupeinus, žinoma, taip pat ir Talulą Klaton su Muriele Godbi. Per naktį išsimiegojusios, jos galbūt prisimins ką nors, ko dar nepapasakojo. Mums dar lieka savanorės — ponia Faradėj, dirbanti sode, ir ponia Striklend, kaligrafė. Kai spalio dvidešimt penktąją lankiausi muziejuje, ponią Striklend buvau sutikęs bibliotekoje. Dar, savaime suprantama, lieka Rajenas Arčeris. Keista, kad tasai majoras, pas kurį, kaip teigiama, jis gyvena, neatsiliepia į telefono skambučius. Pirmadienį, apie dešimtą, Rajenas turėtų atvykti į darbą, bet mes turime su juo anksčiau pasikalbėti. Beje, galėtume patikrinti vienų parodymų tikrumą. Ponia Klaton sakė, jog paskambinusi poniai Murielei Godbi fiksuoto ryšio telefonu suprato, kad linija užimta, todėl turėjo jai perskambinti į mobilųjį telefoną. Jau žinome Godbi istoriją: ji sakė, kad buvo blogai uždėtas ragelis. Būtų įdomu sužinoti, ar atsiliepdama telefonu ji buvo namuose. Tamsta esi geriausias tokių klausimų ekspertas, tiesa, seržante? — paklausė Dalglišas.

— Ne ekspertas, sere, bet turiu sukaupęs šiokios tokios patirties. Jei kalbėsime apie mobiliuosius telefonus, naudojamos bazinės stoties pokalbiai įrašinėjami nuo kiekvieno skambučio pradžios iki pabaigos, nesvarbu, ar skambutis „įeinantis", ar „išeinantis"; tas pats ir su balso paštu. Sistema įrašo ir kito asmens naudojamos bazinės stoties pokalbius, jeigu toji stotis yra bendro tinklo dalis. Duomenys saugomi kelis mėnesius; teismo leidimu jie gali būti perduoti

kitiems. Man teko tirti bylas, kai pavyko tuos duomenis gauti, bet šitai ne visada būna naudinga. Paprastai dideliuose miestuose sunku tiksliai užfiksuoti ryšį, na, nebent poros šimtų metrų spinduliu, o gal ir dar mažesniu. Sulaukiama labai daug skambučių. Tikriausiai mums tektų palaukti.

— Na, tiesiog nereikėtų viso to išleisti iš galvos. Taip pat derėtų apklausti Markuso Djupeino žmoną. Tikriausiai ji galėtų patvirtinti vyro pasakojimą apie tai, kaip vakare jis ketino aplankyti brolį, — pasakė Dalglišas.

Įsiterpė Pirsas:

— Būdama jo žmona, ji tikriausiai patvirtins. Jie turėjo pakankamai laiko susitarti, kaip kalbėti. Bet tai dar nereiškia, kad visa ši istorija teisinga. Jis kuo puikiausiai galėjo pėsčias nueiti iki automobilio, nuvažiuoti į muziejų, nužudyti brolį ir grįžti namo. Mums reikėtų atidžiau žvilgtelėti į chronologiją, bet, manyčiau, toks variantas įmanomas.

Kaip tik tada suskambo Pirso telefonas. Jis atsiliepė ir kurį laiką klausė, o paskui pasakė:

— Ko gero, seržante, jums vertėtų pasikalbėti su viršininku Dalglišu.

Pirsas perdavė telefoną Dalglišui.

Šis tylėdamas klausė, o paskui pratarė:

— Dėkoju, seržante. Djupeino muziejuje tiriame mirtį įtartinomis aplinkybėmis; Arčeris galėtų būti svarbus liudininkas. Mums reikia jį surasti. Paprašysiu dviejų savo pareigūnų apsilankyti pas majorą Arkraitą, kai tik jis pakankamai sustiprės ir grįš namo.

Grąžindamas Pirsui telefoną, Dalglišas pasakė:

— Skambino seržantas Meisonas iš Pedingtono stoties. Jis ką tik grįžo į majoro Arkraito butą Maidos slėnyje, aplankęs jį Šv. Marijos ligoninėje. Kai šįvakar, apie septintą valandą, majoras grįžo namo, Rajenas Arčeris jį užpuolė grasindamas žarstekliu. Aukštu žemiau gyvenanti moteris išgirdo trenksmą, kai majoras nukrito, ir tada paskambino greitajai ir policijai. Majoras sužeistas nestipriai. Jam lengvai sumušta galva, bet gydytojai nutarė nakčiai palikti ligoninėje. Jis davė seržantui Meisonui raktus, kad policija galėtų grįžti į jo butą ir patikrinti, ar neišdaužyti langai. Rajeno Arčerio ten nebė-

ra. Po užpuolimo jis pabėgo, ir daugiau apie jį jokių žinių neturime. Manau, nėra ko tikėtis, kad pirmadienio rytą mes jį pamatysime atėjusį į darbą. Taigi vizitas pas jį atšaukiamas; jo paiešką paliksime tiems, kas turi daugiau darbo jėgos.

Dalglišas tęsė toliau:

— Rytdienos prioritetai: mes su Keite ryte aplankysime Sarą Djupein, o paskui vyksime į Nevilio Djupeino butą. Pirsai, kai jūs su Bentonu grįšite iš garažų, kartu su Keite susitarkite aplankyti majorą Arkraitą. Vėliau turėsime apklausti abi savanores — ponią Faradėj ir ponią Striklend. Paskambinau Džeimsui Kalder-Heiliui. Žinią apie žmogžudystę jis sutiko ramiai, kaip ir tikėjausi; jis malonės su mumis susitikti sekmadienio rytą, dešimtą valandą, kai bus muziejuje ir sės prie kažkokio privataus darbo. Rytoj apie devintą jau žinosime, kada ir kur bus atliekamas skrodimas. Norėčiau, kad tu, Keite, ir Bentonas ten būtumėte. Tau, Bentonai, derėtų susitarti su ponia Klaton, kad ji pasidairytų po *Rogues* galeriją. Vargu ar ji ką nors atpažins, bet jos nusakytas menininko įvaizdis galėtų pasirodyti naudingas. Sekmadienį ar pirmadienį jau gali pasipilti žinutės apie šį įvykį. Pasklidus žiniai, spaudos atstovai nesnaus, viskas nuskambės viešai ir plačiai. Laimė, dabar dedasi daug visokiausių dalykų, todėl galime būti tikri, kad į pirmus puslapius nepateksime. Keite, ar sutiksi būti mūsų atstove ryšiams su visuomene? Dar pasistenk, kad čia būtų įrengtas vienas susitikimų kambarys. Nereikėtų jų trukdyti Hampstede, jiems ir taip bus mažai erdvės. Ar turite dar klausimų? Rytoj palaikykime ryšį, nes man gali prireikti keisti programą.

8

Buvo pusė dvyliktos. Į vilnonį chalatą susisupusi Tali nusikabino nuo kabliuko raktą ir atrakino miegamojo lango skląstelį. Vos perėmusi iš tėvo atsakomybę už muziejų, ponia Karolina primygtinai reikalavo, kad būtų pasirūpinta trobelės saugumu, bet Tali niekada nemėgo miegoti prie uždarų langų. Dabar ji plačiai pravėrė langą, ir į vidų plūstelėjęs šaltas oras atnešė nakties ramybę ir tylą. Ji

visada labai brangino tokias minutes dienai baigiantis. Suprato, kad lauke tvyranti ramybė — tik iliuzija. Už lango, tamsoje, grobuonys sėlino prie savo aukų, tęsėsi nesibaigiantis karas už būvį, oras virpėjo nuo milijono kovų ir mūšių, negirdimų žmogaus ausiai. O šiąnakt prieš akis buvo jau kitas vaizdinys — juodoje galvoje prašiepti balti žibantys dantys. Žinojo, jog šio vaizdinio niekada nepajėgs ištremti iš savo minčių. Galima tik sumažinti jo poveikį, visa tai suprantant kaip siaubingą realybę, su kuria jai teks gyventi; milijonai kitų žmonių karo nuniokotame pasaulyje turėjo gyventi su savo košmarais. Dabar nors nesijautė tvyrančio gaisro tvaiko, ir Tali žvelgė pro tylias platybes ten, kur mirgėjo Londono žiburiai, panašūs į brangakmenius dėžutėje, pastatytoje tamsos dykynėje — nesuprasi, kur baigiasi dangus, kur prasideda žemė.

Ji svarstė, ar Murielė gretimame svečių kambaryje jau užmigo. Į trobelę ji grįžo vėliau nei Tali tikėjosi; ji paaiškino, jog namuose nusiprausė po dušu. Jai labiau patiko maudytis po dušu, o ne vonioje. Grįždama atsinešė dar vieną pintą pieno, javainių, kuriuos mėgo valgyti pusryčiams, ir stiklainėlį džemo. Ji pašildė pieno ir įpylė abiem, o paskui jiedvi susėdo prie televizoriaus žiūrėti vakarinių naujienų. Toks sėdėjimas ir nieko nereginčiomis akimis žiūrėjimas į besikeičiančius vaizdus kūrė normalaus gyvenimo iliuziją. Kai tik programa baigėsi, jos pasakė viena kitai labanakt. Tali jautėsi dėkinga Murielei už draugiją, bet kartu ir džiaugėsi, kad rytoj ji išeis. Jautėsi dėkinga ir poniai Karolinai. Kai viršininkas Dalglišas ir jo komanda pagaliau išvyko, pas ją atėjo ponia Karolina ir ponas Markusas. Už juos abu kalbėjo ponia Karolina.

— Mums išties labai gaila, Tali. Tau turėjo būti labai baisu. Norime padėkoti, kad buvai tokia drąsi, kad taip greitai visko ėmeisi. Niekas nebūtų dar geriau susitvarkęs.

Didžiam Tali palengvėjimui, jie nieko neklausinėjo ir neužsibuvo. Keista, svarstė ji, suvokti, jog ponia Karolina jai patinka net ir po tokios didelės tragedijos. Karolina buvo iš tų moterų, kuri žmonėms arba labai patinka, arba visai nepatinka. Pripažindama jos galią, Tali sutiko, jog ponia jai patinka dėl ganėtinai peiktinų priežasčių. Paprasčiausiai Karolina jos gyvenimą Djupeino muziejuje galėjo padaryti labai sunkų, bet pasirinko priešingą variantą.

Trobelė kaip visada tarsi apglėbė Tali. Tai buvo vieta, kur ji po ilgų alinamo darbo ir nepasitikėjimo savimi metų ištiesė rankas į gyvenimą — kaip tada, kai didžiulės, bet švelnios rankos iškėlė ją iš po žvirgždo ir ištiesė į šviesą.

Ji visada žvelgdavo į tamsą be baimės. Neilgai trukus, kai atsikėlė gyventi pas Djupeinus, senas sodininkas, dabar jau išėjęs į pensiją, pasimėgaudamas jai papasakojo apie Viktorijos laikų žmogžudystę, įvykdytą tada dar privačiame name. Jis gardžiuodamasis nupasakojo rasto kūno padėtį — žuvusi tarnaitė perpjauta gerkle tysojo po lygumos pakraštyje augusiu ąžuolu. Mergina buvo nėščia; sklido kalbos, jog dėl merginos mirties kaltas vienas iš šeimos narių — jos darbdavys arba vienas iš dviejų jo sūnų. Buvo ir tokių, kurie tvirtino, kad nerimstanti merginos vėlė naktimis tebevaikšto po lygumą. Tali ši vėlė niekada taip ir nepasirodė; Tali baiminosi ir nerimavo dėl labiau apčiuopiamų dalykų. Tik kartą ji pajuto šiurpuliuką, tiesa, sukeltą ne tiek baimės, kiek smalsumo, kai pastebėjo kažką judant po senuoju ąžuolu. Iš tirštos tamsos išniro dvi tamsios figūros; jos ėjo viena šalia kitos ir kalbėjosi, o paskui išsiskyrusios patraukė savais keliais. Vieną iš jų ji pažino; tai buvo ponas Kalder-Heilis. Šis kartas buvo ne vienintelis, kai Tali matė jį vaikštinėjantį tamsoje su kažkokiu draugu. Apie tokius „matymus" ji niekada nesikalbėjo nei su juo, nei su kuo kitu. Ji suprato pasivaikščiojimų tamsoje žavesį. Be to, čia ne jos reikalas.

Privėrusi langą, pagaliau nuėjo gulti. Bet miegas aplenkė jos patalą. Gulint tamsoje, į galvą ėmė lįsti visi dienos įvykiai, su kiekviena akimirka vis ryškesni ir gyvesni, vis labiau „gręžiantys" nei tikrovėje. Tolimiausiame sąmonės kamputyje, kažkurioj atminties kertelėje tūnojo kažkas, ko neįmanoma įvardyti, kas atrodo labai netvaru, bet vis dėlto primena kažkokį lengvą, nenusakomą nerimą. Galbūt šis neramumas kilo iš paprasčiausio kaltės jausmo — gal ji padarė nepakankamai, gal turėtų jaustis šiek tiek atsakinga, gal daktaras Nevilis tebebūtų gyvas, jeigu ne jos vakarinės paskaitos. Žinojo, jog šis kaltės jausmas nesąmoningas, todėl ryžtingai stengėsi iš savęs jį išstumti. Dabar, įsmeigusi akis į blyškią praviro lango dėmę, pajuto iš tolimų vaikystės metų atplūstančius prisiminimus: ji sėdi viena niūrioje Viktorijos laikų bažnyčioje, Lydso rajone, apgaubta prieblandos ir

klausosi vakarinės maldos. Tos maldos ji negirdėjo beveik šešiasdešimt metų, bet dabar jos žodžiai skambėjo mintyse taip gyvai, tarsi jų klausytųsi pirmą kartą. *Nušviesk mus supančią tamsą, maldaujame Tave, o Viešpatie; didžia savo malone apgink mus nuo visų šios nakties pavojų ir negandų; vardan vienatinio Tavo sūnaus, mūsų išganytojo Jėzaus Kristaus meilės.* Ji žvelgė į mintyse iškilusį apdegusios galvos vaizdinį ir garsiai kartojo maldelę; jai pasidarė ramiau.

9

Sara Djupein gyveno trečiame eilinio namo, stovinčio šalia niekuo neišsiskiriančio kelio, nusėto devyniolikto amžiaus statiniais su terasomis, aukšte, visai prie Kilburno. Vietiniai nekilnojamojo turto agentai reklamos sumetimais šią vietovę, savaime suprantama, vadino Vakariniu Hampstedu. Priešais šešioliktą numerį driekėsi nedidelis nelygios vejos lopinėlis ir netvarkingai suaugę krūmokšniai, kuriuos taip pat būtų galima skambiai pavadinti parku, nors iš tikrųjų jie tepriminė žalią oazę. Du pusiau nugriauti kaimyniniai pastatai dabar buvo paversti statybų aikštelėmis; tikriausiai juos mėginama perstatyti į vieną gyvenamąjį namą. Prie mažučius sodelius juosiančių tvorelių daug kur pritvirtintos nekilnojamojo turto agentų lentelės; tokia lentele pažymėtas ir šešioliktas numeris. Keli namai švytinčiomis durimis, puošti įmantriais plytų raštais, skelbė, jog gatvę jau ėmė „kolonizuoti" jauni, gabūs ir perspektyvūs žmonės, bet, nepaisant Hampstedo grožybių ir arti esančios Kilburno stoties, gatvė tegalėjo sudaryti vien menkai sutvarkytos, retai apgyvendintos vietovės su apsistojusiais prašalaičiais įspūdį. Šį šeštadienio rytą čia buvo neįprastai ramu, o už nuleistų užuolaidų nesimatė jokių gyvybės ženklų.

Šešiolikto namo durų dešinėje rikiavosi trys skambučiai. Dalglišas paspaudė pažymėtąjį užrašu DJUPEIN. Po pavarde užrašytas vardas buvo neįskaitomas dėl išsiliejusio rašalo. Į skambutį atsiliepė moteriškas balsas; Dalglišas prisistatė. Balsas atsakė:

— Jeigu paspausiu užrakto mygtuką, nieko nebus. Tas prakeiktas daikčiukas sugedęs. Nusileisiu žemyn.

Mažiau nei po minutės laukujės durys atsidarė. Jie išvydo tvirtai sudėtą, ryškių bruožų moterį tankiais tamsiais plaukais, nubrauktais nuo plačios kaktos ir tvarkingai šaliku surištais ant sprando. Nešiojami palaidi šie puikūs plaukai jai būtų suteikę čigoniško vulgarumo, bet dabar tarsi negyvas, grimu nepadengtas jos veidas su šviesiais dažais vos paryškintomis lūpomis aiškiai atrodė pažeidžiamas. Dalglišas pamanė, jog ji tikriausiai dar neturi keturiasdešimties, bet jau matėsi nežymūs laiko palikti pėdsakai — vagelės kaktoje, nepasitenkinimo įspaustos raukšlelės plačios burnos kampučiuose. Ji vilkėjo juodomis kelnėmis ir palaidinę be apykaklės, o ant viršaus buvo užsimetusi lengvus purpurinės vilnos marškinėlius. Ji nenešiojo liemenėlės, ir jai krustelint po palaidine susiūbuodavo sunkios krūtys.

Pasitraukusi nuo durų, kad jie įeitų, ji pratarė:

— Aš — Sara Djupein. Deja, čia nėra lifto. Užeikite, gerai?

Jai prabilus, lengvai dvelktelėjo viskiu.

Kai Sara tvirtais žingsniais priešais juos lipo laiptais, Dalglišas pagalvojo, jog ji jaunesnė nei jam iš pradžių pasirodė. Paskutinių dvylikos valandų įtampa tarsi ištrynė visą jos jaunystę. Jis nustebo pamatęs ją vieną. Savaime suprantama, tokiu metu pas ją turėtų kas nors užeiti ir pabūti drauge. Buto, į kurį juos nusivedė, langai žvelgė į nedidelį sandėlį, ir patalpa buvo labai šviesi. Kambaryje du langai, kairėje pusėje — tikriausiai į virtuvę vedančios praviros durys. Kambarys atrodė nei šioks, nei toks. Dalglišas susidarė įspūdį, jog kažkada jis turėjo būti rūpestingai įrenginėjamas, renkami brangūs baldai, bet dabar atrodė, kad šio kambario gyventojams jis daugiau neberūpi; jie tarsi išsikėlė — galbūt ne fiziškai, bet emociškai. Ant dažytų sienų buvo matyti nusitrynusios juostos; kažkada čia kabojo paveikslai. Virš Viktorijos laikų židinio grotelių įrengtos lentynėlės stovėjo tik mažutė Daltono vazelė su dviem baltų chrizantemų šakelėm. Gėlės jau buvo nuvytusios. Kambaryje dominuojanti sofa buvo traukta oda, moderni. Dar vienas stambus kambario baldas — per visą sieną besitęsianti ilga knygų spinta. Spinta buvo pustuštė, knygos netvarkingai suremtos viena į kitą.

Sara Djupein pakvietė juos sėstis, o pati įsitaisė ant keturkampio odinio pufo, pastatyto prie židinio. Ji paklausė:

— Gal norėtumėt kavos? Tikriausiai jums neleidžiama gerti alkoholinių gėrimų? Man atrodo, šaldytuve dar turiu pieno. Ko gero, pastebėjote, kad aš išgėrusi, bet gėriau nedaug. Jeigu dėl to nerimaujate, galiu jus patikinti, kad sugebėsiu atsakinėti į klausimus. Ar neprieštarausite, jeigu užsirūkysiu?

Nelaukdama atsakymo, ji įkišo ranką į marškinių kišenę ir išsitraukė pakelį cigarečių ir žiebtuvėlį. Jiedu luktelėjo, kol moteris prisidegė ir karštligiškai ėmė traukti į plaučius dūmus, tarsi nikotinas būtų gyvybiškai svarbus vaistas.

— Apgailestauju, kad tenka trukdyti taip greitai po jūsų patirto šoko dėl tėvo mirties. Tačiau įtartinos mirties atveju pirmosios tyrimo dienos paprastai būna pačios svarbiausios. Turime kaip įmanoma greičiau gauti esminę informaciją, — tarė Dalglišas.

— Įtartina mirtis? Ar esate tuo tikri? Vadinasi, žmogžudystė. Teta Karolina mano, jog galėjo būti ir savižudybė.

— Ar ji nusakė kokias nors tokių prielaidų priežastis?

— Lyg ir ne. Ji pasakė, jog jūs manote, kad tai nebuvo nelaimingas atsitikimas. Supratau, jai atrodo, kad savižudybė — vienintelis įmanomas variantas. Vargu ar galima kalbėti apie žmogžudystę. Na kam gi galėtų kilti noras nužudyti mano tėvą? Jis buvo psichiatras. Joks narkotikų prekeivis ar dar kas nors. Kiek žinau, neturėjo jokių priešų.

— Tikriausiai turėjo bent vieną, — pasakė Dalglišas.

— Bent jau aš to nežinau.

— Ar jis kada nors kalbėjo apie ką nors, kas galėtų linkėti jam bloga? — paklausė Keitė.

— Kas galėtų linkėti jam bloga? Ar tai policininkų kalba? Jeigu kažkas apipylė jį benzinu ir sudegino, aišku, kad linkėjo jam bloga. Dieve, jūs vėl to paties paklausite. Ne, nepažįstu nė vieno, kas būtų linkėjęs jam bloga, — atsakė ji, sarkastiškai pabrėždama kiekvieną žodį.

— Ar jo santykiai su giminėmis buvo geri? Ar jie gerai sutarė? — toliau klausinėjo Keitė.

— Jūs nesate labai subtili, tiesa? Manau, kartkartėmis jie kibdavo vienas kitam į plaukus. Juk tarp giminių taip būna, nejau nepastebėjote? Djupeinai nėra labai artimi, tačiau šitai neatrodo taip

jau neįprasta. Juk šeima gali būti nedarni ir netrokšdama vienas kito sudeginti.

— Koks buvo jo požiūris į naujos nuomos sutarties pasirašymą? — kreipėsi Dalglišas.

— Jis sakė, jog sutarties nepasirašys. Buvau pas jį antradienio vakare, dar prieš savininkų susirinkimą. Pritariau jam, jog turėtų laikytis savo ir sutarties nepasirašyti. Atvirai kalbant, norėjau gauti savo pinigų dalį. Jis turėjo kitokių sumetimų.

— Kiek tokiu atveju kiekvienas savininkas turėtų gauti?

— Jums reikėtų paklausti mano dėdės. Manyčiau, apie dvidešimt penkis tūkstančius. Šiais laikais tai menkas turtas, bet jis leistų metelius ar dvejus pagyventi nedirbant. Tėtis ketino atsisakyti muziejaus dėl „kilnesnių" priežasčių. Jis manė, jog mes per daug dėmesio skiriame praeičiai, jog per giliai pasineriam į nacionalinę nostalgiją, jog tai mus sulaiko nuo mėginimo susidoroti su dabarties problemomis.

— Atrodo, kad jis kiekvieną penktadienį, šeštą valandą, pasiimdavo automobilį ir važiuodavo praleisti savaitgalio. Ar žinote, kur jis važiuodavo? — pasidomėjo Dalglišas.

— Ne. Jis man niekada nesakė, o aš jo niekada neklausinėjau. Žinau, kad savaitgaliais išvažiuodavo iš Londono, bet nė nenumaniau, kad kiekvieną penktadienį. Tai štai kodėl kitas keturias savaitės dienas jis dirbdavo iki išnaktų — kad šeštadienis ir sekmadienis liktų laisvas. Galbūt jis gyveno dar vieną, kitokį, gyvenimą. Manau, jog taip ir buvo. Man būtų gera žinoti, kad prieš mirdamas jis dar spėjo pabūti laimingas.

— Bet ar jis niekada taip ir neužsiminė, kur važiuoja, ar rengiasi su kuo nors susitikti? Jis su jumis apie tai nesikalbėdavo? — neatlyžo Keitė.

— Mes nesikalbėdavome. Nenoriu pasakyti, kad nesutarėme. Jis buvo mano tėvas. Aš jį mylėjau. Tiesiog mes mažai bendraudavome. Jis būdavo persidirbęs, aš būdavau persidirbusi, gyvenome skirtinguose pasauliuose. Ir apie ką gi būtume galėję kalbėtis? Na, baigiantis dienai jis, kaip ir aš, tikriausiai jausdavosi visai be jėgų, išsekęs. Beje, jis dirbdavo beveik visus vakarus. Kodėl gi turėtų važiuoti į Kilburną vien tam, kad man papasakotų, kokia sumauta

buvo praėjusi diena? Bet jis turėjo moterį, galėtumėte pamėginti paklausti jos.

— Ar žinote, kas ji?

— Ne, bet, manau, išsiaiškinsite. Juk medžioti žmones — jūsų darbas.

— Iš kur žinote, kad jis turėjo moterį?

— Kartą paklausiau, ar kraustydamasi iš Balhemo negalėčiau jo bute praleisti savaitgalio. Jis buvo labai atsargus, bet aš sužinojau. Šiek tiek pašniukštinėjau; moterys visada šniukštinėja. Nepasakosiu, kaip apie tai sužinojau; nenoriu, kad imtumėte raudonuoti. Kad ir kaip ten būtų, tai ne mano reikalas. Tada pamaniau: sėkmės jam. Beje, vadinau jį tėčiu. Kai man suėjo keturiolika, jis manęs paklausė, ar nenorėčiau jo vadinti Neviliu. Ko gero, tada jam atrodė, kad taip man labiau patiktų, kad tuomet į jį žvelgčiau labiau kaip į draugą, o ne kaip į tėvą. Madinga. Na, jis klydo. Tada norėjau tik viena — vadinti jį tėčiu ir užsiropšti jam ant kelių. Absurdiška, tiesa? Bet galiu jums pasakyti vieną dalyką. Kad ir ką jums pasakotų kiti šeimos nariai, tėtis niekada nebūtų nusižudęs. Jis niekada nebūtų taip su manimi pasielgęs.

Keitė pajuto, jog Sara gali tuoj pravirkti. Ji liovėsi traukusi cigaretės dūmus ir pusiau surūkytą nuorūką metė pro groteles. Jos rankos virpėjo.

Dalglišas pratarė:

— Dabar ne pats geriausias metas būti vienai. Ar turite kokį nors draugą, kuris galėtų su jumis pabūti?

— Dabar tokio neprisiminsiu. Ir aš nenoriu, kad dėdė Markusas gražbyliautų mėtydamasis banaliais užuojautos žodžiais, nenoriu, kad teta Karolina klastingai į mane dirsčiotų mėgindama mane priversti veidmainiauti.

— Jeigu dabar norėtumėte baigti pokalbį, galėtume ateiti vėliau, — pratarė Dalglišas.

— Viskas gerai. Tęskite. Vis dėlto nemanau, kad ilgai pas mane užsibūsite. Na, tiesiog aš ne ką daugiau galiu ir papasakoti.

— Kas yra jūsų tėvo paveldėtojas? Ar jis kada nors kalbėjo apie testamentą?

— Ne, bet manau, kad paveldėtoja — aš. O kas dar galėtų būti? Neturiu nei brolių, nei seserų, o mano mama mirė pernai. Ji vis tiek

nieko nebūtų gavusi. Tėvai išsiskyrė, kai man buvo dešimt. Ji gyveno Ispanijoje, ir aš niekada jos nemačiau. Netekėjo antrą kartą, nes norėjo gauti alimentus, bet šitai jo nenuskurdino. Taip pat nemanau, kad jis būtų ką nors palikęs Markusui ar Karolinai. Šiandieną važiuosiu į jo butą Kensingtone ir išsiaiškinsiu tėtės advokato pavardę. Žinoma, ir pats butas bus šio to vertas. Jis jį įsigijo viską apgalvojęs. Manau, ir jūs norėsite ten nuvykti.

— Taip, mums reikės dirstelėti į jo dokumentus. Galbūt ir mes galėtume ten nuvykti tuo pačiu metu. Ar turite raktą? — paklausė Dalglišas.

— Ne, jis nenorėjo, kad galėčiau kada tinkama įsibrauti į jo gyvenimą. Paprastai pas jį ateidavau nešina kokia nors bėda, todėl, manyčiau, jam labiau patikdavo, kai apie savo viešnagę įspėdavau iš anksto. Ar neradote raktų ant... jo kišenėje?

— Taip, radome ryšulėlį. Bet norėjau pasiskolinti jūsiškius.

— Manau, tėtį taip pat išsigabenote kaip „parodymų" dalį. Šveicorius galėtų mus įleisti. Važiuokite, kada tik norite, aš geriau važiuosiu viena. Kai tik viskas susitvarkys, ketinu išvykti į užsienį ir praleisti ten metus. Ar turėsiu laukti, kol byla bus baigta? Na, norėjau paklausti, ar galiu išvykti po kvotos ir po laidotuvių?

— O ar norėsite? — švelniai paklausė Dalglišas.

— Nežinau. Tėtis man pasakytų, jog nuo savęs pabėgti negalima. Visur tenka gabentis ir save. Banalu, bet teisinga. O dabar man tektų gabentis gerokai didesnį bagažą, tiesa?

Dalglišas ir Keitė pakilo. Dalglišas ištiesė ranką. Jis atsakė:

— Taip. Man labai gaila.

Jie nesikalbėjo, kol neišėjo į lauką ir nepasuko automobilio link. Keitė buvo susimąsčiusi.

— Jai labai rūpi pinigai, tiesa? Pinigai jai labai svarbu.

— Taip svarbu, kad galėtų tapti tėvažude? Ji tikėjosi, kad muziejus bus uždarytas. Ji galėjo neabejoti, jog galiausiai gaus savuosius dvidešimt penkis tūkstančius.

— Galbūt norėjo tuos pinigus gauti anksčiau, o ne vėliau. Ji dėl kažko jaučiasi kalta.

— Ji jaučiasi kalta, kad jo nemylėjo arba nepakankamai mylėjo. Kaltė neatskiriama nuo sielvarto. Bet ji galvoja apie kažką daugiau, ne vien apie tėvo nužudymą, kad ir koks siaubingas būdas būtų pa-

sirinktas. Mes turime išsiaiškinti, ką jis veikdavo savaitgaliais. Galbūt Pirsas ir Bentonas-Smitas ką nors sužinos iš garažų mechaniko, bet geriausias mūsų kąsnis veikiausiai būtų Djupeino sekretorė. Sekretorės apie savo bosą žino beveik viską. Būk gera, Keite, išsiaiškink, kas ji, ir sutark susitikimo laiką, jeigu įmanoma — šiandien. Djupeinas buvo konsultuojantis psichiatras Šv. Osvaldo ligoninėje. Pirmiausia pamėginsiu paieškoti tenai, — tarė Dalglišas.

Keitė kreipėsi pagalbos į informacijos tarnybas, o paskui paskambino į ligoninę. Jai teko sugaišti kelias minutes, kol išsiaiškino reikiamą papildomą telefono numerį. Pokalbis truko vos minutę, Keitė daugiausia tik klausėsi.

Delnu pridengusi telefono mikrofoną, ji pasakė Dalglišui:

— Daktaro Djupeino sekretorė yra ponia Andžela Faradėj. Dirba šeštadieniais iš ryto, bet penkiolika po pirmos kliniką uždarys. Tada iki dviejų ji dirbs viena savo kabinete. Tuo metu dar gali su jumis susitikti. Atrodo, ji nesinaudoja pietų pertrauka, tik savo kabinete pasistiprina sumuštiniais.

— Padėkok jai, Keite, ir pasakyk, kad pusę dviejų pas ją būsiu.

Susitarusi dėl susitikimo ir baigusi pokalbį, Keitė pratarė:

— Įdomus sutapimas — jos ir muziejaus sodininkės savanorės pavardės vienodos. Na, jeigu tai apskritai sutapimas. Faradėj — nedažna pavardė.

— Jeigu tai nėra sutapimas, jeigu jos abi giminaitės, mums atsiveria nemažai įdomių versijų. Bet dabar pažiūrėkime, ką papasakos butas Kensingtone, — atsakė Dalglišas.

Po pusvalandžio jie jau buvo pastatę automobilį ir stovėjo prie durų. Visus skambučių mygtukus žymėjo skaičiai, niekur nebuvo matyti užrašytų pavardžių, tik virš trylikto buto užrašas ŠVEICORIUS. Keitei paspaudus mygtuką, durininkas atėjo po pusės minutės, vis dar baigdamas vilktis uniforminį švarką. Jie išvydo kresnoką vyriškį liūdnomis akimis, vešliais ūsais; Keitei jis pasirodė panašus į jūrų vėplį. Prisistatė pasakydamas savo pavardę, kuri buvo ilga, sudėtinga, sunkiai ištariama, tikriausiai lenkiška. Nors ir tylus, durininkas nebuvo nedraugiškas ar nemandagus; į jų klausimus atsakinėjo lėtai, bet gana užtikrintai. Jis neabejotinai turėjo būti girdėjęs apie Nevilio Djupeino mirtį, bet apie tai nė neužsiminė; Dalglišas taip pat nieko nesakė. Keitė pagalvojo, jog toks atsargus, santūrus

abiejų pusių pokalbis atrodo truputį siurrealistiškai. Atsakydamas į jų klausimus, durininkas paminėjo, kad daktaras Djupeinas buvo labai ramus džentelmenas. Jis retai jį matydavo ir nė neprisiminė, kada paskutinį kartą su juo kalbėjosi. Galbūt pas daktarą Djupeiną kas nors ir lankydavosi, bet jis jo svečių nematęs. Savo kabinete durininkas sakėsi turįs po du kiekvieno buto raktus. Paprašytas jis neprieštaraudamas davė vienuolikto numerio raktus ir priminė būtinai grąžinti.

Vis dėlto jų paieška nieko gera nedavė. Į Kensingtono gatvę žvelgiantis butas kėlė itin nuasmenintos tvarkos įspūdį, tarsi būtų parengtas laukiamiems savininkams apžiūrėti. Oras kambariuose buvo šiek tiek užsistovėjęs; net ir taip aukštai gyvendamas Djupeinas stengėsi būti atsargus — prieš išvykdamas visam savaitgaliui, jis kruopščiai uždarė visus langus. Iš pradžių tik paviršutiniškai apžiūrėjęs svetainę ir du miegamuosius Dalglišas pamanė, jog dar niekada nematė tokių aukos namų, kuriuose absoliučiai niekas neatskleistų nė menkiausios privataus gyvenimo detalės. Langai uždengti medinėmis žaliuzėmis, tarsi buto savininkas būtų baiminęsis, jog rinkdamasis užuolaidas rizikuos išduoti asmeninį skonį. Ant baltai dažytų sienų nekabojo jokių paveikslų. Knygų spintoje rikiavosi apie tuzinas medicininių knygų, bet kita Djupeino bibliotekos dalis ribojosi biografijomis, autobiografijomis ir istorinėmis knygomis. Atrodo, labiausiai jis mėgo leisti laisvalaikį klausydamasis muzikos. Aparatūra buvo moderni, o CD lentynėlių turinys bylojo apie simpatijas klasikai ir Naujojo Orleano džiazui.

Palikęs Keitę apžiūrėti miegamųjų, Dalglišas įsitaisė prie rašomojo stalo. Kaip jis ir tikėjosi, visi dokumentai buvo pedantiškai sutvarkyti. Atkreipė dėmesį, jog reguliariai ateinančios sąskaitos buvo apmokamos tuo pačiu laiku — lengviausias ir mažiausiai rūpesčių teikiantis metodas. Garažo sąskaitos jam buvo siunčiamos kas ketvirtį ir apmokamos per kelias dienas. Djupeino akcijų paketas atspindėjo 200 000 svarų sumaniai investuotą kapitalą. Odiniame aplanke laikomi banko kvitai nerodė jokių stambių įmokų ar didelių iš banko atsiimtų sumų. Tam tikras sumas jis reguliariai skirdavo dosniai labdarai, dažniausiai renkamai psichinės negalios ištiktiesiems sušelpti. Vieninteliai įdomūs dokumentai buvo atsiskaitymų kreditine kortele kvitai: kiekvieną savaitę jis apmokėdavo užmiesčio

viešbučio ar motelio sąskaitas. Atsiskaitydavo vis kitose vietose, o sumos nebuvo didelės. Savaime suprantama, jie nesunkiai išsiaiškins, ar šie pinigai buvo išleisti vienam Djupeinui, ar dviem žmonėms, bet Dalglišas buvo linkęs palūkėti. Vis dar gali būti, kad tiesa atsiskleis kokiais nors kitais būdais.

Iš miegamojo grįžo Keitė.

— Svečių kambario lova paklota, bet neatrodo, kad kas nors neseniai būtų ten apsigyvenęs. Manau, Sara Djupein buvo teisi, sere. Į šį butą jis buvo atsivedęs moterį. Apatiniame stalčiuje yra sulankstytas lininis chalatas ir trys poros kelnaičių. Jos išskalbtos, bet neišlygintos. Vonios spintelėje yra dezodorantas, kokį paprastai naudoja moterys, ir stiklinaitė su atliekamu dantų šepetėliu, — tarė ji.

— Šie daiktai galėtų priklausyti jo dukrai, — atsakė Dalglišas.

Keitė jau buvo ganėtinai ilgai su Dalglišu išdirbusi, kad leistųsi lengvai išmušama iš pusiausvyros, bet dabar paraudo, ir šis nuoraudis tarsi atsispindėjo balse. Ji pasakė:

— Nemanau, kad kelnaitės būtų jo dukters. Kodėl kelnaitės, o ne naktiniai marškiniai ar kambarinės šlepetės? Manau, jeigu čia ateidavo jo meilužė, ir jai patikdavo, kai jis ją nurenginėja, tikriausiai ji atsinešdavo švarias kelnaites. Chalatas apatiniame stalčiuje per mažas, kad tiktų vyrui; be to, jo paties chalatas kabo ant vonios kambario durų.

— Jeigu jo meilužė ir buvo tasai penktadieninis bendrakeleivis, įdomu, kur jie susitikdavo, ar jis važiuodavo pas ją, ar ji atvykdavo į Djupeino butą ir ten jo laukdavo? Vargu ar taip buvo. Tokiu atveju ji būtų turėjusi rizikuoti: kas nors, vėlai pradedantis darbą, galėtų ją pamatyti. Šiuo metu visa tai — tik prielaidos. Pažiūrėsime, ką mums papasakos jo sekretorė. Nuvešiu tave į Djupeinų muziejų, Keite. Norėčiau pats vienas susitikti su Andžela Faradėj, — tarė Dalglišas.

10

Pirsas suprato, kodėl Dalglišas pasirinko jį ir Bentoną-Smitą garažuose dirbančiam Stenui Karteriui apklausti. Dalglišas turėjo savo požiūrį į automobilį: automobilis — tai priemonė, skirta per-

vežti iš vienos vietos į kitą. Jo supratimu, automobilis privalo būti patikimas, greitas, patogus ir dailus pažiūrėti. Dabartinis jo jaguaras šiuos kriterijus atitiko. Taigi jis nematė jokios prasmės diskutuoti ar svarstyti apie tai, kokie naujų modelių privalumai, kokius naujus automobilius vertėtų išmėginti. Kalbos apie automobilius jam buvo nuobodžios. Retai po miestą važinėjantis Pirsas iš buto Sityje į darbą Naujajame Skotland Jarde mieliau vaikščiodavo pėsčias; jis prijautė boso požiūriui, bet kartu gyvai domėjosi naujais modeliais ir jų veikimu. Jeigu plepėjimas apie automobilius išties padrąsins Steną Karterį ir paskatins apie viską kalbėti atviriau, Pirsas sugebės pasirodyti lygiavertis pašnekovas.

Dankano garažai buvo įsikūrę šalutinio kelio kampe, kur Haigeitas susijungia su Ailingtonu. Aukštą pilkų Londono plytų sieną, vietomis gerokai dėmėtą nuo tuščių pastangų kokiu nors būdu nutrinti *graffiti*, dalijo dvigubi vartai su didele spyna. Abeji vartai buvo atdari. Kieme, dešinėje pusėje, glaudėsi nedidelė kontorėlė. Prie kompiuterio sėdėjo jauna moteris nenatūraliai geltonais plaukais, susegtais dideliu plastikiniu, į gaidžio skiauterę panašiu segtuku. Šalia jos stovėjo palinkęs stambus vyriškis juodu odiniu švarku; jis kažką skaitė kompiuterio ekrane. Pirsui pabeldus, vyriškis atsitiesė ir atidarė duris.

Pravėręs piniginę, Pirsas pratarė:

— Policija. Ar jūs — vadybininkas?

— Bent jau taip į mane kreipiasi bosas.

— Norėtume pasikalbėti su ponu Stenliu Karteriu. Ar jis yra?

Nesivargindamas dirstelėti į Pirso pažymėjimą, vyriškis mostelėjo galva į garažų gilumą.

— Jis ten. Dirba.

— Ir mes dirbam. Mes jo ilgai neužlaikysim, — tarė Pirsas.

Vadybininkas grįžo prie kompiuterio uždaręs duris. Pirsas ir Bentonas-Smitas praėjo pro BMW ir golfą; tikriausiai šie automobiliai priklausė kam nors iš personalo, nes abu buvo naujų modelių. Priešais Pirsą ir Bentoną atsivėrė didelės dirbtuvės baltai dažytų plytų sienomis ir aukštai iškeltu stogu. Gale buvo įrengta medinė platforma — antras aukštas; dešinėje pusėje buvo matyti ten vedančios kopėčios. Platformos priekį puošė visa eilė blizgančių radia-

torių, primenančių iš laimėto mūšio parsigabentus trofėjus. Kairė siena buvo nustatyta plieninėmis lentynomis; ant jų buvo tvarkingai išdėlioti arba sukabinti, arba tiesiog paprasčiausiai sumesti, todėl keliantys tvarkingo chaoso įspūdį, mechanikams reikalingi įrankiai. Visa patalpa Pirsui pasirodė pažįstama; visa tai jis matė daugelyje mechaninių dirbtuvių. Kiekvienas daiktas čia buvo padėtas taip, kad bet kada prireikus jį būtų galima lengvai rasti. Ant grindų rikiavosi dujų cilindrai, dažų ir skiediklių skardinės, sulankstyti benzino bakeliai ir griozdiškas presas, o virš lentynų kabojo raktai, ventiliatoriai, suvirintojų antveidžiai ir ištisos eilės dažų purkštuvų. Garažą apšvietė dvi ilgos fluorescencinės lempos. Šaltas oras dvelkė dažais ir šiek tiek tepalais. Viduje buvo tuščia ir tylu, tik iš po 1940-ųjų pilkos spalvos *Alvis*, stovinčio ant rampos, sklido žemas stuksenimas. Pirsas pasilenkė ir šūktelėjo:

— Pone Karteri?

Stuksenimas liovėsi. Pasirodė dvi kojos, o paskui ir kūnas, apvilktas nešvariu kombinezonu ir storu megztiniu aukštu kaklu. Stenas Karteris atsistojo, iš priekinės kišenės išsitraukė skudurą ir ėmė lėtai valytis rankas, kruopščiai šluostydamas kiekvieną pirštą, kartu varstydamas pareigūnus ramiu žvilgsniu. Patenkintas savo darbo rezultatais, nuo pirštų nušluostęs tepalą, jis tvirtai paspaudė ranką iš pradžių Pirsui, o paskui Bentonui-Smitui, tada pasitrynė delnus į kelnių klešnes, tarsi dar kartelį norėtų nusišluostyti. Priešais juos stovėjo nedidukas liesas vyriškis; tankūs žili plaukai buvo labai trumpai nukirpti, ir taisyklinga linija gaubė aukštą kaktą. Jo nosis buvo ilga ir smaili, o skruostai išblyškę; paprastai taip atrodo žmonės, visą gyvenimą dirbantys uždarose patalpose. Į jį pažvelgęs išties galėtum pamanyti, jog priešais tave — vienuolis, tačiau skvarbiose ir įdėmiai žvelgiančiose akyse nebuvo nė užuominos į kontempliaciją. Nepaisant ūgio, jis atrodė išties pasitempęs.

Pirsas pamanė: „Tarnavęs armijoje". Jis prisistatė, o paskui pratarė:

— Atvykome užduoti kelių klausimų apie daktarą Nevilį Djupeiną. Jūs žinote, kad jis mirė?

— Taip. Manyčiau, kad jis nužudytas. Kitaip jūsų čia nebūtų.

— Žinome, kad aptarnavote jo automobilį. Ar galėtumėte pasakyti, kiek laiko jam dirbote ir kokius darbus?

— Balandį sueitų dvylika metų. Jis vairuoja, aš prižiūriu jo automobilį. Visada tie patys darbai. Kiekvieną penktadienį, šeštą valandą, jis pasiima automobilį iš muziejaus garažo, o grįžta sekmadienį, vėlai vakare, arba pusę aštuntos pirmadienio rytą.

— Ir automobilį palieka čia?

— Paprastai važiuoja tiesiai į muziejaus garažą. Bent jau kiek man yra žinoma. Dažniausiai pirmadieniais ar antradieniais pats vykstu į jo garažą ir parvairuoju automobilį apžiūrai — nuplaunu, išblizginu, patikrinu alyvos ir vandens lygį, pripilu benzino, padarau viską, kas reikalinga. Jis norėdavo, kad automobilis būtų be menkiausios dėmelės.

— O kaip būdavo tada, kai jis parvairuodavo automobilį tiesiai čia?

— Nieko nebūdavo. Jis palikdavo automobilį apžiūrai. Žinodavo, kad pusę aštuntos jau būnu čia, todėl, jeigu norėdavo su manimi pasikalbėti apie automobilį, pirmiausia užsukdavo čia, o paskui išsikvietęs taksi važiuodavo į muziejų.

— Kai daktaras Djupeinas atvažiuodavo tiesiai pas jus, ar kalbėdavotės, kaip jis praleido savaitgalį, pavyzdžiui, kur jis lankėsi?

— Jis nebuvo iš tų kalbiųjų, šnekėdavo tik apie automobilį. Gal ir pasakydavo žodelį kitą, sakykim, koks buvo oras.

— Kada paskutinį kartą jį matėte? — paklausė Bentonas-Smitas.

— Prieš dvi savaites, pirmadienį. Jis atvairavo automobilį tiesiai čia truputį po pusės aštuntos.

— Koks jis jums pasirodė? Prislėgtas?

— Ne labiau prislėgtas už ką nors kitą tokį drėgną pirmadienio rytą.

— Jis važiavo greitai, tiesa? — vėl pasidomėjo Bentonas-Smitas.

— Manęs tuo metu nebuvo, todėl nemačiau. Manyčiau, gana greitai. Kam pirkti tokį automobilį, jei ketini vos vilktis?

— Svarsčiau, kaip toli jis važiuodavo. Šitai mums suteiktų galimybę išsiaiškinti, kur jis keliaudavo. Tikriausiai jis pats jums nesakė? — tarė Bentonas-Smitas.

— Ne. Ne mano reikalas, kur jis važiuodavo. Jau anksčiau to klausėte.

— Bet tikriausiai pastebėdavote kilometražą? — dabar jau pasiteiravo Pirsas.

— Galėjau numanyti. Turėdavau nuosekliai apžiūrėti automobilį kas tris tūkstančius mylių. Paprastai nebūdavo daug darbo. Šiek tiek užgaišdavau prie karbiuratoriaus, bet automobilis buvo geras. Kiek man teko jį prižiūrėti, visada važiuodavo labai lygiai ir maloniai.

— 1961-ųjų modelis, tiesa? Nemanau, kad būtų sukurtas dar gražesnis automobilis už šį jaguarą, — pasitikslino Pirsas.

— Tas automobilis nebuvo tobulas. Kai kuriems vairuotojams jis atrodė per sunkus, ne kiekvienam patiko modelis, bet daktarui Djupeinui patiko. Jis nepaprastai mėgo tą automobilį. Jeigu jam reikėdavo kur nors vykti, manyčiau, jis labai džiaugdavosi, kad vyksta savuoju jaguaru, — atsakė Karteris.

Nekreipdamas dėmesio į šį keistą sentimentalumo protrūkį, Pirsas paklausė:

— O kaip kilometražas?

— Kartais būdavo nuvažiuota kiek daugiau nei šimtas mylių per savaitgalį, dažniau apie šimtas penkiasdešimt — du šimtus. Kartais gerokai daugiau. Sakyčiau, taip nutikdavo tada, kai jis grįždavo pirmadieniais.

Pirsas paklausė:

— Ir jis būdavo vienas?

— Iš kur galėčiau žinoti? Niekada nieko su juo nemačiau.

Bentonas-Smitas nekantraudamas pratarė:

— Liaukitės, pone Karteri, juk turėjote ką nors nujausti, ar jis turėjo kokį bendrakeleivį. Juk savaitė po savaitės tvarkydavote jo automobilį, jį valydavote. Anksčiau ar vėliau vis tiek būtumėte aptikęs kokių nors pėdsakų. Net galima pajusti skirtingus kvapus.

Karteris ir toliau ramiai žvelgė į jį.

— Kokius kvapus? Viščiukų šlaunelių ir skrudintų bulvyčių? Paprastai jis važinėdavo nuleidęs stogą; visokiu oru, na, tik ne tada, kai lydavo.

Paskui Karteris piktokai pridūrė:

— Niekada nieko nemačiau ir nieko ypatinga neužuodžiau. Koks gi mano reikalas, su kuo jis važinėja?

— O kaip raktai? Jeigu pirmadieniais arba antradieniais pats pasiimdavote automobilį iš muziejaus garažo, tikriausiai turėjote ir jaguaro, ir garažo raktus? — paklausė Pirsas.

— Taip, turėjau. Juos laikiau kontoroje, raktinėje.

— Ar raktinė užrakinta?

— Dažniausiai užrakinta, o raktas būna įdėtas į stalo stalčių; gali būti paliktas ir spynelėje, jeigu Šerona ir ponas Morganas būna kabinete.

— Vadinasi, galėjo prikišti rankas ir kas nors kitas? — pasidomėjo Bentonas-Smitas.

— Nesuprantu, kokiu būdu būtų galėjęs. Čia nuolatos kas nors būna, o septintą valandą vartus užrakiname. Jeigu pasilieku dirbti ilgiau, įeinu ir išeinu pro duris už kampo; atsirakinu savo raktu. Ten yra durų skambutis. Daktaras Djupeinas žinojo, kur mane rasti. Be to, automobilio rakteliai nepažymėti vardu. Mes žinome, kurie rakteliai nuo ko, bet nemanyčiau, kad kas nors kitas būtų galėjęs kaip nors sužinoti.

Jis nusigręžė ir pažvelgė į pilkąjį automobilį aiškiai leisdamas suprasti, jog yra labai užimtas žmogus, pasakęs viską, kas reikalinga. Pirsas jam padėkojo, padavė vizitinę kortelę ir paprašė jį susirasti, jeigu vėliau prisimintų ką nors svarbaus, ko dabar nepaminėjo.

Kontoroje Bilas Morganas draugiškiau nei tikėjosi Pirsas patvirtino informaciją apie raktus, parodė jiems raktinę ir, iš dešiniojo stalo stalčiaus ištraukęs raktą, kelis kartus atrakino ir užrakino raktinę, tarsi demonstruotų, kaip lengvai visa tai galima padaryti. Jie pamatė įprastą kabliukų eilutę; nė vienas kabliukas nebuvo kaip nors pažymėtas.

Jiems nuėjus prie automobilio, kuris per stebuklą nebuvo „papuoštas“ stovėjimo aikštelės kvitu, Bentonas-Smitas pratarė:

— Mažai ką tepešėme.

— Tikriausiai tik tai, ką buvo įmanoma išpešti. Kam reikėjo klausti, ar Djupeinas buvo prislėgtas? Jis jo nematė porą savaičių. Be to, žinome, jog tai nebuvo savižudybė. Tau nereikėjo taip griežtai su juo kalbėti apie galimą bendrakeleivį. Tokie kaip jis į priekabes nereaguoja.

— Nemanau, kad būčiau priekabiavęs, sere, — šaltai atsakė Bentonas-Smitas.

— Ne, bet buvai atsidūręs ant ribos. Pirmyn, seržante. Vairuosiu aš.

11

Šv. Osvaldo ligoninėje Dalglišas lankėsi ne pirmą kartą. Jis prisiminė du paskutinius nutikimus, kai dar kaip detektyvas seržantas buvo čia atvykęs apklausti pasikėsinimo nužudyti aukų. Ligoninė stūksojo šiaurės vakarų Londone esančioje aikštėje; privažiavęs prie atdarų geležinių vartų Dalglišas pamatė, jog iš išorės ligoninė beveik nepasikeitusi. Gelsvai dažytų plytų devyniolikto amžiaus pastatas buvo masyvus, su kampuotais bokšteliais, didelėm arkom ir siaurais langais; jis labiau priminė Viktorijos laikų auklėjimo įstaigą arba niaurių bažnyčių ansamblį, o ne ligoninę.

Lankytojams skirtoje automobilių stovėjimo aikštelėje Dalglišas nesunkiai rado vietelę savajam jaguarui; jis perėjo griozdišką terasą ir įžengė pro automatiškai atsivėrusias duris. Viduje ligoninė jau buvo daugiau pasikeitusi. Dabar čia stovėjo didelis modernus administratoriaus stalas, už kurio sėdėjo du darbuotojai, o įėjimo dešinėje žiojėjo praviros durys, vedančios į laukiamąjį, kur stovėjo odiniai krėslai ir žemas stalelis su žurnalais.

Jis neprisistatė prie administratoriaus stalo; iš patirties žinojo, jog tik nedaugelį žmonių, įeinančių tvirtu žingsniu, sulaikydavo ir imdavo klausinėti. Tarp daugybės ženklų Dalglišas susirado vieną, kuriame buvo pavaizduota strėlė, nurodanti kelią į psichiatrijos skyriaus ligonių ambulatorinio gydymo patalpas. Jis nuėjo rodyklės kryptimi vinilo danga išklotu koridoriumi. Dalglišas neberado apsitrynusių sienų ir nušiurintų grindų, ką prisiminė iš anksčiau. Sienos buvo neseniai nudažytos, nukabinėtos įrėmintomis nuotraukomis, nuosekliai vaizduojančiomis visą ligoninės istoriją. 1870-ųjų vaikų palatos nuotraukoje buvo pavaizduotos lovelės aukštais šonais, vaikai subintuotomis galvelėmis ir sunykusiais, nesišypsančiais veideliais, palatas lankančios Viktorijos laikų ledi su turniūrais ir

didžiulėmis skrybėlėmis, sesutės, vilkinčios kulkšnis siekiančias uniformas, užsidėjusios aukštas kepuraites. Čia buvo nuotraukų, vaizduojančių per Antrojo pasaulinio karo bombardavimus apgriautą ligoninę, supažindinančių su ligoninės teniso ir futbolo komandomis, pasakojančių apie atvirų durų dienas, apie kartkartėmis čia užsukančius karališkosios šeimos atstovus.

Ambulatorinis psichiatrijos skyrius buvo įsikūręs rūsyje; Dalglišas žingsniavo rodyklės kryptimi laiptais žemyn, kol pateko į laukiamąjį, kuris šiuo metu buvo beveik tuščias. Čia taip pat stovėjo administratoriaus stalas, o prie kompiuterio sėdėjo patraukli azijietiškos išvaizdos mergina. Dalglišas pasakė, jog buvo susitaręs susitikti su ponia Andžela Faradėj; šypsodamasi mergina mostelėjo ranka į toliau esančias duris ir pasakė, jog ponios Faradėj kabinetas yra kairėje. Jis pasibeldė ir iškart išgirdo atsiliepiantį tą patį balsą, kurį girdėjo kalbėdamasis telefonu.

Kabinetas buvo nedidelis, prigrūstas metalinių stelažų. Čia vos tilpo vienas rašomasis stalas, kėdė ir vienintelis fotelis. Pro langą buvo matyti galinė ligoninės siena, taip pat iš gelsvų plytų. Apačioje driekėsi siaura gėlių lysvė, kurioje augo didelė hortenzija, dabar jau numetusi lapus, nudžiūvusiu stiebu, apsikaišiusi sausais subtilių spalvų žiedynais, plonyčiais kaip popierius. Šalia hortenzijos smėlingoje žemėje kerojo neapkarpytas rožės krūmas parudusiais ir susisukusiais lapeliais, tebesaugantis vienintelį susitraukusį rausvą pumpurą.

Dalglišui ranką ištiesė moteris, kaip jam pasirodė, šiek tiek vyresnė nei trisdešimties. Jis išvydo blyškų, dailių bruožų išmintingą veidą. Jos burna buvo nedidelė, bet putliomis lūpomis, aukštą kaktą ir skruostus tarsi plunksnos buvo apkritę tamsūs plaukai. Po lenktais antakiais blizgėjo didžiulės akys; Dalglišas pamanė, jog dar niekada jokio žmogaus akyse nebuvo matęs tiek skausmo. Lieknas jos kūnas buvo labai įsitempęs, tarsi tik didžiulėmis valios pastangomis būtų įstengęs suvaldyti begalinį sielvartą, grasinantį prasiveržti pliūptelėjusiomis ašaromis.

— Gal atsisėstumėte? — pratarė ji ir parodė į šalia stalo pastatytą fotelį.

Minutėlę Dalglišas dvejojo, svarstydamas, ar tai ne Nevilio Djupeino vieta, bet kabinete jokios kitos kėdės nebuvo, todėl tarė

sau, jog instinktyvus nenoras ten sėstis tikriausiai buvo niekuo nepagrįstas.

Ji leido jam kalbėti pirmam, todėl Dalglišas pasakė:

— Labai malonu, kad sutikote su manimi susitikti. Tikriausiai daktaro Djupeino mirtis sukėlė didžiulį šoką visiems, kas jį pažinojo, su kuo jis dirbo. Kada tai išgirdote?

— Anksti ryte, per vietinį radiją. Jie nepasakojo jokių detalių, pasakė tik tiek, kad Djupeino muziejuje automobilyje sudegė žmogus. Supratau, jog ten buvo Nevilis.

Ji nežiūrėjo į Dalglišą, tik ant kelių padėtos rankos tai susigniauždavo, tai vėl atsigniauždavo. Moteris pratarė:

— Labai prašau pasakyti, privalau žinoti: ar jis buvo nužudytas?

— Kol kas dar negalime būti visiškai tikri. Manyčiau, jog greičiausiai taip ir buvo. Kad ir kaip ten būtų, jo mirtį turėtume traktuoti kaip įtartiną. Jeigu pasirodys, jog tai išties žmogžudystė, mums reikės kaip įmanoma daugiau sužinoti apie auką. Štai kodėl esu čia. Jo dukra sakė, kad su jos tėvu dirbate jau dešimt metų. Per dešimtmetį galima gerai pažinti žmogų. Tikiuosi, jūs ir man padėsite geriau jį pažinti.

Ji pažvelgė į Dalglišą, ir jų akys susitiko. Jos žvilgsnis buvo neįtikėtinai skvarbus. Dalglišas pasijuto vertinamas. Tačiau moters žvilgsnis bylojo dar kai ką; ji tarsi prašė garantuoti jai galimybę kalbėti laisvai ir būti suprastai.

Dalglišas laukė. Paskui ji paprastai prakalbo:

— Aš jį mylėjau. Šešerius metus buvome meilužiai. Visa tai nutrūko prieš tris mėnesius. Sekso nebeliko, bet meilė liko gyva. Manau, Neviliui palengvėjo. Jis nerimavo dėl nuolatinės būtinybės slapstytis, dėl savotiškos apgaulės. Jam buvo ganėtinai sunku be šito *gyventi*. Kai grįžau pas Selviną, jam liko vienu rūpesčiu mažiau. Na, aš niekada iš tikrųjų nebūčiau jo palikusi. Manyčiau, viena iš priežasčių, kodėl ištekėjau už Selvino — jog giliai širdyje žinojau, kad Nevilis nenorėtų visiems laikams likti su manimi.

— Ar jūsų romanas baigėsi jums panorėjus, ar jo valia? — švelniai paklausė Dalglišas.

— Jis baigėsi mums abiem panorėjus, bet daugiau dėl manęs. Mano vyras yra geras ir puikus žmogus, ir aš jį myliu. Galbūt ne

taip, kaip myliu Nevilį, bet mes buvome laimingi; mes ir esame laimingi. Be to, yra dar ir Selvino mama... Tikriausiai buvote su ja susitikęs. Ji dirba savanore Djupeino muziejuje. Su ja nėra labai lengva, bet ji dievina Selviną, ji visada buvo mums gera, nupirko mums namą, automobilį, dėl jo ji stengėsi būti laiminga. Ėmiau suprasti, kiek daug skausmo jai suteikčiau. Selvinas yra iš tų žmonių, kurie myli visa širdimi. Jis nėra labai išmintingas, bet gerai išmano, kas yra meilė. Jis niekada nebūtų įtarus, niekada nė negalėtų įsivaizduoti, kad sugebėčiau jį apgaudinėti. Ėmiau suprasti, jog tai, kas vyksta tarp manęs ir Nevilio, yra negerai. Nemanau, kad ir jam taip pat atrodė, jis neturėjo žmonos, dėl kurios galėtų nerimauti, jo dukra taip pat nebuvo jam artima. Bet pasibaigus romanui jis nesijautė labai prislėgtas. Matote, visą laiką aš jį labiau mylėjau nei jis mane. Jo gyvenimas buvo visa ko sklidinas, kupinas stresų, todėl jam išties turėjo palengvėti, kai nebereikėjo nerimauti — nerimauti dėl mano laimės, dėl to, kad viskas išaiškės.

— O kaip buvo iš tikrųjų? Ar išaiškėjo?

— Kiek žinau, ne. Ligoninė — puiki vieta gandams sklisti; manau, daugelyje įstaigų taip yra; bet mes buvome labai atsargūs. Neatrodo, kad kas nors būtų sužinojęs. O dabar jis jau miręs, ir nėra nieko, su kuo galėčiau apie jį pasikalbėti. Žinote, labai keista, kad su jumis kalbėdama apie jį jaučiu palengvėjimą. Jis buvo geras žmogus, viršininke, geras psichiatras. Bet jis pats apie save taip negalvojo. Niekada nesugebėjo tiek atsiriboti nuo savo darbo, kiek to reikėjo jo paties dvasios ramybei. Jis per daug viskuo rūpinosi, jis pernelyg rūpinosi visos psichiatrijos situacija. Mes, viena iš turtingiausių pasaulio šalių, negalime tinkamai prižiūrėti senukų, dvasiškai sergančių žmonių, tų, kurie visą gyvenimą nugyveno sunkiai dirbdami, kovodami su vargais ir skurdu, dalydami save. Dabar, kai jie jau sulaukę senatvės, kamuojami negalių, kai jiems reikia meilės ir globos, gal net lovos ligoninėje, mes tiek mažai jiems tegalime pasiūlyti. Jis rūpinosi ir pacientais šizofrenikais, tais, kuriems nebeskiriamas rimtas gydymas. Jo manymu, privalo būti tam tikri namai, vieta, kur jie turėtų gyventi tol, kol praeis krizė, vieta, kur jiems patiems būtų lengviau tą krizę ištverti. O kur dar Alzheimerio liga sergantys ligoniai... Kai kurie tokių žmonių globėjai susiduria su siaubingomis problemomis. Jis niekaip neįstengė atsiriboti nuo jų kančių.

— Įvertinant faktą, kad jis nuolatos būdavo persidirbęs, galbūt neturėtų būti keista, kad muziejui jis nebenorėjo skirti daugiau laiko nei skyrė iki tol, — pratarė Dalglišas.

— Muziejui jis visai neskyrė laiko. Kas ketvirtį lankydavosi patikėtinių susirinkimuose, nes turėjo juose dalyvauti. Šiaip jis laikydavosi nuošaliai, o muziejų valdė jo sesuo.

— Jis nesidomėjo muziejumi?

— Daugiau nei nesidomėjo. Jis nekentė muziejaus. Sakydavo, jog muziejus ir taip atėmė iš jo nemenką gyvenimo dalį.

— Ar jis paaiškino, ką turėjo galvoje taip sakydamas?

— Jis turėjo galvoje savo vaikystę. Daug apie tai nepasakodavo, bet jo vaikystė nebuvo laiminga. Jam nepakako meilės. Tėvas visą energiją atiduodavo muziejui. Taip pat ir pinigus, nors tam tikrą pinigų dalį turėjo skirti jų mokslams — pradinėms mokykloms, privačioms mokykloms, universitetams. Nevilis kartais pasakodavo ir apie mamą, bet aš susidariau įspūdį, kad ji nebuvo psichologiškai ar fiziškai stipri moteris. Ji per daug bijojo tėvo, kad būtų galėjusi apginti vaikus.

Dalglišas pagalvojo: *Nepakako meilės... bet ar jos kam nors pakanka? Nuo ko apginti? Nuo smurto, įžeidinėjimų, nesirūpinimo?*

Ji tęsė toliau:

— Nevilis manė, jog mes per daug apsėsti praeities — istorijos, tradicijų, viso to, ką kaupiame. Jis sakydavo, jog mes apsiverčiame mirusiais gyvenimais, mirusiomis idėjomis, užuot mėginę spręsti dabarties problemas. Bet vis dėlto jis pats buvo apsėstas savo praeities. Juk negali jos išbraukti, tiesa? Praeitis baigėsi, bet ji tebėra su mumis. Tą patį galima pasakyti apie kokią nors šalį ar žmogų. Praeitis buvo. Jos dėka esame tokie, kokie esame, ir mes privalome tai suprasti.

Dalglišas pagalvojo: *Nevilis Djupeinas buvo psichiatras. Jis geriau už daugelį turėjo suprasti, kaip stipriai tie tvirti, nesunaikinami čiuptuvėliai gali įsigauti į gyvenimą ir įsikibti į dvasią.*

Dalglišas pastebėjo, jog pradėjusi kalbėti ji nebegalėjo sustoti.

— Galbūt nelabai sugebu viską tiksliai paaiškinti. Aš pati visa tai gerai jaučiu. Mes nedažnai kalbėdavomės apie tuos dalykus, apie jo vaikystę, iširusią santuoką, apie muziejų. Nebūdavo laiko. Kai

pasitaikydavo galimybė kartu praleisti vakarą, jis tenorėdavo pavalgyti, pasimylėti ir pamiegoti. Tada jis visai nenorėdavo prisiminti, tik atsipalaiduoti. Aš jam bent jau tai galėdavau duoti. Kartais, kai mes pasimylėdavome, galvodavau, jog tą patį jam galėtų suteikti bet kuri moteris. Gulėdama šalia jo, jausdavausi labiau nuo jo nutolusi, nei būdama klinikoje ir užrašinėdama jo diktuojamus žodžius, aptardama savaitės vizitus. Kai ką nors myli, trokšti išpildyti kiekvieną mylimojo norą, bet negali, tiesa? Niekas negali. Galime duoti tik tai, ką kitas asmuo nori priimti. Atleiskite, net nežinau, kodėl visa tai jums pasakoju.

Dalglišas pagalvojo: *Bet ar ne visada taip būna? Žmonės man išsipasakoja. Man nė nereikia provokuoti ar klausinėti, jie patys pasakoja.* Visa tai prasidėjo dar tada, kai jis buvo jaunas detektyvas seržantas; tada šitai jį stebino ir intrigavo, teikė peno jo poezijai, nors kartu gimdė beveik gėdingas mintis, jog detektyvo praktikai tokie dalykai bus naudinga dovana. Jis neapsiėjo be gailesčio. Jam nuo vaikystės buvo pažįstama gyvenimo teikiama širdperša; šitai irgi maitino jo poeziją. Jis pagalvojo: *Aš sugebėdavau pelnyti žmonių pasitikėjimą, o paskui tuo pasitikėjimu pasinaudojęs uždėdavau jiems antrankius.*

— Kaip manote, ar darbe patiriama įtampa, nelabai vykęs gyvenimas galėjo nulemti jo nenorą gyventi? — paklausė jis.

— Kalbate apie galimybę prieš save pakelti ranką? Apie savižudybę? Niekada!

Dabar jos balse suskambėjo empatijos gaida.

— Niekada, niekada. Kartkartėmis mes kalbėdavomės apie savižudybę. Jis griežtai pasisakydavo prieš. Aš nekalbu apie labai senų žmonių ar nepagydomų ligonių savižudybę; visa tai mes visi galime suprasti. Kalbu apie jaunus. Nevilis sakydavo, jog savižudybė dažnai turi būti suprantama kaip agresijos aktas, po kurio visai šeimai ir draugams lieka slegiantis kaltės jausmas. Jis negalėjo savo dukrai palikti būtent tokio palikimo.

Dalglišas ramiai pratarė:

— Dėkoju. Šitai išties labai vertinga. Yra dar vienas dalykas. Mes žinome, kad daktaras Djupeinas savo jaguarą laikė muziejaus garaže ir kiekvieną penktadienio vakarą, truputį po šeštos, išvažiuo-

davo, o grįždavo vėlų sekmadienio vakarą arba ankstų pirmadienio rytą. Tikriausiai aišku, jog mums reikia sužinoti, kur jis važiuodavo savaitgaliais, ar buvo kas nors, ką jis reguliariai lankydavo.

— Norite paklausti, ar jis gyveno dar vieną gyvenimą, slaptą gyvenimą, neturintį nieko bendra su manimi?

— Norėjau paklausti, ar tie savaitgaliai nieko neturi bendra su jo mirtimi. Jo dukra nė nenutuokia, kur jis galėjo važiuoti; atrodo, ji apie tai nė neklausinėjo.

Staiga ponia Faradėj pašoko nuo kėdės ir priėjo prie lango. Minutėlę buvo tylu, o paskui ji pasakė:

— Ne, ji neklausinėjo. Nemanau, kad kuris nors šeimos narys būtų klausinėjęs ar domėjęsis, ką jis veikia. Jie gyveno skirtingus gyvenimus, tarsi būtų karališkosios šeimos žmonės. Dažnai galvodavau, ar dėl to kaltas jų tėvas. Nevilis kartais apie jį kalbėdavo. Nežinau, kodėl jis nusprendė turėti vaikų. Jo aistra buvo muziejus, eksponatai, išlaidavimas juos įsigyjant. Nevilis mylėjo savo dukrą, bet kartu jautėsi kaltas. Matote, jis baiminosi, jog tikriausiai elgiasi lygiai taip, kaip ir jo tėvas, kad savo darbui skiria visą dėmesį ir rūpestį, kurį turėtų skirti Sarai. Manau, būtent dėl to jis norėjo, kad muziejų uždarytų. Dar gali būti, kad jam reikėjo šiek tiek pinigų.

— Jam pačiam reikėjo? — paklausė Dalglišas.

— Ne, jai.

Ji grįžo prie stalo.

— Tai ar jis jums kada nors sakė, kur važiuoja savaitgaliais? — vėl paklausė Dalglišas.

— Nesakė, kur važiuoja, bet pasakojo, ką veikia. Savaitgaliai jį išlaisvindavo. Jam patiko tas automobilis. Jis nebuvo mechanikas, nesugebėjo automobilio taisyti ar prižiūrėti, bet jam labai patiko vairuoti. Kiekvieną penktadienį jis važiuodavo į kaimą ir vaikštinėdavo. Pravaikštinėdavo visą šeštadienį ir sekmadienį. Jis apsistodavo nedideliuose moteliuose, kaimo viešbutukuose, kartais nuomojamuose kambariuose. Mėgo gerą maistą ir komfortą, todėl rinkdavosi apdairiai. Bet stengdavosi per dažnai neapsistoti toje pačioje vietoje. Nenorėjo, kad žmonės imtų per daug juo domėtis, kad nepradėtų klausinėti. Vaikštinėdavo Vajaus slėniu, Dorseto pakrantėmis, kartais nuvažiuodavo į Norfolką ar Safolką ir vaikš-

tinėdavo pajūriu. Mėgaudavosi vienišais pasivaikščiojimais toli nuo žmonių, nuo telefono, nuo miesto; tokie pasivaikščiojimai teikė jam stiprybės.

Ji žvelgė į sunertas, ant stalo padėtas savo rankas. Tačiau dabar moteris pakėlė akis ir pažvelgė į Dalglišą; apimtas gailesčio, jis vėl išvydo du tamsius, nepaguodžiamo skausmo kupinus šulinius. Jos balse jau beveik girdėjosi ašaros.

— Jis važiuodavo vienas, visada tik vienas. Būtent to jam reikėjo ir podraug sopėjo. Jis net manęs nenorėdavo vežtis kartu. Po mano vedybų nebūtų buvę lengva ištrūkti, bet būčiau pasistengusi ir kaip nors sugebėjusi tai padaryti. Mes taip mažai laiko praleisdavome kartu, tik vieną kitą nugvelbtą valandėlę jo bute. Bet niekada savaitgaliais. Niekada neteko džiaugtis tomis ilgomis valandomis drauge, kartu vaikštinėti, kalbėtis, visą naktį praleisti vienoje lovoje. Niekada niekada.

— Ar kada nors paklausėte, kodėl jis jums to nesiūlo? — atsargiai pasidomėjo Dalglišas.

— Ne. Aš pernelyg bijojau, kad jis man nepasakytų tiesos, jog jam labiau reikia vienatvės nei manęs. — Ji kiek patylėjo, o paskui tęsė: — Bet aš kai ko ėmiausi. Jis to niekada nesužinos, ir dabar tai nebesvarbu. Susitvarkiau taip, kad artimiausią savaitgalį būčiau laisva. Vadinasi, turėjau meluoti savo vyrui ir anytai, bet aš ryžausi. Rengiausi paprašyti Nevilio, kad pasiimtų ir mane drauge, nors kartelį. Tai būtų buvęs vienintelis kartas, būčiau jam pažadėjusi. Kartu su juo praleidusi tą vienintelį savaitgalį, manau, vėliau būčiau su viskuo susitaikiusi.

Jie sėdėjo tylėdami. Už kabineto durų sava vaga tekėjo ligoninės gyvenimas — mirtys ir gimimai, skausmas ir viltis, eiliniai žmonės, nudirbantys neeilinius darbus; visa tai jų tarsi nepasiekė. Dalglišui buvo sunku žiūrėti į tokį sielvartą nerandant tinkamų paguodos žodžių. Jis nepajėgė tokių sugalvoti. Jo darbas buvo demaskuoti jos meilužio žudiką. Neturėjo teisės apsimetinėti ir dėtis atėjusiu jos paguosti bičiuliu.

Luktelėjo, kol ji aprims, o paskui pratarė:

— Liko paskutinis klausimas. Ar jis turėjo kokių nors priešų, kokių nors pacientų, kurie būtų galėję jam linkėti bloga?

— Jeigu kas nors būtų troškęs jo mirties, manau, būčiau žinojusi. Jis nebuvo labai mylimas, nes gyveno per daug atsiskyręs, bet jį gerbė ir mėgo. Žinoma, visada lieka tam tikra rizika, tiesa? Psichiatrai tai žino ir yra su tuo susitaikę; nemanau, kad jie daugiau rizikuotų už greitosios pagalbos ar policijos personalą, ypač jei kalbėtume apie šeštadienio vakarus, kai pusė pacientų į tokias įstaigas patenka girti ar apsvaigę nuo kvaišalų. Pavojinga dirbti greitosios pagalbos sesele ar gydytoju. Bet būtent tokį pasaulį patys ir sukūrėme. Žinoma, kartais pasitaiko agresyvių pacientų, bet jie negali suplanuoti žmogžudystės. Be to, kaip jie sužinotų apie jo automobilį ir nuolatines penktadienio keliones to automobilio pasiimti?

— Pacientai labai jo pasiges, — pratarė Dalglišas.

— Tik kai kurie, tik kurį laiką. Daugiausia jie galvos apie save. „Kas dabar manimi rūpinsis? Į ką turėsiu kreiptis kitą trečiadienį atėjęs į kliniką?" O man ir toliau teks žiūrėti į jo ranka brūkštelėtus įrašus registracijos knygoje. Įdomu, kiek laiko turės praeiti, kol pamiršiu, kaip skamba jo balsas.

Ji stengėsi tvardytis, bet dabar moters balsas staiga pasikeitė.

— Kokį tad baisų dalyką padariau, kad dabar net negaliu atvirai reikšti savo sielvarto? Su niekuo negaliu pasikalbėti apie Nevilį. Žmonės klausosi gandų apie jo mirtį ir visaip jais spekuliuoja. Žinoma, jie šokiruoti, atrodo, nuoširdžiai prislėgti. Bet jie taip pat ir susijaudinę. Smurtinė mirtis — išties siaubingas, bet kartu ir intriguojantis dalykas. Jiems įdomu. Matau tai iš jų akių. Žmogžudystė gadina žmogų, tiesa? Ji tiek daug atima, ne vien tik gyvybę.

Dalglišas sutiko:

— Taip, tai „purvinantis" nusikaltimas.

Ūmai ji ėmė garsiai verkti. Dalglišas žengtelėjo arčiau, ji glustelėjo prie jo ir įsikibo į švarką. Dalglišas pamatė, jog durų spynoje yra raktas; galbūt tai būtina saugumo priemonė. Beveik nešte nunešęs ją per visą kabinetą, pasuko raktą užrakindamas duris. Ji prakūkčiojo:

— Labai atsiprašau, aš atsiprašau, — bet nesiliovė raudojusi.

Dalglišas pamatė, jog kairėje sienoje buvo dar vienerios durys. Švelniai pasodinęs Andželą ant kėdės, jis atsargiai jas pravėrė. Lengviau atsikvėpė pamatęs tai, ko tikėjosi. Durys vedė į nedidelį korido-

riuką, kurio dešinėje buvo tualetas. Grįžo prie ponios Faradėj, kuri jau buvo šiek tiek aprimusi, ir padėjo jai nusigauti iki durų, o paskui uždarė jas Andželai už nugaros. Jam pasirodė, kad išgirdo bėgančio vandens šnarėjimą. Į kitas duris niekas nepasibeldė ir nemėgino įeiti. Ji užtruko neilgai. Po trijų minučių grįžo, iš pažiūros atrodė rami, plaukai buvo tvarkingai sušukuoti, veide nebuvo matyti jokių raudos pėdsakų, tik šiek tiek patinusios akys.

— Atsiprašau, kad teko jus sutrikdyti, — pasakė ji.

— Tikrai nereikia atsiprašinėti. Man tik labai gaila, kad niekaip negaliu jūsų paguosti.

Toliau ji kalbėjo labai formaliai, tarsi nieko nebūtų nutikę, tarsi tai būtų trumpas oficialus susitikimas.

— Jeigu atsiras dar kas nors, ką norėtumėte sužinoti, ar kuo galėčiau padėti, prašau nedvejojant skambinti. Gal norėtumėte sužinoti mano namų telefono numerį?

— Būtų labai gerai, — atsakė Dalglišas.

Ji brūkštelėjo skaičius į bloknotą, o paskui išplėšė lapelį ir padavė Dalglišui.

— Būčiau dėkingas, jeigu dirstelėtumėte į jo pacientų dokumentų įrašus ir pažiūrėtumėte, ar neatsirastų tokio žmogaus, kuris galėtų būti naudingas apklausti, kuris būtų ant jo pykęs, grasinęs paduoti į teismą, kuris būtų nepatenkintas santykiais su savo psichiatru, na, kad būtų elgęsis kaip nors, kas leistų daryti prielaidas, jog tarp tų, kuriuos gydė, daktaras Djupeinas turėjo priešą, — pasakė jis.

— Negaliu patikėti, jog tai galėjo būti įmanoma. Jeigu jis tokį būtų turėjęs, manau, būčiau žinojusi. Be to, pacientų įrašai yra konfidencialūs. Ligoninė nesutiks, kad tokie dokumentai būtų kam nors duodami be atitinkamos valdžios sutikimo.

— Žinau. Jeigu reikės, teks tą valdžią susirasti.

— Jūs — keistas policininkas, ar ne? Bet policininkas. Būtų neišmintinga tai pamiršti, — tarė Andžela.

Ji ištiesė ranką, ir Dalglišas trumpai ją spustelėjo. Ranka buvo labai šalta.

Eidamas koridoriumi laukiamojo ir laukujų durų link, jis staiga labai užsinorėjo kavos. Šis noras sutapo su jo mestu žvilgsniu į

rodyklę kavinukėn. Lankydamasis ligoninėje pačioje karjeros pradžioje, Dalglišas buvo ten užsukęs kažko užkąsti ar išgerti puodelio arbatos. Prisiminė, jog kavinukę tvarkė būrelis draugų; svarstė, ar ji vis dar atrodo taip pat. Kavinukė, aišku, buvo toje pačioje vietoje; maždaug dvidešimt ir dešimties pėdų kambarys, langai žvelgia į nedidelį plytelėmis grįstą sodą. Už aukštų arkos formos langų pilkuojančios plytos dar labiau sustiprino įspūdį, kad atsidūrei bažnyčioje. Jis prisiminė raudonomis, skaičiukais sužymėtomis staltiesėmis užtiestus stalus, bet dabar stalviršiai buvo pakeisti į atsparesnius; kairėje durų pusėje baras-prekystalis su šnypščiančiais arbatinukais, lentynos su išdėliotomis stiklinaitėmis atrodė beveik taip pat. Meniu irgi šiek tiek skyrėsi: keptos bulvės su įvairiais padažais, pupelės ir kiaušiniai su skrebučiais, kiaulienos vyniotiniai, pomidorų ir daržovių sriuba, įvairūs pyragaičiai ir sausainiai. Kavinukėje buvo ramu; norintys papietauti jau buvo išėję, ir ant šone pastatyto stalelio, virš kurio buvo pakabintas raštelis su prašymu susitvarkyti savo stalus, sukrauta aukšta nešvarių lėkščių krūva. Vieninteliai kavinukės lankytojai — du stambūs, kombinezonais vilkintys darbininkai už tolimiausio stalelio ir jauna moteris su kūdikiu vežimėlyje. Atrodė, ji nė nežiūri į dar vieną mergytę, kuri buvo įsikišusi į burnelę pirštą, suposi su kėde, monotoniškai niūniavo, o paskui staiga liovėsi ir didelėmis smalsiomis akutėmis sužiuro į Dalglišą. Mama sėdėjo pasistačiusi arbatos puodelį, įsižiūrėjusi į sodą; kaire ranka ji be perstojo supo vežimėlį. Niekaip negalėjai pasakyti, ar jos žvilgsnis, aiškiai atspindintis tragišką nežinią, reiškė nuovargį, ar liūdesį. Dalglišas svarstė, jog ligoninė — tai keistas pasaulis, kuriame žmonės tik trumpam tesusitinka, į kurį atsineša savą vilties, kančios ar sielvarto dozę; vis dėlto tai kartu keistai pažįstamas ir priglobiantis pasaulis, paradoksalus pasaulis, galintis bauginti ir guosti.

Pagyvenusios moters patiekta kava buvo pigi, bet gera; Dalglišas ją išgėrė skubėdamas, staiga pajutęs norą kuo greičiau iš čia išeiti. Šis trumpas atokvėpis jam pasirodė kaip per didelis atsipalaidavimas tokią įtemptą darbo dieną. Būsimasis interviu su ponia Faradėj žadino jo smalsumą ir išties buvo svarbus jo laukiantis darbas. Ar ji žinojo apie marčios neištikimybę? Jeigu taip, ar labai jai visa tai rūpėjo?

Vėl išėjęs į didįjį koridorių, jis iškart priešais save išvydo An-

dželą Faradėj; Dalglišas stabtelėjo atidžiau pasižiūrėti į vieną iš nuotraukų, duodamas jai laiko jo išvengti. Kai ponia Faradėj perkirto laukiamąjį, priešais ją išdygo jaunas vyriškis, tarsi būtų atpažinęs Andželą iš žingsnių aido. Dalglišas pamatė nepaprasto grožio veidą — jausmingą, subtilių bruožų, didelėmis spindinčiomis akimis. Jaunasis vyriškis Dalglišo nepastebėjo. Ištiesęs rankas suimti jos delnus, jis buvo įsmeigęs akis į savo žmoną; staiga jo veidas nušvito pasitikėjimu ir beveik vaikišku džiaugsmu.

Dalglišas luktelėjo, kol jiedu išėjo iš ligoninės. Dėl kažkokių jam pačiam sunkiai paaiškinamų priežasčių pamanė, kad geriau jis šio susitikimo būtų nematęs.

12

Majoras Arkraitas gyveno antrame daugiabučio namo Maidos slėnyje aukšte. Už geležinės tvoros, regis, visai neseniai nudažytos, namas atrodė pedantiškai prižiūrimas. Žalvarinė lentelė, kurioje buvo surašyti keturių savininkų vardai, buvo nušveista iki sidabrinio blizgesio; prie namo, iš abiejų durų pusių, stovėjo du kubiliukai, kuriuose augo po lauro medelį. Kai Pirsas paspaudė skambutį, skubiai atsiliepė vyriškas balsas. Lifto name nebuvo.

Kilimu nuklotų laiptų viršuje, jau pravėręs buto duris, jų laukė majoras Arkraitas — išsipustęs nedidukas vyriškis, vilkįs specialiai jam siūtu kostiumu su priderinta liemene, pasirišęs tarsi uniforminį kaklaraištį. Jo ūsai — lyg pieštuku nubrėžta plonytė linija — buvo nelyginant kontrastas vešliems antakiams; ir ūsai, ir antakiai buvo kiek pablukusios gelsvai rusvos spalvos. Plaukų beveik visai nebuvo matyti. Neįprastai maža jo galva buvo aptempta muslino kepuraite, iš po kurios virš kairės ausies kyšojo tvarstis. Pirsas pagalvojo, jog dėl šios kepuraitės jis atrodė kaip pagyvenęs, jau nebedirbantis, bet visai neprislėgtas Pjeras. Dvi neįtikėtinai mėlynos akys vertindamos įdėmiai nužvelgė Pirsą ir Keitę, bet šis žvilgsnis neatrodė nedraugiškas. Nelabai tesusidomėjęs dirstelėjo į jų pažymėjimus, o paskui vos vos linktelėjo, tarsi norėtų pasakyti, kad jie atvyko pačiu laiku.

Iškart krito į akį, jog majoras kolekcionavo antikvarinius daiktus, ypač Stafordšyro atminimo vertus objektus. Siauras koridorius buvo tiek visko prikimštas, jog Keitė ir Pirsas ėjo per jį gyvai dairydamiesi, jausdamiesi tarsi perpildytame antikvarinių daiktų turguje. Palei visą sieną tęsėsi siaura lentyna, ant kurios buvo išstatyta įspūdinga kolekcija: Klarenso hercogas, nelaimingasis Edvardo VII sūnus ir jo sužadėtinė princesė Mei, karalienė Viktorija prabangiais drabužiais, raitas Garibaldis, ant knygomis apkrautos kolonos pasirėmęs Šekspyras, padėjęs galvą ant dešinės rankos, žymūs Viktorijos laikų pamokslautojai, rėžiantys kalbas iš sakyklų. Ant priešingos sienos buvo sukabinta mišri kolekcija, daugiausia Viktorijos laikų kūriniai: siluetai ovaliniuose rėmeliuose, įrėmintas paveikslėlis, datuojamas 1852-aisiais, nedideli devynioliktо amžiaus tapybos darbeliai, vaizduojantys kaimo peizažus su kaimiečiais ir jų šeimomis, neabejotinai pasiturinčiomis, sočiomis ir švariomis, vaikštinėjančiomis ar ramiai sėdinčiomis šalia išvaizdžių trobelių. Įgudusi Pirso akis akimirksniu aprėpė visas detales; jis šiek tiek nustebo, kad niekas, ką jis matė, niekaip nesisiejo su majoro kariškio karjera.

Juos vedė per svetainę, kuri būtų labai patogi, jeigu ne eksponatų, panašių į Stafordšyro kūrinius, prikimštos lentynos; paskui jie perėjo trumpu koridoriuku ir pateko į sodan išsikišančią oranžeriją. Čia stovėjo keturi pinti foteliai ir stalelis stikliniu viršumi. Palei sienas įrengtose lentynose akį traukė nuostabi augalų kolekcija — daugiausia visžaliai, visi neįtikėtinai vešlūs.

Majoras atsisėdo ir mostelėjo Pirsui su Keite sėstis į kitus fotelius. Jis atrodė toks linksmai nerūpestingas, tarsi rengtųsi pokalbiui su senais bičiuliais. Pirsui ir Keitei dar nespėjus prabilti, jis ištarė šiurkštoku, žodžius kapojančiu balsu:

— Ar jau radote tą berniuką?

— Dar ne, sere.

— Rasite. Nemanau, kad jis būtų puolęs į upę skandintis. Jis ne iš tokių. Pasirodys, vos tik sužinos, kad likau gyvas. Jums nederėtų vargintis dėl to kilusio ginčo, bet, kita vertus, tikriausiai dėl to ir nesivarginate. Turite svarbesnių rūpesčių. Nebūčiau kvietęs nei greitosios, nei policijos, jei ponia Perifild — ji gyvena aukštu žemiau — nebūtų išgirdusi, kaip nugriuvau, ir užlipusi pas mane.

Ji geranoriška moteris, bet per daug linkusi visur kištis. Bėgdamas iš namo, Rajenas su ja susidūrė. Jis paliko atviras duris. Man dar nespėjus jos sulaikyti, iškvietė greitąją ir policiją. Buvau šiek tiek apsvaigęs, tiesą sakant, trumpam praradau sąmonę. Stebiuosi, kaip ji neiškvietė gaisrininkų, armijos ar dar ko nors, ką galėtų sugalvoti. Vis dėlto aš jos nekaltinu.

Pirsas nekantravo norėdamas kuo greičiau gauti atsakymą į vieną ypač svarbų klausimą. Jis pratarė:

— Mes su šiuo tyrimu nesusiję, sere, na, bent jau ne tiesiogiai. Gal galėtumėte pasakyti, kada vakar vakare Rajenas Arčeris grįžo namo?

— Deja, negalėčiau. Buvau Pietų Kene, ten pardavinėjo Stafordširo keramiką. Radau keletą man patikusių dalykėlių. Dėl jų visų buvo varžomasi. Anksčiau panašius daikčiukus galėjai įsigyti už 30 svarų. Tik ne dabar.

— O kada grįžote, sere?

— Apie septintą. Aukcione susitikau draugą, nuėjome į vietinę aludę šiek tiek pasėdėti ir išgerti. Kai grįžau, Rajenas jau buvo.

— O ką jis veikė, sere?

— Savo kambaryje žiūrėjo televizorių. Jam išnuomojau atskirą televizorių. Vaikinas žiūri kitas programas nei aš, be to, vakarais mieliau būnu vienas. Apskritai jis dirba visai gerai.

— Kaip jis atrodė, kai įėjote? — paklausė Keitė.

— Ką turite galvoje?

— Ar jis buvo susijaudinęs, prislėgtas, kitoks, nei būna paprastai?

— Aš dar kokias penkiolika minučių jo nemačiau. Tiesiog šūktelėjau, ir jis atsiliepė. Neprisimenu, ką vienas kitam sakėme. Tada jis įėjo, ir prasidėjo ginčas. Tiesą sakant, dėl visko buvau kaltas aš.

— Ar galite tiksliai papasakoti, kas iš tikrųjų nutiko?

— Viskas prasidėjo tuomet, kai prakalbome apie Kalėdas. Aš jau buvau taip sutvarkęs, kad jis kartu su manimi galėtų vykti į Romą — užsakiau viešbutį, sutariau dėl bilietų. Jis pasakė, kad persigalvojo, kad yra pakviestas Kalėdas švęsti su kažkuo kitu, su moterimi.

Atsargiai rinkdama žodžius, Keitė paklausė:

— Ar šitai jus nuliūdino? Ar pasijutote nuviltas, ar pajautėte pavydą?

— Nepajutau jokio pavydo, aš tik velniškai supykau. Juk nupirkau jam lėktuvo bilietus.

— Ar juo patikėjote?

— Tiesą sakant, nelabai. Abejonių sukėlė moteris.

— Dėl ko dar?

— Buvo akivaizdu, jog jis nenori vykti į Romą. Pamaniau, kad galėjo tai pasakyti anksčiau, kol dar nebuvau nupirkęs bilietų. Be to, ieškojau informacijos apie galimas jo studijas. Vaikinas ganėtinai sumanus, bet menkai teišsilavinęs. Daugiausia laiko praleidžia tinginiaudamas. Palikau jam lankstinukų, kad viską peržiūrėtų ir paskui galėtume aptarti visus galimus variantus. Jis nieko nepadarė, neperžiūrėjo. Ginčijomės dėl pačios idėjos. Maniau, jis pats viso to norėjo, bet, kaip atrodo, apsirikau. Pasakė, jog jam jau bloga nuo mano kišimosi, na, dar kažką panašaus. Nekaltinkite to vaikino. Kaip jau sakiau, dėl visko buvau pats kaltas. Pavartojau netinkamus žodžius.

— Kokius?

— Pasakiau: „Gyvenime tu niekada nieko nepasieksi“. Toliau norėjau pasakyti: „Nepasieksi, jeigu negausi išsilavinimo ar neįgysi praktikos“. Aš taip ir nebaigiau sakinio, nes nebegalėjau. Rajenas įtūžo. Tikriausiai tokius pat žodžius jis jau buvo girdėjęs iš savo patėvio. Na, ne iš patėvio, bet iš žmogaus, kuris atsikėlė gyventi pas jo motiną. Įprasta istorija, tokių tikriausiai esate girdėję tuzinus. Tėvas išeina, motina priiminėja meilužius, kol galiausiai vienas iš jų pas ją atsikrausto. Sūnus ir meilužis vienas kito nekenčia, todėl vienas iš jų turi išeiti. Nereikia nė spėlioti kuris. Tas vyriškis turėjo būti tikras gyvulys. Juokinga, bet atrodo, kad kai kurioms moterims tokie gyvuliai patinka. Kaip ten būtų, bet jis Rajeną išvarė. Keista, Rajenas jo nepaklojo žarstekliu.

— Muziejaus namų tvarkytojai jis sakė, kad nuo vaikystės visi juo rūpinosi, — pratarė Keitė.

— Tikri niekai! Namuose jis gyveno iki penkiolikos metų. Kai liko aštuoniolika mėnesių iki jo penkiolikto gimtadienio, mirė tėvas. Rajenas buvo užsiminęs, jog tėvas mirė itin tragiškai, bet niekada nieko neaiškino ir nekalbėjo plačiau. Galbūt tai tik dar viena jo fantazija. Ne, juo niekada niekas nesirūpino. Vaikinas išties ganėtinai „pakrikęs“, bet patekęs valstybinių įstaigų globon būtų dar labiau pakrikęs.

— Ar ir anksčiau jis prieš jus smurtavo?

— Ne, niekada. Jis nėra aršus vaikis. Kaip jau sakiau, pats buvau kaltas. Netinkamu laiku pasakiau netinkamus žodžius.

— Ar jis nieko nepasakojo, ką tą dieną veikė? Ar nieko nepasakojo apie darbą, kada išėjo, kada grįžo namo?

— Nieko. Bet ir neturėjo pasakoti, tiesa? Mes trumpai tepakalbėjome, nes paskui jis įpyko, čiupo žarsteklį ir mane puolė. Kirto į dešinį petį, parvertė, o aš trenkiausi galvą į televizoriaus kampą. Viskas baigėsi velniškai prastai.

— Gal galėtumėte ką nors papasakoti apie jo gyvenimą čia, kiek laiko jūs gyvenate kartu, kaip susitikote? — paklausė Pirsas.

— Aš jį pasiėmiau prieš devynis mėnesius, sutikęs Leisesterio aikštėje. Na, gal prieš dešimt mėnesių. Sunkoka tiksliai įvertinti laiką. Buvo sausio pabaiga arba vasario pradžia. Jis skyrėsi nuo kitų vaikinų. Pirmas prakalbo, ir aš supratau, jog greitai pateks į bėdą. Prostitucija — siaubingas gyvenimas. Tik pasuk tuo keliu — nė nepastebėsi, kaip tu jau negyvas. Jis dar nebuvo tokio gyvenimo pradėjęs, bet, manyčiau, netrukus galėjo pradėti. Jis audringai gyveno, todėl parsigabenau jį čia.

— Ir pats su juo gyvenote. Norėjau pasakyti, kad buvote meilužiai, — atvirai tarė Keitė.

— Aišku, jis yra gėjus, bet namo jį parsivežiau ne dėl to. Turiu dar vieną žmogų, turiu jau daugelį metų. Dabar jis pusmečiui išvykęs stažuotis į Tolimuosius Rytus, bet sausio pradžioje turėtų grįžti. Tikrai viliuosi, kad iki to laiko Rajenas išsikels. Šis butas mums trims per mažas. Jau pirmą naktį Rajenas atėjo į mano miegamąjį manydamas, kad turi atsimokėti už jam suteiktą būstą. Aš jam greitai viską paaiškinau. Niekada nepainioju sekso ir komercinių dalykų. Ir anksčiau nepainiojau. Be to, jaunimas manęs per daug netraukia. Drįstu sakyti, jog šitai gali pasirodyti keista, bet taip jau yra. Man patiko tas vaikinas, man jo buvo gaila, tačiau tik tiek. Žinote, jis tai ateidavo, tai išeidavo. Kartais man sakydavo, jog greit išeis, kartais — kad pasiliks. Kai grįždavo po savaitės ar dviejų, norėdavo išsimaudyti, pasikeisti drabužius, išsimiegoti švarioje lovoje. Jis lankydavosi įvairiose landynėse, bet nė vienoje ilgiau neužsibūdavo.

— Ar žinojote, kad jis dirbo Djupeino muziejuje sodininku?

— Aš pats jam rašiau rekomendaciją. Sakė, jog ten dirba pir-

madieniais, trečiadieniais ir penktadieniais. Paprastai tomis dienomis jis anksti išeidavo ir grįždavo apie šeštą. Manau, jis ir būdavo ten, kur sakėsi einąs — Djupeino muziejuje.

— O kaip jis ten nusigaudavo? — paklausė Keitė.

— Metro, o paskui eidavo pėsčias. Turėjo seną dviratį, bet dviratis kažkur dingo.

— Ar penkta valanda žiemos metu nėra per vėlu? Juk sutemsta gerokai anksčiau.

— Jis sakydavo, jog visada atsiranda įvairiausių paprastų darbų. Padėdavo jiems darbuotis ne tik sode, bet ir viduje. Aš jo neklausinėjau. Nenorėjau būti panašus į jo patėvį. Rajenas nepakenčia kišimosi į jo reikalus. Aš jo nekaltinu. Ir pats panašiai jaučiuosi. Klausykite, gal norėtumėte ko nors išgerti? Kavos ar arbatos? Pamiršau paklausti.

Keitė jam padėkojo ir pasakė, kad jiems jau metas eiti. Majoras linktelėjo ir pratarė:

— Viliuosi, kad jį surasite. Suradę pasakykite, jog man viskas gerai. Jeigu panorės grįžti, lova bus. Bent jau kuriam laikui. Beje, jis nenužudė to daktaro... kuo jis vardu?.. Djupeinas?

— Daktaras Nevilis Djupeinas.

— Galite išmesti tai iš galvos. Tasai vaikinas nėra žudikas.

— Jeigu jis būtų jums vožtelėjęs stipriau ir į kitą vietą, būtų galėjęs tapti žudiku, — atsakė Pirsas.

— Bet nevožtelėjo, tiesa? Kai išeisite, neužkliūkite už vandens bako. Man labai gaila, kad daugiau niekuo negaliu padėti. Jūs man pranešite, kai jį surasite?

Keista, bet jau prie durų jis ištiesė ranką. Jis taip stipriai suspaudė Keitės delną, jog ji vos susilaikė nesusiraukusi.

— Taip, sere, neabejotinai pranešime, — atsakė ji. Kai durys užsidarė, Keitė pratarė: — Galėtume pamėginti pasikalbėti su ponia Perifild. Galbūt ji žino, kada Rajenas grįžo namo. Atrodo, ji iš tų moterų, kurios visada atidžiai stebi, ką veikia kaimynai.

Nulipę į pirmą aukštą, jie paspaudė durų skambutį. Duris atidarė apkūni vyresnio amžiaus moteris, kiek per ryškiai išsidažiusi, su keistoka šukuosena. Vilkėjo raštuotu kostiumėliu, kurio švarkelis buvo papuoštas keturiomis kišenėmis, dekoruotomis didelėmis

žalvarinėmis sagomis. Pravėrė duris nenukabindama grandinėlės ir įtariai dirstelėjo pro plyšį. Vos tik Keitė parodė pažymėjimą ir paaiškino, kad atėjo šio to paklausinėti apie Rajeną Arčerį, moteris akimirksniu nuėmė grandinėlę ir pakvietė juos vidun. Keitė nujautė, jog jiems gali būti sunku iš čia ištrūkti, todėl iškart paaiškino, jog ponios Perifild neketina ilgai trukdyti. Galbūt ji galėtų pasakyti, kurią valandą vakar vakare Rajenas grįžo namo?

Ponia Perifild ėmė užsidegusi aiškinti, jog išties labai norėtų padėti, bet, deja deja, negali to pasakyti. Penktadienio popietėmis ji lošia bridžą. Vakar kartu su bičiuliais lošė bridžą Pietų Kensingtone, o po arbatėlės pasiliko taurei chereso. Grįžo namo maždaug penkiolika minučių prieš tą siaubingą užpuolimą. Pirsas ir Keitė turėjo išklausyti visas smulkmenas, kaip greitai veikdama ji visai atsitiktinai išgelbėjo majorui gyvybę. Vylėsi, jog dabar majoras įsitikino per daug pasitikėjęs žmonėmis, per daug juos užjautęs. Rajenas Arčeris nebuvo iš tų savininkų, kuriems būtų prijautę garbingi šio padoraus namo gyventojai. Ji dar kartą pakartojo, kaip apgailestauja, kad niekuo negali jiems padėti, ir Keitė ja patikėjo. Nė neabejojo, kad ponia Perifild būtų labai patenkinta galėdama jiems papasakoti, jog Rajenas grįžo namo stipriai atsiduodantis benzinu, ką tik iš nusikaltimo vietos.

Eidama prie automobilio, Keitė pratarė:

— Taigi Rajenas neturi alibi, bent jau mes to nežinome. Bet, manyčiau, būtų sunku patikėti...

Pirsas ją nutraukė:

— O, dėl Dievo, Keite, nepradėk ir tu! Nė vienas iš jų nepanašus į žudiką. Jis yra įtariamasis kaip ir visi kiti. Kuo ilgiau slapstysis, tuo bus prasčiau jam pačiam.

13

Ponios Faradėj namas buvo aštuntas iš devyniolikto amžiaus viduryje statytų namų eilės, nusitęsusios pietinėje Ailingtono aikštės pusėje. Iš pradžių neabejotinai pastatyti aukštesniajai dirbančiųjų klasei, dabar šie namai, savaime suprantama, buvo gerokai pasikeitę

— nustekenti kylančių nuomos kainų, aplaidumo, karo metų ir besikeičiančių gyventojų, bet jau seniai užvaldyti viduriniosios klasės atstovų, vertinančių Sičio kaimynystę, gerų restoranų ir Almeidos teatro artumą, mėgstančių pasigirti, jog gyvena socialiai ir etniškai margaspalvėje bendruomenėje. Iš langus dengiančių grotelių ir įrengtų apsaugos sistemų galėjai spręsti, jog namų gyventojai apsidraudę nuo nepageidaujamų šios gausios ir įvairios bendruomenės „apsireiškimų". Visas kvartalėlis traukė akį architektūrine vienove. Identiškus kreminio tinko fasadus ir juodos geležies balkonus pagyvino spindinčios, skirtingomis spalvomis nudažytos durys ir įvairiausi žalvariniai durų belstukai. Pavasarį šią architektūrinę vienovę gaivina vyšnių žiedai — medelių kamienai apjuosti apsauginėmis tvorelėmis. Tačiau dabar rudeninė saulė apšvietė plikomis šakomis apgaubtą aveniu, vyšnių kamienus užliedama auksu. Vienas langas švytėjo sieną nuklojusio vijoklio spalvomis ir žieminių našlaičių geltoniu.

Keitė paspaudė žalvarine plokštele apvestą durų skambutį, ir jai greitai buvo atidaryta. Juos mandagiai priėmė pagyvenęs vyriškis kruopščiai sušukuotais žilais plaukais ir bet kokius asmeniškumus ryžtingai slepiančiu veidu. Jo drabužiai dvelkė ekscentrišku dviprasmiškumu — dryžuotos juodos kelnės, tarsi ką tik išlygintas rudos drobės švarkas ir taškuota peteliškė. Jis paklausė:

— Viršininkas Dalglišas ir inspektorė Miskin? Ponia Faradėj jūsų laukia. Ji yra sode, bet gal neprieštarautumėte eiti su manimi. — Paskui pridūrė: — Aš vardu Perkinsas, — tarsi šitai kaip nors paaiškintų, kodėl jis čia yra.

Keitė nesitikėjo nei tokio namo, nei tokio priėmimo. Dabar likę labai nedaug namų, kur duris atidaro liokajai, o vyriškis, paskui kurį jie sekė, į liokajų irgi nebuvo panašus. Elgesys ir pasitikėjimas bylojo, jog jis gali būti seniai čia dirbantis tarnas, o gal koks nors giminaitis, pataikaujantis savo paties užgaidoms ar tokiu besidedantis norėdamas papramogauti.

Koridorius buvo siauras; jį dar labiau siaurino grakštus senovinis raudonmedžio laikrodis, pastatytas dešinėje durų pusėje. Sienos buvo taip tirštai nukabinėtos akvarelėmis, jog pro tarpelius beveik nebuvo matyti tamsiai žalių sienų apmušalų. Dirstelėjusi pro kairėje pusėje esančias duris, Keitė išvydo knygų lentynomis nustatytas

sienas, elegantišką židinį ir virš jo pakabintą aliejiniais dažais tapytą paveikslą. Tokiuose namuose nė nereikėtų tikėtis pamatyti jūros pakrante šuoliuojančių žirgų nuotraukų ar žaliaveidės rytiečių moters atvaizdo. Elegantiškai drožinėti raudonmedžio turėklai vedė į viršų. Koridoriaus gale Perkinsas pravėrė baltai dažytas duris į oranžeriją, besitęsiančią per visą namo plotį. Šiame kambaryje viskas dvelkė nerūpestingu intymumu; ant žemų pintų kėdžių buvo užmesti apsiaustai ir paltai, ant pintų staliukų paskleisti žurnalai, o plačius langus gaubė vešlūs žali augalai, sklindančiai šviesai suteikiantys žalsvą atspalvį, tarsi būtum po vandeniu. Žengęs keliais laipteliais galėjai patekti į sodą. Jorko akmenų takelis, nutiestas pievelėje, vedė žemyn į šiltnamį. Pro stiklą jie matė ritmingai judančią moters figūrą, tai pasilenkiančią, tai vėl išsitiesiančią, tarsi šoktų kažkokį ceremoningą šokį. Judesiai nesiliovė net tada, kai Dalglišas ir Keitė priėjo prie pat durų ir pamatė, jog ji plauna ir dezinfekuoja gėlių vazonus. Šalia buvo pasistačiusi dubenį muiluoto vandens; vieną po kito ėmė nušveistus vazonus, pasilenkusi kišdavo juos į kibirą su dezinfekuojančiu skysčiu, o paskui statydavo ant aukštos lentynos rikiuodama pagal dydį. Po kelių sekundžių ji nutarė, kad vertėtų atkreipti dėmesį į lankytojus, ir atidarė duris. Juos pasitiko stiprus dezinfekuojančio tirpalo kvapas.

Ji buvo aukšta, kokių šešių pėdų, mūvėjo nešvarias velvetines kelnes, vilkėjo tamsiai mėlyną megztuką, avėjo guminius batus ir buvo užsitempusi gumines raudonas pirštines. Žili jos plaukai buvo tvarkingai sušukuoti ir nubraukti nuo aukštos kaktos, surišti po valiūkiškai pakreipta vyriška fetrine skrybėle, iš po kurios buvo matyti protingas veidas tvirtais skruostikauliais. Jos akys po sunkiais vokais — tamsios ir skvarbios. Nors nosis ir skruostų oda buvo šiek tiek pašiurpusi nuo vėjo, veidas atrodė lygus, beveik visai neraukšlėtas, tačiau kai ji nusimovė pirštines, iš melsvų venų ir plonos, susiraukšlėjusios rankų odos Keitė suprato, jog ponia buvo vyresnė, nei ji manė. Neliko abejonių, kad sūnaus ji susilaukė jau būdama vyresnė nei keturiasdešimties. Keitė pažvelgė į Dalglišą. Jo veidas jai nieko nesakė, bet ji suprato, jog ir jis mąsto panašiai. Jie susidūrė su sunkiai įveikiama moterimi.

— Ponia Faradėj? — pratarė Dalglišas.

Jos balsas nuskambėjo autoritetingai, žodžius ji tarė aiškiai artikuliuodama:

— Žinoma, o kas gi dar? Mano adresas, mano sodas, štai čia mano šiltnamis, jus įleido mano žmogus.

Keitė pagalvojo, jog ponia tyčia stengiasi kalbėti lengvai, tarsi mėgintų nutrinti visas įžeidžias žodžių prasmes. Ji tęsė:

— O jūs, aišku, esate viršininkas Dalglišas. Nesivarginkite ir nerodykite man savo pažymėjimo ar dar ko nors, ką privalote nešiotis. Aišku, tikėjausi, kad ateisite, bet nė nežinau, kodėl maniau, kad ateisite vienas. Galiausiai vargu ar visa tai būtų galima pavadinti paprastu vizitu.

Nors skubiai į Keitę mesto žvilgsnio nepavadintum nedraugišku, jis buvo aiškiai vertinantis, tarsi ponia Faradėj stengtųsi nuspėti naujos kambarinės dorybes ir nuopelnus. Dalglišas pristatė Keitę. Ponia Faradėj kažkaip keistai paspaudė jiems abiem rankas, o paskui vėl užsitempė pirštines ir pratarė:

— Prašyčiau atleisti, norėčiau ir toliau dirbti savo darbą. Tai nėra pats maloniausias mano užsiėmimas, todėl, kartą prisirengusi ir pradėjusi, norėčiau greičiau baigti. Panele Miskin, ta pinta kėdė yra visai švari, bet, deja, jums, pone Dalglišai, nelabai turiu ką pasiūlyti, nebent tą apverstą dėžę. Manau, ant jos prisėdęs neturėtumėte nugriūti.

Po sekundėlės Keitė atsisėdo, bet Dalglišas liko stovėti. Jam nespėjus prabilti, ponia Faradėj tęsė:

— Savaime suprantama, atėjote pasikalbėti dėl daktaro Djupeino mirties. Kaip suprantu, kadangi čia lankotės, nemanote, kad tai buvo nelaimingas atsitikimas.

Dalglišas nutarė kalbėti labai tiesiai ir aiškiai.

— Tai nebuvo nei nelaimingas atsitikimas, nei savižudybė. Gaila, bet atliekame žmogžudystės tyrimą, ponia Faradėj.

— Aš taip ir įtariau, bet ar jums neatrodo, kad į tyrimą įtrauktos nepaprastai aukšto rango pajėgos? Atleiskite, bet ar daktaro Djupeino mirtis, kad ir kokia apgailėtina būtų, išties nusipelnė ne tik detektyvo inspektoriaus, bet ir vyriausiojo pareigūno — viršininko — dėmesio? — Nesulaukusi atsakymo, ji tęsė toliau: — Prašyčiau pateikti man klausimus. Jeigu tik galėsiu padėti, aišku, būtinai taip ir

padarysiu. Suprantama, žinau keletą smulkmenų. Tokios naujienos labai greitai sklinda. Jo mirtis buvo siaubinga.

Ji ėmė darbuotis toliau. Stebėdamas iš muilo putų iškeliamus, į tirpalą nardinamus ir ant lentynos statomus vazonus, Dalglišas ryškiai prisiminė dar vaikystėje klebonijos sode matytą pašiūrę, kurioje būdavo laikomi moliniai indai. Kasmet padėti sodininkui plauti gėlių vazonus buvo viena iš vaikystėje jam patikėtų užduočių. Prisiminė pašiūrėje tvyrodavusį šiltą medienos kvapą ir senojo Sempsono pasakojimus apie jo žygdarbius Pirmojo pasaulinio karo metais. Vėliau jis sužinojo, kad didžiuma šių istorijų buvo pramanytos, bet tada dešimtmečiui berniukui jos keldavo šiurpuliukus, o skirtoji užduotis tapdavo laukiama pramoga. Seniokas buvo išradingas fantazuotojas. Dalglišas nujautė, jog dabar stovi priešais moterį, kurios melagystės, jeigu ji sumanytų meluoti, būtų dar įtikimesnės.

— Ar galėtumėte mums papasakoti apie savo pačios ryšius su muziejumi? Mes žinome, kad esate viena iš savanorių. Kiek laiko ten dirbate ir ką veikiate? Suprantu, jog dabar visa tai jums galėtų pasirodyti nesvarbu, bet apie daktaro Djupeino gyvenimą privalome sužinoti kaip įmanoma daugiau; mus domina tiek profesinis jo gyvenimas, tiek veikla muziejuje, — paklausė Dalglišas.

— Tada jums reikėtų susitikti su jo šeimos nariais ir žmonėmis, dirbusiais su daktaru Djupeinu ligoninėje. Vienas iš jų, tikiuosi, jau žinote, yra mano marti. Aš pati pradėjau su šia šeima bendrauti prieš dvylika metų. Mano vyras buvo Makso Djupeino, įkūrusio muziejų, bičiulis, ir mes visada buvome muziejaus rėmėjai. Kai Maksas buvo gyvas, jie turėjo pagyvenusį ir nelabai kompetentingą sodininką; tada Maksas manęs paklausė, gal galėčiau pas juos lankytis kartą per savaitę ar rečiau, bet nuolat, ir padėti jiems patarimais. Dabar, tikiuosi, žinote patys, sodą prižiūri Rajenas Arčeris, kuris muziejuje dirba dar ir kaip pagalbinis valytojas. Vaikinas neapsiskaitęs, bet geranoriškas, o mano vizitai pas juos tęsiasi iki šiol. Po Makso Djupeino mirties Džeimsas Kalder-Heilis, archyvaras, paprašė manęs savo darbą tęsti. Jis apsiėmė tikrinti savanorių pagalbininkų darbą.

— O ar reikėjo juos tikrinti? — paklausė Keitė.

— Protingas klausimas. Tikriausiai ponui Kalder-Heiliui pasi-

rodė, jog savanorių per daug, jog daugelis sukelia daugiau rūpesčių nei atneša naudos. Paprastai muziejai būna linkę pritraukti tokių pagalbininkų, kurie neturi ypatingų įgūdžių. Savanorių skaičių jis sumažino iki trijų — likau aš, ponia Babington, padėjusi poniai Murielei Godbi prie stalo, ir ponia Striklend, dirbanti bibliotekoje. Ponia Babington turėjo išeiti maždaug prieš metus dėl paaštrėjusio artrito. Taigi dabar mūsų liko tik dvi. Galėtų būti ir daugiau.

Dalglišas pratarė:

— Ponia Klaton mums sakė, jog būtent jūs pristatėte benziną žoliapjovei. Kada tai buvo?

— Rugsėjo mėnesį, maždaug tada, kai paskutinį kartą reikėjo nupjauti žolę. Rajenui pritrūko benzino, ir aš pažadėjau atgabenti bakelį, nes taip bus pigiau — sutaupysime pristatymo kainą. Benzinas niekada taip ir nebuvo panaudotas. Kurį laiką žoliapjovė prastai veikė, o tasai vaikinas absoliučiai nenutuokė, kaip reikėtų ją prižiūrėti, ką jau kalbėti apie pataisymą. Aš padariau išvadą, jog žoliapjovę reikėtų pakeisti. O Rajenas visą tą laiką naudojosi rankine žoliapjove. Benzino bakelis taip ir liko pašiūrėje.

— Kas žinojo, kad ten yra bakelis?

— Žinoma, Rajenas. Taip pat ir ponia Klaton, nes pašiūrėje ji laiko dviratį, ir gal dar panelė Godbi. Aš neabejotinai pasakiau, kad reikėtų pakeisti senąją žoliapjovę. Panelė Godbi šiek tiek nerimavo dėl išlaidų, bet, kaip atrodė, nebuvo kur skubėti: tikriausiai žolės nebereikės pjauti iki pavasario. Manau, turėjau jai pasakyti apie benziną, nes man už jį sumokėjo, o aš pasirašiau sąskaitą. Dar apie tai galėjo žinoti Djupeinai ir ponas Kalder-Heilis. Turėsite jų paklausti.

— Ar jūs nepagalvojote, kad vėliau, kai įsitikinote, jog benzino nebereikia, bakelį vertėjo parsinešti namo? — užklausė Keitė.

Ponia Faradėj pažvelgė į Keitę žvilgsniu, sakyte sakančiu, jog vargu ar toks klausimas galėtų šauti į galvą sveikai mąstančiam žmogui. Paskui atsakė:

— Ne, nepagalvojau. O ar turėjau pagalvoti? Juk už benziną man buvo sumokėta.

Nenorėdama susilaukti bauginimų ar grasinimų, Keitė pamėgino kitokią taktiką:

— Muziejuje lankotės jau dvylika metų. Ar galėtumėte jį apibūdinti kaip malonią, sėkmės lydimą vietą? Turiu galvoje ten dirbančius žmones.

Ponia Faradėj paėmė dar vieną vazoną, kritiškai jį apžiūrėjo, murktelėjo į dezinfekuojantį skystį ir padėjo vazoną ant suolo. Ji atsakė:

— Išties nieko apie tai nežinau. Nė vienas iš personalo niekada man nesiskundė, kad yra nelaimingas, o jeigu kada nors ir skundėsi, tai aš negirdėjau. — Tarsi pabūgusi, kad jos atsakymas nebūtų nuskambėjęs kaip savotiškas grasinimas, ji pridūrė: — Po Makso Djupeino mirties muziejuje šiek tiek trūko bendros kontrolės. Oficialiai muziejui vadovauja Karolina Djupein, bet ji turi pakankamai pareigų mokykloje. Kaip jau minėjau, darbuotojais savanoriais domisi ponas Kalder-Heilis, o tas vaikinukas prižiūri sodą ar bent jau stengiasi, kad jis įgautų kokį nors pavidalą. Atėjus Murielei Godbi, reikalai pasitaisė. Ji yra sumani moteris ir, atrodo, su malonumu vykdo savo pareigas.

Dalglišas svarstė, kaip būtų geriau pradėti kalbą apie jos marčios ir Nevilio Djupeino santykius. Jam reikėjo sužinoti, ar jų romanas išties visiems buvo paslaptis, kaip kad sakė Andžela Faradėj; jam ypač rūpėjo, ką apie tai žinojo ponia Faradėj, kiek numanė pati, kiek buvo išgirdusi iš kitų.

— Mes jau kalbėjomės su jūsų marčia, daktaro Djupeino asmenine sekretore. Kaip supratau, ji buvo atsakinga už jo ambulatorinius ligonius. Akivaizdu, jog ji yra tas žmogus, kurio nuomonė apie daktaro Djupeino dvasinę būseną penktadienį mums labai svarbi, — pagaliau tarė jis.

— O ar jo dvasinė būsena kaip nors tiesiogiai susijusi su jo nužudymo faktu? Tikiuosi, jūs nemėginate pasakyti, kad jis galėjo pakelti prieš save ranką?

— Šiuo atveju aš sprendžiu, kas su kuo susiję, ponia Faradėj, — atsakė Dalglišas.

— Ir kodėl jums atrodo svarbūs mano marčios ir Nevilio Djupeino santykiai? Aišku, ji pati jums papasakojo? Na, žinoma, natūralu, kad papasakojo. Meilė, pasitenkinimas žinant, jog esi geidžiama, visada skatina triumfuoti. Tik labai nedaug žmonių susilaiko nepa-

sigyrę, kad buvo geidžiami. Kai šiandien kalbama apie seksualinius besočius, niekada nesmerkiama vyro ar žmonos neištikimybė.

— Man atrodo, kad, jos požiūriu, šis romanas buvo daugiau slegiantis nei teikiantis malonumo. Jai reikėjo slapstytis, nuolat nerimauti, kad viskas gali paaiškėti jūsų sūnui, kad jis gali būti įskaudintas, — atsakė Dalglišas.

— Taip, — apmaudžiai pratarė ji. — Andžela neturi jokios sąžinės.

Dabar jau paklausė Keitė:

— Ar jis sužinojo, ponia Faradėj?

Kurį laiką buvo tylu. Ponia Faradėj buvo per daug protinga, kad nesuprastų, kaip visa tai svarbu. Šio klausimo, mąstė Keitė, ji turėjo tikėtis. Tam tikra prasme ji pati tą klausimą išprovokavo. Ji pati pirmoji užsiminė apie marčios romaną. Ar taip pasielgė todėl, kad buvo tikra, jog galiausiai tiesa išaiškės, o tada turės pasiaiškinti, kodėl tylėjo ir apie tai nepasakojo? Ji vartė rankose nušveistą vazoną, atidžiai jį apžiūrėjo, o paskui pasilenkusi įmerkė į dezinfekuojantį tirpalą. Dalglišas ir Keitė laukė. Ponia Faradėj neatsakė, kol vėl neatsitiesė.

— Ne, jis to nežino, ir mano reikalas pasirūpinti, kad niekada nesužinotų. Tikiuosi, galiu tikėtis jūsų paramos šiuo klausimu, viršininke. Manau, nė vienas iš jūsų nenorėtumėte tyčia suteikti kitam skausmo.

Dalglišas išgirdo, kaip Keitė giliau įkvėpė mėgindama greitai susitvardyti. Jis atsakė:

— Mano darbas — ištirti žmogžudystę, ponia Faradėj. Negaliu suteikti jokių garantijų, bet galiu pasakyti tik tiek, kad nereikšmingi faktai nebūtinai turi būti viešinami. Deja, žmogžudystės tyrimas visada teikia skausmo. Labai norėčiau, kad šis procesas būtų skausmingas tik kaltajam.

Dalglišas kiek patylėjo, o paskui pridūrė:

— Iš kur jūs tai sužinojote?

— Aš pamačiau juos kartu. Tai nutiko prieš tris mėnesius, kai karališkosios šeimos atstovai atvyko į ligoninę atidaryti naujo teatro komplekso. Žiūrint į Nevilį Djupeiną ir Andželą, jokiu būdu nebūtų įmanoma pasakyti, jog jie kartu tik kaip kolegos. Jis ten turėjo daly-

vauti kaip konsultantas. Ji jam padėjo organizuoti, priimti svečius, lydėti garbingiausius lankytojus ir panašiai. Tačiau jie visai atsitiktinai susitiko ir porą minučių stovėjo kartu. Pamačiau jos veidą, pamačiau, kaip trumpam susitiko, o paskui greitai atsiskyrė jų rankos. To pakako. Negali nuslėpti meilės, ypač tada, kai esi užkluptas patsai to nežinodamas.

— Bet jeigu jūs viską pastebėjote, kodėl to negalėjo pastebėti kiti? — paklausė Keitė.

— Galbūt ir pastebėjo patys artimiausi kolegos. Bet Andžela ir Nevilis Djupeinas slėpė asmeninius savo gyvenimus. Abejoju, ar tokias naujienas kas nors būtų ryžęsis perduoti man ar mano sūnui, net jei ir būtų ką nors pastebėję. Šis romanas galėjo būti tarp ligoninės personalo sklindančių gandų šaltinis, bet tik ne kišimosi į kitų gyvenimą priežastis. Pastebėjau juos netinkamu momentu, jiems nespėjus pasisaugoti. Nė neabejoju, jog jie buvo išmokę veidmainiauti ir apsimetinėti.

— Jūsų marti man pasakė, kad romanas jau blėso. Jie nutarė, kad potenciali žala išties didelė, todėl neverta romano tęsti, — pratarė Dalglišas.

— Ir jūs ja patikėjote?

— Neturėjau jokių priežasčių netikėti.

— Na, ji melavo. Kitą savaitgalį jie abu ketino išvykti. Man paskambino sūnus ir pasiūlė savaitgalį praleisti kartu, nes Andžela rengiasi vykti pas seną mokyklos laikų draugę, gyvenančią Norviče. Ji niekada nieko nepasakodavo nei apie mokyklą, nei apie drauges. Jie pirmą kartą rengėsi išvykti kartu.

— Jūs tuo negalite būti tikra, ponia Faradėj, — pasakė Keitė.

— Galiu būti tikra.

Ir vėl kurį laiką tvyrojo tyla. Ponia Faradėj ir toliau dirbo savo darbą. Keitė paklausė:

— Ar jūs džiaugėtės savo sūnaus vedybomis?

— Labai džiaugiausi. Turėjau susitaikyti su mintimi, jog jam bus sunku susirasti žmoną. Daugybė moterų būtų labai laimingos galėdamos su juo permiegoti, bet tik jau ne nugyventi visą gyvenimą. Atrodė, kad Andželai jis nuoširdžiai patinka. Manau, kad ir dabar patinka. Jie susitiko visai atsitiktinai, muziejuje. Tai nutiko

vieną popietę prieš trejus metus. Tądien Selvinas buvo laisvas, todėl atėjo padėti man darbuotis sode. Po pietų vyko patikėtinių susirinkimas, o Nevilis Djupeinas pamiršo dienotvarkę ir dokumentus. Jis paskambino į ligoninę, ir Andžela viską jam atvežė. Paskui ji atėjo pasižiūrėti, ką mes sodiname ir kurį laiką plepėjome. Štai tada ji ir Selvinas susipažino. Kai jie pradėjo susitikinėti ir galiausiai susižadėjo, buvau labai laiminga, pajutau palengvėjimą. Man atrodė, jog jam ji pati tinkamiausia žmona — gera, jautri ir motiniška. Aišku, bendros jų pajamos nėra didelės, bet aš įstengiau jiems nupirkti nedidelį namą ir parūpinti automobilį. Aiškiai galėjai suprasti, kiek daug ji jam reiškė; ir dabar niekas nepasikeitė.

— Mačiau jūsų sūnų. Kai ėjau iš ligoninės po susitikimo su jūsų marčia, jis jos laukė Šv. Osvaldo laukiamajame, — tarė Dalglišas.

— Ir kokį gi įspūdį susidarėte, viršininke?

— Pamaniau, jog jo nuostabus veidas. Jį būtų galima pavadinti gražuoliu.

— Toks buvo ir mano vyras, na, nors gal ir ne gražuolis. Tikslesnis apibūdinimas būtų „neblogos išvaizdos".

Atrodė, kad minutėlę ji kažką svarsto, o paskui moters veidą nušvietė prisiminimų sukelta šypsena.

— Jis buvo labai geros išvaizdos. „Gražuolis" — keistas žodis, jis netinkamas vyrui apibūdinti.

— Kartais atrodo visai tinkamas.

Buvo apžiūrėtas ir apdorotas paskutinis vazonas. Dabar visi vazonai stovėjo tvarkingai išrikiuoti pagal dydį. Nužvelgusi juos ir pajutusi pasitenkinimą gerai atliktu darbu, ji pratarė:

— Man regis, turėčiau šiek tiek daugiau jums papasakoti apie Selviną. Jis nėra protingas. Sakyčiau, jis visada susidurdavo su mokymosi sunkumais, bet ši frazė ilgainiui tapo visai nereikšminga. Jis geba išgyventi žiaurioje mūsų visuomenėje, bet negali konkuruoti ar varžytis. Jis mokėsi kartu su vadinamaisiais normaliais vaikais, bet per egzaminus nepasiekė jokių rezultatų; tiesą sakant, jis nė nesistengė ko nors pasiekti kurioje nors srityje, na, išskyrus dvi neakademines disciplinas. Universitetas, suprantama, atpuolė, net ir pats prasčiausias, iš visų jėgų mėginantis išlaikyti tam tikrą studentų skaičių priiminėdamas beveik beraščius. Selvino tas uni-

versitetas nepriėmė. Selvinas — vienintelis mūsų vaikas; jo tėvas buvo nepaprastai protingas. Savaime suprantama, kai išaiškėjo, jog sūnaus gabumai labai riboti, jo tėvas išties nusivylė, galbūt nebūtų per stipriai pasakyta, jog ėmė dėl to sielvartauti. Bet jis mylėjo savo sūnų; ir aš myliu. Mes abu norėjome tik viena — kad Selvinas būtų laimingas, kad susirastų savo sugebėjimus atitinkantį darbą, teikiantį naudą kitiems ir malonų jam pačiam. Laimė, kaip atrodė, nebuvo pati didžiausia problema. Jis gimė turėdamas talentą džiaugtis. Jis dirba sanitaru Šv. Agotos ligoninėje. Jam patinka tas darbas, jis sugeba jį dirbti. Vienas ar du vyresni sanitarai juo domisi, taigi jis nėra vienišas, turi draugų. Taip pat turi žmoną, kurią myli. Norėčiau, kad jis ir toliau turėtų mylimą žmoną.

Dalglišas ramiai paklausė:

— Ponia Faradėj, ką jūs veikėte vakar tarp pusės penktos ir pusės šeštos?

Klausimas buvo siaubingai tiesus, bet būtent to ji ir turėjo tikėtis. Ji pati tiesiai į rankas įdavė motyvą. Ar ji sugebės pateikti alibi?

Ji atsakė:

— Išgirdusi apie Nevilio Djupeino mirtį supratau, jog imsite naršyti po asmeninį jo gyvenimą, jog anksčiau ar vėliau išaiškės jo santykiai su mano marčia. Ligoninės kolegos nebūtų išdavę būgštavimų dėl jų romano nei man, nei jos vyrui. O kodėl turėtų? Žmonių požiūris visai pasikeičia, kai kalbos ima suktis apie žmogžudystę. Žinoma, aš suprantu, kad ir pati lengvai galėčiau tapti įtariamąja. Vakar ketinau vykti į muziejų ir ten palaukti Nevilio Djupeino. Savaime suprantama, aš žinojau, kad kiekvieną penktadienį jis atvažiuoja pasiimti jaguaro. Manyčiau, visi muziejaus žmonės tai žinojo. Man atrodė, jog bus geriausia proga su juo susitikti akis į akį, privačiai. Nebūtų jokios prasmės susitarti susitikti ligoninėje. Tada jis visada rastų priežasčių pasišalinti motyvuodamas laiko trūkumu. Be to, man būtų kilę keblumų, nes ten dirba ir Andžela. Norėjau susitikti su juo vienu ir pamėginti įtikinti baigti romaną.

— Ar buvote sugalvojusi, kaip tai padarysite, na, pavyzdžiui, ar turėjote dar kokių nors argumentų, išskyrus kalbas apie jūsų sūnui daromą žalą? — paklausė Keitė.

— Ne. Nebuvau sumaniusi nieko, kuo galėčiau jam pagrasin-

ti, jeigu būtent tai turėjote galvoje. Selvinas nebuvo jo pacientas, nemanau, kad būčiau sudominusi Generalinę medikų tarybą. Vienintelis mano ginklas, jeigu jau renkamės tokias sąvokas, tebuvo apeliavimas į jo padorumą. Galiausiai aš dar tikėjausi, jog galbūt jis ims gailėtis užmezgęs tą romaną, gal panorės viską baigti. Išėjau iš namų apie penktą. Ketinau būti muziejuje apie pusę šešių ar šiek tiek po pusės, jeigu kartais jis atvyktų anksčiau. Muziejus uždaromas penktą, vadinasi, personalo jau nebebus. Mane galėjo pamatyti ponia Klaton, bet pamaniau, jog vargu ar taip nutiks, nes jos trobelė stovi už muziejaus pastato. Kad ir kaip ten būtų, turėjau teisę ten nuvykti.

— Tai ar matėte daktarą Djupeiną?

— Ne, galiausiai aš atsisakiau savo ketinimo. Kelyje buvo didelis judėjimas, kaip paprastai penktadieniais. Daugelį kartų, sustojusi prie šviesoforų, nepajudėdavau net po keletą kartų pasikeitus signalams. Turėjau laiko viską apmąstyti. Man šovė į galvą, jog visas sumanymas ganėtinai nevykęs. Nevilis Djupeinas jau mąstys tik apie savaitgalį, nekantraus norėdamas kuo greičiau išvykti. Vadinasi, tai bus prasčiausias metas bet kokiam pokalbiui ar kreipimuisi. O kartą pakalbėjusi daugiau nebegalėsiu. Jeigu šį kartą nieko neišeis, liksiu visai bejėgė. Tariau sau, jog man kur kas geriau pavyktų, jei pirmiausia pabaksnočiau Andželą. Galiausiai aš juk niekada nebuvau su ja kalbėjusi apie tą romaną. Ji nė nenutuokė, kad viską žinau. Galbūt faktas, jog viską žinau, būtų daug ką pakeitęs jos atžvilgiu. Jai patinka mano sūnus. Ji nėra koks nors žiaurus grobuonis. Tikriausiai man būtų daug geriau pasisekę pasikalbėti su ja nei su Djupeinu. Mano sūnus norėtų vaikelio. Aš jau tariausi su medikais, ir jie pasakė, jog nėra jokio pagrindo būgštauti, kad jo vaikai bus nenormalūs. Manau, kad ir mano marti norėtų kūdikio. Vargu ar ji galėtų tikėtis jo susilaukti nuo Djupeino. Žinoma, jiems reikėtų šiokios tokios finansinės pagalbos. Nuvažiavusi iki Hampstedo tvenkinio pamaniau, jog vertėtų grįžti namo. Nepažiūrėjau, kokia valanda, o kodėl gi būčiau turėjusi? Bet galiu jums pasakyti, kad namo grįžau apie šeštą dvidešimt; Perkinsas tai patvirtins.

— Ir niekas jūsų nematė? Niekas, kas būtų atpažinęs arba jus, arba jūsų automobilį?

— Kiek žinau, niekas. O dabar, jei nebeturite klausimų, manau, verčiau grįšiu į namus. Beje, viršininke, būčiau dėkinga, jeigu nekalbėtumėte tiesiogiai su mano sūnumi. Kai Djupeinas buvo nužudytas, jis budėjo Šv. Agotos ligoninėje. Ligoninėje jums galės tai patvirtinti, nereikės nė pokalbio su Selvinu.

Apklausa baigėsi. Keitė pagalvojo, jog jie gavo daugiau nei tikėjosi.

Ponia Faradėj pati nelydėjo jų iki lauko durų; tai padaryti ji paprašė oranžerijoje besisukiojančio Perkinso. Prie durų Dalglišas atsigręžė į jį:

— Gal galėtumėte mums pasakyti, kada vakar vakare ponia Faradėj grįžo namo?

— Ji grįžo dvidešimt dvi minutės po šeštos, viršininke. Dirstelėjau į laikrodį.

Jis plačiai atidarė duris. Šis judesys buvo labiau panašus į įsakymą, o ne į siūlymą išeiti.

Eidami automobilio link, jie abu tylėjo. Vos prisisegusi saugos diržą, Keitė pratrūko netverdama pykčiu:

— Dėkui Dievui, kad ji nėra mano anyta! Jai rūpi tik vienintelis žmogus — brangiausias jos sūnelis. Galėčiau lažintis, kad jis nebūtų vedęs Andželos, jei mamytė nebūtų tam pritarusi. Mamytė perka namą, mamytė parūpina automobilį. Sakykime, jis užsinori kūdikio. Ji ir kūdikį jam nupirktų. Jeigu dėl kūdikio Andžela turėtų atsisakyti darbo, mamytė subsidijuotų šeimą. Net nekalbama, kad Andžela gali turėti savo požiūrį, galbūt ji nenori vaikelio, na, gal kol kas dar nenori, galbūt jai patinka dirbti ligoninėje, galbūt ji brangina nepriklausomybę. Toji moteris yra visai negailestinga.

Keitę stebino ją apėmusio pykčio pliūpsnis — ji pyko ant ponios Faradėj už jos aroganciją, už neginčijamą pranašumą, ji pyko ant savęs už tai, kad taip neprofesionaliai davė valią emocijoms. Nusikaltimo vietoje sukilęs pyktis — natūralus ir net pagirtinas dalykas, galintis paskatinti veikti. Bet viskam abejingas ir taip užsigrūdinęs, kad gailesčiui ir pykčiui nebegalįs rasti vietos, nesugebąs sureaguoti į kito skausmą ir beprasmišką žmogžudystės netektį, detektyvas galiausiai turėtų pasielgti išmintingai ir pasiieškoti kito darbo. Tačiau įtariamajam pajaustas pyktis gali pavojingai iškraipyti priimamą sprendimą. Su šiuo pykčiu, kurį Keitė mėgino suvaldyti,

buvo sumišusi dar viena ne menkiau peiktina emocija. Stengdamasi būti pati sau sąžininga, pajutusi gėdą ji turėjo pripažinti: ją apėmė pagieža kitos klasės atstovui.

Jai visada atrodė, jog klasių karas — tai savotiškas sėkmės apleistų, nesaugiai besijaučiančių, pavydžių žmonių viltis. Jai netiko nė vienas minėtas apibūdinimas. Tai kodėl jai taip pikta? Ji sugaišo daug metų ir išeikvojo daug energijos, kad prigesintų praeitį: neteisėtą savo pačios gimimą, susitaikymą su mintimi, kad niekada taip ir nesužinos savo tėvo vardo, gyvenimą viename iš miesto daugiabučių su bambekle močiute, kvapą, triukšmą, visa apimančią neviltį. Bet ar radusi prieglobstį darbe, daug geriau nei bet kuris kitas atitraukusiame ją nuo *Ellison Fairweather* pastatų, ji nepaliko už nugaros dalelės savęs, širdyje vis dar tūnojusios atjautos nelaimėliams ir vargšams? Ji pakeitė gyvenimo būdą, draugus, net ir kalbos manierą (tik kartkartėmis prasiveržêtre senoji). Ji tapo viduriniosios klasės atstove. Vis dėlto, ar kritiniais momentais ji nepasijunta esanti jau beveik užmirštų kaimynų pusėje? Ar išties negalima sakyti, jog būtent ponia Faradėj, klestinti, išsilavinusi liberalios viduriniosios klasės atstovė, galiausiai paima į savo rankas jų gyvenimus? Keitė mąstė: *Jie mus kritikuoja dėl ribotumo ir bejėgiškumo, kurių patiems niekada neteko patirti. Jiems nereikėjo gyventi savivaldybei priklausančio daugiabučio lindynėje su išklerusiu liftu, nuolat juntant prievartos grėsmę. Jie neleidžia savo vaikų į mokyklas, kur kiekviena klasė primena mūšio lauką, kur aštuoniasdešimt procentų vaikų nemoka angliškai. Jeigu jų vaikai padaro nusikaltimą, būna siunčiami pas psichiatrą, o ne į koloniją. Jeigu jiems prireikia skubios medikų pagalbos, jie visada gali kreiptis privačiai. Nieko keista, kad jie gali sau leisti būti velniškai liberalūs.*

Keitė sėdėjo tylėdama, stebėdama vairą apglėbusius ilgus detektyvo pirštus. Atmosfera automobilyje neabejotinai turėjo virpėte virpėti nuo kunkuliuojančių jos jausmų.

— Viskas nėra taip paprasta, Keite, — pratarė Dalglišas.

Keitė pamanė: *Ne, niekas nėra paprasta. Bet man — ganėtinai paprasta.* Staiga ji paklausė:

— Kaip manote, ar ji sakė tiesą, na, kad romanas tebesitęsė? Mes tik iš jos tai išgirdome. Kaip manote, sere, ar kalbėdama su jumis Andžela melavo?

— Ne. Manau, jog beveik viskas, ką ji mums pasakojo, yra tiesa. Dabar, kai Djupeinas miręs, ji gali mėginti save įtikinėti, jog romanas ir taip buvo besibaigiąs, jog šis vienintelis su juo praleistas savaitgalis būtų viskam padėjęs tašką. Sielvartas gali iškrėsti keisčiausių pokštų — žmonėms pasidaro sunku suvokti tiesą. Bet jeigu kalbėsime apie ponią Faradėj, visai nesvarbu, ar meilužiai ketino kartu praleisti savaitgalį, ar ne. Jeigu ji mano, kad ketino, motyvas akivaizdus.

— Be to, ji turėjo ir priemonių, ir galimybę. Ji žinojo, jog ten yra benzino, ji pati jį atnešė. Žinojo, kad Nevilis Djupeinas šeštą valandą bus garaže, jog muziejaus personalas jau bus išėjęs. Ji viską išpasakojo, tiesa? Viską, — pridūrė Keitė.

— Ji buvo nuostabiai atvira, tiesiog keista. Tačiau ėmusi kalbėti apie romaną ji mums papasakojo tik tiek, ką, jos manymu, ir taip būtume sužinoję. Nemanau, kad ji būtų prašiusi savo tarno meluoti. Jeigu ji iš tikrųjų būtų ketinusi nužudyti Djupeiną, tuomet būtų pasistengusi tai padaryti visiškai įsitikinusi, kad jos sūnus negalės būti tarp įtariamųjų. Mes patikrinsime Selvino Faradėjaus alibi. Bet kadangi jo motina sako, jog jis budėjo ligoninėje, manau, išsiaiškinsime, jog tikrai budėjo.

— O apie tą romaną... ar jam reikėtų žinoti? — paklausė Keitė.

— Ne, jeigu jo motina nėra kalta. — Kiek patylėjęs jis pridūrė: — Tai siaubingai žiaurus nusikaltimas.

Keitė nieko neatsakė. Žinoma, jis negalėjo manyti, jog tokia moteris kaip ponia Faradėj nesugebėtų įvykdyti tokios žmogžudystės. Bet kita vertus, jis kilo iš tų pačių sluoksnių. Tokiame name, jos draugijoje, jis turėtų jaustis kaip namie. Toks pasaulis jam buvo suprantamas. Bet visa tai absurdiška. Jis net geriau už ją žinojo, jog neįmanoma numanyti, taip pat ir iki galo suprasti, ko žmonės gali prikrėsti. Nenugalimos pagundos akivaizdoje viskas — visos moralinės ar teisinės sankcijos, išskirtinis išsilavinimas, net religiniai įsitikinimai pavirsta į nieką. Žudymo aktas gali apstulbinti net patį žudiką. Tų vyrų ir moterų veiduose ji buvo mačiusi nuostabą netikint tuo, ką jie padarė.

Dabar kalbėjo Dalglišas:

— Visada būna lengviau, kai netenka tiesiogiai stebėti, kaip

mirštama. Sadistas gal ir mėgaujasi žiaurumais. Dauguma žudikų yra linkę save įtikinėti, jog jie to nepadarė arba kad jie nepriverte aukos ilgai kankintis, kad mirtis buvo greita ar lengva, arba net pačios aukos laukta.

— Bet šiai žmogžudystei netinka nė vienas variantas, — pastebėjo Keitė.

— Ne, — sutiko Dalglišas. — Šiai žmogžudystei netinka.

14

Džeimso Kalder-Heilio kabinetas buvo pastato gale, antrame aukšte, tarp Žmogžudysčių kambario ir Pramonei bei Darbo klausimams skirtos galerijos. Pirmą kartą čia lankydamasis Dalglišas pastebėjo kairėje durų pusėje ant bronzinės lentelės užrašytus grėsmingus žodžius: KURATORIUS. PAŠALINIAMS EITI GRIEŽTAI DRAUDŽIAMA. Tačiau dabar jo buvo laukiama. Vos jam pasibeldus, duris atidarė Kalder-Heilis.

Dalglišą nustebino kambario dydis. Djupeino muziejus nejautė nepatogumo dėl per mažų erdvių, ne taip, kaip pretenzingesni ar garsesni muziejai; Djupeino muziejus ribojosi vienu laikotarpiu — tarpukario metais. Vis dėlto keista, kad Kalder-Heiliui buvo suteikta privilegija užimti kabinetą, didesnį už pirmame aukšte esantį kambarį.

Čia jis buvo įsitaisęs labai patogiai. Didžiulis rašomasis stalas su antstatu stovėjo prie vienintelio lango, atveriančio aukštų beržų gyvatvorės vaizdą; dabar beržai buvo nulieti rudens auksu, o už jų buvo matyti ponios Klaton trobelės stogas ir lygumoje augantys medžiai. Viktorijos laikų originalus židinys ne toks prašmatnus kaip kitose galerijose; jame buvo įrengtas dujinis degiklis, paslėptas po angliukais. Židinyje šokinėjančios raudonos ir melsvos liepsnelės visam kambariui suteikė malonią namų atmosferą, kurią dar labiau stiprino du foteliai aukštais atlošais, sustatyti iš abiejų židinio pusių. Virš židinio kabojo vienintelis visame kambaryje paveikslas — kaimo gatvę vaizduojanti akvarelė, panaši į Edvardo Bodeno. Visos sienos, išskyrus sieną virš židinio ir sieną kairėje durų pusėje, buvo

nukabinėtos knygų lentynomis. Prie durų, kairėje pusėje, stovėjo baltai dažyta indauja viniliniu stalviršiumi, ant kurio buvo padėta mikrobangų krosnelė, elektrinis virdulys ir kavavirė. Už indaujos glaudėsi nedidukas šaldytuvas, o virš jo kabojo mažutė sieninė spintelė. Kambario dešinėje pro pusiau praviras duris buvo matyti vonios kambarys. Dalglišas, pastebėjęs dušo kabinos kamputį ir prausyklos kraštą pagalvojo, jog Kalder-Heilis galėtų niekada taip ir neišeiti iš šio kabineto.

Visur buvo pilna popierių: plastikiniai laikraščių iškarpų aplankai, kai kurie jau spėję pagelsti nuo laiko, ant apatinių lentynų išdėliotos dėžės su segtuvais, rašomojo stalo antstato skyreliuose sudėtos stirtos rankraščio puslapių, ant grindų sukrauti juostele perrišti spausdintų lapų ryšuliai. Tokia visa ko gausa, aišku, galėtų liudyti apie keletą dešimtmečių kauptą administracinį palikimą, nors dauguma rankraščio puslapių atrodė visai švieži. Žinoma, Djupeino muziejaus kuratoriui vargu ar prireiktų tiek dokumentų. Išties galima numanyti, jog Kalder-Heilis įsigilinęs į kažkokį savo paties rimtą darbą arba yra vienas iš tų diletantų, kurie jaučiasi laimingiausi įsijautę į kokį nors akademinį tyrimą, kurio išties nė neketina — o gal niekada nė nesugebėtų — baigti. Vargu ar Kalder-Heilį galėtum priskirti prie kandidatų į pastarąją grupę, bet, kita vertus, galbūt pasirodys, jog jo asmenybė ganėtinai paslaptinga ir sudėtinga, kaip ir tam tikros jo veiklos sritys. Kad ir kokie vertingi jo darbai būtų, jis toks pats įtariamasis kaip ir visi kiti, artimai susiję su Djupeino muziejumi. Kaip ir visi kiti jis turėjo priemonių ir galimybę. Ar jis turėjo motyvą — dar reikia išsiaiškinti. Vis dėlto gali būti, kad jam, labiau nei kam nors kitam, būdinga dar viena šiuo atveju būtina savybė — nejautrumas.

Kavavirėje dar buvo pora colių kavos. Kalder-Heilis mostelėjo į aparatą ranka.

— Gal norėtumėte kavos? Visai nesunku šviežiai užplikyti.

Dalglišui ir Pirsui atsisakius, Kalder-Heilis atsisėdo ant besisukiojančios kėdės, pastatytos prie rašomojo stalo, ir pasiūlė sėstis svečiams.

— Geriau patogiai įsitaisykite foteliuose, nors tikiuosi, kad visa tai ilgai neužtruks.

Dalglišas gundėsi pasakyti, jog viskas užtruks tiek, kiek bus reikalinga. Kambaryje buvo nemaloniai karšta, nes, be centrinio šildymo, degė dar ir dujinis židinys. Dalglišas paprašė židinį išjungti. Kalder-Heilis neskubėdamas priėjo prie židinio ir užsuko čiaupelį. Dalglišas pirmą kartą pastebėjo, kad vyriškis atrodo kaip ligonis. Kai susitiko pirmą kartą, Kalder-Heilis kėlė sveikata trykštančio žmogaus įspūdį; galbūt todėl, kad buvo išmuštas pykčio sukelto raudonio. Dabar Dalglišas pastebėjo ratilus po akimis, skruostikaulius aptempusios odos blyškumą, lengvai virpančias rankas, kai Kalder-Heilis suko čiaupelį.

Prieš vėl atsisėsdamas, Kalder-Heilis prisiartino prie lango ir truktelėjo medinių žaliuzių virvutę. Žaliuzės tarškėdamos nusileido, vos nekliudžiusios vazonėlio su afrikinėmis žibuoklėmis. Kalder-Heilis pratarė:

— Nekenčiu tokios prietemos. Geriau uždenkime.

Tada jis pastatė žibuoklių vazonėlį ant stalo ir tarsi aiškindamasis ar atsiprašinėdamas pratarė:

— Spalio trečiąją man jas padovanojo Tali Klaton. Kažkas jai pasakė, jog švenčiu penkiasdešimt penktą gimtadienį. Šių gėlių labiausiai nemėgstu, bet jos tiesiog stulbinamai priešinasi mirčiai.

Jis atsisėdo į savo kėdę ir pasisuko į abu detektyvus su kažkokiu pasitenkinimu. Galėjo džiaugtis bent jau fiziškai pranašesne pozicija.

— Daktaro Djupeino mirtis traktuojama kaip žmogžudystė. Mes atmetėme nelaimingo atsitikimo versiją, kai kas prieštarauja savižudybės prielaidoms. Norėtume jūsų prašyti bendradarbiauti. Jeigu ką nors žinote ar ką nors įtariate, apie tai turėtumėme sužinoti dabar, — tarė Dalglišas.

Kalder-Heilis paėmė pieštuką ir pradėjo kažką braukyti bloknoto lapelyje. Jis atsakė:

— Mums būtų geriau, jei papasakotumėte ką nors daugiau. Aš žinau tik tiek, visi mes žinome tik tiek, kiek išgirdome vieni iš kitų. Kažkas kliustelėjo ant Nevilio benzino iš bakelio, buvusio daržinėje, ir jį padegė. Vadinasi, jūs esate tikri, kad tai nebuvo savižudybė?

— Fiziniai duomenys byloja, jog ne savižudybė.

— O ką byloja psichologiniai duomenys? Kai penktadienį,

prieš savaitę, jums čia besilankant su Konradu Ekroidu, mačiau Nevilį, jis man pasirodė labai prislėgtas. Nežinau, kokios problemos jį kamavo, neabejoju tik dėl per didelio nuovargio ir persidirbimo; šitai mums visiems gerai žinoma ir neginčijama. Be to, jis pasirinko ne tą darbą. Jeigu ryžtiesi imtis sunkiausiai gydomų žmogaus ligų, turi būti tikras, jog susidursi su pasipriešinimu ir jausiesi iš esmės atstumtas. Savižudybė būtų suprantama; žmogžudystė — nesuvokiama. Ir dar kokia siaubinga žmogžudystė! Kiek žinau, jis neturėjo priešų, bet, kita vertus, iš kur galėčiau žinoti? Mes beveik niekada nesusitikdavome. Po tėvo mirties jis ėmė naudotis muziejaus garažu, jis čia atvykdavo kiekvieną penktadienį, šeštą valandą, ir dingdavo garaže. Kartais pasitaikydavo, kad jam atvažiavus aš rengdavausi vykti namo. Jis niekada neaiškindavo, kur ketina keliauti, aš niekada neklausinėjau. Jau ketverius metus čia dirbu kuratoriumi; nemanau, kad būčiau matęs Nevilį muziejuje daugiau nei tuziną kartų.

— Kodėl jis buvo čia atėjęs praėjusį penktadienį?

Kalder-Heilis liovėsi braižęs bloknote. Dabar jis stengėsi pastatyti ant stalo pieštuką.

— Jis norėjo išsiaiškinti mano nuomonę dėl muziejaus ateities. Tikriausiai Djupeinai jums jau pasakė, kad naujoji muziejaus nuomos sutartis turėjo būti pasirašyta iki penkioliktos šio mėnesio dienos. Man atrodo, nenorėjo, kad muziejus dirbtų ir toliau. Aš jam aiškiai pasakiau, jog mano paramos nesitikėtų: aš nesu savininkas ir neprivalėjau dalyvauti tame susirinkime. Kaip ten būtų, mano nuomonę jis žinojo. Muziejai stengiasi išsaugoti ir pagerbti praeitį šiame amžiuje, kai modernybė garbinama beveik taip pat, kaip pinigai ir garsenybės. Visai nekeista, kad muziejams labai sunku. Jeigu Djupeino muziejus būtų uždarytas, patirtume netektį, bet tik tie, kurie vertina tai, ką šis muziejus siūlo. Ar Djupeinai tai vertina? Jeigu jie nepanorės muziejaus išsaugoti, niekas kitas jo neišsaugos.

— Galima numanyti, kad dabar muziejui niekas nebegrės. Ar jums būtų labai reikšmingas sprendimas nepratęsti muziejaus nuomos sutarties? — paklausė Dalglišas.

— Man tai nebūtų buvę patogu; nei man, nei tam tikriems žmonėms, kurie domisi mano čionykšte veikla. Kaip matote, per paskutinius kelerius metus patogiai įsitaisiau. Bet aš turiu ir savo

butą, gyvenu savo gyvenimą ir už šio kabineto sienų. Abejoju, ar paskutinę minutę Nevilis būtų įstengęs atsilaikyti ir likti ištikimas savo nuomonei. Kad ir kaip ten būtų, jis taip pat Djupeinas. Man atrodo, jog galų gale būtų sutikęs su artimiausių giminaičių požiūriu.

Dabar pirmą kartą prabilo Pirsas. Be jokių ceremonijų jis paklausė:

— Kur jūs, pone Kalder-Heili, buvote tarp, sakykime, penktos ir septintos valandos penktadienį vakare?

— Alibi? Ar ne per ilgas laiko tarpas? Aišku, iš tikrųjų jus domina konkretus laikas — šešta valanda, taip? Gerai, būkite pedantiški ir skrupulingi. Be penkiolikos penkios išėjau iš savo buto Bedfordo aikštėje ir motociklu nuvažiavau pas savo stomatologą Veimauto gatvėje. Jis turėjo baigti tvarkyti karūnėlę. Mašiną paprastai palieku Merilbouno gatvėje, bet visos vietos buvo užimtos, todėl nuvažiavau į Merilbouno skersgatvį prie Kroskysklouzo ir motociklą pastačiau ten. Iš Veimauto gatvės išėjau maždaug dvidešimt penkios minutės po penkių; tikiuosi, kad stomatologo seselė ir registratorė galės patikslinti laiką. Pamačiau, kad nebėra mano motociklo. Namo grįžau pėsčias, kirsdamas kampą per šiauriau Oksfordo gatvės esančias gatveles, ir šiek tiek užgaišau, bet manau, kad namo grįžau apie šeštą. Tada paskambinau į vietinį policijos skyrių; net neabejoju, jog jie užregistravo mano skambutį. Policija į mano pranešimą apie vagystę sureagavo stulbinamai — nekreipė jokio dėmesio; iki šiol iš jų nesu gavęs jokios žinios. Vargu ar pavogtas motociklas kam nors gali pasirodyti svarbus, turint galvoje ginkluotų užpuolimų skaičių ir teroro išpuolių grėsmę. Palauksiu dar porą dienų, o paskui pareikalausiu draudimo atlyginimo. Tikriausiai motociklas kur nors guli sau įverstas į griovį. Tai Nortonas; dabar tokie nebegaminami. Man jis patiko, na, gal ne taip beprotiškai kaip vargšeliui Neviliui jo jaguaras.

Pirsas užsirašė visas jo paminėtas valandas.

— Ar daugiau nieko neturėtumėte mums papasakoti? — paklausė Dalglišas.

— Nieko. Atleiskite, kad daugiau niekuo negalėjau padėti. Bet, kaip sakiau, Nevilio beveik nepažinojau.

— Jūs girdėjote apie ponios Klaton susidūrimą su paslaptinguoju automobilininku?

— Apie Nevilio mirtį girdėjau tiek, kiek, kaip manau, girdėjote jūs. Markusas ir Karolina man papasakojo apie jūsų apklausą penktadienį, taip pat kalbėjausi su Tali Klaton. Ji, beje, sąžininga ir nuoširdi moteris. Galite tikėti tuo, ką ji kalba.

Paklaustas, ar ponios Klaton pateiktas apibūdinimas jam nieko nepriminė, Kalder-Heilis atsakė:

— Jis man pasirodė panašus į eilinį Djupeino muziejaus lankytoją. Abejoju, kad jis būtų žinomas žmogus. Sprunkantis žudikas, ypač sudeginęs savo auką gyvą, vargu ar sustotų paguosti pagyvenusios ledi. Beje, kam rizikuoti, juk gali įsiminti automobilio numerį?

— Mes jo jau ieškome. Galbūt jis pats atvyks, — pratarė Pirsas.

— Aš daug vilčių nedėčiau. Jis gali būti vienas iš tų išmintingų žmonių, kuriems neatrodo, kad nekaltumas gali apsaugoti nuo suktų policijos machinacijų.

— Pone Kalder-Heili, galbūt jūs žinote, kodėl Djupeinas žuvo. Jeigu tikrai taip yra, papasakodami dabar, sutaupytumėte mano laiką ir mums abiem padėtumėte išvengti šiokių tokių nepatogumų, — pasakė Dalglišas.

— Aš nežinau. Norėčiau žinoti. Jeigu žinočiau, viską papasakočiau. Galėčiau susitaikyti su požiūriu, kad kartais nužudyti būtina, bet tik ne šiuo atveju, tik ne tokiu būdu. Gal ką nors ir įtariu. Galėčiau pateikti keturis vardus nuo labiausiai iki mažiausiai tikėtino įtariamojo, bet manau, kad jūs ir patys tuos vardus žinote ir esate juos išdėlioję tokia pačia tvarka.

Atrodė, kad šiuo metu nieko daugiau nebuvo galima pešti. Dalglišas jau ruošėsi stotis, kai Kalder-Heilis paklausė:

— Ar jau buvote susitikę su Mere Striklend?

— Oficialiai nebuvome. Kai tą penktadienį prieš savaitę čia lankiausi, buvome trumpam susitikę. Bent jau man atrodo, kad ten buvo ponia Striklend. Ji dirbo bibliotekoje.

— Ji — nepaprasta moteris. Ar ją jau patikrinote?

— Ar turėčiau?

— Svarsčiau, ar nesidomėjote jos praeitimi. Per karą ji buvo viena iš moterų agenčių, dirbusių specialiosios paskirties būriuose, kurie 1944-ųjų birželio šeštosios išvakarėse parašiutais nusileido Prancūzijoje. Buvo sumanyta šiaurinėje okupuotoje zonoje atstatyti

tinklą, suardytą prieš metus po didžiosios išdavystės. Jos būrį ištiko toks pat likimas. Būryje atsirado išdavikas; sklido kalbos, kad jis buvo Striklend meilužis. Jie buvo vieninteliai būrio nariai, kurie liko neapsupti, nebuvo kankinami ir nužudyti.

— Iš kur visa tai žinote? — paklausė Dalglišas.

— Mano tėvas dirbo su Mauricijum Bakmasteriu specialiosios paskirties būrio štabe Beikerstrite. Ir jis buvo šiek tiek atsakingas už didžiąją nelaimę. Juodu su Bakmasteriu apie tai perspėjo, bet jie nepanoro patikėti, kad jų gaunamos radijo telegramos buvo siunčiamos iš gestapo. Žinoma, tada dar nebuvau gimęs, bet prieš mirdamas tėvas man kai ką papasakojo. Per paskutines savaites, kol viršaus nepaėmė morfinas, jis atsigriebė už dvidešimt penkerius nebendravimo metus. Dauguma dalykų, kuriuos jis man papasakojo, nėra paslaptis. Pradėjus viešai skelbti oficialius dokumentus, šios tiesos tampa žinomos visuomenei.

— Ar jūs kada nors esate apie tai kalbėjęs su ponia Striklend?

— Nemanau, jog ji įtaria, kad galiu ką nors žinoti. Ji turi suprasti, kad esu Henrio Kalder-Heilio sūnus ar bent jau giminaitis, bet tai nėra priežastis susitikti ir jaukiai pasišnekučiuoti apie praeitį. Tik jau ne apie tokią praeitį ir minint mano pavardę. Vis dėlto pamaniau, jog jums būtų įdomu tai sužinoti. Būdamas su Mere Striklend, visada jaučiuosi šiek tiek nejaukiai, nors ne tiek nepatogiai, kad jos nenorėčiau šalia savęs. Paprasčiausiai tokia moters drąsa man yra nesuvokiamas dalykas; aš pats tada pasijuntu niekam tikęs. Ataka mūšio metu yra vienas dalykas; rizika būti išduotam, kankinamam ir mirtis likus visai vienam — visai kas kita. Jaunystėje ji turėjo būti išties ypatinga — subtilaus angliško grožio ir tvirtybės mišinys. Kartą ji jau buvo sučiupta per vieną iš pirmųjų savo misijų, bet tada sugebėjo išsikapstyti iš bėdos. Man atrodo, vokiečiai negalėjo patikėti, jog ji yra kitokia nei atrodo. O dabar ji valandų valandas leidžia bibliotekoje; ji — sena moteris artrito išklaipytais pirštais ir išblukusiomis akimis, rašanti elegantiškas eilutes, kurios tikrai neprasčiau atrodytų, jeigu Murielė Godbi jas išspausdintų kompiuteriu.

Jie sėdėjo tylėdami. Atrodo, paskutinė karčiai ironiška Kalder-Heilio pastaba jį visai išsekino. Jo akys klaidžiojo po sukrautą ant

stalo popierių krūvą, bet jose nesimatė jokios entuziazmo ugnelės, tik nuvargusio žmogaus rezignacija. Dabar išties nieko daugiau nebesužinosi; metas keliauti.

Eidami automobilio link, nė vienas nekalbėjo apie ponią Striklend. Pirsas pratarė:

— Alibi nėra tvirtas, tiesa? Motociklas buvo pastatytas judrioje gatvėje. Kas galėtų pasakyti, kada jis buvo paliktas ar pavogtas? Jis turėjo būti užsidėjęs šalmą, o tai kuo puikiausia maskuotė. Jeigu jis kur nors numestas, tikriausiai tebeguli Hampsted Hyto krūmokšniuose.

— Mes žinome laiką, kada jis išėjo iš stomatologo. Tikriausiai šitai galima tiksliai patvirtinti. Registratorė žymi pacientų atvykimo laiką. Jeigu jis tikrai išėjo dvidešimt penkios minutės po penktos, ar galėjo nusigauti iki Djupeino muziejaus dar prieš šešias? Gal ir galėjo, jeigu sugebėjo prasmukti pro šviesoforus ir išlaviruoti tarp mašinų srautų. Jam dar reikėjo šiek tiek laiko. Būtų gerai, kad Bentonas-Smitas patikrintų, kiek trunka tokia kelionė; geriausia, kad važiuotų su Nortonu. Galbūt mums galėtų padėti garažas, — atsakė Dalglišas.

— Mums prireiks poros nortonų, sere. Man būtų smagu palenktyniauti.

— Pakaks ir vieno. Keliuose ir taip pakanka lenktyniaujančių kvailių. Bentonas-Smitas gali iki ten nuvažiuoti keletą kartų. Verčiau aptarkite visus įmanomus kelius. Kalder-Heilis tikriausiai jau anksčiau mėgino išsirinkti geriausią maršrutą. Beje, tegu Bentonas nepaklūsta; Kalder-Heilis nebūtų rizikavęs važiuodamas per raudoną šviesoforo signalą.

— Ar aiškinantis skrodimo rezultatus jums manęs nereikės, sere?

— Ne. Keitė galės paimti Bentoną. Jam tai bus gera praktika. Mums ir taip aiški mirties priežastis, bet bus įdomu sužinoti apie bendrą jo sveikatos būklę, ar kraujyje nebuvo alkoholio.

— Jūs manote, sere, kad jis galėjo būti girtas? — paklausė Pirsas.

— Galėjo būti ir taip. Jeigu jis buvo stipriai išgėręs, tai galėtų patvirtinti savižudybės teoriją.

— Maniau, savižudybės versiją jau išbraukėme.

— Išbraukėme. Aš mąstau apie gynybą. Prisiekusiesiems tai galėtų pasirodyti visai įmanoma. Šeimos nariai nekantrauja norėdami atgauti kūną ir jį kremuoti. Atrodo, kad krematoriumas užsakytas ketvirtadieniui.

Pirsas pratarė:

— Taip greitai... Tikriausiai jie užsisakė kremaciją iškart po brolio mirties. Neatrodo, kad būtų labai jautrūs... Tarsi niekaip nesulauktų, kada galės baigti darbą, kurį jau pradėjo kažkas kitas. Dar gerai, kad jie neužsakė krematoriumo prieš žmogžudystę.

Dalglišas nieko neatsakė; tylėdami jie sulipo į jaguarą.

15

Pirmadienį, lapkričio ketvirtąją, dešimtą valandą, Markusas Djupeinas sukvietė muziejaus personalą į susirinkimą. Šitai buvo padaryta tokiu oficialiu tonu, tarsi jis kreiptųsi į kokią nors solidžią draugiją, o ne į keturių paprastų žmonių grupelę.

Tali nuėjo į muziejų nudirbti įprastų rytinių darbelių, kuriuos dirbo ir savaitgalį, nors muziejus dabar buvo uždarytas ir vargu ar būtinai reikėjo šluostyti dulkes. Vis dėlto, imdamasi įprastų kasdieninių darbų, ji jautėsi ramesnė.

Grįžusi į trobelę, nusivilko darbinį chalatą, nusiprausė ir kiek pagalvojusi užsivilko švarią palaidinę, o paskui šiek tiek prieš dešimtą grįžo į muziejų. Jie turėjo rinktis bibliotekoje; Murielė jau buvo ten ir dėliojo puodelius kavai. Tali pamatė, jog ji, kaip paprastai, buvo iškepusi sausainėlių. Šįryt sausainėliai atrodė kaip paprasta avižų košė; tikriausiai, svarstė Tali, Murielė nutarė, kad florentinai bus per šventiški ir netinkami tokiai progai.

Abu Djupeinai atėjo lygiai dešimtą, o ponas Kalder-Heilis įžengė keliom minutėm vėliau. Kelias minutes jie gėrė kavą prie nedidelio stalelio, pastatyto prie šiaurinio lango, tarsi norėtų išryškinti skirtumą tarp paprasto tarpusavio pabendravimo ir rimto reikalo, kurį reikės aptarti, o tada nuėjo į savo vietas už vidury kambario stovinčio stalo.

Markusas Djupeinas kreipėsi:

— Sukviečiau jus čia dėl trijų priežasčių. Pirmoji — padėkoti jums, Džeimsai, Muriele ir Tali, už išreikštą užuojautą dėl mūsų brolio mirties. Tokiomis akimirkomis sielvartas atrodo sumišęs su šoku, o šokas su siaubu. Turėsime mažai laiko, sakyčiau, per mažai laiko, gedėti Nevilio ir suvokti, ką praradome mes, ką prarado jo pacientai. Antroji priežastis — pranešti, ką mes su seserimi nusprendėme dėl Djupeino muziejaus ateities. Trečioji priežastis — aptarti mūsų reakciją į policijos tyrimą; policija nutarė, vadinasi, mes turime tuo tikėti, kad įvykdyta žmogžudystė; taip pat reikia aptarti, kaip tvarkysimės su viešumu, kuris, žinoma, jau ėmė plisti. Nešaukiau susirinkimo iki šio ryto, nes jutau, jog esame per daug sukrėsti ir savaitgalį nebūtume įstengę blaiviai mąstyti.

— Vadinasi, reikėtų suprasti, kad bus pasirašyta nauja nuomos sutartis ir Djupeino muziejus dirbs toliau? — paklausė Džeimsas Kalder-Heilis.

— Nuomos sutartis jau pasirašyta. Pagal susitarimą mes su Karolina šįryt pusę devynių buvome nuvykę į Linkolno užeigą, — atsakė Markusas.

— Dar nespėjus Nevilio kremuoti? Ar tiktai neužuodžiu šermenų kepsnių kvapo? — pratarė Džeimsas.

— Visas parengiamasis darbas jau buvo baigtas. Nieko ir nereikėjo, tik dviejų likusių savininkų parašų. Jeigu nebūtume galėję jūsų patikinti, kad muziejus dirbs toliau, būtų buvę per anksti kviesti šį susirinkimą, — šaltai paaiškino Karolina.

— Ar nebūtų buvę geriau keletą dienų palūkėti?

Markusas nesutriko.

— Gal galėtum patikslinti kodėl? Ar esi toks jautrus visuomenės nuomonei, ar yra dar kokių nors etinių ar teologinių prieštaravimų, kuriuos būsiu pražiūrėjęs?

Džeimso veidą trumpam iškreipė ironiška šypsenėlė, labiau panaši į kandžią grimasą, bet jis nieko neatsakė.

Markusas tęsė:

— Tardymas prasidės rytoj ryte; jeigu kūnas bus atiduotas laidoti, kremacija įvyks ketvirtadienį. Mano brolis nebuvo religingas, todėl laidotuvės bus pasaulietiškos ir privačios. Dalyvaus tik artimi

šeimos nariai. Atrodo, ligoninė vėliau norės užpirkti jo garbei mišias, kurios bus laikomos koplyčioje, ir mes, žinoma, jose dalyvausime. Manyčiau, bus laukiama visų, kas panorės ateiti. Aš tik labai trumpai telefonu kalbėjau su administratore. Dar niekas galutinai nenuspręsta. O dabar dėl muziejaus ateities. Aš ir toliau dirbsiu vyriausiojo administratoriaus darbą, o Karolina kaip ir anksčiau darbuosis nepilnu krūviu ir liks atsakinga už tai, ką galėtume pavadinti muziejaus stuburu: bilietai, administravimas, finansai, tvarkos priežiūra. Tu, Muriele, ir toliau būsi jai pavaldi. Žinau, jog tau patikėta ir privačių užduočių, turiu galvoje jos buto priežiūrą; šios pareigos taip pat išliks. Norėtume, kad tu, Džeimsai, tebedirbtum kuratoriumi ir būtum atsakingas už ekspozicijos plėtrą, saugojimą ir eksponavimą, santykius su mokslininkais ir tyrinėtojais, už savanorių priėmimą dirbti. Tu, Tali, gyvensi kaip iki šiol — savo trobelėje ir būsi pavaldi mano seseriai, liksi atsakinga už tvarką ir švarą, o prireikus padėsi Murielei darbuotis prie bilietų. Parašysiu dviem vis dar mūsų savanorėms — poniai Faradėj ir poniai Striklend — ir paprašysiu dirbti toliau, jeigu tik jos panorės. Jeigu muziejus plėsis, o aš viliuosi, kad taip ir bus, mums tikriausiai prireiks daugiau apmokamo personalo, taip pat galėtume pritraukti daugiau savanorių. Džeimsas ir toliau juos tikrins. Tasai vaikinas Rajenas, jeigu malonės pasirodyti, taip pat galės tęsti darbą.

Pirmą kartą prakalbo Tali. Ji pasakė:

— Man neramu dėl Rajeno.

— Nemanau, kad policija bus linkusi įtarti Rajeną Arčerį. Ir koks gi galėtų būti motyvas, jeigu tasai berniukas ir būtų tiek sumanus, kad suplanuotų tokią žmogžudystę? — Markusas buvo atlaidus.

Džeimsas švelniai atsakė:

— Nemanau, kad turėtum nerimauti, Tali. Viršininkas Dalglišas mums papasakojo, kas nutiko. Vaikinas paspruko, nes užpuolė majorą Arkraitą ir tikriausiai pamanė, kad jį užmušė. Kai jis sužinos, kad majoras gyvas, pats pasirodys. Kad ir kaip ten būtų, policija jo ieško. Šiuo atveju mes nieko negalime padaryti.

— Aišku, jie norės su juo pasikalbėti. Nė negalime tikėtis, kad kalbėdamasis su jais jis liks diskretiškas, — pratarė Markusas.

— Bet ką jis galėtų jiems papasakoti? — įsiterpė Karolina.

Stojo tyla, kurią nutraukė Markusas:

— Galbūt išties atėjo metas pasikalbėti apie tyrimą. Asmeniškai man labai keista, kad tyrimo ėmėsi būtent tokios policijos pajėgos. Kodėl viršininkas Dalglišas? Man atrodė, kad jo komanda imasi tirti tik ypač sunkias ir sudėtingas žmogžudysčių bylas. Nemanyčiau, kad Nevilio mirtis būtų priskirta prie tokių atvejų.

Džeimsas nerūpestingai suposi kėdėje.

— Galėčiau pateikti keletą prielaidų. Nevilis buvo psichiatras. Gali būti, jis gydė kokį nors labai galingą žmogų, kurio reputacijai apsaugoti reikia didesnių nei įprasta pajėgų. Pavyzdžiui, išties būtų negerai, jeigu paaiškėtų, kad finansų ministras yra kleptomanas, kad vyskupas nusikalto dvipatyste, o popžvaigždė negali sutramdyti polinkio nepilnametėms. Be to, policija gali įtarti, kad muziejus naudojamas nusikalstamiems tikslams įgyvendinti, kad muziejus gauna vogtų daiktų, kuriuos slepia tarp eksponatų, arba organizuoja šnipų ratą tarptautiniams teroristams.

Markusas suraukė antakius:

— Man atrodo, kad tokiu metu humoras nėra pats tinkamiausias dalykas, Džeimsai. Bet išties gali būti, jog šitai kaip nors siejasi su Nevilio darbu. Jis tikriausiai žinojo nemažai pavojingų paslapčių. Dėl savo darbo pobūdžio jis turėjo susidurti su įvairiausiais žmonėmis, daugelis iš jų — psichiškai nestabilūs. Mes nieko nežinome apie jo asmeninį gyvenimą. Nežinome, kur jis važiuodavo penktadieniais, su kuo susitikdavo. Nežinome, ar jis ką nors atsivežė, ar su kuo nors čia susitiko. Tai jis parūpino garažo raktus. Mes nė nežinome, kiek raktų jis padarė, kas tuos raktus galėdavo paimti. Tasai vienas atsarginis raktas, kabantis spintelėje pirmame aukšte, tikriausiai buvo ne vienintelis atliekamas.

— Inspektorė Miskin domėjosi, kai kartu su seržantu apklausė mane ir Tali penktadienį. Jie samprotavo, kad kas nors galėjo paimti garažo raktą ir jį pakeisti kitu, o paskui, jau vėliau, grąžinti tikrąjį raktą. Aš pasakiau, jog nebūčiau pastebėjusi skirtumo, jei raktą pakeistų. Tokie raktai visi atrodo labai panašūs, kol nepradedi apžiūrinėti atidžiau, — pasakė Murielė.

— Be to, mums dar lieka tas paslaptingas automobilininkas.

Akivaizdu, jog šiuo metu jis yra pagrindinis įtariamasis. Tikėkimės, kad policija sugebės jį susekti, — pratarė Karolina.

Džeimsas lapelyje braižė neįtikėtinai sudėtingą raizginį. Vis dar tebesidarbuodamas, jis pasakė:

— Jeigu jo nesuseks, jiems bus sunku kam nors „pripaišyti" šį nusikaltimą. Galbūt kas nors viliasi, kad jis taip ir liks bėglys daugiau nei viena prasme.

— Beje, prisiminkime tuos ypatingus žodžius, kuriuos jis pasakė Tali. *Atrodo, kažkas degina laužą.* Būtent taip yra pasakęs Rouzis. Ar tai negalėtų būti nukopijuota žmogžudystė? — įsiterpė Murielė.

Markusas vėl suraukė kaktą.

— Nemanyčiau, kad turėtume griebtis fantazijų. Tikriausiai tai tik sutapimas. Vis dėlto automobilininkas privalo būti surastas, o dabar turime kaip galėdami padėti policijai. Bet tai nereiškia, kad reikia skubėti savo noru pateikti informaciją, kurios jie neprašo. Būtų itin neprotinga spekuliuoti tokiais dalykais tiek tarpusavyje, tiek kalbant su kitais. Siūlyčiau nė vienam iš mūsų nekalbėti su spauda ir vizitu neatsakyti į spaudos atstovo vizitą. Jeigu kas nors primygtinai prašytų pasikalbėti, nukreipkite visus į miesto policiją, rekomenduokite policijos atstovą ryšiams su visuomene arba viršininką Dalglišą. Jau matėte, kad mūsų kelias užtvertas barjeru. Visiems jums išdalysiu raktelius. Žinoma, raktelių prireiks tik vairuojantiems automobilius. Tali, manau, kad dviračiu pravažiuosi per pakraštį arba pralįsi pro barjerą. Šią savaitę muziejus bus uždarytas, bet tikiuosi, kad vėl pradėsime dirbti jau kitą pirmadienį. Yra viena išimtis. Trečiadienį pas Konradą Ekroidą atvyksta nedidelė grupelė kanadiečių mokslininkų. Aš jam pranešiu, jog muziejų atidarysime specialiai šiam vizitui. Turėtume tikėtis, kad po žmogžudystės lankytojų padaugės, todėl iš pradžių tikriausiai bus sunku tvarkytis. Aš pats muziejuje būsiu kaip įmanoma dažniau, norėčiau suorganizuoti ir budėjimus, bet trečiadienį negalėsiu čia atvykti. Turėsiu tartis su banku. Ar kas nors nori dar ko paklausti?

Jis apžvelgė susėdusius už stalo, bet niekas nieko nesakė. Tada prakalbo Murielė:

— Tikriausiai mes visi norėtume labai pasidžiaugti, kad Dju-

peino muziejus dirbs ir toliau. Jūs ir ponia Karolina nuolatos jausite mūsų paramą; stengsimės, kad muziejų lydėtų sėkmė.

Pritariančio šurmulio nepasigirdo. Galbūt, pamanė Tali, ponas Kalder-Heilis kaip ir ji pagalvojo, jog šį kartą netinkamoje vietoje buvo pasakyti netinkami žodžiai.

Tuomet suskambo telefonas. Jis buvo sujungtas per biblioteką; Murielė nuskubėjo atsiliepti. Ji klausėsi, atsigręžė ir pratarė:

— Skambina viršininkas Dalglišas. Jis nori identifikuoti vieną muziejaus lankytoją ir tikisi, jog aš galiu padėti.

— Tada geriau pasikalbėkite su juo kabinete. Man ir broliui šio kambario kurį laiką dar reikės, — trumpai tarstelėjo Karolina Djupein.

Murielė nuėmė nuo mikrofono delną. Ji pasakė:

— Gal galėtumėte nepadėti ragelio, viršininke. Tuoj nusileisiu į kabinetą.

Tali nusekė paskui ją laiptais žemyn ir išėjo pro laukujes duris. Kabinete Murielė pakėlė ragelį.

Dalglišas kalbėjo:

— Kai prieš du penktadienius pas jus lankiausi su ponu Ekroidu, paveikslų galerijoje sutikau jaunuolį. Jis domėjosi Nešu. Buvo vienas, lieso veido, mūvėjo ties keliais nusitrynusius mėlynus džinsus, vilkėjo storą striukę, ant ausų buvo užsitraukęs vilnonę kepuraitę, avėjo mėlynus su dryžiais baltais sportiniais bateliais. Jis man sakė, jog jau ir anksčiau lankėsi muziejuje. Įdomu, gal kartais jį atsimenate.

— Taip, manau, kad atsimenu. Jis nebuvo panašus į įprastus mūsų lankytojus, todėl jį ypač gerai įsidėmėjau. Pirmąkart jis pas mus apsilankė ne vienas. Tada su juo buvo atėjusi ir jauna moteris. Ji nešėsi kūdikį, prisirišusi tokiu diržu, na, žinote, tokiu, kokius dabar nešioja tėvai: vaikas prispaustas prie krūtinės, o jo kojos tabaluoja. Prisimenu, tada pamaniau, kad mažylis atrodo kaip į savo motiną įsikibęs beždžioniukas. Jie ilgai neužtruko. Manau, aplankė tik paveikslų galeriją.

— Ar jų niekas nelydėjo?

— Neatrodė reikalinga lydėti. Prisimenu, mergina turėjo virvele užtraukiamą gėlėtą krepšį. Tikriausiai jame laikė sauskelnes

ir kūdikio buteliuką. Žodžiu, rūbinėje ji krepšį parodė. Net nesugalvoju jokio nešiojamo daikto, kurį jie būtų galėję pavogti. Be to, bibliotekoje dirbo ponia Striklend, todėl jie negalėjo nusičiupti jokios knygos.

— Ar turite priežasčių manyti, kad jie norėjo ką nors nusičiupti?

— Ne, bet dauguma tomų — vertingi pirmojo leidimo egzemplioriai. Negalime būti per daug patiklūs. Bet, kaip sakiau, ten buvo ponia Striklend, savanorė, užrašinėjanti korteles. Ji turėtų juos prisiminti, jeigu tik buvo užėję į biblioteką.

— Jūs turite puikią atmintį, panele Godbi.

— Na, jau sakiau, viršininke, jog jie nebuvo panašūs į įprastus mūsų lankytojus.

— O kokie lankytojai įprasti?

— Na, dažniausiai jie būna jau vidutinio amžiaus. Kai kurie jau seni, sakyčiau, tie, kurie iš tikrųjų prisimena tarpukario metus. Kita vertus, pas mus lankosi ir tyrinėtojai, rašytojai, istorikai. Pono Kalder-Heilio lankytojai paprastai būna rimti studentai. Numanau, kad jis juos įsiveda specialiai pasikvietęs jau po muziejaus darbo valandų. Aišku, jie neužsiregistruoja.

— Gal kartais žinote to jaunuolio vardą? Ar jis užsiregistravo?

— Ne. Paprastai užsiregistruoja tik muziejaus bičiuliai, tie, kurie nemoka.

Paskui jos balsas pasikeitė. Su pasitenkinimo gaidele ji pratarė:

— Ką tik prisiminiau. Manau, galėsiu jums padėti, viršininke. Prieš tris mėnesius — jeigu jums reikės, galėsiu pasakyti tikslią datą — ketinome surengti paskaitą ir demonstruoti skaidres apie trečiojo dešimtmečio pradžios tapybą ir grafiką. Paskaitą turėjo skaityti geras pono Ekroido bičiulis paveikslų galerijoje. Mokestis — 10 svarų. Vylėmės, kad toji paskaita bus pirmoji iš viso paskaitų ciklo. Programėlės dar nebuvo parengtos. Kai kurie lektoriai lyg ir buvo pasižadėję, bet sunkiai sekėsi sutarti jiems tinkamą laiką. Visiems atėjusiems padaviau knygą ir paprašiau, kad tie, kuriems būtų įdomu lankyti mūsų paskaitas, užrašytų savo pavardes ir adresus.

— Ir jis užrašė savo vardą ir adresą?

— Užrašė jo žmona. Kaip tik tada jie buvo atėję drauge. Na,

bent jau aš manau, kad tai buvo jo žmona. Pastebėjau vestuvinį žiedą. Prieš juos išeinantis lankytojas užsirašė, todėl buvo visai natūralu paskatinti jaunąją porą irgi užsirašyti. Kitaip viskas atrodytų negražiai. Taigi ji užsirašė. Kai jie pasitraukė nuo stalo ir pasuko durų link, jiedu ėmė kalbėtis. Man pasirodė, kad jis jai dėl to priekaištavo. Žinoma, nė vienas iš jų į paskaitą neatėjo. Ir nemaniau, kad ateis, nes įėjimas vienam žmogui kainuoja 10 svarų.

— Ar galite dirstelėti į sąrašą? Aš palauksiu.

Stojo tyla. Greičiau nei po minutės ji vėl prakalbo:

— Manau, kad suradau jus dominantį jaunuolį. Mergina juodu užregistravo kaip sutuoktinių porą. Ponas Deividas Vilkinsas ir ponia Mišelė Vilkins, Gouldtorpo kelias 15 A, Ledbrouk Grouvas.

16

Telefonu pasikalbėjusi su viršininku Dalglišu, Murielė grįžo į biblioteką; Markas jau baigė susirinkimą. Buvo be penkiolikos minučių vienuolika.

Tali telefonas suskambo vos jai įžengus į trobelę. Skambino Dženiferė. Ji paklausė:

— Mama, čia tu? Klausyk, negaliu ilgai kalbėti. Skambinu iš darbo. Mėginau prisiskambinti anksti ryte. Ar tau viskas gerai?

— Viskas išties gerai, Dženifere, ačiū. Nesijaudink.

— Ar tikrai nenorėtum kurį laiką pabūti pas mus? Ar trobelėje tau atrodo saugu? Rodžeris galėtų atvažiuoti tavęs paimti.

Tali pagalvojo, jog dabar, kai žinios apie žmogžudystę pasiekė laikraščių puslapius, Dženiferės kolegos tikriausiai tik apie tai ir tekalba. Galbūt jie užsiminė, jog Tali turėtų būti išgelbėta nuo dar nežinomo žudiko ir apgyvendinta Besingstoke, kol byla bus baigta. Tali pajuto gniaužiančią kaltę. Galbūt ji buvo neprotingai kategoriška. Galbūt Dženiferė iš tiesų nerimauja; ji skambino čia kiekvieną dieną, vos sužinojusi apie įvykį. Vis dėlto Rodžeris kokiu nors būdu turėtų būti sulaikytas nuo kelionės pas ją. Tali pasinaudojo vienu argumentu, kuris, jos nuomone, turėjo pagelbėti.

— Prašau nesijaudinti, mieloji. Iš tikrųjų tai visai nebūtina.

Nenoriu palikti trobelės. Nenoriu rizikuoti, bijau, kad Djupeinai nesumanytų ko nors čia apgyvendinti, kad ir laikinai. Ant durų ir ant langų įsitaisiau spynas, todėl dabar jaučiuosi visiškai saugi. Jeigu imsiu nervintis, duosiu žinią, bet esu tikra, jog taip nenutiks.

Dženiferės balse Tali beveik juste pajuto palengvėjimą.

— Bet kas čia dedasi? Ką veikia policija? Ar jie tau neįkyrėjo? Ar tau nekelia nerimo spauda?

— Policininkai labai mandagūs. Žinoma, mus visus apklausė; manau, apklaus dar kartą.

— Bet jie juk nemano, kad...

Tali ją nutraukė.

— O, ne, esu tikra, kad tarp įtariamųjų nėra nė vieno muziejaus darbuotojo. Bet jie stengiasi kuo daugiau sužinoti apie daktarą Nevilį. Spauda mūsų nevargina. Telefono numerio knygoje nėra, o ant kelio pastatytas barjeras, taigi automobiliai pas mus prasigauti negali. Šiuo atveju policija mums labai padėjo, turiu galvoje ir spaudos konferencijas. Šiuo metu muziejus uždarytas, bet tikimės, kad kitą savaitę jau dirbsime. Daktaro Nevilio laidotuvės turėtų įvykti ketvirtadienį.

— Tikiuosi, tu jose dalyvausi, mama.

Tali svarstė, ar dabar nesusilauks patarimo, kuo turėtų vilkėti per ceremoniją. Ji skubiai pratarė:

— O, ne, numatyta labai kukli ceremonija, dalyvaus tik šeimos nariai.

— Na, jeigu tau tikrai viskas gerai...

— Absoliučiai viskas gerai, dėkoju, Dženifere. Malonu, kad paskambinai. Perduok linkėjimus Rodžeriui ir vaikams.

Ji baigė pokalbį greičiau nei, Dženiferės nuomone, leido mandagumo normos. Beveik iškart telefonas vėl suskambo. Pakėlusi ragelį, ji išgirdo Rajeno balsą. Vaikinas kalbėjo labai tyliai, ragelyje girdėjosi iš kažkur sklindantis triukšmas.

— Ponia Tali, čia Rajenas.

Ji su palengvėjimu atsiduso ir, perėmusi ragelį į kitą ranką, pridėjo jį prie kairiosios ausies, nes ja geriau girdėjo.

— O, Rajenai, džiaugiuosi, kad paskambinai. Mes dėl tavęs nerimavome. Ar tau viskas gerai? Kur tu?

— Oksfordo aikštės metro. Ponia Tali, aš neturiu pinigų. Gal galėtumėte perskambinti?

Jo balsas skambėjo desperatiškai. Labai ramiu tonu Tali atsakė:

— Taip, žinoma. Pasakyk numerį. Ir kalbėk aiškiai, Rajenai. Vos tave girdžiu.

Dėkui Dievui, pamanė Tali, kad kalbėdama telefonu visada po ranka turi bloknotą ir parkerį. Užsirašė skaičius ir paprašė, kad jis dar kartą juos pakartotų. Ji pasakė:

— Lik ten, kur esi. Iškart perskambinsiu.

Rajenas nekantraudamas čiupo ragelį ir paklausė:

— Aš jį užmušiau, taip? Užmušiau majorą? Jis nebegyvas.

— Ne, Rajenai, jis gyvas. Jis nebuvo sunkiai sužeistas, netgi nesirengia tavęs kaltinti. Bet, žinoma, policija nori tave apklausti. Žinai, kad buvo nužudytas daktaras Nevilis?

— Laikraščiai rašo. Jie mano, kad ir tai aš padariau.

Dabar galėjai pamanyti, jog jis greičiau paniuręs nei sunerimęs.

— Aišku, kad nemano, Rajenai. Pasistenk būti protingas ir mąstyk blaiviai. Blogiausia, ką gali padaryti — tai pabėgti. Kur tu miegojai?

— Radau vietelę netoli Kings Kroso, nuomojamame name su rūsiu. Vaikščiojau iki aušros. Nenorėjau eiti į savo lūšną, nes žinojau, kad policija manęs ten ieškos. Ar tikrai majorui nieko rimta nenutiko? Jūs man nemeluotumėte, tiesa, ponia Tali?

— Ne, Rajenai, aš nemeluoju. Jeigu būtum jį užmušęs, apie tai jau rašytų laikraščiai. Bet dabar tu turi grįžti namo. Ar apskritai turi nors šiek tiek pinigų?

— Ne. Ir negaliu pasinaudoti mobiliuoju telefonu. Baterijos nusėdo.

— Atvažiuosiu ir tave susirasiu.

Ji mėgino kuo greičiau viską apsvarstyti. Nebus lengva susirasti Rajeną Oksfordo aikštėje, be to, ji užtruks, kol iki ten nusigaus. Jo ieško policija ir gali sučiupti bet kurią akimirką. Atrodė labai svarbu būtent jai pirmai jį pasiimti. Ji pasakė:

— Rajenai, čia pat yra bažnyčia — Visų šventųjų bažnyčia Margaritos gatvėje; išties netoli. Eik Didžiojo Portlando gatve BBC link; Margaritos gatvė bus dešinėje. Gali tyliai pasėdėti bažnyčioje,

kol ateisiu. Niekas tavęs nenervins ir nemėgins kištis į tavo reikalus. Jeigu kas nors pakalbins, tai tik manydamas, kad tau reikia pagalbos. Sakyk, jog lauki draugo. Arba gali atsiklaupti. Tada tavęs tikrai niekas nekalbins.

— Tarsi melsčiausi? Dievas mirtinai mane nutrenks!

— Tikrai ne, Rajenai. Jis tokių dalykų nedaro.

— Daro! Teris — paskutinis mano motinos kavalierius — man taip sakė. Taip parašyta Biblijoje.

— Na, dabar Jis tokių dalykų nebedaro.

O, Viešpatie, pagalvojo Tali, *iš mano žodžių galima suprasti, jog Jis pasimokė ir nutarė pasitaisyti. Ir kaipgi mes įsivėlėme į tokį absurdišką teologinį ginčą?* Tada ji tvirtai pasakė:

— Viskas bus gerai. Eik, kaip sakiau, į bažnyčią. Atvažiuosiu kaip įmanydama greičiau. Prisimeni, kur reikia eiti?

Jo balse ji išgirdo kartėlį.

— Einant BBC link, Margaritos gatvė bus dešinėje. Jūs taip sakėte.

— Gerai. Aš ten būsiu.

Tali padėjo ragelį. Šis pasivažinėjimas jai nemenkai atsieis; gali būti, ji užtruks ilgiau nei norėtų. Nebuvo pratusi skambinti taksi, todėl dabar turėjo dirstelėti į telefonų knygą. Tali primygtinai kartojo, kad skambina spiriama skubaus reikalo, o atsiliepusi mergina atsakė, jog jie pasistengs, kad taksi automobilis pas ją atvažiuotų per penkiolika minučių, vadinasi, laukti teks ilgiau, nei Tali tikėjosi. Rytiniai darbai muziejuje buvo baigti, bet ji svarstė, ar nederėtų grįžti ir pasakyti Murielei, kad apie valandą ar ilgiau jos nebus. Ponas Markusas ir ponia Karolina tebėra muziejuje. Bet kuriam iš jų galėtų jos prireikti, jie sunerimtų svarstydami, kur ji yra. Dar šiek tiek pasvarsčiusi, ji sėdo prie stalo ir parašė raštelį: *Muriele, maždaug valandai turėjau išvykti į Vestendą, bet iki pirmos turėčiau grįžti. Pamaniau, jog norėsi žinoti, kur aš, jei tau manęs prireiks. Viskas gerai. Tali.*

Ji nutarė prieš išvykdama palikti raštelį prie muziejaus durų. Toks bendravimo būdas Murielei tikriausiai pasirodys labai keistas, bet ji negalėjo rizikuoti susilaukdama klausimų. O kaip policija? Jiems reikėtų pranešti iškart, kad paieška būtų nutraukta. Tačiau Rajenas į visa tai pažvelgtų kaip į išdavystę, jeigu policija atvyktų pirmoji. Policija neprisistatys, jei ji nepaskambins ir nepraneš, kur

jį rasti. Tali užsidėjo kepuraitę ir apsivilko paltą, pasitikrino, ar piniginėje turi pakankamai pinigų nuvažiuoti iki Margaritos gatvės ir atgal, o paskui surinko numerį, kurį jai buvo davusi inspektorė Miskin. Iškart atsiliepė vyriškas balsas.

Ji pratarė:

— Skambina Tali Klaton. Man ką tik skambino Rajenas Arčeris. Jis laikosi kuo puikiausiai, važiuoju jo pasiimti. Parsigabensiu jį čia.

Tada ji skubiai padėjo ragelį. Jai nespėjus prieiti prie durų, suskambo telefonas, bet ji nekreipė į jį jokio dėmesio ir kuo greičiau išdūmė, užrakinusi paskui save trobelės duris. Įkišo raštelį į muziejaus laiškų dėžutę ir patraukė keliuku, kitoje barjero pusėje pasirengusi laukti taksi. Slenkančios minutės jai atrodė begalinės, ji niekaip neprisivertė liautis nuolatos žvilgčioti į laikrodį. Taksi atvažiavo beveik po dvidešimties minučių.

— Į Visų šventųjų bažnyčią Margaritos gatvėje, prašyčiau... labai prašau važiuoti kaip galima greičiau, — paprašė Tali.

Pagyvenęs vairuotojas nieko neatsakė. Galbūt jau buvo pavargęs nuo keleivių, reikalaujančių spausti visu greičiu, kai greitai važiuoti tiesiog neįmanoma.

Prieš akis jų laukė šviesoforai; privažiavę Hampstedą, jie įsiliejo į ilgiausią automobilių ir taksi eilę, šliaužiančią pietų kryptimi, Beikerstrito ir Vestendo link. Tali sėdėjo prisisegusi saugos diržu, gniauždama rankose rankinuką, mėgindama laikytis ramiai ir būti kantri, nes vairuotojo baksnojimas dabar būtų beprasmis. Vairuotojas darė viską, kas tik įmanoma.

Kai privažiavo Merilbouno kelią, Tali pasilenkė į priekį ir pasakė:

— Čia vienpusis judėjimas, todėl prie bažnyčios privažiuoti sunku. Galite mane išleisti Margaritos gatvės gale.

Pasigirdo trumpas atsakymas:

— Aš jus privešiu prie bažnyčios.

Po penkių minučių jis išties privežė.

— Turiu pasiimti vieną žmogų. Gal malonėtumėte minutėlę palaukti, o gal norėtumėte, kad sumokėčiau dabar? — paklausė ji.

— Viskas gerai, — atsakė vairuotojas. — Palauksiu.

Tali siaubingai išgąsdino taksometro langelyje švytinti suma.

Jeigu tiek pat kainuos ir kelionė atgal, jau kitą dieną jai teks keliauti į banką.

Ji perėjo mažą neišvaizdų kiemelį ir sunkiai pravėrė duris. Visų šventųjų bažnyčioje pirmą kartą Tali lankėsi pernai, kai Kalėdų proga Dženiferė jai atsiuntė dovanų čekį knygoms ir ji nusipirko Saimono Dženkinso „Tūkstantį geriausių Anglijos bažnyčių". Tada Tali nutarė aplankyti visas šioje knygoje paminėtas Londono bažnyčias, bet savo sumanymą jai sekėsi įgyvendinti labai lėtai, nes atstumai tarp bažnyčių dideli. Vis dėlto šios paieškos atvėrė jai akis — išvydo visai kitą Londono gyvenimo dimensiją, susipažino su dar nematytu architektūriniu ir istoriniu paveldu.

Net ir dabar, tikrai labai nekantraudama ir negalėdama pamiršti nepermaldaujamai augančios taksometro skaičiuojamos sumos, svarstydama, ar Rajenas jos tebelaukia, pasijuto apstulbinta didingai išpuošto bažnyčios interjero skleidžiamos ramybės. Nuo pat grindų iki stogo nebuvo nė vieno nedekoruoto lopinėlio. Sienos švytėjo mozaikomis ir freskomis, o už didingo aukšto altoriaus akį traukė medinės puošmenos su visa eile nutapytų šventųjų. Pirmą kartą čia apsilankiusi Tali pajuto, jog šis pompastiškas stilius jai kelia greičiau nuostabą nei pagarbą. Tik antrą kartą čia apsilankiusi pasijuto kaip namie. Buvo pratusi dairytis po bažnyčią per mišias, stebėdama prieš aukštąjį altorių ceremoningai žingsniuojančius pasipuošusius kunigus, klausydamasi kartu su aitrių smilkalų bangomis į viršų kylančių choro balsų. Dabar, kai už nugaros užsivėrė sunkios durys, bažnyčios ramybė ir tuščių kėdžių eilės kėlė dar subtilesnės paslapties įspūdį. Kažkur, svarstė Tali, turėtų būti bažnyčios prižiūrėtojas, bet šiaip nieko nesimatė. Pirmoje eilėje, priešais Mergelės Marijos statulą, sėdėjo kelios vienuolės, ramiai degė kelios žvakės; kai Tali uždarė duris, liepsnelės nė nesumirgėjo.

Rajeną ji pastebėjo bemaž iškart. Jis sėdėjo bažnyčios gale ir tuoj priėjo prie Tali. Jai iškart palengvėjo.

— Manęs laukia taksi. Važiuosime tiesiai namo, — tarė ji.

— Bet aš alkanas, ponia Tali. Man silpna. Gal galėtume nusipirkti mėsainių?

Jo balsas nuskambėjo infantiliškai, kaip vaikiškas verkšlenimas.

O varge, pamanė Tali, *tie siaubingi mėsainiai!* Kartais jis atsi-

nešdavo jų priešpiečiams ir šildydavosi skrudintuvėje. Nuo jų pasklidęs svogūnų kvapas labai jau ilgai neišsisklaidydavo. Bet tikrai galėjai numanyti, kad jam silpna, o omleto, kurį ketino jam iškepti Tali, Rajenui tikriausiai nė nesinorėjo.

Greitai pakvipsiančio maisto perspektyva jį iškart atgaivino. Atidarydamas taksi dureles, jis su akiplėšišku pasitikėjimu šūktelėjo vairuotojui:

— Mums tiks ir artimiausias mėsainių baras, drauguži. Pasiskubink.

Po kelių minučių jie jau buvo ten; Tali sumokėjo už taksi, palikdama svarą arbatpinigių. Jiems įėjus vidun, ji padavė Rajenui penkių svarų banknotą, kad jis atsistotų į eilę ir nusipirktų ko panorėjęs, o jai nupirktų kavos. Jis grįžo prie Tali nešinas dvigubu mėsainiu su sūriu ir dideliu puodeliu pieno kokteilio, o paskui vėl nuėjo paimti Tali kavos. Jie įsitaisė už staliuko, stovinčio toliausiai nuo lango. Rajenas čiupo mėsainį ir ėmė kimšti jį į burną.

— Ar bažnyčioje viskas buvo gerai? Ar tau ji patiko? — paklausė Tali.

Jis gūžtelėjo pečiais.

— Buvo gerai. Kažkokia keista. Jie naudoja tokias pačias kvapų lazdeles, kokių turime savo būste.

— Tu kalbi apie smilkalus?

— Viena mergina iš mūsų būsto, Mami, užsidegdavo tokią lazdelę, sėdėdavo tamsoje ir bendraudavo su mirusiaisiais.

— Ji to negalėjo padaryti, Rajenai. Negalime kalbėtis su mirusiaisiais.

— Na, ji galėjo. Ji kalbėjosi su mano tėčiu. Ji man papasakojo tokių dalykų, kokių nebūtų žinojusi, jeigu nebūtų pasikalbėjusi su tėčiu.

— Bet ji gyveno su tavimi tame pačiame name, Rajenai. Tikriausiai kai ką žinojo apie tave ir tavo šeimą. Gali būti, jog kai kurie dalykai, kuriuos ji tau papasakojo, buvo tik sėkmingos spėlionės.

— Ne, — paprieštaravo Rajenas. — Ji kalbėjosi su mano tėčiu. Gal galėčiau nueiti dar vieno kokteilio?

Grįždami atgal, jie nesunkiai susistabdė taksi. Tik tada Rajenas paklausė apie žmogžudystę. Ji kaip galėdama papraščiau išdėstė vi-

sus faktus, nesustodama ties savo išgyventu siaubu, kai viską išvydo, nepasakodama smulkmenų.

— Pas mus dirba komanda iš Naujojo Skotland Jardo — komisaras Dalglišas ir trys jo padėjėjai. Rajenai, jie norės su tavmi pasikalbėti. Akivaizdu, jog į jų klausimus turėsi atsakinėti sąžiningai. Mums visiems būtinai reikia, kad ši siaubinga paslaptis išaiškėtų, — kalbėjo ji.

— O majoras? Sakėte, kad jam viskas gerai?

— Taip. Jis laikosi gerai. Žaizda galvoje stipriai kraujavo, bet iš tikrųjų tai nebuvo rimta. Bet galėjo būti, Rajenai. Kodėl, po šimts pypkių, tu taip praradai savitvardą?

— Jis pats mane „užvedė".

Vaikinas nusigręžė ir įsispoksojo į langą; Tali pamanė, jog bus protingiausia nieko daugiau nesakyti. Stebėjosi, kad Rajenas taip mažai domisi daktaro Nevilio mirtimi. Žinutės spaudoje buvo visai trumpos ir daugiaprasmės. Tikriausiai jis buvo per daug susitelkęs ties majoro užpuolimu, kad galėtų galvoti apie daktarą Nevilį.

Pakraupusi nuo visos kainos, Tali sumokėjo taksistui ir vėl paliko svarą arbatpinigių. Vairuotojas, kaip atrodė, liko patenkintas. Jiedu su Rajenu pralindo pro barjero apačią ir tylėdami nužingsniavo į trobelę.

Iš muziejaus pastato išėjo inspektorius Tarantas ir Bentonas-Smitas. Inspektorius pratarė:

— Taigi suradote Rajeną, ponia Klaton. Labai gerai. Norėtume tau užduoti keletą klausimų, jaunuoli. Mes su seržantu ketiname vykti į nuovadą. Būtų gerai, kad keliautum su mumis. Ilgai neužtruksime.

Tali skubiai pratarė:

— Gal galėtumėte pasikalbėti su Rajenu trobelėje? Palikčiau jus vienus svetainėje.

Ji vos nepadarė kvailystės ir nepasiūlė jiems kavos kaip tam tikro paskatinimo.

Rajeno akys nuo jos perbėgo prie inspektoriaus.

— Ar jūs mane suimate?

— Ne, tik vežamės į nuovadą pasikalbėti. Mums reikia išsiaiškinti keletą dalykų. Gali tai pavadinti pagalba policijai atsakinėjant į klausimus.

— Na taip, žinau, ką tai reiškia. Noriu advokato, — nenusileido Rajenas.

— Tu jau ne mažametis, tiesa?

Staiga inspektoriaus balsas tapo griežtas. Tali pamanė, kad dirbti su mažamečiais turėtų būti labai sunku ir užimtų daug laiko. Vargu ar policiją džiugintų tokia perspektyva.

— Taip, tiesa. Man beveik aštuoniolika.

— Tada gerai. Jeigu nori, gali pasikviesti advokatą. Galėtume patys iškviesti. Arba galėtum pasiskambinti draugui.

— Gerai. Paskambinsiu majorui.

— Tam atlaidžiam vyrukui? Puiku, galėsi jam paskambinti iš nuovados.

Rajenas išvažiavo su jais ganėtinai noriai, net šiek tiek didžiuodamasis. Tali pagalvojo, jog jis tikriausiai pasirengęs pasimėgauti laikinos „įžymybės“ vardu. Ji suprato, kodėl policija nepanoro jo apklausti trobelėje. Net ir palikusi juos vienus, ji būtų per arti, visada pasirengusi jį paguosti. Ir ji įtraukta į šią paslaptį, gal net yra tarp įtariamųjų. Jie norėjo pasikalbėti su Rajenu visiškai privačiai. Jausdama į kulnus nusiritusią širdį, Tali nė neabejojo, jog jie išpeš iš jo viską, ko nori.

17

Keitė nenustebo, kad Dalglišas kartu su ja rengėsi važiuoti apklausti Deivido Vilkinso. Kad ir kaip ten būtų, jis būtinai turėjo važiuoti, nes tik vyriausiasis detektyvas galėjo jį atpažinti. Vilkinsas lankėsi muziejuje likus savaitei iki Djupeino nužudymo ir prisipažino jaučiąs muziejaus skriaudą. Nors ir ne kaip įtariamasis, jis turėjo būti apklaustas. Be to, niekas niekada negali žinoti, kuriuo tyrimo aspektu vyriausiasis detektyvas ims domėtis asmeniškai; jis juk poetas, turintis kuriančiojo interesų, besidomintis kitų gyvenimais kaip kūrybos medžiaga. Jo poezija Keitei buvo paslaptis. Knygos „Prielaidos atsakymui ir kiti eilėraščiai“ autorius neturėjo nieko bendra su vyresniuoju detektyvu, kuriam ji taip atsidavusi dirbo. Ji atskirdavo tam tikras jį apėmusias nuotaikas, baimindavosi kartais pasitaikan-

čios ramios kritikos, džiaugdavosi žinodama, jog yra vertinama ir branginama jo komandos narė, bet jo Keitė nepažinojo. Ji jau seniai suprato, jog svarbiausia — disciplina, ir buvo pamiršusi bet kokias viltis laimėti jo meilę. Įtarė, jog dabar tuo džiaugiasi kažkas kitas. Keitė visada mokėjo įvertinti, kas pasiekiama, o kas ne. Ji tarė sau, kad jeigu vyriausiajam detektyvui kada nors pasiseks surasti meilę, ji džiaugsis dėl jo, bet dabar stebėjosi ir jautėsi kiek sutrikusi, kad taip labai pyksta ant Emos Leivenhem. Nejau toji moteris nemato, ką jam daro?

Paskutiniuosius penkiasdešimt jardų, dulkiant smulkiam lietučiui, jie ėjo tylėdami. Gouldtorpo kelias — tai vėlyvųjų Viktorijos laikų stiliaus tinkuotų namų eilė, besidriekianti nuo šiaurinio Ledbrouk Grouvo galo. Be jokių abejonių, šie tikrų namų atmosfera dvelkiantys solidūs devyniolikto amžiaus paminklai vieną dieną bus „priglobti", restauruoti, paversti brangiais butais, kurių niekas neįstengia įpirkti, nebent pora piniginguų profesionalų, puikiai išmanančių aukštyn besidriekiančios gatvės vertę. Bet dabar ši gatvės pusė buvo nukaršinta prabėgusių dešimtmečių. Suskilinėjusios sienos buvo nujuodintos metų užneštu Londono purvu, ištisais lopais nukritęs portikų tinkas, atidengęs sumūrytas plytas, o lauko durų dažai apsilaupę. Nė nematydamas daugybės durų skambučių mygtukų, galėjai numanyti, jog šioje gatvėje gyvena daug įvairiausių žmonių, tačiau gatvė atrodė keistai tyli ir rami, tarsi jos gyventojai, nujausdami neišvengiamai plintančią infekciją, būtų išsislapstę tamsoje.

Vilkinso butas — 15A — buvo pusrūsyje. Ant vienintelio lango kabojo plonos, į vidurį sustumtos užuolaidos. Geležinių vartų velkė sulūžusi, o vietoj jos pakabinta į kilpą susukta skalbinių vielutė. Dalglišas pakėlė kilpą ir kartu su Keite nusileido akmeniniais laiptais žemyn, į pusrūsį. Laiptus, atrodo, buvo mėginta nušluoti, bet vis tiek akį rėžė likusi šlapia šiukšlių krūva — cigarečių pakeliai, laikraščių skiautės, suglamžyti rudi popieriniai maišeliai ir purvina nosinė, vėjo atpūsta į kampą. Durys buvo kairėje, kur baigėsi grindinys; nuo kelio jų visai nesimatė. Numeris 15A negrabiai užrašytas ant sienos baltais dažais. Keitė duryse pamatė dvi spynas — prancūzišką ir paprastą, įstatytą žemiau. Prie durų stovėjo žalias plastikinis vazonas su pelargonija. Gėlės stiebas sumedėjęs, o lapeliai sudžiūvę

ir parudavę; vienintelis išblyškęs rausvas žiedelis buvo mažutis kaip ramunėlės. Ir kas galėtų tikėtis, svarstė Keitė, kad augalas tarptų be saulės?

Atvykę jie iškart buvo pastebėti. Dirstelėjusi į dešinę, Keitė pamatė, kaip krustelėjo užuolaidų kraštelis. Ji paspaudė skambutį, ir jie ėmė laukti. Pažvelgusi į Dalglišą Keitė išvydo, jog jis žiūri aukštyn, į turėklus, nieko nesakančiu žvilgsniu. Dulksnos pilkumą persmelkusioje gatvės žibinto šviesoje išryškėjo griežta jo skruostikaulių linija ir skruostai. *O Dieve,* pagalvojo Keitė, *jis atrodo mirtinai pavargęs.*

Vis dar niekas jų neįsileido, todėl po minutėlės Keitė paskambino dar kartą. Dabar durys atsargiai prasivėrė. Jos žvilgsnį pasitiko virš durų grandinėlės sušvitusios dvi išsigandusios akys.

— Ar ponas Deividas Vilkinsas namuose? Norėtume su juo pasikalbėti. Mes iš policijos, — prisistatė Keitė.

Ji stengėsi kalbėti ramiu balsu, kad nieko neišgąsdintų, bet suprato, jog jos pastangos tuščios. Svečiai iš policijos retai kada siejasi su maloniomis naujienomis, o šioje gatvėje toks vizitas tikriausiai galėjo pranašauti katastrofą.

Durų grandinėlė tebekabojo savo vietoje. Mergaitiškas balsas pratarė:

— Ar jūs dėl nuomos? Deivis jau pradėjo viską tvarkyti. Dabar jo nėra, jis pas vaistininką, nuėjo nusipirkti išrašytų vaistų.

— Su nuoma tai neturi nieko bendra. Mes norėtume šio to paklausti apie vieną atvejį; manome, kad ponas Vilkinsas galėtų mums padėti suteikdamas šiek tiek informacijos, — atsakė Keitė.

Ir šitai menkai teįtikino. Visiems aišku, ką reiškia padėti policijai atsakinėjant į klausimus. Durų plyšys praplatėjo, grandinėlė įsitempė.

Dalglišas pasisuko ir paklausė:

— Ar jūs esate ponia Mišelė Vilkins?

Ji linktelėjo, ir Dalglišas tęsė:

— Mes ilgai neužlaikysime jūsų vyro. Mes net nesame tikri, ar jis mums galėtų padėti, bet turime pamėginti. Jeigu jis turėtų greitai grįžti, gal galėtume palaukti.

Aišku, kad jie galėtų palaukti, pagalvojo Keitė. Jie galėtų palaukti; nesvarbu kur — lauke, viduje... Kam tas mindžikavimas?

Dabar grandinėlė buvo nuimta. Jie išvydo liesą jauną moterį, kuri atrodė kiek vyresnė nei šešiolikos. Ant abiejų siauro blyškaus veido pusių krito šviesiai rudų plaukų sruogos; neramios akys minutėlę žvelgė į Keitę, tarsi nebyliai kažko prašytų. Ji mūvėjo nutrintais džinsais, avėjo purvinais sportiniais bateliais ir buvo užsimetusi vyrišką megztinį. Ji nieko nesakė, ir jie nusekė paskui ją siauru koridoriumi, prasispraudę pro sudedamąjį vežimėlį. Priešais esančio vonios kambario durys buvo atidarytos; už jų buvo matyti senamadiškas tualetas, aukšta cisterna ir kabanti grandinėlė. Į sieną po prausykla rėmėsi rankšluosčių ir patalynės krūva.

Mišelė Vilkins pasitraukė į šalį ir mostelėjo rodydama į duris dešinėje. Siauras kambarys tęsėsi per visą namo plotį. Galinėje sienoje buvo dvejos durys, abejos plačiai atvertos. Vienos durys vedė į apverstą virtuvę, o kitos į kambarį, tikriausiai miegamąjį. Virbais apjuosta vaikiška lovelė ir dvigulė sofa užėmė kone visą kambarį su vieninteliu langu. Lova stovėjo nepaklota, pagalvės sumaigytos, antklodė sujaukta, po ja matėsi susiraukšlėjusi paklodė.

Svetainėje buvo tik keturkampis stalas su keturiomis medinėmis kėdėmis, nutrinta sofa, užtiesta indiška medvilnine lovatiese, pušinė komoda ir didelis televizorius, pastatytas prie dujų kolonėlės. Darbo reikalais Keitė lankėsi dar netvarkingesniuose ir dar labiau slegiančiuose butuose. Ji tik kartais dėl to krimsdavosi, bet kaip dabar jausdavosi labai retai — nepatogiai, net kiek sutrikusi. Kaip jaustųsi ji, jeigu atvyktų nieko nepranešusi policija ir pareikalautų įsileisti į butą? Jos butą rastų tvarkingą, o kodėl gi ne? Juk, be jos, niekas kitas to buto nesuverčia. Tačiau net ir tokių atveju policijos įsiveržimas būtų nepakenčiamas. Jai ir Dalglišui reikia čia būti, bet vis dėlto jų apsilankymas yra tam tikras įsiveržimas.

Mišelė Vilkins uždarė į miegamąjį vedančias duris ir mostelėjo ranka; šis mostas tikriausiai reiškė kvietimą sėstis ant sofos. Dalglišas atsisėdo, bet Keitė nuėjo prie stalo. Vidury stalo buvo padėta pintinė su apvalainu rausvaskruosčiu kūdikiu. Keitė pamanė, jog čia tikriausiai mergytė. Ji buvo apvilkta trumpute rausvos medvilnės suknele su raukinukais, jai buvo parištas ramunėlėmis siuvinėtas seilinukas ir užvilktas baltas nertinis. Švara aplink mergaitę buvo tarsi kontrastas bendram kambario vaizdui. Pieno baltumo pūku

pasidengusi mergytės galvelė ilsėjosi ant naujutėlaitės pagalvėlės; į šalį atmesta antklodėlė buvo be dėmelės, o suknelė atrodė tarytum ką tik išlyginta. Atrodė keista, kad tokia trapi mergina pagimdė šį linksmą ir apskritą kūdikį. Dvi stiprios mergytės kojelės, atskirtos kelių sluoksnių vystyklų, smarkiai spardėsi. Paskui mažylė nurimo ir kurį laiką gulėjo ramiai, kaip jūros žvaigždė ištiesusi rankutes ir įsižiūrėjusi į judančius pirštukus, tarsi po truputį suvokdama, jog pirštukai tikrai jos. Po kelių nepavykusių mėginimų ji įstengė įsikišti į burnytę nykštį, kurį ėmė tyliai čiulpti.

Mišelė Vilkins priėjo prie stalo, ir jos abi su Keite sužiuro į kūdikį.

— Kiek jai laiko? — paklausė Keitė.

— Keturi mėnesiai. Ji vardu Rebeka, bet mes su Deiviu ją vadiname Beke.

— Aš menkai išmanau apie kūdikius, bet man atrodo, kad ji ne pagal amžių didelė ir stipri, — tarė Keitė.

— O, taip, tikrai taip. Ji moka išriesti nugarėlę ir net sėdasi. Jeigu aš ar Deivis ją prilaikome, mėgina stotis.

Keitės mintys ir emocijos buvo sumišusios. Ir kaipgi ji turėtų jaustis? Ar turėtų būti nelaiminga mąstydama apie visų aptarinėjamą neišvengiamai bėgantį laiką, lekiančius metus, kai su kiekvienais metais po trisdešimties jai lieka vis mažiau vilčių tapti mama? Ar ne su tokia dilema susiduria visos sėkmingą karjerą padariusios moterys? Tai kodėl ji to nejaučia? O gal tai tik laikinas nenoras? Ar tikrai ateis toks laikas, kai ją nugalės didžiulis fizinis ar psichologinis poreikis auginti vaiką, žinoti, jog kažkas liks po jos mirties? Ar tikrai ją užvaldys nenugalimas noras, toks karštas ir viską apimantis, jog ims ieškoti kokių nors modernių gėdingų būdų tam norui patenkinti? Nuo tokių minčių ją apėmė siaubas. Aišku, kad ne. Gimusi neteisėtai, išauginta gerokai pagyvenusios močiutės, ji niekada taip ir nepažino savo motinos. Ji galvojo: *Aš nė nežinočiau, nuo ko pradėti. Būčiau beviltiška. Juk negali duoti to, ko niekada neturėjai.* Kita vertus, kas yra darbe jai patikėta atsakomybė, net ir pati didžiausia, palyginti su šiuo kitu dalyku — su galimybe atvesti į šį pasaulį naują žmogų, būti už jį atsakinga iki aštuoniolikos metų, niekada, iki pat mirties, nesiliauti juo rūpintis ar dėl jo nerimauti? Šalia jos gulinti mergytė linksmai

žaidė. Keitė galvojo: *Egzistuoja dar vienas pasaulis, kurio aš visai nepažįstu.* Staiga ji nuliūdo pasijutusi visai menka.

— Jūsų vyras gana reguliariai lankydavosi Djupeino muziejuje, tiesa? Mes buvome susitikę, kai prieš dešimt dienų aš pats ten lankiausi. Abu žiūrėjome į tą patį paveikslą. Ar jūs dažnai ten einate kartu su juo? — paklausė Dalglišas.

Staiga mergina pasilenkė prie pintinės ir suskato tvarkyti antklodėlę. Tiesūs jos plaukai užkrito ant veido paslėpdami akis. Atrodė, ji nieko neišgirdo. Paskui pratarė:

— Kartą ėjau. Maždaug prieš šešis mėnesius. Tada Deivis neturėjo darbo, todėl galėjo lankyti muziejų dykai, bet moteris, sėdėjusi už administratorės stalo, pasakė, jog aš turiu sumokėti, nes negaunu ieškančiųjų darbo pašalpos. Bilietas kainuoja penkis svarus, mes tiek neišgalim. Pasakiau Deiviui, kad eitų vienas pats, bet jis nesutiko. Tada pasirodė kažkoks vyras; jis priėjo prie stalo ir paklausė, kas čia vyksta. Moteris į jį kreipėsi „daktare Djupeinai"; tikriausiai jis buvo kaip nors susijęs su muziejumi. Šis jai pasakė, kad reikia mane įleisti. Vyras tarė: „Kaip manai, ką ši lankytoja darys? Lauks už durų lietuje su kūdikiu ant rankų?" Tada jis man pasiūlė palikti vežimėlį ten, kur kabinami paltai, tuoj už durų, ir pasiimti Bekę.

— Nemanau, kad už stalo sėdėjusi moteris liko labai patenkinta, — pratarė Keitė.

Mišelės veidas prašviesėjo.

— Ne, ji tikrai nebuvo patenkinta. Ji išraudo ir piktai dėbtelėjo daktarui Djupeinui pavymui. Džiaugėmės galėdami nuo jos pasitraukti ir eiti žiūrėti paveikslų.

Dalglišas paklausė:

— Ypač vieno paveikslo?

— Taip. To, kuris priklausė Deivio seneliui. Štai kodėl Deiviui taip patinka ten lankytis ir į jį žiūrėti.

Kaip tik tada jie išgirdo girgžtelint vartus ir žingsnius ant laiptų. Mišelė Vilkins tyliai dingo už durų. Koridoriuje girdėjosi prislopinti balsai. Deividas Vilkinsas įėjo ir minutėlę neryžtingai sustojo tarpduryje, tarsi pats būtų svečias. Jo žmona priėjo prie jo; Keitė pamatė, kaip jų rankos susilietė, o paskui susikabino.

Dalglišas atsistojo ir tarė:

— Esu komisaras Dalglišas, o čia inspektorė Miskin iš Metropoliteno policijos. Atleiskite, kad atvykome neperspėję. Mes jūsų ilgai negaišinsime. Galbūt mums visiems būtų geriau prisėsti?

Tebesilaikydami už rankų, vyras ir žmona nuėjo prie sofos. Dalglišas ir Keitė atsisėdo prie stalo. Iki šiol švelniai gugavęs kūdikis staiga riktelėjo. Mišelė nuskubėjo prie stalo ir paėmė mergytę. Laikydama jos galvelę ant peties, ji grįžo ant sofos. Vyras ir žmona visą dėmesį sutelkė į Rebeką.

— Ar ji alkana? — paklausė vaikinas.

— Paimk buteliuką, Deivi.

Keitė suprato, jog nieko nebus galima daryti, kol Rebeka nebus pamaitinta. Buteliuką Deivis atnešė neįtikėtinai greitai. Mišelė Vilkins supo glėbyje mažylę, kuri dabar įnirtingai kramtė čiulptuką. Nesigirdėjo nieko, tik godžiai čiulpiančios mažylės keliami garsai. Atrodė taip beprasmiška kalbėti apie žmogžudystę.

— Tikriausiai jau atspėjote, kad norime pasikalbėti apie Djupeino muziejų. Tikiuosi, žinote, kad buvo nužudytas daktaras Nevilis Djupeinas, — pasakė Dalglišas.

Vaikinas linktelėjo, bet nieko neatsakė. Jis prisiglaudė prie žmonos, ir jie abu žiūrėjo į savo kūdikį.

Dalglišas tęsė:

— Mes norime pasikalbėti su kuo daugiau žmonių, dirbančių Djupeino muziejuje ar nuolat ten besilankančių. Esu tikras, jog suprantate kodėl. Pirmiausia turiu paklausti, kur jūs buvote ir ką veikėte praėjusį penktadienį, sakykime, tarp penktos ir septintos?

Mišelė Vilkins pakėlė akis. Ji pasakė:

— Tu buvai pas gydytoją, Deivi.

Ji atsisuko į Dalglišą.

— Vakarais gydytojas priima nuo penkiolikos po penkių, o Deiviui paskirtas laikas buvo be penkiolikos šešios. Negali sakyti, kad kaip tik tada jį ir priima, bet jis visada ten nuvyksta laiku, tiesa, Deivi?

— O kada jus priėmė? — paklausė Keitė.

— Maždaug dvidešimt po šešių. Tiesą sakant, neteko ilgai laukti, — atsakė Deivis.

— Ar gydytojo kabinetas toli nuo čia?

— Jis yra Šv. Čarlzo aikštėje, iš tikrųjų netoli.

Jo žmona tarsi padrąsindama pratarė:

— Juk tu turi talonėlį, tiesa, Deivi? Parodyk jiems talonėlį.

Deivis pasirausė kelnių kišenėje, surado talonėlį ir padavė Keitei. Talonėlis buvo sutrintas, jame surašytas ilgas paskirtų valandų sąrašas. Nekilo abejonių, kad praėjusio penktadienio vakarą vaikinas lankėsi pas gydytoją. Jiems prireiktų tik kelių minučių patikrinti, ar jis tikrai buvo ten nuėjęs. Keitė pasižymėjo keletą smulkmenų ir atidavė talonėlį.

— Deivį kamuoja stipri astma, be to, jo širdis nėra labai stipri. Štai kodėl jis negali dirbti visą laiką. Kartais gauna nedarbingumo lapelį, ir jam mokamas atlyginimas, kartais paskiriama bedarbio pašalpa. Praėjusį pirmadienį jis pradėjo dirbti naujame darbe, tiesa, Deivi? Dabar, kai gavome tą vietą, viskas turėtų pasitaisyti, — pasakė Mišelė.

— Papasakokite man apie paveikslą. Sakėte, kad jį turėjo jūsų senelis. Kaip atsitiko, kad paveikslas atsirado Djupeino muziejuje? — paklausė Dalglišas.

Keitė svarstė, kodėl Dalglišas nutarė pratęsti apklausą. Jie jau sužinojo viską, ko norėjo. Ji niekada nemanė, kad Deividas Vilkinsas galėtų būti rimtas įtariamasis; Dalglišas taip pat nemanė. Tai kodėl gi jiems dabar neišėjus? Užuot suerzintas klausimo, vaikinas, kaip atrodė, išties norėjo į jį atsakyti ir pasikalbėti.

— Paveikslas priklausė mano seneliui. Čedingtone, Safolke prie Heilsvorto, jis turėjo nedidelę kaimo krautuvėlę. Jam sekėsi gerai, kol neatsirado didieji prekybos centrai; tada jo verslas užgeso. Bet prieš tai jis nusipirko Nešo paveikslą. Smuklėje buvo surengtas aukcionas; senelis ir močiutė norėjo nusipirkti porą minkštų kėdžių. Senelis pastatė atitinkamą sumą už paveikslą ir jį nupirko. Žmonės menkai juo tesidomėjo, nes paveikslas jiems pasirodė labai niūrus, be to, daugiau jokių paveikslų ten nebuvo. Nemanau, kad žmonės būtų žinoję šio paveikslo vertę. Bet Maksas Djupeinas žinojo, tik į aukcioną atvyko per vėlai. Jis mėgino įtikinti senelį, kad šis paveikslą parduotų, bet senelis nepardavė. Maksas Djupeinas pasakė: „Jeigu kada sumanysite paveikslą parduoti, žinokite, kad mane tai sudomis, tik gali būti, jog tada negausite tokios sumos, kokią siūlau

dabar. Tai nėra vertingas paveikslas, bet man jis patinka". Tačiau ir seneliui jis patiko. Matote, jo tėtis — mano prosenelis — buvo užmuštas per 1914—1918-ųjų karą Paššendelėje; manau, senelis norėjo įsigyti tą paveikslą atminimui. Jis kabojo jų kambaryje, kol galiausiai krautuvėlė bankrutavo, ir jie persikėlė į namą Laustofte. Tada viskas pakrypo į bloga. Vis dėlto Maksas Djupeinas neišleido jų iš akių, nes vieną dieną atvyko pasiteirauti apie paveikslą; jis ir vėl pasakė, jog norėtų jį pirkti. Senelis jau buvo įklimpęs į skolas, todėl teko sutikti.

— Ar žinote, kiek jis užmokėjo? — paklausė Dalglišas.

— Jis pasakė, jog seneliui duos tiek, kiek jis buvo už jį mokėjęs — šiek tiek daugiau kaip 300 svarų. Žinoma, kai senelis tą paveikslą pirko, tokia suma jam buvo siaubingi pinigai. Man atrodo, jog jie gerokai dėl jo pykosi su mano močiute. Bet dabar jis turėjo paveikslo atsisakyti.

— O ar jam nešovė į galvą ką nors pasikviesti iš Londono ar provincijos aukcionų rengėjų, kad jie paveikslą įvertintų? Na, Sotbį, Kristį ar dar ką nors? — pasidomėjo Keitė.

— Ne, nemanau. Jis nieko neišmanė apie tokius aukcionus. Jis pasakojo, jog ponas Djupeinas jam pasakė, neva parduodamas kitokiais būdais jis niekada negaus tokios sumos, kokią siūlo jis; jis sakė, jog aukcionai užsiprašo didelių komisinių, be to, jam dar reikės sumokėti atitinkamą mokestį. Minėjo, jog už gautą kapitalą teks mokėti mokesčius.

— Na, jam nebūtų reikėję mokėti. Juk jis nepelnė jokio didelio kapitalo, tiesa? — tarė Keitė.

— Taip, žinau, bet, manau, ponas Djupeinas taip sujaukė jam protą, jog galiausiai paveikslą jis pardavė. Po senelio mirties tėtis man viską papasakojo. Kai išsiaiškinau, kur tas paveikslas yra, nuėjau jo pažiūrėti.

— Ar viliatės kaip nors jį atgauti? — paklausė Dalglišas.

Tyla. Paskutines kelias minutes Deividas buvo pamiršęs, jog kalbasi su policijos pareigūnu. Dabar jis pažvelgė į žmoną. Ši kilstelėjo glėbyje laikomą kūdikį ir pasakė:

— Geriau jau papasakok, Deivi. Papasakok jam apie žmogų su kauke. Tu niekada nieko bloga nepadarei.

Dalglišas laukė. Jis visada žino, kada verta lukteléti, svarstė Keitė. Po minutėlės vaikinas pratarė:

— Na, gerai, aš tikrai galvojau, kad galėčiau jį pavogti. Žinojau, kad niekada neįstengsiu jo atpirkti. Buvau prisiskaitęs apie vagystes iš galerijų, apie tai, kaip paveikslai išpjaunami iš rėmų, susukami ir išnešami. Bet visa tai nebuvo tikra, man tik patikdavo apie tai galvoti. Žinojau, kad prie durų turėtų būti kokia nors apsaugos sistema, bet pamaniau, jog galėčiau įsilaužti pro langą ir pasičiupti paveikslą niekam nespėjus ateiti. Pamaniau, jog policija nespės prisistatyti anksčiau nei po dešimties minučių, net jeigu kas nors jiems paskambintų, be to, ten arti nėra nieko, kas galėtų išgirsti įsijungusią signalizaciją. Dabar žinau, jog mintis buvo kvaila, bet dažnai apie tai mąstydavau, galvodavau, kaip būtų galima tai padaryti.

— Tačiau tu to nepadarei, Deivi. Tu tik galvojai. Pats sakei, jog visa tai netikra. Juk negali būti sučiuptas už tai, kad planavai padaryti, bet nepadarei. Tokie įstatymai, — įsiterpė žmona.

Na, gal ir ne visai taip, mąstė Keitė. Gerai nors tiek, kad Vilkinsas nedalyvavo sąmoksle rengiantis ką nors sprogdinti.

— Bet galiausiai jūs taip ir nepamėginote? — paklausė Dalglišas.

— Vieną naktį ten nuėjau, manydamas, kad galbūt galėčiau pamėginti. Bet tada kažkas atvažiavo. Buvo vasario keturiolikta. Nuvažiavau ten dviračiu, o dviratį paslėpiau krūmuose, šalia kelio; buvau pasiėmęs didelį juodą plastikinį maišą, į kuriuos dedamos šiukšlės. Norėjau susukti į jį paveikslą. Net nežinau, ar tikrai būčiau ryžęsis apiplėšimui. Ten nuvykęs supratau, kad neturiu jokio sunkaus daikto išdaužti pirmo aukšto langui, be to, langas buvo aukščiau nuo žemės, nei man atrodė. Nebuvau visko tinkamai apmąstęs. Tada išgirdau artėjančio automobilio garsą. Pasislėpiau krūmuose ir stebėjau. Automobilis buvo galingas; vairuotojas pasuko į automobilių stovėjimo aikštelę už laurų krūmų. Palaukiau, kol jis išlips, o tada išslinkau. Išsigandau. Dviratį buvau palikęs toléliau, palei kelkraštį, todėl pakrūmėmis nusėlinau jo link. Žinau, kad jis manęs nematė.

— Bet jūs jį matėte, — pratarė Keitė.

— Sutikęs negalėčiau jo atpažinti. Nemačiau veido. Kai išlipo iš automobilio, jį slėpė po kauke.

— Kokia kauke? — sukluso Dalglišas.

— Ne tokia, kokias rodo per įvairias kriminalines televizijos programas. Jis nebuvo užsitempęs ant veido kojinės. Kaukė dengė tik jo akis ir plaukus. Tarsi iš paveikslėlių, vaizduojančių karnavale besilinksminančius žmones.

— Vadinasi, jūs grįžote dviračiu namo ir atsisakėte minties pagrobti paveikslą? — paklausė Dalglišas.

— Nemanau, kad kada nors toji mintis buvo labai rimta. Tiksliau, tada maniau, kad ji rimta, bet, galima sakyti, daugiau įsivaizdavau. Jeigu mintis būtų buvusi tikra, būčiau daugiau dėl to pavargęs.

— Bet jeigu jums ir būtų pavykę paveikslą pavogti, neįstengtumėte jo parduoti. Galbūt jis ir nebuvo laikomas vertingu tada, kai jį pirko jūsų senelis, bet dabar viskas kitaip, — pratarė Keitė.

— Nenorėjau jo parduoti. Norėjau jį pasikabinti ant šios sienos. Norėjau, kad paveikslas būtų šiame kambaryje. Norėjau to paveikslo, nes jis patiko mano seneliui, nes jis jam priminė mano prosenelį. Norėjau to paveikslo dėl praeities.

Staiga blyškus jo veidas pasikeitė, ir Keitė pamatė skruostais besiritančias ašaras. Jis sugniaužė kumščius kaip vaikas ir jas nusibraukė. Tarsi norėtų jį paguosti, žmona padavė jam kūdikį. Jis supo mažylę, prikišęs prie jos plaukelių lūpas.

— Jūs nieko bloga nepadarėte, ir esame dėkingi už tai, kad mums padėjote. Galbūt dar kada nors susitiksime, kai vėl ateisite pasižiūrėti paveikslo. Jis patinka daugeliui žmonių. Ir man patiko. Jeigu ne jūsų senelis, paveikslo Djupeino muziejuje nebūtų, galbūt neturėtume galimybės jo pamatyti, — pasakė Dalglišas.

Tarsi ir pati būtų pamiršusi, kad jie — policijos pareigūnai, tarsi žiūrėtų į juos kaip į svečius, Mišelė Vilkins paklausė:

— Gal norėtumėte arbatos? Atsiprašau, kad nepasiūliau anksčiau. Turiu ir tirpios kavos.

— Labai malonu, bet, manau, nebelauksime. Dar kartą ačiū, pone Vilkinsai, kad taip geranoriškai bendradarbiavote; jeigu dar ką nors prisiminsite, mus rasite Naujajame Skotland Jarde. Numeris užrašytas vizitinėje kortelėje, — tarė Dalglišas.

Juos išlydėjo Mišelė Vilkins. Prie durų ji paklausė:

— Jis nepaklius į bėdą, tiesa? Jis nieko bloga nepadarė. Deivis tikrai niekada nieko nepavogtų.

— Ne, — atsakė Dalglišas. — Į bėdą jis nepaklius. Juk nieko bloga nepadarė.

Dalglišas ir Keitė sulipo į automobilį. Nė vienas iš jų nieko nesakė. Keitė pajuto sumišusį pyktį ir neviltį. Ji galvojo: *Dieve, koks mėšlas! Jie — tikri vaikai, laukiantys, kol kas nors, kas panorės su jais terliotis, susimils juos išnaudoti. Vis dėlto mažylė buvo labai šauni. Įdomu, kiek jiems reikia už šią lūšną mokėti. Kad ir kaip ten būtų, faktas, kad jie tą lūšną turi, jiems nepadės atsidurti vietinių valdininkų sudarytame būsto laukiančiųjų sąraše. Tik sulaukę pensinio amžiaus jie galės to tikėtis. Jau geriau miegotų gatvėje — tada gal suteiktų prioritetą. Ir niekas negarantuos, kad senatvę praleis patogiame būste. Galbūt turės tenkintis kokiu nors moteliu — viena lova ir pusryčiais. Dieve, tai baisi šalis, kurioje negali būti visiškas vargšas. Na, jeigu tu sąžiningas. Elgetos ir sukčiai verčiasi visai neblogai, bet tik pamėgink gyventi nepriklausomas nuo kitų ir pamatysi, kuo viskas baigsis.*

— Šis vizitas nebuvo itin naudingas, tiesa, sere? Vasario mėnesį Vilkinsas matė kaukėtą žmogų. Tai nutiko prieš aštuonis mėnesius iki Djupeino nužudymo; mano manymu, Vilkinsas ir jo žmona negali būti rimti įtariamieji. Galbūt jis ir rūstauja ant Djupeinų šeimos, bet kodėl turėtų pasirinkti Nevilį? — pasakė Keitė.

— Patikrinsime jo alibi, bet, manau, paaiškės, jog buvo ten, kur sakėsi buvęs praėjusio penktadienio vakarą — pas gydytoją. Deividas Vilkinsas tiesiog mėgina susijungti.

— Susijungti, sere?

— Su savo tėvu ir seneliu. Su praeitimi. Su gyvenimu.

Keitė tylėjo. Po poros minučių Dalglišas pratarė:

— Būk gera, Keite, paskambink į muziejų ir sužinok, ar ten kas nors yra. Būtų įdomu išgirsti, ką Djupeinai pasakytų apie kaukėtąjį svečią.

Atsiliepė Murielė Godbi. Iš pradžių ji paprašė Keitės palaukti, bet po kelių sekundžių vėl prakalbo. Ji pasakė, jog muziejuje yra ir Karolina Djupein, ir ponas Kalder-Heilis. Ponia Karolina jau rengėsi išeiti, bet dabar palauks, kol atvyks komisaras Dalglišas.

18

Jiems atvykus, Karolina Djupein kartu su panele Godbi už stalo skaitė laišką; ponia Karolina iškart juos nusivedė į kabinetą. Dalglišas susidomėjo, kodėl pirmadienį ji atėjo į muziejų; jis svarstė, kiek laiko ji gali nevaikščioti į darbą mokykloje. Šeimos nariams tikriausiai atrodė, jog policijai užplūdus muziejų jie taip pat turėtų čia būti ir stebėti pareigūnus. Dalglišas juos užjautė. Gresiančio pavojaus metu nieko nėra kvailiau, kaip atsitolinti nuo besivystančio veiksmo.

— Vasario keturioliktos vakarą į muziejų atėjęs jaunuolis matė automobiliu čia atvykusį žmogų. Veidą jis buvo prisidengęs kauke. Ar galėtumėte numanyti, kas tai galėjo būti? — paklausė Dalglišas

— Negalėčiau.

Šį klausimą ji išklausė stengdamasi išlikti atsargi ir neparodyti didelio susidomėjimo. Paskui pridūrė:

— Koks keistas klausimas, komisare. Oi, atsiprašau, jums buvo įdomu sužinoti, ar tik jis nesilankė pas mane. Tada buvo vasario keturioliktoji, šv. Valentino diena. Ne, aš jau per sena tokioms išdaigoms. Tiesą sakant, ir būdama dvidešimt vienerių tam buvau per sena. Tikriausiai ten buvo koks nors neklaužada. Kartais mums iškyla panašių problemų. Hampstede sunku rasti vietą automobiliui pastatyti; jeigu žmonės žino šią vietą, kartais jie susigundo čia atvažiuoti ir mūsų aikštelėje palikti mašinas. Laimei, dabar taip nutinka vis rečiau, nors vis dar negalime būti ramūs. Tiesą sakant, ši vieta nėra labai patogi, nes tamsoje nejauku keliauti palei Ispanų kelią. Aišku, čia gyvena Tali, bet aš jai liepiau neiti iš trobelės, jeigu sutemus išgirs kokį nors triukšmą. Jeigu jai neramu, gali man paskambinti. Muziejus yra izoliuotas, o mes gyvename pavojingame pasaulyje. Jūs tai žinote geriau už mane.

— Ar nepagalvojote, kad būtų gerai įsirengti vartus? — paklausė Dalglišas.

— Galvojome, bet tai nepraktiška. Be to, o kas dirbtų vartininku? Muziejaus vartai turi būti atviri. — Karolina kiek patylėjo, o paskui pridūrė: — Bet aš nesuprantu, ką visa tai turi bendra su mano brolio nužudymu.

— Ir mes šiuo metu nežinome. Visa tai tik dar kartą įrodo, kaip lengvai žmonės gali čia įsigauti niekieno nepastebėti.

— Bet šitai mes jau žinome. Nevilio nužudymas visa tai patvirtino. Mane labiau domina jaunuolis, matęs tą paslaptingą kaukėtą žmogų. O ką jis čia veikė? Norėjo neteisėtai pasistatyti automobilį?

— Ne, automobilio jis neturėjo. Jis tiesiog smalsavo. Jis nieko bloga nepadarė, jis nemėgino įsilaužti.

— O tasai kaukėtas svečias?

— Tikriausiai jis pasistatė automobilį ir nuėjo. Jaunuolį šis susitikimas gerokai išgąsdino, todėl jis ilgiau nelaukė ir nežiūrėjo.

— Taip, jis tikrai turėjo išsigąsti... Naktį čia nėra labai jauku, be to, kažkada čia jau buvo nužudytas žmogus. Ar žinojote tai?

— Nesu apie tai girdėjęs. Ar seniai viskas nutiko?

— Tai nutiko 1897-aisiais, praėjus dvejiems metams po šio namo statybų. Lygumos pakrašty buvo rasta mirtinai subadyta kambarinė Aivi Grimšou. Ji buvo nėščia. Įtarimai krito ant namo savininko ir jo sūnų galvų, bet iš tikrųjų nebuvo jokių įrodymų, galėjusių kurį nors iš visų trijų susieti su įvykdytu nusikaltimu. Žinoma, jie buvo klestintys, turtingi ir gerbiami vietiniai didikai. Galbūt reikėtų pasakyti, kad jie turėjo sagų gamyklėlę, todėl vietiniai žmonės tiesiogiai nuo tos šeimos priklausė. Policijai pasirodė patogiau pripažinti, kad Aivi išėjo susitikti su meilužiu, o šis vienu peilio dūriu atsikratė ir jos, ir nepageidaujamo vaiko.

— Ar paskui paaiškėjo, kad meilužis nepriklausė tai šeimai?

— Nepaaiškėjo niekas. Virėja papasakojo policijai, kad Aivi jai prisipažino tikrai neketinanti leistis išmetama į gatvę, todėl pasistengs tos šeimos gyvenimą padaryti nepakenčiamą. Bet paskui virėja atsiėmė savo žodžius. Ji susirado kitą darbą kažkur pietinėje pakrantėje, manyčiau, iš dėkingo darbdavio gavusi nemenką atsisveikinimo dovaną. Paskui buvo pritarta istorijai apie kažkokį kitą meilužį, ir byla baigėsi. Gaila, kad visa tai nutiko ne ketvirtajame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje. Būtume galėję apie tai papasakoti Žmogžudysčių kambaryje.

Tik tiek, svarstė Dalglišas, kad ketvirtajame dešimtmetyje tikriausiai viskas būtų pasibaigę kiek kitaip. Žiauri amoralios, draugų neturinčios jaunos moters žmogžudystė taip ir liko neišaiškinta, o gerbiami žmonės tebedirbo toliau. Galbūt Ekroido tezės labai pa-

prastos, o tyrimo pavyzdžius jis kruopščiai pasirenka kuo patogesnius, bet jo prielaidos tikrai grįstos tiesa. Labai dažnai žmogžudystė yra konkretaus amžiaus paradigma.

Antrame aukšte, savo kabinete, labai nenoriai atsitraukęs nuo darbo, Kalder-Heilis pasakė:

— Vasario keturioliktą? Galbūt tai buvo Valentino dienos vakarėlio svečias. Vis dėlto keista, kad buvo vienas. Tokią dieną žmonės paprastai švenčia poromis.

— Dar keisčiau, kad kaukę jis užsidėjo vos čia atvažiavęs. Kodėl nepalaukė, kol ateis į pokylio vietą? — pratarė Dalglišas.

— Na, čia jokio vakarėlio nebuvo. Nebent Karolina būtų šventusi.

— Ji sako, jog nešventė.

— Taip, ji ne iš tų, kurie švęstų. Manyčiau, jis norėjo neteisėtai pasinaudoti patogia automobilių stovėjimo aikštele. Prieš porą mėnesių išvariau vieną automobilį, pilną jaunų neklaužadų. Mėginau juos pagąsdinti tuščiai grasindamas iškviesti policiją. Galiausiai jie palyginti ramiai išvažiavo, net atsiprašė. Tikriausiai nepanoro „mano malonei" palikti mersedeso. — Paskui jis pridūrė: — O kaip tas jaunuolis? Ką jis sakėsi čia veikęs?

— Atsitiktinis smalsuolis. Kai atvažiavo tas kaukėtas žmogus, jis išsigando ir greitai dingo. Jis neturėjo jokių blogų kėslų.

— Buvo be automobilio?

— Be automobilio.

— Keista.

Jis vėl nusisuko į savo popierius.

— Tasai jūsų kaukėtasis svečias, jeigu toks apskritai buvo, nieko bendra su manimi neturi. Ir man kartais patinka pažaisti, bet veidą maskuojančios kaukės — per daug teatrališka.

Tikriausiai reikėjo suprasti, jog interviu baigtas. Apsigręžęs išeiti, Dalglišas pagalvojo: *Jis priartėjo prie kalbų apie slaptus savo poelgius; o kodėl gi ne? Jam buvo pasakyta, jog aš viską žinau. Mes abu žaidžiame tą patį žaidimą; tikėkimės, jog esame toje pačioje stovykloje. Tai, ką jis daro, kad ir kaip banalu ar mėgėjiška atrodytų, yra didesnio darbo dalis. Tai svarbu, ir jis turi būti apsaugotas; jis turi būti apsaugotas nuo visko, tik ne nuo kaltinimų žmogžudyste.*

Jis pasikalbės ir su Markusu Djupeinu, bet tikriausiai susilauks tokio paties paaiškinimo: šią vietą žinantys vietiniai žmonės kelioms valandoms nori pasinaudoti nemokama automobilių stovėjimo aikštele. Gana protinga. Tačiau Dalglišą intrigavo viena smulkmena: sužinoję apie du paslaptingus svečius, ir Karolina Djupein, ir Džeimsas Kalder-Heilis labiau susidomėjo paslaptingu jaunuoliu, o ne kaukėtu vairuotoju. Jis svarstė, kodėl taip yra.

Kalder-Heilis tebelieka jų akiratyje. Kiek anksčiau tą vakarą Bentonas-Smitas išmatavo kelionės motociklu iš Merilbouno iki Djupeino muziejaus laiką. Važiuodamas antrą kartą, jis sugaišo mažiau, kelionė užtruko keturiom minutėm trumpiau. Jis pasakė:

— Man pasisekė prasmukti pro šviesoforus. Jeigu Kalder-Heilis būtų įstengęs sugaišti tiek, kiek užtrukau važiuodamas antrą kartą, žmogžudystei pasirengti jam būtų likusios trys su puse minutės. Jis būtų galėjęs tai padaryti, sere, bet tik sėkmės atveju.

— Kita vertus, jis galėjo pamėginti. Talonėlis pas stomatologą jam suteikė alibi. Jeigu jo motyvas buvo tolesnis muziejaus darbas, jis negalėjo laukti iki begalybės. Man keista tik viena: kokio velnio jam rūpi, ar muziejus uždarytas, ar dirba? Jis turi patogų, jaukų kabinetą, bet jeigu nori dirbti privačiai, gali susirasti ir kitų kabinetų Londone, — pasakė Pirsas.

Bet ne tokių, pagalvojo Dalglišas, kurie būtų tokie patogūs slaptam Kalder-Heilio darbui KŽ5.

19

Paskambinusi Keitė pranešė, jog ponia Striklend pageidauja susitikti su komisaru Dalglišu vienu du. Toks prašymas buvo keistas; vargu ar galima sakyti, jog jie tapo pažįstami po pirmojo Dalglišo apsilankymo bibliotekoje, bet Dalglišas su džiaugsmu sutiko. Šiuo metu ponia Striklend neatrodė esanti viena iš rimtų įtariamųjų, ir kol ji tokia netaps, būtų kvaila reikalauti policijos protokolo ir tokiu būdu rizikuoti prarasti naudingą informaciją, kurią ji galėtų suteikti.

Karolina Djupein jam pasakė jos adresą — ji gyveno Barbikene, septintame aukšte. Jis nemanė, kad ji gyvena būtent ten. Šis

bauginantis betoninis daugiaaukštis su daugybe langų ir laiptinių atrodė labiau tinkamas jauniems finansininkams iš Sičio, o ne pagyvenusiai našlei. Bet kai ponia Striklend atidarė duris ir palydėjo jį į svetainę, Dalglišas suprato, kodėl ji išsirinko būtent šį butą. Langai žvelgė į platų kiemą, toliau ežeras ir bažnyčia. Apačioje buvo matyti vakarinėms pramogoms besiburiančios žmonių grupelės ir porelės, iš aukštai atrodančios visai mažos, nuolat judančios, tarsi pieštų besikeičiančių spalvų raštą. Darbo dienos pabaigoje pritilęs miesto triukšmas liejosi į ritmingą gaudesį, labiau raminantį nei blaškantį. Ponia Striklend gyveno ramiame bute Sityje, įrengtame aukštybėse, netrukdoma grožėtis besikeičiančio dangaus panorama ir gėrėtis nesiliaujančiu žmonių šurmuliu; čia ji galėjo jaustis esanti Sičio gyvenimo dalis ir kartu pakylėta nuo karštligiškų pastangų gauti ir išleisti. Bet ji buvo realistė: lauko duryse Dalglišas pastebėjo įtaisytas dvi spynas.

Buto interjeras taip pat stebino. Dalglišas būtų galėjęs nesunkiai pamanyti, jog šių namų savininkas turtingas, bet jaunas žmogus, netempiantis ant pečių praėjusių metų naštos, šeimos turtų, sentimentalių relikvijų, daiktų, kažkada naudotų ir jungiančių praeitį su dabartimi, suteikiančių pastovumo iliuziją. Jeigu koks nors turtingas šeimininkas sumanytų išnuomoti butą reikliam savininkui, sutinkančiam mokėti didelius nuompinigius, tasai butas atrodytų būtent taip. Svetainė apstatyta puikaus dizaino moderniais šviesaus medžio baldais. Lango, besitęsiančio beveik per visą sienos ilgį, dešinėje — rašomasis stalas su staline lempa ir besisukiojančia mašininkės kėdė. Akivaizdu, jog kartais savo darbą ji parsineša namo. Priešais langą pastatytas apvalus stalas ir du foteliai, traukti pilka oda. Vienintelis kambarį puošęs paveikslas — aliejumi tapyta abstrakcija; Dalglišo nuomone, abstrakcijos autorius — Benas Nikolsonas. Galbūt šis paveikslas buvo pasirinktas todėl, kad nieko negalėjo pasakyti apie šio buto šeimininkę, išskyrus tai, kad ji finansiškai pajėgi jį nusipirkti. Jam pasirodė įdomu, kad moteris, taip negailestingai išbraukusi iš savo gyvenimo praeitį, pasirinko darbą muziejuje. Vienintelis baldas, prigesinęs funkcinį buto anonimiškumą — nuo grindų iki lubų besitęsianti knygų spinta, pastatyta prie dešinės sienos. Lentynos pilnos oda trauktų tomų — knygos taip

glaudžiai sudėtos, jog atrodė tarsi suklijuotos. Knygas, jos manymu, verta saugoti. Neabejotinai tai asmeninė biblioteka. Dalglišas svarstė, kieno ji galėtų būti.

Ponia Striklend mostelėjo vienos iš kėdžių link ir pasakė:

— Paprastai tokiu laiku išgeriu taurę vyno. Galbūt ir jūs sutiktumėte prisijungti. Ar labiau mėgstate baltąjį, ar raudonąjį? Turiu ir tamsiai raudono, ir rislingo.

Dalglišas pasirinko tamsiai raudoną. Ji pasitempusi išėjo iš kambario ir po kelių minučių sugrįžo, duris atsidariusi peties stumtelėjimu. Dalglišas iškart pašoko norėdamas jai padėti; paėmė iš jos padėklą su buteliu, kamščiatraukiu ir dviem taurėm, o paskui viską padėjo ant stalo. Jie susėdo vienas priešais kitą, ir ji leido jam atkimšti butelį ir supilstyti vyną. Ji stebėjo Dalglišą, kaip jam atrodė, su atlaidžiu pasitenkinimu. Net ir dabar, pasikeitus visuomenės požiūriui į tai, kada pagyvenęs žmogus neišvengiamai peržengia seno žmogaus amžiaus ribą, ponia Striklend atrodė sena, Dalglišo manymu, netoli aštuoniasdešimties. Turint galvoje jos gyvenimo istoriją, vargu ar ji galėtų būti jaunesnė. Jaunystėje, mąstė jis, tikriausiai galėjo žavėti anglišku šviesiaplaukės ir mėlynakės grožiu, kuris gali būti apgaulingas. Dalglišas buvo nemažai prisižiūrėjęs nuotraukų ir kino žurnalų apie moteris karo metu, uniformuotas ir vilkinčias civilių drabužiais; jis gerai žinojo, jog šis moteriškas švelnumas galėjo slėpti jėgą ir ryžtą siekti tikslo, kartais net šaltakraujišką nejautrumą. Jos grožis buvo lengvai pažeidžiamas, ypač neatsparus naikinamai metų galiai. Dabar kempinę primenanti jos oda buvo išvagota smulkių raukšlelių, o lūpos atrodė beveik bekraujės. Tačiau ploni žili plaukai, sušukuoti atgal ir supinti į kasą, susuktą viršugalvyje, tebebuvo išmarginti auksinių sruogų. Nors jos akių lėliukės buvo išblukusios, blausiai melsvos spalvos, pačios akys tebeatrodė didžiulės, žvelgiančios iš po dailiai išlenktų antakių; jos susitiko su Dalglišo akimis ir žvelgė klausiamai ir neramiai. Ranka, ištiesta į taurę, buvo išklaipyta artrito; žvelgdamas į jos pirštus, gniaužiančius vyno taurės kojelę, Dalglišas svarstė, kaip ji sugeba kaligrafiškai rašyti.

Tarsi atspėjusi jo mintis, pažvelgė į savo pirštus ir pasakė:

— Vis dar galiu rašyti, bet negaliu žinoti, ar ilgai įstengsiu būti naudinga. Keista, kartais mano pirštai dreba, bet ne tada, kai rašau.

Nesimokiau kaligrafijos. Tiesiog šis dalykas man visada patiko.

Vynas buvo puikus, vyno temperatūra tokia, kokios ir reikėjo. Dalglišas paklausė:

— Kaip nutiko, kad nutarėte padėti Djupeino muziejui?

— Tai vis mano vyras. Jis profesoriavo Londono universitete ir pažinojo Maksą Djupeiną. Po Kristoferio mirties Maksas paklausė, ar negalėčiau padėti užrašyti antraštes. Paskui, kai muziejų į savo rankas perėmė Karolina Djupein, likau dirbti toliau. Tada už savanorius tapo atsakingas Džeimsas Kalder-Heilis; jis gerokai sumažino savanorių skaičių. Kai kam atrodė, kad jis elgėsi negailestingai. Jis sakė, jog aplink muziejų zuja per daug žmonių, kaip kokių triušių... Daugelis iš jų vieniši. Kiekvienas, norėjęs pasilikti, turėjo dirbti išties naudingą darbą. Tiesą sakant, mums ir dabar nepakenktų keletas žmonių, bet atrodo, kad ponas Kalder-Heilis nenori jų priimti. Murielė Godbi apsidžiaugtų, jeigu jai kas nors padėtų prie administratoriaus stalelio, na, jeigu mums pavyktų rasti tinkamą žmogų. Dabar jai kartais padedu, kai būnu muziejuje.

— Atrodo, kad ji puikiai darbuojasi, — tarė Dalglišas.

— Taip. Nuo tada, kai atvyko dirbti prieš dvejus metus, ji labai pasikeitė. Karolina Djupein niekada nebuvo labai aktyvi muziejaus vadybininkė, kasdien tvarkanti muziejaus reikalus. Žinoma, ji ir negali būti labai aktyvi, nes turi dar vienas pareigas mokykloje. Dabar panelė Godbi rengia sąskaitas revizoriams, ir viskas klostosi daug sklandžiau. Bet jūs čia atėjote ne pasiklausyti nuobodžių kalbų apie mūsų kontorą, tiesa? Norėtumėte pasikalbėti apie Nevilio mirtį.

— Ar gerai jį pažinojote?

Ji patylėjo, paskui gurkštelėjo vyno, pastatė taurę ir pasakė:

— Man atrodo, kad aš jį pažinojau geriau už bet ką kitą muziejuje. Jis nebuvo iš tų, kuriuos galima greitai perprasti, jis retai ten ateidavo, bet praėjusiais metais kartkartėmis atvažiuodavo ankstyvais penktadienių rytais ir eidavo į biblioteką. Taip nutikdavo nedažnai, kokį kartą per tris savaites ar panašiai. Jis nieko neaiškindavo. Kartais neramiai vaikštinėdavo aplinkui, o paskui atsisėsdavo pasiėmęs seną *Blackwood's Magazine*. Kartais manęs paprašydavo atrakinti spintą ir pasiimdavo kokią nors knygą. Dažniausiai sėdėdavo tylėdamas. Kartais kalbėdavo.

— Ar jūs galėtumėte jį pavadinti laimingu žmogumi?

— Ne, negalėčiau. Sunku ką nors spręsti apie kito laimę, tiesa? Bet jis būdavo persidirbęs, nerimaudavo, kad gali nuvilti pacientus, kad negali jiems skirti pakankamai laiko; jis piktindavosi kalbėdamas apie psichiatrų teikiamų paslaugų lygį. Manė, kad nei vyriausybė, nei pati visuomenė pakankamai nesirūpina psichikos ligoniais.

Dalglišas svarstė, ar Djupeinas jai sakydavo, kur vyksta savaitgaliais, ar apie tai kalbėdavosi tik su Andžela Faradėj. Jis paklausė, ir ji atsakė:

— Ne. Jis tylėdavo apie savo reikalus. Apie asmeninį jo gyvenimą kalbėjomės tik kartą. Man atrodo, jog atėjęs į biblioteką ir stebėdamas, kaip dirbu, jis aprimdavo. Mąstydavau apie tai, ir priėjau prie išvados, jog tai vienintelis tinkamas paaiškinimas. Aš ir toliau tęsdavau savo darbą, o jam patikdavo žiūrėti, kaip gimsta raidės. Galbūt tai jį ramindavo.

— Jo mirtį traktuojame kaip žmogžudystę. Išties nepanašu, kad jis būtų galėjęs nusižudyti. Bet ar jus nustebintų mintis, jog galbūt jis norėjo nutraukti savo gyvenimą? — paklausė Dalglišas.

Nuvargęs senas balsas dabar tarsi vėl įgavo naujų jėgų. Ji labai tvirtai atsakė:

— Tokia mintis mane nustebintų. Jis negalėtų nusižudyti. Galite atmesti tokią versiją. Galbūt kai kuriems šeimos nariams būtų patogu taip manyti, bet jūs meskite tai iš galvos. Nevilis nenusižudė.

— Ar tikrai tuo neabejojate?

— Galiu būti tikra. Taip manau dar ir todėl, jog su juo kalbėjausi likus dviem savaitėms iki jo mirties. Tai nutiko penktadienį, prieš jums apsilankant muziejuje pirmą kartą. Jis pasakė, jog jo automobilis dar nėra visai paruoštas. Garaže dirbęs žmogus — man atrodo, jis vardu Stenlis Karteris — pažadėjo sutvarkyti automobilį penkiolika po šešių. Aš pasilikau, nors muziejus jau buvo uždarytas, ir mes pabuvome kartu visą valandą. Kalbėjomės apie bibliotekos ateitį, ir jis pasakė, jog mes gyvename per daug prisirišę prie praeities. Jis galvojo apie mūsų praeitis, taip pat ir apie mūsų istoriją. Supratau, jog juo pasitikiu. Man sunku šitai pripažinti, komisare. Aš nesu pratusi prie tokio privataus pasitikėjimo. Anksčiau galvodavau, kad būtų akiplėšiška ar net žema juo naudotis kaip ne-

mokamu psichoterapeutu, bet, galima sakyti, išėjo būtent taip. Tačiau ir jis manimi pasinaudojo. Mes abu vienas kitu pasinaudojome. Pasakiau, kad sulaukus tokio amžiaus nėra lengva nusipurtyti praeities. Grįžta senos nuodėmės, atnešdamos ir metų svorį. Grįžta ir košmarai, grįžta ir mirusiųjų veidai, veidai tų, kurie neturėjo mirti, bet jie grįžta ir žiūri į tave ne su meile, o su priekaištu. Kai kuriuos iš mūsų dienos metu suvokta mirtis naktį gali nuvesti į labai asmenišką pragarą. Kalbėjomės apie susitaikymą ir apie atleidimą. Aš esu vienturtė karštos Romos katalikės prancūzės motinos ir ateisto tėvo dukra. Nemenką vaikystės dalį praleidau Prancūzijoje. Pasakiau, jog tikintieji gali apmalšinti kaltės jausmą per išpažintį, bet kaip randa ramybę tie, kurie netiki? Prisiminiau kažkada perskaitytus filosofo, atrodo, Rodžerio Skratono žodžius: „Įsivaizduojamų dalykų teikiama paguoda nėra tik įsivaizduojama paguoda". Pasakiau jam, jog kartais taip trokštu nors tos įsivaizduojamos paguodos. Nevilis atsakė, jog turime išmokti sau atleisti. Negalime visko paaukoti praeičiai; mes turime sąžiningai ir atvirai į ją pažvelgti, o paskui ją palikti. Jaustis apsėstam kaltės — žlugdantis polinkis. Jis pasakė, kad būti žmogumi — tai jaustis kaltam. Esu kaltas, vadinasi, išties esu.

Ji nutilo, bet Dalglišas nieko nepasakė. Jis laukė norėdamas sužinoti, kodėl ji tokia tikra, kad Djupeinas nenusižudė. Ji pati apie tai prabils. Dalglišas su užuojauta pastebėjo, jog jai skaudu prisiminti šį pokalbį. Ji ištiesė ranką į raudono vynojo butelį, bet jos pirštai drebėjo. Dalglišas paėmė butelį ir pripylė abi taures.

Po minutėlės ji tęsė:

— Sulaukusiam senatvės žmogui norėtųsi prisiminti tik laimingiausias gyvenimo minutes. Bet realiai taip nebūna, gal tik tiems laimės vaikams. Kaip poliomielitas gali bet kada vėl prasimušti ir suvešėti įvairiom formom, taip gali užklupti ir praeities klaidos, nesėkmės ir nuodėmės. Jis pasakė, jog viską supranta. „Didžiausios mano nesėkmės grįžta liepsnos liežuviais", — tarė jis.

Dabar tyla užtruko ilgiau. Šį kartą Dalglišas jau turėjo paklausti:

— Ar jis visa tai paaiškino?

— Ne. Ir aš nepaklausiau. Nebuvo įmanoma paklausti. Bet jis pasakė vieną dalyką. Galbūt pamanė, jog aš įsivaizdavau, kad visa tai turi ką nors bendra su nenoru, kad muziejus dirbtų ir toliau. Vis

dėlto jis pasakė, jog visa tai neturi nieko bendra nė su vienu iš Djupeino muziejaus.

— Ar tuo esate visiškai tikra, ponia Striklend? Jis jums norėjo pasakyti, kad toji nesėkmė, kuri pas jį grįš liepsnos liežuviais, neturi nieko bendra su muziejumi?

— Esu absoliučiai tikra. Būtent taip jis ir pasakė.

— O savižudybė? Sakėte, jog esate įsitikinusi, kad jis niekada negalėtų nusižudyti.

— Ir apie tai kalbėjomės. Man atrodo, pasakiau, jog sulaukęs gilios senatvės gali tikėtis greito palengvėjimo. Ir toliau jam aiškinau, kad pati mielai to palengvėjimo lauksiu, kad niekada, net ir baisiausiomis savo gyvenimo minutėmis, nesu pagalvojusi apie pasitraukimą. Kaip tik tada jis ir pasakė, esą savižudybė yra nepateisinama, nebent išskyrus labai senus žmones ar tuos, kurie nuolat kenčia didžiulius skausmus ir neturi jokios vilties pasveikti. Taip pat netekties ištiktus žmones prislegia sunki našta. Be prarasties, juos kamuoja kaltė ir persekioja siaubas, kad savęs sunaikinimo impulsas nebūtų paveldimas. Aš jam pasakiau, jog, mano manymu, jis kiek per kategoriškas kalbėdamas apie žmones, kuriems gyvenimas pasidaro nebepakeliamas, kad juos apėmusi neviltis turėtų kelti gailestį, o ne provokuoti nuosprendį. Jis juk psichiatras, šiuolaikinės dvasininkijos atstovas. Ar ne jo darbas suprasti ir pateisinti? Mano žodžiai jo neįžeidė. Jis sutiko, kad galbūt per daug kritiškai įvertino kitus. Tačiau neabejojo dėl vieno dalyko: sveiko proto žmogus, nutaręs atimti sau gyvybę, visada privalo palikti paaiškinimą. Jo palikti šeimos nariai ir draugai turi teisę žinoti, kodėl priversti kęsti tokį skausmą. Nevilis Djupeinas niekada nebūtų nusižudęs, komisare. O gal teisingiau sakyti, kad jis niekada nebūtų nusižudęs nepalikęs jokio paaiškinmo laiško.

Ji pažvelgė Dalglišui į akis.

— Kiek žinau, jis nepaliko jokio laiško, jokio paaiškinimo.

— Nieko neradome.

— Na, tai nėra visai tas pat.

Šį kartą jau ji paėmė butelį ir ištiesė rengdamasi pilti. Dalglišas papurtė galvą, bet ji prisipildė taurę. Žvelgdamas į ją, Dalglišas staiga tarsi praregėjo; šis praregėjimas buvo toks stulbinamas, jog jis visai natūraliai, nė nepagalvojęs paklausė:

— Ar Nevilis Djupeinas buvo įvaikintas?

Jų akys susitiko.

— Kodėl to klausiate, pone Dalglišai?

— Aš nesu tikras. Tiesiog šovė į galvą toks klausimas. Atleiskite.

Dabar ji nusišypsojo, ir akimirką Dalglišas pastebėjo šiltą, meilią išraišką, jaudindavusią net gestapą. Ji pasakė:

— Jums atleisti? Už ką? Jūs esate absoliučiai teisus. Jis buvo įvaikintas. Nevilis buvo mano sūnus, mano ir Makso Djupeino. Kai liko penki mėnesiai iki gimdymo, išvykau iš Londono, o kai jis gimė, po kelių dienų jį pasiėmė Maksas su Madlena, o vėliau įsivaikino. Tais laikais buvo daug lengviau sutvarkyti tokius dalykus.

— Ar tai žino visi? Ar Karolina ir Markas Djupeinai žino, kad Nevilis jiems tik pusiau brolis? — paklausė Dalglišas.

— Jie žinojo, kad jis įvaikintas. Kai vyko įvaikinimo procedūra, Markui buvo tik treji, o Karolina dar nebuvo gimusi. Visi trys vaikai labai anksti apie tai sužinojo, tik jiems nepasakė, kad aš — jo mama, o Maksas — tėvas. Jie augo į įvaikinimą žvelgdami kaip į daugmaž normalų gyvenimo faktą.

— Nė vienas iš jų man šito neminėjo, — pasakė Dalglišas.

— O manęs tai nė trupučio nestebina. Kodėl turėtų minėti? Kam smagu kalbėti apie privačius šeimos reikalus, o faktas, kad jis buvo įvaikintas, nesusijęs su Nevilio mirtimi.

— O jis pats niekada nesistengė pasinaudoti įstatymais ir nustatyti tikrąją savo kilmę?

— Kiek žinau, niekada. Bet ne apie tai norėjau su jumis pasikalbėti. Žinau, galiu pasikliauti jūsų diskretiškumu, kad niekam, net ir savo komandos nariams, neatskleisite to, ką jums pasakiau.

Dalglišas kiek patylėjo, o paskui atsakė:

— Nieko nepasakosiu, jeigu įvaikinimas nepasirodys esąs susijęs su mano tyrimu.

Galiausiai atėjo metas atsisveikinti. Ji palydėjo Dalglišą iki durų ir ištiesė ranką. Suspaudęs jos delną, Dalglišas pajuto, jog šis paspaudimas buvo šis tas daugiau nei formalus atsisveikinimas — tai buvo tarsi jo pažado patvirtinimas. Ji pasakė:

— Jūs turite talentą sužadinti žmonių pasitikėjimą, pone Dalglišai. Kaip detektyvui, tai turėtų būti naudinga. Žmonės jums

išpasakoja tai, ką jūs paskui galite panaudoti prieš juos. Tikriausiai atsakysite, jog visa tai — teisingumo vardan.

— Nemanau, kad derėtų vartoti tokį skambų žodį. Aš pats sakyčiau — tiesos vardan.

— O ar šis žodis nėra skambus? Poncijui Pilotui taip neatrodė. Bet nemanau, kad pasakiau jums ką nors, dėl ko turėčiau gailėtis. Nevilis buvo geras žmogus, ir man jo truks. Aš jam jutau didelę simpatiją, bet to nepavadintum motiniška meile. Ir kaipgi galėjau jį mylėti? Kokią teisę būčiau turėjusi jį mylėti, kai taip lengvai jo atsisakiau? Kaip dabar galėčiau sakyti, kad jis — mano sūnus? Esu per sena sielvartauti, bet ne per sena jausti pyktį. Jūs išaiškinsite, kas jį nužudė, ir žudikas dešimčiai metų atsidurs kalėjime. Norėčiau pamatyti jį negyvą.

Kai Dalglišas ėjo prie automobilio, visos jo mintys sukosi vien apie tai, ką dabar sužinojo. Ponia Striklend paprašė susitikti su juo akis į akį norėdama pasakyti du dalykus: patikinti, jog yra visiškai įsitikinusi, kad Nevilis Djupeinas nenusižudė, ir papasakoti apie jo paslaptingą pasakymą, jog jis regi savo nesėkmes per liepsnų liežuvius. Ji nebuvo pasirengusi atskleisti tiesos apie jo kilmę ir tikriausiai nuoširdžiai tikėjo, kad šitai nesisieja su jos sūnaus mirtimi. Dalglišas nebuvo toks tikras. Jis mąstė apie painius asmeninius santykius, susiraizgiusius muziejuje: savo kovos draugus išdavęs specialiojo padalinio informatorius ir Henris Kalder-Heilis, kurio naivumas prisidėjo prie išdavystės, slapta meilė ir slaptas gimdymas, aktyviai gyventi gyvenimai nuolat jaučiant kankinimų ir mirties grėsmę. Agonijos baigėsi, mirusieji nebegrįš, nebent tik sapnuose. Sunku įžvelgti, kaip kuri nors iš šių istorijų galėtų sąlygoti Nevilio Djupeino nužudymo motyvą. Bet Dalglišas galėjo sugalvoti priežastį, dėl kurios Djupeinams atrodė išmintinga nutylėti Nevilio įvaikinimo faktą. Ganėtinai sunku pakęsti pyktį, kurį tau sukelia kraujo brolis, nesutikdamas su tavo aistringu noru; dar labiau nedovanotina, jeigu tau prieštarauja įvaikintas brolis — tuomet kerštas, galima numanyti, būtų lengviau pateisinamas.

TREČIA KNYGA

ANTROJI AUKA

Lapkričio 6-oji, trečiadienis — lapkričio 7-oji, ketvirtadienis

1

Lapkričio šeštą, trečiadienį, diena aušo labai lėtai; ankstyvoji šviesa smelkėsi pro rytmečio dangų, tarsi antklodė užklojusį miestą ir upę. Keitė užsiplikė rytinės arbatos ir kaip visada išsinešė puodelį į balkoną. Bet šiandien nesijautė įprastos gaivos. Apačioje liūliavo Temzė, labiau panaši į tirštą sirupą, tarsi sugerianti, o ne atspindinti virš upės šokančias šviesas. Praplaukė pirmosios apsnūdusios baržos, taip ir nepažadinusios vilnelių. Paprastai šios akimirkos teikdavo pasitenkinimą, o kartais ir tikrą džiaugsmą supratus, jog jautiesi puikiai, o nauja diena taip pat žada kažką nauja. Šis upės vaizdas ir dviejų miegamųjų butas jai už nugaros reiškė tam tikrą pasiekimą, kiekvieną rytą sukeliantį vis naują pasitenkinimo ir pasitikėjimo bangą. Ji pasiekė darbą, kurio norėjo, ji įsigijo butą, kurio norėjo, išsirinkusi norimą Londono rajoną. Ji jau galėjo tikėtis paaukštinimo, kuris, kaip buvo kalbama, jau ne už kalnų. Ji dirbo su jai patinkančiais žmonėmis, kuriuos gerbė. Kaip ir beveik kiekvieną dieną, šį rytą ji tarė sau, jog būti vieniša moterimi, turinčia savo namus, patikimą darbą ir pinigų, kurių užtenka poreikiams patenkinti, vadinasi, mėgautis didesne laisve, nei tai pasiekiama bet kuriam kitam žmogui.

Bet šį rytą ją užkrėtė niūri diena. Dabartinė byla dar tik pradėta, bet jau artėjama prie slogučio, skausmingai pažįstamos žmogžudysčių tyrimo dalies, kai aprimsta pirmasis jaudulys ir įsitraukiama į rutiną, o greitos baigties perspektyvos tolsta su kiekviena diena. Specialiųjų tyrimų skyrius nebuvo pratęs pralaimėti; šis skyrius — neabejotinos pergalės garantas. Norint sumažinti įtariamųjų ratą, buvo paimti kiekvieno, kuris galėjo liestis prie benzino bakelio ar įeiti į garažą, pirštų atspaudai; nebuvo rasta jokių nepažįstamų ar nepaaiškinamų atspaudų. Niekas nepasisakė išsukęs lemputę. Atrodė, jog Vulkanas, ar būdamas labai gudrus, ar tiesiog lydimas sėkmės, ar dėl abiejų priežasčių, nepaliko jokių inkriminuojančių įkalčių. Turint galvoje, kad byla tik pradėta tirti, atrodė absurdiška

taip anksti imti nerimauti dėl rezultatų, bet Keitė niekaip negalėjo nusikratyti beveik prietaringos baimės, jog galbūt jiems taip ir nepavyks surinkti pakankamai įkalčių areštui pagrįsti. Jeigu jiems ir pavyks, ar bus leista perduoti bylą teismui, jeigu tasai automobilininkas, prie namų partrenkęs Tali Klaton, nebus identifikuotas? Ar jis apskritai egzistuoja? Taip, tiesa, kaip įrodymą jie gali pateikti sulankstytą dviračio ratą, be to, sumušta Tali ranka. Bet ir viena, ir kita galima lengvai sufabrikuoti — galima nukristi tyčia, galima tyčia trenkti dviratį į medį. Toji moteris atrodė sąžininga ir nuoširdi; sunku net pagalvoti, kad ji galėtų būti šaltakraujiška žudikė, įvykdžiusi būtent tokią žmogžudystę. Galbūt ne taip sunku ją įsivaizduoti kaip bendrininkę. Kaip ten būtų, jai jau per šešiasdešimt; tikriausiai ji brangina savo darbą ir trobelės teikiamą saugų prieglobstį. Gali būti, jog jai, ne menkiau nei abiem Djupeinams, buvo labai svarbu, kad muziejus dirbtų ir toliau. Policija nieko nežino apie privatų jos gyvenimą, apie jos baimes, psichologinius poreikius, apie jos vidinius išteklius, padedančius atsilaikyti prieš negandas. Bet jeigu paslaptingasis automobilininkas egzistuoja, jeigu jis tik nekaltas muziejaus lankytojas, kodėl nepasirodo? O gal ji per naiviai galvoja? Kodėl jis turėtų pasirodyti? Kas norėtų laisva valia atsiduoti policijos apklausai, atverti asmeninį gyvenimą, išvilkti į dienos šviesą galbūt egzistuojančias paslaptis, kai gali tyliai pratūnoti nepastebėtas? Net ir būdamas nekaltas jis numanys, kad policija į jį žvelgs kaip į įtariamąjį, gal net kaip į svarbiausiąjį įtariamąjį. Jeigu byla liks neišspręsta, visą gyvenimą į jį bus žvelgiama kaip į įtariamą žudiką.

Šį rytą muziejus turėjo būti atidarytas dešimtą valandą, nes buvo laukiama keturių Konrado Ekroido kanadiečių svečių, panorusių apsižvalgyti. Dalglišas jai liepė ten nuvykti kartu su Bentonu-Smitu. Jis nieko neaiškino, bet Keitė prisiminė per ankstesnės bylos tyrimą pasakytus jo žodžius: „Žmogžudystės atveju visada būk kaip įmanoma arčiau įtariamųjų ir pačios nusikaltimo vietos". Vis dėlto sunkiai galėjai suvokti, ko jis iš šio vizito tikėjosi. Djupeinas mirė ne muziejuje, o praėjusį penktadienį ten atvykęs Vulkanas neturėjo jokių priežasčių eiti į muziejaus pastatą. Tiesą sakant, ir kaip jis būtų galėjęs tai padaryti neturėdamas raktų? Ir panelė Godbi, ir ponia Klaton tikino, jog joms išėjus muziejaus durys buvo užrakintos.

Vulkanas turėjo slėptis už medžių ar sodo pašiūrėje, arba — o tai labiausiai tikėtina — neapšviesto garažo kampe; tikriausiai jis stovėjo pasiėmęs benzino bakelį ir laukė, kol pasigirs veriamų durų girgždesys ir tamsus jo aukos siluetas išties ranką uždegti šviesą. Pats muziejaus pastatas nebuvo paliestas siaubo, bet Keitė pirmą kartą nenorėjo ten grįžti. Vis dėlto ir šis namas buvo paženklintas erzinančiu nesėkmės kvapu.

Keitei susiruošus važiuoti, buvo ne ką teprašvitę, bet nelijo, tik šaligatvis sudrėkintas negausių stambių lietaus lašų. Keliai buvo purvini; tikriausiai lijo labai anksti, bet nuo lietaus oras nepasidarė gaivesnis. Net pasiekusi aukščiausią Hampstedo vietą ir atidariusi automobilio langus, Keitė menkai teatsigavo nuo užteršto oro ir klampių debesų slėgimo. Į muziejų vedančios alėjos žibintai tebedegė, o pasukusi už paskutinio kampo ji pamatė, jog švietė visi muziejaus langai, tarsi būtų rengiamasi kokiai nors šventei. Keitė dirstelėjo į laikrodį; be penkių minučių dešimta. Lauktųjų svečių grupė jau turėtų būti atvykusi.

Kaip paprastai, automobilį ji pastatė už laurų krūmų, vėl pagalvojo, kokį puikų skydą šie krūmai atstoja norintiems pasistatyti automobilį niekieno nepastebėtiems. Aikštelėje jau rado tvarkingai surikiuotų automobilių eilutę. Ji pažino Murielės Godbi fordą „Fiestą" ir Karolinos Djupein mersedesą. Kita mašina buvo autobusiukas. Tikriausiai, pamanė Keitė, juo atvažiavo kanadiečiai. Galbūt jie išsinuomojo šią mašiną kelionėms po Angliją. Buvo aišku, jog Bentonas-Smitas dar neatvykęs.

Nepaisant tvieskiančių šviesų, muziejaus durys buvo užrakintos, ir Keitei teko skambinti. Duris atidarė Murielė Godbi; su Keite pasisveikino labai formaliai, nenusišypsojo; visa jos povyza tarsi bylojo: nors ši muziejaus lankytoja nėra nei labai laukiama, nei išskirtinė, būtų išmintinga jai parodyti deramą pagarbą. Panelė Godbi pratarė:

— Ponas Ekroidas ir jo grupė jau atvyko ir dabar pono Kalder-Heilio kabinete geria kavą. Atsirastų puodelis ir jums, inspektore, jei pageidautumėte.

— Gerai. Užlipsiu į viršų. Netrukus turėtų atvykti seržantas Bentonas-Smitas. Gal malonėtumėte jo paprašyti prisidėti prie mūsų.

Durys į Kalder-Heilio kabinetą buvo uždarytos, bet ji girdėjo kiek prislopintus balsus. Pasibeldusi ir įėjusi, ji išvydo dvi poras ir Ekroidą, susėdusius ant rinktinių kėdžių; akivaizdu, jog dauguma jų suneštos iš kitų kambarių. Pats Kalder-Heilis buvo prisėdęs ant rašomojo stalo krašto, o Karolina Djupein sėdėjo besisukančioje Kalder-Heilio kėdėje. Jie visi laikė rankose kavos puodelius. Keitei įėjus, vyrai pakilo.

Ekroidas juos supažindino. Profesorius Belentainas ir ponia Belentain, profesorius Makintairas ir daktarė Makintair. Visi keturi iš Toronto universitetų ir ypač domisi Anglijos visuomenės istorija tarpukario laikotarpiu. Kreipdamasis tiesiogiai į Keitę, Ekroidas pridūrė:

— Jau paaiškinau apie tragišką daktaro Djupeino mirtį, pasakiau, kad šiuo metu, kol policija atlieka tyrimą, muziejus visuomenei uždarytas. Tai gal galime pradėti? Na, nebent norėtumėte puodelio kavos, inspektore.

Ši atsitiktinė užuomina apie tragediją buvo sutikta be komentarų. Keitė atsakė, jog kavos nenori. Vargu ar tokį pasakymą būtų galima pavadinti pasiūlymu tikintis, kad jis bus priimtas. Atrodė, kad visiems keturiems svečiams Keitės buvimas yra savaime suprantamas. Galbūt jie, pirmą kartą besilankydami šiame muziejuje, ir pagalvojo, kodėl turėtų būti lydimi vyresniosios policijos pareigūnės, nors atvyko kaip privatūs lankytojai, bet jie buvo per daug gerų manierų, kad kaip nors visa tai komentuotų. Atrodė, ponia Belentain, malonaus veido pagyvenusi moteris, net nesuprato, kad Keitė yra policijos pareigūnė, ir išėjusi iš kabineto jos paklausė, ar dažnai lankosi muziejuje.

Kalder-Heilis pratarė:

— Siūlyčiau pradėti nuo pirmojo aukšto, nuo istorijos salės, paskui pereiti prie sportui ir pramogoms skirtos galerijos, o dar vėliau lipti į antrą aukštą ir apžiūrėti Žmogžudysčių kambarį. Į biblioteką užsuksime pabaigoje. Konradui patikėsiu aptarti Žmogžudysčių kambario ekspoziciją. Tai daugiau jo, o ne mano sritis.

Sakant šiuos žodžius, jį nutraukė ant laiptų pasigirdę bėgančio žmogaus žingsniai; pasirodė Bentonas-Smitas. Keitė kažkaip atmestinai juos supažindino, ir mažoji grupelė pradėjo kelionę po

muziejų. Keitė supyko, kad Bentonas-Smitas atvyko taip vėlai, bet pažvelgusi į laikrodį ji suprato, jog dar nederėtų skųstis. Iš tikrųjų jis atvyko pačiu laiku.

Jie nusileido į Istorijos salę. Čia palei vieną sieną buvo sustatytos spintelės su lentynomis, kuriose galėjai rasti medžiagos apie britų istorinius įvykius nuo 1918-ųjų lapkričio iki 1939-ųjų liepos. Priešais sustatytose lentynose atsispindėjo, kas tuo metu dėjosi platesniame pasaulyje. Nuotraukos buvo neįtikėtinai geros kokybės, o kai kurios, Keitės manymu, labai vertingos ir retos. Iš lėto po salę vaikštinėjanti grupelė sustojo prie nuotraukų, kuriose vaizduojami valstybės veikėjai, susirinkę į Taikos konferenciją pasirašyti Versalio sutarties. Badaujanti, nuskurdusi Vokietija joje kontrastavo su pergalę švenčiančiais sąjungininkais. Prieš jų akis praėjo sostą praradusių karalių procesija; paprastus jų veidus kilnino — o kartais darė absurdiškus — neskoningai išpuoštos uniformos ir juokingi galvos apdangalai. Naujiesiems galingiesiems labiau patiko proletariškesnė ir praktiškesnė uniforma; jų aulinukai buvo pasiūti taip, kad tiktų braidyti po kraują. Dauguma politinių nuotraukų Keitei mažai ką reiškė, bet ji pamatė, kad Bentonas-Smitas ir vienas kanadiečių profesorius jau buvo įsitraukę į karštą diskusiją apie 1926-ųjų metų gegužį vykusio visuotinio darbininkų streiko reikšmę. Tada ji prisiminė Pirso žodžius, kad Bentonas yra baigęs istorijos mokslus. Na, taip, matyti. Kartais Keitė ironiškai pasvarstydavo, jog netrukus ji taps vieninteliu žmogumi, kuris, perkopęs trisdešimt penkerius, neturi jokio mokslo laipsnio. Galbūt bėgant laikui tai suteiks tam tikrą prestižą. Galėjai pamanyti, jog muziejaus lankytojams atrodė visai natūralu, kad juodu su Bentonu domisi eksponatais ne mažiau už juos, kad ir policininkai turi visas teises reikšti savo nuomonę. Eidama paskui grupę, Keitė ironiškai tarė sau, jog šis žmogžudystės tyrimas po truputį virsta į kažkokią visuomeninę atrakciją.

Ji nusekė paskui svečius į salę, skirtą sportui ir pramogoms. Čia galėjai išvysti tenisininkes, ant galvų užsirišusias juosteles ir vilkinčias ilgus sunkius sijonus, tenisininkus su baltos flanelės drabužiais; čia buvo plakatų, vaizduojančių žygeivius su kuprinėmis, keliaujančius po idealizuotą Anglijos kaimo peizažą; čia buvo ir Moterų sveikatingumo ir grožio lyga, kurios narės mūvėjo juodo satino bridžus

ir vilkėjo baltas palaidines; jos buvo nufotografuotos atliekančios pratimus. Čia buvo ir originalių geležinkelio reklaminių plakatų, kuriuose vaizduojami mėlyni kalnai ir geltonas smėlis, kibirėliais ir kastuvėliais mosuojantys trumpaplaukiai vaikučiai ir jų tėveliai, apsitempę itin padoriais maudymosi kostiumais, aiškiai ignoruojantys kažkur toli ginklais žvanginančią Vokietiją. Beje, ir čia aiškiai buvo matyti visada egzistuojanti praraja tarp turtingųjų ir vargšų; šią prarają dar labiau išryškino sumaniai sudėliotos kontrastuojančios nuotraukos — tėvai ir bičiuliai per 1928-ųjų Itono—Harovo kriketo rungtynes ir niūrūs, tušti prastai maitinamų vaikų, nufotografuotų per kasmetinę sekmadieninės mokyklos rengiamą išvyką, veidai.

Jie užlipo laiptais į Žmogžudysčių kambarį. Nors čia šviesa jau buvo uždegta, dar labiau išryškėjo dienos tamsa; kambario oras buvo kažkoks priplėkęs. Karolina Djupein, kuri iki šiol beveik nepratarė nė žodžio, pirmą kartą prakalbo:

— Čia sunkus oras. Džeimsai, gal galėtume atidaryti langą? Įleiskime šiek tiek šaltuko užsistovėjusiam orui prasklaidyti.

Kalder-Heilis priėjo prie lango ir šiek tiek pasistengęs pravėrė lango viršų apie šešis colius.

Dabar iniciatyvą perėmė Ekroidas. Koks nepaprastas žmogutis tasai Ekroidas, svarstė Keitė, žvelgdama į apvalainą, kruopščiai aprengtą jo kūną, trykštantį entuziazmu. Jo veidas virš absurdiškos taškuotos varlytės švietė nekalto vaiko džiaugsmu. Vyriausiasis detektyvas jau pasakojo savo komandai apie pirmąjį apsilankymą Djupeino muziejuje. Visada būdamas labai užimtas, jis paaukojo dalį brangaus laiko ir nuvežė Ekroidą į muziejų. Jau ne pirmą kartą Keitė mąstė apie keistus vyriškos bičiulystės ypatumus — atrodo, tokia draugystė nėra grindžiama asmenybių trauka ar bendra pasaulėžiūra; dažnai ji remiasi vieninteliu bendru interesu ar abipuse patirtimi — nekritiška, nedemonstratyvia, nieko nereikalaujančia. Ką gali turėti bendra vyriausiasis detektyvas ir Konradas Ekroidas? Vis dėlto buvo aišku, jog Ekroidas mėgaujasi savimi. Žinoma, jis nepaprastai gerai išmanė visas eksponuojamas bylas ir pasakojo be jokių užrašų. Šiek tiek laiko jis skyrė Voleso bylai, ir muziejaus svečiai pareigingai apžiūrėjo Centrinio šachmatų klubo raštelį, kuriame buvo pažymėta, kad Volesas turėjo žaisti tą vakarą prieš nužudymą,

o paskui pagarbiai tylėdami įsižiūrėjo į Voleso šachmatų rinkinį, padėtą po stiklu.

— Šis metalinis strypas po stiklu nėra ginklas. Ginklas niekada taip ir nebuvo rastas. Tačiau namuose buvo pasigesta tokio paties strypo, naudojamo pelenams iš po grotelių grandyti. Šios dvi policijos darytos kūno nuotraukos yra įdomios. Antroji nuotrauka daryta keliom minutėm vėliau nei pirmoji. Pirmoje nuotraukoje matome po dešiniuoju aukos petimi pakištą suglamžytą ir krauju suteptą neperšlampamą Voleso apsiaustą. Antrojoje nuotraukoje apsiausto jau nebėra, — pasakojo Ekroidas.

Ponia Belentain žvelgė į nuotraukas su pasibjaurėjimu ir gailesčiu. Jos vyras ir profesorius Makintairas nedidelėje svetainėje, retai kada lankomoje saugioje aukštesniosios dirbančiųjų klasės atstovų priebėgoje, aptarinėjo baldus ir paveikslus; akivaizdu, jog jiems, kaip istorikams, buvo smagiau pasėdėti čia, nei žiūrėti į kraują ir ištėkštas smegenis.

Ekroidas kalbėjo toliau:

— Ši byla buvo unikali trim aspektais. Apeliacinis teismas atmetė teismo nuosprendį, tvirtindamas, kad „iškilo abejonių dėl įkalčių", o iš tikrųjų buvo mėginama pasakyti, kad prisiekusieji neteisūs. Galbūt stengtasi įgelti lordui aukščiausiajam teisėjui Hivortui, išklausiusiam apeliaciją ir turėjusiam savo filosofiją, pagal kurią britų prisiekusieji faktiškai neklysta. Antra, apeliaciją finansavo Voleso profsąjunga, bet tik tada, kai buvo sušaukti visi suinteresuoti žmonės ir surengtas mini teisminis procesas. Trečia, tai buvo vienintelė byla, kuriai paremti Anglikonų bažnyčia sukūrė specialią maldą — ja buvo prašoma nukreipti apeliacinį teismą teisinga linkme. Toji malda buvo išties puiki — tų laikų bažnyčia išmanė, kaip kurti liturgiją. Ši malda ir čia eksponuojama, išspausdinta kaip visų mišių aprašo dalis. Man ypač patinka paskutinysis sakinys. „Melskimės už mokytuosius mūsų Aukščiausiojo Karaliaus advokatus, kad jie būtų ištikimi krikščioniškajam apaštalo Pauliaus įsakymui: nieko nespręsk, kol Dievas nenušvies tamsybėje slypinčių dalykų ir neatvers kelio iš širdies kylantiems patarimams." Prokuroras Edvardas Hemerdas įtūžo sužinojęs apie šią maldą ir, gali būti, dar labiau įsiuto pamatęs, jog toji malda veikia.

Profesorius Belentainas, vyresnysis iš profesorių, pakartojo:

— „...iš širdies kylantiems patarimams."

Jis išsitraukė bloknotą, ir visa grupelė kantriai laukė, kol profesorius, dirsčiodamas į spausdintą mišių aprašą, nusirašys paskutinį maldos sakinį.

Ekroidas mažiau ką turėjo papasakoti apie Rouzio bylą ir susitelkė į techninius dalykus — į numanomas įsiplieskusios ugnies priežastis; jis neprisiminė Rouzio pastabos apie laužą. Keitė svarstė, ar jis nieko neužsiminė dėl to, kad buvo apdairus, ar dėl to, kad buvo jautrus. Ji ir nesitikėjo, kad Ekroidas paminėtų šios bylos ir Djupeino nužudymo panašumus; jam išties labai puikiai pavyko to išvengti. Keitė žinojo, jog niekam kitam, išskyrus pačius artimiausius žmones, nebuvo papasakota apie paslaptingąjį automobilininką ar apie tai, kaip šiurpiai Tali Klaton jo ištarti žodžiai priminė Rouzio žodžius. Atsargiai dėstomos Ekroido kalbos metu Keitė pažvelgė į Karoliną Djupein ir Džeimsą Kalder-Heilį; nė vienas iš jų neišsidavė besiklausą su didesniu susidomėjimu.

Toliau buvo kalbama apie Braitono „lagamininę žmogžudystę". Ši byla pačiam Ekroidui buvo mažiau įdomi, be to, ją buvo sunkiau apibūdinti kaip tipišką konkretaus laikmečio bylą. Ekroidas visą dėmesį sutelkė į lagaminą.

— Čia kaip tik vienas iš tokių skardinių lagaminų, kuriuos anuomet nešiodavosi keliaujantys vargšai. Jame turėjo tilpti viskas, ką turėjo prostitutė Violeta Kei; galiausiai jis virto jos karstu. Jos meilužis Tonis Mančinis buvo teisiamas prisiekusiųjų teisme 1934-ųjų gruodį ir išteisintas po puikios pono Normano Birketo gynybos. Ši byla — viena iš nedaugelio, kurios metu teismo ekspertizės patologo sero Bernardo Spilsberio parodymai buvo sėkmingai paneigti. Ši byla yra puikus pavyzdys, parodantis, kas svarbiausia teisiant už nužudymą — būtent advokato gabumai ir reputacija. Normanas Birketas — vėliau jis tapo Alverstono lordu Birketu — turėjo nuostabiai gražų ir įtikinamą balsą, patį galingiausią ginklą. Mančinis liko skolingas Normanui Birketui už savo gyvybę; tikime, jog jis jautėsi ypač dėkingas. Prieš mirdamas Mančinis prisipažino, kad užmušė Violetą Kei. Ar jis ketino ją nužudyti, ar ne — jau kitas reikalas.

Mažoji grupelė apžiūrėjo lagaminą; kaip Keitei pasirodė, daugiau iš mandagumo, o ne nuoširdžiai susidomėję. Atrodė, dabar oras tapo dar gaižesnis. Keitė labai norėjo, kad būrelis keliautų toliau. Žmogžudysčių kambarys, tiesą sakant, ir visas muziejus, ją slėgė nuo pat akimirkos, kai čia įžengė. Ši kruopšti praeities rekonstrukcija buvo svetima jos dvasiai. Ištisus metus ji stengėsi nusimesti savo pačios istoriją, todėl dabar Keitė pyko ir kartu baiminosi šios kraupios neišvengiamybės — mėnuo po mėnesio jos praeitis grįžta. Praeitis mirusi, viskas baigta, ji nesikeičia. Jos niekas nebekompensuos; aišku, daug kas liko iki galo nesuprasta. Šios nuotraukos, supančios ją iš visų pusių, turi ne daugiau gyvybės nei popierius, kuriame jos įspaustos. Šie seniai mirę vyrai ir moterys daug iškentėjo ir suteikė kančių kitiems, jų nebėra. Koks neįtikėtinai keistas impulsas skatino Djupeino muziejaus įkūrėją taip rūpestingai tas nuotraukas surūšiuoti ir eksponuoti? Be jokių abejonių, su atitinkamu laikotarpiu šios nuotraukos siejasi ne daugiau nei senų automobilių, drabužių, virtuvių, kitokių praeities reliktų fotografijos. Kai kurie iš šių žmonių buvo palaidoti negesintose kalkėse, kai kurie — bažnyčių šventoriuose, bet jie taip pat galėjo būti sumesti į vieną bendrą kapą; kas kam dabar berūpi... Keitė mąstė: *Kada gi dar galėčiau jaustis saugi, jeigu ne šią akimirką, akimirką, kuri čia pat, mano akivaizdoje, virsta praeitimi?* Vėl grįžo tos pačios neramios mintys, kurios ją buvo užplūdusios einant iš ponios Faradėj namų. Ji negalėjo ramiai stoti akistaton su tuo senuoju laikotarpiu, ji negalėjo menkinti to laikmečio reikšmės, pati būdama savosios praeities išdavikė.

Jie jau rengėsi žingsniuoti toliau, kai prasivėrė durys ir įėjo Murielė Godbi. Karolina Djupein stovėjo visai netoli lagamino, ir šiek tiek išraudusi Murielė priėjo prie jos. Jau pasirengęs pasakoti apie kitą bylą Ekroidas nutilo; jie visi laukė.

Tokia tyla ir į ją atgręžtų veidų ratas Murielę trikdė. Akivaizdu, jog ji tikėjosi tyliai ramiai perduoti kažkokią žinią. Ji pasakė:

— Ponia Djupein, su jumis telefonu norėtų kalbėtis ledi Svotling. Aš jai pasakiau, kad jūs užimta.

— Tai pasakyk jai, kad aš vis dar užimta. Po pusvalandžio jai paskambinsiu.

— Ji sako, jog tai skubu, ponia Djupein.

— O, na ką gi, einu.

Ji pasisuko eiti, kartu su ja ir Murielė Godbi, o visa grupelė vėl sutelkė dėmesį į Konradą Ekroidą. Šią akimirką ir nutiko visa tai. Perskrodęs tylą, suskambo mobilusis telefonas; šis garsas buvo labai netikėtas ir grėsmingas kaip gaisrininkų sirena. Niekam nekilo abejonių, iš kur jis sklido. Visų akys nukrypo į lagaminą. Keitei tos kelios sekundės, kol kas nors pratars žodį ar krustelės, pavirto minutėmis, per kurias visa svečių grupė jai pasirodė tarsi sustingusi į gyvą paveikslą; visų kojos ir rankos atrodė apmirusios kaip manekenų. Metalinis skambėjimas nesiliovė.

Tada prabilo Kalder-Heilis; jis stengėsi kalbėti nerūpestingai.

— Atrodo, kažkas sumanė papokštauti. Vaikiška, bet stulbinamai efektinga.

Pirmoji nutarė veikti Murielė Godbi. Visa išraudusi ji prapliupo kartoti „Kvailystė! Kvailystė!" ir, nė vienam nespėjus pajudėti, pripuolė prie lagamino, atsiklaupė ir pakėlė dangtį.

Visą kambarį užtvindė baisi smarvė, paralyžiuojanti kaip dujos. Grupei už nugarų stovėjusi Keitė tik akies krašteliu pamatė suriestą liemenį ir pasklidusius geltonus plaukus; tada Murielės rankos nuslydo nuo dangčio, ir šis trinktelėjęs užsivožė. Jos kojos drebėjo, pėdos čiūžčiojo po grindis, tarsi ji mėgintų stotis, bet visai neturėtų jėgų. Ji gulėjo šalia lagamino leisdama neaiškius garsus, su pertrūkiais dejuodama ir apgailėtinai spygčiodama kaip nuskriaustas šuniukas. Skambutis nutrūko. Keitė išgirdo ją šnabždančią: „O, ne! O, ne!" Kelias sekundes ji pati stovėjo lyg įbesta. Paskui ramiai išėjo į priekį, kad duotų nurodymus ir atliktų savo darbą.

Ji atsigręžė į grupę ir labai ramiai pratarė:

— Prašyčiau pasitraukti.

Priėjusi prie lagamino, ji apkabino Murielės juosmenį ir pamėgino ją pakelti. Keitės rankos buvo stiprios, bet ir moteris ganėtinai tvirtai sudėta, be to, beveik praradusi sąmonę. Keitei į pagalbą atėjo Bentonas-Smitas; abu drauge pastatė Murielę ant kojų ir nešte nunešė į vieną iš fotelių.

Keitė atsigręžė į Karoliną Djupein.

— Ar ponia Klaton savo trobelėje?

— Manyčiau, kad taip. Turėtų būti. Tiesą sakant, tiksliai nė nežinau.

— Tada nuveskite panelę Godbi į pirmą aukštą, į kabinetą, ir paglobokite ją, gerai? Kai tik bus įmanoma, pas jus kas nors ateis.

Ji atsigręžė į Bentoną-Smitą.

— Paimk iš ponios Djupein raktą ir pasirūpink, kad būtų užrakintos lauko durys. Žiūrėk, kad jos ir liktų užrakintos. Dabar niekam nevalia išeiti. Tada paskambink komisarui Dalglišui ir vėl grįžk.

Kalder-Heilis tylėjo. Jis stovėjo kiek atokiau ir budriai visus stebėjo. Atsigręžusi į jį, Keitė paprašė:

— Gal galėtumėte kartu su ponu Ekroidu nulydėti visą grupę atgal į savo kabinetą? Mums prireiks jų pavardžių ir adresų, kur jie apsistoję viešėdami čia, bet paskui galės išeiti.

Grupelė svečių stovėjo lyg įbesti, sutrikę ir apstulbę. Tyrinėdama jų veidus, Keitė pamanė, jog tik vienas iš jų, vyresnysis profesorius Belentainas, kartu su žmona stovėjęs arčiausiai lagamino, spėjo pamatyti kūną. Jo oda atrodė kaip pilkšvas pergamentas; ištiesęs ranką, jis prisitraukė arčiau savęs žmoną.

Ponia Belentain nervingai klausinėjo:

— Kas čia? Ar ten įstrigęs koks nors gyvūnas? Ar ten yra negyva katė?

Jos vyras atsakė:

— Eikš, mieloji.

Jie prisijungė prie nedidelės grupelės, kuri pasuko durų link.

Dabar Murielė Godbi jau buvo nurimusi. Ji pati atsistojo ir šiek tiek oriai pratarė:

— Atsiprašau. Atsiprašau. Mane ištiko šokas. Viskas taip siaubinga. Žinau, jog tai kvaila, bet sekundėlę maniau, jog ten Violeta Kei.

Pasigailėjimo vertu žvilgsniu ji pažvelgė į Karoliną Djupein.

— Atleiskite man, atleiskite. Mane ištiko šokas.

Nekreipdama į ją dėmesio, Karolina Djupein kiek padvejojo, paskui pasuko lagamino link, bet Keitė užtvėrė jai kelią. Dabar jau griežčiau ji vėl pratarė:

— Prašyčiau nuvesti panelę Godbi į kabinetą. Siūlyčiau atsigerti ko nors karšta, kavos arba arbatos. Mes jau skambiname komisarui Dalglišui; jis pas jus ateis kaip galėdamas greičiau. Visa tai gali šiek tiek užtrukti.

Kelias sekundes tvyrojo tyla; Keitė buvo pagalvojusi, kad Ka-

rolina gali protestuoti, tačiau ji tik linktelėjo ir atsigręžė į Bentoną-Smitą.

— Lauko durų raktai kabo raktinėje. Aš jums juos paduosiu, jeigu nusileisite kartu su mumis.

Keitė liko viena. Buvo visiškai tylu. Ji tebevilkėjo švarką, o dabar kišenėse ėmė ieškoti pirštinių, bet paskui prisiminė, jog pirštines paliko automobilio skyrelyje. Bet ji turėjo didelę švarią nosinę. Nėra ko skubėti, greitai čia atvyks vyriausiasis detektyvas ir atgabens reikalingų instrumentų lagaminėlius; vis dėlto jai reikėjo bent jau atidaryti lagaminą. Bet tik ne šią akimirką. Gali būti svarbu turėti dar vieną liudininką; ji nieko nedarys, kol negrįš Bentonas-Smitas. Ji stovėjo nejudėdama ir žiūrėjo į lagaminą. Bentonas-Smitas galėjo užtrukti vos kelias minutes, bet šios minutės ištįso į begalinį laukimą; dabar jai atrodė, kad kambaryje nėra nieko tikra, išskyrus šį nudėvėtą siaubo konteinerį.

Pagaliau šalia jos atsirado Bentonas-Smitas. Jis pasakė:

— Ponia Djupein nebuvo labai patenkinta išgirdusi, kur ji turėtų laukti. Lauko durys jau buvo užrakintos, aš turiu raktus. O kaip svečiai, madam? Ar yra prasmė juos čia laikyti?

— Ne. Kuo greičiau viską apiforminsim, tuo geriau. Nueik į Kalder-Heilio kabinetą, užsirašyk jų pavardes bei adresus ir pasakyk ką nors guodžiamo, jeigu kas ateis į galvą. Nesakyk, kad radome kūną, nors nemanau, kad jie patys labai tuo abejotų.

Bentonas-Smitas paklausė:

— Gal turėčiau pasitikslinti, ar jie tikri, kad neturi ko mums papasakoti, jog nieko nepastebėjo?

— Nemanau, kad būtų ką nors pastebėję. Ji jau kuris laikas mirusi, o svečiai muziejuje lankosi vos valandą. Pasistenk jų atsikratyti kaip įmanoma taktiškiau ir ramiau. Poną Kalder-Heilį apklausime vėliau. Ponas Ekroidas turėtų išeiti kartu su jais, bet abejoju, ar tau pavyks išsisukti nuo Kalder-Heilio. Grįžk čia kaip galėdamas greičiau, kai tik juos išprašysi.

Šį kartą jai teko palaukti ilgiau. Nors lagaminas buvo uždarytas, Keitei atrodė, kad kvapas stiprėja kas sekundę. Šis kvapas atgaivino prisiminimus apie kitas bylas, kitus lavonus, ir vis dėlto nuo jų subtiliai skyrėsi, tarsi konkretus kūnas net po mirties bylotų apie savo unikalumą. Keitė girdėjo prislopintus balsus. Bentonas išeidamas

uždarė Žmogžudysčių kambario duris, kad užslopintų visus garsus, išskyrus aukštą, kažką aiškinantį balsą, tikriausiai Ekroido; paskui laiptuose trumpam pasigirdo kažkieno žingsniai. Keitė laukė, įbedusi žvilgsnį į lagaminą. Ar tikrai šis lagaminas, svarstė ji, yra tas pats, kuriame buvo sudėtas Violetos Kei kūnas? Nesvarbu — ar jis autentiškas, ar ne, iki šiol lagaminas jos ypatingai nedomino. Bet dabar jis stūksojo toks juodas, kiek aptrintas, tarsi mestų jai iššūkį, slėpdamas grėsmingas paslaptis. Virš lagamino tiesiai į ją žvelgė Tonio Mančinio akys. Jo veidas buvo žiaurus, su tamsiomis atšiauriomis akimis; didelė jo burna buvo tarsi įstatyta tarp trumpų šerių. Kita vertus, ši nuotrauka buvo eksponuojama ne tam, kad jį parodytų kaip patrauklų žmogų. Tonis Mančinis mirė savo lovoje, nes jį apgynė Normanas Birketas, o Alfredas Arturas Rouzis buvo pakartas, nes Normanas Birketas jau buvo prie karališkojo sosto.

Grįžo Bentonas-Smitas. Jis pasakė:

— Malonūs žmonės. Su jais nebuvo jokio vargo; beje, jie neturėjo ko pasakyti, išskyrus tai, kad kambaryje pajuto sunkų kvapą. Dievas žino, kokias istorijas jie regs grįžę į Torontą. Ponas Ekroidas ėmė protestuoti. Jis netveria smalsumu. Sakyčiau, tik nedaugelis jo tipo žmonių galėtų likti ramūs. Negalėjau išprašyti pono Kalder-Heilio. Jis primygtinai teigė, jog turi darbų, kuriuos būtinai privalo baigti būdamas savo kabinete. Ponas Dalglišas buvo susirinkime, bet dabar jau važiuoja. Turėtų būti čia po kokių dvidešimties minučių. Ar norėtumėte jo sulaukti, madam?

— Ne, — atsakė Keitė. — Nenoriu laukti.

Ji svarstė, kodėl jai buvo taip svarbu būtent pačiai atidaryti lagaminą. Pasilenkė ir, dešiniąją ranką apvyniojusi nosine, iš lėto pakėlė dangtį ir jį atvožė. Keitei pasirodė, jog ranka tarsi švininė, bet dangtį ji kilstelėjo grakščiai ir lengvai, tarsi praskleistų šydą ar atliktų ceremoniją. Pasklido toks stiprus dvokas, kad jai užgniaužė gerklę. Kaip visada, šis dvokas atplukdė trikdančias emocijas, iš kurių aiškiai tegalėjai išskirti šoką, pyktį ir liūdną mirties įsisąmoninimą. Šias emocijas pakeitė ryžtas. Tai jos darbas. Ji buvo mokoma dirbti būtent tokį darbą.

Mergina buvo įgrūsta į lagaminą kaip peraugęs gemalas — keliai suglausti, galva beveik siekė kelius per sunertas rankas. Galėjai

susidaryti įspūdį, jog ji buvo tvarkingai „sulankstyta" ir sukišta į šią dėžę kaip koks daiktas. Jos veido nesimatė, bet kojas ir pečius dengė šviesiai geltonų plaukų sruogos. Ji vilkėjo kreminį kostiumėlį su kelnėmis, avėjo geros odos juodus batelius. Dešinioji ranka buvo prilenkta prie kairiojo žasto. Nepaisant ryškiai raudonai nulakuotų ilgų nagų ir didelio auksinio žiedo, užmauto ant didžiojo dešiniosios rankos piršto, ranka atrodė maža ir trapi tarsi vaiko.

— Jokio rankinuko. Nematau ir mobiliojo telefono. Tikriausiai jis yra kurioje nors jos švarkelio kišenėje. Bent jau galėsime išsiaiškinti, kas ji tokia, — pratarė Bentonas-Smitas.

— Mes nieko daugiau neliesime. Palauksime pono Dalglišo, — atsakė Keitė.

Bentonas-Smitas pasilenkė žemiau.

— Kaip vadinasi tos suvytusios gėlytės, užbertos jai ant plaukų, madam?

Mažyčiai žiedlapėliai dar buvo išlaikę blausiai rausvą spalvą; Keitė atpažino dviejų žiedelių formą. Ji pasakė:

— Tai yra... tiksliau... buvo afrikinės žibuoklės.

2

Dalglišui palengvėjo, kai jis paskambino Mailsui Kainestounui į jo mokomąją ligoninę ir sužinojo, jog jis ką tik pradėjo paskaitą ir sutinka ją atidėti, kad tuoj pat prisistatytų. Būdamas vienas iš žymiausių patologų pasaulyje, šiuo metu jis galėjo būti palinkęs ties dvokiančiu lavonu kokio nors lauko pakraštyje arba viešėti užjūriuose, kitiems padėdamas tirti sudėtingas bylas. Dalglišas galėjo pasikviesti ir kitus Vidaus reikalų ministerijos patologus, jie visi buvo neabejotinai kompetentingi, bet komisaras visada rinkdavosi Mailsą Kainestouną. Įdomu, svarstė Dalglišas, kad du vyrai, labai mažai ką težinantys apie privatų vienas kito gyvenimą, neturį jokių kitų bendrų interesų, išskyrus darbą, kurie labai retai matosi, o susitinka tik prie negyvo, dažnai jau pūti pradėjusio lavono, instinktyviai jaučia vienas kitam pagarbą, puikiai vienas kitą supranta ir vienas kitu pasitiki. Išgarsėjęs plačiai nuskambėjusiose bylose, Kai-

nestounas neišpuiko. Pakviestas jis iškart atvykdavo; sugebėdavo išvengti juodo humoro ir cinizmo, kurio tarsi priešnuodžio griebiasi kai kurie patologai ir detektyvai, kad nugalėtų siaubą ir pasibjaurėjimą; jo skrodimo išvados visada būdavo labai aiškios ir surašytos puikiu stiliumi, o liudytojų tribūnoje jo klausydavosi itin pagarbiai. Jam išties grėsė pavojus pelnyti neklystančiojo reputaciją. Didžiojo Bernardo Spilsberio atminimas tebebuvo gyvas. Kriminalinės teisėsaugos sistemai niekada neišeina į naudą, kai liudytojui ekspertui pakanka tik įžengti į tribūną, kad juo patikėtų.

Sklido gandai, kad Kainestounas labai norėjo tapti gydytoju, bet rinkdamasis studijų kryptį turėjo keisti sprendimą, nes neįstengė stebėti žmogaus kančių. Aišku, būdamas teismo ekspertizės patologas, jis to išvengdavo. Jam niekada netekdavo belstis į svetimas duris ir laukiantiems tėvams ar sutuoktiniams pranešti baisią naujieną. Vis dėlto Dalglišas manė, kad šie gandai niekuo nepagrįsti. Prieš pasirenkant medicinos studijas, kiekvienas neabejotinai turi būti patikrinamas, kiek jis atsparus kitų skausmui. Galbūt Kainestouną į šią profesiją pastūmėjo savotiška mirties manija, mirties priežastys, įvairiausios jos apraiškos, mirties universalumas ir neišvengiamybė, esminė mirties paslaptis. Kiek Dalglišas žinojo, nesileisdamas į religinius samprotavimus Kainestounas buvo įsitikinęs, kad kiekvienas skrodimui parengto negyvo kūno nervas tebejaučia, o stiklinės akys maldauja viltingo verdikto. Stebėdamas, kaip stambios, latekso pirštinėmis aptemptos jo rankos nardo virš kūno, Dalglišas kartais nevalingai pagalvodavo, jog Kainestounas atlieka kažkokį savo paties sumanytą pasaulietinį paskutinį ritualą.

Atrodė, kad bėgant metams Kainestounas visai nesikeičia, bet nuo paskutinio jų susitikimo jis atrodė gerokai susenęs, tarsi staiga būtų patekęs į žemesnįjį nuolatinio fizinio nykimo lygmenį. Tvirtas jo stotas buvo kiek „pagriuvęs“, virš šlakuotos kaktos išlenkta plaukų linija pasitraukusi pakaušio link. Tačiau akys tebebuvo aštrios, o rankos klusnios ir tvirtos.

Dabar trys minutės po vidurdienio. Užuolaidos jau anksčiau buvo nuleistos, tarsi norint atkirsti laiką, kaip ir atriboti blausią vėlyvo ryto šviesą. Dalglišui pasirodė, kad Žmogžudysčių kambarys prisigrūdęs žmonių, nors iš tikrųjų jų buvo šeši, jeigu neskaičiuo-

sime Kainestouno, paties Dalglišo, Keitės ir Pirso. Du fotografai jau baigė savo darbą ir tyliai krovėsi daiktus, bet kūnas tebebuvo apšviestas vienos ryškios lempos. Du pirštų atspaudų ekspertai barstė lagaminą milteliais, o Nobis Klarkas ir dar vienas kriminalistas ropojo po grindis, skrupulingai ieškodami kokių nors pėdsakų, nors vilties surasti kokių nors materialių užuominų buvo mažai. Apsivilkę specialiais darbo drabužiais jie visi tyliai darbavosi, kalbėdamiesi nuleistu, bet ne dirbtinai prislopintu balsu. Galėtum pamanyti, svarstė Dalglišas, jog jie visi atlieka kažkokį nuo visuomenės akių kruopščiai slepiamą ritualą. Ant sienų surikiuotos nuotraukos atrodė kaip tylūs liudininkai, užkrėtę visą kambarį praeities tragedijomis ir negandomis — glotniai susišukavęs Rouzis, besišypsantis savimi patenkinto suvedžiotojo šypsena; Volesas su aukšta apykakle, švelniai žvelgiantis pro akinius plieniniais rėmeliais; plačiakrašte skrybėle pasipuošusi Edita Tompson, po vasaros dangumi besijuokianti šalia jaunojo savo meilužio.

Lavonas jau buvo iškeltas iš lagamino ir paguldytas šalia, ant plastikinio pakloto. Negailestingai plieskianti lempa švietė tiesiai virš jos, nutrindama paskutinius žmogiškumo pėdsakus; dabar mergina atrodė tarsi dirbtinė, buvo panaši į paguldytą lėlę, kurią rengiamasi supakuoti ir išsiųsti. Šviesiai geltoni plaukai prie šaknų buvo rudi. Gyva tikriausiai ji buvo graži, seksuali katytė, tačiau dabar šiame negyvame veide nebeliko jokio grožio ar ramybės. Kiek išblukusios šviesiai mėlynos akys buvo plačiai atmerktos ir atrodė taip, tarsi stipriai spaudžiant kaktą būtų iššokusios iš akiduobių; atrodytų, jos vos laikosi nenuriedėjusios blyškiais skruostais kaip stikliniai rutuliukai. Pusiau pražiota burna, pro kiek prašieptą apatinę lūpą buvo matyti mažučiai dailūs dantukai. Ant viršutinės lūpos pridžiūvusi siaurutė gleivių srovelė. Iš abiejų grakštaus kaklo pusių žymu mėlynės; ties šiomis vietomis stiprios kažkieno rankos išspaudė iš jos gyvybę.

Dalglišas tyliai stovėjo žiūrėdamas, kaip susilenkęs Kainestounas iš lėto vaikštinėja aplink kūną, švelniai praskečia blyškius pirštus, iš kairės į dešinę pasuka galvą, kad geriau apžiūrėtų mėlynes. Tada jis ištiesė ranką norėdamas pasiimti seną lagaminėlį, kuriame visada nešiojosi specialų termometrą. Po kelių minučių, baigęs pirminę apžiūrą, jis atsistojo.

— Mirties priežastis aiški. Ji pasmaugta. Žudikas mūvėjo pirštines, jis buvo dešiniarankis. Nelikę jokių nagų paliktų žymių, nesimato jokių įbrėžimų, taip pat nėra jokių ženklų, rodančių, kad auka būtų mėginusi išsivaduoti iš žudiko gniaužtų. Ji galėjo labai greitai prarasti sąmonę. Pirmiausia buvo pulta dešiniąja ranka iš priekio. Aukštai, po apatiniu žandikauliu, virš skydliaukės *cornu*, matosi nykščio įspaudas. Kairėje kaklo pusėje nuo kitų pirštų taip pat likusios spaudimo žymės. Kaip matote, šios žymės jau kiek žemiau, ties skydine kremzle.

— Ar tai galėjo padaryti moteris? — paklausė Dalglišas.

— Kažkam prireikė jėgos, bet ne tokios jau didžiulės. Auka smulki, kaklas visai plonas. Tai galėjo padaryti ir moteris, tik ne, sakykime, silpna ar artrito išklaipytais pirštais moteris. Mirties laikas? Šį klausimą komplikuoja faktas, kad lagaminas praktiškai nepraleidžia oro. Galbūt galėsiu patikslinti savo prielaidas po skrodimo. Dabar manyčiau, jog ji galėjo mirti bent jau prieš keturias dienas, gal net prieš penkias.

— Djupeinas mirė maždaug prieš šimtą valandų, praėjusį penktadienį, apie šeštą. Ar gali būti, kad ir ją mirtis ištiko maždaug tuo pačiu metu? — vėl paklausė Dalglišas.

— Tikrai gali būti. Bet net ir po skrodimo negalėsiu visiškai tiksliai pasakyti laiko. Rytoj iš ryto, pusę devynių, kurį laiką būsiu laisvas. Iki popietės pasistengsiu parengti ataskaitą.

Mobilųjį telefoną, vieną iš pačių naujausių modelių, jie rado merginos švarkelio kišenėje. Nuėjęs į tolimiausią kambario kampą, Pirsas pirštinėtomis rankomis suspaudė mygtukus norėdamas išsiaiškinti, kas skambino, o paskui surinko telefono atminty likusį numerį.

Atsiliepė vyriškas balsas:

— Mercerio garažas.

— Manau, kad neatsiliepėme į jūsų skambutį.

— Taip, sere. Norėjome pranešti, kad Selijos Melok automobilis jau parengtas. Ar ji pati norėtų jį pasiimti, ar mums jį pristatyti?

— Ji norėjo, kad pristatytumėte. Tikriausiai turite adresą?

— Taip, sere, Erlskorto kelias, *Manningtree Gardens 47*.

— Tiesą sakant, gal ir nevarkite. Juk jūs jai neprisiskambinote,

ir gali taip būti, jog ji pati panorės jį pasiimti. Aš jai pasakysiu, jog automobilis jau paruoštas. Ačiū.

Pirsas pratarė:

— Sere, jau žinome pavardę ir adresą. Taip pat dabar jau žinome, kodėl ji neatvyko į muziejų automobiliu. Automobilis buvo garaže. Ji vardu Selija Melok, o adresas — Erlskorto kelias, *Manningtree Gardens 47.*

Merginos rankos buvo įsuktos į plastikinį apklotą; raudoni nagai švietė pro plėvelę, tarsi būtų pamirkyti kraujyje. Daktaras Kainestounas švelniai pakėlė merginos rankas ir sunėrė jas ant krūtinės. Kūnas irgi buvo įsuptas į plastikinį apklotą, užtrauktukas užtrauktas. Fotografas pradėjo išmontuoti lempą, o daktaras Kainestounas, dabar jau nusiėmęs pirštines, nusivilko chalatą ir mėgino jį sukišti atgal į Gledstouno lagaminėlį. Katafalkas jau buvo užsakytas, ir Pirsas nusileido laiptais palaukti, kol jis atvažiuos. Kaip tik tada prasivėrė durys ir ryžtingai įžengė moteris.

— Ponia Striklend, ką jūs čia veikiate? — griežtai paklausė Keitė.

— Juk trečiadienio rytas. Trečiadieniais visada būnu čia nuo pusės dešimtos iki pirmos, o penktadieniais — nuo antros iki penktos. Šias valandas skiriu muziejui. Maniau, jog jūs tai žinote, — ramiai atsakė ponia Striklend.

— Kas jus įleido?

— Panelė Godbi, žinoma. Ji kuo puikiausiai supranta, kad mes, savanoriai, turime kruopščiai atlikti savo pareigas. Ji pasakė, jog muziejus uždarytas lankytojams, bet juk aš — ne lankytoja.

Be jokio aiškiai matomo pasibjaurėjimo ji priėjo prie maišo, kuriame buvo kūnas.

— Akivaizdu, jog čia yra įvyniotas kūnas. Vos tik pravėrusi bibliotekos duris, pajutau tą su niekuo nesupainiojamą kvapą. Mano uoslė labai jautri. Svarsčiau, kas nutiko tai pono Ekroido svečių grupei. Man buvo pasakyta, kad jie lankysis ir bibliotekoje, todėl parinkau keletą įdomesnių publikacijų, kad galėtų pasižiūrėti. Kaip suprantu, jie jau nebeateis.

— Jie išėjo, ponia Striklend; man labai gaila, bet ir jus paprašysiu išeiti, — atsakė Dalglišas.

— Po dešimties minučių išeisiu; baigsis mano darbo valandos. Bet aš turiu sudėlioti į vietas išimtus eksponatus. Deja, tik veltui gaišau laiką. Gaila, kad man niekas nepasakė, kas čia dedasi. O kas čia iš tikrųjų vyksta? Kaip suprantu, kadangi jau esate čia, komisare, tai antroji įtartina mirtimi mirusi auka? Tikiuosi, ne muziejaus žmogus?

— Ne muziejaus, ponia Striklend, — vis labiau nekantraudamas ir mėgindamas kuo greičiau jos atsikratyti, atsakė Dalglišas. Nenorėjo jos pykinti, todėl tvardėsi.

Ji kalbėjo toliau:

— Tikriausiai čia vyras. Kaip matau, neturite rankinuko. Nė viena moteris nebūtų be rankinuko. O tos nuvytusios gėlės? Jos panašios į afrikines žibuokles. Čia žibuoklės, tiesa? Ar čia moteris?

— Čia moteris, bet turėčiau jūsų paprašyti, kad niekam nieko apie tai nepasakotumėte. Turime informuoti giminaičius. Tikriausiai jie jos pasigedo, nerimauja nežinodami, kur ji yra. Kol nebus pranešta artimiausiems giminaičiams, bet kokios kalbos gali trukdyti tyrimui ir sukelti daug rūpesčių. Esu tikras, jog tai suprasite. Atleiskite, bet nežinojome, kad esate muziejuje. Laimei, neatėjote anksčiau.

— Mirusiųjų kūnai manęs nebaugina. O gyvieji kartkartėmis kelia nerimą. Nieko niekam nepasakosiu. Tikiuosi, šeima jau žino; turiu galvoje Djupeinus, — tarė ponia Striklend.

— Kai radome kūną, ponia Djupein buvo čia; taip pat ir ponas Kalder-Heilis. Net neabejoju, kad kuris nors iš jų, o gal ir abu, paskambino ir Markui Djupeinui.

.Pagaliau ponia Striklend apsigręžė eiti.

— Kaip suprantu, ji buvo lagamine.

— Taip, — atsakė Dalglišas. — Ji buvo lagamine.

— Ir tos žibuoklės? Ar kažkas panorėjo išvesti paraleles su Violeta Kei?

Jų akys susitiko, bet jos žvilgsnyje nebuvo jokios artumo užuominos. Atrodo, kad nė nebuvo tos atvirumo valandėlės Barbikeno bute, jokio vyno, jokio intymumo. Tarsi Dalglišas kalbėtųsi su nepažįstamąja. Galbūt šitaip ji mėgina atsitolinti nuo to, kuriuo buvo pavojingai patikėjusi?

Dalglišas pakartojo:

— Ponia Striklend, dabar primygtinai prašau išeiti, kad galėtume toliau tęsti tai, ką turime padaryti.

— Žinoma. Nė neketinu trukdyti policijai atlikti savo pareigą.

Jos balsas nuskambėjo ironiškai. Dabar ji pasuko durų link, o paskui atsigręžė ir pasakė:

— Praėjusį penktadienį, ketvirtą valandą, jos dar nebuvo tame lagamine, jeigu tai jums kuo nors padėtų.

Visi tylėjo. Jeigu ponia Striklend išties norėjo dramatiškai baigti ir išeiti, jai neabejotinai būtų pavykę.

Dalglišas kalbėjo ramiai:

— Kodėl jūs taip tvirtinate, ponia Striklend?

— Todėl, kad čia buvau, kai lagaminą atidarė Rajenas Arčeris. Tikiuosi, norėtumėte sužinoti kodėl.

Dalglišas vos atsispyrė absurdiškam impulsui, vertusiam pasakyti, jog jis nė nesusapnuotų to paklausti. Ponia Striklend tęsė:

— Tai buvo grynas smalsumas. Galbūt būtų tiksliau pasakyti „nesveikas smalsumas". Man atrodo, kad vaikinas jau seniai norėjo dirstelėti į lagaminą. Jis buvo ką tik baigęs siurbti koridorių ties biblioteka. Žinoma, laikas nebuvo patogus; niekada nerastum patogaus laiko. Man sunku susikaupti, kai girdžiu tokį nemalonų foną, o jeigu būna lankytojų, jis turi liautis siurbęs. Kad ir kaip būtų, tuo metu vaikinas atsidūrė ten. Išjungęs dulkių siurblį, jis atėjo į biblioteką. Nežinau kodėl. Galbūt norėjo kieno nors draugijos. Ką tik buvau baigusi rašyti naujas korteles keliems Voleso eksponatams, ir jis atėjo jų apžiūrėti. Paminėjau, kad jas nunešiu į Žmogžudysčių kambarį, o jis paklausė, ar galėtų eiti su manimi. Nesuradau jokių priežasčių, dėl kurių jis negalėtų eiti kartu.

— Ar esate tikra dėl laiko?

— Absoliučiai tikra. Įėjome į tą kambarį šiek tiek prieš keturias. Ten prabuvome apie penkias minutes, o tada Rajenas išėjo pasiimti atlyginimo. Aš išėjau tuoj po penkių. Murielė Godbi sėdėjo prie stalo ir, kaip jūs jau žinote, pasisiūlė mane pavėžėti iki Hampstedo metro stoties. Palaukiau, kol ji ir Tali Klaton apėjo visą muziejų. Man atrodo, kad buvo dvidešimt minučių po penkių, kai mes pagaliau išvažiavome.

— O lagaminas buvo tuščias? — paklausė Keitė.

Ponia Striklend pažvelgė į ją.

— Rajenas nėra pats protingiausias ir patikimiausias jaunuolis, bet jeigu lagamine rastų kūną, manau, apie tai pasakytų. Be to, jeigu ji būtų čia gulėjusi nuo seniau, būtume kaip nors kitaip sužinoję.

— Ar prisimenate, apie ką tada su juo kalbėjotės? Gal ką nors reikšminga?

— Man atrodo, Rajenui pasakiau, kad jis neliestų eksponatų. Aš jam nepriekaištiojau. Jo veiksmai man pasirodė absoliučiai natūralūs. Regis, jis pasakė, jog lagaminas tuščias ir jis nepamatė jokių kraujo dėmių. Atrodo, jis nusivylė.

Dalglišas atsigręžė į Keitę.

— Pamėgink surasti Rajeną Arčerį. Šiandien trečiadienis, jis turėtų būti čia. Ar atvažiavusi jo nepastebėjai?

— Nepastebėjau, sere. Tikriausiai jis buvo kur nors sode.

— Pažiūrėk, gal pavyks jį surasti ir gauti šių faktų patvirtinimą. Nesakyk, kodėl prašai ateiti. Greitai jis ir taip sužinos, bet — kuo vėliau, tuo geriau. Abejoju, ar jis išsilaikys nepaskleidęs šio nutikimo toliau. Dabar svarbiausia — surasti aukos giminaičius.

Ponia Striklend apsigręžė ketindama išeiti. Ji pasakė:

— Be jokių abejonių, turite išgirsti jo patvirtinimą. Vis dėlto aš to jaunuolio negąsdinčiau. Tada jis tik ims viską neigti.

Tuomet ji išėjo. Bėgdama laiptais žemyn, Keitė pamatė, kaip ji grįžo į biblioteką.

Prie lauko durų budėjo Bentonas-Smitas. Linktelėjęs kabineto kryptimi, jis pratarė:

— Jos jau nekantrauja. Ponia Djupein buvo du kartus išėjusi ir klausė, kada komisaras galės pas jas ateiti. Atrodo, dabar ji reikalinga koledže. Jie laukia naujos mokinės, kurios tėvai atvyksta apžiūrėti mokyklos. Todėl ledi Svotling ir skambino.

— Pasakyk poniai Djupein, jog dabar jau ilgai netruks. Gal kartais kur nors matei Rajeną Arčerį? — paklausė Keitė.

— Ne, madam. O kam jo reikia?

— Ponia Striklend sako, kad praėjusį penktadienį, ketvirtą valandą, kartu su Rajenu buvo Žmogžudysčių kambaryje ir atidarė lagaminą.

Bentonas jau rakino duris.

— Naudinga informacija. Ar ji neabejoja dėl laiko?

— Sako, kad ne. Dėl to ir ieškau Rajeno. Šiandieną trečiadienis. Vaikinas turėtų čia kur nors būti.

Nepaisant niūrios dienos, buvo gera atsidurti gryname ore, išeiti iš muziejaus. Keitė išbėgo į alėją, bet Rajeno niekur nesimatė. Kaip tik atvyko katafalkas, ir ji pamatė, kaip iš muziejaus pastato išėjo Bentonas-Smitas ir nuskubėjo atrakinti užkardos. Ji nelaukė. Kūną išneš ir be jos pagalbos. Jos darbas — surasti Rajeną. Praėjusi pro sudegusį garažą ir atsidūrusi už muziejaus, ji pamatė Rajeną dirbantį ponios Klaton darže. Jis vilkėjo storą paltą ir mūvėjo nutrintus džinsus, buvo užsidėjęs vilnonę skrybėlę su kutu. Klūpojo lysvėje priešais langą ir sodintuvu kaišiojo į dirvą gėlių svogūnėlius. Keitei priėjus, jis pakėlė akis; jo žvilgsnyje atsispindėjo atsargumas ir baimė.

— Tau reikėtų juos sodinti giliau, Rajenai. Ar ponia Faradėj tau neparodė? — paklausė ji.

— Ji nežino, kad aš čia dirbu. Jai tai menkai terūpi. Kai turiu laiko, galiu prikišti nagus ir prie ponios Tali darželio. Noriu, kad sulaukusi pavasario ji nustebtų.

— Ir pats nustebsi, Rajenai, kai niekas neišdygs. Tu juos sodini aukštyn šaknimis.

— O ar tai labai svarbu?

Rajenas kiek nuliūdęs pažvelgė į paskutinę plokščią duobutę.

— Manau, kad daigeliai patys ras tinkamą kelią ir galiausiai išdygs. Aš nesu specialistė. Rajenai, ar žiūrėjai, kas yra lagamine Žmogžudysčių kambaryje? Kalbu apie praėjusį penktadienį. Ar buvai atkėlęs dangtį? — paklausė Keitė.

Jis stipriai smeigė sodintuvą į dirvą.

— Ne, niekada nebuvau. Kodėl būčiau turėjęs tai daryti? Manęs neleidžia į Žmogžudysčių kambarį.

— Bet ponia Striklend sako, kad tu ten buvai kartu su ja. Ar nori pasakyti, kad ji meluoja?

Jis patylėjo, o paskui pratarė:

— Na, gal ir buvau. Pamiršau. Vis tiek nieko nepadariau. Tai tik tuščias lagaminas.

— Tai tik tiek ir tepešei, jis buvo tuščias?

— Na, kai žiūrėjau vidun, ten nebuvo jokios negyvos kekšės. Netgi jokio kraujo. Ten buvo ir ponia Striklend. Ji jums tai patvirtins. O kas skundžiasi?

— Niekas nesiskundžia, Rajenai. Mes tik norėjome pasitikrinti faktus. Tai dabar tu sakai tiesą? Prieš išeidamas iš muziejaus, tu buvai ten kartu su ponia Striklend ir pažiūrėjai į lagaminą?

— Juk taip ir sakiau, tiesa?

Tada jis pakėlė akis, ir Keitė jo žvilgsnyje išvydo besikaupiantį siaubą.

— O kodėl jūs klausiate? Ką visa tai turi bendra su policija? Jūs kažką radote, tiesa?

Būtų išties baisu, jeigu jis paskleistų šią žinią nespėjus informuoti giminaičių; tikrai būtų geriau jam visai nieko nesakyti. Bet praktiškai vargu ar buvo įmanoma tai padaryti; jis vis tiek labai greitai sužinotų tiesą. Keitė atsakė:

— Lagamine radome kūną, tik nežinome, kaip jis ten pateko. Kol nesužinosime, labai svarbu, kad tu nieko niekam nesakytum. Jeigu prasitarsi, sužinosime, nes niekas kitas neprasitars. Ar supranti, ką sakau, Rajenai?

Jis linktelėjo. Keitė žiūrėjo, kaip plikomis nešvariomis rankomis jis paėmė dar vieną svogūnėlį ir kruopščiai įkišo į duobutę. Jis atrodė neįtikėtinai jaunas ir pažeidžiamas. Keitė pajuto nemalonų ir, kaip jai atrodė, neprotingą gailestį. Ji dar kartą pakartojo:

— Tu pažadi niekam nieko nepasakoti, Rajenai?

Jis piktai paklausė:

— O kaip tada ponia Tali? Nejau negaliu papasakoti poniai Tali? Ji greitai grįš. Jai sutaisė dviratį, ir dabar ji išvažiavusi į Hampstedą apsipirkti.

— Pasikalbėsime su ponia Tali. Kodėl tau dabar neišėjus namo?

— Čia mano namai. Dabar kuriam laikui apsistojau pas ponią Tali. Kai būsiu pasirengęs, išeisiu, — atsakė jis.

— Kai ponia Tali grįš namo, gal pasakytum jai, kad čia yra policija, ir paprašytum ateiti į muziejų. Kad ateitų ponia Tali, Rajenai, o ne tu.

— Gerai, aš jai pasakysiu. Tikiuosi, galiu pasakyti, kodėl ji turi ten eiti?

Jis pažvelgė į Keitę nekaltutėmis akimis. Keitė nesidavė apgaunama.

— Nieko jai nesakyk, Rajenai. Tiesiog padaryk tai, ko prašau. Su tavimi pasikalbėsime vėliau.

Daugiau netarusi nė žodžio, Keitė nuėjo. Juodu anonimiškumu bauginantis katafalkas tebestovėjo prie įėjimo. Keitė jau buvo prie pat prie muziejaus, kai išgirdo po dviračio padangomis sugirgždėjusį žvyrą; atsigręžusi pamatė alėja važiuojančią ponią Klaton. Ant dviračio pritvirtintas krepšys buvo prikrautas plastikinių maišelių. Ponia Klaton nulipo nuo dviračio ir atsargiai vedė savąją transporto priemonę žolės pakraščiu, norėdama apeiti užkardą. Keitė patraukė jos pasitikti.

— Ką tik kalbėjausi su Rajenu. Deja, turiu liūdnų naujienų. Žmogžudysčių kambaryje radome dar vieną kūną, jaunos moters lavoną, — pasakė Keitė.

Ponia Klaton tvirčiau suspaudė vairo rankenas.

— Bet šį rytą, devintą valandą, aš buvau Žmogžudysčių kambaryje ir valiau dulkes. Tada jos ten nebuvo, — pratarė ji.

Keitė niekaip negalėjo sušvelninti žiaurių faktų.

— Ji buvo lagamine, ponia Klaton.

— Koks siaubas! Aš visada to bijojau; bijojau, kad koks vaikas nesumanytų pasižiūrėti vidun ir ten neįkliūtų. Toji baimė buvo kažkokia iracionali. Vaikų į Žmogžudysčių kambarį neįleidžia, o suaugęs taip lengvai neįkliūtų. Dangtis neturi užsitrenkiančios spynos, be to, jis negalėtų būti labai sunkus. Kaip viskas nutiko?

Dabar jos abi žingsniavo namo link. Keitė atsakė:

— Deja, tai nebuvo nelaimingas atsitikimas. Jaunoji moteris pasmaugta.

Ponia Klaton susverdėjo; akimirką Keitė pamanė, kad ji gali pargriūti. Ji ištiesė jai ranką. Ponia Klaton rėmėsi į dviratį, akis buvo įsmeigusi į tolumoje stovintį katafalką. Ji ir anksčiau buvo jį mačiusi. Žinojo, kam jis skirtas. Bet įstengė valdytis.

— Dar viena mirtis, dar viena žmogžudystė. Ar kas nors žino, kas ji? — paklausė.

— Manome, jog ji vardu Selija Melok. Ar šis vardas jums ką nors sako?

— Ne, nieko. Ir kaip ji galėjo ten įeiti? Kai vakar vakare abi su Muriele viską patikrinome, muziejuje nieko nebuvo.

— Čia jau yra komisaras Dalglišas, taip pat ponia ir ponas Djupeinai ir ponas Kalder-Heilis. Būtume dėkingi, jei ir jūs prie jų prisidėti, — atsakė Keitė.

— O Rajenas?

— Nemanau, kad šiuo metu jo prireiktų. Jeigu prireiks, pasikviesime.

Jos priėjo muziejų. Ponia Klaton tarė:

— Aš tik pastatysiu dviratį į pašiūrę ir pas jus sugrįšiu.

Bet Keitė jos nepaliko. Abi nuėjo į pašiūrę, ir Keitė luktelėjo, kol ponia Klaton iš prekybos centro parsigabentus plastikinius maišelius sunešė į trobelę. Nors Rajeno darbo įrankiai tebegulėjo lysvėje, jo paties nebebuvo nė kvapo. Tylėdamos jos abi patraukė į muziejų.

3

Keitė grįžo į Žmogžudysčių kambarį. Daktaras Kainestounas jau buvo išėjęs.

Dalglišas paklausė Keitės:

— Kur jie?

— Jie nuėjo į paveikslų galeriją, sere, taip pat ir Kalder-Heilis. Grįžo Tali Klaton, dabar ji su jais. Ar norėtumėte pasikalbėti su visais?

— Būtų patogu patikrinti visas pasakojimų versijas. Ganėtinai tiksliai žinome jos mirties laiką. Jeigu įsiklausytume į ponios Striklend parodymus ir preliminarius daktaro Kainestouno teiginius, galėtume sakyti, jog ji mirė penktadienio vakarą; veikiau jau anksčiau nei vėliau. Sveikas protas sako, kad ji mirė šiek tiek anksčiau arba tuoj po Djupeino nužudymo. Dviguba žmogžudystė. Atsisakyčiau patikėti, kad toje pačioje vietoje, tą patį vakarą, maždaug tuo pačiu metu veikė du žudikai.

Žmogžudysčių kambaryje palikę Bentoną-Smitą, Dalglišas, Keitė ir Pirsas drauge patraukė tuščiu koridoriumi ir pasuko į paveikslų galeriją. Į juos sužiuro šešios poros akių, kaip jiems pasirodė, vienu metu. Ponia Striklend ir Karolina Djupein buvo susėdusios

į fotelius priešais židinį. Murielė Godbi ir Tali Klaton sėdėjo ant apmušto suolo, pastatyto vidury kambario. Markas Djupeinas ir Džeimsas Kalder-Heilis abu kartu stovėjo prie vieno iš langų. Žiūrėdama į Murielę Godbi ir Tali Klaton, Keitė prisiminė pacientes, kurias matydavo laukiamajame prie onkologo kabineto — tarsi jos puikiai viena kitą pažintų, bet nesikalbėtų ir vengtų viena kitos žvilgsnio žinodamos, jog įstengs pakelti tik savo pačios nerimą. Bet ji taip pat pajuto ir tvyrančią abipusio supratimo, sumišusio su jauduliu, atmosferą, kuriai liko atspari tik ponia Striklend.

— Kadangi visi esate čia, atrodo, jog kaip tik dabar būtų patogu patikslinti ar patvirtinti ankstesnę informaciją ir išsiaiškinti, ar dar ką nors žinote apie šią paskutinę mirtį. Muziejus ir toliau turės būti uždarytas, kad mūsų pareigūnai galėtų apžiūrėti visus kambarius. Man reikės visų raktų. Kiek iš viso yra raktų rinkinių ir kas juos turi? — kreipėsi Dalglišas.

Atsakė Karolina Djupein.

— Po raktų rinkinį turime mudu su broliu, taip pat raktus turi ponas Kalder-Heilis, panelė Godbi, ponia Klaton ir du savanoriai. O vienas rinkinys laikomas kabinete.

Murielė Godbi pratarė:

— Turėjau įleidinėti ponią Striklend. Prieš dešimt dienų ji man pasakė pametusi raktus. Aš pasiūliau verčiau kokią savaitę palaukti ir tik paskui pagaminti dublikatus.

Ponia Striklend nieko neatsakė.

Dalglišas atsigręžė į Karoliną.

— Kiek vėliau, po pietų, turėsiu kartu su jumis apžiūrėti jūsų buto kambarius.

Karolina sunkiai rinko žodžius.

— Ar tai iš tiesų būtina, komisare? Vienintelis iš mano buto į galerijas vedantis išėjimas yra užsklęstas, o raktus į pirmą aukštą turiu tik aš ir panelė Godbi.

— Jeigu nebūtų būtina, nė neprašyčiau.

— Negalime akimirksniu imti ir uždaryti muziejaus. Turiu dar kai ką baigti savo kabinete, turiu susirinkti reikalingus popierius, kad rytoj namuose turėčiau darbo, — tarė Kalder-Heilis.

— Jūsų niekas neprašo išeiti nedelsiant, bet norėčiau, kad iki

vakaro raktai būtų atiduoti man. Dabar čia dirbs mūsų kriminalistai ir seržantas Bentonas-Smitas, o Žmogžudysčių kambarys, savaime suprantama, bus uždarytas, — atsakė Dalglišas.

Užuomina buvo labai aiški ir ištiės nepageidaujama. Vadinasi, muziejuje jie bus subtiliai, bet efektyviai stebimi ir prižiūrimi.

Markas Djupeinas paklausė:

— Vadinasi, tai nebuvo nelaimingas atsitikimas? Pamaniau, gal mergina galėjo įlipti į lagaminą, na, gal iš smalsumo, gal norėdama mesti kam nors iššūkį, ir tiesiog papuolė į spąstus, kai dangtis užsivožė. Ar negalėjo taip būti? Ar ji negalėjo uždusti?

— Tik ne šiuo atveju. Bet prieš pratęsiant mūsų pokalbį, manyčiau, būtų geriau išeiti ir palikti muziejų mūsų pareigūnų valiai. Ponia Klaton, pamaniau, gal leistumėte pasinaudoti jūsų svetaine? — paklausė Dalglišas.

Tali Klaton ir ponia Striklend abi iškart pašoko. Dabar Tali susijaudinusi pažvelgė į Karoliną Djupein. Moteris gūžtelėjo pečiais ir tarė:

— Kol tu ten gyveni, trobelė tavo. Jeigu galėsi mus sutalpinti, kodėl gi ne?

— Manau, vietos užteks. Galėčiau atnešti kėdžių iš valgomojo, — pratarė Tali.

— Tada eime ir greičiau viską baikime, — pasakė Karolina Djupein.

Mažoji grupelė išėjo iš galerijos ir luktelėjo lauke, kol Dalglišas vėl užrakino duris. Jie pasuko už namo kampo tylėdami, tarsi nuliūdusių gedinčiųjų būrelis, išėjęs iš krematoriumo. Žengdama paskui Dalglišą trobelės veranda, Keitė beveik tikėjosi ant svetainės stalo rasti sumuštinių su kumpiu ir kokio nors stiprinančio gėrimo butelį.

Iš pradžių kambaryje kilo šiokia tokia suirutė, kol Markas Djupeinas, padedant Keitei, atnešė daugiau kėdžių, ir visi žmonės susėdo aplink viduryje stovintį stalą. Atrodė, kad tik Karolina Djupein ir ponia Striklend jautėsi laisvai. Jos abi išsirinko, jų manymu, patogiausias kėdes, iškart susėdo ir ėmė laukti — Karolina Djupein paniurusi ir su viskuo susitaikiusi, o ponia Striklend tarsi kažko laukdama, lyg būtų pasirengusi čia būti tol, kol jai bus įdomūs visi tie dalykai, apie kuriuos kalbama.

Šis kambarys buvo visai netinkamas tokio pobūdžio susirinkimui, per daug jaukus ir primenantis tikrus namus, nederantis prie visų įvykių. Dujinė liepsnelė jau degė, tik buvo gerokai prisukta, tikriausiai, pagalvojo Keitė, dėl didžiulio geltonai rudo katino, kuris gulėjo susirietęs ant patogesnės kėdės, vienos iš dviejų, pastatytų prie ugnies. Pirsas, norėjęs atsisėsti atokiau ir iš šalies stebėti visą už stalo susėdusią grupelę, be jokių ceremonijų nustūmė katiną, ir šis įsižeidęs, užrietęs uodegą, nupėdino durų link, o paskui nėrė prie laiptų. Tali Klaton riktelėjo:

— O varge, dabar jis užšoks ant lovos! Tomas žino, kad jam niekas to neleidžia. Atleiskite.

Ji nuskubėjo paskui katiną, o visi kiti laukė kaip sutrikę svečiai, atvykę netinkamu laiku. Tali pasirodė tarpduryje, glėbyje laikydama dabar jau klusnutį katiną.

— Aš jį išnešiu. Paprastai jis išeina ir būna lauke iki vėlyvo vakaro, bet šįryt užšoko ant kėdės ir užmigo. Tiesiog negalėjau jam trukdyti, — pasakė ji.

Visi girdėjo, kaip ji ragina katiną eiti lauk, o paskui pokštelėjo uždaromos lauko durys. Karolina Djupein kilstelėjusi antakius pažvelgė į brolį, o jos lūpos kryptelėjo kandžiai šyptelėjusios. Galiausiai visi susirinko ir įsitaisė.

Dalglišas stovėjo prie pietinio lango.

— Mirusi mergina — Selija Melok. Ar kas nors iš čia esančių ją pažįsta? — paklausė jis.

Pro jo akis neprasprūdo Karolinai Djupein skubiai mestas Murielės Godbi žvilgsnis. Bet ji nieko neatsakė; atsiliepė Karolina.

— Mes abi su panele Godbi ją pažįstame, tiksliau, pažinojome. Praėjusiais metais ji mokėsi Svotling mokykloje, bet pavasario trimestro pabaigoje išėjo. Tuomet buvo 2001-ųjų pavasaris. Ankstesnį trimestrą panele Godbi koledže dirbo administratore. Nuo tada, kai ji išėjo, Selijos nemačiau. Aš jos nemokiau, bet kalbėjausi su ja ir jos motina dar prieš jai pas mus įstojant. Ji pas mus išbuvo tik du trimestrus ir mokėsi prastai.

— Ar jos tėvai Anglijoje? Sužinojome, kad panelės Melok adresas — Erlskorto kelias, *Manningtree Gardens 47*. Mes jau skambinome, bet tuo metu namuose nieko neradome.

Prabilo Karolina Djupein:

— Manyčiau, tai jos, o ne jos tėvų adresas. Galėčiau kai ką papasakoti apie jos šeimą, bet ne itin daug. Likus maždaug mėnesiui iki Selijos mokslų mūsų koledže pradžios, jos motina ištekėjo trečią kartą. Neprisimenu naujojo jos vyro pavardės. Kiek žinau, jis kažkoks pramonininkas. Žinoma, turtingas. Ir pati Selija nebuvo vargšė. Jos tėvas paliko santaupų, o sulaukusi aštuoniolikos ji galėjo tais pinigais naudotis. Per jauna, bet būtent taip ir nutiko. Man atrodo, prisimenu, kad jos motina beveik visą žiemą praleido užsienyje. Jeigu jos nėra Londone, tikriausiai ji kur nors Bermuduose.

— Naudinga turėti tokią atmintį. Dėkoju, — tarė Dalglišas.

Karolina Djupein gūžtelėjo pečiais.

— Paprastai nepasirenku klaidingai. Bet tą kartą apsirikau. Retai kada Svotling mokykloje pasitaiko nevykėlių. Esu linkusi tokias prisiminti.

Dabar prakalbo Keitė. Ji paklausė Murielės Godbi:

— Ar gerai pažinojote panelę Melok dirbdama koledže?

— Visai nepažinojau. Su studentėmis bendraudavau labai mažai. O kai tekdavo bendrauti, nebūdavo labai malonu. Kai kurios moksleivės manęs nekentė; nė nežinau kodėl. Viena ar dvi išties buvo labai priešiškai nusiteikusios; aš jas labai gerai prisimenu. Panelės Melok tarp jų nebuvo. Nepasakyčiau, kad ji būtų dažnai lankiusis koledže. Abejoju, ar mums teko kada nors kalbėtis.

— Ar dar kas nors iš čia esančių pažįsta tą merginą?

Niekas neatsiliepė, tik papurtė galvas.

— Gal kas nors galėtų pasakyti kokią nors prielaidą, dėl ko ji galėjo ateiti į muziejų?

Ir vėl jie visi papurtė galvas. Markas Djupeinas pratarė:

— Tikriausiai ji atėjo kaip lankytoja, viena arba su savo žudiku. Vargu ar su juo ji susitiko atsitiktinai. Galbūt panelė Godbi įstengtų ją prisiminti.

Visų akys nukrypo į Murielę. Ji atsakė:

— Abejoju, ar ją pažinčiau pamačiusi pas mus. Galbūt ji būtų mane pažinusi ir ką nors pasakiusi, bet vargu. Aš jos neprisimenu, tai kodėl ji turėtų mane prisiminti? Kol sėdėjau prie savo stalo, tokia į muziejų neįėjo.

— Galbūt Svotling mokykloje būtų galima rasti panelės Melok motinos pavardę ir adresą. Gal galėtumėte paskambinti į koledžą ir paprašyti šių duomenų? — paklausė Dalglišas.

Akivaizdu, jog prašymas buvo nelauktas. Karolina atsakė:

— Ar jums visa tai neatrodo kiek neįprasta? Mergina išėjo iš koledžo praėjusiais metais, prasimokiusi vos du trimestrus.

— Ar jūs taip greitai naikinate visus įrašus? Aišku, kad ne. Visai nereikia kalbėtis su ledi Svotling. Paprašykite kokios nors sekretorės perversti bylas. Ar jūs ne pavaduotoja? Kodėl negalėtumėte paprašyti kokios nors jums reikalingos informacijos?

Ji vis dar dvejojo.

— Ar negalite viso to išsiaiškinti kaip nors kitaip? Juk šios merginos mirtis su Svotling koledžu neturi nieko bendra.

— Mes dar nežinome, kas su kuo turi bendra. Selija Melok buvo Svotling koledžo studentė, jūs esate to koledžo direktorės pavaduotoja, ji buvo rasta negyva jūsų muziejuje.

— Na, jeigu jau viską taip sudėliosite...

— Taip ir dėlioju. Mes turime informuoti giminaičius. Yra ir kitų būdų adresui surasti, bet šis būtų greičiausias.

Karolina nebeprieštaravo. Ji pakėlė telefono ragelį.

— Ponia Kosgrouv? Man reikia Selijos Melok motinos adreso ir telefono numerio. Byla padėta kairėje spintelėje, buvusių moksleivių skyrelyje.

Reikėjo palaukti gerą minutę, tada Karolina užsirašė informaciją lapelyje ir padavė jį Dalglišui. Jis padėkojo ir perdavė lapelį Keitei:

— Pažiūrėk, ar galėsi kuo greičiau susisiekti.

Keitei nereikėjo sakyti, kad išeitų iš trobelės ir paskambintų savo mobiliuoju telefonu. Jai už nugaros užsidarė durys.

Ankstyvo ryto niaurios miglos buvo prasisklaidžiusios, bet saulė nešvietė, pūtė žvarbokas vėjas. Keitė nutarė paskambinti iš automobilio. Adresas — Upelio gatvė; paskambinus atsiliepė klusnus ir paslaugus balsas, tikriausiai kokio nors tarno. Ledi Holsted ir jos vyras yra savo namuose Bermuduose. Jis neįpareigotas kam nors pasakyti jų numerį.

Keitė pratarė:

— Kalba detektyvė inspektorė Miskin iš Naujojo Skotland Jardo. Jeigu norėtumėte patikrinti mano tapatybę, pasakyčiau telefono numerį, kuriuo galėtumėte paskambinti. Būtų geriau negaišti laiko. Man kuo skubiau reikia pasikalbėti su seru Danieliumi.

Pauzė. Balsas pratarė:

— Gal luktelėtumėte minutėlę, inspektore?

Keitė išgirdo žingsnius. Po trisdešimties sekundžių balsas vėl prabilo, pasakė telefono numerį Bermuduose ir dar kartą aiškiai jį pakartojo.

Keitė baigė pokalbį ir prieš skambindama minutėlę pagalvojo. Vis dėlto kito pasirinkimo nebuvo; žinią reikėjo pranešti kuo skubiau, telefonu. Bermudų ir Grinvičo laikas galėtų skirtis kokiomis keturiomis valandomis. Gali būti, kad jų laiku skambinti taip anksti nebūtų patogu, bet, aišku, ne taip jau nežmoniška. Keitė surinko numerį; atsiliepė beveik iškart.

Pasigirdo aštrus, pasipiktinęs balsas:

— Klausau? Kas čia?

— Kalba detektyvė inspektorė Keitė Miskin iš Naujojo Skotland Jardo. Turiu pasikalbėti su seru Danieliumi Holstedu.

— Holstedas klauso. Beje, skambinti tokiu laiku išties nemandagu. Kas yra? Tikiuosi, nepranešite apie dar vieną bandymą įsilaužti į mano butą Londone?

— Ar jūs vienas, sere Danieli?

— Aš vienas. Noriu sužinoti, kas čia, po velnių, darosi.

— Skambinu dėl jūsų podukros, sere Danieli.

Keitei dar nespėjus prasižioti ir paaiškinti ką nors daugiau, jis pratrūko:

— Dėl Dievo, ir ką gi ji šį kartą iškrėtė? Klausykite, mano žmona už ją nebeatsakinga, o aš niekada nė nebuvau atsakingas. Merginai jau devyniolika, ji gyvena savo gyvenimą, ji turi savo butą. Ji pati turi spręsti savo problemas. Vos pradėjusi kalbėti, savo motinai ji keldavo tik rūpesčius. Tai kas dabar nutiko?

Buvo aišku, kad tokį ankstyvą rytą seras Danielis nebuvo aštriausio proto. Galbūt šiuo faktu bus galima pasinaudoti.

— Deja, šį kartą naujienos išties blogos, sere Danieli. Selija

Melok buvo nužudyta. Jos kūnas rastas šiandien ryte, Djupeino muziejuje Hampsted Hyte, — pasakė Keitė.

Ragelyje įsiviešpatavo absoliuti tyla; Keitė net suabejojo, ar ją girdi. Ji jau rengėsi prabilti, kai Holstedas pakartojo:

— Nužudyta? Kaip nužudyta?

— Ji buvo pasmaugta, sere Danieli.

— Jūs mėginate man pasakyti, kad Selija buvo rasta muziejuje pasmaugta? Tai ne koks nors nesveikas pokštas?

— Deja, ne. Galite patikrinti informaciją paskambinęs į Jardą. Pamanėme, jog bus geriau, jei iš pradžių pasikalbėsime su jumis ir paprašysime, kad jūs pats šią žinią perduotumėte žmonai. Man labai gaila. Tikriausiai tokia žinia — didžiulis šokas.

— O, Dieve, tikrai! Dar šiandien parskrisime atgal kompanijos lėktuvu. Nemanau, kad galėtume jums papasakoti ką nors naudinga. Nė vienas iš mūsų Selijos nematė kokius šešis mėnesius. Ji niekada neskambina. Sakyčiau, ir neturi dėl ko skambinti. Ji gyveno savo gyvenimą. Ji visada aiškiai pasakydavo, ką mano apie savo motinos ar mano kišimąsi į jos reikalus. Dabar eisiu ir pranešiu šią žinią ledi Holsted. Paskambinsiu jums, kai grįšime. Tikriausiai dar nė nenumanote, kas tai padarė?

— Dabar dar nežinome, sere Danieli.

— Jokio įtariamojo? Jokio vaikino? Nieko?

— Dabar dar ne.

— O kas vadovauja tyrimui? Ar aš jį pažįstu?

— Komisaras Adamas Dalglišas. Kai grįšite, jis atvyks pasikalbėti su jumis ir su jūsų žmona. Galbūt tada turėsime kiek daugiau informacijos.

— Dalglišas? Girdėta pavardė. Pasikalbėjęs su žmona, paskambinsiu į komisariatą. Tokias naujienas galėjote pranešti geriau viską apgalvojusi. Sudie, inspektore.

Keitei nespėjus prasižioti, ragelis buvo numestas. Galbūt jo pastaba ir teisinga, pagalvojo Keitė. Jeigu iškart būtų pranešusi žinią apie nužudymą, jai nebūtų tekę išklausyti pagiežingų jo žodžių. Dabar ji šiek tiek daugiau žinojo apie serą Danielį Holstedą, nei jis pats būtų norėjęs. Ši mintis jai suteikė šiokį tokį pasitenkinimą; svarstė, kodėl jai podraug pasidarė šiek tiek gėda.

4

Keitė grįžo į trobelę, linktelėjo Dalglišui patvirtindama, kad žinia perduota, ir atsisėdo. Smulkmenas jie galės aptarti vėliau. Pamatė, kad Markas Djupeinas tebesėdi stalo gale sunėręs priešais save rankas; jo veidas atrodė kaip kaukė. Dabar jis paklausė Dalglišo:

— Mes, žinoma, galime išeiti, jeigu kuriam nors to labai norisi ar reikia?

— Taip, neabejotinai galite. Paprašiau, kad susirinktumėte čia, nes tai greičiausias būdas gauti man reikalingą informaciją. Jeigu kam nors čia būti nepatogu, galėtume susitarti dėl vėlesnio laiko.

— Dėkoju. Pamaniau, jog būtų gerai, jei viskas vyktų teisiškai teisingai. Aš ir mano sesuo, savaime suprantama, norime bendradarbiauti ir padėti kiek galėdami. Ši mirtis — siaubingas šokas. Taip pat tragedija — ir merginai, ir jos šeimai, ir muziejui, — pratarė Markas.

Dalglišas neatsakė. Asmeniškai jis gerokai abejojo, ar muziejus dėl to nukentės. Vos atidarytas Žmogžudysčių kambarys bus dvigubai patrauklesnis. Jis labai aiškiai išvydo vaizdą: ponia Striklend sėdi bibliotekoje ir artrito išklaipytomis rankomis kruopščiai rašo eksponatų pavadinimus; jai iš abiejų pusių stovi abu Djupeinai. *Autentiškas lagaminas, kuriame buvo slepiami Violetos Kei ir Selijos Melok kūnai, šiuo metu yra paimti policijos. Čia eksponuojamas lagaminas tiek amžiumi, tiek išvaizda yra analogiškas.* Toks įsivaizduojamas reginys jam buvo nemalonus.

— Gal galėtumėte visi prisiminti praėjusį penktadienį. Aišku, mes jau žinome, ką jūs veikėte muziejų uždarius. Dabar mums reikėtų detalios ataskaitos, kas tą dieną nutiko, — pasakė Dalglišas.

Karolina Djupein pažvelgė į Murielę Godbi. Pradėjo būtent ji, bet paskui visi susirinkusieji, išskyrus Kalder-Heilį, po truputį pridurdavo arba patvirtindavo tai, kas buvo pasakyta. Iš lėto ėmė ryškėti detalus visos dienos paveikslas — valanda po valandos nuo pat tos akimirkos, kai aštuntą valandą į muziejų atėjo Tali Klaton ir, kaip įprastai, ėmėsi kasdieninių ruošos darbų, kol galiausiai Murielė Godbi užrakino muziejaus duris ir nuvežė ponią Striklend į Hampstedo metro stotį.

Galiausiai Pirsas pratarė:

— Vadinasi, galėjo susidaryti dvi progos Selijai Melok ir jos žudikui prasmukti nepastebėtiems — dešimtą valandą ryto ir pusę dviejų, kai panelė Godbi pakilo nuo stalelio ir nuėjo į trobelę ieškoti ponios Klaton.

— Stalelis negalėjo būti paliktas be priežiūros ilgiau nei penkias minutes. Jeigu turėtume normalią telefonų sistemą arba jeigu ponia Klaton sutiktų įsigyti mobilųjį telefoną, man nereikėtų vaikščioti į trobelę jos ieškoti. Tiesiog absurdiška tikėtis išsiversti su senamadiška sistema, neturint net atsakiklio, — atsakė Murielė Godbi.

— Sakykime, panelė Melok ir jos žudikas sugebėjo įsigauti vidun nepastebėti; ar čia yra kokių nors kambarių, kuriuose jie galėtų pasilikti per naktį? Ką pasakytumėte apie vidinių durų užraktus? — paklausė Pirsas.

Atsakė Murielė Godbi.

— Kai penktą valandą muziejaus durys užrakinamos ir lankytojai nebeįleidžiami, mes su Tali apeiname visas patalpas ir patikriname, ar muziejuje nieko nebėra. Tada aš užrakinu tik dvejas duris, nuo kurių turiu raktus — paveikslų galeriją ir biblioteką. Ten laikomi vertingiausi eksponatai. Joks kitas kambarys nėra rakinamas, išskyrus pono Kalder-Heilio kabinetą, bet aš nesu už jį atsakinga. Paprastai jis laiko kabinetą užrakintą, kai pats ten nebūna. Jo durų netikrinau.

Kalder-Heilis prabilo pirmą kartą:

— Patikrinusi būtum įsitikinusi, kad jos užrakintos.

— O kaip rūsys? — paklausė Pirsas.

— Atidariau duris ir pamačiau tebedegančią šviesą. Nuėjau iki metalinės platformos galo ir pažvelgiau žemyn į rūsį. Ten nieko nebuvo, todėl šviesą užgesinau. Tose duryse nėra užrakto. Abi su ponia Klaton patikrinome, ar gerai uždaryti visi langai. Išėjau penkiolika po penkių kartu su ponia Striklend ir pavėžėjau ją iki Hampstedo metro stoties. Tada nuvažiavau namo. Bet jūs jau visa tai žinote, inspektoriau. Jau anksčiau mūsų klausinėjote apie praėjusį penktadienį.

Pirsas nekreipė dėmesio į protestą. Jis paklausė:

— Vadinasi, būtų įmanoma kam nors pasislėpti ten, apačioje,

archyvuose, įlindus tarp plieninių slankiojančių lentynų? Jūs nenulipote laiptais žemyn patikrinti?

Tada įsiterpė Karolina Djupein:

— Inspektoriau, mes dirbame muziejuje, o ne policijos nuovadoje. Čia niekas niekada nebuvo įsilaužęs, per paskutiniuosius dvidešimtį metų čia nebuvo jokios vagystės. Ir kodėl panelė Godbi turėjo eiti apžiūrėti archyvų patalpų? Jeigu kas nors ir buvo ten pasislėpęs užrakinus muziejų, kaip tasai slapukas būtų galėjęs išeiti? Naktį pirmojo aukšto langai irgi būna užrakinti. Panelė Godbi ir ponia Klaton atliko įprastus kasdieninius savo darbus.

Jos brolis, prieš tai sėdėjęs tylėdamas, dabar pratarė:

— Mes visi patyrėme šoką. Man nė nereikia sakyti, jog mes, kaip ir jūs, nekantraujame, kad visos šios paslaptys būtų atskleistos, todėl ketiname kaip įmanydami padėti tyrimui. Bet nėra jokių priežasčių įtarti, kad kuris nors muziejuje dirbantis žmogus turėjo ką nors bendra su tos merginos mirtimi. Panelė Melok ir jos žudikas galėjo ateiti į muziejų kaip paprasčiausi lankytojai ar turėdami kokį nors kitą, tik jiems vieniems žinomą, tikslą. Jau žinome, kaip jie galėjo įeiti, kur jie galėjo slėptis. Įsiveržėliui būtų visai nesunku išsmukti nepastebėtam. Po mano brolio mirties mudu su seserimi laukėme jūsų čia, bibliotekoje. Palikome lauko duris atviras žinodami, kad turite ateiti. Mes jūsų laukėme ilgiau nei valandą, o tai pakankamas laiko tarpas žudikui išbėgti nepastebėtam.

Įsiterpė ponia Striklend:

— Žinoma, jis būtų turėjęs labai rizikuoti. Jūs arba Karolina galėjote išeiti iš paveikslų galerijos, o pro lauko duris kiekvienu momentu galėjo įžengti komisaras Dalglišas.

Markas Djupeinas klausėsi komentaro tvardydamas nekantrą; tikriausiai taip jis reaguotų į pavaldinio įsikišimą oficialaus susirinkimo metu.

— Be abejo, jis rizikavo. Jis neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik rizikuoti, jeigu nenorėjo įkliūti ir likti muziejuje per visą naktį. Jam tereikėjo trumpam dirstelėti pro rūsio duris ir įsitikinti, jog koridorius tuščias, o lauko durys atviros. Nemėginu pasakyti, kad žmogžudystė įvykdyta rūsyje. Jau greičiau tai padaryta Žmogžudysčių kambaryje. Bet archyvų patalpos galėjo pasirodyti kaip geriausias

variantas, — tiesa, sakyčiau, vienintelis, — kur galima saugiai pasislėpti, kol pasitaikys proga išeiti. Aš nesakau, kad viskas taip ir nutiko; aš sakau, jog taip galėjo būti.

— Bet durys į biblioteką taip pat buvo atviros. Jūs ar jūsų sesuo neabejotinai turėjote išgirsti kažką einant koridoriumi, tiesa? — tarė Dalglišas.

— Kadangi akivaizdu, jog kažkas turėjo pereiti koridorių, o mes nieko negirdėjome, atsakymas nenuginčijamas. Prisimenu, sėdėjome priešais židinį ir gurkšnojome stipresnius gėrimus. Prie durų mūsų nebuvo, todėl koridoriaus nematėme, — atsakė Markas.

Jo sesuo pažvelgė tiesiai Dalglišui į akis ir tarė:

— Komisare, nenorėčiau įspūdžio, jog dirbu jūsų darbą, bet ar negalėtume pasvarstyti numanomos priežasties, dėl kurios Selija atėjo į muziejų? Galbūt ji turėjo meilužį, kurį čia ir atsivedė. Galbūt jis iš tokių, kuriems reikia tam tikros rizikos, kad patirtų seksualinį pasitenkinimą. Djupeino muziejų Selija galėjo pasiūlyti kaip galimą pramogą ar nuotykį. Jos žinojimas, kad esu šio muziejaus patikėtinė, seksualiniam virpuliukui galėjo pridėti pavojaus prieskonį. Bet paskui reikalai pasidarė nebevaldomi, ir ji susilaukė galo.

Keitė jau kuris laikas tylėjo. Dabar ji paklausė Karolinos:

— Iš to, kiek pažįstate panelę Melok, ar galėtumėte pasakyti, kad būtent tokio jos elgesio ir tikėtumėtės?

Kurį laiką buvo tylu. Šis klausimas pasirode nepageidautinas.

— Kaip jau sakiau, aš jos nemokiau, o apie privatų jos gyvenimą nieko nežinau. Bet ji buvo nelaiminga, pakrikusi ir sunki moksleivė. Taip pat ja buvo lengva manipuliuoti. Manęs niekada nenustebintų niekas, kad ir ką ji būtų padariusi.

Pirsas pagalvojo: *Šituos ponulius reikėtų priimti į mūsų skyrių; tik duok jiems dar kokį pusvalandį, ir abi žmogžudystės bus išnarpliotos.* Vis dėlto tasai pasipūtęs kvailys Markas Djupeinas turi pagrindą tokioms prielaidoms. Vargu ar jo nusakyto scenarijaus buvo laikomasi, bet jis įmanomas. Gynėjų tarybai ši versija bus tikra dovana. Jeigu viskas ir būtų nutikę būtent taip, Nobiui Klarkui ir jo vaikinams galbūt išdegtų rasti kokių nors įkalčių rūsyje, archyvuose. Bet taip nenutiko. Neįmanoma patikėti, kad muziejuje tą patį vakarą, beveik tuo pačiu metu, būtų įvykdytos dvi žmogžu-

dystės, pasirinktos dvi tokios skirtingos aukos. Selija Melok mirė Žmogžudysčių kambaryje, ne rūsyje; Pirsas tarėsi jau žinąs kodėl. Jis pažvelgė į viršininką. Dalglišo žvilgsnis buvo rimtas, tarsi kažkur nuklydęs, mąslus. Pirsas tokį jo žvilgsnį pažinojo. Jis svarstė, ar jų mintys nesklando tais pačiais keliais.

Pagaliau Dalglišas tarė:

— Mes jau turime jūsų pirštų atspaudus, kuriuos susirinkome po daktaro Djupeino nužudymo. Man labai gaila, kad Žmogžudysčių kambario užantspaudavimas ir laikinas uždarymas jums visiems sukels nepatogumų. Tikiuosi, iki pirmadienio baigsime. O dabar, manyčiau, baigėme kalbėtis su visais, išskyrus ponią Klaton ir ponią Striklend. Žinoma, turime visų jūsų adresus.

— Ar mums neleista sužinoti, kaip toji mergina mirė? Man atrodo, kad ši žinia labai greitai pasieks žiniasklaidą. Ar mes tikrai neturime visiems suprantamos teisės sužinoti tai pirmieji? — paklausė Markas Djupeinas.

Dalglišas atsakė:

— Šios žinios nepaskleisime ir nepaviešinsime, kol neinformuosime merginos artimųjų. Būčiau dėkingas, jeigu jūs visi niekam neprasitartumėte ir išvengtume dar didesnio nereikalingo jos draugų ir artimųjų šoko. Kai tik žinia apie nužudymą pasklis viešai, neabejotinai visu tuo susidomės spauda. Šią problemą patikėsime mūsų skyriaus ryšių su visuomene departamentui. Galbūt sumanysime imtis papildomų atsargumo priemonių, kad jie jums neįkyrėtų.

— O kaip skrodimas? Iškelta byla? Kokios datos numatomos? — paklausė Karolina.

— Skrodimas bus atliekamas rytoj rytą, o byla iškelta iškart, kai tik tam pasirengs tardytojai. Kaip ir jūsų brolio byla — ji bus iškelta ir atidėta, — atsakė Dalglišas.

Abu Djupeinai ir Kalder-Heilis atsistojo pasirengę išeiti. Pirsas pamanė, kad brolis ir sesuo pyksta, jog negalės dalyvauti tolesniame pokalbyje. Atrodo, panelė Godbi jautė tą patį. Ji nenoriai atsistojo ir pažvelgė į Tali Klaton; jos žvilgsnyje atsispindėjęs smalsumas buvo sumišęs su pykčiu.

Kai durys užsivėrė, Dalglišas įsitaisė už stalo ir tarė:

— Dėkoju, ponia Striklend, kad nepaminėjote žibuoklių.

— Jūs prašėte nieko nepasakoti, nieko ir nepasakojau, — ramiai atsakė ponia Striklend.

Tali Klaton kilstelėjo iš savo vietos ir išblyškusi paklausė:

— Kokių žibuoklių?

— Ponia Klaton, rastas kūnas buvo apibertas nuvytusiomis afrikinėmis žibuoklėmis, — švelniai pratarė Keitė.

Iš siaubo išplėstos Tali akys keliavo nuo vieno veido prie kito. Ji sušnabždėjo:

— Violeta Kei! Vadinasi, tai ankstesnių žmogžudysčių imitacijos.

Keitė persėdo šalia Tali.

— Tai viena iš galimybių, kurią turime apsvarstyti. Mums reikėtų sužinoti, kaip žudikas galėjo prieiti prie žibuoklių.

Dalglišas prakalbo atsargiai ir iš lėto:

— Mažučius terakotos vazonėlius su šiomis gėlėmis matėme dviejuose kambariuose — pono Kalder-Heilio kabinete ir jūsų kambaryje. Pono Kalder-Heilio augalėlius pamačiau sekmadienio rytą, apie dešimtą valandą, kai buvau jo apklausti. Tada žiedai nebuvo nudraskyti, nors pamaniau, kad truktelėdamas užuolaidą jis juos sumaitos. Inspektorė Miskin mano, jog ir tuomet, kai šįryt šiek tiek prieš dešimtą kartu su muziejaus svečiais lankėsi pono Kalder-Heilio kabinete, nulaužtų gėlių nebuvo, o seržantas Bentonas-Smitas jas matė nuėjęs į jo kabinetą neilgai trukus po to, kai buvo rastas Selijos Melok kūnas. Šįryt apie pusę vienuolikos gėlės buvo nenuniokotos. Mes patikrinome; jos ir dabar nenuniokotos. Nuo vieno iš jūsų augalėlių ant palangės nulaužtos keturios šakelės. Taigi atrodo, kad žibuoklės paimtos būtent iš čia, o tai reiškia, kad asmuo, užbėręs žiedus ant Selijos Melok kūno, galėjo įeiti į jūsų trobelę.

Tali atsakė kuo paprasčiausiai, tarsi nė truputėlio neabejotų, kad ja patikės:

— Bet šios žibuoklės yra iš pono Kalder-Heilio kabineto! Sekmadienio rytą šį jo vazonėlį pakeičiau kitu, mano išaugintu.

Keitė jau buvo pratusi slėpti jaudulį ir susierzinimą. Ji ramiai paklausė:

— Kaip tai nutiko?

Bet Tali atsigręžė būtent į Dalglišą, tarsi norėtų, kad jis ją gerai suprastų.

— Aš padovanojau ponui Kalder-Heiliui vazonėlį žibuoklių jo gimtadienio proga. Tai nutiko spalio trečiąją. Sakyčiau, toks mano poelgis išties buvo kvailas. Pirmiausia turėtum išsiaiškinti, koks tas žmogus, kuriam dovanoji. Savo kabinete jis niekada neturėjo jokių augalų; galbūt jis per daug užimtas ir nepageidauja jais rūpintis. Žinojau, kad sekmadienį jis dirbs savo kabinete, todėl sumaniau palieti žibuokles ir nurinkti jau nuvytusius žiedlapius ar lapelius dar iki jam ateinant. Tada ir pamačiau, kad nėra keturių šakelių su žiedais. Kaip ir jūs, pamaniau, kad jis galėjo jas nulaužti traukdamas užuolaidas. Gėlių jis nelaistė, todėl lapeliai atrodė suvargę. Taigi atsinešiau vazonėlį pas save, kad atgaivinčiau žibuokles, o vietoj jų nunešiau ir pastačiau kitą vazonėlį. Nemanau, kad jis pats būtų tai pastebėjęs.

— Kada paskutinį kartą matėte dar neaplaužytas afrikines žibuokles pono Kalder-Heilio kabinete? — paklausė Dalglišas.

Tali Klaton susimąstė.

— Manyčiau, ketvirtadienį, likus dienai iki daktaro Djupeino nužudymo, kai valiau jo kabinetą. Kabinetas buvo užrakintas, bet raktas nuo durų būna raktų spintelėje. Prisimenu, tada pamaniau, kad gėlės atrodo suvargusios, bet žiedeliai buvo visi.

— Kurią valandą sekmadienį apkeitėte vazonėlius?

— Tiksliai neprisimenu, bet anksti, vos tik atėjusi. Galbūt tarp pusės devynių ir devynių.

— Turiu jūsų paklausti, ponia Klaton. Jūs pati tų žiedų nenulaužėte? — tarė Dalglišas.

Tebežiūrėdama jam į akis, Tali atsakė uoliai, kaip klusnus vaikas:

— Ne. Nenulaužiau nė vieno žiedelio.

— Ir jūs esate tikra dėl visų mums išsakytų faktų? Ketvirtadienį, spalio 31-ąją, pono Kalder-Heilio kabinete afrikinės žibuoklės buvo neaplaužytos, o sekmadienį, lapkričio 3-iąją, jūs pamatėte, kad jos nuskabytos, ir apkeitėte vazonėlius? Jūs absoliučiai tuo neabejojate?

— Ne, pone Dalglišai. Visai tuo neabejoju.

Jie padėkojo Tali už pastogę ir jau rengėsi išeiti. Jiems buvo naudinga, kad apklausiant Tali buvo ir liudininkė — ponia Strik-

lend; visa jos povyza reiškė, kad ji neketina greitai išskubėti. Atrodė, ir Tali džiaugiasi jos draugija; ji poniai Striklend gundomai pasiūlė pasivaišinti sriuba ir omletu, kol dar negrįžo Rajenas. Po Keitės pasikalbėjimo Rajeno niekur nebuvo matyti, nors dabar jį vėl reikėjo surasti ir dar kartą apklausti, nuodugniau išsiaiškinti, ką jis veikė praėjusį penktadienį.

Pirmadienį, kai Tali jį parsigabeno, jis davė naudingus parodymus — atskleidė Nevilio Djupeino ir jo giminaičių nesutarimus dėl muziejaus ateities. Jis papasakojo, kad gavęs dienos atlyginimą grįžo į savo prieglaudą ketindamas pasikviesti bičiulius išgerti, bet ten nuėjęs pamatė, kad name jau gyvena jo savininkai. Tada jis kiek pavaikštinėjo Leisesterio aikštės rajone, o paskui nusprendė grįžti į Maidos slėnį. Jo manymu, į namus jis parsirado apie septintą, bet tuo nebuvo visiškai tikras. Nė vieno iš šių faktų nebuvo galima patikrinti. Jo pasakojimas apie užpuolimą sutapo su majoro pasakojimu, nors Rajenas nepanoro paaiškinti, kodėl majoro žodžiai jam pasirodė tokie įžeidūs. Buvo sunku Rajeną Arčerį vertinti kaip svarbiausią įtariamąjį, bet faktas, kad jis apskritai yra tarp įtariamųjų, kėlė keblumų. Kad ir kur jis dabar būtų, Dalglišas nuoširdžiai tikėjo, kad jaunuolis laikys liežuvį už dantų.

Kalder-Heilis tebebuvo savo kabinete; Dalglišas ir Keitė nuėjo pas jį. Jie negalėjo tvirtinti, kad jis nepasirengęs bendradarbiauti, bet atrodė tarsi nugrimzdęs į apatiją. Jis iš lėto rinko savo popierius ir krovė juos į didelį, kiek apšiurusį lagaminėlį. Kai jam buvo pasakyta, jog ant nužudytosios kūno rasti keturi afrikinių žibuoklių žiedų stiebeliai, jis menkai tesusidomėjo, tarsi tai būtų dėmesio neverta smulkmena, su juo neturinti nieko bendra. Nerūpestingai dirsčiodamas į ant palangės žydinčias žibuokles jis pasakė, jog nė nepastebėjo, kad vazonėliai pakeisti. Malonu, kad Tali prisiminė jo gimtadienį, bet jis pats nelinkęs švęsti tokių sukaktuvių. Jam nepatinka afrikinės žibuoklės. Ne, jis negalėtų nurodyti kokių nors ypatingų priežasčių, tiesiog šie augalai jo nežavi. Būtų nemandagu visa tai pasakyti Tali, todėl jis to ir nepadarė. Paprastai išeidamas jis užrakina kabineto duris, bet pasitaiko, kad ir neužrakina. Po sekmadieninio pokalbio su Dalglišu ir Pirsu jis dirbo toliau iki pusės pirmos, o tada išėjo namo; jis negalėjo prisiminti, ar išeidamas užra-

kino duris. Kadangi muziejus lankytojams buvo uždarytas ir turėjo nedirbti iki Djupeino laidotuvių, jo manymu, galėjo nutikti ir taip, kad jis nutarė nesivarginti rakindamas savo kabineto duris.

Atsakinėdamas į klausimus, jis ir toliau rinko savo popierius, tvarkė darbo stalą, o paskui nusinešė į vonią puodelį ir jį praskalavo. Dabar jis buvo pasirengęs išeiti ir visa savo esybe mėgino pasakyti, jog norėtų tai padaryti nesileisdamas į tolesnius klausimus. Atiduodamas muziejaus raktus Dalglišui, jis pasakė, jog tikrai apsidžiaugtų galėdamas juos atgauti kaip įmanoma greičiau. Jam labai nepatogu dirbti ne savame kabinete.

Galiausiai Dalglišas ir Keitė iš kabineto pirmame aukšte pasikvietė paskutines pašnekoves — Karoliną Djupein ir Murielę Godbi. Atrodo, ponia Djupein susitaikė su mintimi, kad teks aprodyti savo butą. Jos buto durys buvo užpakalinėje namo dalyje, vakarinėje pusėje, atrodė visai nekrintančios į akis. Ponia Djupein jas atrakino, ir jie įžengė į nedidelį vestibiulį su mygtukais valdomu moderniu liftu. Suspaudinėjusi mygtukus, Karolina Djupein pratarė:

— Liftą įrengė mano tėvas. Jis čia gyveno būdamas senas; tiesiog maniakiškai stengėsi jaustis visiškai saugus. Ir aš taip pat, kai būnu čia viena. Be to, branginu privatumą. Net neabejoju, kad ir jūs, komisare. Man ši apžiūra — kaip įsiveržimas.

Dalglišas neatsakė. Jeigu atsirastų įtarimų, kad Selija Melok čia buvo ir galėjo patekti į muziejų per butą, poniai Djupein tektų susitaikyti su profesionalų krata, ir šitai ji neabejotinai galėtų pavadinti įsiveržimu. Dabar ši „kelionė" po jos butą bus tik paviršutiniška; Dalglišas liko visai ramus. Ponia Djupein trumpai aprodė du svečių miegamuosius — prie abiejų kambarių buvo vonios kambariai su dušais; nė viename iš jų nebuvo matyti jokių ženklų, rodančių, kad neseniai šiomis patalpomis naudotasi. Čia taip pat buvo virtuvė su didžiuliu šaldytuvu, nedidukas pagalbinis kambariukas, kuriame stovėjo didelė skalbimo mašina su džiovykla, ir svetainė. Svetainė labai skyrėsi nuo Nevilio Djupeino kambario. Čia buvo sustatytos patogios kėdės ir blyškiai žalsvos spalvos drobe traukta sofa. Palei visas tris sienas tęsėsi žema knygų spintelė, beveik visą išblizgintų grindų plotą dengė kilimai. Sienos virš knygų spintelės buvo nukabinėtos paveikslėliais, akvarelėmis, litografijomis ir nedidelėmis

drobėmis. Net ir tokią pilką dieną pro du langus, atveriančius dangaus platybę, liejosi šviesa. Šiame patogiame kambaryje, kuriame tvyrojo maloni tyla, turėtum pajusti palengvėjimą, pailsėti nuo triukšmo, nuo savotiško nuasmeninimo ir erzelio, kurio ji negalėjo išvengti Svotling mokykloje. Dalglišas suprato, jog šis kambarys jai turėjo būti išties svarbus.

Galiausiai Karolina Djupein jiems parodė miegamąjį. Kambarys Keitę nustebino. Ji to nesitikėjo. Miegamasis atrodė neperkrautas, patogus, net prabangus, nepaisant asketiškumo užuominų, netgi labai moteriškas. Čia, kaip ir kituose kambariuose, be dieninių užuolaidų, langus dengė ir naktinės. Jie nėjo vidun, bet kurį laiką stovėjo tarp durų, kurias Karolina buvo plačiai atidariusi, o pati pasitraukusi atgal, įbedusi gręžiančias akis į Dalglišą. Keitė sugavo šį įžūlų ir kiek gašloką žvilgsnį. Žvilgsnis ją suintrigavo. Jis tam tikra prasme atskleidė Karolinos Djupein požiūrį į tyrimą. Paskui, vis dar tylėdama, Karolina uždarė duris.

Tačiau Dalglišą domino galimas išėjimas į muziejų. Baltai dažytos durys vedė į neilgus, kilimu nuklotus laiptus ir į siaurą koridorių. Ant prieš juos esančių raudonmedžio durų, viršuje ir apačioje, buvo pritaisyti skląsčiai, o dešinėje, ant kabliuko, kybojo raktas. Karolina Djupein stovėjo tylėdama ir nejudėdama. Iš kišenės išsitraukęs lateksines pirštines, Dalglišas jas užsimovė, atitraukė skląsčius ir atrakino duris. Raktas sukosi lengvai, tačiau durys buvo sunkios, vos pradarytos vėrėsi plačiau, ir reikėjo nemenkos jėgos joms sulaikyti.

Priešais juos buvo Žmogžudysčių kambarys. Nobis Klarkas ir vienas iš pirštų atspaudų specialistų nustebę pakėlė į juos akis. Dalglišas pratarė:

— Norėčiau, kad patikrintumėte ant šių durų iš muziejaus pusės likusius pirštų atspaudus.

Tada jis uždarė duris ir vėl užsklendė skląstelius.

Per paskutines kelias minutes Karolina Djupein nekalbėjo, o panelė Godbi nepratarė nė žodelio nuo pat jų atėjimo. Grįždamas į butą, Dalglišas paklausė:

— Ar galite patvirtinti, kad tik jūs abi turite raktus nuo durų į pirmąjį aukštą?

Karolina Djupein atsakė:

— Aš jums jau sakiau. Nėra jokių kitų raktų. Niekas negali patekti į butą iš Žmogžudysčių kambario. Duryse nėra jokios rankenos. Savaime suprantama, mano tėvas tyčia taip padarė.

— Kada kuri nors iš jūsų pirma įėjote į butą po daktaro Djupeino nužudymo?

Dabar prakalbo Murielė Godbi.

— Aš atėjau ankstų šeštadienio rytą, nes žinojau, kad ponia Djupein savo bute ketina praleisti savaitgalį. Nuvaliau dulkes ir patikrinau, ar viskas sutvarkyta. Tada į muziejų vedusios durys buvo užrakintos.

— Ar jūs visada patikrinate duris? Kodėl turėtumėte?

— Todėl, kad tai mano įprastų pareigų dalis. Atėjusi į butą apsižiūriu, ar viskas tvarkinga.

Karolina Djupein pasakė:

— Atvykau apie trečią valandą ir šeštadienio vakarą čia buvau viena. Išvažiavau sekmadienį, apie pusę vienuoliktos. Kaip žinau, nuo tada čia niekas nesilankė.

O jeigu ir lankėsi, pamanė Dalglišas, sumanioji Murielė Godbi spėjo panaikinti bet kokius pėdsakus. Tylėdami jie visi keturi nusileido į pirmą aukštą, nepratarusios nė žodžio ponia Djupein ir panelė Godbi padavė Dalglišui savuosius muziejaus raktų komplektus.

5

Šiek tiek po vidurnakčio Dalglišas galiausiai grįžo į savo butą krantinėje, įrengtą pertvarkytame devyniolikto amžiaus sandėlių pastate Kvinhite. Įėjimas į butą buvo atskiras, liftas irgi atskiras. Čia, išskyrus visą darbo savaitę, jis gyveno virš tylių ir tuščių kontorų, suradęs taip reikalingą vienatvę. Kiekvieną vakarą, dar prieš aštuonias, išeidavo visi valytojai. Grįžęs namo, jis galėdavo įsivaizduoti tuščius kabinetus po savo grindimis, išjungtus kompiuterius, tuščias popieriui skirtas šiukšliadėžes, neatsakytus telefonų skambučius; keistą tylą tik kartkartėmis nutraukdavo fakso aparatų pyptelėjimai. Iš pradžių šiame pastate buvo įrengti prieskonių sandėliai,

todėl medžiu išmuštos sienos buvo persmelktos aitraus kvapo, žadinančio prisiminimus; šio aromato užuominas galėjai pajausti net per stiprų vandens dvelksmą, sklindantį nuo Temzės. Kaip visada Dalglišas priėjo prie lango. Vėjas aprimo. Žvaigždelių pablizgintame tamsaus purpuro danguje kybojo miesto šviesų nurausvintos padrikos sustingusių debesėlių skiautės. Penkiasdešimčia pėdų žemiau, po jo langu, plytų sienas plovė kylantis ir slūgstantis upės potvynis; niaurusis T. S. Elioto dievas rengėsi tamsiajai nakties paslapčiai.

Jis gavo Emos laišką, atsakymą į jo nusiųstąjį. Eidamas prie rašomojo stalo, dar kartą jį perskaitė. Laiškas buvo trumpas, bet aiškus. Penktadienio vakarą ji galėtų atvykti į Londoną; tikisi spėti į traukinį, važiuojantį penkiolika po šešių; į Kings Krosą jis atvyksta trys minutės po septynių. Galbūt jis galėtų ją pasitikti prie užtvaros? Jai reikėtų išeiti apie pusę šešių; gal jis galėtų jai paskambinti, jeigu jam nepavyktų jos pasitikti? Laiškas buvo pasirašytas paprastai — Ema. Jis dar kartą perskaitė tas kelias elegantiškas eilutes, mėgindamas įspėti, kas už šių žodžių slypi. Ar toks trumpas laiškas turėtų būti suprastas kaip užuomina į būsimą ultimatumą? Būtų nepanašu į Emą. Bet ji išdidi ir dabar, po paskutinio atidėto pasimatymo, galbūt nori jam pasakyti, kad tai paskutinis jam suteiktas šansas, paskutinis jų šansas.

Jis vargiai drįso viltis, kad Ema jį myli, bet jeigu ir buvo jį bepamilstanti, dabar galėjo apsispręsti pasitraukti. Jos gyvenimas Kembridže, jo — Londone. Žinoma, jis galėtų išeiti iš darbo. Iš tetos Dalglišas paveldėjo pakankamai pinigų, kad gyventų gana pasiturimai. Jis — gerbiamas poetas. Jau nuo vaikystės žinojo, kad poezija bus pagrindinis dalykas jo gyvenime, bet niekada nenorėjo tapti profesionaliu poetu. Jam buvo labai svarbu susirasti visuomenei naudingą darbą; kad ir kaip ten būtų, jis — savo tėvo sūnus; jam reikėjo fiziškai aktyvaus ir, pageidautina, kartais pavojingo darbo. Jis būtinai susikurs savo pasaulį; na, gal ir ne tvankiame ir niauriame V. B. Jeitso minėtame širdies kambarėlyje, bet tikrai toliau nuo gundančios Norfolko klebonijos ramybės, nuo neišvengiamai „gresiančių“ privilegijuotų studijų metų privačioje mokykloje ir Oksforde. Darbas policijoje jam suteikė viską, ko jis ieškojo, ir dar daugiau. Jo darbas jam garantavo privatumą, apsaugojo nuo sėkmės teikiamų

įpareigojimų, interviu, paskaitų, kelionių į tolimas šalis, negailestingo viešumo, galiausiai nuo Londono literatūrinio pasaulio atstovui keliamų reikalavimų. Šis darbas išaugino geriausius jo poezijos kūrinius. Jis negalėjo to darbo atsisakyti; jis žinojo, kad Ema nė neprašytų, kaip ir jis neprašytų, kad jam paaukotų savo karjerą. Jeigu nutiktų stebuklas ir Ema jį pamiltų, jie rastų kokį nors būdą gyventi kartu.

O penktadienį jis bus Kings Kroso stotyje ir pasitiks traukinį. Net jeigu penktadienį popiet bus daug kas paaiškėję, Keitė ir Pirsas galės išties kompetentingai susidoroti su viskuo, kas nutiks savaitgalį. Londone jį sulaikyti galėtų tik areštas, o tokio greitai nenusimatė. Jis jau dabar buvo susiplanavęs penktadienio vakarą. Į Kings Krosą nuvažiuos anksčiau ir pusvalandį iki traukinio pasirodymo praleis Britų bibliotekoje, paskui pėsčias nužingsniuos tą nedidelį atstumą iki stoties. Jeigu neužgrius dangus, atvykusi Ema pamatys jį laukiantį prie užtvaro.

Dabar jam beliko parašyti Emai laišką. Jis nė pats nesuprato, kodėl būtent dabar, tylos akimirką, jam prireikė surasti žodžius, galinčius ją įtikinti, kaip stipriai jis ją myli. Galbūt ateis toks metas, kai ji nebenorės girdėti jo balso arba kai jį išklausys ir išgirs, bet prireiks laiko sugalvoti atsakymą. Jeigu tokia akimirka kada nors ateis, laiškas bus jau parašytas.

6

Ketvirtadienį, lapkričio 7-ąją, ponia Pikering, kaip paprastai, lygiai pusę dešimtos atėjo atidaryti labdaringos krautuvėlės Haigeite. Pyktelėjusi ji pamatė, kad prie durų padėtas juodas plastikinis maišas. Maišas nebuvo užrištas ir iš viršaus kyšojo įprastas turinys — bet kaip sugrūsti vilnoniai ir medvilniniai drabužiai. Atrakinusi duris, piktai bambėdama panosėje, ji įvilko maišą paskui save vidun. Tikrai labai blogai. Iš vidinės lango pusės priklijuotame lapelyje buvo aiškiai užrašyta, kad aukotojai neturėtų palikti maišų už durų, nes juos gali pavogti, bet vis dėlto niekas to nepaisė. Ji, vilkdama paskui save maišą, perėjo per nedidelę kontorėlę, kad pasikabintų

paltą ir skrybėlę. Reikės palaukti, kol ateis ponia Freizer; ji pasirodo šiek tiek po dešimt. Būtent ponia Freizer buvo atsakinga už šią labdaros krautuvėlę, ji buvo pripažinta kainų ekspertė; ji ir iškraus paliktą maišą ir nuspręs, ką verta pasiūlyti pirkėjams, kiek kurį drabužį reikėtų įkainoti.

Ponia Pikering nedėjo daug vilčių į šį radinį. Visi savanoriai žinojo, kad vertus pirkti drabužius žmonės paprastai atneša patys, o ne palieka pamestus kaip kąsnį vagišiams. Vis dėlto ji nepajėgė atsispirti norui dirstelėti į maišo turinį. Aišku, šiame išblukusių ir nutrintų džinsų, nuo skalbimo suveltų vilnonių megztukų, labai ilgo rankomis megzto nertinio, kuris pasirodė daug žadantis, kol ji nepamatė rankovėse kandžių iškapotų skylučių, gniužule ir pustuzinio porų nunešiotų ir suplyšusių batų „komplektėlyje" ji nerado nieko įdomaus. Vieną po kito kilnodama drabužius ir naršydama giliau, ji nusprendė, kad ponia Freizer tikriausiai šį lobį atmes. Tada jos rankos užčiuopė odą ir siaurą metalinę grandinėlę. Grandinėlė buvo susipynusi su vyriško bato raišteliu, bet ponia Pikering truktelėjo stipriau ir ištraukusi pamatė, jog rankose laiko tikriausiai nepigią rankinę.

Labdaringos krautuvėlės hierarchijoje ponia Pikering užėmė kuklią vietą ir su šiuo faktu taikėsi be jokio pykčio. Ji lėtai skaičiuodavo grąžą, visai sutrikdavo gavusi eurų banknotus ar monetas ir buvo linkusi ilgai gaišti plepėdama su klientais ir padėdama jiems apsispręsti, koks drabužis geriausiai tiktų pagal dydį ar spalvą, nors krautuvėlėje stoviniuodavo daug žmonių. Ji pripažino šias savo silpnybes, bet jos pačios tos silpnybės netrikdė. Kartą ponia Freizer pasakė vienai savo kolegei:

— Žinoma, atsistojusi prie kasos ji atrodo beviltiška, ji siaubingai plepi, bet, kita vertus, neabejotinai patikima ir puikiai bendrauja su klientais, todėl mes labai džiaugiamės, kad ją turime.

Ponia Pikering nugirdo tik paskutinę sakinio dalį, bet išgirdusi visą sakinį irgi tikriausiai nebūtų labai nuliūdusi. Nors gautos prekės kokybės ir kainos nustatymas buvo ponios Freizer privilegija, ponia Pikering sugebėjo atskirti gerą odą. Ši rankinė tikrai buvo brangi ir nepaprasta. Ponia Pikering perbraukė ranka per radinį pajusdama odos švelnumą, o paskui padėjo rankinę ant viso ryšulio viršaus.

Kitas pusvalandis praėjo kaip įprastai — valant nuo lentynų dulkes, perdedant prekes tam tikra ponios Freizer nustatyta tvarka, kabinant ant pakabų drabužius, kuriuos buvo numetusios nekantrios parduotuvės klientų rankos, ruošiant puodelius tirpiai kavai, kurią ponia Pikering patieks, kai tik atvyks ponia Freizer. Ši ledi, kaip paprastai, atėjo laiku. Užrakinusi paskui save uždarytas duris ir ganėtinai patenkintu žvilgsniu permetusi visą krautuvėlę, kartu su ponia Pikering ji nuėjo į galinį kambariuką.

— Štai ryšulys, — pasakė ponia Pikering. — Radau jį už durų. Tikrai, žmonės elgiasi kaip kokie neklaužados — juk raštelyje kuo aiškiausiai parašyta. Nepasakyčiau, kad čia yra kas nors įdomaus, išskyrus rankinę.

Kaip jos kolegė gerai žinojo, ponia Freizer niekada negalėjo atsispirti naujam aukų maišui. Kol ponia Pikering virino vandenį ir bėrė į puodelius tirpios kavos miltelius, ponia Freizer nuėjo prie maišo. Jos abi tylėjo. Ponia Pikering stebėjo, kaip ponia Freizer prasega rankinę, atidžiai tyrinėja užsegimą, varto rankinę rankose. Paskui ji plačiau pravėrė radinį ir pasakė:

— Tai Guči; atrodo, rankinė visai menkai tepanešiota. Ir kas gi galėjo mums tokią atiduoti? Ar matei, kas tą maišą paliko?

— Ne, kai atėjau, maišas jau buvo paliktas. Tačiau rankinė buvo giliau, ne viršuje, prispausta prie maišo sienelės. Tiesiog iš smalsumo pasikuičiau giliau ir ją aptikau.

— Labai keista. Tai turtingos moters rankinė. Turtingi žmonės mums neneša nebereikalingų drabužių. Jie tik nusiunčia savo tarnaites su ryšuliais į parduotuves „iš antrų rankų". Štai kaip turtingieji lieka turtingais. Jie žino savo daiktų vertę. Dar niekada neturėjome tokios kokybiškos rankinės.

Rankinėje buvo šoninė kišenėlė; ponia Freizer įkišo į ją pirštus ir ištraukė vizitinę kortelę. Pamiršusi kavą, ponia Pikering priėjo arčiau, ir jos abi ėmė apžiūrinėti kortelę. Kortelė buvo maža, o užrašas aiškus ir elegantiškas. Jos perskaitė: SELIJA MELOK. Apačioje, kairiajame kampe, buvo užrašyta: *POLLYANNE PROMOTIONS*, TEATRO AGENTAI, KOVENTO SODAS, WC2.

— Tikriausiai turėtume susisiekti su agentūra ir pamėginti surasti savininkę? Galėtume grąžinti rankinę. Gali būti, kad ją mums atgabeno netyčia, neapsižiūrėję, — tarė ponia Pikering.

Ponios Freizer nekamavo tokie nepatogūs jautruoliški spėliojimai.

— Jeigu žmonės ką nors atgabena netyčia, jų reikalas vėl ateiti ir paprašyti daiktą grąžinti. Negalime patys už juos spręsti. Galiausiai neturėtume pamiršti savo tikslo — prieglaudos seniems ir niekam nebereikalingiems gyvūnams. Jeigu prekės paliekamos už durų, mes turime teisę jas parduoti.

— Galėtume palikti rankinę poniai Roberts, kad apžiūrėtų. Manyčiau, ji sumokėtų labai gerus pinigus. Ar ji neturėtų užeiti šią popietę? — paklausė ponia Pikering.

Ponia Roberts ateidavo padirbėti tik kartais. Ji nebuvo labai patikima savanorė, mokėdavo derėtis, bet visada duodavo mažiausiai dešimčia procentų daugiau, nei ponia Freizer išdrįstų paprašyti iš eilinių klientų. Taigi nė viena iš šių dviejų ponių nejautė moralės priekaištų ketindamos aprūpinti savo kolegę.

Tačiau ponia Freizer neatsakė. Ji tapo labai tyli, tokia tyli ir rami, kad, atrodė, kurį laiką nė nesugebėtų krustelėti. Paskui pratarė:

— Aš prisiminiau. Žinau šią pavardę. Selija Melok. Šįryt girdėjau per vietinį radiją. Tai toji mergina, kuri buvo rasta negyva tame muziejuje... atrodo, Djupeino muziejuje, tiesa?

Ponia Pikering nieko neatsakė. Ją labai paveikė aiškus kolegės susijaudinimas ir užslinkęs slogutis, bet ji dar negalėjo suvokti šio radinio reikšmės. Galiausiai pajutusi, jog reikia kaip nors atsakyti, tarstelėjo:

— Vadinasi, dar prieš nužudymą ji tikriausiai nusprendė atiduoti rankinę.

— Vargu ar ji galėjo tai nuspręsti jau po to, kai buvo nužudyta, Greise! Tik pažvelk į likusius daiktus. Jie negalėjo mums patekti iš Selijos Melok. Akivaizdu, jog kažkas įkišo rankinę tarp kitų daiktų, norėdamas jos atsikratyti.

Ponia Pikering visada su pagarbia baime vertino ponios Freizer intelektą; akis į akį susidūrusi su šia nuostabia dedukcijos galia, ji iš paskutiniųjų stengėsi surasti tinkamą atsakymą. Galiausiai ji pasakė:

— Kaip manote, ką turėtume daryti?

— Atsakymas visiškai aiškus. Ant durų paliksime užrašą UŽ-

DARYTA ir dešimtą valandą krautuvėlės neatidarysime. O dabar paskambinsime į policiją.

— Turite galvoje Skotland Jardą? — pasitikslino ponia Pikering.

— Būtent. Tai jie tiria Melok nužudymą, o kreiptis visada reikia į pačias viršūnėles.

Artimiausia valanda ir keturiasdešimt penkios minutės abiem ledi buvo išties malonios. Ponia Freizer paskambino policijai, o jos bičiulė stovėjo greta žavėdamasi sklandžia jos kalba ir gebėjimu taip aiškiai papasakoti apie radinį. Galiausiai ji išgirdo, kaip ponia Freizer pratarė:

— Taip, mes jau taip ir padarėme, o pačios eisime į galinį kambariuką, kad žmonės mūsų nematytų ir nepradėtų belstis į duris. Jeigu norėtumėte atvykti nepastebėti, gale namo yra ir kitas įėjimas.

Ji padėjo ragelį ir pasakė:

— Jie kažką pas mus atsiųs. Paprašė neatidaryti parduotuvės ir laukti jų kabinete.

Ilgai laukti joms nereikėjo. Automobiliu atvyko du pareigūnai, privažiavę prie galinių durų; vienas iš jų buvo stambokas, tikriausiai vyresnysis, o tasai aukštas ir tamsus buvo toks gražus, kad ponia Pikering vargiai begalėjo atplėšti nuo jo akis. Vyresnysis prisistatė esąs detektyvas inspektorius Tarantas, o jo kolega — detektyvas seržantas Bentonas-Smitas. Spausdama jam ranką, ponia Freizer pažvelgė į jį abejonių kupinu žvilgsniu: vargu ar policijos pareigūnai turėtų būti tokios puikios išvaizdos. Ponia Pikering dar kartą papasakojo savąją istoriją, o ponia Freizer, stengdamasi pademonstruoti valios tvirtybę, stovėjo šalia, pasirengusi pataisyti kokius nors nežymius nukrypimus nuo faktų ir išgelbėti kolegę nuo policijos puolimo.

Prieš paimdamas rankinę, inspektorius Tarantas užsimovė pirštines, o paskui įdėjo ją į didelį plastikinį voką, kurį paskui užantspaudavo, kažką ant viršaus užrašęs. Jis pasakė:

— Mes dėkingi jums, ponios, kad pranešėte. Rankinė išties gali būti labai naudinga. Jeigu tai pasitvirtins, turėsime išsiaiškinti, kas ją čia atnešė. Kaip manote, ar dabar galėtumėte vykti kartu su mumis ir palikti savo pirštų atspaudus? Savaime suprantama, jų reikia tam, kad nepainiotume su kitais. Kai mums jų daugiau nebereikės, mes juos sunaikinsime.

Ponia Pikering įsivaizdavo, kaip šauniai važiuos į Naująjį Skotland Jardą Viktorijos gatvėje. Ji dažnai matydavo šį ženklą per televiziją. Tačiau, didžiam jos nusivylimui, jas nugabeno į vietinę policijos nuovadą, kur be jokio šurmulio ir sąmyšio buvo paimti jų pirštų atspaudai. Kai kiekvienas ponios Pikering pirštas buvo švelniai prispaustas prie popieriaus, ji pajuto visą naujos patirties žavesį ir patenkinta plepėjo apie visą procesą. Demonstruodama orumą, ponia Freizer tik paklausė, kokios numatomos procedūros užtikrinti, kad atspaudai tikrai bus sunaikinti, kai jų nebereikės. Po pusvalandžio jos jau buvo krautuvėlėje ir rengėsi dar kartą išgerti kavos. Po rytmetinio jaudulio joms abiem tos kavos reikėjo.

— Jie viską darė labai ramiai, tiesa? Mums beveik nieko ir nepasakė, tikrai. Kaip manote, ar toji rankinė išties svarbus dalykas? — paklausė ponia Pikering.

— Aišku, kad svarbus, Greise. Jie nė nebūtų tiek vargę ir prašę mūsų pirštų atspaudų, jeigu visa tai nebūtų svarbu.

Ji jau rengėsi pridurti, jog *visas šis demonstruojamas abejingumas yra apsimestinis,* bet, užuot taip pasakiusi, pratarė:

— Manau, tam vyresniajam, inspektoriui Tarantui, tikrai nebuvo būtina užsiminti, jog pasklidus kalboms už viską būtume atsakingos mes. Bet, kad ir kaip ten būtų, mes juk jį patikinome, kad niekam nieko nesakysime; suprantama, esame atsakomybę jaučiančios moterys. Šitai jam ir taip turėjo būti aišku.

— Oi, Elinora, nemanau, kad būtent tai jis turėjo galvoje. Vis dėlto gaila, ar ne? Man visada labai patinka vakare ką nors papasakoti Džonui, kas čia nutiko. Man atrodo, kad jam patinka klausytis apie mano sutiktus žmones, ypač apie klientus. Kai kurie iš jų gali pripasakoti tokių įdomybių, jeigu tik pradedi kalbėtis, tiesa? Kai pagalvoji, net gėda nepasidalyti labiausiai jaudinamais įspūdžiais, kokius tik esi kada nors patyręs.

Mintyse ponia Freizer tam pritarė. Grįždama policijos automobiliu, ji kalbėjo poniai Pikering apie būtinybę tylėti, bet pati jau mąstė apie išdavystę. Ji nė neketino viso to nepasakoti savo vyrui. Juk Sirilas yra taikos teisėjas ir gerai išmano, kaip svarbu laikyti paslaptis. Ji pasakė:

— Deja, manau, tavasis Džonas turės palaukti. Bus siaubinga,

jeigu pasklis kalbos. Greise, turi nepamiršti, kad būtent tu radai rankinę. Galbūt tau reikės liudyti.

— Gerasis Viešpatie! — šūktelėjo ponia Pikering ir nutilo, taip ir nepriešusi prie lūpų puodelio, kurį paskui pastatė ant lėkštelės. — Norite pasakyti, kad turėsiu kalbėti iš liudytojo tribūnos? Turėsiu eiti į teismo rūmus?

— Na, vargu ar teismo procesas bus surengtas viešajame tualete!

Tikrai, pagalvojo ponia Pikering, kaip buvusio lordo mero marti, Elinora kartais gali būti labai šiurkšti.

7

Susitikimas su seru Danieliu Holstedu buvo paskirtas pusę dešimtos; tokį laiką pasiūlė pats seras Danielis, prieš valandą paskambinęs Dalglišui. Vargu ar jis ir jo žmona spės atsigauti po skrydžio, bet jiems būtinai reikėjo pirmiems išgirsti iš policijos visus faktus. Dalglišas abejojo, ar kuris nors iš jų nors šiek tiek numigo, kai išgirdo naujienas. Jis pamanė, jog būtų išmintinga ir taktiška pačiam susitikti su šia pora, kartu pasiėmus ir Keitę. Nuvykę į naują modernų daugiabutį Bruko gatvėje, jie rado prie stalelio sėdintį durininką, kuris atidžiai perskaitė jų pažymėjimus ir telefonu pranešė apie jų atvykimą, o paskui palydėjo į liftą. Durininkas surinko skaičių kombinaciją, įleido juos vidun ir pasakė:

— Jums tereikia spustelėti štai tą mygtuką, sere. Tai asmeninis liftas, kuris jus nugabens tiesiai į sero Danielio apartamentus.

Palei vieną lifto sienelę buvo įrengtas žemas suolelis, o kitos trys sienos nukabinėtos veidrodžiais. Dalglišas pamatė begalybę savo paties ir Keitės atvaizdų. Jiedu nė vienas nieko nepasakė. Kelionė aukštyn ilgai netruko, liftas švelniai sustojo. Beveik iškart tyliai prasivėrė durys.

Jie išėjo į platų koridorių; abiejose koridoriaus pusėse buvo po kelerias pravertas duris. Siena priešais juos buvo nukabinėta dviem eilėm egzotiškų paukščių graviūrų. Kai žengė iš lifto, pamatė minkštu kilimu jų link be garso artėjančias dvi moteris. Viena iš jų vilkėjo

juodu kostiumėliu su kelnėmis, atrodė kiek įbauginta, bet pasitikinti savimi, buvo panaši į paslaugią sekretorę. Antroji moteris buvo šviesiaplaukė, jaunesnė, apsivilkusi baltu chalatu, per vieną petį persimetusi sulankstomo, masažui skirto stalelio diržus.

Vyresnioji moteris pratarė:

— Tai iki rytojaus, ponia Murčison. Jeigu jums užteks valandos, galėčiau jus įrašyti prieš kirpėją ir manikiūrininkę. Vadinasi, turėtumėte atvykti penkiolika minučių anksčiau. Žinau, kad ledi Holsted nepatinka, kai masažuojant tenka skubėti.

Masažuotoja įžengė į liftą, ir durys užsidarė. Tada moteris atsigręžė į Dalglišą.

— Komisaras Dalglišas? Seras Danielis ir ledi Holsted jūsų laukia. Gal malonėtumėt štai čia?

Keitės ji tarsi nė nepastebėjo, o ir pati Keitė neprisistatė. Jie nusekė paskui ją koridoriumi iki durų, kurias ji atidarė lengvu pasitikinčio žmogaus judesiu. Moteris pranešė:

— Komisaras Dalglišas su kolege, ledi Holsted.

Tada ji uždarė sau už nugaros duris.

Kambarys buvo žemomis lubomis, bet didelis, su keturiais langais, žvelgiančiais į Meifeirą. Patalpa buvo prabangiai apstatyta ir priminė aukštos klasės viešbučio numerį. Nors ant stalelio prie židinio stovėjo nuotraukos sidabriniuose rėmeliuose, šiame kambaryje mažai kas atspindėjo individualų skonį. Židinys buvo puošnus, marmurinis; net nekilo abejonių, jog tai nėra originalus šio kambario elementas. Ant grindų buvo patiestas sidabro pilkumo kilimas, ant jo — keli dideli kilimėliai, kurių spalvos atkartojo šviesesnius satino pagalvėlių, sofų ir fotelių apmušalų atspalvius. Virš židinio kabojo didelis šviesiaplaukės moters, apsivilkusios raudona vakarine suknele, portretas.

Portreto subjektas sėdėjo prie židinio, bet Keitei ir Dalglišui įėjus ji elegantiškai pakilo ir priėjusi ištiesė virpančią ranką. Jos vyras stovėjo už jos kėdės, bet dabar ir jis priėjo ir paėmė ją už parankės. Subtili moteriška kančia, kurią mėgina palengvinti galinga vyriška jėga; būtent tokį įspūdį buvo galima susidaryti. Jis švelniai nuvedė ją atgal prie kėdės.

Seras Danielis buvo augalotas žmogus, plačių pečių, stambių

bruožų; stiprūs geležies pilkumo plaukai sušukuoti atgal, nubraukti nuo plačios kaktos; kiek apdribusios akys atrodė ganėtinai mažos, o į Dalglišą įsmeigtas žvilgsnis nieko neišdavė. Kai žvelgė į šį blankų, nieko nesakantį veidą, Dalglišą užplūdo vaikystės prisiminimai. Tuo metu, kai milijonas dar šį tą reiškė, vietinis žemvaldys, vienas iš jo tėvo maršalkų, pietums į kleboniją pasikvietė multimilijonierių. Ir jis buvo augalotas, malonus, lengvai bendraujantis svečias. Per pietus vykusio pokalbio metu keturiolikmetis Adamas išties susijaudino pastebėjęs, kad svečias ganėtinai kvailas. Tada jis ir suprato, kad gebėjimas tam tikru būdu uždirbti labai daug pinigų yra naudingas talentas pačiam to talento turėtojui ir yra pravartus kitiems, bet visai nesusijęs su kokiom nors gerom ypatybėm ar dorybėm, išmintimi ar protu. Dalglišas svarstė, kad labai turtingus žmones rūšiuoti į tam tikrus stereotipus yra lengva, bet pavojinga, ir vis dėlto jie visi pasižymi kai kuriomis bendromis savybėmis, pavyzdžiui, begaliniu pasitikėjimu savo galia. Galbūt koks nors aukštas teisėsaugos pareigūnas serui Danieliui ir galėtų padaryti įspūdį, bet, savaime suprantama, jis nesunkiai įstengtų nusisamdyti Metropoliteno policijos komisarą ir atitinkamo lygio detektyvą inspektorių.

— Ačiū, kad taip greitai atvykote. Sėskimės, gerai? — pratarė jo žmona ir pažvelgė į Keitę. — Atleiskite, nepagalvojau, kad būsite ne vienas.

Dalglišas pristatė Keitę, ir visi keturi nuėjo prie dviejų didžiulių sofų, pastatytų prie dešiniojo židinio kampo. Dalglišas būtų mieliau sėdęs kur nors kitur, susiradęs bet kokią kitą vietą šiame kambaryje, kad tik nereikėtų nugrimzti į šią dusinančią prabangą. Jis prisėdo ant kraštelio, pažvelgė į abu Holstedus ir tarė:

— Man labai gaila, kad turėjome jums pranešti tokią siaubingą žinią, ir dar telefonu. Kol kas dar negalime suteikti labai daug informacijos apie panelės Melok mirtį, bet padarysiu viską, ką galiu.

Ledi Holsted pasilenkė į priekį.

— O, tik darykite, labai prašau, darykite. Pasijunti toks visiškai bejėgis. Man atrodo, aš vis dar negaliu tuo patikėti. Galima sakyti, vyliausi, kad jūs pranešite apie įvykusią siaubingą klaidą. Prašau man atleisti, jei kalbu neaiškiai. Skrydis... — Ji nutilo nebaigusi sakinio.

Jos vyras pratarė:

— Galėjote taktiškiau pranešti šią žinią, komisare. Pareigūnę, kuri mums skambino — tikriausiai ten buvote jūs, inspektore Miskin — vargu ar įmanoma pavadinti taktiška. Man niekaip nebuvo pabrėžta, kad skambutis išties ypatingai svarbus.

— Mes nebūtume jums skambinę ir žadinę tokią ankstyvą valandą, jeigu ne toks svarbus reikalas. Atleiskite, jeigu jums tikrai atrodo, kad žinia buvo perduota nejautriai. Akivaizdu, kad inspektorė Miskin norėjo pasikalbėti su jumis, o ne su ledi Holsted, kad pats surastumėte geriausią būdą jai apie tai pranešti, — atsakė Dalglišas.

Ledi Holsted atsigręžė į jį.

— O tu buvai malonus, mielasis. Tu labai stengeisi, bet juk tokių žinių neįmanoma perduoti švelniai, tiesa? Tikrai ne. Niekaip nesušvelninsi žodžių, sakančių motinai, kad jos vaikas buvo nužudytas. Niekaip.

Dalglišui pasirodė, kad jos sielvartas gana nuoširdus. O kaip kitaip galėtų būti? Deja, pati ledi Holsted povyza dvelkė teatrališkumu, lengvai galinčiu virsti nenuoširdumu. Ji buvo nepriekaištingai apsivilkusi — juodu kostiumėliu, primenančiu karišką uniformą, su trumpu sijonu ir eilute žalvarinių sagučių ant rankogalių. Šviesūs plaukai atrodė tarsi visai neseniai sušukuoti, o grimas — subtilus skaistalų atspalvis ant skruostų, skrupulingai apvestas lūpų kontūras — neabejotinai „uždėtas“ miklios specialisto rankos. Sijonas buvo pakilęs kiek virš kelių, ir ji sėdėjo suglaudusi plonas gražias kojas; pro plonytį švytintį nailoną matėsi aštrūs kelių kaulai. Tokią puikią išvaizdą galėjai traktuoti kaip moters drąsą gyvenimo tragedijas ir smulkesnes negandas pasitikti puikiausiai atrodant. Dalglišas neįžvelgė ledi panašumo į dukrą; vargu ar tai galėjo nustebinti. Smurtinė mirtis nutrynė ne tik gyvenimo pėdsakus.

Jos vyras, kaip ir Dalglišas, sėdėjo ant sofos kraštelio, nukoręs tarp kelių rankas. Jo veidas buvo tarsi bejausmis, o akys, įbestos į žmoną, budrios. Vargu ar galima tikėtis asmeninės netekties išgyvenimų, nes šios merginos, kuri tikriausiai dar labiau komplikavo ir taip neramų jo gyvenimą, beveik nepažinojo, svarstė Dalglišas. Ir dabar jam tenka akis į akį susidurti su šia vieša tragedija, kurios atžvilgiu iš jo tikimasi sulaukti tam tikros jautrios reakcijos. Jis tikriausiai niekuo nesiskyrė nuo kitų vyrų. Norėjo namų ramybės

ir laimingos, na, bent jau viskuo patenkintos žmonos, o ne nuolat gedinčios motinos. Bet visa tai praeis. Ji atleis sau už tai, kad per mažai mylėjo, galbūt net ims save įtikinėti, jog *mylėjo* savo vaiką, nors ir nesulaukė tam tikro atpildo; galbūt ji racionaliai nuspręs, kad net vaiko negalima mylėti vien valios pastangomis. Dabar ji atrodė labiau sutrikusi, o ne palaužta sielvarto, labiau teatrališka, kai patetiškai tiesė į Dalglišą rankas. Jos nagai buvo ilgi ir nulakuoti ryškiai raudonai.

Ji pasakė:

— Aš vis dar negaliu tuo patikėti. Net ir dabar, kai esate čia, negaliu patikėti. Skrisdama lėktuvu galvojau, jog nusileisime ir pamatysime ją laukiančią, o paskui, maniau, ji paaiškins, kad visa tai buvo tik klaida. Jeigu ją pamatyčiau, patikėčiau, bet aš nenoriu jos matyti. Nemanau, kad galėčiau visa tai pakelti. Man nereikės jos apžiūrėti, tiesa? Jie negali manęs priversti to daryti.

Ji pažvelgė maldaujančiomis akimis į vyrą. Serui Danieliui sunkiai sekėsi slėpti balse pasigirdusią nekantrą.

— Aišku, kad negali. Jeigu to būtinai reikia, aš ją identifikuosiu.

Ji nukreipė žvilgsnį į Dalglišą.

— Nenatūralu, kai vaikas miršta anksčiau už tave. To neturėtų būti.

— Ne, — tarstelėjo Dalglišas. — To neturėtų būti.

Jo paties vaikas, berniukas, mirė kartu su motina, ką tik gimęs. Dabar jiedu kur kas dažniau mintyse ėmė jį lankyti, kad sugrąžintų seniai pamirštas akimirkas: mirusi jauna žmona; ankstyvos, impulsyviai nuspręstos vedybos, kai duodamas jai tai, ko ji taip desperatiškai troško — save — jis tarėsi per menkai ją apdovanojęs; negyvo gimusio jo sūnaus veidelis ir kone įžūliai patenkinto žmogučio žvilgsnis, tarsi jis, kuris nieko nežino, kuris niekada nieko nesužinos, dabar jau žinotų viską. Sielvartą dėl prarasto sūnaus užliejo dar aitresnė kančia dėl žmonos mirties; jam atrodė, tarsi jis išgyventų visuotinį sielvartą, tarsi virstų dalimi kažko, ko anksčiau nesuprato. Bet gailestingi ilgi metai užtraukė žaizdas, palikdami randus. Jis ir dabar žmonos mirties metinių proga uždegdavo žvakelę, nes to ji būtų norėjusi, bet apie ją jau galėjo galvoti be skausmo, apimtas nostalgiško liūdesio. Jeigu tik viskas bus gerai, dar galėtų atsirasti

vaikelis — jo ir Emos. Ši baimės ir neapibrėžto ilgesio pagimdyta mintis, jį ištikusi tokią akimirką, pakirto Dalglišo jėgas.

Jis juto beste įbestą ledi Holsted žvilgsnį. Kažkas tarp jų šmėstelėjo; jos manymu, tai buvo abipusės užuojautos akimirka.

— Jūs mane suprantate, tiesa? Matau, kad suprantate. Ir jūs išsiaiškinsite, kas ją nužudė? Pažadėkite man, — pratarė ledi Holsted.

— Padarysime viską, ką tik galime, bet mums reikia jūsų pagalbos. Mes labai nedaug žinome apie jūsų dukters gyvenimą, apie jos draugus ir interesus. Gal žinote, ar ji turėjo kokį nors artimą žmogų, su kuriuo būtų galėjusi susitikti Djupeino muziejuje? — paklausė Dalglišas.

Ji bejėgiškai pažvelgė į savo vyrą. Jis pasakė:

— Abejoju, kad jūs gerai suvokiate situaciją, komisare. Manau, pakankamai aiškiai sakiau, kad mano podukra gyveno kaip nepriklausoma moteris. Sulaukusi aštuoniolikto gimtadienio, ji įgavo teisę į savo pinigus, nusipirko butą Londone ir faktiškai pasitraukė iš mūsų gyvenimo.

Jo žmona atsigręžė į jį.

— Jauni taip daro, mielasis. Jie nori būti nepriklausomi. Aš tai supratau, mes abu supratom.

— Ar ji gyveno su jumis prieš persikraustydama? — paklausė Dalglišas.

Ir vėl atsakė seras Danielis:

— Dažniausiai taip. Bet šiek tiek laiko ji praleido mūsų namuose Berkšyre. Ten mes laikome minimaliai patarnautojų, ir sykiais ji ten užsukdavo, kartais su draugais. Tuo namu jie naudodavosi rengdami vakarėlius, paprastai pridarydami nepatogumų namų tvarkytojams.

— Ar jūs, ar ledi Holsted kada nors matėtės su kokiais nors jos draugais? — pasidomėjo Dalglišas.

— Ne. Manyčiau, tai tik laikini prašalaičiai, o ne draugai. Ji niekada nieko apie juos nepasakodavo. Net ir būdami Anglijoje retai kada ją sutikdavome.

Įsiterpė ledi Holsted:

— Manau, ji pyko už mano skyrybas su jos tėvu. Be to, kai jis

žuvo aviakatastrofoje, ji apkaltino mane. Jeigu mes būtume buvę kartu, jis nebūtų skridęs tuo lėktuvu. Ji dievino Rupertą.

— Taigi, manau, labai mažai ką tegalime jums papasakoti. Žinau, kad vienu metu ji mėgino tapti popžvaigžde ir dainavimo pamokoms išleido daugybę pinigų. Tiesą sakant, net ir agentą turėjo, bet visa tai nieko nedavė. Kol dar leido jos amžius, mums pavyko ją įkalbėti baigti mokyklą; metus laiko mokėsi Svotling koledže. Jos lavinimas buvo labai užleistas. Ji keitė mokyklas vieną po kitos. Svotling mokykla turėjo gerą vardą. Bet, žinoma, ji toje mokykloje nepasiliko, — pasakė seras Danielis.

— Tikriausiai nežinote, kad ponia Karolina Djupein, viena iš muziejaus patikėtinių, yra Svotling mokyklos direktorės pavaduotoja, — pastebėjo Keitė.

— Jūs norite pasakyti, kad Selija nuėjo į muziejų su ja susitikti?

— Ponia Djupein sako, kad ne; o ir neatrodytų. Bet gali būti, kad per ją Selija sužinojo apie muziejų.

— Aišku, kas nors matė, kaip ji ten atvyko? Kas nors turėjo pastebėti, su kuo ji vaikščiojo.

— Muziejaus personalas negausus; gali būti, kad ir ji, ir jos žudikas įėjo į muziejų nepastebėti. Taip pat gali būti, kad jos žudikas tą penktadienio vakarą paspruko taip pat nepastebėtas. Šiuo metu mes to dar nežinome. Kadangi tą penktadienį buvo nužudytas ir daktaras Nevilis Djupeinas, gali būti koks nors ryšys. Bet šiuo metu nieko tikra negalime pasakyti. Tyrimas dar tik pradedamas. Savaime aišku, apie jo eigą mes jus informuosime. Šįryt turės būti atliktas skrodimas. Mirties priežastis — uždusinimas pasmaugiant — akivaizdi, — paaiškino Dalglišas.

— Labai prašau pasakyti, kad ji mirė greitai. Prašau pasakyti, kad ji nesikankino, — pratarė ledi Holsted.

— Manau, ji mirė greitai, ledi Holsted.

O ką gi dar jis galėjo pasakyti? Kam ją apsunkinti siaubo kupinomis paskutinėmis jos vaiko gyvenimo akimirkomis?

— Kada galėsime atsiimti kūną? — paklausė seras Danielis.

— Tardytojas savo darbą pradės rytoj ir iškart darys pertrauką. Nežinau, kada jis galės grąžinti kūną.

— Surengsime nedideles ramias laidotuves, kūną kremuosi-

me. Būsime dėkingi, jei iš jūsų sulauksime kokios nors pagalbos nuo žioplių, — tarė seras Danielis.

— Padarysime viską, ką galime. Geriausias būdas išsaugoti privatumą — jeigu įmanoma, neskelbti ceremonijos vietos ir laiko.

Ledi Holsted atsigręžė į vyrą.

— Bet, mielasis, mes juk negalime jos palaidoti taip, tarsi ji būtų buvusi niekas! Jos draugai norės su ja atsisveikinti. Pagaliau juk turi būti nors mišios kokioje nors gražioje bažnytėlėje. Būtų patogiausia tai atlikti Londone. Giesmės, gėlės, kas nors gražaus jos gyvenimui pažymėti... tas mišias žmonės turėtų įsiminti.

Ji pažvelgė į Dalglišą, tarsi jis galėtų išburti visa, ko jai reikia — kunigą, vargonininką, chorą, mišių dalyvius ir gėles.

Ir vėl prabilo jos vyras:

— Būdama gyva, Selija niekada nebuvo labai arti bažnyčios. Jeigu žmogžudystė gerai žinoma ir išgarsinta, žmonių gali prisirinkti ir visa katedra. Abejoju, ar dabar mums to reikia. Visai nenoriu suteikti galimybės bulvarinei spaudai prisirinkti nuotraukų.

Aiškiau nė negalėtum parodyti, kas čia šeimininkas. Jo žmona pažvelgė į jį, o paskui nuleido akis ir nuolankiai pasakė:

— Jeigu tu taip manai, mielasis...

Paskui jie greitai išėjo. Seras Danielis paprašė, tiksliau, pareikalavo, kad jiems būtų pranešta apie tyrimo eigą; jiems buvo pakartota ir garantuota, kad viskas bus padaryta. Daugiau jau nieko nebegalėjai sužinoti, nieko nebegalėjai pasakyti. Seras Danielis palydėjo juos iki lifto durų, o paskui iki pirmo aukšto. Dalglišas svarstė, ar šiuo mandagumu jam nebuvo suteikta proga tarstelėti keletą žodžių privačiai, bet jis nieko nepasakė.

Jau automobilyje Keitė kelias minutes patylėjo, o tada tarė:

— Įdomu, kiek šįryt ji užtruko, kol nusigrimavo ir nusilakavo nagus. Ne itin panaši į sielvartaujančią motiną, tiesa?

Dalglišas važiavo įsmeigęs akis į kelią. Jis pasakė:

— Jeigu jos savigarba reikalauja kiekvieną dieną susišukuoti ir pasidažyti, jeigu visa tai jai yra tam tikra rutina, kaip rytinis dušas, nejau manai, kad ji atsisakytų šių procedūrų norėdama atrodyti palaužta skausmo? Turtingi ir žymūs žmonės į žmogžudystę reaguoja taip pat, kaip ir mes; privilegijos nesuteikia imuniteto septynioms

mirtinoms nuodėmėms. Neturėtume pamiršti, jog ir jiems būdingos žmogiškos emocijos, taip pat ir naikinantis, trikdantis sielvartas.

Dalglišas kalbėjo tyliai, tarsi pats sau, bet Keitė jo žodžius išgirdo kitaip. Iš Dalglišo lūpų retai kada praspr̄usdavo kritika, bet ją atpažinusi Keitė nė nemėgindavo aiškintis ar atsiprašinėti. Ji sėdėjo nuraudusi, jausdamasi niekam tikusi.

Dalglišas tęsė dabar jau švelnesniu balsu, tarsi nė nebūtų ištaręs ankstesnių žodžių:

— Norėčiau, kad tu su Pirsu apklaustum ledi Svotling. Išsiaiškink, ar ji pasirengusi apie Seliją Melok pasakyti ką nors daugiau, nei išpešėme iš Karolinos Djupein. Aišku, jos jau kalbėjosi ir ką nors nutarė. Čia jau nieko nebepadarysi.

Tada suskambo mobilusis Keitės telefonas. Atsiliepusi ji pasakė:

— Skambina Bentonas-Smitas, sere. Jam ką tik paskambino iš labdaringos krautuvėlės Haigeite. Atrodo, rasta rankinė. Pirsas ir Bentonas jau važiuoja.

8

Keitę su Pirsu ledi Svotling priėmė patalpoje, kuri tikriausiai ir buvo jos kabinetas. Karališku gestu mostelėjusi į sofą, ji pasakė:

— Prašau sėstis. Gal galėčiau ko nors pasiūlyti? Kavos? Arbatos? Žinau, darbo metu jums gerti nevalia.

Keitei pasirodė, kad kalbėdama tokiu tonu ledi Svotling mėgino subtiliai pasakyti, jog, jos manymu, po darbo jie visi skendi alkoholizmo liūne. Prieš atsakant Pirsui, Keitė pratarė:

— Ne, dėkojame. Mes jūsų ilgai nesutrukdysime.

Kambarys atrodė keistai, tarsi turėtų dvigubą paskirtį, o kuri iš jų svarbesnė — neaišku. Prie pietinio lango buvo pastatytas dvigubas rašomasis stalas, taip pat kompiuteris, fakso aparatas, kairėje durų pusėje, palei sienas, sustatytos plieninės lentynos; tai tarsi kabinetas. Dešinėje kambario dalyje buvo įrengta patogi, namų aplinką primenanti svetainė. Čia buvo elegantiškas židinys, kuriame pleveno žydros dujų liepsnelės, skleidžiančios šilumą, papildančią radiatorių šildymą. Ant židinio atbrailos buvo sustatytos mažutės

porceliano figūrėlės, o virš židinio kabojo aliejumi tapyta drobė, kurioje buvo pavaizduota aštuoniolikto amžiaus moteris papūstomis lūpytėmis ir iškiliomis akimis, vilkinti dekoltuota sodriai mėlyno satino suknele, ilgais ir laibais pirštais atsargiai laikanti apelsiną, tarsi jis galėtų sprogti. Palei sieną stovėjo spintelė, kurioje matėsi daugybė rausvų ir žalsvų porceliano puodelių ir lėkštelių. Židinio dešinėje buvo sofa, o kairėje — vienintelis fotelis; skaidrių spalvų baldų apmušalai ir pagalvėlės atliepė žalsviems ir rausviems spintelėje laikomų indų tonams. Dešinioji kambario pusė buvo sumaniai įrengta taip, kad sukurtų tam tikrą efektą, kurio dalis buvo ir pati ledi Svotling.

Būtent ledi Svotling ėmėsi iniciatyvos. Keitei ar Pirsui dar nespėjus prabilti, ji pasakė:

— Aišku, kad čia atėjote dėl tos tragedijos, įvykusios Djupeino muziejuje, dėl Selijos Melok mirties. Žinoma, aš noriu padėti atsakinėdama į klausimus, jeigu tik galėsiu, bet man sunku suvokti, kodėl jūs įsivaizduojate, kad tikrai galėsiu. Ponia Djupein, aišku, pasakė, kad Selija išėjo iš mokyklos praėjusių metų pavasarį, prasimokiusi tik du trimestrus. Aš absoliučiai nieko nežinau apie jos gyvenimą išėjus iš mokyklos ar apie kokią nors jos veiklą.

— Tirdami visas žmogžudysčių bylas, apie auką stengiamės sužinoti kiek įmanoma daugiau. Viliamės, kad galbūt galėsite mums ką nors papasakoti apie panelę Melok — apie jos draugus, na, galbūt apie tai, kokia ji buvo mokinė, ar ji domėjosi muziejais, — atsakė Keitė.

— Deja, manau, kad negalėsiu. Savaime suprantama, tokius klausimus turėtumėt pateikti jos šeimos nariams ar ją pažinojusiems žmonėms. Šios dvi tragiškos mirtys su Svotling mokykla neturi nieko bendra.

Pirsas žvelgė į ledi Svotling žvilgsniu, reiškiančiu ir žavėjimąsi, ir panieką. Keitei šis žvilgsnis buvo pažįstamas; jis jau nusistatė prieš ledi Svotling. Dabar Pirsas ramiai pratarė:

— Bet juk tam tikras ryšys vis dėlto yra, tiesa? Selija Melok čia mokėsi, ponia Djupein — direktorės pavaduotoja, čia dirbo ir Murielė Godbi, o Selija mirė muziejuje. Deja, ponia Svotling, žmogžu-

dysčių bylose turime užduoti tokius klausimus, kurie nėra malonūs nekaltiems ir kurių taip pat nelaukia kaltieji.

Keitė tarė sau: *Jis jau iš anksto turi tokių parengęs. Jis neabejotinai juos pateiks.*

Šie žodžiai paveikė ledi Svotling. Ji pasakė:

— Selija nebuvo gera mokinė; galbūt šitai būtų galima aiškinti tuo, kad ji buvo nelaimingas vaikas ir absoliučiai nesidomėjo dalykais, kuriuos galėjome jai pasiūlyti. Ponia Djupein nenorėjo jos priimti, bet mano pažįstama ledi Holsted tiesiog ją įkalbėjo. Mergaitė jau buvo pašalinta iš dviejų anksčiau lankytų mokyklų, o jos motina ir patėvis labai norėjo, kad ji įgytų kokį nors išsilavinimą. Deja, Selija iškart ėmė protestuoti, o šitai niekada nepadeda pradedant mokslus. Kaip jau sakiau, nieko nežinau apie jos gyvenimą paskui. Selijai besimokant Svotling mokykloje, aš ją matydavau labai retai, o jai baigus mokyklą niekada nebuvome susitikusios.

— Ar gerai pažinojote daktarą Nevilį Djupeiną, ledi Svotling? — paklausė Keitė.

Šį klausimą ledi Svotling išklausė neslėpdama nepasitenkinimo ir nepasitikėjimo.

— Aš niekad jo nemačiau. Kiek žinau, jis niekad nesilankė mokykloje. Maždaug prieš dvejus metus į vienos mūsų mokinės koncertą čia buvo atvykęs ponas Markas Djupeinas, bet ne jo brolis. Mes net telefonu nesame kalbėję ir, žinoma, nesame susitikę.

— Ar jis niekada nebuvo kviestas gydyti kokios nors jūsų mokinės? Pavyzdžiui, Selijos Melok? — paklausė Keitė.

— Aišku, kad ne. Ar kas nors jums pasiūlė tokią mintį?

— Ne, niekas, ledi Svotling. Tik samprotauju.

Įsikišo ir Pirsas:

— Kokie santykiai buvo susiklostę tarp Selijos ir Murielės Godbi?

— Absoliučiai jokių. O kodėl tarp jų turėjo kas nors būti? Panelė Godbi buvo tik sekretorė. Kai kurios mergaitės jos nemėgo, bet, kiek žinau, Selija Melok ja nesiskundė. — Ledi Svotling kiek patylėjo, o paskui pasakė: — Na, o jeigu jūs norėjote paklausti — toks klausimas, turiu pasakyti, mane labai supykdytų... — visą praėjusį penktadienį buvau koledže nuo trečios valandos, kai grįžau iš susiti-

kimo pietų metu; paskui čia buvau visą dieną iki vakaro. Visa mano popietinė veikla surašyta dienoraštyje, o čia apsilankę žmonės, įskaitant ir advokatą, atvykusį pusę penkių, galės patvirtinti mano veiksmus. Atleiskite, kad daugiau niekuo negaliu padėti. Jeigu dar kas nors svarbaus ateis į galvą, jus susirasiu.

— Ir jūs neabejojate, kad Selijai baigus jūsų mokyklą niekada nebuvote jos sutikusi? — paklausė Keitė.

— Jau pasakiau, inspektore. O dabar, jeigu daugiau klausimų nebeturite, norėčiau imtis savų reikalų. Aš būtinai parašysiu ledi Holsted užuojautos laišką.

Ji skubiai pakilo nuo kėdės ir nuėjo prie durų. Už durų jau laukė uniformuotas durininkas, įleidęs juos vidun. Keitė neabejojo, kad jis čia stovėjo visą laiką, kol jie kalbėjosi.

Kai jiedu priėjo prie automobilio, Pirsas pratarė:

— Viskas dirbtina, tiesa? Visai nesunku atspėti, kas jai svarbiausia — pirmiausia ji pati, o tik paskui — mokykla. Ar pastebėjai, kuo skiriasi abu stalai? Vienas beveik tuščias, o kitas apkrautas popieriais. Taip pat nesunku atspėti, kuris stalas kieno. Ledi Svotling mėgina padaryti tėvams įspūdį aristokratiška elegancija, o visą darbą nudirba Karolina Djupein.

— Bet kodėl? Kas jai iš to?

— Galbūt ji viliasi viską perimti? Vis dėlto ji negautų paties namo, nebent jis jai būtų paliktas testamentu. Galbūt to ir tikisi. Nemanau, kad išgalėtų jį nupirkti.

— Manau, už darbą jai gerai mokama. Man įdomu ne tai, kodėl Djupein čia dirba, bet kodėl ji taip nori, kad liktų neuždarytas muziejus, — svarstė Keitė.

— Šeimos pasididžiavimas. Butas yra jos namai. Tikriausiai jai norisi kartkartėmis išeiti iš mokyklos. Kaip suprantu, tu nesusižavėjai ledi S? — paklausė Pirsas.

— Nesusižavėjau ir mokykla. Kaip ir tu. Kažkokia privilegijuota įstaiga, į kurią turtuoliai leidžia savo vaikelius, norėdami nusimesti juos nuo savo sprando. Abi pusės žino, koks tai sandėris, už ką tėvai moka. Žiūrėkite, kad ji nepastotų, kad nepradėtų vartoti narkotikų ir svaigalų, garantuokite, kad ji susitikinės su tinkamais vyrais.

— Gal kiek per šiurkščiai pasakyta. Kartą susitikinėjau su ten besimokiusia mergina. Nepasakyčiau, kad mokykla būtų labai ją žalojusi. Galbūt ji ir nebūtų sugebėjusi stoti į Oksbridžą, bet ji mokėjo gaminti valgyti. Ir tai buvo ne vienintelis jos talentas.

— O tu, žinoma, jai buvai tinkama partija.

— Jos mamai taip neatrodė. Ar nori vairuoti?

— Geriau vairuok tu, kol aš atvėsiu. Taigi pranešime komisarui, kad ledi S tikriausiai kažką žino, bet nekalba?

— Nori pasakyti, kad ji galėtų būti tarp įtariamųjų?

— Ne. Ji mums nebūtų pasakiusi alibi, jeigu nebūtų įsitikinusi, kad viskas pasitvirtins. Jeigu prireiks, patikrinsime. O dabar visa tai būtų tik tuščias laiko gaišinimas. Ji nedalyvavo nė vienoje žmogžudystėje, bet galėjo būti bendrininkė.

Pirsas nenorėjo sutikti.

— To jau būtų per daug. Tik peržvelk faktus. Šiuo metu mes darome prielaidą, kad abi mirtys susijusios. Tai reiškia, kad jeigu ledi S kaip nors prisidėjo prie Selijos mirties, ji bus įsipainiojusi ir į Nevilio Djupeino bylą. Bet vienas jos pasakytas dalykas mane neabejotinai įtikino — tai faktas, kad ji niekada nebuvo jo mačiusi. Ir kodėl jai turėtų rūpėti, ar muziejus bus uždarytas, ar ne? Muziejaus uždarymas jai net galėtų būti naudingas — tada Karolina Djupein laikytųsi dar arčiau mokyklos. Ne, ji nekalta. Taip, tiesa, yra kažkas, ko ji nepasakė, galbūt kažką sumelavo, bet, kita vertus, ar čia naujiena?

9

Lapkričio 7-oji, ketvirtadienis, penkiolika minučių po trijų; visa komanda susirinko kabinete aptarti, kiek pasistūmėjo tyrimas. Bentonas-Smitas jau anksčiau buvo atnešęs sumuštinių, o Dalglišo sekretorė išvirusi didelį kavinuką stiprios kavos. Dabar buvo sunaikinti visi maisto pėdsakai, ir jie visi sėdo prie dokumentų ir užrašų.

Rasta rankinė buvo įdomus faktas, bet, deja, tyrimo nepaspartino. Bet kuris iš įtariamųjų galėjo įmesti rankinuką į juodąjį maišą, nesvarbu, ar apgalvojęs iš anksto, ar veikdamas impulsyviai. Galbūt tokia mintis greičiau šautų moteriai, o ne vyrui, bet aiškių įrodymų

nebuvo galima pateikti. Jie vis dar laukė informacijos iš mobiliųjų telekomunikacijų tarnybos apie tai, kur buvo Murielės Godbi telefonas tada, kai ji atsiliepė į Tali Klaton skambutį. Šis reikalavimas tarnybai pasirodė sunkiai įvykdomas, be to, jie turėjo ir svarbesnių darbų. Klausimai apie profesinį Nevilio Djupeino gyvenimą prieš atsikeliant gyventi į Londoną iš Midlendų 1987-aisiais liko be atsako; vietinės policijos pajėgos neatsišaukė. Tačiau šios naujienos per daug nenuvylė; byla pradėta tirti mažiau nei prieš savaitę.

Dabar Keitė ir Pirsas turėjo pranešti, ką jiedu sužinojo apsilankę Selijos bute. Dalglišas šiek tiek nustebo, kad Keitė tylėjo, o kalbėjo Pirsas. Po kelių sekundžių paaiškėjo, kad jis kalba mėgaudamasis savimi. Jam kalbant trumpais stakato sakiniais ėmė ryškėti bendras vaizdas.

— Tai butas pirmame aukšte, o jo langai išeina į vidinį sodą. Medžiai, gėlių lysvės, gerai prižiūrėta veja brangiojoje kvartalo dalyje. Ant langų grotelės, duryse įrengti du užraktai. Tik įėjus — didelė svetainė, trys dviviečiai miegamieji su voniomis tolėliau. Tikriausiai tas butas buvo pirktas kaip investicija, patarus tėčio advokatui; vertinant dabartinėmis kainomis, jis kainuotų, sakyčiau, per milijoną. Agresyviai moderni virtuvė. Neradau jokių ženklų, kad joje kas nors būtų gaišęs laiką gamindamas. Šaldytuvas dvokia surūgusiu pienu, radau jau pasenusių kiaušinių dėžučių ir maisto, pirkto prekybos centre. Butas paliktas sujauktas. Ant lovos paskleisti drabužiai, taip pat ir kituose dviejuose miegamuosiuose pilna suveltų drabužių, indaujos netvarkingos, drabužių spintos prikimštos ir suverstos. Apie penkiasdešimt porų batų, dvidešimt rankinių, kelios provokuojančios suknelės, atidengiančios visas gėrybes tiek, kiek įmanoma atidengti nerizikuojant, kad būsi suimta. Dauguma likusių drabužių — brangūs dizainerių sukurti darbai. Mažai ką pešėme apžiūrėję jos rašomąjį stalą. Ji neapmokėdavo sąskaitų, nors buvo paraginama, neatsakinėjo į oficialius laiškus, net ir į tuos, kuriuos gaudavo iš advokatų. Kažkokia firma iš Sįčio rūpinosi jos akcijų paketais — pastovaus pelno neduodančiomis akcijomis ir obligacijomis. Vis dėlto ji labai sparčiai leido pinigus.

— Gal radote kokių nors meilužio pėdsakų? — paklausė Dalglišas.

Dabar į pasakojimą įsiterpė Keitė.

— Skalbinių krepšyje radome dėmėtą paklodę. Dėmės atrodė kaip spermos žymės, bet ganėtinai senos. Daugiau nieko. Ji vartojo kontraceptikus. Vonios kambario spintelėje aptikome tablečių pakelį. Jokių narkotikų neradome, tik daug svaigalų. Atrodo, ji mėgino dirbti modeliu, radome nuotraukų aplanką. Ji taip pat norėjo tapti popžvaigžde. Mes žinome, kad ji dirbo su viena agentūra ir mokėjo didelius pinigus už dainavimo pamokas. Manau, ją išnaudojo. Keisčiausia, sere, kad neradome jokių kvietimų, jokių kitų ženklų, rodančių, kad ji turėjo draugų. Galėtum pamanyti, kad trijų miegamųjų bute ji galėtų su kuo nors gyventi, šiaip, kad būtų smagiau, kad būtų pigiau tą butą išlaikyti. Neradome jokių ženklų, be tos dėmėtos paklodės, bylojančių apie dar ką nors, išskyrus ją pačią. Buvome pasiėmę savo lagaminėlius, taigi paklodę įdėjome į maišelį ir pasiėmėme. Jau išsiunčiau ją į laboratoriją.

— Radote knygų? Paveikslų? — paklausė Dalglišas.

— Radome visus leidžiamus žurnalus moterims, taip pat ir madų žurnalų. Radome knygų plonais viršeliais, daugiausia populiarių romanų. Radome popžvaigždžių nuotraukų. Daugiau nieko, — atsakė Keitė. Paskui ji pridūrė: — Neradome nei dienoraščio, nei adresų knygelių. Galbūt ji turėjo kokią nors knygelę rankinuke, tada ją turėjo pasiimti jos žudikas, galbūt ir dabar turi, jeigu nesunaikino. Atsakiklyje radome įrašytą žinutę; jai skambino iš garažo netoliese ir pranešė, kad jau gali atsiimti automobilį. Jeigu ji nevažiavo su žudiku, tada tikriausiai su taksi; nemanau, kad tokia mergina kaip ji važiuotų autobusu. Mes buvome viešojo transporto tarnyboje tikėdamiesi, kad galbūt jie mums padės surasti vairuotoją. Daugiau neradome jokių atsakiklio žinučių ar asmeninių laiškų. Keista — viskas taip suversta, ir jokių visuomeninio ar asmeninio gyvenimo ženklų. Man jos buvo gaila. Manau, ji buvo vieniša.

Pirsas buvo kietesnis:

— Niekaip nesuprantu, kurių galų ji turėjo tokia jaustis. Juk žinome, kad šių laikų šventoji trejybė — tai pinigai, seksas ir šlovė. Ji jau turėjo pirmus du dalykus ir vylėsi sulaukti trečiojo.

— Nelabai reali viltis, — atsakė Keitė.

— Bet ji turėjo pinigų. Matėme banko pranešimus ir akcijų pa-

ketus. Tėtis jai paliko du su puse milijono. Matuojant šiuolaikiniais standartais — nėra milžiniška suma, bet iš tokių pinigų galima pragyventi. Tiek pinigų ir butą Londone turinti mergina neilgai išbus vieniša.

— Neilgai, jeigu ji nėra reikli, greitai įsimyli, prikimba ir nepaleidžia. Su pinigais ar be pinigų, vyrai tikriausiai jos vengė kaip bloga lemiančios, — pasakė Keitė.

— Vienam iš jų tikriausiai taip ir nutiko, bet jis labai puikiai išsivyniojo, — tarė Pirsas. Visi tylėjo, tada jis kalbėjo toliau: — Tie vyrukai turėjo būti labai neįnoringi, jeigu taikstėsi su tokia netvarka. Pro durų apačią buvo įkištas valytojos raštelis, kad ji negalės ateiti ketvirtadienį, nes turi nuvesti į ligoninę vaiką. Manau, jai buvo gerai mokama.

Dabar įsiterpė ramus Dalglišo balsas:

— Jeigu taip nutiktų, kad tave nužudytų, Pirsai, o tai nėra neįmanoma, reikėtų viltis, kad tavo intymiausius daiktus apžiūrinėsiantis pareigūnas taip priekabiai nevertins.

— Aš neišleidžiu iš galvos šios galimybės, sere. Gerai nors tiek, kad visus mano daiktus jis ras sudėtus tvarkingai, — suglumęs atsakė Pirsas.

Aš to nusipelniau, pagalvojo Dalglišas. Jam visada atrodė labai sunki viena jo darbo dalis — suvokimas, kad auka absoliučiai praranda privatumą. Žmogžudystė atima daugiau nei gyvenimą. Kūnas būna supakuojamas, prie jo prikabinama etiketė, paskui skrodžiamas ir analizuojamas; į dienos šviesą ištraukiamos visos adresų knygelės, dienoraščiai, konfidencialūs laiškai, kruopščiai ištiriama kiekviena aukos gyvenimo dalelė. Svetimos rankos naršo po drabužius, imlioja ir tyrinėja smulkius daiktelius, aprašinėja ir visuomenės dėmesiui išstato kartais ir labai patetiškų gyvenimų liūdnas detales. Ir šis išoriškai privilegijuotas gyvenimas buvo patetiškas. Jie išvydo turtingos, bet pažeidžiamos, draugų neturinčios merginos, besistengiančios įžengti į tokį pasaulį, kurio negalima nupirkti net už jos turimus pinigus, paveikslą.

— Ar užantspaudavote butą? — paklausė Dalglišas.

— Taip, sere. Taip pat apklausėme tvarkytoją. Jis gyvena bute šiaurinėje pusėje. Jis jai dirba tik šešis mėnesius ir nieko apie ją nežino.

— Dar dėl to raštelio, kurį radote po durimis; atrodo, valytoja nebuvo labai pasitikima, nes ji neturi raktų, na, nebent valytoja paprašė, kad kas nors kitas perduotų jos laiškelį. Mums galbūt prireiks ją susirasti. O kaip Brajenas Klarkas ir jo komanda? — pasidomėjo Dalglišas.

— Rytoj jie ten bus iš pat ryto, sere. Paklodė — neabejotinai svarbus dalykas. Šitai suprantame. Abejoju, ar jie ras ką nors daugiau. Ji nebuvo ten nužudyta, jos butas — ne nusikaltimo vieta.

— Tačiau ekspertams derėtų geriau apsižvalgyti. Tu ir Bentonas-Smitas galėtumėte juos ten pasitikti. Galbūt artimiausieji kaimynai suteiktų kokios nors informacijos apie jos svečius, — tarė Dalglišas.

Jie sužiuro į daktaro Kainestouno skrodimo ataskaitą, kurią gavo prieš valandą. Imdamas savo kopiją, Pirsas pratarė:

— Lankydamasis daktaro Kainestouno skrodime gal ir galėtum pasimokyti, bet viso to niekaip nepavadintum terapija. Kalbu ne tiek apie kruopštų, preciziską mėsinėjimą, kiek apie muzikos parinkimą. Nesitikiu choro iš operos „Dvaro rūmų sargybinis“, bet „Agnus Dei“ iš Forė „Requiem“ — sunkiai suvokiamas dalykas, turint galvoje atitinkamas aplinkybes. Pamaniau, kad apsivoši, seržante.

Pažvelgusi į Bentoną-Smitą, Keitė pamatė, kaip jo veidas patamsėjo, o juodos akys tapo panašios į du žibančius angliukus. Bet jis vyriškai atlaikė pašaipą ir ramiai pratarė:

— Taip, tą akimirką galėjau apsivožti.

Jis kiek patylėjo, o paskui pažvelgė į Dalglišą.

— Pirmą kartą dalyvavau darant skrodimą, kai auka — jauna moteris, sere.

Dalglišas, įbedęs akis į skrodimo ataskaitą, pasakė:

— Taip, visada sunkiausia, kai skrodžiami vaikai ir jaunos moterys. Visi, kas tokį skrodimą gali stebėti nejausdami skausmo, turėtų susimąstyti, ar dirba tinkamą darbą. Pažiūrėkime, ką mums turi pasakyti daktaras Kainestounas.

Patologo ataskaita patvirtino tai, ką jis nustatė po pirminės apžiūros. Daugiausia buvo spaudžiama dešine ranka, suėmus ties balso stygomis, užspaudus skydliaukę. Galvoje rasta nedidelė sumušimo žymė, vadinasi, smaugiant mergina buvo jėga blokšta į

sieną, tačiau jokio kito fizinio kontakto tarp aukos ir užpuoliko įrodyti neįmanoma; po aukos nagais taip pat nerasta jokių žymių, įrodančių merginos mėginimą priešintis užpuolikui rankomis. Įdomus paaiškėjęs faktas: Selija Melok buvo du mėnesiai kaip nėščia.

— Vadinasi, galime kalbėti apie dar vieną įmanomą papildomą motyvą. Ji galėjo surengti pasimatymą su meilužiu — aptarti, ką ji dabar turėtų daryti, arba imti spausti ją vesti. Bet kodėl ji pasirinko Djupeino muziejų? Juk turėjo nuosavą butą, — svarstė Pirsas.

Keitė pratęsė:

— Be to, turint omeny tokią merginą kaip ji, — turtingą, turinčią seksualinės patirties, — vargu ar nėštumas galėtų būti žmogžudystės motyvas; šį nedidelį nesklandumą galima pašalinti per vieną vakarą, atsigulus į brangią kliniką. Ir kaip ji galėjo pastoti, jeigu, kaip atrodo, vartojo piliules? Arba jos nėštumas buvo planuotas, arba jai nusibodo ryti kontraceptikus. Mūsų rastas pakelis nebuvo praplėštas.

— Nemanau, kad ji buvo nužudyta dėl nėštumo. Ją nužudė todėl, kad buvo ten, kur buvo. Turėtume kalbėti apie vieną žudiką, kurio tikroji numatyta auka buvo Nevilis Djupeinas, — tarė Dalglišas.

Dabar jis stulbinamai aiškiai išvydo visą paveikslą, nors, tiesa, visa tai tebuvo prielaida; kažkieno androginiška figūra, lyties taip pat nenusakysi, atsuka sodo pašiūrės kampe esantį čiaupą. Stipri vandens čiurkšlė nuplauna nuo guminėmis pirštinėmis aptemptų rankų visus benzino pėdsakus. Galingai ūžianti ugnis. Paskui pasigirsta neaiškus dūžtančio stiklo garsas ir degančio medžio traškėjimas — liepsnos pačiupo arčiausiai augusį medį. Ir kas gi privertė Vulkaną pakelti akis į muziejaus pastatą — negera nuojauta ar baimė, kad ugnis gali virsti nevaldoma? Tikriausiai tada, pažvelgęs aukštyn, jis išvydo pro Žmogžudysčių kambario langą žvelgiančias išplėstas merginos akis ir liepsnose įrėmintus šviesius jos plaukus. Ar kaip tik tą vienintelę akimirką, metus vienintelį žvilgsnį, Selija Melok buvo pasmerkta mirti?

Jis išgirdo Keitės žodžius:

— Vis dėlto mums taip ir liko neaišku, kaip Selija pateko į Žmogžudysčių kambarį. Vienas kelias — pro Karolinos Djupein buto duris. Bet jeigu taip ir buvo, kaip ji pateko į tą butą ir kodėl

ten ėjo? Kaipgi galėtume įrodyti, jeigu, tarkim, ji ir žudikas įėjo į muziejų kaip tik tada, kai administratorės stalelis buvo paliktas be žmogaus?

Tada suskambo telefonas. Keitė pakėlė ragelį, kiek paklausė ir pasakė:

— Gerai, iškart atvykstu.

Paskui ji kreipėsi į Dalglišą:

— Pasirodė Tali Klaton, sere. Ji nori su jumis susitikti. Ji sako, kad tai svarbu.

— Turėtų būti svarbu, jeigu jau pati čia atėjo. Tikriausiai būtų per drąsu tikėtis, kad ji pagaliau atpažino automobilininką, — pratarė Pirsas.

Keitė jau buvo prie durų. Dalglišas pasakė:

— Nuvesk ją į mažąjį apklausos kambarėlį, gerai, Keite? Aš tuoj pas ją nueisiu, būk ten ir tu.

KETVIRTA KNYGA

TREČIOJI AUKA

Lapkričio 7-oji, ketvirtadienis — lapkričio 8-oji, penktadienis

1

Policija pranešė, kad ekspertams prireiks likusio trečiadienio ir pusės ketvirtadienio, kol baigs kratą muziejuje. Jie tikėjosi grąžinti raktus ketvirtadienio pavakary. Lagaminas jau buvo išvežtas. Komisarui Dalglišui ir inspektorei Miskin apžiūrėjus Karolinos Djupein butą atrodė, jog nėra jokios pateisinamos priežasties negrąžinti jai raktų ir neįleisti į jai priklausančius namus.

Ketvirtadienį atsikėlusi anksti kaip visada, Tali nerimavo — jai trūko ankstyvo ryto ruošos, tvarkymosi ir valymo. Dabar diena tarsi nebeturėjo aiškios formos, tvyrojo tik trikdantis suvokimas, jog nebėra tikrų, suprantamų dalykų, jog ir ji pati juda šiame siaubingų fantazijų pasaulyje tarsi koks nors automatas. Net trobelė jai nebegalėjo atstoti prieglobsčio nuo niekaip neapleidžiančio atskirtybės ir gresiančių negandų nuojautų. Trobelė jai tebebuvo ramus jos gyvenimo centras, tačiau kai čia apsigyveno Rajenas, trobelės teikiama ramybė ir tvarka buvo pažeista. Negalėtum sakyti, kad jis tyčia sunkino gyvenimą; trobelė paprasčiausiai buvo per ankšta dviem tokioms disonuojančioms asmenybėms. Vienas tualetas, ir tas įrengtas vonios kambaryje, buvo daugiau nei nepatogumas. Tali negalėjo patogiai juo naudotis kamuojama nemalonių minčių, jog jis nekantraudamas laukia, kol ji pagaliau išeis, nors pats Rajenas tualete praleisdavo nesuvokiamai daug laiko, o išėjęs vonioje palikdavo šlapius rankšluosčius ir muilu apskretusią muilinę. Jis pats buvo labai švarus, maudydavosi po du kartus per dieną, todėl Tali nerimavo dėl sąskaitų už šildymą, bet purvinus darbinius drabužius jis numesdavo ant grindų, o Tali turėdavo juos surinkti ir įdėti į skalbimo mašiną. Jį pamaitinti taip pat buvo problema. Ji ir tikėjosi, kad jis mėgs kitokį maistą, bet nė neįtarė, kad valgys tokiais kiekiais. Jis nepasisiūlė užmokėti, o ji pati nesugebėjo prisiversti apie tai jam užsiminti. Kiekvieną vakarą jis eidavo gulti anksti, bet atsigulęs įsijungdavo stereoaparatūrą. Garsi popmuzika visas Tali naktis pavertė nepakenčiamomis. Vakar vakare, dar neatsigavusi po šoko, kai

buvo rastas Selijos Melok kūnas, Tali jo paprašė pritildyti muziką, ir jis neprotestuodamas sutiko. Tačiau kiek pritildytas triukšmas vis dar tąsė nervus erzinamu bumsėjimu, kurio negalėjo numalšinti net ant ausų užspausta pagalvė.

Ketvirtadienį, iškart po pusryčių, kai Rajenas dar gulėjo lovoje, Tali nutarė vykti į Vestendą. Nebūdama tikra, kiek užtruks, ji nesikrovė kuprinės, tik pasiėmė didelę rankinę, į kurią įsidėjo apelsiną ir bananą priešpiečiams. Autobusu ji nuvažiavo į Hampstedo stotį, paskui metro — iki krantinės, tada pėsčia patraukė Nortamberlendo aveniu, per šurmuliuojančią Trafalgaro aikštę, paskui per parduotuvių rajoną į Šv. Džeimso parką. Šis maršrutas Tali buvo pats mėgstamiausias, būtent ši Londono „trasa" jai labiausiai patiko; galiausiai, apėjusi ežerą, ji pajuto šiokią tokią ramybę. Vėl atplūdo šiam metų laikui nebūdinga šiluma, ir Tali prisėdo ant kranto valgyti vaisių: maloniai glostė saulutė, ir Tali žiūrėjo į vaikus ir tėvus, mėtančius duonos trupinius antims, į turistus, fotografuojančius vieni kitus spindinčio vandens fone, į už rankučių susikibusius vaikštinėjančius įsimylėjėlius ir paslaptingus vyrus, apsivilkusius tamsiais lietpalčiais, vaikštančius poromis; jie visada jai priminė aukšto rango šnipus, aptarinėjančius pavojingas paslaptis.

Apie pusę trijų Tali atsigavo ir buvo pasirengusi grįžti namo, tačiau paskutinį kartą apsukusi ežerą nutarė dar nueiti prie upės. Pasiekusi Parlamento aikštę netoli Vestminsterio rūmų, ji impulsyviai nusprendė atsistoti į neilgą norinčiųjų patekti į Lordų rūmus eilutę. Kartą ji jau lankėsi Bendruomenių rūmuose, bet Lordų rūmų dar nematė. Toks apsilankymas būtų nauja patirtis, be to, visai neblogai kokį pusvalandį ramiai pasėdėti. Jai neteko ilgai laukti. Tali praėjo pro rūsčius apsaugininkus parodžiusi, ką turi rankinėje, ir, nesukėlusi jokių įtarimų, kilimu nuklotais laiptais užlipo į galeriją.

Atidariusi medines duris, ji atsidūrė virš apatinių patalpų; apstulbusi pažvelgė žemyn. Ji gana dažnai visa tai matė per televiziją, bet dabar nuostabiai gyvai atsivėrė visa niauri rūmų didybė. Šiandien tikriausiai niekas negalėtų sukurti tokios įspūdingos įstatymų leidimo erdvės. Keisčiausia, kad kažkam kažkada pavyko visa tai sukurti. Galėjai pamanyti, kad visiems tiems Viktorijos laikų hercogams, grafams, markizams ir baronams jokios puošmenos, jokios

architektūrinės išmonės, aukso ir medžio dekorai ir vitražai neatrodė per daug prabangūs. Šis kūrinys išties pavykęs, svarstė Tali; galbūt todėl, kad buvo statomas tvirtai tikint. Architektas ir su juo dirbę meistrai žinojo, kam visa tai stato; jie tikėjo tuo, ką žinojo. Kad ir kaip ten būtų, svarstė Tali, ir mes turime savų pretenzijų; juk pastatėme Tūkstantmečio skliautą. Šie rūmai jai šiek tiek priminė katedrą, tik kad šis pastatas buvo skirtas vien tik pasaulietiškiems reikalams. Aukso sostas su baldakimu ir kandeliabru — karaliavimo žemėje simbolis; tarp langų įrengtose nišose stovėjo ne šventųjų, o baronų skulptūros, aukštų langų vitražuose mirgėjo herbai, o ne vaizdai iš šventųjų gyvenimo.

Didelis aukso sostas stovėjo priešais ją; Tali sąmonėje jis įstrigo aiškiausiai; jis dominavo ir visuose rūmuose. Kas jam nutiktų, jeigu Britanija taptų respublika? Savaime suprantama, net ir labiausiai antimonarchiškai nusiteikusi vyriausybė to sosto nenuverstų. Bet kokio dydžio muziejaus salės prireiktų, kad visa tai sutalpintų? Ir kam tą sostą būtų galima panaudoti? Galbūt, svarstė Tali, būsimasis prezidentas, įsitaisęs giliame krėsle, norėtų sėdėti po tokiu baldakimu? Tali žinios apie valstybę ar panašius dalykus buvo ribotos, bet ji pastebėjo, kad pakilusieji iki tam tikro statuso ir įgijusieji valdžią taip pat entuziastingai gviešiasi visų gėrybių, kaip ir visa tai turintys nuo gimimo. Ji džiaugėsi galėdama atsisėsti, jautėsi dėkinga už tai, kad turi kur paganyti akis ir apie ką pagalvoti. Per dieną susikaupęs nerimas atslūgo.

Mėgindama suvaldyti užplūdusias mintis ir paveikta visų rūmų palikto įspūdžio, Tali iš pradžių nė nepastebėjo apačioje, ant raudonų suolų, susėdusių figūrų. Ir tada ji išgirdo jo balsą — aiškų ir, kaip jai atrodė, su niekuo nesupainiojamą. Jos širdis krūptelėjo. Tali pažvelgė žemyn; jis stovėjo nugara į ją priešais vieną iš suolų, sustatytų tarp vyriausybės ir opozicijos vietų. Jis kalbėjo:

— Milordai, prašyčiau į dienotvarkę įtraukti ir mano iškeltą klausimą.

Tali vos neįsikibo į parankę greta sėdėjusiam jaunuoliui. Nekantraudama ji sušnabždėjo:

— Prašyčiau pasakyti, kas jis? Kas kalba?

Jaunuolis suraukė antakius ir ištiesė jai laikraštį. Nežiūrėdamas į Tali, jis atsakė:

— Lordas Martlešamas, nepartinis Bendruomenių rūmų deputatas.

Tali sėdėjo nustėrusi, kiek palinkusi į priekį, įbedusi akis jam į pakaušį. Jeigu tik jis atsigręžtų! O kaip kitaip ji galės įsitikinti, jeigu nepamatys jo veido? Jis neabejotinai turėtų pajusti tokį intensyvų žvilgsnį. Tali neišgirdo ministro atsakymo į pateiktą prašymą, negirdėjo, kaip sureagavo kiti perai. Klausimų metas jau baigėsi, buvo paskelbta kita dienotvarkės dalis. Grupelė žmonių pakilo išeiti iš rūmų, o tada, kai ir jis atsistojo norėdamas prie jų prisidėti, Tali jį aiškiai pamatė.

Ji nepažvelgė dar kartą į lordą Martlešamą. Jai nebereikėjo dar kartą patvirtinti tos neabejotino atpažinimo akimirkos. Galbūt ji galėtų suklysti dėl balso, bet išgirdusi balsą ir pamačiusi veidą ji liko absoliučiai įsitikinusi; nebebuvo nė menkiausios kibirkštėlės abejonės. Ji jau ne manė, o tikrai žinojo.

Dabar ji atsidūrė gatvėje prie Šv. Stefano įėjimo, nė negalėdama pasakyti, kaip čia atkeliavo. Gatvėje buvo toks pat didelis judėjimas kaip ir karštuoju turistų sezonu. Skendintis bronzinėje vienumoje nuo pjedestalo žvelgė Čerčilis, stebėdamas numylėtuosius Bendruomenių rūmus, o gatvė buvo kimšte užkimšta vos judančių taksi, automobilių ir autobusų. Policininkas sustabdė pėsčiuosius ir praleido į Bendruomenių rūmus važiuojančius parlamentarų automobilius; visas srautas turistų, persimetusių per pečius fotoaparatus, laukė, kol pasikeis šviesoforo signalas, kad perėję gatvę žingsniuotų į Abatiją. Ten bus sunku rasti ramią vietelę. Taigi Tali mieliau pasirinko Šv. Margaritos bažnyčią ir įėjusi atsisėdo ant suolo vidury navos.

Bažnyčioje jau buvo keletas žmonių; vaikštinėdami ir tyliai tarpusavyje kalbėdamiesi, jie stabtelėdavo prie skulptūrų, bet Tali jų nei matė, nei girdėjo. Pirmą kartą čia apsilankiusi Tali nepaprastai susižavėjo rytinio lango vitražu, kuris buvo sukurtas kaip Katerinos iš Aragono kraičio dalis, ir dviem nišomis su priklaupusiais princu Arturu, princese Katerina ir dviem šventaisiais, stovinčiais virš jų, tačiau dabar Tali žvelgė nieko nereginčiu žvilgsniu. Ji svarstė, kodėl ją užplūdo tiek daug stiprių emocijų. Kad ir kaip ten būtų, ji matė daktaro Nevilio kūną. Šis apdegusio žmogaus vaizdinys ją lankys

sapnuose visą gyvenimą. Dabar dar toji antroji mirtis, dar labiau kurstanti siaubą... Vaizduotės sukurtas lavono paveikslas atrodė daug ryškesnis už tą, kurį ji būtų iš tikrųjų išvydusi kilstelėdama lagamino viršų. Bet iki dabar nei vienoje, nei kitoje byloje ji neprivalėjo jaustis už ką nors atsakinga. Policijai ji papasakojo viską, ką žinojo. Iš jos daugiau niekas nieko neprašė. Dabar ji pasijuto labai artimai susijusi su žmogžudyste; jai atrodė, kad šis mikrobas sruvena jos gyslomis. Šiuosyk jai reikia apsispręsti; jai nė trupučio nepalengvėjo suvokus neabejotinai vienareikšmę pareigą. Ji žinojo, jog turi veikti; Skotland Jardas yra tik už pusmylės nuo Viktorijos gatvės. Vis dėlto Tali turėjo nuspėti ir savo veiksmų pasekmes. Lordas Martlešamas taps pagrindiniu įtariamuoju. Turėtų tapti. Tali liudijimas atmestų visas abejones. Jai buvo visai nesvarbu, kad jis — Lordų rūmų narys; vargu ar ji apie tai nors akimirką pagalvojo. Ji nebuvo iš tų moterų, kurioms labai svarbu atitinkamas statusas. Bėda buvo ta, jog ji pati netikėjo, kad prie jos palinkęs aiškiai susirūpinęs ir susikrimtęs žmogus galėtų būti žudikas. Bet jeigu nebus rasta įrodymų, galinčių jį išteisinti, jis tikrai gali būti teisiamas, gal net pripažintas kaltu. Ir tai nebus pirmas kartas, kai nuteisiamas nekaltas žmogus. Sakykime, byla niekada taip ir nebus išaiškinta; ar visam jo gyvenimui neprilips žudiko žymė? Tali neramino menkai sveiku protu paaiškinamas įsitikinimas, kad jis nekaltas. Kažkur, tolimoje sąmonės kertelėje, kurios nepasieks nei aštri mintis, nei rami meditacija, slypėjo kažkoks žinojimas, vienintelis faktas, kurį ji turėtų prisiminti ir pasakyti.

Ji pasijuto vėl besigriebianti senų jaunystės metodų. Susidūrusi su problema, Tali pradėdavo vidinį monologą; kartais šis tylus balsas jai skambėdavo kaip sąžinės balsas, bet dažniau — kaip skeptiškas sveiko proto postringavimas, nesudėtingas *alter ego.*

Žinai, ką privalai daryti. Neturi jaustis atsakinga už tai, kas nutiks paskui.

Jaučiuosi taip, tarsi būčiau atsakinga.

Vadinasi, nori būti atsakinga, tad prisiimk tą atsakomybę. Matei, kas nutiko daktarui Neviliui. Jeigu lordas Martlešamas kaltas, ar norėtum, kad jis liktų laisvėje? Jeigu jis nekaltas, kodėl pats neprisistatė? Jeigu jis nekaltas, galbūt turi informacijos, kuri galėtų nuvesti pas žudiką. Labai svarbu laikas. Kodėl dvejoji?

Turiu ramiai pasėdėti ir pagalvoti.

Apie ką ir kiek laiko pagalvoti? Jeigu komisaras Dalglišas paklaus, kur buvai išėjusi iš Lordų rūmų, ką tu jam pasakysi? Kad buvai bažnyčioje ir meldeisi, kad kas nors tau apšviestų protą?

Aš nesimeldžiu. Žinau, ką turiu daryti.

Tai eik ir daryk. Įvykdyta jau antroji žmogžudystė. Kiek dar mirčių ištiks, kol rasi drąsos papasakoti viską, ką žinai?

Tali pakilo ir dabar jau žengdama tvirčiau nuėjo prie sunkių Šv. Margaritos bažnyčios durų, o paskui Viktorijos gatve patraukė į Naująjį Skotland Jardą. Praėjusį kartą ją ten nugabeno seržantas Bentonas-Smitas; tada ji keliavo kupina vilčių. Tačiau atgal išvyko kamuojama minčių, kad jai nepasisekė, jog ji juos visus nuvylė. Nė viena iš jai parodytų nuotraukų, nė vienas „sumontuotas" veidas nė trupučio nebuvo panašus į žmogų, kurio jie ieškojo. Dabar ji nešė komisarui Dalglišui gerų naujienų. Tai kodėl gi eina tokia sunkia širdimi?

Ją priėmė budėtojas. Ji jau buvo gerai apgalvojusi, ką sakys.

— Gal galėčiau susitikti su komisaru Dalglišu? Esu ponia Talula Klaton iš Djupeino muziejaus. Atėjau pasikalbėti dėl nužudymų. Turiu svarbios informacijos.

Budintis pareigūnas neatrodė nustebęs. Jis pakartojo jos vardą ir paėmė telefono ragelį. Jis pasakė:

— Ponia Talula Klaton norėtų susitikti su komisaru Dalglišu ir pasikalbėti dėl Djupeino nužudymų. Ji sako, jog tai svarbu.

Po kelių sekundžių jis padėjo ragelį ir atsigręžė į Tali.

— Pas jus nusileis vienas iš komisaro Dalglišo komandos žmonių. Inspektorė Miskin. Ar pažįstate inspektorę Miskin?

— O, taip, aš ją pažįstu, bet mieliau pasikalbėčiau su ponu Dalglišu.

— Inspektorė Miskin jus nuves pas komisarą.

Tali atsisėdo ant jai pasiūlytos kėdės, pastatytos prie sienos. Kaip paprastai, ji nešėsi rankinę, kurios dirželis buvo permestas per petį ir įstrižai juosė krūtinę. Staiga Tali pagalvojo, jog toks apsidraudimas nuo vagių čia galėtų pasirodyti keistas; kaip ten būtų, ji juk Skotland Jarde. Nusinėrė nuo kaklo dirželį ir tvirtai suspaudusi abiem rankom laikė rankinę ant kelių. Staiga ji pasijuto labai sena.

Inspektorė Miskin atėjo stebėtinai greitai. Tali pagalvojo, jog jie tikriausiai išsigando, kad ji gali persigalvoti ir išeiti, jeigu jai teks ilgai laukti. Bet inspektorė Miskin kuo ramiausiai su ja pasisveikino ir nusišypsojo, o paskui nuvedė prie liftų. Koridoriuje buvo daug žmonių. Nusileidus liftui, jos įsigrūdo vidun kartu su pustuziniu aukštų tylinčių vyrų ir ėmė kilti viršun. Kai liftas sustojo ten, kur joms reikėjo, visi vyrai jau buvo išlipę, tik Tali nepastebėjo, kuris mygtukas buvo paspaustas.

Tardymo kambarėlis, į kurį jos įžengė, buvo baugiai mažas, su keliais funkciniais baldais. Tali pamatė keturkampį stalą su dviem kėdėm, pastatytom iš abiejų pusių, ir šalia, ant pastovo, padėtą įrašymo įrangą.

Tarsi perskaičiusi jos mintis, inspektorė Miskin pasakė:

— Deja, čia nėra labai jauku, bet čia mums niekas netrukdys. Komisaras Dalglišas tuoj ateis. Tačiau vaizdas gražus, tiesa? Paprašėme, kad atneštų arbatos.

Tali nuėjo prie lango. Kiek žemiau ji matė du Abatijos bokštus, dar toliau — Didįjį Beną ir Vestminsterio rūmus. Automobiliai nardė kaip miniatiūriniai žaisliukai, o pėstieji buvo panašūs į mažyčius manekenus. Tali žvelgė be jokių emocijų, tik klausydamasi, kada atsidarys durys.

Jis įžengė labai tyliai ir priėjo prie Tali. Jai taip palengvėjo jį pamačius, jog prireikė suvaldyti impulsyvų norą pačiai prie jo pribėgti. Dalglišas nuvedė ją prie kėdės, o pats su inspektore Miskin atsisėdo priešais.

Be jokių įžangų Tali pratarė:

— Mačiau tą automobilininką, kuris mane partrenkė. Šiandien lankiausi Lordų rūmuose. Jis ten sėdėjo nepartinių deputatų suole. Jis vardu lordas Martlešamas.

— Ar girdėjote jį kalbantį? — paklausė komisaras Dalglišas.

— Taip. Jie klausinėjo, ir jis pateikė savo klausimą. Iškart jį pažinau.

— Gal galėtumėte papasakoti smulkiau? Ką pirmiau atpažinote — balsą ar išvaizdą? Ant nepartinių suolo sėdintys perai paprastai būna atgręžę nugaras į viešąją galeriją. Ar matėte jo veidą?

— Kai kalbėjo, nematiau. Bet klausimų laikas baigėsi. Jis klausė

paskutinis. Bet kai jam buvo atsakyta ir pakalbėjo dar vienas ar du kiti perai, jie pradėjo svarstyti kitus reikalus. Tada jis atsistojo ir pasisuko ketindamas išeiti. Tik tuomet pamačiau jo veidą.

Kitą numanomą klausimą pateikė ne komisaras Dalglišas, bet inspektorė Miskin:

— Ar jūs esate absoliučiai tikra, ponia Klaton? Ar esate tokia tikra, kad galėtumėte atlaikyti priešininkų klausimus Karališkajame teisme ir nė trupučio nedvejoti?

Bet Tali pažvelgė į komisarą Dalglišą.

— Absoliučiai tikra, — atsakė. Ji patylėjo, o paskui tramdydama nerimą paklausė: — Ar aš turėsiu jį identifikuoti?

— Dar neturėsite, o gal ir visai neturėsite. Viskas priklausys nuo to, ką jis mums galės papasakoti, — atsakė komisaras Dalglišas.

Žvelgdama jam į akis, Tali pratarė:

— Jis yra geras žmogus, tiesa? Jis dėl manęs nerimavo. Šiuo atveju nebūčiau galėjusi suklysti. Negaliu patikėti...

Ji nutilo nebaigusi sakinio.

— Galbūt jis galės kuo puikiausiai paaiškinti, kodėl lankėsi Djupeino muziejuje, kodėl pats mums neprisistatė. Galbūt jis pateiks naudingos informacijos, kuri mums padės. Buvo išties labai svarbu jį surasti, ir mes esame jums dėkingi, — pasakė komisaras Dalglišas.

— Kaip gerai, kad šiandien sumanėte apsilankyti Lordų rūmuose. O kodėl ten susiruošėte?Ar jau anksčiau planavote šią išvyką? — paklausė inspektorė Miskin.

Tali ramiai papasakojo apie visą praleistą dieną, nenuleidusi nuo Dalglišo akių; ji papasakojo apie kilusį poreikį nors laikinai išeiti iš muziejaus, apie pasivaikščiojimą ir priešpiečius Sent Džeimso parke, apie impulsyvų sprendimą apsilankyti lordų rūmuose. Jos balse nesigirdėjo jokio triumfo. Besiklausant Dalglišui atrodė, jog ji ieško jo pritarimo ar patikinimo, kad jos išpažintis nėra išdavystės aktas. Tali baigus arbatą, kurią ji gėrė išties godžiai, Dalglišas pamėgino ją įtikinti, kad vertėtų priimti policijos siūlymą pargabenti ją namo policijos automobiliu; jis mėgino švelniai įtikinti Tali, jog ji bus vežama be žybsinčių mėlynųjų švyturėlių. Taip pat švelniai, bet tvirtai Tali atsisakė. Ji grįš kaip paprastai. Galbūt, pamanė sau

Dalglišas, taip bus tik geriau. Jeigu Tali parveš jų vairuotojas, muziejuje kaipmat kils visokiausių kalbų. Jis prašė jos niekam apie tai nepasakoti ir buvo tikras, jog ji tylės, bet Dalglišas nenorėjo, kad jai kas nors įkyrėtų apiberdamas klausimais. Ji buvo sąžininga moteris, ir meluoti jai būtų bjauru.

Dalglišas išėjo kartu su ja ir atsisveikino jau lauke. Kai jų rankos susitiko, ji pažvelgė Dalglišui į akis ir paklausė:

— Dabar jam kils daug bėdų, tiesa?

— Gal ir bus bėdų. Bet jeigu jis nekaltas, supras, jog nėra dėl ko baimintis. Gerai padarėte, kad atėjote, bet, manau, ir pati tai suprantate.

— Taip, — atsakė Tali pagaliau gręždamasi eiti. — Suprantu, bet kažkodėl šitai neguodžia.

Dalglišas grįžo į tardymo kambarį. Keitė jau buvo viską papasakojusi Pirsui ir Bentonui-Smitui. Jie klausėsi nekomentuodami, o paskui Pirsas uždavė neišvengiamą klausimą:

— Kaip tvirtai ji tuo įsitikinusi, sere? Jeigu ji klysta, iki kaklo įklimpsime į mėšlą.

— Ji sakė, jog nė trupučio neabejoja. Jį atpažino iškart, kai tik Martlešamas atsistojo kalbėti. Pamačiusi jį iš priekio, ji tik dar labiau įsitikino.

— Pirmiausia jį atpažino iš balso, o tik paskui iš veido? Keista. Ir kaip ji gali būti tokia tikra? Juk ji tik kelias sekundes matė jį ties savimi palinkusį, be to, gatvės žibintų šviesa blausi, — paklausė Pirsas.

— Kad ir kaip klostėsi jos mintys, — ar ji atpažino jį pirma iš balso, paskui iš išvaizdos, ar atpažino iškart, — ji neabejodama tvirtina, jog praėjusio penktadienio vakarą ją partrenkė Martlešamas, — pakartojo Dalglišas.

— O ką mes apie jį žinome, sere? Jis tarsi koks filantropas, tiesa? Skaičiau, jog gabena drabužius, maistą ir medicinos priemones tiems, kam labiausiai reikia. Ar tik ne jis buvo nukeliavęs į Bosniją, pats sėdėdamas už sunkvežimio vairo? Kažką apie tai rašė laikraščiuose. Tali Klaton galėjo būti mačiusi jo nuotraukų, — svarstė Keitė.

Pirsas nuėjo paimti iš lentynos *Kas yra kas* tomą ir vėl grįžo prie stalo. Jis pasakė:

— Jo titulas paveldėtas, tiesa? O tai reiškia, kad jis buvo išrinktas į rūmus paveldėjimo teise jau po pirmosios reformos; jis turėjo įrodyti esąs to vertas. Ar tik kažkas nėra jo pavadinęs nepartinių deputatų sąžine?

— Vargu. Manau, kiekvienas nepartinis įsivaizduoja esąs sąžinė. O dėl filantropijos tu teisi, Keite. Jis pasiūlė veikti pagal tam tikrą schemą — turtingi skolina pinigus tiems, kurie negali gauti kredito. Visa tai panašu į vietines kredito unijas, bet paskolos teikiamos neturint jokių specifinių interesų, — atsakė Dalglišas.

Pirsas garsiai citavo iš *Kas yra kas*:

— Čarlzas Montegju Sigrouvas Martlešamas. Pero titulas suteiktas gana neseniai — 1836-aisiais. Gimė 1955-ųjų spalio trečiąją, mokėsi įprastose mokyklose, baigė mokslus 1972-aisiais. Jo tėvas mirė gana anksti. Vedė generolo dukrą. Vaikų neturi. Kaip matome, atitinka visus standartus. Pomėgiai — muzika, kelionės. Adresas — Senoji Klebonija, Martlešamas, Safolkas. Atrodo, kokio nors paveldėto protėvių namo neturi. Įspūdingas labdaros akcijų skaičius. Ir tokį žmogų mes rengiamės apkaltinti dviem žmogžudystėm. Turėtų būti įdomu.

— Valdyk savo jausmus, Pirsai. Vis dar galioja ankstesni prieštaravimai. Kodėl iš ypač žiaurios žmogžudystės vietos sprunkantis žmogus turėtų sustoti pasižiūrėti, ar nesužeidė partrenktos dviračiu važiavusios pagyvenusios moters? — tarė Dalglišas.

— Ar jūs jį įspėsite, sere? — paklausė Keitė.

— Aš jam pasakysiu, jog noriu su juo susitikti ir pasikalbėti apie dabar vykstantį žmogžudystės tyrimą. Jeigu jam pasirodys, jog verta kartu atsigabenti ir advokatą, tai bus jo sprendimas. Nemanau, kad esant dabartinei situacijai jis taip nutartų.

Dalglišas atsisėdo prie stalo.

— Dabar jis tikriausiai dar yra Lordų rūmuose. Parašysiu jam kvietimą ir paprašysiu, kad kaip galėdamas greičiau pas mane atvyktų. Bentonas-Smitas galės nugabenti kvietimą ir parvežti čia Martlešamą. Beveik neabejoju, kad Martlešamas turi ir londonišką adresą; jeigu jis sutiks, galėsime važiuoti pas jį, bet, manau, jis atvažiuos su Bentonu.

Keitė priėjo prie lango ir laukė, kol Dalglišas parašys. Ji pratarė:

— Sere, jis nepanašus į žudiką.

— Ir visi kiti nepanašūs — tiek Markas Djupeinas, tiek Karolina Djupein, Murielė Godbi, Tali Klaton, ponia Faradėj, ponia Striklend, Džeimsas Kalder-Heilis ar Rajenas Arčeris. Vienas iš jų įvykdė dvigubą žmogžudystę. Kai pasikalbėsime su lordu Martlešamu, galbūt priartėsime prie tiesos, kuris iš jų kaltas.

Keitė atsigręžė ir pažvelgė į jį:

— Bet jūs jau žinote kuris, tiesa, sere?

— Manyčiau, mes visi žinome. Bet žinoti ir įrodyti — du skirtingi dalykai, Keite.

Keitė neabejojo, jog jis nepaminės vardo, kol jie nebus pasirengę areštui. Vulkanas taip ir liks Vulkanas. Keitei atrodė, kad jai aišku kodėl. Dar būdamas visai jaunas detektyvas konsteblis, Dalglišas tyrė žmogžudystės bylą, pasibaigusią siaubingai blogai. Buvo suimtas ir nuteistas nekaltas žmogus. Kadangi jis pats buvo dar tik pradedantis detektyvas, jam nebuvo primesta atsakomybė už padarytą klaidą, bet jis daug iš jos pasimokė. Dabar, būdamas vyresnysis detektyvas, jis vis dar jautė gresiantį didelį pavojų tiriant kriminalines, ypač žmogžudysčių, bylas. Tada jis per lengvai įsikibo į pirmąjį svarbiausią įtariamąjį ir sutelkė visas jėgas stengdamasis įrodyti, kad šis kaltas, neigdamas kitus apklaustuosius; sprendimas neišvengiamai buvo klaidingas, o ir visa komanda neturėjo galimybės pasvarstyti, ar jie neklysta. Antroji taisyklė — vengti priešlaikinio suėmimo, kuris pakenktų bylos tyrimui ir vėlesnėms teismo procedūroms. Galima padaryti išimtį, kai būtina apsaugoti trečiąjį asmenį. Aišku, svarstė Keitė, po antrosios žmogžudystės Vulkanas nebepavojingas. Dabar jau neturėtų tekti ilgai laukti. Greičiau nei galėjai pamanyti, pasirodė visų darbų pabaiga.

Bentonui-Smitui išvykus į Lordų rūmus, Dalglišas minutėlę sėdėjo tylėdamas. Keitė laukė, tada jis prakalbo:

— Keite, norėčiau, kad dabar nuvažiuotum į Svotling mokyklą ir atvežtum Karoliną Djupein. Jos nereikia suimti, bet, manau, tu pritarsi, jog ji turi čia atvažiuoti; šitai bus naudinga mums, ne jai.

Pamatęs nustebusį Keitės žvilgsnį, jis pridūrė:

— Gal aš ir rizikuoju, bet esu įsitikinęs, kad Tali Klaton atpažino teisingai. Kad ir ką mums papasakos Martlešamas, nujaučiu,

tai bus susiję su Karolina Djupein ir asmeniniu jos butu muziejuje. Jeigu aš klystu ir tarp jų nėra jokio ryšio, pamėginsiu paskambinti į mobilųjį telefoną tau dar nepasiekus Ričmondo.

2

Lordas Martlešamas į Jardą atvyko po trisdešimties minučių ir buvo palydėtas į Dalglišo kabinetą. Jis įžengė ramus, bet labai išblyškęs; iš pradžių atrodė, kad jis nėra tikras, ar derėtų paspausti Dalglišui ranką. Jie susėdo vienas priešais kitą už stalo, pastatyto prie lango. Žvelgdamas į išbalusį jo veidą, Dalglišas nė neabejojo, kad lordas Martlešamas žino, kodėl buvo iškviestas. Formalus priėmimas, faktas, kad jis buvo palydėtas į šį šaltą, tik būtiniausiais baldais apstatytą kambarį, jį ir Dalglišą skiriantis šviesios medienos plotas bylojo pats už save. Šis iškvietimas nebuvo visuomeninio pobūdžio, ir lordas Martlešamas neabejojo jo tikslu. Pažvelgęs į jį Dalglišas suprato, kodėl Tali Klaton jis pasirodė patrauklus. Jo veidas buvo vienas iš tų veidų, kuriems apibūdinti netinka žodžiai „gražus" ar „simpatiškas"; jo veidas atvirai atspindėjo tikrą vyriškos prigimties esmę.

Be jokių įžangų Dalglišas pratarė:

— Ponia Talula Klaton, Djupeino muziejaus tvarkytoja, šią popietę jus atpažino kaip automobilininką, lapkričio pirmąją, penktadienį, maždaug dvidešimt penkios minutės po šešių, partrenkusį ją važiuojančią dviračiu. Tą vakarą muziejuje buvo nužudyti du žmonės — daktaras Nevilis Djupeinas ir panelė Selija Melok. Privalau jūsų paklausti, ar buvote ten ir ką ten veikėte.

Lordas Martlešamas sėdėjo sunėręs ant kelių rankas. Dabar jis jas pakėlė ir taip pat padėjo ant stalo. Rankų kraujagyslės atrodė kaip tamsios stygos, o po įtempta oda baltu marmuru švietė krumpliai. Jis atsakė:

— Ponia Klaton teisi. Aš ten buvau ir ją partrenkiau. Tikiuosi, ji nebuvo smarkiau sužeista nei man pasirodė. Ji sakė, kad jaučiasi gerai.

— Taip, liko tik mėlynė. Kodėl neprisistatėte anksčiau?

— Kadangi tikėjausi, jog ši akimirka niekada neateis. Nieko ne-

leistina nedariau, bet nenorėjau, kad apie mano veiksmus kas nors sužinotų. Todėl ir išskubėjau.

— Bet jau vėliau, kai sužinojote apie pirmąją žmogžudystę, turėjote suprasti, kad esate liudininkas, kad turite prisiimti pareigą mums prisistatyti.

— Taip, manyčiau, žinojau. Taip pat ir tai, kad su žmogžudyste neturiu nieko bendra. Net nežinojau, kad ugnis buvo uždegta tyčia. Tada pagalvojau tik tiek, jog tikriausiai kažkas uždegė laužą, o įsismarkavusios ugnies vėliau nebesuvaldė. Įtikinau save, jog jums prisistatęs tik dar labiau komplikuočiau tyrimą, be to, sukelčiau sumaištį tiek savo, tiek kitų gyvenime. Kai šįryt sužinojau apie antrą nužudymą, viskas dar labiau komplikavosi. Nutariau, kad ir toliau tylėsiu, bet jeigu būsiu atpažintas, papasakosiu tiesą. Man neatrodė, kad galiu sutrukdyti įvykdyti teisingumą. Žinojau, kad neturiu nieko bendra nė su viena mirtimi. Aš nesistengiu savęs teisinti, tik noriu paaiškinti, kaip viskas įvyko. Man neatrodė, kad po daktaro Djupeino mirties turiu jums prisistatyti, ir toks apsisprendimas paveikė tolesnį mano elgesį. Su kiekviena praeinančia valanda man buvo vis sunkiau padaryti tai, kas atrodė teisinga.

— Ir vis dėlto, kodėl jūs ten buvote?

— Jeigu būtumėte to pasiteiravęs po Djupeino mirties, būčiau atsakęs, kad į muziejų nuvažiavau norėdamas išsukti iš kelio ir pailsėti, o paskui nubudau ir pamačiau, kad jau vėluoju į susitikimą ir turiu skubėti. Aš nesu pratęs meluoti, todėl abejoju, ar būčiau įtikinamai viską papasakojęs, bet, maniau, pamėginti verta. Aišku, dar galėjau užginčyti ponios Klaton identifikaciją. Šitai būtų galima traktuoti kaip jos nuostatą prieš mane. Tačiau antroji mirtis viską pakeitė. Pažinojau Seliją Melok. Tą vakarą į muziejų važiavau su ja susitikti.

Tyla. Dalglišas paklausė:

— Ar susitikote?

— Ne. Jos ten nebuvo. Turėjome susitikti automobilių stovėjimo aikštelėje už laurų krūmų, muziejaus pastato dešinėje. Sutartas laikas — penkiolika po šešių, anksčiausia, kiek begalėjau. Bet ir taip vėlavau. Jos automobilio ten neradau. Pamėginau jai paskambinti mobiliuoju telefonu, bet niekas neatsiliepė. Pagalvojau, kad ji nė

neketino ten važiuoti, o gal pavargo laukti, todėl ir išvažiavau. Nesitikėjau ką nors sutikti ir važiavau greičiau, nei derėjo važiuoti. Tada tasai nelaimingas atsitikimas...

— Kokie buvo jūsų santykiai su panele Melok?

— Šiek tiek laiko buvome meilužiai. Aš norėjau nutraukti santykius, bet ji nenorėjo. Viskas vyko gana šiurkščiai. Bet, atrodo, galiausiai ji sutiko, kad viskas turi baigtis. To romano niekada nė nederėjo pradėti. Vis dėlto ji paprašė paskutinį kartą susitikti muziejuje. Tai buvo įprasta mūsų pasimatymų vieta — automobilių stovėjimo aikštelė. Vakarais ten būna visiškai tuščia. Mes niekada nesijautėme rizikuojantys, kad kas nors nepastebės. O jeigu mus ir būtų pastebėję, juk nedarėme nieko neleistina.

Ir vėl tyla. Martlešamas nudelbęs akis apžiūrinėjo rankas. Dabar jis vėl jas kilstelėjo ir susinėrė ant kelių.

— Sakėte, kad atėjote čia papasakoti tiesos, bet juk tai netiesa, taip? Selija Melok buvo rasta negyva muziejaus Žmogžudysčių kambaryje. Manome, kad tame kambaryje ji ir buvo nužudyta. Ar galėtumėte nors iš tolo numanyti, kaip ji pateko į muziejų? — paklausė Dalglišas.

Martlešamas sėdėjo kėdėje susikūprinęs. Nepakėlęs akių jis atsakė:

— Ne, negalėčiau. O ar ji negalėjo tą dieną atvykti anksčiau, norėdama susitikti su kuo nors kitu, o paskui pasislėpė, na, sakykime, archyvo rūsio patalpose ir tiesiog pakliuvo į spąstus, gal net kartu su savo žudiku, kai penktą valandą užrakino duris?

— Iš kur žinote apie archyvo patalpas ir apie tai, kad muziejus rakinamas penktą valandą?

— Aš ten buvau, na, norėjau pasakyti, lankiausi.

— Jūs ne pirmas, kuris taip aiškina. Man šis sutapimas atrodo įdomus. Bet yra dar vienas kelias, kuriuo Selija Melok galėjo patekti į Žmogžudysčių kambarį, tiesa? Pro Karolinos Djupein buto duris. Ar tik ne ten jūs buvote susitarę susitikti?

Dabar lordas Martlešamas pakėlė galvą ir pažvelgė Dalglišui į akis. Jo žvilgsnyje atsispindėjo gili neviltis. Jis pasakė:

— Aš jos nežudžiau. Aš jos niekada nemylėjau ir nesakiau, kad myliu. Mūsų romanas buvo klaida, ir aš jai pakenkiau. Ji manė, kad

manyje ras viską, ko jai reikėjo — tėvą, meilužį, bičiulį, paramą, saugumą. Aš jai nieko nesuteikiau. Jeigu ne aš, ji būtų gyva, bet aš jos nežudžiau ir nežinau, kas tai padarė.

— Kodėl Djupeino muziejus? Beje, jūs nesimylėdavote automobilių stovėjimo aikštelėje, tiesa? Kurių galų turėtumėte užsiiminėti seksu taip nepatogiai, jeigu yra jos butas ir visas Londonas po jūsų kojomis? Manoji versija — jūs susitikinėdavote Karolinos Djupein bute. Paprašysiu ponios Djupein viską paaiškinti, bet dabar norėčiau išgirsti jūsų pasakojimą. Ar bendravote su ponia Djupein iki Selijos Melok mirties? — paklausė Dalglišas.

— Taip, sužinojęs naujienas, aš jai skambinau. Pasakiau jai, ką jums pasakosiu, jeigu būsiu atpažintas. Ji ėmė ironizuoti. Ji pasakė, jog taip kalbėdamas niekada neišsisuksiu. Ji nesijaudino. Kalbėjo aštriai, beveik ciniškai, galima sakyti, tarsi linksmintųsi. Bet aš jai pasakiau, jog pajutęs spaudimą papasakosiu visą tiesą.

— Ir kokia gi ta visa tiesa, lorde Martlešamai? — šįsyk beveik švelniai paklausė Dalglišas.

— Taip, manau, geriau jau papasakoti. Tikrai kartais susitikinėdavome bute virš muziejaus. Karolina Djupein buvo mums parūpinusi du raktų komplektus.

— Nors Selija turėjo savo butą?

— Taip, kartą buvau ir ten. Bet tik kartą. Aš nesijaučiau saugus, o ir Selijai nepatiko būti savo bute.

— Kiek laiko buvote artimas Karolinos Djupein draugas?

Lordas Martlešamas prislėgtas atsakė:

— Nepasakyčiau, kad buvome artimi draugai.

— Bet juk neabejotinai turėjote būti. Ji — labai vertinanti privatumą moteris, bet vis dėlto užleidžia jums savo butą ir įteikia judviem su Selija Melok raktus. Ponia Djupein man sakė, kad niekada nebuvo sutikusi Selijos nuo tada, kai 2001-aisiais mergina išėjo iš Svotling mokyklos. Ar norite pasakyti, kad ji melavo?

Martlešamas pakėlė akis. Jis patylėjo, o paskui pratarė liūdnai šyptelėjęs:

— Ne, ji nemeluoja. O man prastai sekasi, tiesa? Prityrusiam kvotėjui esu lengvas kąsnis.

— Lorde Martlešamai, ne žaisti atėjote. Selija Melok negyva.

Taip pat ir Nevilis Djupeinas. Ar buvote su juo pažįstamas, ar bendravote artimai?

— Niekada nebuvau jo matęs. Niekada nieko nebuvau apie jį girdėjęs, kol neperskaičiau laikraštyje apie nužudymą.

— Taigi grįžkime prie mano klausimo. Kokia toji tiesa, lorde Martlešamai?

Dabar jis pagaliau pasirengė pasakoti. Ant stalo stovėjo grafinas vandens ir stiklinė. Pamėgino įsipilti vandens, bet jo rankos drebėjo. Pirsas pasilenkė ir jam įpylė. Jie laukė, kol lordas Martlešamas iš lėto gėrė, bet kai galiausiai jis ėmė kalbėti, jo balsas skambėjo gana tvirtai.

— Mes abu buvome klubo, kuris renkasi Karolinos Djupein bute, nariai. Jis vadinasi *Klubas 96*. Mus visus vienijo seksas. Man atrodo, nors ir nesu tikras, klubą įsteigė jos vyras. Viskas, kas susiję su klubu, yra slapta, net klubo nariai įsislaptinę. Mes galime susipažinti tik su vienu klubo nariu, ir tai vienintelis asmuo, kurio tapatybė mums žinoma. Dėl susitikimų tariamasi internetu, o tinklapis užšifruotas. Klube lankydavomės dėl vienos priežasties — kad mėgautumėmės seksu. Seksu su viena moterimi, su dviem, grupiniu seksu... visai nesvarbu kaip. Visa tai buvo — bent jau taip atrodė — taip smagu, nekėlė jokio nerimo. Tada nelikdavo nieko — nelikdavo neišvengiamų problemų, tų, kurias patys užsikrauname, nelikdavo kartkartėmis užslenkančių nevilties juodulių, kai suvoki, kad tavo pažinota Anglija, už kurią kovojo mano tėvas, dabar jau miršta, o su ja miršti ir tu pats, nelikdavo žinojimo, kad visas gyvenimas grįstas melu. Nemanau, kad suprasite, ką noriu pasakyti. Nė vienas ten nebuvo išnaudojamas, nė vienu nebuvo pasinaudota, niekas nieko nedarė už pinigus, nebuvo nė vieno nepilnamečio ar kaip nors kitaip lengvai pažeidžiamo nario, ten niekam nereikėjo apsimetinėti. Buvome kaip vaikai, jeigu norite, kaip išdykę vaikai. Vis dėlto buvo galima kalbėti ir apie tam tikrą nekaltybę.

Dalglišas nieko nesakė. Butas, žinoma, buvo idealus. Menkai matomas išėjimas į alėją, medžiai ir krūmai, vieta automobiliams statyti, atskiras įėjimas į butą, visiškas privatumas. Jis paklausė:

— Kokiu būdu klubo nare tapo Selija Melok?

— Ne mano pagalba. Aš nežinau. Kaip tik tai ir mėginau pa-

aiškinti. Tai ir yra pati viso klubo esmė. Niekas nežino, išskyrus tą asmenį, kuris pirmą kartą ją atsivedė į klubą.

— Ir jūs nė nenumanote, kas tas asmuo galėjo būti?

— Nenumanau. Mes su Selija sulaužėme visas taisykles. Ji įsimylėjo. *Klubas 96* nėra linkęs pritarti tokiems pavojingiems dalykams. Mes susitikinėdavome seksui už klubo ribų, o tai draudžiama. Muziejumi naudodavomės privatiems pasimatymams. O tai irgi prieštarauja taisyklėms.

Dalglišas suabejojo:

— Man atrodo keista, kad Selija Melok buvo priimta. Jai buvo devyniolika. Vargu ar iš tokio amžiaus merginos galima tikėtis diskretiškumo. Ar ji buvo ganėtinai subrendusi, ar prityrusi sekso prasme, kad galėtų imtis tokios „veiklos"? Nejau niekas nepagalvojo, kad ją priimti rizikinga? O gal ji kaip tik todėl ir turėjo mirti, kad jos buvimas klube kėlė riziką?

Šį kartą Dalglišas sulaukė audringo protesto:

— Ne! Ne, tai visai ne tokio pobūdžio klubas. Nė vienas iš klubo narių niekada nesijautė rizikuojąs.

Taip, svarstė Dalglišas, tikriausiai nesijautė. Jie jautėsi saugūs ne tik dėl patogaus buto, dėl subtiliai rengiamų pasimatymų ir savitarpio pasitikėjimo. Čia rinkosi tie vyrai ir moterys, kurie pripratę prie valdžios ir galios, kurie moka savo galia manipuliuoti, kurie niekada savo noru nepatikėtų, kad jiems gali grėsti pavojus.

— Selijai nustatytas dviejų mėnesių nėštumas. Ar ji galėjo tikėtis, kad nešioja jūsų kūdikį? — paklausė Dalglišas.

— Ji galėjo tikėtis. Galbūt dėl to ir panoro nedelsiant su manimi susitikti. Bet nuo manęs ji negalėjo pastoti. Nuo manęs negali pastoti jokia moteris. Paauglystėje sunkiai persirgau kiaulyte. Aš niekada negalėsiu turėti vaikų.

Jis pažvelgė į Dalglišą skausmo kupinu žvilgsniu, o paskui pridūrė:

— Manyčiau, šis faktas paveikė mano požiūrį į seksą. Aš nemėginu atsiprašinėti, bet juk sekso tikslas ir yra palikuonių gimdymas. Jeigu tai neįmanoma, jeigu niekada nė negali būti įmanoma, lytinis aktas jau nebeatrodo toks svarbus ir lieka tiktai kaip būtina atsipalaidavimo forma. Tik to ir norėjau iš *Klubo 96* — būtino atsipalaidavimo.

Dalglišas neatsakė. Minutėlę jie sėdėjo tylėdami, paskui lordas Martlešamas pratarė:

— Egzistuoja tam tikri žodžiai ir veiksmai, galintys savotiškai apibūdinti vyrą. Kartą ištarus, kartą padarius, nebelieka jokio įmanomo atsiprašymo ar pasiteisinimo, jokio priimtino paaiškinimo. Jeigu jau taip pasakė, vadinasi, toks ir esi. Nebegali daugiau apsimetinėti. Štai dabar jau žinai. Ir šitai nebepasikeis, nebepasimirš.

— Bet nebūtinai negali būti dovanota, — atsakė Dalglišas.

— Negali būti dovanota tų, kurie viską žino. Negali būti dovanota pačiam sau. Galbūt galėtų dovanoti Dievas, bet, kaip kažkas yra pasakęs, *C'est son metier.* Išgyvenau tokią akimirką važiuodamas nuo tos ugnies. Žinojau, kad tai ne laužas. Kaipgi galėjo būti laužas? Žinojau, jog dabar kažkam galbūt gresia pavojus, jog galbūt ką nors dar galima išgelbėti. Puoliau į paniką ir nuvažiavau.

— Sustojote įsitikinti, ar poniai Klaton viskas gerai.

— Ar taip sakydamas mėginate sušvelninti mano situaciją, komisare?

— Ne, tik konstatuoju faktą.

Vėl tyla. Dalglišas paklausė:

— Ar prieš išvažiuodamas buvote įėjęs į ponios Djupein butą?

— Tik užrakinti duris. Koridoriuje buvo tamsu, o liftas stovėjo pirmame aukšte.

— Ar esate tuo įsitikinęs? Liftas buvo nuleistas į pirmą aukštą?

— Visiškai įsitikinęs. Šitai mane įtikino, kad Selijos bute nėra.

Dar po vienos pauzės Martlešamas pratarė:

— Atrodo, aš tarsi lunatikas ėjau kitų man paruoštu keliu. Užsiiminėjau labdara, nes mačiau, kaip labai to reikia, nes žinojau, kaip tai padaryti. Viskas atrodė akivaizdu. Tūkstančiai žmonių dėl finansinių dalykų puola į neviltį, net mėgina žudytis, nes negali gauti jokių kitų kreditų, išskyrus tuos, kuriuos jiems suteikia tie patys juos išnaudojantys rykliai. Bet dažniausiai pinigų kaip tik ir reikia tiems, kurie negali jų gauti. Tačiau taip pat yra tūkstančiai žmonių, kurie gali leisti savo pinigus — na, nedaug pinigų, sumas, kurios jiems atstoja kišenpinigius, bet jie yra pasirengę kurti fondus neturėdami specifinių interesų, tenkindamiesi garantijomis, kad susigrąžins savo kapitalą. Ir šis mechanizmas veikia. Organizuojame šią veiklą

pasitelkę savanorius. Administraciniam darbui apmokėti pinigų neišleidžiame, ir dėkingi žmonės po truputį ima į tave žiūrėti kaip į kokį nors šventąjį pasaulietį. Jiems būtina tikėti, kad gerumas yra įmanomas, kad ne visi užvaldyti gobšumo. Jie ilgisi doro herojaus. Niekada nemaniau, kad esu geras, bet išties tikėjau, kad darau gera. Aš sakiau kalbas, kurių iš manęs tikėjosi, skaičiau apeliacijas. O dabar pats išvydau visą tiesą apie save, apie tai, koks iš tikrųjų esu, ir tai mane pykina. Kaip suprantu, viso to negalima nutylėti? Kalbu ne dėl savęs, aš tik galvoju apie Selijos tėvus. Negali būti nieko baisiau už jos mirtį, bet norėčiau, kad jiems būtų papasakota ne visa tiesa. Ar jiems būtinai reikės pasakyti apie klubą? Beje, dar ir mano žmona. Suprantu, kad dabar per vėlu apie ją galvoti, bet ji nesveikuoja, ir aš nenorėčiau suteikti jai dar daugiau skausmo.

— Jeigu ši informacija bus traktuojama kaip liudytojų medžiaga ir bus reikalinga teismui, jie viską sužinos, — atsakė Dalglišas.

— Kaip ir visi kiti. Bulvariniai laikraščiai nenutils, nors aš ir nesu vienintelis toks. Aš jos nenužudžiau, bet esu atsakingas už jos mirtį. Jeigu ji nebūtų manęs sutikusi, šiandien būtų gyva. Tikiuosi, nesu suimamas? Jūs manęs neįspėjote.

— Jūs nesuimamas. Mums reikia jūsų pareiškimo, mano kolegos tuoj viską surašys. Man reikės dar kartą su jumis pasikalbėti. Tasai antrasis pokalbis bus įrašinėjamas, kaip reikalauja liudytojų taisyklės.

— Manyčiau, būtent tada jūs man patartumėte pasirūpinti advokatu.

— Šitai nuspręsite pats. Manyčiau, būtų išmintinga pasirūpinti, — tarė Dalglišas.

3

Nepaisant judraus eismo, Keitė su Karolina Djupein grįžo į Jardą praėjus dviem valandom po to, kai Keitė išsiruošė. Popietę Karolina Djupein leido jodinėdama užmiestyje; jos automobilis įsuko į Svotling mokyklos kiemą likus minutėlei iki Keitės atvykimo. Keitė nelaukė, kol ji persirengs, todėl dabar Karolina Djupein tebevilkėjo

jojikės kelnėmis. Dalglišas pagalvojo, jog atsinešusi botagą ji būtų atrodžiusi kaip tikra tramdytoja.

Joms važiuojant, Keitė jai nieko nesakė, o išklausiusi apie tai, kad Tali atpažino lordą Martlešamą, Karolina neparodė jokių emocijų, tik liūdnokai šyptelėjo ir pasakė:

— Kai buvo rastas Selijos kūnas, Čarlzas Martlešamas man skambino. Jis sakė, kad jeigu bus atpažintas, mėgins išsisukinėti, bet galiausiai nutarė, jog tikriausiai derėtų sakyti tiesą — tiek apie tai, ką praėjusį penktadienį veikė Djupeino muziejuje, tiek apie *Klubą 96*. Atvirai kalbant, nemaniau, kad jį surasite, bet kai jau suradote, žinojau: jis nemokės meluoti. Gaila, kad Tali Klaton neapribojo savo politinio išprusimo Bendruomenių rūmais.

— Kaip ėmė veikti *Klubas 96*? — paklausė Dalglišas.

— Jis buvo įkurtas prieš šešerius metus; jį įkūrėme kartu su vyru. Jis viską pradėjo. Prieš ketverius metus jis užsimušė važiuodamas mersedesu. Bet jūs, aišku, visa tai žinote. Nemanau, kad dar liko kokių nors jūsų neatkapstytų dalykų apie mus. Klubas buvo jo idėja. Jis sakė, kad galima daryti pinigus atsižvelgiant į nepatenkintus kitų poreikius. Žmonių varomoji jėga — pinigai, valdžia, šlovė ir seksas. Žmonės, pasiekę valdžią ir šlovę, paprastai turi ir pinigų. Bet pasimėgauti seksu, saugiu seksu, nėra paprasta. Sėkmės lydimiems ir ambicingiems žmonėms reikia sekso; sekso jiems reikia nuolat, jiems patinka įvairovė. Gali nusipirkti seksą iš prostitutės, bet tuomet rizikuoji pamatyti savo nuotrauką bulvariniuose laikraščiuose arba stoti į kovą teisme prieš šmeižikus. Jeigu tave įkvepia rizika, gali sukti ratus automobiliu aplink Kings Krosą ir ten pasirūpinti sekso. Gali miegoti su draugų žmonomis, jeigu esi pasirengęs emocinėms ir šeimyninėms komplikacijoms. Reimondas sakė, kad galingiems vyrams reikia kaltės jausmo nepaliekančio sekso su moterimis, kurios mėgaujasi šiais dalykais ne mažiau nei jie, kurios taip pat turi ką prarasti. Dažniausiai tai ištekėjusios moterys, branginančios santuoką, bet jaučiančios nuobodulį, seksualiai nepatenkintos, moterys, kurioms reikia kažko, kas sietųsi su paslaptimi ir trupučiu rizikos. Taigi jis įkūrė klubą. Tada mirė mano tėvas, ir aš perėmiau butą.

— Taigi Selija Melok buvo viena iš grupės narių? Kiek laiko? — paklausė Dalglišas.

— Negaliu pasakyti. Aš net nežinojau, kad ji lankosi klube. Taip jau būna su mūsų nariais. Turime savo tinklapį, kur klubo nariai gali gauti informaciją apie kito susitikimo laiką, jeigu patalpos laisvos, bet, žinoma, jos visada būna laisvos. Po Nevilio mirties man tereikėjo įdėti į tinklapį žinutę, kad visi susitikimai laikinai atšaukiami. Būtų beprasmiška manęs prašyti klubo narių sąrašo. Tokio sąrašo nėra. Klubo esmė ir yra visiškas slaptumas.

Dalglišas pasakė:

— Tol, kol jie neatpažįsta vienas kito.

— Jie nešiodavo kaukes. Visa tai atrodo teatrališkai, bet Reimondas manė, kad šitai tik dar labiau juos trauks.

— Kai žmonės užsiiminėja seksu, kaukės negana, kad išsaugotum neatskleistą tapatybę.

— Na, gerai, galbūt vienas ar du įtarė, kas jų laikinasis partneris. Kaip ten būtų, jie visi susirinkdavo daugmaž iš to paties pasaulio. Bet jums nepavyks išsiaiškinti, kas jie tokie.

Dalglišas sėdėjo tylėdamas. Tikriausiai ši tyla jai pasirodė slegianti, nes staiga ji pratrūko:

— Dėl Dievo, aš juk kalbu ne su parapijos vikaru! Jūs esate policininkas, juk panašių dalykų matėte ir anksčiau. Žmonės susirenka grupiniam seksui, ir internetas yra vienas iš tokių susitikimų organizatorių; taip įmantriau, nei mesti ant grindų raktelius nuo automobilio. Visos grupės pageidaujamas seksas. Taip būna. Tai, ką darėme, nebuvo nelegalu. Nejau negalime laikytis proporcijų? Jūs net neturite pakankamai policijos pajėgų kovoti su pedofilija internete. Kiek vyrų — tūkstančiai, dešimtys tūkstančių — moka pinigus už tai, kad galėtų pasižiūrėti į seksualiai kankinamus mažus vaikus? Ką pasakytumėte apie tuos žmones, kurie siunčia nuotraukas? Ar jūs rimtai siūlote gaišti laiką ir leisti pinigus medžiojant privataus klubo narius, suaugusius žmones, kuriems leista pasinaudoti privačiomis patalpomis?

— Tik štai, vienas iš klubo lankytojų buvo nužudytas. Kalbant apie nužudymą, jokių privatumų nebelieka. Jokių, — atsakė Dalglišas.

Karolina jam papasakojo viską, ką jis turėjo žinoti, ir jis leido jai eiti. Dalglišas nepajuto jokio ypatingo nepritarimo. Kokią jis turi teisę teisti? Ar jo paties įnoringesnis seksualinis gyvenimas ar fizinis pasitenkinimas iki šiol nebuvo rūpestingai atskiriamas nuo meilės?

4

— Jums bus viskas gerai, tiesa, ponia Tali? Na, norėjau pasakyti, jūs juk pripratusi čia būti. Nemanote, kad turėčiau pasilikti? — paklausė Rajenas.

Po kelionės metro Tali galiausiai pasiekė namus; įlipusi į metro, ji prarado bet kokias viltis atsisėsti ir važiavo prilaikoma tik susigrūdusių keleivių kūnų. Rajeną ji rado svetainėje, susikrovusį kuprinę ir pasirengusį išeiti. Ant stalo gulėjo raštelis, didžiosiomis raidėmis surašytas kitoje voko pusėje.

Tali atsisėdo į arčiausiai buvusią kėdę.

— Ne, nemanau, kad turėtum pasilikti, Rajenai. Atleisk, kad tau pas mane nebuvo patogu. Trobelė per maža.

— Būtent! — guviai pritarė jis. — Čia viskas maža. Bet aš grįšiu. Norėjau pasakyti, aš kaip visada pirmadieniais ateisiu į darbą. Gyvensiu pas majorą.

Palengvėjimą prislopino nerimas. Kur, svarstė Tali, jis iš tikrųjų eina? Ji paklausė:

— O majoras džiaugiasi, kad grįžti?

Rajenas nepakėlė į ją akių.

— Majoras sako, kad gerai. Norėjau pasakyti, kad einu pas jį neilgam. Žinote, turiu savų planų, — atsakė jis.

— Taip, esu tikra, kad turi, Rajenai, bet dabar žiema. Naktimis gali būti baisiai šalta. Privalai turėti pastogę.

— Aš juk turiu pastogę, suprantate, apie ką kalbu? Nesijaudinkit, ponia Tali, man viskas gerai.

Jis užsimetė ant pečių sunkų nešulį ir pasuko durų link.

— Kaip nusigausi namo, Rajenai? Galbūt, jeigu ji dar čia, panelė Godbi galėtų tave pavėžėti iki metro stoties, — pasiūlė Tali.

— Aš juk turiu naują dviratį, tiesa? Tą, kurį man nupirko majoras.

Rajenas kiek patylėjo, o paskui pasakė:

— Na, tai einu. Sudie, ponia Tali. Ačiū, kad mane laikėte.

Tada jis išėjo. Pasigirdus durų skambučiui, Tali stengėsi sukaupti pakankamai jėgų ir atsistoti. Atėjo Murielė. Ji vilkėjo paltą; aišku, jau rengėsi važiuoti namo. Ji pasakė:

— Patikrinau, ar visur užrakinta. Nebegalėjau ilgiau laukti, kol grįši. Mačiau, kaip alėja nuvažiavo Rajenas. Jis buvo su kuprine. Ar jis išsikrausto?

— Taip, Muriele. Jis grįžta pas majorą. Viskas gerai, Muriele. Aš įpratusi būti viena. Būdama čia, niekada nesinervinu.

Tali dar kartą pakartojo:

— Viskas labai gerai.

— Ponia Karolina taip nemano. Turėtum jai paskambinti ir paklausti, ką ji pataria. Galbūt panorės, kad būtum su ja, Tali. Arba, jeigu tau tikrai baisu, galėtum pagyventi pas mane.

Nemalonesnio siūlymo nė nesugalvotum. Tali pamanė: *Ji jaučia, jog turi mane pasikviesti, bet visai manęs nenori. Ji galėtų pasisiūlyti pagyventi čia, bet to nedarys, tik ne po to, kas nutiko vakar.* Tali pasirodė, kad Murielės akyse ji gali perskaityti baimę, ir šis suvokimas jai suteikė kruopelę pasitenkinimo. Murielė labiau bijo nei ji.

— Labai malonu iš tavo pusės, Muriele, bet man tikrai viskas gerai. Aš čia gyvenu. Mano langai rakinami, duryse įtaisyta dviguba spyna, turiu telefoną. Nemanau, kad kuo nors rizikuoju. Ir kas gi panorėtų mane žudyti? — atsakė Tali.

— O kodėl jis panorėjo nužudyti daktarą Nevilį ar tą merginą? Kad ir kas tai būtų, jis — beprotis. Jau geriau paskambintum poniai Karolinai ir paprašytum tave pasiimti. Svotling mokykloje ji rastų tau lovą.

Tali pamanė: *Jeigu jau esi taip tvirtai įsitikinusi, kodėl gi nepamėgini primygtinai pareikalauti, kad susikraučiau daiktelius ir važiuočiau su tavimi namo?* Bet ji nekaltino Murielės. Murielė tikriausiai viską labai gerai apgalvojo. Jeigu jau Tali pas ją atsikraustys, gali būti, kad liks ten gyventi ištisas savaites, gal net ir mėnesius. Nebus jokios priežasties grįžti atgal į trobelę, kol žmogžudystės nebus išaiškintos, ir niekas nežino, kiek laiko tai užtruks. Galbūt tų žmogžudysčių niekada nė neišaiškins. Tali buvo įsitikinusi, jog dabar išėjusi iš trobelės niekada daugiau į ją nebesugrįš; ji suprato, kad šis įsitikinimas nepaaiškinamas sveiku protu, bet vis dėlto pernelyg stiprus, kad būtų galima jį ignoruoti. Ji galėjo save įsivaizduoti desperatiškai ieškančią vieno kambario butuko ar besiglaudžiančią pas vieną iš Djupeinų, ar pas Murielę; tada ji visiems taptų nuo-

latiniu susierzinimo ir nervų šaltiniu. Čia jos vieta, ir nesileis iš čia išvaroma žudiko.

— Na, viskas priklauso tik nuo tavęs. Aš pasiūliau. Atėjau tau atiduoti raktus nuo muziejaus. Antrą valandą juos atgavome; pasakiau Bentonui-Smitui, kad tau juos perduosiu. Bus geriau, jei man atiduosi trobelės raktus, kuriuos buvai paskolinusi Rajenui. Tai vienintelis atsarginis komplektas, todėl turėtų būti laikomas kabinete, — pasakė Murielė.

— O, varge, manau, kad Rajenas pamiršo juos grąžinti, o aš nepagalvojau jo paprašyti. Bet jis čia bus pirmadienį, — susigriebė Tali.

Murielės balse nuskambėjo įprastas priekaištas, bet taip, tarsi iškalbinėtų nenuoširdžiai. Po antrosios žmogžudystės ji neabejotinai pasikeitė. Ji pasakė:

— Tu apskritai niekada neturėjai jam duoti raktų. Jis kuo puikiausiai galėjo atidirbinėti įprastas valandas ir pasikliauti tavimi — tu jį įleidi ir išleidi. Jeigu pirmadienį jį pamatysi anksčiau už mane, nepamiršk tų raktų paimti.

Tada ji pagaliau išėjo. Tali užrakino ir užsklendė jai už nugaros duris, o tada atsisėdo į kėdę prie židinio. Iš nuovargio net blogumą juto. Nuovargį dar labiau didino trauma, patirta atpažinus lordą Martlešamą, apsilankymas Skotland Jarde, nerimas dėl Rajeno, o dabar dar ir trumpas susirėmimas su Muriele. Galbūt jai vertėjo priimti komisaro Dalglišo pasiūlymą ir leistis parvežamai. Bet galiausiai nuovargis tapo beveik malonus, vėl grįžo dienos pabaigos ramybė, kurią ji visada pajusdavo sėdėdama viena. Ji aprimo. Minutėlę Tali pasimėgavo tokia nuotaika, o paskui, jau atsigavusi, pakilo ir ėmė suktis po trobelę tvarkydamasi.

Antrame aukšte Rajenas nesivargino klodamas lovą; oras kambaryje buvo troškus. Tali pasiėmė raktą nuo lango, kurį visada laikydavo pakabinusi ant mažo kabliuko, ir pravėrė dvivėrius langus. Į vidų plūstelėjo salsvas rudens oras. Minutėlę ji stovėjo kvėpdama gaivą ir žvelgdama į tamsią lygumos tuštumą, o paskui vėl uždarė ir užrakino langą. Tada paklojo lovą, paklodę, antvalktį ir pagalvės užvalkalą sukišo į drobinį maišą. Lovos baltinius išskalbs rytoj; ji nujautė, jog šįvakar negalės pakęsti skalbimo mašinos burzgimo.

Paskui nuo vonios kambario grindų pakėlė Rajeno numestus šlapius rankšluosčius, išvalė kriauklę ir klozete nuleido vandenį. Jos neapleido kiek prasikaltusio žmogaus jausmas, jog kartu su jo palikta netvarka guja lauk patį Rajeną. Kur jis šiąnakt miegos, svarstė Tali. Ji gundėsi paskambinti majorui ir paklausti, ar jis tikrai laukia Rajeno, bet Rajenas jai nepasakė telefono numerio, jis buvo palikęs tik Maidos slėnio adresą. Tali galėtų susirasti numerį telefonų knygoje, bet jos skambutis neabejotinai bus suprastas kaip netoleruotinas kišimasis. Rajenui jau beveik aštuoniolika, o ji jam nei močiutė, nei globėja. Bet ji negalėjo pakelti šio, nors ir nedidelio, kaltės ir atsakomybės svorio. Ji kažkuo nuvylė tą berniuką, tikriausiai nepakako tolerancijos ir gerumo. Trobelė buvo jos šventovė ir numylėti namai, bet gali būti, kad vienišės gyvenimas pavertė ją savanaude. Ji prisiminė, kaip jautėsi Besingstoke. Ar dabar ji ir Rajeną vertė taip pasijausti?

Ji jau ėmė galvoti apie vakarienę, bet nors po priešpiečių prie ežero nieko nebuvo valgiusi, alkio nejautė; jos neviliojo joks pusgaminis, padėtas šaldytuve. Ji užsiplikė arbatos, vienintelį arbatžolių maišelį užpylusi verdančiu vandeniu, atsidarė pakelį lengvai virškinamų šokoladinių sausainėlių ir atsisėdo už virtuvinio stalo. Saldumas ją atgaivino. Paskui tarsi nesąmoningai užsivilko paltą ir neužrakinusi durų išėjo į tamsą. Kad ir kaip ten būtų, šitaip ji baigia kiekvieną dieną. Šis vakaras niekuo nesiskiria nuo kitų. Jai reikėjo šiek tiek pasivaikščioti po lygumą, grožintis priešais žėrinčia Londono platybe, skruostais jaučiant vėsų orą, uodžiant žemės ir žalumos kvapą; jai reikėjo patirti šią vienatvės akimirką, nors ši vienatvė niekada nebūdavo visiška, jai reikėjo patirti paslaptį be jokių baimių ar apgailestavimų.

Galbūt šioje begalinėje tyloje ir tamsoje kažkur vaikščiojo vieniši žmonės, galbūt kas nors iš jų ieško sekso, draugijos, o gal meilės. Prieš šimtą penkiasdešimt metų tuo pačiu taku išsėlino tarnaitė, praėjo pro tuos pačius vartus, kad pasitiktų savo meilužį ir baisią mirtį. Toji paslaptis niekada taip ir nepaaiškėjo, o auka, kaip ir aukos žmogžudžių, kurių veidai žvelgia nuo Žmogžudysčių kambario sienų, tapo viena iš didžiulės, beformės mirusiųjų armijos. Tali galvojo apie ją, jausdama lengvą gailestį, bet tarnaitės šešėlis negalėjo

sutrikdyti vakaro ramybės, negalėjo jos įbauginti. Tali apsiginklavo palaimingu įsitikinimu, jog ji nėra siaubo vergė, jog dviejų žmogžudysčių košmaras nepajėgs jos įkalinti trobelėje ir nesugadins šio vienuoliško pasivaikščiojimo po vakaro dangumi.

Jau perėjusi per lygumą ir uždariusi paskui save vartus, ji pakėlė akis į juodą muziejaus mūrą ir išvydo šviesą. Ji sklido iš pietinio Žmogžudysčių kambario lango, bet ne taip ryškiai, kaip šviestų visos uždegtos kambario lempos, šiek tiek blausiau, tarsi išsklaidyta. Tali pastovėjo kelias sekundes ramiai žiūrėdama ir svarstydama, ar negalėtų lange atsispindėti trobelėje uždegta šviesa. Bet šitai, aišku, buvo neįmanoma. Šviesą ji buvo palikusi tik svetainėje ir koridoriuje; dabar šios šviesos pluošteliai smelkėsi pro siaurus užuolaidose paliktus plyšelius. Tokia šviesa niekaip negalėtų apšviesti jokios muziejaus dalies. Atrodė, tarsi Žmogžudysčių kambaryje būtų palikta degti vienintelė švieselė, galbūt viena iš stalinių lempų prie fotelių priešais židinį. Galbūt į Žmogžudysčių kambarį buvo užsukęs kuris nors iš Djupeinų, o gal ponas Kalder-Heilis, nutaręs pastudijuoti kokį nors dokumentą, o paskui išėjo pamiršęs užgesinti stalinę lempą. Bet vis tiek atrodė keista, kad Murielė, prieš rakindama muziejų apžiūrinėjusi kambarius, nepamatė šios šviesos.

Tali tvirtai sau tarė, kad tikrai neverta bijoti, jog ji turi veikti protingai. Būtų absurdiška skambinti Murielei, kuri dabar jau tikriausiai namie arba kuriam nors iš Djupeinų, nepasitikrinus, ar tai nėra paprasčiausias suklydimas. Skambinti policijai būtų dar didesnis absurdas. Protingiausia buvo pažiūrėti, ar užrakintos muziejaus lauko durys, ar įjungta signalizacija. Jeigu taip ir bus, ji galės būti rami, kad muziejuje nieko nėra, kad galės jaustis saugi įėjusi vidun. Jeigu durys bus neužrakintos, ji iškart grįš į trobelę, užsirakins ir paskambins policijai.

Ji vėl išėjo pasiėmusi prožektorių ir kaip įmanydama tyliau pro juodus jaunų medelių nuodėgulius pasuko muziejaus fasado link. Dabar nematė jokios šviesos; blyškus spindesys buvo regimas tik iš pietinio ir rytinio lango. Lauko duris rado užrakintas. Įėjusi Tali spustelėjo dešinėje durų pusėje įrengtą jungiklį, užžiebė šviesą ir nuskubėjo išjungti kvykiančios signalizacijos. Kai įžengė iš tamsaus lauko, koridoriuje deganti šviesa tiesiog akino. Tali pastovėjo aki-

mirką mąstydama, kaip staiga ši aplinka virto keista ir nepažįstama. Kaip ir visos erdvės, paprastai pilnos žmonių siluetų, žmogiškų garsų, žmonių veiklos, ši erdvė atrodė paslaptingai laukianti. Tali pasijuto nenorinti eiti pirmyn, tarsi pažeidusi tylą pažadintų kažką svetima, kas neatrodė malonu. Tada ją vėl užplūdo tasai drąsinantis ir skatinantis jausmas, ją stiprinęs per paskutines kelias dienas. Čia nėra ko bijoti, čia nėra nieko keista, nieko antgamtiška. Ji atėjo turėdama paprasčiausią tikslą — užgesinti degančią lemputę. Grįžti į trobelę nežengus žingsnio pirmyn, eiti miegoti žinant, kad lemputė tebedega, vadinasi, pasiduoti baimei, galbūt visiems laikams prarasti per paskutinius aštuonerius metus šios vietos ir trobelės teiktą pasitikėjimą ir ramybę.

Ji ryžtingai žengė skersai koridorių, klausydamasi į marmurą kaukšinčių savo žingsnių aido, o paskui užlipo laiptais. Žmogžudysčių kambario durys buvo uždarytos, bet neužantspauduotos. Policija tikriausiai baigė darbą anksčiau nei tikėjosi. Galbūt Murielė, vis dar neatsigavusi nuo patirto šoko, kai buvo rastas Selijos kūnas, net nedrįso durų atidaryti. Na, šitai nebūtų į ją panašu, bet, kita vertus, po to siaubingo radinio lagamine pati Murielė nebebuvo į save panaši. Galbūt ji ir nesutiktų, kad bijo, bet Tali matė baimės nutamsintas Murielės akis. Gali būti, kad ji labai bijojo šio paskutinio viso pastato patikrinimo ypač dėl to, kad buvo viena. Todėl šį kartą savo darbą galėjo atlikti ne taip sąžiningai kaip paprastai.

Tali atidarė duris ir iškart suprato, jog neklydo. Stalinė lempa prie dešiniojo fotelio buvo palikta įjungta, o ant stalo buvo padėtos dvi užverstos knygos ir kažkas panašu į užrašus. Kažkas skaitė. Priėjusi prie stalo ji pamatė, jog skaitė ponas Kalder-Heilis. Užrašai buvo jo; smulkus, beveik neįskaitomas raštas užrašytas gerai pažįstamu jo braižu. Tikriausiai jis atėjo į muziejų atsiimti raktų tuoj pat, kai tik policininkai buvo pasirengę juos grąžinti. Ir kaip jis galėjo taip ramiai čia sėdėti ir dirbti po viso to, kas nutiko?

Po to, kai buvo rastas Selijos kūnas, į Žmogžudysčių kambarį Tali atėjo pirmą kartą; ji iškart pastebėjo, jog kažkas yra kitaip, kažkas keista, o paskui suprato, kad trūksta lagamino. Lagaminas tikriausiai dar saugomas policijoje, o gal jau atiduotas į ekspertizių laboratoriją. Jis buvo toks svarbus šio kambario elementas, toks

įprastas ir kartu toks nepaprastas, jog dabar, lagamino netekus, viskas atrodė grėsmingiau nei tada, kai jis buvo eksponuojamas.

Tali iškart nepuolė prie lempos skubėdama ją išjungti, bet apie pusę minutės stovėjo tarpduryje. Nuotraukos jos nebaugino, kita vertus, ji niekada jų nesibaimino. Aštuonerius metus kasdien valydama dulkes, užrakindama ir atrakindama spinteles, blizgindama eksponatus dengiantį stiklą, ji beveik visai jomis nebesidomėjo. Bet dabar švelnia, pusiau prigesinta šviesa apšviestas kambarys teikė naujų, nelabai malonių pojūčių. Tali tarė sau, jog tai ne baimė, tik nejaukumas. Ji jau turėjo būti pripratusi lankytis Žmogžudysčių kambaryje; ir dabar derėtų jaustis įprastai.

Ji priėjo prie rytinio lango ir pažvelgė į naktį. Ar tą lemtingą penktadienį Selija taip pat stovėjo šioje vietoje? Ar tik todėl ji ir turėjo mirti, kad pažvelgusi žemyn į liepsnojančius medžius ji pamatė prie čiaupo palinkusį žudiką, plaunantį pirštinėtas rankas? Ką jis pajuto, pakėlęs žvilgsnį ir pamatęs baltą veidą, ilgus geltonus plaukus ir iš siaubo išplėstas akis? Ji turėjo nujausti, ką reiškia toks pamatymas. Tai kodėl ji laukė, kol ją pasieks tie tvirti skubūs žingsniai, kol pirštinėtos rankos sugniauš jai kaklą? O gal ji mėgino pabėgti tuščiai draskydama uždarytas buto duris, gal puolė laiptais žemyn tik tam, kad pakliūtų į laukiančias žudiko rankas? Ar būtent taip ir nutiko? Dalglišas ir jo pavaldiniai jai labai mažai tepapasakojo. Ji žinojo, jog po pirmosios žmogžudystės jie nuolat lankėsi muziejuje, klausinėjo, ieškojo, tyrinėjo, aptarinėjo, bet niekas nenumanė, kas dedasi jų galvose. Žinoma, tiesiog neįmanoma, kad du žudikai nuspręstų įvykdyti savo planus tą pačią dieną, tuo pačiu metu, toje pačioje vietoje. Nužudymai turi būti susiję. O jeigu jie susiję, nelieka abejonių, kad Selija mirė dėl to, ką pamatė.

Tali kurį laiką stovėjo mąstydama apie mirusią merginą, apie ankstyvą jos mirtį, apie virš jos, Tali, palinkusį lordo Martlešamo veidą, apie jo akyse matytą siaubo ir užuojautos žvilgsnį. Ir tada jai prašvito. Dalglišas jai patarė atidžiai pergalvoti kiekvieną to penktadienio smulkmeną, papasakoti jam viską, kas tik vėliau jai ateis į galvą, kad ir kaip banalu tai būtų. Ji sąmoningai stengėsi taip ir daryti, bet nieko nauja neprisiminė, nieko, ko nebuvo pasakojusi. Bet dabar, per vieną visiško tikrumo akimirką, ji prisiminė. Tai buvo

faktas, ir jį reikės papasakoti. Ji net nekėlė klausimo, ar būtų moralu tai papasakoti, ar ji bus teisingai suprasta. Dabar jos jau nekamavo tas netikrumas, užplūdęs Šv. Margaritos bažnyčioje po to, kai atpažino lordą Martlešamą. Ji nusigręžė nuo lango ir skubiu žingsniu patraukė prie lempos, norėdama ją išjungti. Žmogžudysčių kambario durys buvo plačiai atvertos, iš koridoriaus ir antro aukšto galerijos į vidų liejosi šviesa, auksu nutvieksdama medines grindis. Tali uždarė paskui save duris ir nuskubėjo laiptais žemyn.

Sujaudinta savo atradimo ji nepagalvojo, kad vertėtų luktelėti ir paskambinti iš savo trobelės. Užuot taip ir padariusi, pakėlė ant administratorės stalelio buvusio telefono ragelį ir surinko inspektorės Miskin duotą numerį, kurį dabar jau mokėjo atmintinai. Bet atsiliepė ne inspektorė Miskin. Balsas pratarė:

— Seržantas Bentonas-Smitas.

Tali nenorėjo šios žinios pranešti kam nors kitam, ne komisarui Dalglišui. Ji pasakė:

— Čia Tali Klaton, seržante. Norėjau pasikalbėti su komisaru Dalglišu. Ar jis su jumis?

— Šiuo metu jis užimtas, ponia Klaton, bet greitai turėtų būti laisvas. Gal aš galėčiau ką nors perduoti?

Staiga tai, ką Tali norėjo pasakyti, jai pasirodė ne taip labai svarbu. Į nuvargusias jos smegenis ėmė brautis abejonės. Ji atsakė:

— Ne, dėkoju. Tiesiog šį tą atsiminiau, kai ką turiu jam pasakyti, bet tai nėra skubu.

— Ar esate tuo tikra? Jeigu tai svarbu, galėtume greičiau viską sutvarkyti, — tarė seržantas.

— Ne, neskubu. Galėsiu papasakoti rytoj. Geriau jau pasikalbėsiu su juo asmeniškai, ne telefonu. Manau, jis rytoj bus muziejuje, tiesa?

— Esu tikras, kad bus. Bet jis galėtų pas jus atvykti ir šįvakar, — atsakė seržantas.

— Oi, bet tada jis labai save apsunkintų. Tai tik smulkmena, galbūt aš per daug ją sureikšminu. Gerai bus ir rytoj. Aš čia būsiu visą rytą.

Ji padėjo ragelį. Čia jau nebebuvo ko veikti. Tali įjungė signalizaciją, greitai nuėjo prie lauko durų, jas atrakino ir išėjo, o paskui kruopščiai du kartus jas užrakino. Po dviejų minučių, saugiai grįžusi, ji jau buvo savo trobelėje.

* * *

Užsidarius lauko durims, akimirką muziejuje buvo visai tylu. Tada iš lėto, be garso prasivėrė kabineto durys ir pro administratorės stalelį praslinko tamsus siluetas, pasukęs į koridorių. Nė viena lemputė nebuvo uždegta, tačiau siluetas nužingsniavo koridoriumi lengvais, bet tvirtais žingsniais ir pakilo laiptais. Pirštinėta ranka užčiuopė Žmogžudysčių kambario durų rankeną ir iš lėto pravėrė duris, tarsi baimintųsi budrios stebinčios akies. Siluetas nušmėžavo prie Viljamo Voleso stendo. Pirštinėta ranka užčiuopė rakto skylutę ir įkišo į ją raktelį, o paskui kilstelėjo vitrinos antvožą. Siluetas turėjo paprastą plastikinį maišelį, į kurį susimetė vieną po kitos iš vitrinos ištrauktas šachmatų figūrėles. Tada ranka nuslinko į patį ekspozicijos vitrinos dugną ir pagraibė, kol užčiuopė tai, ko ieškojo — geležinį strypą.

5

Buvo šiek tiek po pusės aštuonių; visa komanda jau sėdėjo susirinkimų kabinete.

Dalglišas pratarė:

— Taigi dabar mes jau žinome kas, kaip ir kodėl. Bet viskas labai sąlygiška. Neturime nė menkiausio fizinio įkalčio, galinčio tiesiogiai susieti Vulkaną su kuria nors jo auka. Byla dar pakankamai neparengta. Gal ir galima viltis kiek daugiau nei penkiasdešimties procentų tikimybės, kad nusikaltėlis bus nuteistas, bet jeigu pasitaikys kompetentingas advokatas, kaltinančioji pusė gali pralaimėti.

— Bet dėl vieno dalyko abejonių nekyla, sere. Advokatas bus daugiau nei kompetentingas. Jis galės viską pasukti taip, kad Djupeino mirtis būtų traktuojama kaip savižudybė. Yra daugiau nei pakankamai įrodymų, kad jis patyrė stiprų stresą. Na, o jeigu Djupeinas nebuvo nužudytas, dingsta abiejų žmogžudysčių jungtis. Selijos Melok mirtis galėtų būti traktuojama kaip seksualinių dalykų sąlygota žmogžudystė. Lieka vienas nepatogus faktas — praėjusio penktadienio popietę ji galėjo įsigauti į muziejų nepastebėta, o jos

žudikas išsprukti nepamatytas. Ji galėjo atvykti bet kada dienos metu, ketindama vėliau susitikti su Martlešamu, — pasakė Pirsas.

— Jeigu ji ten važiavo taksi automobiliu, gaila, kad vairuotojas mums dar neprisistatė. Bet tyrimas dar tik pradedamas. Galbūt jis atostogauja, — tarė Bentonas-Smitas.

Keitė atsigręžė į Dalglišą.

— Bet viskas supuola, sere. Galbūt tai atsitiktinumai, bet išties svarbūs. Pagalvokime apie kitus šalutinius faktus. Štai, ji neturėjo rankinės; pasvarstykime, kodėl ji buvo paimta. Dar delnų atspaudai ant buto durų. Taip pat faktas, kad Martlešamui atvykus liftas buvo pirmame aukšte. Nuskainiotos žibuoklės. Pastangos abi žmogžudystes pademonstruoti kaip imitacijas.

— Aišku, tik antroji žmogžudystė. Pirmoji, galima beveik drąsiai tvirtinti, buvo tik sutapimas. Bet tasai, kas nužudė Seliją, tikriausiai žinojo ir apie pirmąją žmogžudystę, — pasakė Bentonas-Smitas.

— Vadinasi, sere, dar per anksti ką nors suimti?

— Turime toliau tęsti apklausas, dabar jau dalyvaujant sekretorei ir advokatui. Jeigu nuoširdaus pasakojimo neišgirsime, o aš tokio nė nesitikiu, galbūt sulauksime naudingų prielaidų ar šios istorijos variacijų. Tiesa, gavome žinią iš Tali Klaton. Ką ji tiksliai pasakė?

— Ji sakė, kad turi kažkokios informacijos, kurią norėtų perduoti jums, sere, bet ne telefonu. Ji nekantravo asmeniškai su jumis susitikti, sere. Bet jai atrodė, jog tai neskubu. Sakė, kad galės su jumis pasikalbėti ir rytoj. Susidariau įspūdį, jog ji gailėjosi paskambinusi, — tarė Bentonas-Smitas.

— O Rajenas Arčeris? Ar jis vis dar trobelėje?

— Ji nepasakė, kad jo nėra.

Minutėlę Dalglišas tylėjo. Paskui pratarė:

— Rytojus netinka. Noriu su ja susitikti dar šįvakar. Pageidaučiau, kad važiuotum su manimi, Keite. Nenorėčiau, kad šįvakar ji liktų trobelėje tik su tokiu sargybiniu kaip tasai vaikinas.

— Bet jūs nemanote, kad jai gresia pavojus, tiesa? Vulkanas buvo priverstas žudyti antrą kartą. Neturime jokių priežasčių manyti, jog bus įvykdyta ir trečioji žmogžudystė, — suabejojo Pirsas.

Dalglišas neatsakė. Jis atsigręžė į Keitę.

— Keite, ar neprieštarautum, jeigu paprašyčiau pabūti su ja per naktį? Svečių kambaryje tikriausiai gyvena tasai vaikinas, vadinasi, tau turbūt teks tenkintis foteliu.

— Viskas gerai, sere.

— Na, tai važiuokime išklausyti, ką mums nori pasakyti ponia Klaton. Paskambink jai, Keite, ir pasakyk, kad jau vykstame. Pirsai ir Bentonai, jeigu jums nepaskambinsiu, susitinkame čia rytoj rytą, aštuntą valandą.

6

Šiaip Tali dabar imtų galvoti, ką vertėtų suvalgyti vakarienei; ji pasiimtų padėklą, jeigu ketintų valgydama žiūrėti televizorių, arba, kaip dažniausiai ir darydavo, uždengtų viduryje stovintį stalą staltiese. Jai patikdavo valgyti šiek tiek ceremoningai; ją nuolat kirbino šiokios tokios kaltės jausmas: jos manymu, per dažnai valgydamas su padėklu ant kelių, lengvai gali nuslysti į apsileidimą. Sėdėti prie stalo patogiau, be to, taip sėdint galima paversti vakarienę malonumu, vienu iš smagių ritualų, skaidrinančių vienišą gyvenimą.

Bet šįvakar ji niekaip neįstengė susikaupti ir nors šio to pasiruošti. Galbūt jai nederėjo gerti arbatos su sausainiais. Pasijuto neramiai žingsniuojanti aplink stalą; atrodė, kad šio beprasmio vaikštinėjimo ji nė negali kontroliuoti. Muziejuje ją ištikęs nušvitimas buvo toks paprastas, bet kartu toks netikėtas, kad Tali beliko tik stebėtis šiuo nelauktu atradimu. Per vieną iš pirmųjų apsilankymų komisaras Dalglišas paprašė jos nuosekliai pergalvoti, kas nutiko daktaro Nevilio mirties dieną, ir užrašyti kiekvieną anksčiau neprisimintą ir jiems nepapasakotą smulkmeną, kad ir kokia menkutė ji būtų. Bet ji nieko neprisiminė. Tai, ką ji prisiminė dabar, buvo tik detalė, bet Tali stebėjosi, kodėl jos neužfiksavo anksčiau. Žinoma, įtemptai mąstydama ji nebūtų to prisiminusi. Turėjo supulti ištisa idėjų virtinė, iš atminties išsprūsti vaizdo, garso ir minties derinys. Sėdėdama prie stalo, ištiesusi abi rankas ant stalviršio, ji buvo panaši į pastirusį, sustingusį manekeną, laukiantį įsivaizduojamos lėkštės su maistu. Mėgino mąstyti, klausti savęs, ar negalėjo apsirikti dėl

laiko, įvykių nuoseklumo ar prisimintų nuojautų. Bet žinojo, kad nesuklydo. Ji viską suvokė absoliučiai aiškiai.

Ji pašoko išgirdusi telefono skambutį. Jai retai kas skambindavo pasibaigus muziejaus darbo valandoms, todėl Tali pakėlė ragelį truputį bijodama. Galbūt vėl skambina Dženiferė; Tali buvo per daug pavargusi, kad galėtų atsakinėti į Dženiferės klausimus ir atitinkamai reaguoti į įkyrius pasiteiravimus, ar viskas gerai. Ji su palengvėjimu atsiduso. Skambino inspektorė Miskin pasakyti, kad komisaras Dalglišas norėtų ją aplankyti dar šįvakar. Jis ir panelė Miskin jau važiuoja.

Tada jos širdis suspurdėjo, ir apimta siaubo Tali įsitvėrė stalo krašto. Tylą perskrodė nežemiškas riksmas. Iš pradžių ji pamanė, kad rėkia žmogus, bet paskui suprato, jog šis priešmirtinis klyksmas sklinda iš gyvūno gerklės. Tai Tomas, jos katinas! Tali puolė prie spintelės paimti raktus, o paskui nulėkė prie durų. Ji čiupo verandoje paliktą prožektorių, griebė pirmą po ranka pasitaikiusį paltą — tai buvo jos apsiaustas — ir nutraukė nuo kabliuko. Užsimetusi apsiaustą ant pečių, ji pamėgino įtaikyti raktus į abi spynas. Raktai slydo metalu. Valios pastangomis pasistengė suvaldyti rankas, ir raktai įtaikė ten, kur reikėjo. Dabar beliko skląsteliai. Pagaliau durys atsivėrė, ir Tali išbėgo į tamsą.

Naktis buvo beveik bežvaigždė, žemai plaukė debesys, blausiai švytėjo mėnulio pjautuvas. Vienintelis šviesos pluoštelis krito pro trobelės duris, kurias ji paliko atviras. Pažeme pūtė vėjas. Jis šiureno tarp medžių ir žolynų tarsi gyvas, šaltomis rankomis plekšnodamas Tali per skruostus. Dabar klyksmas girdėjosi iš arčiau; jis sklido nuo lygumos krašto. Bėgdama taku, ji atidarė pintus vartus ir mostelėjo prožektoriumi, apšviesdama artimiausius medžius. Pagaliau Tali jį surado.

Tomas kyburiavo ant vienos iš žemesnių šakų; apie vieną jo užpakalinę letenėlę buvo apvyniotas diržo galas, o kitas galas buvo pririštas prie šakos. Miaukdamas katinas sūpavosi į šonus, trimis laisvomis letenomis tuščiai „braižydamas" orą. Tali instinktyviai pribėgo ir ištiesė į jį rankas, bet šaka buvo per aukštai; Tali sušuko iš skausmo, kai katino nagai drykstelėjo jai per pakaušį. Ji pajuto prasisunkusias šiltas kraujo sroveles. Pratarusi „Tuoj ateisiu, tuoj ateisiu",

nubėgo į trobelę. Jai reikėjo pirštinių, kėdės ir peilio. Ačiū Dievui, svetainės kėdės tvirtos ir išlaikys jos svorį! Tali čiupo vieną kėdę, griebė virtuvinį peilį ir po kelių sekundžių vėl buvo prie medžio.

Jai prireikė šiek tiek laiko, kol ant minkštos žemės tvirtai pastatė kėdę, kad galėtų saugiai ant jos užlipti. Tali kartojo visokius meilius ir padrąsinamus žodelius, bet Tomas į juos nereagavo. Ištiesusi apsiausto skverną, Tali apsupo jį apie katiną ir staigiai kilstelėjusi įstengė patupdyti Tomą ant šakos. Klyksmas iškart nutilo. Su diržu vargo bus daugiau. Lengviausias būdas išlaisvinti Tomą — atsegti užpakalinę leteną veržiančią sagtį, bet ji nebegalėjo rizikuoti dar kartą pakliūti jam į nagus. Tali užkišo už diržo peilį ir ėmė pjauti. Užtruko visą minutę, kol galiausiai oda nuplyšo; tada Tali susupo Tomą į apsiaustą ir vargais negalais nusileido ant žemės. Ji iškart jį paleido, ir katinas nukūrė tolyn į lygumą.

Staiga Tali apėmė siaubingas nuovargis. Kėdė atrodė per sunki, kad ją būtų įmanoma panešti; persimetusi per petį apsiaustą, Tali vilkte vilko kėdę neilgu sodo takeliu. Ji pasijuto tyliai verkianti, o kartą prasiveržusios ašaros riste ritosi skruostais, ledinės kaip žiemos lietus. Dabar ji tenorėjo tik viena — grįžti atgal į trobelę, užsirakinti duris ir laukti policijos. Kad ir kas tai padarė Tomui, jis buvo labai blogas, o Djupeino muziejuje dirbo neabejotinai vienintelis toks blogas žmogus. Ji vilko kėdę ir per verandą. Raktas tebebuvo spynoje, ir Tali jį pasuko, o paskui ištiesė ranką skląstelių link. Durys į mažąjį koridoriuką buvo atidarytos; nė nepamėginusi jų užrakinti, Tali beveik klupdama įėjo į svetainę. Tesugebėjo pastatyti kėdę į vietą, o paskui minutėlę pastovėjo užsigulusi ant kėdės, visai išsekusi.

Ir tada — bet jau per vėlai — koridoriuje ji išgirdo žingsnius. Buvo taip nuvargusi, kad net neįstengė laiku suvokti jai gresiančio pavojaus. Tali spėjo tik pusiau atsigręžti, kai ant jos nusileido metalinis strypas, ir ji parvirto ant kilimo; jos galva atsidūrė per pėdą nuo židinio, o apsiaustas tebegaubė pečius. Be jokios nuostabos išvydo užpuoliko veidą, o paskui jau nieko nebematė ir nebegirdėjo, kai ant jos kūno pasipylė šachmatų figūrėlių kruša. Dar po kelių sekundžių užgeso paskutinės sąmonės kibirkštys. Jai užteko laiko pamąstyti, kaip paprasta ir lengva mirti; jai užteko laiko padėkoti Dievui, kuriuo ji visada tikėjo ir iš kurio tiek mažai teprašė.

7

Jiedu sulipo į Dalglišo automobilį ir važiavo tylėdami. Dalglišas buvo pratęs prie tokių tylėjimo periodų, o Keitė per gerai jį pažinojo, kad mėgintų tylą nutraukti. Jis buvo prityręs ir geras vairuotojas, todėl stengėsi ten nuvažiuoti kaip įmanoma greičiau. Nebuvo prasmės pykti dėl neišvengiamų kelionės trukdžių, bet Keitė juto nuolat augantį Dalglišo nerimą.

Jiems privažiavus Hampstedą, Dalglišas pratarė:

— Keite, paskambink dar kartą poniai Klaton. Pasakyk, kad mes beveik atvažiavome.

Bet šį kartą niekas neatsiliepė.

Dabar jie jau suko į Djupeino muziejaus alėją. Jaguaras nėrė pirmyn, priekiniai žibintai skrodė tamsą. Automobilio šviesos nusidabravo žolynų viršūnėles ir išsišakojusius krūmus. Dalglišui pasukus už paskutinio posūkio, nušvito visas muziejaus pastatas. Jie pamatė, kad užtvaros barjeras pakeltas. Pravažiavęs pro pajuodavusius garažo griuvėsius, automobilis nulėkė prie rytinio pastato flango ir cyptelėjęs sustojo žvyruotame takelyje. Trobelėje buvo tamsu, bet durys atviros. Dalglišas įbėgo pirmas, perlėkė koridorių ir pateko į svetainę. Pagraibęs surado elektros jungiklį. Dujinė židinio liepsnelė buvo įjungta, tik labai sumažinta, o Tali gulėjo ant kilimėlio, veidą atgręžusi į liepsnas. Per pečius buvo permestas apsiaustas, o iš galvos tekėjo šviežias raudonas kraujas. Ant jos kūno buvo išbertos juodos ir dramblio kaulo spalvos šachmatų figūrėlės, tarsi paskutinį kartą kažkam paniekinamai mostelėjus.

Kaip tik tada jie išgirdo automobilio garsą; jis buvo labai silpnas, bet aštri jų klausa šį garsą pagavo. Keitė puolė prie durų, bet Dalglišas sučiupo jos ranką.

— Ne dabar, Keite, man tavęs reikia čia. Tegu suima Pirsas ir Bentonas-Smitas. Paskambink greitajai, o paskui paskambink Pirsui.

Keitei renkant numerį, jis priklaupė prie Tali Klaton kūno. Kraujas jau nebetekėjo, bet kai pridėjo jai prie kaklo pirštus, pulsas staiga visai apsilpo. Dalglišas skubiai suvyniojo jos apsiaustą ir pakišo po kaklu, paskui ją pražiodė ir patikrino, ar ji neturi dirbtinių dantų. Jis pasilenkė ir, prispaudęs burną prie jos burnos, pradėjo

dirbtinį kvėpavimą. Jis negirdėjo skubiai beriamų Keitės žodžių, negirdėjo šnypščiančios dujinės ugnelės; jis girdėjo tik ritmingą savo paties kvėpavimą ir matė kūną, kurį mėgino atgaivinti. Tada jam pasirodė, kad įvyko stebuklas — jis pajuto mušantį pulsą. Ji kvėpavo. Po kelių minučių ji prasimerkė ir įbedė į jį nieko neregintį žvilgsnį, o paskui, tyliai sudejavusi, tarsi pajutusi palengvėjimą, nusuko galvą į šoną ir vėl prarado sąmonę.

Niekaip nesulaukė greitosios pagalbos automobilio, bet Dalglišas žinojo, jog būtų beprasmiška skambinti dar kartą. Jie užregistravo skambutį; jie stengsis atvažiuoti kaip įmanydami skubiau. Dalglišas atsiduso pajutęs palengvėjimą, kai greitoji galiausiai atvažiavo ir gydytojai suėjo į trobelę. Pagaliau atvyko kvalifikuota pagalba.

Vienas iš gydytojų pasakė:

— Atleiskite, kad uždelsėme. Alėjos gale įvyko avarija. Galima važiuoti tik viena puse.

Dalglišas ir Keitė pažvelgė vienas į kitą, bet nė vienas nieko nepratarė. Nebuvo jokios prasmės gydytojų klausinėti; dabar jiems buvo svarbiausia jų laukiantis tiesioginis darbas. Be to, jie jau neskubėjo, jiems nebuvo būtina iškart viską sužinoti. Kol grįš į Jardą, Pirsas jau bus pranešęs, ar jis suėmė įtariamąjį. Nesvarbu, ar Vulkanas gyvas, ar ne; buvo aišku, kad byla baigta.

Dalglišas ir Keitė žiūrėjo, kaip Tali, susuptą į antklodes ir pririštą prie neštuvų, įkėlė į greitosios automobilį. Jie pasakė gydytojams jos pavardę ir dar keletą smulkmenų, išsiaiškino, kur ji bus nugabenta.

Lauko durų raktai buvo spynoje. Keitė išjungė dujinę liepsnelę, patikrino, ar pirmame ir antrame aukšte uždaryti langai, ir, išjungę šviesą ir užgesinę lauko duris, išėjo iš trobelės.

— Vairuok tu, Keite, gerai? — paprašė Dalglišas.

Jis žinojo, jog ji apsidžiaugs tokiu pasiūlymu. Keitei patiko vairuoti jaguarą. Kai privažiavo alėją, Dalglišas paprašė jos sustoti, paskui išlipo palikęs Keitę laukti automobilyje. Žinojo, jog ji nemėgins eiti su juo, taip pat neklausinės, ką jis daro. Jis kiek pažingsniavo ir pažvelgė į tamsų, masyvų muziejaus pastatą svarstydamas, ar kada nors čia beatvažiuos. Jautė liūdesį ir nuovargį, bet ši emocija jam nebuvo svetima; dažnai taip jausdavosi baigęs tirti bylą. Mąstė apie

gyvenimus, prie kurių buvo trumpam prisilietęs, apie sužinotas paslaptis, melą ir teisybę, siaubą ir skausmą. Tie vos paliesti gyvenimai tęsis kaip ir jo gyvenimas. Grįždamas pas Keitę, ėmė galvoti apie jo laukiantį savaitgalį, ir jį užliejo džiaugsmingos nuojautos.

8

Prieš trisdešimt penkias minutes Tonis Bleikas, devyniolikos metų ir dviejų mėnesių vaikinas, važiavo savuoju kavasakiu Ispanų keliu, paskutinę kelionės į savo namus atkarpą. Važiavimas buvo siaubingas — kaip visada ketvirtadienio vakarais. Sumaniai laviruodamas tarp beveik visai nejudančių automobilių ir autobusų, pralenkdamas brangius automobilius su nusiminusiais vairuotojais ir išsiverždamas į priekį, jis jautė pasitenkinimą, bet juk kavasakis skirtas ne tam. Dabar jis pirmą kartą prieš save išvydo baltą tuščią kelią. Metas pažiūrėti, ką sugeba jo mašina.

Jis spustelėjo greičio rankenėlę. Variklis suriaumojo, ir motociklas šoko pirmyn kaip tigras. Priekakčio dengiamos jo akys žibėjo; pajutęs švilpiantį orą, patenkintas šyptelėjo: jis ištroškęs greičio, jis mėgaujasi savo gebėjimu tą greitį valdyti. Priešais jį iš alėjos išlėkė automobilis. Vaikinas nebeturėjo kada stabdyti, jis net nespėjo automobilio pastebėti. Po vienos siaubingo suvokimo sekundės kavasakis trenkėsi į dešinį kapoto kraštą, perlėkė per kelią ir atsimušė į medį. Jis buvo nusviestas nuo motociklo; sumosavęs rankomis vaikinas nukrito ant šalikelės ir tysojo nejudėdamas. Automobilis irgi tapo nebevaldomas ir įsirėžė į kelkraštį.

Dešimt sekundžių buvo absoliučiai tylu, o paskui kelią apšvietė mersedeso žibintai. Mersedesas sustojo, taip pat ir už jo važiavęs automobilis. Pasigirdo skubūs žingsniai, siaubo kupini šūksniai, į mobiliuosius telefonus kalbantys sunerimę balsai. Nerimastingi veidai sužiuro į susmukusį ant vairo sudaužyto automobilio vairuotoją. Balsai tarėsi. Buvo nuspręsta palaukti greitosios pagalbos. Kiti privažiavę automobiliai taip pat sustojo. Tuoj prasidės gelbėjimo darbai.

Vaikinas šalikelėje gulėjo labai ramiai. Nebuvo jokio kraujo, jokių sužalojimų. Įžvalgios akys įžiūrėtų, jog jis šypsosi per miegus.

9

Šį kartą ligoninė buvo moderni ir Dalglišui visai nepažįstama. Jis buvo nukreiptas į atitinkamą skyrių ir galiausiai atsidūrė ilgame belangiame koridoriuje. Čia nesijautė ligoninės kvapo, bet oras skyrėsi nuo kitų patalpų, tarsi būtų kažkokiu įmantriu būdu išvalytas nuo baimės ir ligos dvelksmo. Nekilo abejonių, kurios palatos jam reikia. Prie durų sėdėjo du uniformuoti konstebliai, kurie Dalglišui priėjus atsistojo ir atidavė jam pagarbą. Palatoje budėjo moteris policininkė. Ji atsistojo ir tyliai su juo pasisveikino, o paskui išėjo uždarydama duris. Jiedu su Vulkanu liko vieni ir galėjo kalbėtis akis į akį.

Murielė Godbi sėdėjo kėdėje, pastatytoje prie lovos. Vienintelė patirto įvykio žymė — gipso įtvaras ant kairės rankos ir pilkšvai melsva mėlynė ant kairiojo skruosto. Ji vilkėjo šachmatiniais langeliais išmargintą medvilninį chalatą, atrodantį gana valdiškai, ir buvo visai rami. Žvilgantys, neįprasta spalva nudažyti plaukai, susegti vėžlio kiaukuto segtuku, buvo kruopščiai sušukuoti. Žalsvai rusvos akys žvelgė į Dalglišą su prastai slepiamu susierzinimu: štai dar vienas nepageidaujamas lankytojas, atėjęs pas ligonį. Jos žvilgsnyje nesimatė nė lašelio baimės.

Dalglišas prie jos nepriėjo. Jis paklausė:

— Kaip jaučiatės?

— Gyva, kaip matote.

— Tikriausiai žinote, kad motociklininkas žuvo. Jis susilaužė sprandą, — tarė Dalglišas.

— Jis per greitai važiavo. Jau daugelį kartų sakiau poniai Karolinai, kad ten turėtų būti pastatyti aiškesni įspėjamieji ženklai. Bet jūs čia atėjote ne tam, kad man visa tai pasakotumėte. Jūs jau gavote mano prisipažinimą, surašytą mano pačios ranka. Tiek ir teturiu pasakyti.

Prisipažinimas buvo surašytas suprantamai, bet sudėliotas iš plikų faktų: jokių atsiprašinėjimų, jokios sąžinės graužaties. Žmogžudystė buvo suplanuota iš anksto, trečiadienį, po savininkų susirinkimo. Penktadienį, kai ji buvo įvykdyta, Godbi atvyko susimetusi į automobilio bagažinę kibirą, darbinį chalatą, pirštines, dušo kepuraitę ir ilgus degtukus, taip pat didelį plastikinį maišą, į kurį, at-

likusi savo darbą, ketino sumesti visus daiktus. Ji nevyko namo, bet į Hampstedo metro stotį nuvežusi ponią Striklend grįžo muziejun. Žinojo, kad Tali Klaton bus išėjusi į penktadienio vakarines paskaitas, o ryte buvo nukėlusi fiksuoto ryšio telefono ragelį, jeigu kartais kas nors mėgintų skambinti. Ji laukė garažo tamsoje, kol Nevilis Djupeinas įsės į jaguarą, o paskui žengė žingsnį šūktelėjusi jį vardu. Nustebęs, bet atpažinęs jos balsą, jis atsigręžė į Godbi ir buvo užlietas galingo benzino pliūpsnio. Jai teprireikė kelių sekundžių degtukui uždegti ir numesti. Paskutiniai jo išgirsti žmogaus ištarti žodžiai nuskambėjo jos balsu. Kai kiek vėliau Tali jai paskambino, ji jau buvo namuose. Prieš važiuodama atgal į muziejų, ji spėjo uždėti ragelį, į skalbimo mašiną įmesti darbinį chalatą, išsveisti kibirą ir gerai nusiprausti. Per savaitgalį ji nutraukė nuo kibiro rankeną, sukarpė pirštines, dušo kepuraitę ir sutemus, nutaikiusi patogų momentą, viską pakasė po žvyru.

Jos prisipažinime Dalglišas mažai ką terado nauja, išskyrus vieną faktą. Besimokydama Svotling mokykloje, Selija Melok iš jos tyčiojosi, ją įžeidinėjo ir stengėsi, kad ji būtų atleista iš darbo. Tada mergina buvo raudonplaukė ir tik vėliau ėmė dažytis plaukus geltonai, bet tą pačią akimirką, kai Godbi įžengė į Žmogžudysčių kambarį ketindama jos atsikratyti, abidvi viena kitą pažino iškart. Godbi ją nužudyti buvo malonumas, ne vien tik neišvengiama būtinybė.

Dabar ji pasakė:

— Nežinau, kodėl jūs čia, komisare. Mūsų reikalas jau baigtas. Žinau, kad dešimčiai metų sėsiu į kalėjimą. Nusipelniau sunkesnio nuosprendžio nei šis. Bet man pavyko padaryti tai, ko norėjau, tiesa? Pagerbdami savo brolio atminimą, Djupeinai neuždarys muziejaus. Jis dirbs kiekvieną dieną, kiekvienas ten apsilankęs žmogus, visa muziejų lydėsianti sėkmė bus mano nuopelnas. Ir jie tai žinos. Na, gana apie tą mano gyvenimą. Jūs norite sužinoti, ką ir kaip aš padariau. Jūs jau žinote, jau pats išsiaiškinote. Toks jūsų darbas, be to, sako, tą darbą jūs atliekate puikiai. Jūs net neturite teisės sužinoti, kodėl tai padariau, bet aš galėčiau nusakyti priežastis, jeigu nuo to kas nors taps laimingesnis. Aš viską užrašiau, viskas gana paprasta. Per aplaidumą daktaras Nevilis Djupeinas nužudė mano seserį. Ji jam skambino, bet jis neatvyko. Ji apsipylė benzinu ir pasi-

degė. Tiktai per jį neteko gyvybės. Negalėjau susitaikyti, kad per jį neteksiu darbo.

— Mes aiškinomės, kaip daktaras Djupeinas gyveno prieš atsikeldamas į Londoną. Jūsų sesuo mirė prieš penkiolika metų, praėjus dvylikai metų po to, kai jūs išsikėlėte iš namų. Ar tais laikais buvote kada nors susitikusi su daktaru Djupeinu? Kaip artimai bendravote su seserimi? — paklausė Dalglišas.

Dabar ji atsigręžė į Dalglišą visu veidu, ir jis pamanė, jog dar niekada nematė tokios neapykantos, paniekos ir... taip taip, triumfo. Jis nustebo, kad jai prakalbus balsas skambėjo kaip visada; tokiu pačiu ramiu balsu ji atsakinėjo į praėjusią savaitę jai užduotus klausimus.

— Kaip sakiau, jūs turite teisę žinoti, ką aš padariau. Bet jūs neturite teisės aiškintis, kas aš esu. Jūs nei kunigas, nei psichiatras. Mano praeitis priklauso tik man. Nesirengiu jos atsikratyti padovanodama jums. Žinau apie jus, komisare Dalglišai. Ponia Karolina apie jus man pasakojo jau po pirmojo jūsų apsilankymo pas mus. Tokius dalykus ji žino. Esate rašytojas, tiesa, poetas? Jums nepakanka kištis į kitų žmonių gyvenimus, suiminėti, stebėti, kaip jie sėda į kalėjimą, kaip dūžta jų gyvenimai. Jūs siekiate juos suprasti, įsigauti į jų širdis ir protus, pasinaudoti jais kaip pirmine medžiaga. Bet manimi jūs negalėsite pasinaudoti. Neturite teisės.

— Taip, aš neturiu teisės, — atsakė Dalglišas.

Tada jam pasirodė, kad jos veidas kiek sušvelnėjo, netgi šmėstelėjo liūdesys. Ji pratarė:

— Mes niekada neįstengsime iš tikrųjų vienas kito pažinti, komisare Dalglišai.

Priėjęs prie durų, Dalglišas dar kartą į ją atsigręžė.

— Ne, — tarstelėjo jis, — neįstengsime. Bet ar tuo mes skiriamės nuo kokių nors kitų dviejų žmonių?

10

Tali Klaton palata kitoje ligoninės dalyje labai skyrėsi. Dalglišas įžengė į beveik kvapą gniaužiantį gėlių aromatą. Tali gulėjo lovoje, pusė jos galvos buvo nuskusta ir pridengta tinkleliu, prilaikančiu

keliasluoksnius aiškiai matomus tvarsčius. Ji ištiesė Dalglišui ranką ir nusišypsojo sveikindamasi.

— Kaip malonu, kad atėjote, komisare. Vyliausi, kad ateisite. Būkite geras, prisitraukite kėdę. Žinau, kad negalite ilgai būti, bet norėjau su jumis pasikalbėti.

— Kaip dabar jaučiatės?

— Daug geriau. Žaizda galvoje nėra labai sunki. Ji neturėjo laiko manęs pribaigti, tiesa? Gydytojai sako, kad dėl patirto šoko trumpam buvo sustojusi mano širdis. Jeigu nebūtumėte atvažiavęs, būčiau numirus. Kažkada maniau, kad mirtis nėra tokia jau reikšminga. Dabar man atrodo kitaip. Negalėjau susitaikyti su mintimi, kad daugiau nebepamatysiu angliško pavasario.

Ji kiek patylėjo, o paskui tęsė:

— Žinau apie motociklininką. Vargšas vaikas. Man sakė, jog jam buvo tik devyniolika, jis buvo vienturtis sūnus. Vis tebegalvoju apie jo tėvus. Manyčiau, jį galėtumėte pavadinti trečiąja auka.

— Taip, — sutiko Dalglišas. — Trečiąja ir paskutine.

— Ar žinote, kad Rajenas grįžo pas majorą Arkraitą? — paklausė Tali.

— Taip, majoras paskambino ir mums pasakė. Jis pamanė, kad galbūt mums bus įdomu sužinoti, kur yra tasai jaunuolis.

— Žinoma, juk tai jo, Rajeno, gyvenimas. Tikiuosi, to jis ir nori. Bet aš vyliausi, kad jis kiek ilgėliau apie tai pamąstys, na, norėjau pasakyti, apie savo ateitį. Jeigu jie jau kartą susiginčijo, gali susiginčyti ir vėliau, na, o kitą kartą viskas gali baigtis rimčiau.

— Nemanau, kad taip nutiks dar kada nors. Majorui Arkraitui jis patinka. Jis neleis, kad berniukui nutiktų kas nors bloga, — atsakė Dalglišas.

— Aišku, aš žinau, kad Rajenas gėjus, bet ar nebūtų jam geriau gyventi su kuo nors, kas labiau tiktų jo amžiui, kas būtų ne toks turtingas ir turėtų mažiau ką pasiūlyti?

— Nemanau, kad majoras Arkraitas ir jis yra meilužiai. Bet Rajenas jau beveik pilnametis. Negalime už jį tvarkyti jo gyvenimo.

Ji pratarė greičiau sau nei Dalglišui:

— Manau, jis galėjo ir ilgiau pas mane pagyventi, įsitikinti, ko iš tiesų trokšta, bet jis žinojo, kad iš tikrųjų aš nenorėjau dalytis

su juo trobele. Aš taip įpratau gyventi viena ir pati viena naudotis vonios kambariu. Jis tai suprato, jaunuolis nėra kvailas. Bet kalbu ne tik apie vonią. Bijojau per daug prie jo prisirišti, kad įsileisčiau į savo gyvenimą. Na, nesakyčiau, kad būčiau pradėjusi į jį žiūrėti kaip į sūnų, tai būtų juokinga. Turiu galvoje žmogišką gerumą, nerimą dėl jo, rūpinimąsi juo. Galbūt tokia meilė ir yra geriausia. Tokiems skirtingiems dalykams vartojame vis tą patį žodį. Murielė mylėjo Karoliną, tiesa? Dėl jos ji užmušė. Tikriausiai tai galima pavadinti meile.

— Galbūt tai buvo manija, pavojinga meilės rūšis, — švelniai atsakė Dalglišas.

— Bet juk visa meilė pavojinga, tiesa? Manyčiau, aš visą gyvenimą jos bijojau, bijojau per daug pamilti. Dabar pradedu tai suprasti.

Ji pažvelgė tiesiai Dalglišui į akis.

— Jeigu bijai mylėti, esi tik pusiau gyvas.

Ji nenuleido nuo jo akių, tarsi jo žvilgsnyje ieškotų kažkokios išminties, patikinimo, bet buvo neįmanoma sužinoti, ką jis galvoja. Jis atsakė:

— Jūs kažką man norėjote pasakyti.

Tali nusišypsojo.

— Dabar visa tai jau nebesvarbu, bet tada, kai skambinau, man atrodė kitaip. Aš kai ką atsiminiau. Kai iškart po gaisro atvyko Murielė, pirmi jos ištarti žodžiai buvo apie tai, jog turėjome užrakinti benziną. Aš jai nesakiau, kad daktaras Nevilis buvo apipiltas benzinu, tada dar nė pati to nežinojau. Tai iš kur ji galėjo sužinoti? Iš pradžių pamaniau, kad šis mano prisiminimas yra svarbus, o paskui tariau sau, jog tikriausiai ji galėjo tiesiog atspėti.

Tali nutilo, o paskui pasakė:

— Tikriausiai nėra jokių naujienų apie Tomą?

— Šįryt nebuvau muziejuje, bet negirdėjau, kad jis būtų sugrįžęs.

— Ko gero, jis neturėtų būti toks svarbus, kai yra tiek daug dalykų, dėl kurių reikėtų nerimauti. Jeigu jis negrįš, tikiuosi, ras ką nors, kas jį įsileis. Jis nėra patrauklus katinas. Jis negali tikėtis ką nors sužavėti. Tai, ką jam padarė Murielė, išties žiauru. Ir kodėl? Ji galėjo pabelsti į trobelės duris, ir būčiau ją įleidusi. Ir jai nederėjo

nerimauti, kad galiu ją atpažinti. Vis tiek aš jau būčiau nebegyva. Ir dabar būčiau, jeigu ne jūs.

Dalglišas pasakė:

— Ji turėjo jus užmušti svetainėje, kad visa tai atrodytų kaip nukopijuota žmogžudystė. Be to, ji negalėjo būti tikra, kad jai pasibeldus atidarysite duris. Manau, ji galėjo išgirsti, kai jūs mums skambinote iš muziejaus. Žinant tai, ką žinojote jūs, galima atsisakyti tokį žmogų įleisti.

Vildamasis nukreipti jos mintis kitur, Dalglišas pasakė:

— Jūsų gėlės nuostabios.

Jos balsas pralinksmėjo.

— Nuostabios, tiesa? Geltonos rožės nuo pono Marko ir ponios Karolinos, o orchidėja nuo ponios Striklend. Ponia Faradėj ir ponas Kalder-Heilis man skambino ir sakė, kad ateis manęs aplankyti šįvakar. Naujienos greitai išplito, tiesa? Ponia Striklend man atsiuntė raštelį. Ji mano, kad į muziejų vertėtų pakviesti kunigą. Nesu tikra, kokiam tikslui — gal sukalbėti keletą maldų, gal pašlakstyti švęstu vandeniu, o gal šėtonui išvaryti. Ji rašo, jog ponas Markas ir ponia Karolina tam neprieštarauja, bet ceremonijoj nedalyvaus. Jie sako, kad visa tai nieko gera neduos, bet ir nepagadins. Keista, kad ponia Striklend tai siūlo, tiesa?

— Galbūt šiek tiek keista.

Dabar Tali atrodė labai pavargusi. Dalglišas pasakė:

— Manau, geriau jau eisiu. Neturėtumėte labai vargintis.

— Oi, aš visai nepavargusi. Pasikalbėjimas taip atpalaiduoja. Anksti ryte manęs aplankyti buvo atėjusi ponia Karolina; ji buvo labai gera. Tiesą sakant, nemanau, kad tikrai gerai ją supratau. Ji nori, kad likčiau trobelėje ir perimčiau dalį Murielės darbų. Aišku, ne bilietus ir sąskaitas; jie jau davė skelbimą ieškodami kokio nors kvalifikuoto žmogaus. Dabar mums tikriausiai prireiks daugiau pagalbininkų. Taigi manęs reikės dar ir tvarkyti jos butui. Ji sako, kad tikriausiai ateityje ten lankysis dažniau. Darbas labai lengvas — dažniausiai nušluostyti dulkes, išvalyti šaldytuvą, sudėti į skalbiamąją mašiną patalynę. Pas ją atvažiuoja draugų, tiems žmonėms reikia nakvynės. Aišku, aš labai džiaugiuosi galėdama priimti jos pasiūlymą.

Atsidarė durys, ir įėjo seselė. Ji pažvelgė į Dalglišą.

— Dabar poniai Klaton turėčiau atlikti keletą procedūrų, — pasakė ji. — Galbūt norėtumėte palaukti už durų.

— Vis dėlto manau, kad man jau metas eiti, — atsakė Dalglišas.

Jis pasilenkė paspausti bejėgiškai ant antklodės gulinčios Tali rankos, bet jos paspaudimas buvo tvirtas. Po tvarsčiais švytinčiose, į jį įsmeigtose akyse nesimatė jokio senatviško nerimo ar klausimo. Jie atsisveikino, ir Dalglišas nuėjo anonimišku, steriliu koridoriumi. Jis jau nebeturėjo ko jai sakyti, nieko, kas galėtų padėti. Pasakęs tiesą, kas iš tikrųjų slypi už jai siūlomo darbo, jis beveik galėjo būti tikras, jog ji to darbo atsisakys. Tada Tali rizikuotų prarasti trobelę ir uždarbį pragyvenimui. Ir dėl ko? Ji jau dabar po truputį ėmė pasiduoti keistiems Karolinos Djupein kerams. Bet ji nebuvo tokia naivi kaip Murielė Godbi. Ji buvo per daug tvirta asmenybė, kad taip lengvai apsvaigtų. Galbūt bėgant laikui ji supras, kas dedasi tame bute. Jeigu taip nutiks, ji pati nuspręs, ką daryti toliau.

Jis sutiko koridoriumi ateinančią Keitę. Žinojo, jog Keitė čia turėjo atvykti pasiimti Murielės Godbi.

Ji pratarė:

— Gydytojas mano, jog ji ganėtinai stipri, kad ją būtų galima pervežti. Atrodo, jie nekantrauja kaip galima greičiau jos atsikratyti. Skambino iš viešųjų ryšių, sere. Jie norėtų, kad šiandien, kiek vėliau, surengtumėte spaudos konferenciją.

— Galėtume išleisti spaudos pranešimą, bet jeigu jie nori, kad aš ten dalyvaučiau, konferenciją tektų atidėti iki pirmadienio. Turiu darbų savo kabinete, be to, šįvakar man reikėtų anksti išeiti.

Ji nusuko nuo jo akis, bet Dalglišas dar spėjo pamatyti Keitės žvilgsnį pritemdžiusius liūdesio debesėlius.

— Žinoma, sere, jūs man jau sakėte. Žinau, kad šįvakar turite anksti išeiti, — atsakė ji.

11

Apie pusę dvyliktos Dalglišas jau buvo susidorojęs su daugeliu jo laukusių neatidėliotinų užduočių ir buvo pasirengęs parašyti tyrimo ataskaitą. Šią ataskaitą norėjo pamatyti ir ypatingasis įgaliotinis,

ir pats ministras. Tai buvo pirmas kartas, kai jo paprašė pateikti ministrui detalią tyrimo ataskaitą; Dalglišas vylėsi, jog tai netaps precedentu. Bet pirmiausia jis turėjo sutvarkyti dar vieną nebaigtą reikalą. Jis paprašė Keitės paskambinti į Svotling mokyklą ir pasakyti Karolinai Djupein, kad komisaras Dalglišas nedelsiant nori ją pamatyti Naujajame Skotland Jarde.

Ji atvyko po valandos. Buvo apsivilkusi kaip per oficialius pietus. Dramatiškomis šilko klostėmis krito tamsiai žalias paltas, o pakelta apykaklė tarsi rėmino jos veidą. Lūpų dažai atrodė per ryškūs blyškiame veide. Atsisėdo ant pasiūlytos kėdės ir pažvelgė į Dalglišą. Jį pasitikusios akys buvo atvirai vertinančios, tarsi tai būtų pirmasis jų pasimatymas, kurio metu ji mėgintų nustatyti, kiek jis vertas kaip sekso objektas, tarsi įkainotų jo galimybes.

— Tikriausiai turėčiau jus pasveikinti, — pratarė ji.

— Tai nebūtina ir netiktų. Paprašiau, kad atvyktumėte, nes norėjau dar kai ko paklausti.

— Vis dar apie darbą, komisare? Klauskite; jeigu galėsiu, atsakysiu.

— Gal praėjusį trečiadienį ar vėliau jūs sakėte Murielei Godbi, kad rengiatės ją atleisti, kad nebenorite, jog ji dirbtų muziejuje? — paklausė Dalglišas.

Jis laukė. Karolina atsakė:

— Apklausos baigėsi, Murielė suimta. Aš nenorėčiau jūsų įžeisti, taip pat nenorėčiau pasirodyti nenorinti pagelbėti, bet, komisare, dabar tai jau ne jūsų reikalas, tiesa?

— Prašau atsakyti.

— Taip. Trečiadienį vakare, kai buvome mano bute, aš jai pasakiau. Gal ne visai tokiais žodžiais, bet aš jai pasakiau. Buvome kartu automobilių stovėjimo aikštelėje. Prieš kalbėdama nebuvau su niekuo pasitarusi, ir sprendimą priėmiau pati viena. Nei mano brolis, nei Džeimsas Kalder-Heilis nemanė, kad ji yra tinkama dirbti prie administratorės stalelio. Anksčiau aš kovojau už tai, kad ji liktų; vis dėlto geras darbas ir lojalumas šį tą reiškia. Trečiadienį nutariau, kad jie teisūs.

Dar vienas dėlionės gabaliukas įtaikė į savo vietą. Štai kodėl ketvirtadienio vakarą Godbi grįžo į muziejų ir buvo kabinete, kai

Tali skambino į policiją. Apklausiama Godbi pasakė, jog turėjo baigti nebaigtus darbus. Bet jeigu tai tiesa, kodėl ji išėjo, o paskui vėl sugrįžo? Juk būtų papraščiau pasilikti po darbo.

— Ji norėjo susitvarkyti savo darbo stalą. Ji negalėjo to padaryti, kai aplink zuja žmonės. Jai tai būtų nepakenčiamas pažeminimas, — pasakė jis.

— Susitvarkyti stalą ir dar kai ką: ji norėjo man palikti būtiniausių darbų sąrašą ir dar mane pamokyti, kaip turėtų būti tvarkoma pati kontora. Sveikas protas iki paskutinės minutės, — patikslino Karolina Djupein.

Ji kalbėjo be jokio gailesčio, beveik su panieka.

— Galbūt jūsų kolegos ir manė, kad ji tokiam darbui netinkama, bet juk ne dėl šios priežasties ją atleidote, tiesa? Iki trečiadienio vakaro jūs jau neabejotinai išsiaiškinote, kad ji nužudė jūsų brolį ir Seliją. Jūs nenorėjote, kad ji būtų tarp jūsų muziejaus darbuotojų, kai ją suimsiu. Kitas dalykas — ryšiai su Svotling mokykla. Juk jums visada buvo svarbu laikyti šią mokyklą atokiau nuo bet kokių aliuzijų į žmogžudystes, taip? — paklausė Dalglišas.

— Tai nebuvo esminiai mano svarstymai. Jeigu man nors šiek tiek pasiseks, aš paveldėsiu Svotling mokyklą. Tai aš tą mokyklą pastačiau. Nenorėčiau, kad mokykla imtų smukti žemyn, kol dar man nepasitaikys proga ją perduoti. O dėl muziejaus jūs teisus. Mums reikėjo atsikratyti Murielės dar iki jums ją suimant. Bet tai nebuvo pagrindinė priežastis, dėl kurios paprašiau jos išeiti. Išaiškėjus tiesai, nei Djupeino muziejui, nei Svotling mokyklai nepavyks išvengti tam tikrų šešėlių. Bet mokykla labai daug žalos nepatirs; ji jau seniai iš ten išėjo. Abejoju, ar muziejui apskritai galėtų būti padaryta kokia nors žala. Jau dabar žmonės šurmuliuoja klausinėdami, kada vėl pradėsime dirbti. Pagaliau Djupeino muziejus tapo žinomas.

— O kada jūs padarėte išvadą, kad dėl visko kalta ji?

— Manyčiau, maždaug tuo pačiu metu kaip ir jūs, kai sužinojau, jog kažkas užsklendė iš buto į Žmogžudysčių kambarį vedančias duris. Raktus turėjome tik aš ir Godbi. Mes skyrėmės tik tuo, kad jūs privalėjote rasti įkalčių, o man to daryti nereikėjo. O dabar aš norėčiau jūsų paklausti. Kadangi ji prisipažino, mes išvengsime ilgo teisminio proceso, bet ar plačiai bus paviešinti faktai apie asmeninį mano gyvenimą? Žinoma, kalbu apie *Klubą 96*. Juk jis nėra svarbus

aiškinant, kaip žuvo abi aukos. Ar ne tai labiausiai rūpi tardytojams? Ar ne mirties priežastis? Ar būtinai reikia viską minėti?

Ji paklausė taip ramiai, tarsi teirautųsi apie būsimą pasimatymą. Atrodė, kad visa tai jos visai nejaudina, ji tikrai neapsimetinėjo. Dalglišas atsakė:

— Daug priklausys nuo to, kokius klausimus tardytojas sumanys pateikti. Dar turės būti dvi apklausos.

Ji nusišypsojo.

— Oi, aš manau, kad tardytojas bus diskretiškas.

— Ar pasakėte Murielei Godbi, kad žinote tiesą? Ar atvirai su ja kalbėjotės? — paklausė Dalglišas.

— Ne. Aišku, ji žinojo apie *Klubą 96* ar bent jau kai ką įtarė. Kaip ten būtų, ji juk tvarkė lovos skalbinius; ji surinkdavo tuščius šampano butelius. Aš jos niekuo nekaltinau, o kai jos atsikračiau, taip pat tiesiogiai neužsiminiau apie nužudymus. Aš tik pasakiau, kad ji susitvarkytų darbo stalą ir išeitų, kai tik mums bus grąžinti raktai. O iki tol ji turėjo laikytis nuo manęs atokiau.

— Noriu sužinoti, ką tiksliai jūs viena kitai pasakėte. Kaip ji į visa tai reagavo?

— O kaip jūs manote? Ji pažvelgė į mane taip, tarsi skaityčiau nuosprendį apie įkalinimą iki gyvos galvos. Gali būti, panašiai ir atrodė. Vieną akimirką pamaniau, kad ji tuoj nualps. Ji įstengė kalbėti, bet jos žodžiai nuskambėjo tarsi koks krankteléjimas. Ji paklausė: „O kaip muziejus? O kaip mano darbas?" Aš jai atsakiau, kad ji neturėtų nerimauti, jog yra nepakeičiama. Mano brolis ir Džeimsas Kalder-Heilis ištisus mėnesius norėjo jos atsikratyti. Tali perims jos pareigas ir tvarkys mano butą.

— Ir viskas?

— Ne visai. Ji išrėkė: „O kas nutiks man?" Aš jai atsakiau, jog geriausiu atveju policija į tas mirtis pažiūrės kaip į ankstesnių nusikaltimų imitacijas. Tai buvo vienintelė mano užuomina apie žmogžudystes. Tada aš įlipau į automobilį ir išvažiavau.

Ir šie paskutiniai žodžiai Tali Klaton pasmerkė mirti. Dalglišas pasakė:

— Jūsų brolio nužudymas buvo jos dovana jums. Vien dėl jūsų ji norėjo išsaugoti muziejų. Galbūt net tikėjosi, kad jausitės jai dėkinga.

Dabar Karolinos balsas nuskambėjo atšiauriai:

— Vadinasi, ji manęs nepažino, jūs taip pat nepažįstate. Jūs manote, kad aš nemylėjau Nevilio, tiesa?

— Ne, aš taip nemanau.

— Mes, Djupeinai, nerodome emocijų. Mes išėjome rūsčią mokyklą ir buvome išmokyti jas slėpti. Mes netampame sentimentalūs susidūrę su mirtimi — nei mūsų pačių, nei kieno nors kito. Mes nepuolame neurotiškai glamonėtis ar seilėtis, ką paprastai daro kiti, įsivaizduodami, jog šitai gali atstoti tikrą užuojautą. Bet aš mylėjau Nevilį. Jis buvo geriausias iš mūsų. Iš tikrųjų jis buvo įvaikintas. Nemanau, kad kas nors kitas, išskyrus mūsų tėvą, žinojo, kas yra jo motina. Mes su Marku visada įtarėme, kad vaikas yra mūsų tėvo. Antraip, kodėl jis būtų jį įsivaikinęs? Jis nebuvo iš tų, kurie lengvai pasiduoda dosnumo impulsams. Mano motina darė tai, ko jis norėjo; tokia buvo jos funkcija per visą gyvenimą. Nevilis buvo įvaikintas dar prieš man gimstant. Mes dažnai ginčydavomės. Aš menkai tegerbiau jo darbą, o jis niekino manąjį. Galbūt jis niekino ir mane, bet aš jo — ne. Jis buvo mano vyresnysis brolis, kurio visada klausoma. Jis buvo Djupeinas. Kai tik sužinojau tiesą, negalėjau pakęsti, kad Murielė Godbi ir toliau gyventų po tuo pačiu stogu.

Karolina nutilo, o paskui paklausė:

— Ar dabar jau viskas?

— Aš turiu teisę klausinėti. Svarstau apie Tali Klaton. Ji sako, kad jai pasiūlėte Murielės darbą prižiūrėti jūsų butą, — atsakė Dalglišas.

Ji atsistojo, pasiėmė rankinę ir nusišypsojo.

— Nesijaudinkite. Jos darbas bus griežtai apribotas. Pavalyti dulkes, išsiurbti grindis. Žinau, kaip vertinti gerumą, nors pati ir nesu į tai linkusi. Be to, jeigu *Klubo 96* veikla bus atnaujinta, jie nebesusitikinės Djupeino muziejuje. Nenorime, kad vietiniai policininkai daužytų duris šūkaliodami, jog jiems buvo pranešta apie narkotikus ar pedofilus. Sudie, komisare. Gaila, kad nesusitikome susiklosčius kitokioms aplinkybėms.

Visą laiką pratylėjusi, Keitė išėjo kartu su ja ir uždarė duris. Po kelių minučių ji grįžo ir tarė:

— Dieve, kokia ji arogantiška. Be to, čia veikia ir šeimos garbė.

Nevilis buvo vertinamas už tai, kad buvo pusiau Djupeinas. Kaip manote, ar kalbėdama apie įvaikinimą ji sakė tiesą?

— Taip, Keite, ji sakė tiesą.

— O tasai *Klubas 96*? Kuo jis jai buvo naudingas?

— Manyčiau, ji gaudavo šiek tiek pinigų. Žmonės tikriausiai palikdavo dovanų motyvuodami tuo, jog nori prisidėti prie užmokesčio valytojai ar sumokėti už gėrimus. Bet šiaip ji mėgavosi valdžia. Šiuo aspektu jiedvi su Godbi yra vienodos.

Dalglišas įsivaizdavo Godbi, sėdinčią prie savo stalelio ir slapčia besimėgaujančią žinojimu, jog jeigu ne ji, muziejus būtų uždarytas; galbūt ji svarstė, ar kada nors galės, ar išdrįs prisipažinti Karolinai, ką ji dėl jos padarė, kokią pataikūnišką dovaną dėl meilės jai įteikė.

— Manau, Karolina Djupein ir toliau laikys tą klubą. Jeigu ji perims Svotling mokyklą, jie visi gana saugiai galės ten susitikinėti, ypač per atostogas. Kaip manote, ar mums derėtų įspėti Tali Klaton? — paklausė Keitė.

— Čia jau ne mūsų reikalai, Keite. Mes negalime už kitus žmones tvarkyti jų gyvenimų. Tali Klaton nėra kvaila. Ji pati nuspręs. Mes neturėtume jos skatinti priimti moralinį sprendimą, kuriam, gali būti, ji niekada taip ir nesiryš. Aišku tik viena — jai reikia darbo ir trobelės.

— Jūs norite pasakyti, kad ji leistųsi į kompromisą?

— Kai daug kas pastatoma ant kortos, žmonės dažnai leidžiasi į kompromisus, net ir patys doriausi.

12

Buvo penkta valanda, baigėsi paskutinis tą savaitę seminaras. Prieš Emą sėdinti studentė, įsitaisiusi prie židinio, šį kartą buvo viena. Jos draugė susirgo gripu — pirmoji šio semestro auka. Ema nuoširdžiai tikėjo, kad tai ne epidemijos pradžia. Atrodė, kad Širlė visai nenori eiti. Ema pažvelgė į merginą, susigūžusią kėdėje, nuleidusią akis, gniaužančią ant kelių nuleistas smulkias, nelabai švarias rankas. Ema per daug aiškiai matė jos susirūpinimą, kad galėtų ne-

kreipti į visa tai dėmesio. Ji pasijuto tyliai besimeldžianti: *O, Dieve, prašau padaryk taip, kad ji nepradėtų per daug manęs klausinėti, tik ne dabar. Tegu viskas kuo greičiau baigiasi.*

Jai reikėjo spėti į traukinį, išvykstantį penkiolika po šešių; Adamas turi ją pasitikti po septynių Kings Krose. Ji su baime laukė telefono skambučio ir žodžių, jog jis negalės ateiti, bet Adamas nepaskambino. Pusei šeštos ji buvo užsisakiusi taksi; išvažiuos ganėtinai anksti, kad nesutrukdytų net ir didžiausi kamščiai. Jos lagaminas jau buvo sukrautas. Lankstydama naktinius ir chalatėlį, ji šypsojosi galvodama apie Klarą; jeigu Klara dabar ją stebėtų, pasakytų, jog ji rengiasi medaus mėnesiui. Ji pasistengė nukreipti mintis nuo įsivaizduojamos aukštos tamsios jo figūros, laukiančios prie užtvaros, ir paklausė:

— Ar tau kas nors kelia nerimą?

Mergina pažvelgė jai į akis.

— Kitos studentės mano, jog esu čia, nes lankiau valstybinę mokyklą. Jos mano, kad už mano priėmimą valstybė sumokėjo Kembridžui tam tikrą sumą. Štai kodėl esu čia, o ne todėl, kad esu protinga.

Emos balsas nuskambėjo gana griežtai:

— Ar kas nors tau šitai aiškiai pasakė?

— Ne, niekas nepasakė. Jos nieko nesakė, bet joms taip atrodo. Taip rašo laikraščiai. Jos žino, kad kartais taip būna.

Ema pasilenkė į priekį ir tarė:

— Šitame koledže taip nebūna, ir tau taip nenutiko. Širle, tai paprasčiausia netiesa. Paklausyk manęs, tai svarbu. Vyriausybė tikrai negali nurodyti Kembridžui, kokius studentus pasirinkti. O jeigu taip būtų, jeigu kokia nors vyriausybė nurodytų, Kembridžas neklausytų. Mes neturime jokių kitų atrankos motyvų, išskyrus protinius gebėjimus ir studento potencialą. Tu esi čia todėl, kad nusipelnei čia būti.

Širlė kalbėjo taip tyliai, jog Ema turėjo įtempti klausą, kad išgirstų.

— Nesijaučiu nusipelniusi.

— Pamąstyk, Širle. Stipendija yra tarptautinė, skiriama kompetentingų žmonių. Jeigu Kembridžas nori išlaikyti savo lygį ir vietą

pasaulio mastu, turi atsirinkti geriausius. Tu esi čia dėl savo nuopelnų. Mes norime, kad pas mus mokytumeisi, norime, kad čia būtum laiminga.

— Kiti, atrodo, taip savimi pasitiki. Kai kurie dar prieš čia atvykdami jau buvo pažįstami. Jie čia turi draugų. Kembridžas jiems nėra nepažįstamas, jie žino, ką jiems daryti, jie būna visi kartu. O man čia viskas svetima. Jaučiu, kad nepritampu. Padariau klaidą atvykdama į Kembridžą, man taip ir sakė kai kurie mamos draugai. Jie sakė, kad nepritapsiu.

— Jie klydo. Geriau, kai atvyksti su draugais. Bet kai kurie studentai, nors atrodo labai savimi pasitikintys, nerimauja dėl tų pačių dalykų kaip ir tu. Pirmasis semestras universitete niekada nebūna lengvas. Dabar visos Anglijos studentai jaučia tokį patį netikrumą. Kai jaučiamės nelaimingi, manome, kad niekas kitas niekada taip nesijaučia. Tačiau jaučiasi. Tai yra žmogaus buvimo dalis.

— Jūs negalite taip jaustis, daktare Leivenhem.

— Aišku, kad galiu. Kartais taip ir jaučiuosi. Ar įstojai į kokią nors draugiją?

— Dar ne. Jų tiek daug yra. Nesu tikra, kur geriausiai pritapčiau.

— Kodėl neįstojus ten, kur tau įdomiausia? Tik niekur neik vien tam, kad susitiktum su žmonėmis ir su kuo nors susidraugautum. Pasirink, kas tau tikrai patiktų, galbūt ką nors nauja. Susitiksi su žmonėmis, susirasi bičiulių.

Mergina kažką sušnabždėjo; kažką, kas galėjo reikšti „pamėginsiu". Emai buvo neramu. Tai ir buvo pati sunkiausia problema, kuri iškildavo studentams ir su kuria ji pati dažniausiai susidurdavo. Kaip jai atskirti, kokiu aspektu turėtų tokiam žmogui padėti — ar patarti kaip savos srities profesionalė, ar nukreipti pas psichologą? Būtų baisu, jeigu pražiūrėtum rimtus nerimo ženklus. Bet sureagavęs per rimtai ar per aktyviai, galėtum palaužti pasitikėjimą, kurį ji taip stengėsi išugdyti. Ar Širlė įpuolusi į neviltį? Ema taip nemanė. Ji vylėsi, jog nujaučia teisingai. Galėjo pasiūlyti dar kitokio pobūdžio pagalbą, kurios, Emos manymu, tikrai reikėjo.

— Kai pirmą kartą čia atvykstame, kartais būna sunku susivokti, kaip dirbti, kad dirbtum efektyviausiai, kaip geriausia planuoti laiką. Labai lengva jį iššvaistyti užsisėdint prie neesminių dalykų ir nekreipiant dėmesio į tai, kas iš tikrųjų svarbu. Reikia daug

praktikos, kad parašytum akademinio pobūdžio esė. Šeštadienį ir sekmadienį Kembridže manęs nebus, bet jeigu manai, kad tau būtų naudinga, galėtume apie tai pasikalbėti pirmadienį, — švelniai pratarė Ema.

— Oi, būtų naudinga, daktare Leivenhem, tikrai būtų. Dėkoju.

— Ar tau tiktų šešta valanda?

Mergina linktelėjo ir atsistojo eiti. Prie durų ji atsigręžė ir paskutinį kartą sušnibždėjo padėkos žodžius, o paskui pradingo. Ema pažvelgė į laikrodį. Buvo pats metas apsivilkti paltą, pasiimti lagaminą ir eiti laukti taksi. Ji jau buvo Kembridžo stotelėje, kai prisiminė, kad savo kabinete koledže paliko mobilųjį telefoną. Tikriausiai ji paliko telefoną ne todėl, kad buvo išsiblaškiusi, bet veikiama pasąmoninės baimės kelionės metu išgirsti telefono skambutį. Dabar ji galės keliauti ramiai.

13

Galiausiai Dalglišas buvo pasirengęs išeiti. Jo sekretorė įkišo pro duris galvą.

— Jūsų prašo iš Vidaus reikalų ministerijos, pone Dalglišai. Ministras norėtų su jumis susitikti. Skambino iš asmeninio kabineto. Svarbus reikalas.

Jeigu kas nors skambindavo penktadienio popietę, reikalas dažniausiai būdavo svarbus. Dalglišas paklausė:

— Tu jiems pasakei, kad aš jau išeinu ir nebūsiu visą savaitgalį?

— Taip. Man atsakė, jog jiems labai pasisekė, kad dar spėjo jus laiku rasti. Tai svarbu. Taip pat skambino ponas Harknesas.

Vadinasi, ten bus Harknesas. Kas dar? Dalglišas susimąstė. Net ir vilkdamasis paltą jis žiūrėjo į laikrodį. Penkios minutės perlėkti Sent Džeimso parko metro stotį ir nusigauti iki Karalienės Anos vartų. Tikriausiai, kaip paprastai, reikės šiek tiek palaukti lifto. Na, gerai nors tiek, kad jį puikiai pažįsta, todėl apsauga lengvai praleis. Vadinasi, jeigu jam pasiseks, ministro kabinete jis bus po šešių minučių. Negaišo laiko tikrindamas, ar Harknesas jau išėjo, ir nulėkė į liftą.

Asmeniniame ministro kabinete jis atsirado po septynių minučių. Dalglišas pamatė, jog Harknesas jau atvykęs, kaip ir viceministras Bruno Denholmas iš KŽ6 ir Užsienio reikalų ministerijos diplomatas, malonios išvaizdos vidutinio amžiaus vyriškis, kurio ramybė išdavė jį esantį tik stebėtoją. Visi susirinkusieji jau buvo pripratę prie tokių skubių susirinkimų ir išmokę netikėtus ir nemalonius dalykus traktuoti kaip pakenčiamus ir visai nežalingus. Vis dėlto Dalglišas pajuto tvyrantį nerimą, net šiokį tokį sumišimą.

Ministras mostelėjo ranka ir pasakė keletą trumpų, visai nereikalingų įvadinių sakinių. Ypač bendraudamas su aukštais pareigūnais jis buvo įvaldęs gerų manierų stilistiką, tokia buvo jo darbo politika. Dalglišas pamanė, jog šitai ministrui išėjo į naudą. Jis bent jau buvo originalus. Bet dabar jo pasiūlymas išgerti chereso — „Džentelmenai, jeigu jums nepasirodys per anksti... Yra arbatos ir kavos, jeigu pageidautumėte..." — ir skrupulingos pastangos juos susodinti panėšėjo į sąmoningą delsimo taktiką, o Harkneso sutikimas išgerti, išsakytas jų visų vardu, — į pačią gresiančio alkoholizmo pradžią. Dieve, nejau jie niekada taip ir nepradės? Buvo išpilstytas cheresas, — puikus, labai sausas, — ir jie visi susėdo už stalo. Priešais ministrą buvo padėtas aplankas. Jis jį atvertė, ir Dalglišas pamatė savo pranešimą apie žmogžudystes Djupeino muziejuje.

Ministras pratarė:

— Sveikinu, komisare. Sudėtinga byla ištirta greitai ir efektyviai. Vėl kyla klausimas, ar mums nevertėtų Specialiųjų tyrimų dalinio veiklos išplėtoti po visą šalį. Norėčiau ypač pabrėžti pastaruoju metu paplitusius nerimą keliančius vaikų grobimus ir nužudymus. Tokiais svarbiais atvejais galėtų pasižymėti ypač patyręs nacionalinis būrys. Manau, turėtumėte ką pasiūlyti šiuo klausimu.

Dalglišas norėjo atsakyti, kad šis klausimas nebuvo naujas, o kitų požiūriai, įskaitant ir jo paties, jau žinomi. Jis atsakė stengdamasis apdairiai tramdyti nekantrą:

— Toks būrys bus akivaizdžiai naudingas, jeigu nusikaltimas nebus vietinės reikšmės, o pasirodys svarbus visos šalies mastu. Bet tokiam sprendimui būtų galima ir paprieštarauti. Rizikuotume prarasti ryšį su regionais ir vietinėmis bendruomenėmis, o tai labai svarbu tiriant kiekvieną bylą. Gali kilti bendravimo ir policijos pajėgų bendradarbiavimo problemų, taip pat nesklandumų žvelgiant

ir moralės aspektu: būtų nemoralu svarbesnes bylas skirti būriui, kuris traktuojamas kaip privilegijuotas, sutelkęs geriausius kadrus ir turintis geriausias priemones. Mums tereikia pagerinti bendrą visų detektyvų, įskaitant ir komisarus, rengimo lygį. Visuomenė jau ima prarasti pasitikėjimą policijos galimybėmis efektyviai spręsti vietinės reikšmės nusikaltimus.

— Kaip tik tai šiuo metu svarsto jūsų komitetas — detektyvų verbavimo ir rengimo klausimus. Mąstau apie tai, ar mums nevertėtų imtis platesnių mastų ir sukurti nacionalinį būrį, — atsakė ministras.

Dalglišas nepaaiškino, jog tai ne jo komitetas, o tiesiog vienas iš komitetų, kuriuose jis dirba. Jis tarė:

— Pirmininkas tikriausiai sutiks dar kartą pratęsti terminus, jeigu būtent to nori valstybės sekretorius. Jeigu apie tai būtume kalbėję iš pradžių, galbūt dabar narystės sąlygos būtų visai kitos. Dabar gali kilti problemų dėl kooptacijos.

— Bet ateityje į visa tai bus atsižvelgiama?

— Žinoma, jeigu neprieštaraus seras Desmondas.

Dalglišas suprato, jog šių senų reikalų aptarimas buvo tik įžanga. Dabar ministras sutelkė dėmesį į ataskaitą apie žmogžudystes.

— Jūsų ataskaitoje aiškiai teigiama, jog privatus klubas — galbūt būtų geriau sakyti ponios Karolinos Djupein bičiulių sambūris — nėra atsakingas nei už daktaro Nevilio Djupeino, nei už Selijos Melok mirtį.

— Visa atsakomybė tenka vienam asmeniui — Murielei Godbi, — atsakė Dalglišas.

— Būtent. Na, kadangi taip yra, atrodo, kad nereikėtų dar labiau trikdyti Selijos Melok motinos viešai aiškinant, kodėl jos dukra atsidūrė muziejuje.

Dalglišas svarstė, jog gebėjimas įtikėti, kad kiti žmonės yra menkiau protingi ir gerokai naivesni nei tu pats, yra naudingas profesionalaus politiko bruožas, bet jis pats nebuvo pasirengęs šio bruožo toleruoti, todėl atsakė:

— Visa tai neturi nieko bendra su ledi Holsted, tiesa? Ji ir antrasis jos vyras puikiai žinojo, kokį gyvenimo būdą pasirinko jų dukra. Ką mes iš tikrųjų mėginame apginti, sere?

Jis gundėsi piktavališkai paminėti keletą vardų, bet susilaikė.

Harknesui humoro jausmas buvo beveik visai svetimas, o ministras šiuo aspektu buvo dar nepatikrintas.

Ministras pažvelgė į užsienio reikalų ministerijos atstovą ir tarė:

— Užsienio reikalų ministerijos atstovas, diplomatas, svarbus žmogus ir geras šios šalies bičiulis, norėtų gauti garantijų, kad tam tikri privatūs reikalai ir liks privatūs.

— Bet gal jis be reikalo nerimauja? O aš maniau, kad nacionalinės spaudos puslapiuose sunkiausios garbę nuplėšiančios nuodėmės yra tik dvi — pedofilija ir rasizmas, — atsakė Dalglišas.

— Tik ne jo šalyje.

Ministras skubėjo kalbėti toliau.

— Prieš jam garantuodami, turime aptarti keletą detalių; svarbiausia, turime būti tikri, kad niekas nesukliudys įvykdyti teisingumą. Apie tai net nėra ko kalbėti. Bet, savaime suprantama, vykdant teisingumą, neturėtų būti niekinami ir žeminami nekaltieji.

— Tikiuosi, mano pranešimas pakankamai aiškus, ministre, — tarė Dalglišas.

— Ir aiškus, ir detalus. Galbūt aš nelabai sklandžiai išdėsčiau savo mintis. Man reikėjo pasakyti, jog norėčiau gauti jūsų garantijas dėl tam tikrų dalykų. Štai tasai klubas, veikiantis pas ponią Djupein, manyčiau, buvo grynai privatus klubas, įsteigtas privačiose patalpose; tarp klubo narių nebuvo dar nesulaukusių šešiolikos, pinigai ten taip pat nefigūravo. Galbūt kas nors peiktų jų veiklą, bet toji veikla nebuvo nelegali.

— Ponia Djupein nebuvo nepadorių namų šeimininkė, ir nė vienas iš klubo narių nebuvo susijęs nei su Nevilio Djupeino, nei su Selijos Melok mirtimis. Mergina būtų likusi gyva, jeigu tam tikru momentu nebūtų atsidūrusi Žmogžudysčių kambaryje, bet jos ten apskritai nebūtų buvę, jeigu ji nebūtų *Klubo 96* narė. Vis dėlto, kaip jau sakiau, dėl jos mirties kaltas vienintelis asmuo — Murielė Godbi, — atsakė Dalglišas.

Ministras suraukė antakius. Jis apdairiai mėgino neminėti klubo pavadinimo.

— Ar tuo nė trupučio neabejojate? — paklausė jis.

— Ne, ministre. Turime jos prisipažinimą. Bet ir taip šįryt būtume ją suėmę. Prieš prarasdama sąmonę, Talula Klaton užpuolikę atpažino. Godbi automobilyje buvo rastas kruvinas geležinis stry-

pas. Dar turėtų būti atlikti kraujo tyrimai, bet mums nekyla abejonių, jog tai Klaton kraujas.

Vėl prakalbo ministras:

— Būtent. Bet grįžkime į ponios Djupein bute vystytą veiklą. Jūs sakote, kad toji mergina, turėjusi tą vakarą susitikti su lordu Martlešamu, iš tikrųjų buvo tame bute ir įėjo į Žmogžudysčių kambarį atsklendusi duris; įmanomas motyvas — smalsumas ir faktas, kad tuo keliu patekti į muziejų uždrausta. Taigi pro rytinį langą ji pamatė Murielę Godbi, po sodo čiaupu besiplaunančią rankas. Godbi pakėlė akis ir pamatė ją, žiūrinčią pro langą, tada įėjo į muziejų, pasmaugė savo auką, kuri nebegalėjo pabėgti per butą, nes durys buvo uždarytos, o rankenos iš muziejaus pusės nebuvo, ir įdėjo kūną į lagaminą. Ji neabejotinai turėjo būti labai stipri, jeigu sugebėjo tai padaryti. Tada ji įėjo į butą pro lauko duris, nuo kurių turėjo raktą, užgesino visas bute degusias šviesas, galiausiai nusileido liftu į pirmą aukštą ir pasišalino. Beveik iškart po to atvyko lordas Martlešamas. Neradęs Selijos Melok automobilio, kuris buvo atiduotas taisyti, nepamatęs koridoriuje degančios šviesos ir pirmame aukšte radęs liftą, įsitikino, kad mergina nesilaikė pažado atvykti. Tada jis pamatė iš garažo virstančias liepsnas, puolė į paniką ir išvažiavo. Kitą rytą anksti kaip paprastai į darbą atvykusi Godbi turėjo laiko ir galimybę nulaužyti Kalder-Heilio kabinete augusias afrikietiškas žibuokles ir apiberti jomis kūną. Žinoma, ji stengėsi, kad ir antroji žmogžudystė pasirodytų kaip imitacija. Ji taip pat užrakino ir užsklendė į Žmogžudysčių kambarį vedančias buto duris ir patikrino, ar Melok nepaliko kokių nors savo buvimo žymių. Nei šitai, nei „pokštas" su žibuoklėmis negalėjo būti iškrėstas iškart po nužudymo. Kai tik ugnis pasidarė aiškiai matoma, ji turėjo nešdintis, ir kuo greičiau, kol nekilo aliarmas. Numanau, kodėl Godbi reikėjo paimti rankinę. Buvo svarbu, kad prie Melok kūno nebūtų rasti raktai nuo buto. Rankinę pačiupti yra greičiau, nei gaišti laiką ieškant rakto. Žinoma, yra ir visokių papildomų detalių, bet tai pati bylos esmė.

Jis pakėlė akis ir nusišypsojo patenkintas, kaip žmogus, dar kartą pademonstravęs talentą reziumuoti.

— Štai taip šį atvejį išvydau aš. Jau iš pradžių maniau, kad abi žmogžudystės yra susijusios. Ši versija buvo patvirtinta, kai gavome

mano pranešime išdėstytą liudijimą, jog penktadienį, ketvirtą valandą, lagaminas dar buvo tuščias. Vadinasi, šios dvi visai nesusijusios žmogžudystės turėjo būti įvykdytos tuo pačiu metu toje pačioje vietoje, — atsakė Dalglišas.

— Bet, atleiskite, mergina į muziejų galėjo ateiti ir anksčiau, su kitu meilužiu, jie galėjo susitikti archyvuose rūsyje, o paskui, muziejų uždarius, jame pasislėpti. Be to, jeigu į muziejų ji pateko kitu keliu, ne per butą, faktas, kad ji buvo privataus ponios Djupein klubo narė, visai nesisieja su jos nužudymu. Vadinasi, mums visai nereikia apie tą klubą užsiminti.

— Sere, manęs buvo paprašyta parašyti išsamią ataskaitą; aš ir parašiau. Aš nesu pasirengęs šios ataskaitos keisti ar pasirašyti kokią nors naują. Kadangi Godbi prisipažino kalta ir pasirašė po duotais parodymais, teisminio proceso nebus. Jeigu dirbant toliau jums prireiktų sutrumpinto viso tyrimo aprašymo varianto, departamentas neabejotinai galėtų jį pristatyti. O dabar, sere, norėčiau išeiti. Turiu svarbų asmenišką susitikimą, — tarė Dalglišas.

Dalglišas pamatė nustebusį Harkneso žvilgsnį ir suraukta ministro kaktą. Bet jis gana draugiškai pratarė:

— Gerai. Gavau reikalingą garantiją, jog nei teismui, nei teisingumui nėra būtina, kad privatus panelės Melok gyvenimas būtų paviešintas. Manau, džentelmenai, kad šis reikalas baigtas.

Dalglišas gundėsi pasakyti, jog jis tokių garantijų neišgirdo, be to, niekas iš esančių šiame kabinete, įskaitant ir jį patį, nėra kompetentingas tokias garantijas suteikti.

— Aišku, lordas Martlešamas galėtų viską papasakoti, — pratarė Harknesas.

— Aš jau kalbėjau su lordu Martlešamu. Jis per daug sąžiningas, o tai nėra labai patogu, bet jis nėra linkęs į nepatogią padėtį statyti kitus.

— Tardytojas apklausė jau du kartus, ministre; liko dar vienas.

Ministras nerūpestingai atsakė:

— Oi, manau, kad aiškindamasis mirties priežastis tardytojas apsiribos esmingiausiais, tiesiogiai su tuo susijusiais klausimais. Kaip ten būtų, tardytojas tik tai ir privalo daryti. Dėkoju, džentelmenai. Atleiskite, komisare, kad jus užlaikiau. Malonaus savaitgalio.

14

Skubėdamas į liftą, Dalglišas dirstelėjo į laikrodį. Trys ketvirčiai valandos nusigauti iki Kings Kroso. Atrodo, laiko daugiau nei pakankamai. Šią kelionę jis buvo suplanavęs gerokai anksčiau. Penktadienį, piko valandom, iš Viktorijos gatvės važiuoti į Kings Krosą būtų tikra beprotybė, ypač dabar, kai meras pakeitė šviesoforų signalų trukmę, todėl savo automobilį jis paliko įprastoje vietoje — stovėjimo aikštelėje prie namų. Neabejotinai greičiausias būdas nusigauti į reikiamą vietą buvo lipti į *Circle* arba *District* krypčių metro prie Sent Džeimso parko, pavažiuoti vieną stotelę iki Viktorijos, o tada perlipti į Viktorijos kryptį. Penkios stotelės, ir jeigu nusišypsos laimė, po penkiolikos minučių jis jau Kings Krose. Ketinimas likusias laukimo minutes praleisti Britų bibliotekoje atpuolė. Susirinkimas pas ministrą sugriovė visus planus ir skaičiavimus.

Kelionė prasidėjo puikiai. *Circle* krypties traukinys atvažiavo po trijų minučių, o Viktorijos stotyje taip pat nereikėjo laukti. Jau atsidūręs šiaurės pusėn važiuojančiame Viktorijos krypties metro traukinyje, jis pamėgino atsipalaiduoti ir galėjo išmesti iš galvos per dieną kamavusias komplikuotas mintis, kad galėtų pasvarstyti apie kitokio pobūdžio komplikacijas ir šio vakaro lūkesčius. Tačiau pravažiavus Gryn parką pasirodė pirmieji gresiančios negandos ženklai. Traukinys lėtino greitį tol, kol ėmė šliaužte šliaužti, o paskui sustojo, kaip Dalglišui atrodė, begalinėms minutėms, kol galiausiai truktelėjęs vėl pajudėjo vėžlio greičiu. Jie vos vilkosi. Minutės tirpo, o Dalglišas stovėjo suspaustas šiltų kūnų, išoriškai ramus, bet viduje kunkuliuojantis iš apmaudo ir bergždžio įniršio. Galiausiai jie įvažiavo į *Oxford Circus* stotį, atsidarė durys ir pasigirdo riktelėjimas: „Visi išlipa!"

Išlipančių keleivių grūstyje ir laukiančiųjų įlipti sumaištyje Dalglišas išgirdo, kaip kažkoks vyras šūktelėjo praeinančiam palydovui:

— Kas atsitiko?

— Priekyje užblokuota linija, sere. Sugedo traukinys.

Dalglišas nelaukė, kol išgirs dar ką nors. Jo mintys sparčiai sukosi. Į Kings Krosą nebuvo jokios kitos tiesioginės linijos. Jis pamėgins pasigauti taksi.

Dabar jam pasisekė. Ties Argilo gatvės kampu rengėsi išlipti

viena keleivė. Pabėgėjęs Dalglišas atsidūrė prie taksi automobilio durų, keleivei nė nespėjus išlipti. Jis nekantraudamas laukė, kol ji susikrapštys grąžą, o tada pratarė:

— Į Kings Krosą, ir kiek galima greičiau.

— Gerai, sere. Geriau važiuosime įprastu keliu, Mortimero gatve, paskui Gudžo gatve ir Eustono keliu.

Vairuotojas jau važiavo. Dalglišas stengėsi sėdėti ramiai ir valdyti nekantrą. Jeigu jis vėluos, kiek laiko ji lauks? Dešimt, dvidešimt minučių? O kodėl ji išvis turėtų laukti? Jis mėgino jai prisiskambinti į mobilųjį telefoną, bet niekas neatsiliepė.

Kaip jis ir tikėjosi, jie važiavo varginamai lėtai; nors įvažiavus į Eustono kelią reikalai kiek pasitaisė, jie vis tiek beveik šliaužė. O tada — tikras siaubas... Priekyje furgonas susidūrė su lengvuoju automobiliu. Avarija nebuvo rimta, bet furgonas apsisuko ir užtvėrė visą kelią. Visas eismas sustojo. Kol atvažiuos policija ir prasklaidys susidariusius srautus, jie neišvengiamai turės laukti. Dalglišas numetė taksistui dešimties svarų banknotą, iššoko iš automobilio ir ėmė bėgti. Kai įlėkė į Kings Kroso stotį, vėlavo dvidešimt minučių.

Be uniformuotų stoties darbuotojų, nedidelėje Kembridžo linijai skirtoje aikštelėje daugiau nieko nebuvo. Ką Ema padarė? Ką jis būtų daręs atsidūręs jos vietoje? Ji nenorėtų važiuoti pas Klarą ir praleisti vakaro klausydama, kaip draugė lieja pyktį ir ją guodžia. Ema važiuotų atgal, ten, kur jos namai, į Kembridžą. Ir jis ten važiuotų. Jis turėjo ją šįvakar pamatyti, turėjo sužinoti blogiausią ar geriausią žinią. Jeigu ji ir nepanorėtų jo išklausyti, jis jai paduotų laišką. Bet kai Dalglišas paklausė stoties darbuotojo, kada išvyksta kitas traukinys, jis sužinojo, kodėl peronas toks tuščias. Kažkas nutiko bėgiams. Niekas negalėjo pasakyti, kada jie bus sutvarkyti. Traukinys, turėjęs atvykti trys minutės po septintos, buvo paskutinis. Nejau visi kelionių dievai prieš jį susimokė? Tarnautojas pasakė:

— Iš Liverpulio gatvės į Kembridžą vyksta lėtieji traukiniai, sere. Galbūt jums vertėtų vykti ten. Dauguma keleivių taip ir padarė.

Jis neturėjo jokių vilčių taip skubėdamas pasigauti taksi, nes prabėgdamas matė didžiulę eilę. Bet žinojo dar vieną, patogesnį ir greitesnį, kelią. *Circle* arba Metropoliteno linijų traukiniai jį nugabens į Liverpulio gatvę, tereikės pavažiuoti keturias stoteles, jeigu nenutiks stebuklas ir traukiniai nesubyrės. Jis bėgo per stotį į metro

stotelę, mėgindamas prasibrauti pro žmones, lipančius laiptais. Jam pasirodė nepakeliamai nepatogu ieškoti monetų bilietų automatui, bet pagaliau jis atsidūrė perone, o po keturių minučių atvyko *Circle* krypties metro traukinys. Išlipęs Liverpulio gatvėje, užlėkė plačiais laiptais, prabėgo pro modernų laikrodžio bokštą ir galiausiai atsistojo ant borto ir įsižiūrėjo į plačią mėlyną švieslentę, kurioje buvo surašytas išvykstančių traukinių laikas. Buvo pažymėta, kad traukinys į Kembridžą su visomis išvardytomis dešimčia stotelių išvyksta iš šešto kelio. Jam liko mažiau nei dešimt minučių jai surasti.

Kadangi Kings Kroso linija buvo uždaryta, prie užtvaros grūdosi ir stumdėsi minia žmonių. Prisijungęs prie jų ir braudamasis pirmyn, Dalglišas šūktelėjo budinčiai moteriai:

— Man reikia kai ką surasti. Tai labai svarbu.

Ji nė nekrustelėjo, kad jį sulaikytų. Platforma buvo prikimšta. Priešais Dalglišą driekėsi virtinė žmonių, einančių palei traukinį, puldinėjančių prie vagonų durų ir beviltiškai ieškančių tuščių vietų.

Tada jis pamatė Emą. Ji ėjo, kaip jam pasirodė, kiek nuliūdusi, nešina lagaminu, traukinio priekio link. Jis ištraukė iš kišenės laišką ir nuskuodė prie jos. Ji atsigręžė, ir Dalglišas tespėjo pamatyti jos nuostabą, o paskui stebuklingą, tarsi nevalingą šypseną. Tada jis įspraudė jai į rankas laišką ir pasakė:

— Aš nesu kapitonas Ventvortas, bet labai prašau perskaityt. Prašau perskaityk dabar. Lauksiu tavęs platformos gale.

Dabar jis stovėjo vienas. Nusigręžė, nes nenorėjo pamatyti, kaip ji įsikiša laišką į kišenę ir lipa į traukinį. Paskui prisivertė atsigręžti ir pažiūrėti. Ema stovėjo atokiau nuo tirpstančios minios ir skaitė. Jis prisiminė kiekvieną parašytą žodį.

Tariau sau, jog geriau parašyti laišką, kad turėtum laiko pasvarstyti prieš atsakydama, bet gali būti, jog aš tiesiog bailys. Perskaityti apie Tavo pasitraukimą būtų lengviau, nei išvysti tai Tavo akyse. Man nėra ko viltis. Žinai, kad Tave myliu, bet mano meilė nesuteikia jokių teisių. Tokius žodžius Tau yra sakę kiti vyrai, jie juos kartos ir ateity. O aš negaliu pažadėti, kad padarysiu Tave laimingą. Būtų akiplėšiška manyti, kad tokią dovaną turėsiu savo valioje. Jeigu būčiau Tavo tėvas, brolis ar tiesiog bičiulis, surasčiau daugybę prie-

žasčių, bylojančių prieš mane. Bet jos Tau jau žinomos. Už mane galėtų kalbėti tik patys didžiausi poetai, bet dabar ne metas kitų vyrų žodžiams. Galiu rašyti tik tai, kas yra mano širdyje. Vienintelė mano viltis — galbūt Tu man jauti kažką, kas paskatintų tave panorėti leistis su manimi į avantiūrą. Man neatrodo, kad tai rizika. Nė negalėčiau tikėtis didesnės laimės, nei būti Tavo meilužiu ir vyru.

Stovėdamas vienišas ir laukdamas jis patyrė, kaip stebuklingai išblėso stoties gyvenimas, tarsi būtų koks sapnas. Netvarkingas pėdų trepsėjimas, laukiantys traukiniai, susitikimai ir išsiskyrimai, šūksniai, užsiveriančios vagonų durys, plačiame perone išsimėčiusios kavinukės ir parduotuvėlės, ir tolimas miesto šurmulys taip pat išnyko. Dalglišas stovėjo po didingu stogo kupolu, tarsi daugiau nė nebūtų jokių žmonių, išskyrus juodu — jį belaukiantį ir tolimą jos figūrą.

Dabar jo širdis krūptelėjo. Ji ėjo tiesiai į jį, o paskui pasileido bėgti. Jie susitiko, ir jis suėmė ištiestas jos rankas. Ji pažvelgė jam į akis, ir jis pamatė, jog jos akyse švytėjo ašaros. Jis švelniai pratarė:

— Mano brangioji, ar tau reikia daugiau laiko?

— Daugiau laiko nereikia. Atsakymas — taip, taip, taip!

Jis jos neapkabino, jie nesibučiavo. Šioms pirmosioms artumo saldybėms reikėjo vienumos. Šią akimirką jis džiaugėsi jausdamas savo delnuose jos rankas; jis juto, kaip į visus kapiliarus plūsta neįtikėtinos laimės srautai, kol galiausiai prasiveržė garsiu triumfuojančio žmogaus juoku.

Dabar ir ji juokėsi.

— Kokia vieta piršlyboms! Vis dėlto galėjo būti ir blogiau. Galėjo būti Kings Krosas.

Ji pažvelgė į laikrodį ir pridūrė:

— Adamai, traukinys išvyksta po trijų minučių. Galėtume nubusti nuo Didžiojo Trejybės kiemo fontanų čiurkšlių.

Paleidęs Emos rankas, Dalglišas pasilenkė ir paėmė jos lagaminą. Jis pasakė:

— Bet po mano langais teka Temzė.

Tebesijuokdama ji įsikibo jam į parankę.

— Tai eime namo.

[redacted]

Anglų rašytoja P. D. JAMES neretai vadinama detektyvo karaliene. Praėjusiais metais Didžiojoje Britanijoje išleistame romane „Žmogžudysčių kambarys“ nuolatinis šios autorės kūrinių herojus detektyvas Adamas Dalglišas su savo pagalbininkais tiria paslaptingas žmogžudystes, kurios tarsi atkartoja nedidelio privataus Djupeino muziejaus Žmogžudysčių kambaryje eksponuojamus realius nusikaltimus, įvykdytus amžiaus antrajame ir trečiajame dešimtmetyje. Negailestingai veikiančio žudiko greičiausiai reikėtų ieškoti tarp muziejaus personalo ir su muziejumi artimai susijusių žmonių. Nors bemaž visi turi savų motyvų, bet sunku patikėti, kad vienas iš jų galėtų būti klastingas nusikaltėlis.

Romano potekstėje elegantiškai nusidriekia ir subtiliai susipina laiko, kaip filosofinės kategorijos, praeities ir dabarties gijos. Muziejuje eksponuojamos tik griežtai apibrėžtam laikotarpiui būdingos žmogžudystės pakartojamos dabartyje, bet ar pastarųjų nenulėmė šiandieninis mūsų gyvenimo būdas? Tai antrasis, kur kas gilesnis, šios painios detektyvinės istorijos klodas.

